

10

A
40-173

4 on a side.

M. to 17
19.

N° 1
21-110

A
40
173

PRACTICA RERVM CRI- MINALIVM,

Opus celebre & elegans, atque adeo Prætoribus, Proprætoribus, Consulibus, Proconsulibus, Magistratibus, reliquisque Iustitians ac Officiariis non modo vtile, sed & necessarium,

IODOCO DAMHOYDERIO
Brugensi, Iureconsulto clarissimo autore.

ACCESSERVNT, RERVM ET
verborum singularium Summa, &
Index copiosissimus.

DE LA LIBRERIA

DEL REAL COLEGIO MAYOR
*Reunido de Santa Cruz, y
Santa Catalina.*

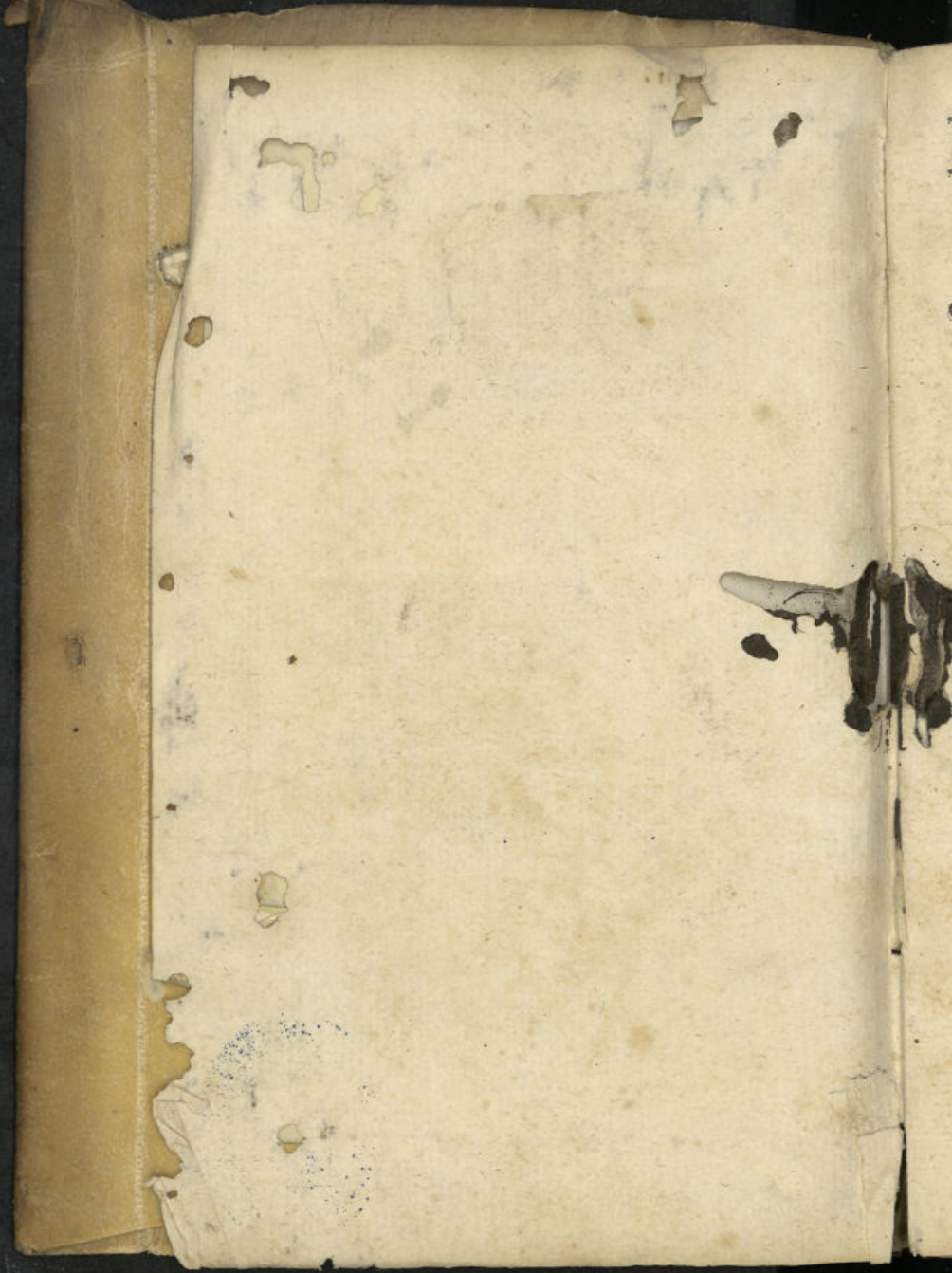
E. 2.º C. 29 N. 6.

LVGDVNI,
Apud Sebastianum de Honoratis.

M. D. LVIII.

PRACTICA RERVM CRI- MINALIVM,

Opus celebre & elegans, atque adeò Prætoribus, Proprætoribus, Consulibus, Proconsulibus, Magistratibus, reliquisque Iustitiariis ac Officiariis non modò utile, sed & necessarium,

IO DO CO DAM HOYDERIO
*Brugensi, Iureconsulto claris-
simo autore.*

ACCESSERVNT, RERVM ET
verborum singularium Summæ, &
Index copiosissimus.

DE LA LIBRERIA

DEL REAL COLEGIO MAYOR
*Reunido de Santa Cruz, y
Santa Catalina.*

E. 2.º C. 29 N. 6.

LVG DVNI,
Apud Sebastianum de Honoratis.

M. D. LVIII.

R-13459

BRACITIA
R. B. W. G. R.
M. W. L. E. R.

General & District of Columbia
District of Columbia
Washington, D. C.
October 10, 1877
No. 1000
A. W. L. E. R.

ILLVSTRI DOMINO

ORDINIS AVREI VELLERIS

Equiti aurato, Ludouico à Flandria, Domino Praten-
si, Cæsareæ & Catholicæ Maiestati secundo à cubi-
culis, necnon Imperatoris Finantiæ in inferio-
ri Germania Capiti prudentissimo, perpe-
tuoque studiosorum omnium Mecœnati
Iodocus Damhouderius Brugenſis
Iurisconsultus felicitatem.

*Q*UAM flagrantem erga celsitudinem
tuã animi affectũ palam semper gesse-
rim Heros longè clarissime, non verbis
id vllis exprimere mihi proclive esset,
vt nullũ non vndique mouerim lapi-
dem, nullam nõ oportunitatem vbi que
capi auerim, quã id tibi quam testatissimũ facere possem,
mẽque in tuã clientelam, atque adeo (si patereris) amici-
tiam, propius insinuarem. Is enim tua humanitatis splen-
dor est, eã liberalitas, id de omnibus bene merẽdi studium
(ne quid de reliquis interim præstãtissimis tuis virtutibus
dicam) vt quem admodũ magnes Indicus ferrũ, ita etiã
quosuis gratisimo tuã benignitatis odore in amorem tui
atque admirationem rapias. Quorum è grege cũ me vniũ
esse nõ obscure semper declarauerim, fauoremque tuũ in
me multo effusissimum cõpluribus iam argumẽtis abũdẽ
satis superque expertus sim, quod & ipse vicissim grati ali-
quod animi argumentũ (si nihil aliud) debet eq; meã erga
te obseruantia eã testimonium aliquale præbere, respicienti
mihi circunquaque, visum est tandem munusculũ leuius
se quidẽ prorsus, neq; pro tua magnificẽtia, sed pro virium

EPISTOLA

mearum infirmitate tibi offerre, nepe libellum hūc, quem
 (qualis qualis est) impræsentiarū tibi nuncupo, tuis virtu-
 tibus cōsecro, & sub nominis tui tutela in lucē emitto, Sed
 quid hoc muneris adeo exigui (fortasse Momus quispiam
 obiiciet) quod tam gratiosi nominis lenocinio cōmendari
 postulas? Certē illi (quisquis is est) illud in præsenti re-
 sponsum velim, si ad muneris duntaxat exiguitatē oculos
 flectat, non absurdē eū fortassis dicere: verūm propius in-
 tuenti eius exiguitas cum maximo rei fructu, & utilitate
 quadam necessaria abundē cōpensabitur. Rogatus enim à
 compluribus, tum amicitia, tum beneficiorū necessitudine
 mihi iunctissimis, ut cū id mihi per negotiosissimas occu-
 pationes, quibus supra modum distringor, liberum foret,
 succisinas intereū aliquot horas suffurarer, quibus rei cri-
 minaria conscribēda me impēderem, negotio tandem mu-
 tuis colloquiis vltro citroque uentilato, nō potui min-
 cissimis, quibus nihil negare nec debeo, nec possum, id tāto
 pere à me efflagitatibus, in re tā utili, tamque necessaria
 (quanquā infirmitatis interim viriū mearū tam ardua
 prouincia imparis, probē conscius) non morem gerere. Si
 enim in re pecuniaria exactē adeo iustitia gnomon, & nor-
 ma obseruetur, ne cui iniuria fiat, ne quis suo violētē pri-
 uetur, sed ut suum cuique aequitate id ita exigētē tribua-
 tur, quā tandem in calamitosorum hominum corpore con-
 seruādo, vigilantia opus esse putabimus? ne qui ceu sangui-
 nariū latrones ruptis per fractis que omnis aequi, & iuris cā-
 cellis, de alieno (quod aiunt) corio ludant, & tam dulci vi-
 ta munere præter omnem humanitatē fratres eodē Christi
 sanguine redēptos, temere spolient, præsertim cū vitæ
 iactura nunquam iterū reparari queat. Certo autē alio-
 rum relatu didicimus, imō ipsi nefaria exēpla inuiti con-
 speximus, quomodo nonnunquam parricidarii questores,

DEDICATORIA.

aliq̄, id genus officarii, dum priuatis suis affectibus inter
 dum, & genuino cuidam rigori indulgent à recto iustitia
 tramite quàm longissimè deuiātes, ad supplicia rapiant
 captos, ut in hominem potius, quā scelera. scire videan-
 tur. Non me fugit quidē quàm opus sit iusta suppliciorū
 executione, nec ignoro diuersa pœnarum genera summa
 ratione à maioribus nostris instituta: verum ea moderatio
 ne in iis irrogādis utendum, ut vitia potius tollātur, quàm
 homines, ut cum summo animi dolore, nec nisi re, iusta tru-
 tina & aequali amine perpēsa, iustitia legibus deserviat-
 tur, ne concitati & plus aequo rigidi, prapropere ad mor-
 tem trahant nocentes, sed potius sensim, & patienter, ut
 Christiana lenitate dignum est, iustitia membra (quod di-
 citur) expectent. Quamobrem in chyte heros, ut misellis
 his, & que clementia sua alas extendit iustitia) ali-
 que parte patrocinemur, ne aequo precipitantiū ē me-
 dio tollantur: deinde quò legum parum peritis, ritē in hoc
 tam lubrico negotio procedendi via monstretur aperta, lu-
 bens hic amicorum votis parere sustinui, arreptoque ca-
 lamo, quicquid vel ad criminis, vel ad officiorū crimina-
 liū rationē pertinere videbatur, pro virili explicare cona-
 tu sum. Quē quaso conatū sereno vultu suscipere, nomi-
 nisq̄ tui lenocinio, vulgo cōmēdari permitte, ut mea inte-
 rim erga te obseruātia ac gratitudinis exiguū quidē, sed
 perpetuum, propicio, & auspice Deo, pignus exi-
 stat. Vale heros multò clarissime, tuumque

Dambouderium tuorum albo af-
 scribere pergās.

Brugis postridie Calendas Octobris,

Anno M. D. L I.

PRACTICA AVTHORIS;

aduersus scabidam maledicorum pruriginem, præmunio.

FFVDIMVS hîc candide Lector, quicquid ad rem criminariam pertinere visum fuerat: Argumentum erat fertile (factor) & fœcundum, atque in quo quis ingenij sui vires explicare facillè potuisset. Nolui tamè, quicquid hac de re sparsim meminerunt autores, aut quicquid siue vsus, siue abusus practicus nostro suppeditarat calamo, huc conuectû illinere chartis, vtique multarum rerum capita tantùm attigissè, studiosorumque peruestigandi aueritatem vtcunque exacuisse cõtentus. Porro quum hæc materia fuerit (nequaquam) eadem sententia) omnium multò utilissîma, vti in quâ non de lana caprina rixatio, nec de fallacis pecuniolæ damno sit controuerfia: sed quæ tum corporis, tum animæ salutem (qua nihil nobis neque prius neque potius) tota concernat, indignum fore existimaui, si eam iniquè verborû vlla magnifica sublimitate (quâ tamen mihi non vendico, absit calumnia) obscuritatem contendissè, maius profectò operæpretium me facturum existimans, si ad quàmplurimos humili puròque dictionis amictu isthæc prodiret vtilitas, quàm si ampullatis verbis turgescês oratio, mediocriter iurisperitis (quibus tamen potissimùm hic desudatur labor) ad tam necessariam vtilitatem potiundam intercluderet viam. Hæc itaque apud cordatos Christianòque candore præditos, præmonuisse cõtentus, fortiter æmulorum mordaces sannas contempsero.

Can

CANDIDISSIMO

cuique legum Ciuiliū præ-
fecto Petr. Syl. S.

Quisquis publica scepra nunc gubernas,
Quis plectis nocuos, bonos tueris,
Gaudens hunc tibi compares libellum.
Quam sit frugifer hic tuis futurus
Vt claris, ita munis periclo
Fœcundis, tibi nullius vnquam amœnis
Verborum phaleris satis probarit:
Lectò sed titulo, semel ve rerum
Perspectans capita, illico videbis
Stipatam comite hac necessitate
Per gratam utilitatem. Eam parato.

ALIUD ARN. CLAYSSII.

Auxilium quondam, miseratus iniqua minorum
Fata, Damhouderius præsidiumque tulit,
Sed nunc maiori pietatis concitus œstro,
Non indefensos sustinet esse reos.
Et qui pupillis bona, fortunâsque tuetur,
Vitam dat miseris, continuâtque reis,
Quasnam igitur grates, quæ præmia digna laborum
Vtraque pro tanto munere turba dabis?
Nestorceos illi exopta ter & amplius annos,
Patronumque voces ore fauente tuum.

Fratri Hadriani Hecquetij Atrebatini,

Carmelitæ, Sacræ Theologiæ Baccalaurei in
huius insignis operis laudem,
Epigramma.

CRIMINA quæ merito passim Respublica damnat
Quo sint supplicio digna, videre lubet.
Aureus hic codex effictis rite figuris
Paruula quamuis sit pagina tota, docet.
Hic videas scelerum omne genus, piosque scelestos:
hic, quæ quisque sibi flagra meretur, habes.
Hunc cruce suspendunt leges, crepitantibus illum
Ignibus, ad si ius postulet, afficiunt.
Sunt quoque quos licet frustra frangit, & artus
Discerptos toto corpore fuste necat.
Sunt quibus & gladius præcidit tempora, linguas,
Aurículas ambas, sepe & vtranque manum,
Sunt alij rapidos quos lex demergit in undas,
Et sunt quos tellus publice aperta vorat.
Sunt quos virga quatit simplex, sunt quos tenet horror
Carceris, obuinctos compede perpetua.
Nonnulli ferro candenti vruntur in ore,
Signaque commissi fert gena læsa mali.
Lex quoque in exilium complures pellit, & illos
Exigit è proprijs adibus, vrbe, solo.
Res noua, quam nullus quisquam tentauerat Author,
Et tamen vtilius non habet orbis Opus.
Quisquis es in populo qui publica iura gubernas,
Hunc librum digitis sedulo volue tuis.
Inuenias animo quod sit satis, euge, eme paruo,
Hic tibi, pro multis, vnicus author erit.
Causidicus & iudicibus, regionibus, aulis,
Vrbibus & regnis conuenit istud opus.
Munere pro tanto grates Respublica reddat
Authori, & tantum tollat ad astra virum.

IODOCIDA-

MHOVDERII BRV-

GENSIS IVRISC. IN

RERVM CRIMINA-

LIVM PRA-

CTICAM,

PROE MIVM.

S V M M A E.

1 Republice interest delicta puniri.

2 Publica discipline fauor distat
et suadet, vt maleficia punian-

Publicè interest, prouinciam ma-
lis hominibus purgari, vt in
quiete permaneat.

4 Publicè interest panam facile
non remitti, ne ad maleficia te-
merè quisquam prosiliat.

Dare panas, maximi mali euita-
re, &c.

6 Castigare noxam oportet, non
ob preteritum delictum, cum id
corrigi nequeat: sed ne iterum
peccet, tum ne ipsius exemplo ce-
teri quoque peccent, &c.

7 Facilitas venia, incentiuum tri-
buit delinquendi.

8 Si ea quae male vsurpatur, omit-
timus, excessus viam alijs ape-
rimus.

9 Punienda sunt maleficia, vt
vnius pena, metus possit esse
multorum.

10 Quos ad vita decora, domesti-
ca laudis exempla non prouo-
cant, correptionis saltem medi-
cina compellat.

RAESEN-
tis Practi-
cae materiã
exactius ac
penitius ex-
plicare. nõ
solũ ad lu-

risconsultum, verũ etiam ad
latrunculatorem multiscium,
& expertũ pertinet. Satis ta-
men fuerit quomodocũq; da-
tur, pingui (quod aiunt) Mi-
nerua, Deo Opt. Max auxiliã
te & suppetias ferente, eãndi
care, ad huius operis sufficien-
tiam, quantumq; huic nostro
proposito seruiat, quod securius
clarius, ac enucleatius nouer-
int, & intelligãt quid agen-
dum, quidve omittendũ sit,
qui vel numis datis, aut parẽ-
tum amicorumq; fauore, offi-
cium aliquod consecuti sunt.

Ne igitur materiae scopum 5
 praeceamus. paucis re ipsam
 nunc aggrediamur. Reipubli
 cae † interesse constat delicta
 1 puniri, ne maleficia maneat
 impunita: trita l. ita vulnera-
 tus. primo respōso, in fine. ff.
 ad l. Aquil. ibique nec inele-
 ganter ait Baldus acutissi-
 2 mus: Publicae disciplinae † fa-
 uore dictare ac suadere, ut ma-
 leficia puniantur, l. licitatio.
 §. quod illicitē, ff. de publica.
 & vectigalibus. l. Stichū, §. tā-
 etsi, ff. de solut. l. si longius,
 §. j. ff. de iudic. vulgata l. capi-
 7 talium, §. famosos, ff. de poe-
 nis, c. vt fame, extrā de sentē.
 excōmuni. His illud quoque
 3 seruit, Publice † interest, pro
 uinciā malis hominibus pur-
 gari, vt in quiete permanear.
 notabili l. congruit, ff. de offi-
 cio praesid. l. ij. C. quando lic.
 vnic. sine iudi. se vindic. Cūm 9
 4 tuon remitti poenam facile,
 publice interfit, ne ad malefi-
 cia temere quisquam prosi-
 liat, l. si operis, C. de poenis.
 his concordat glossa notabi-
 lis in verbo, Confuse, in fine,
 in cap. cūm clamor, extrā de
 10 testibus. Quam autem vtilis,
 imō necessaria sit in delin-
 quentes ea iustitiae pars, quae
 vindicatio à Philosophis ap-
 pellatur, quam & animad-
 uersionem vocare licebit, do-
 cet diuinus ille Plato in lib.
 de Republica, cūm ait: Da-
 re poenas, maximi mali eu-
 ratio est: facit enim alibi
 prudentiores, & iustiores, &
 medicina quaedam iniquita-
 tis, ipsum est iudicium. Il-
 lud verò neque deorum ne-
 que hominum vllus audebit
 dicere, vt ab eo qui iniuste
 egerit, poena non sit exigen-
 da. Castigare † noxam oportet,
 non ob praeteritum delictum,
 cūm id corrigi nequeat, sed
 ne iterum peccet: tum ne ip-
 sius exemplo ceteri quoque
 peccent. Quod fit, si † crimina
 non puniantur: facilitas enim
 veniae, in centium tribuit
 delinquenti, c. vt clericorum,
 extrā de ta & honest. cleri. & † si
 8 male vsurpantur, omittimus
 excessus viam aliis aperui-
 mus c. loci. §. proinde. xxxv.
 q. ix. ca. peruenit. xc. distinct.
 Punienda ergo † sunt malefi-
 9 cia, vt vnius poena, metus po-
 sit esse multorum, aurea l. i.
 C. ad l. iul. repetun. d. l. capi-
 talium. §. famosos. His con-
 formis est gl. in verbo, Perti-
 mescat, in c. sicut, extrā de iure
 iurando. Et quos ad vitam de-
 10 cora domesticae laudis exempla
 non prouocant, correctionis
 saltem medicina compellar,
 l. vnica. C. de emenda. propin.
 cuius itidem meminit glossa
 in verbo Poena, in prius cita-
 to c. vt clericorum. nonnulla
 ibidem allegans nequaquam
 dissi

disimilia. Sed quorsum tam multa de malefactorum peccatis nempe vt cognoscas hanc iudicarij fori partem Prætorib. Proprætor. Consulib. Proconsulib. Magistratib. reliquisq; id genus Iustitiariis ac Officiariis oppidò quàm necessariam esse. Quare ad munus susceptum redeamus: & in capita aliquot vniuersæ practicæ nostræ summâ redigamus.

De Criminibus
& Maleficiis.

CAP. I.

SYMMÆ.

- 1 Criminum alia sunt publica, alia priuata: alia ordinaria, alia extraordinaria.
- 2 Crimina quare dicantur publica.
- 3 Ad publicam vtilitatem spectat, ne crimina maneant impunita.
- 4 Crimina quare dicantur ordinaria.
- 5 Quando ordinariam penam potest iudex, causa cognita, auertere.
- 6 Quando minueret.
- 7 Publica extraordinaria quare dicantur.
- 8 Extraordinaria quare dicantur.

- 9 Crimina dicuntur priuata, vna ex causa.
- 10 Crimina dicuntur priuata, altera ex causa.
- 11 Criminum alia sunt capitalia, alia non capitalia.
- 12 Crimina capitalia quæ sunt.
- 13 Crimina non capitalia quæ sunt.
- 14 De iure Canonum non imponuntur pœne capitales, &c.

PRINCIPIO præmittendum est & animaduertendum est Criminum alia esse publica & ordinaria: Alia publica & extraordinaria, & alia priuata. Crimina publica & ordinaria sunt, vt crimen læsæ Maiestatis, Hæresis, Simonix, Adulterij, Homicidij, Falsi, & plurimorum, nec disimilium, quæ ex iudiciorum publicorum legibus sunt introducta. Ex eo dicta sunt publica, quod eorum executiones siue denuntiationes, siue accusationes, cuiuslibet ex populo, pro interesse iustitiæ competant §. j. versic. Publica autem, Instituitur. de public. iudic. l. j. ff. eodem titu. quoniam sunt ad publicam vtilitatem spectant, vt sæpiusculè allegatum est, non crimina maneant impunita. Dicuntur verò sunt ordinaria, quia

- quia certa pœna lege, Principis statuto, aut consuetudine introducta in eis statuitur. 9 quam ordinariam non licet Iudici minuere. Nā vt Papi. resp. facti quidem quæstio in arbitrio iudicantis est, pœnæ verò persecutio non eius voluntati mandat, sed legis autoritati reseruat, l. j. §. ij. ff. ad S. C. Turp. nisi forte causa cognita, quia tum vel augere vel minuere admittitur.
- 5 Augere, † quando multis grauantibus opus est exemplo, vt vnus pœna, metus sit multorum, l. j. C. ad leg. Iul. repetun. Minuere, † quoties persona delinquēs honesta est, neque deliquit nisi semel, l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his, qui notantur infamia. l. in seruorum. §. finali. & l. respiciendum. ff. de pœnis. Publica † autem extraordinaria, 13 vt l. Iul. repetun. & l. Fla. de plag. & huiusmodi. de quibus habetur l. j. ff. de pub. iudic. l. lex Iulia. §. hodie. ff. ad legē Iul. repet. & l. finali. ff. ad legē
- 8 Fla. de Pla. Ideo dicuntur † extraordinaria, quòd non sit illis certa. aut lege, aut Principis statuto, aut consuetudinis introductione constituta pœna. sed arbitrio imponitur iudicantis, & hoc secundum delicti, & personæ qualitatem, cap. super his, extrà, de accusat. cap. de causis. §. illis, extrà, de offic. deleg. l. j. ad medium. ff. de effract. & ex pilat. Porro † priuata sunt, ob quæ priuatim ad interesse nostrum agimus, nobisque aliquid dari, aut applicari debere pro delicto in nos cōmissō petimus, id est, pecuniariter pro illis agimus. Aut dicuntur † priuata, quod eorum executiones & denuntiationes siue accusationes ad illos tantum pertineant, quibus inferuntur, vt furtum, iniuria, damnum, crimen abiigeatus, &c. l. finali. ff. de priua. delictis, l. finali. ff. de furt.
- 11 Rursum, † dictorum criminum alia sunt capitalia, quæ vltimo supplicio afficiunt homines, veluti sunt ea, ob † que mors, pœna sanguinis, confiscationis bonorum, aut exilij infligitur. Cætera non † capitalia, ex quibus pecuniaria, aut in corpus aliqua coërtio pœna est, lege i. ff. de pub. iudic. §. publicorum, Institut. eodem titulo. De iure autem canonum non † imponuntur pœnæ capitales seu corporales, cap. cum non ab homine, extrà, de iudic. licet sint argumenta, quæ cum isthac autoritate pugnare videantur in cap. ij. extrà, de maiori. & obedient. in cap. per venerabilem, extrà, qui filij sint legitimi, in cap. sicuti. §. quia ergo, ij. q. vij. quod hic

hic breuitatis causa examina
re ac discutere sciēs prudēf-
que prætereo. Ceterum varia
præsentis materiæ ex dili-
genti passuum consideratio-
ne inferius declarandorum,
lucidius colligi poterunt.

De iudiciis seu litibus,
vulgò processibus cri-
minalibus.

CAP. II.

SVMMAE.

1 Criminalium Iudiciorum alia
sunt criminaliter intentata, alia
ciuiliter intentata.

Iudicia criminalia criminali-
ter intentata quæ sint. & nu. 4.
Iudicia criminalia ciuiliter in-
tentata, quæ.

2 Iudicia ciuilia quæ dicantur. 5
3 Criminaliter agi quando dica-
tur.

4 Ciuiliter agi quando dicatur.

VE MADMO
dū crimina ipsa
paulò antè du-
plici genere di-
stinximus: ita
iudicia quoque criminalia, bi-
faria ratione sciūximus. Sunt

1 tenim criminalium iudicio-
rum alia criminaliter inten-
tata, alia ciuiliter intentata.

2 † Iudicia criminalia crimi-
naliter intentata sunt, in 7
quibus tractatur de crimine
capitali, siue pœna vltimi sup-

plicij: nempe decollationis,
suspendij, incendij, mutila-
tionis, aut amputationis
membri, sectionis, exilij,
aut alterius cuiuscunque ma-
gnæ corporalis punitionis.

Iudicia verò criminalia, ciui-
liter † intentata sunt, in qui-
bus nō agitur de capitali cri-
mine: sed de multa duota-
xat, hoc est, emenda pecunia-
ria, aliãve ciuili animaduer-
sione simili. Neque hic me-
clam est, esse nonnullos au-
toritate graues, ingenijque
perspicacitate celebres, qui
aliquantulo diuersus isthæc
definiisse videntur: vocant

† enim Iudicia criminalia,
quorum finis ad Reipublicæ
& Fisci commodum tendit,
siue pœna sit corporalis, siue
pecuniaria. Ciuilia † autem,
quorum finis ad cōmodum
partis tradit, quæ nec absur-
dè priuata dicuntur. Glossa
notabilis in verbo, Centum

aureorum, in lege, prætor, in
principio. ff. de sepul. violat.
quã nequaquam erubuit di-
cere singularem Ioann. Imo-
lensis in rub. de public. iudic.

ad illud tritū videlicet, Quòd

† criminaliter agi dicitur,
quando pœna postulatur ap-
plicari Fisco, vel communita-
ti, proueniēs ex delicto. Quã-
do autem applicatur † parti,
dicitur agi ciuiliter. Idē nec
displicuit eximio Bartolo in
l. agr

I. agraria. ff. de term. mot. An
 gelo Aretino Instit. de actio
 nibus, in exordio; fuitque
 hæc opinio Innocentij in c.
 qualiter & quando. ij. de ac-
 cufation. necnon doctorum
 in c. j. de Iudic. & potiffimum
 Abb. Panor. super Rubro de
 Iudic. in versic. Tertio quæro
 de vrili quæstione, recitantis
 varias ac diuersas scribētium
 opiniones: quas studio breui
 tatis posthabemus & omit-
 timus, atque studioso in re-
 bus publicis non occupato, vi-
 dendas relinquimus. Hæc ri-
 mari penitus, & vter modo-
 rum magis proposito seruiat,
 examinare disculsus, neque
 animus est, neq; ipsi loco cer-
 tē conueniens, quum in subie-
 ctis capitibus quantū isthæc
 assumpta materia postulare
 videbitur, abundē satis me-
 minerimus.

Quo pacto in Iudicijs cri-
 minalibus proceden-
 dum fuerit.

C A P. I I I.

S V M M A E.

I In iudicijs criminalibus crimi-
 naliter intētatis proceditur ali-
 quando ordinariē, aliquādo ex-
 traordinariē delatiue, id est, per
 querelam partis, prolatiue, id est,

quando delata inuestigatione,
 vera probantur, summarie in-
 cognitis, simpliciter, cum res vr-
 get maturationem.

Ordinariē, quando procedatur.

Extraordinariē, quando.

Summarie, quando.

Simpliciter & de plano, quan-
 do.

In notorijs non est opus iuris or-
 dinem seruare.

Disimulatio aliquando bone
 iustitiæ nomen meretur.

N Iudicijs cri-
 minalibus† cri-
 minaliter intē-
 tatis non non-
 quam procedi-
 tur ordinariē, & secūdam iu-
 ris ordinem: & aliquando ex-
 traordinariē, id est, iuris ordi-
 ne non seruato. Ordinariē,
 † quum adest persona conque-
 rens & offerens probare, aut
 quoties delicti certa veritas
 constare potest probatione
 ordinaria. Hoc casu, *proli-*
 processui omnia ac singula
 requisita. Extraordinariē,
 † quando non est pars con-
 querens, sed cum iudex aut
 Fiscus procedit ex suo offi-
 cio per inquisitionem quæ-
 stionis aut torturæ super in-
 dicijs & præsumptionibus;
 quo quidem casu proceditur
 nonnunquam summarie, ali-
 quando simpliciter, de pla-
 no, & sine strepitu ac appa-
 rente

rente forma iudicij . Sum-
 4 mariè , † quum crimen iu-
 dici notum est: tum enim iu-
 ris ordinem seruare non est
 necesse. Attamen sic in noto-
 riis criminibus iuris ordinè
 non seruare, est nihilominus
 secundum iuris ordinè proce-
 dere, c. ad nostram. 3. extrà de
 iureiuran. Recepti iuris est,
 quòd in notoriis non est ne-
 cessaria accusatio, vel denun-
 tiatio, vel inquisitio, vel exce-
 2 prio, de quibus infra dicemus
 3 † simpliciter & de plano, &
 5 sine strepitu & figura iudicij,
 quum negotium celeritatem
 desiderat, adeò vt mora ac di-
 1 catione maius dispèdium, pe-
 riculum, & inconueniens Rei
 publicæ imminere posset, ve-
 luti tempore cōmotionis aut
 seditionis: quo quidè tēpore
 quatuor aut quinque ex præ-
 cipuis seditionis subita decol-
 latione tolluntur è medio: ac
 2 postè disputatur, æquòne iu-
 re iudicati sint. Nam in † huius
 6 modi notoriis nequaquam
 opus est iuris ordinem serua-
 re, præcitato c. ad nostram. 3.
 Si verò iudici perspectum fue-
 rit occasione temporis, ex hu-
 iusmodi subita punitiõe plus
 mali quàm boni Reipublicæ
 posse oriri, eo tempore iudex
 dissimulante ac conuiuēter
 iustitiam protrahet. Atque
 7 tēo tempore talis dissimula-
 tio veræ bonæque iustitiæ

nomen merebitur.

Qualiter crimina ad Iu-
 dices notitiam per-
 ueniant.

C A P. IIII.

S V M M A E.

1 *Crimina variis modis ad Iudi-
 cis perueniunt notitiā, nempe or-
 dinariè accusatione, extraordinariè denuntiatione, exceptione,
 & inquisitione.*

2 *Accusatio quid.*

3 *Denuntiatio quid.*

4 *Exceptio quid.*

5 *Inquisitio quid.*

IGNANDVM

nunc est, Crimi-
 na variis † mul-
 tisq; modis ad
 Iudices perueni-

re notitiam: nempe Ordina-
 riè. Accusatione. Rursum ex-
 traordinariè, Denuntiatio-
 ne, Exceptione, & Inqui-
 sitione. Est autem † Accu-
 satio siue accusare (quod idè
 est Azone teste in summa, ti-
 tu. de accusationibus. in prin-
 cipio) quempiam in libello
 reum criminis referre, vel
 criminis reum vđ vindictam
 efficere. Vide Hofliensem
 in summa eodem titulo in ex-
 ordio. necnon D. Ioannem
 Oldendorpium virum in iu-
 rium studiis doctissimum, in
 suo libello de Copia verbo-
 rum & rerum in iure ciuili,
 dicentem: Accusare est apud
 Iudi

- Iudicem causari, aliquē peccasse. Denuntiare siue denuntiatio, est alicuius crimen ad superiorē nuntiare. Præfatus Hostiensis in summa, tit. eo. de accus. hanc ita definit: Denuntiatio, est criminis alicuius apud Iudicem sine inscriptione legitimè facta, delatio, ad pœnitentiã peragendam, vel aliam legitimã pœnam imponendã, vel etiã ad vtrũq; &c. Exceptio siue excipere, est parti crimẽ imponere in iudicio siue iudicialiter ad aliquam defensionem, tanquã proposito subseruiens, cum protestatione, ac animo nõ iniuriãdi, vide Spe. lib. iij. par. j. ti. de criminibus in modum excep. pro. † Inquisitio, est alicuius criminis per superiorem respectu inferiorũ suorũ inuestigatio, vt in tit. I. de accusat. inquisit. & denuntiat. Cæterũ qua forma in accusatione, denuntiatione, exceptione, ac inquisitione procedendum fuerit, latius infrã suo loco dicendum produximus, nunc hæc definitiones vtcunq; tetigisse, abũdè hic fuerit satis.

De accusationibus.

CAP V.

S V M M A E.

1 In Iudicij criminalibus proce-

ditur accusatione.

2 Absque accusatore seu accusatione nemo venit condemnandus.

3 Antiqua iura scripta, quemlibet legitimũ & idoneum criminaliter accusantem admitterant apud iudicem omnis criminis aut sceleris publici.

4 Accusator, ad quã de iure cogebatur.

5 Accusatori siue vinculo inscriptionis ex communis vsu, accusare conceditur.

6 Accusare volens alium criminaliter, habeat suas probationes, luce meridiana clariores paratas.

7 Quorundã opinio volentiũ suũ sumptibus criminale &c.

8 Accusator succumbens, quibus sit obnoxius.

NOMINIBVS Iudicij criminalibus necessario proceditur accusatione.

2 ne. Nã absq; † accusatore sine accusatione vlla, nemo producitur condemnandus. l. re-scriptio. §. si quis accusator. ff. de munerib. & honor. l. iij. & c. de his, qui accus. nõ possunt, c. vnico. ext. vt eccle. benef. sine diminu. conferan. c. relatum. v. q. iij. & c. de manifesta. ij. q. j. Quãmobrẽ nec Dominus noster Iesus Christus mulierem repertam in adulterio cõdemnare voluit, quòd

quòd nemo ipsam adulterij accusauerat: nec iudam eiicere, cum fuisset fur, quòd nemo eum furti accusauerat.

3 Antiqua tautem iura scripta, quemlibet dignum, legitimum & idoneum criminaliter accusantem, apud Iudicē omnis criminis aut sceleris publici admittebant. Sed interim † hic accusator cogebatur sese mancipare carceri, ac inscriptionis vinculum assumere; hoc est, ad pœnam talionis semet obstringere, nisi delata legitimo testimonio cōprobasset. Nempe vnā eandēque subire pœnam, quam reus vera accusatoris delatione, verāque cōprobatione iure suscepisset: vel certè talem pœnā, quam ipse accusator, sua delatione spectare & intendere videbatur, l. fin. C. de accusat. & inscrip. quæ lex partim canonizata reperitur in c. quisquis in c. quid crimen. ij. q. viij. atq; gloss. in c. super his, ext. de accusat. denuntia. & inquisit. Sed quoniam huiusmodi juris † ratio, ac inscribendi, seseque in carcerem tradendi solennitas nimium austerā nimisque rigida fuerat, vt hac de causa multi etiam maleficientissimum

5 quenque, atque adeò publicè etiam sceleratissimum accusare timerent, censentes

fatius esse propriæ saluti cōfulere, quàm forsitā cum iactura vitæ, accusatione sua temeraria alterius vitam auferre velle: idè stylo & consuetudine præfatum ius merito antiquatum est: ac introductum, vt quilibet liberè tu rōque possit accusare & criminaliter concludere sine timore alicuius pœnæ aut mulctæ: & quòd pars duntaxat concludat ad emendam ciuilem, & ita habet communiter vsus. Nihilominus tamen pars † formalis, aut volens alium accusare criminaliter, oportet habeat suas probationes paratas, quæ in talibus plænæ & clarissimæ requiruntur, l. is apud quem. C. de eden. vulgatissima l. sciant cuncti. C. de probat. quam legem verbotenus canonizata legitimus in c. sciant cuncti, ij. q. viij. Et secundum † nonnullos obligatur tale iudicium criminale seu (vulgò) processum propriis sumptibus & expensis deducere: & succumbens † condemnari ad detrimenti, imò ad totius iustitiæ reparationem, atque rei ipsius perperam per ipsum accusati omnibus detrimentis & incommodis facere satis: deinde de iniqua vanaque proximi accusatione (vulgò vāde vvanclaeghe) acrem dignamq; subire sup-

plicij pœnam, nō quidem talionis atque delato crimini parem, sed iudicis arbitrio imponendam.

De Denuntiatio- nibus.

CAP VI.

S V M M A E.

- 1 Iura Ciuilia & pontificia quos ad denuntiandum admittant, & nu. 2.
- 3 Infamis non denuntiat.
- 4 Nec Vilis.
- 5 Nec Conspirator.
- 6 Item nec Inimicus.
- 7 Bone vite, fama, & conuersationis, qui ex charitate & non ex odij fomite procedit, denuntiare admittitur.
- 8 Denuntiationes oportet esse veras.
- 9 Inter accusatorē & denuntiatorem differentia.
- 10 Denuntians ad quæ obligatur.
- 11 Denuntians nonnunquam obligatur iurare denuntiationē veram esse.
- 12 Iudex, Fiscus, & similes in denuntiatione ad quæ animaduertere obligantur.
- 13 Fines Denuntiationis.

id muneris ordinatos: veluti messorios, saluarios, forestarios, clientes, satellites, apparitores, catholicianos, amanos, atque id genus non dissimiles: quorum sunt partes, virtute iuramenti præstiti, crimina bene legitimèque Iudicibus, Magistratibus, Iusticiariis, vel Officiariis denuntiare, quibus tamen non nisi in minutulis, leuibusque criminibus fides habēda fuerit: In magnis grauibuscq; criminibus minimè: nisi forsitan quum Iudex, Magistratus, Iusticiarius, Officiarius, aut Fiscus de illis grauioribus criminibus exactioris penitusque sciscitari velit & inquirere. Iure verò † Pontificio, etiam quiuus quorum interesse ratione aliqua posset, admittuntur. c. illa præpositorum, ext. de accusat. & ibi Panor. eiusque sequaces. Idem similiter recipit & eos, qui recto vtilitatis desiderio moti, atque adeo vero Iustitiæ excitati zelo, quolibet de quocunq; etiam crimine denuntiant: modò hic tamen denuntians nō sit infamis, infamia † iuris & facti, secundum Canones: aut iuris tantum, secundum leges, cap. j. & ibi Panor. & alij scribentes, ext. eod. tit. de accusat. Neque † etiam vilis persona fuerit, aut † conspi- rator

I V R A Ciuilia
†neminem ad
denuntiandum
admittūt, nisi
officiarios ad

4
5

rator quispiam, c. cum dilectus, ext. eod. de accus. Neque
 6 † inamicus, c. repellantur, eo tractatu. Neque ex odio aut ea conditione denunciare videatur, vt denunciatus puniatur aliqua pœna canonica, aut legali: sed eò duntaxat spectet, vt ipsius delati saluti consulat: vt vel hoc pacto, nēpe iusta atque euangelica correptione superioris, tandem respiciat: Alique simili metu, ac pudore perterriti coercantur, ne liberius impunitiūve peccent. Quisquis verò alio animo cōfratrem de-
 11 ferre parauit, iure ab huiusmodi denuntiatione reiectabitur. Sed qui bonæ † vitæ, famæ & conuersationis fuerit, qui ad hoc ex charitate procedit, nec ex odij fomite denuntiare conspicitur, indubiè
 12 admittitur, c. repellatur, &c. qualiter, ext. de accusa. Quāobrem † denuntiationes omnes oportet esse veras, aliò qui denunciator iste ad detrimenti, imò ad totius iustitiæ reparationem deuinciretur, atque ipsius etiam rei peperam per ipsum denunciati, omnibus detrimentis & incommodis facere satis obligaretur Iudicis arbitrio, aut (vt quibusdam placet) ad pœnam etiam talionis. Hoc tamen inter † accusatorē & denuntiatorem interesse scien-

dum, quòd accusator inscribere se cogatur, accusationē suam pronuntiare, Fisco assistere, Iudiciū interdum suis sumptibus prosequi. † Denuntiator verò horum nihil preflare cogitur, nec se inscribere, nec denuntiationem suam pronuntiare, nec Fisco assistere, neque litem suis prosequi sumptibus: sed duntaxat obligatur ostendere ea quæ de illo crimine nouit, atque etiam nominare testes, criminis huiusmodi conscios, c. super his, ext. de accusat.
 11 Etiāmq; † iurare (in quantum Iudici, Magistratui, Iusticiario, Officiario, aut Fisco placeat) obligatur, suam denuntiationem esse veram, & non facere calumniæ causā, c. veniens. ext. de accusat. &
 12 ibi Ioan. And. Iudicis † interrim fuerit, atque ipsius etiam Magistratus, Iudicarij, Officiarij, aut Fisci (priusquàm denuntiationem quampiam acceptent) diligenter inspiciere ac animaduertere per sonæ denuntiantis qualitatem, ingenium, mores, omnesque conditiones, necnon studiosè & accuratè perscrutari singulas tam denuntiatoris quàm aliarum rerum penè omnium circumstantias, ne cui (quod huiusmodi rerum neglectu fieri potest) temere odio-

b z

lam molestiam pariat, ac frustra in graues expensas inducat. † Finis igitur seu effectus denūtiatoris est, vt Iudex, Magistratus, Iustitarius, Officiarius, aut Fiscus, depūtiatione audita, inquirat vera ne sit an falsa eiusmodi denuntiatio, & si denuntiata cuncta vera reperiat, illico correpturus procedat in delinquentē seu maleficium.

De exceptionibus criminalibus.

CAP. VII.

SVMMAE.

- 1 Crimen in modum exceptionis, secundū ius canonicum & civile diuersimodè proponi dicitur.
- 2 Crimen obiectum, & probatum, quem habet effectum.
- 3 Nullum malum remanet impunitum.
- 4 Exceptio non extendit sese latius, quàm ad finem, ad quem proposita est.
- 5 Fiscus aut Officiario quid liceat.
- 6 Fiscus & similes, Ius, Consuetudinem, vel stylum obseruare tenentur.

REIS omnibus non minus ciuili iure, quàm canonico probabili sanè ratione permillum inue-

nimus, vt alijs pro sua defensione crimina quepiā impingāt, vt certè vel hoc pacto semet tutètur ab aduersariis. Id autem efficiūt multifariam. Excepturi † enim nonnunquam iudici ipsi criminis non tam obiciunt, aliàs actori, aliquando testibus, postremo literis instrumentalibus, alijsve documentis ipsi reo contrariis, modò tamen isthæc in exceptione proposita veritati fuerint consentanea; alioquin si falsitatis ea conuicta fuerint, & reus falsa sua exceptione succumbens nil probauerit, ad iustitiæ partisque læsæ reparationem obligatur, pro delicti falso illati quantitate & magnitudine: pro ipsius etiā iniuriati qualitate, ad iudicis arbitrium. Verùm quisquis † exceperit criminaliter, & etiam probauerit in exceptione obiecta, non ideò punitur pars, cui obiecta est exceptio: neque etiam ob hoc in infamiæ notam incidit, sed in hoc iudicio seu processu duntaxat per reum à iudicio ferendo, siue à testimonio, siue ab accusatione probati sceleris caussa, iustè repellitur, l. Lucius. ff. de his, qui notantur infam. cap. cum dilectus. §. finali. extra de ordi. cogni. cap. super eo. extra de testibus. & cap. j. extra

- 3 tra. de exceptio. Porro † quod nullum malum impunitum remaneat, iuxta l. ita vulneratus. §. quod si quis. versicu. cum neque. ff. ad l. Aquilia. & l. licitatio. §. quod illicitè. ff. de public. & vestigali. cum sine numero nec dissimilibus iuribus, & vt per rei impositionem pro criminis obiectione iure plecti posset, denuo intentandum fuerit nouum iudicium, seu (vt vulgo loquimur) processus contra talem per exceptionem accusatum. Non enim † sese la-
 4 tius extendit quæuis exceptio quam ad finem, ad quem proposita est: nempe ad iudicem à cognoscendo, partim ab agendo, testes à deponendo, & documenta seu instrumenta ab aliquid operando seu probando, repellendum. Sed † fisco aut simili officinario, audita exceptione suam actionem ea de causa intentare, conclusionem criminalem capere super verificatione partis, integrum erit. Aut † certè ad eum modum, quo de iure, consuetudine, stylo, vel ex consilio facitandum videbitur.
- De inquisitionibus.
- CAP. VIII.
- SVMMARIE.
- 1 Inquisitio, vulgò informatio.
- 2 Inquisitio semper ex iudicis officio fit.
- 3 Solus Iudex, aut eius potestatem habens, inquirere potest.
- 4 Ad inquisitionem debitam, multa concurrunt necessaria.
- 5 Subditus originis vel delicti ratione.
- 6 Inquisitio fit de maioribus criminibus.
- 7 Inquisitio non fit de leuibus criminibus.
- 8 Inquisitionem præcedit publica fama.
- 9 Contra indiffamatos minime inquiri potest.
- 10 Fama in maleficiis initium habere debet à personis fide dignis.
- 11 Ante inquisitionem necessum est crimen esse commissum.
- 12 Inquisitio in decenti ac forma debita redigi debet.
- 13 Quando debita ac decens forma intelligitur.
- 14 Inquisitio triplex, Generalis, Specialis, Generalis simul & Specialis.
- 15 Inquisitio generalis non requirit famam publicam præcedere.
- 16 Inquisitio specialis famam publicam præcedentem requirit.
- 17 Inquisitio generalissima, secundum Panor.
- 18 Inquisitio specialis, secundum eundem.
- 19 Inquisitiones duntaxat seruunt ad preparandum: & nequa-

quam ad instruendum iudicium, ut scilicet quis aut conde-
mnetur, aut absoluaturs illius
virtute.

- 20 Iudex de iure obligatur dare
parti inquisitionis copiam fa-
cta ad instantiam partis prius
quam reum ut respondeat, cogere
re valeant, maxime ubi ex au-
toritate facta fuerit inquisitio.
- 21 In inquisitione facta ex mero
iudicij officio absque alicuius
requisitione non traditur reo
inquisitionis copia.
- 22 In Flandrie consilio, ac pra-
xi, Procurator generalis nun-
quam tradit parti inquisitio-
nis, seu informationis preceden-
tis copiam, quamquam id fieri
soleat in alijs plerisque Flan-
dria foris.
- 23 Iudex ac fiscus in multis Flan-
drie Curijs obligantur dare
parti testium nomina, ac co-
gnomina, nec non totius inquisi-
tionis copiam, si id accusatus po-
stulerit.
- 24 Iudex & fiscus inquirunt dum
taxat de crimine intra vigin-
ti annos admissio: supra vero vi-
ginti annos, nequaquam.
- 25 Inquisitio, siue officium iudicis
inquirentis, tollitur viginti an-
nis: quod quidem tenent docto-
res contra gloss. contrarium as-
ferentem.
- 26 L. Querela. C. ad legem Corne.
de falsis, dumtaxat habet lo-
cum in foro fori: secus in foro
poli.

INQUISITIO
† (quam vulgò
informatio-
nem preceden-
tem appella-

mus) ex iudicis & † officio
& auctoritate, semper fiat
necessum est. Nemo † enim
nisi solus Iudex, aut Iudicis
potestatem habens, de cri-
mine efficaciter inquirere
potest. Atque † ad debitam
veramque inquisitionem mut-
ta concurrunt necessaria.
Principiò, ut inquisitor sit
Iudex, competens ac pro-
prius, potens de crimi-
ne cognoscere: nempe ut is,
de quo inquisitionem sit pro-
ducturus, suo tribunali sub-
iectus fuerit, aut certè ut cri-
men illud ac delictum in di-
tione iurisdictioneque sua
commissum esse constet.
Subditum † autem intelli-
ge, vel originis vel delicti
ratione, l. prima, & in au-
thenti. qua in prouincia, &
ubi de crimine agi oporteat.
Aliàs inquisitio esset nulla, l.
prima, & per totum titulum.
C. si à non competenti iudi-
ce. Ad hæc requiritur, † ut
crimen sit magnum, inquisi-
tione dignum: non enim
inquirendum est, nisi de ma-
ioribus criminibus, puta læ-
sæ Maiestatis, Homicidij,
Sodomix, Simonix, Adulte-
rij, Periurij, Incestus, Ra-
ptus

ptus, Furti, & huiusmodi, quorum capitibus sequentibus, (quantum materia subiecta postulet) abunde mentionem faciemus. De leuibus autem ac de dissimulandis criminibus nequaquam inquiritur. l. leuia. ff. de accusationibus. capit. inquisitionis, extra eodem titulo de accusationibus. Tertio, oportet ¹¹ precedere famam verisimilem, aut iudicem de commissio aut perpetrato crimine indagando exciter, & inquisitionis occasionem præbeat. Non tenim potest ad inquisitionem procedi, nisi præcesserit publica fama, tanta quæ offendiculum populo præbeat, adeo vt absque periculo tolerari non possit, vt in cap. primo. cap. cum oporteat. cap. ad petitionem. cap. inquisitionis. & cap. qualiter & quando. ij. extra de accusat. Contra enim indiffamatos minime inquiri potest. Quarto, ne fama hæc, siue potius diffamatio præcedens fingatur à maleuolis, à maledicis, à criminosis, ab inimicis & ¹⁰ suspectis: sed potius ab honestis, præsentibus, veridicis, virisque fide dignissimis, neve semel duntaxat spatia audita fuerit: sed vt frequentis sermone, atque adeo in probatorum hominum ore, inerebuerit, præcitato cap. qua-

liter & quando. ij. cap. iudicet. ij. q. vij. capit. cum oporteat. eod. tit. de accusationibus. cap. in cunctis. & ibi gloss. in verbo, maledicorū. xj. quæst. ij. cap. licet Heli. versiculo, contra quos. de simonia. & l. miles. §. mulier. & ibi notatur. ff. ad legem Iuliam de adulteriis & stupro. Quinto, necessum est inquisitori certum esse, crimen commissum ac perpetratum esse, de quo inquisitione sit facturus. Contigit namque aliquando inquisitionem factam de homicidio, necdum perpetrato, nempe viro læso etiam nūm viuento, & informationem factam ex leui rumore vulgi de incendio domus, quæ tamen post integrā inueniebatur, & illa. ¹² Sexto, debet inquisitio, seu informatio in decenti ac forma debita redigi: nam si in forma isthæc peccaret, inualida esset, nullius momenti, nulliusque roboris, vt in c. inquisitionis. & in e. qualiter & quando. ij. extra de accusationibus. facit l. j. si mens. falsum modum dixer. ¹³ si intelliges debitam, ac decentem formam, quoties substantialia informationis non omittuntur, vtpote per quem facta, quando, quo loco, cuius iussu, etates, iuramenta, nomina, cognō-

mina, qualitates, domicilia
testium, & huiusmodi circum
stantiæ. Neminem autem
hic præterire volumus, In-
quisitionem esse triplicem.

- 14 Prima, nempe generalis est
simpliciter, & personarum, &
delictorum respectu, utpote
cum Præses, Iudex, aut Fiscus
generaliter inquirat, an sint
homines facinorosi: an sceler-
a vsquam latenter suppullu-
lent, aut commissa fuerint,
de qua in insigni l. congruit.
15 ff. de offic. præsid. vt t. prouin-
cia facinorosis hominibus
purgetur, vt in quiete per-
maneat. Et in hac inquisi-
tione generali minimè ne-
cessaria est fama: sed eo casu
proceditur generali apprehen-
sione per cursoriam, le-
uem, siue plebeiam quam-
piam vicatim peruestigatio-
nem. Altera specialis est sim-
pliciter, idque personarum
etiam ac delictorum ratione:
vt cum de certo, finito, seu li-
mitato delicto, contra cer-
tum, & finitam seu limita-
tam personam, Præses, t. Iu-
dex, Prælati, vel Fiscus in-
quirat: de qua in l. ea quidem,
C. de accusatio. & vbi neces-
sario desideratur fama, vel
diffamatio præcedens, quem-
admodum superius meminimus:
aliò qui ipsa informatio
esset nulla, parte scilicet
refellente ac contradicente.

Tertia, Generalis simul &
specialis, generalis vtique ad
personas, ad delicta autem
specialis: vt cum Præses in
genere vel vniuersaliter in-
quirat de iis qui Socratem
occiderunt: vel contra, ge-
neralis ad delicta, & ad per-
sonas specialis: vt cum Po-
testas, aut alius punitur ad
Syndica: Attamen secundum
D. Abbatem Panormitanum
in præallegato c. qualiter, &
quando. 2. numeris 11. 12. &
13. extrà de accusat. Alia da-
tur t. inquisitionis distinctio.
17 Nam alia est Generalissima,
qua inquiritur super statu ali-
cuius Ciuitatis, Arcis, Castris
vel loci. Alia dicitur specia-
lis, t. qua inquiritur contra
18 certam personam, siue ad im-
ponendam pœnam, siue ad
scelera extirpanda ex debito
officij: hanc distinctionem pie
lector precor ne ibi videre
pigeat. Porro in inquisiti-
onibus nec Præses, nec Iu-
dex, nec Fiscus astringun-
tur aliquas constitutas leges,
aut ad solennitatem illam,
quæ debet obseruari in in-
quisitionibus seu in infor-
mationibus ordinariis, quia
non vocant partem aduer-
sam, vt videat informationem
fieri, aut vt videat testes iura-
re, nec etiam tradunt huic ad-
uersario nomina aut cognomi-
na testium, vt his omni-
bus

bus per exceptionem obueniat, cunctaque refellere poterit, idque secundum receptum usum, stylum, & consuetudinem. Cuius ratio est,

19 quod inquisitiones duntaxat seruiunt ad præparandum, & nequaquam ad instruendum iudicium, ac ut illicius virtute quis condemnetur aut absoluat: quorsum tamē seruiunt & spectant inquisitiones seu informationes ordinariæ. Tametsi autem in inquisitionibus per Iudicem aut Fiscum, aut quæpiam ex ipsorum mandato peragendis, nec ante nec post litis contestationem vocanda fuerit pars, ad videndam informationis deductionē vel ad audienda testium iuramentā:

20 de iure ramen, & † Iudex & Fiscus obligatur dare parti inquisitionis copiam, priusquam partem reā cogere possint, ad respondendum, potissimum si fuisset facta inquisitio ex autoritate, voto, & mandato ad instantiam seu requestam partis, teste Angelo summi iudicij viro, in l. si vacantia. C. de bo. vacan. lib. x. vers. quinto not. in vers. Item fals.

21 lit. Sin autem facta † ea fuerit ex mero iudicis officio absque alicuius requisitione, nō debet reo de iure tradi informationis copia. Ita D. Angel. in d. l. si vacantia. In † pra-

xi autem seu consilio Flan-
driæ, Procurator generalis nunquam dat parti inquisitionis seu informationis præcedentis copiam: licet id fieri videamus in multis aliis Flan-
23 driæ † Curiis: ubi obligantur accusato aut denunciato etiā dare testium nomina ac cognomina, necnon totius inquisitionis seu informationis copiam, si quando id potest. † Postremò sciendum est, quod Iudex, Fiscus, aut similis debet tantum inquirere de criminibus intra viginti annos admissis, computando ab ipso die commissi criminis: supra verò viginti annos nequaquam. l. querela. C. ad l. Corn. de fals. quam legem inquirunt notabilem, & singulare magnus ille Bart. necnon Bald. & Ange. ibidē, quos Jurisperiti pro numinibus colunt: quam legem & ego censeo semper præsentem memoria tenendam, ac quasi ad vnguem, pro amici liberatione perpetuò habendam, c. cum venerabilis, ext. de except. glof. in c. j. in verbo, Per sententiam, ext. eod. tit. de except. Itaque † inquisitio siue officium iudicis inquirentis tollitur viginti annis, d. cap. qualiter & quando. 2. Barto. Angel. Salic. & communiter doctoribus testibus, ita fixo pede tenentibus in d. l. que-

rela. qui glossæ opinionem contrarium sustinentis, ex-
 26 presim reprobat. Quæ qui
 dem I. querela duntaxat ha-
 bet locum in foro fori: secus
 in foro poli, conscientie, siue
 animæ. Panor. in c. cum ha-
 beret, ext. de eo qui dux. in
 mati. quam pollu. per adul-
 ter. per ca. cum tanto. ext. de
 consuetud. & in d. c. cum ha-
 beret. notabiliter distinguit
 Panor. quem omnino in iij.
 notabili videndum non dis-
 suaferim. Aliarum tamen li-
 mitationum ad d. l. querela.
 abundè meminit præclarus
 I. V. Doctor D. Ioannes Fran-
 ciscus Balbus in suo peruti-
 li, & subuili tractatu Præscri-
 ptionum. §. secundo quero.
 ad quem, prolixitatis euitan-
 dæ causa, lectorem, casu oc-
 currente, remitto.

De diffamationibus præ-
 cedentibus per fa-
 mam spar-
 sis.

CAP. IX.

S. V. M. M. A. E.

- 1 Index aut fiscus habens dunta-
 xat famam pro inquisitione fa-
 cienda, ad que obligatur.
- 2 Fama que originem sumpsit ex
 ebriosis, leui plebecula, inimici,
 aduersarijs, maleuolis, ad alicu-
 ius diffamationem est inualida.
 & nu. 3. 4. & 5.

- 6 Fama recens orta, aut quis post
 capturam demum exoriri ce-
 pit, ipsum reum non diffamat.
- 7 Fama sola nullis alijs iudicijs
 fulta nihil efficit.
- 8 Fama unico teste non suspecto
 de casu factoq; ipso loquente, suf-
 ficit ad inquisitione ineundam,
 ad capturam, ad arrestam, de-
 nique ad torturæ etiam subin-
 de supplicium.
- 9 Diffamati omnis inquisitione
 digna, nasci debet ex viris pro-
 bis, & c.
- 10 Fama autores sunt nominandi.
- 11 Opiniones circa numerum pro-
 borum virorum, ad probandam
 iustam diffamiam.
- 12 Aequa & nequaquam irra-
 tionabilis opinio.
- 13 Ad fame probationem duos
 testes haud suspectos sufficere
 (etiam autoritate enangelica)
 aiunt.
- 14 Fama qualiter probetur re-
 misuè.

S Ficus pro in-
 quisiione sua
 producenda,
 nihil habuerit
 explorati, nihilque certi no-
 uerit, quàm quæ qualicumq;
 fama aliquando percepisset,
 longè profectò ab omni equi-
 tatis tramite deuiaret, si hu-
 iusmodi rumusculi (plerumque
 falsi) fama fretus, inquisitio-
 nem suam tentare præsume-
 ret. Necessè tenim est ipsum,
 anteq

antequam. cā inquisitionem
 aggrediatur, ritē atque per
 omnia edoctum, benēque de
 isthac fama informatum ef-
 se, & exactē cognoscere, cu-
 lusnam ex ore primò prodie-
 rit, qua occasione exorta: Nū-
 2 t ex ebriosis, aliāre leuit̄ ple-
 3 beculā surrexerit: nū ex t̄ ini-
 4 micis: ex aduersariis t̄ male-
 5 uolis: quādoquidem hęc t̄ o-
 mnia ad alicuius diffamatio-
 nē (cuius gratia fieret inqui-
 sitio) suūt inualida, sicuti ca-
 pite etiam præcedenti non-
 nihil meminimus. Similiter
 6 fama t̄ nunc recens orta, aut
 quæ post capturam demum
 exoriri cœpit, nulla est, neq;
 ipsum reum diffamat, potif-
 simum in formatione celebra-
 ri cœpra. Bar. in l. maritus. in
 frontispicio, & in l. de mino-
 re. §. tormenta. in versi. quæ-
 ro ex quo tempore & c. ff. de
 quæstione. & Bal. & Imol. in
 l. is notest. ff. de acquirē. pos-
 7 sit. inueni in nihil t̄ efficit fama
 sola, nullis aliis apertis indi-
 ciis fulta, glossa celebri in
 verbo, Illorum. & Doctori-
 bus testibus in cap. veniens. j.
 extra de testibus. Porrò fa-
 8 ma, t̄ vnico teste, nulla suspi-
 cionis causa refellendo, de
 casu factōque ipso loquente,
 sufficit ad inquisitionem in-
 eundam, ad capturam, ad ar-
 12 restā: Deniq; ad torturæ etiā
 subinde supplicij. Debet igi-
 tur omnis diffamatio inqui-
 sitione digna nasci ex viris
 probis, constantibus, morum
 grauitate fidēdis, nullo vitio
 nullāve alia circumstantia su-
 spectis. c. qualiter & quando.
 ij. c. cū oporteat, extrā de ac-
 cusat. c. iudicet. iij. q. vij. c. in
 cunctis, & ibi glos. in verbo,
 Maledicorum, xj. q. iij. quam
 ob rem famæ t̄ autores seu
 actores nominare oportet,
 quò sciatur, quæ persone sint,
 & an possint reprobari. l. si
 quis decurio. C. de falsis, & in
 Authentica, hodie. C. de repu-
 diis. De istorū autem nume-
 11 ro, ad t̄ probandā iustam dif-
 famiā, non satis conuenit in-
 ter iuris peritos. Sūt enim qui
 huiusmodi famam vel diffam-
 miam constare velint decem
 bonorū proborūmq; virorū
 testimonio, vno eodemq; ore
 loquentium, cuius meminit
 (licet reprobauit, & meritò)
 amicus veritatis Bart. in d. l.
 de minore, §. tormenta. ff. de
 quæstioni. Alij reorum saluti
 addictiores contendunt non
 nisi vigintiquinque aut mini-
 mum viginti bonorum virorū
 testimonia rerum posse
 diffamare. Nonnullis placet
 famam fieri validam maiori
 testium alicuius vicinæ nu-
 mero, vbi res contigisse nar-
 12 ratur. Aliis t̄ verò (quod mi-
 hi quoq; probatur maximè)
 nullus certus proborum vi-
 ror

rorum de diffamia stabiliēda constituitur numerus, neque hūc etiā iura prescribunt, sed ludicis prudentiæ hoc planē
 13 cōmittitur. Sunt† deniq; qui dicant (etiā auctoritate euan-
 gelica) ad famæ probationē duos testes haud suspectos sufficere, quatenus ipsorum testimonia apparenti rationi consentiant, vt simul edicant suę notitię causam, à quibus sua ista testata didicerint: atque vt hīc nōminent viros probos & honestos. c. in omni. & c. licet vniuersis. ext. de testi-
 14 bus. Qualiter † autem fama probetur, atque per quot testes, lubebit videre per glo. & doctores in admodum trita l. iij. §. eiusdem. ff. de testibus. 2
 Cætera quippe, quæ pertinet ad huius materiæ ampliorē enodationem, breuitatis studio, prætereo. Sed plura de siderantem ac expectantem remitto ad dominos, Bart. in præcitata l. de minore. §. tormenta. ff. de quæstionibus. & ibi Dy. & Cyn. Abb. & Feli. in c. veniēs primo, iuncta ibidem glo. singulari ac celebri, in verbo, Illorum, ext. de testibus. Amedeum Iustinum de Castello in suo insigni tractatu Syndicatus, atque ad quosuis etiam istorum posteros, quorum opiniones, dogmata, & interpretationes in hac materia, & nostra æta-

te omnes passim sequētes, cōstanter laudant & asserunt.

De diffamationibus per indicia, suspiciones, coniecturas, aut præsumptiones, disparfis.

C A P. X.

S V M M A E.

- 1 *Iudex aut Fiscus, si pro inquisitione sua producenda præter coniecturas, præsumptiones, indicia aut suspiciones, habuerit nihil, obligatur seipsum de illis informare.*
- 2 *Indicia quæ sunt.*
- 3 *Indicia ex quibus oriuntur.*
- 4 *Male conuersationis descriptio.*
- 5 *Ex mala, cūque malis conuersatione, ipse etiam bonus, malus efficitur.*
- 6 *Qualis quisque est, tali socio delectabitur.*
- 7 *Cum sancto sanctus eris, & cum peruerso peruerteris.*
- 8 *Ex locorum varietate, varia coniectura ducitur indicium, seu præsumptio.*
- 9 *Fuga haud dubiè non mediocrem suspicionem ac indicium parit.*
- 10 *Iudex quæ indagare obligatur.*
- 11 *De vnoquoque bonum vel malum*

- lum præsumimus, consideratis prima etatis sua moribus.
- 12 Ex gestis præterita vita præsentia metimur.
- 13 Ex dictis hominum facta pensamus.
- 14 Indicia testibus nequaquam suspectis consistere debent.
- 15 Unus testis integer & sufficiens, omni que exceptione maior ex visu deponens, aliãque sufficientem scientiã causam reddens, indicium sufficiens ad capiendum, inquirendum & tormentis subdendum, efficit.
- 16 Super iudiciis, aut ex præsumptionibus, siue mandicatis suffragiis, nemo venit criminaliter condemnandus.
- 17 Indicia vel præsumptiones in criminalibus debent esse luce clariores.
- 18 In causis criminalibus perspicacius consilium est adhibendum, quia ibidem maius periculum vertitur.
- 19 Confessio extraiudicialis vnico testis & causam scientiã reddente, ad inquirendum ac procedendum sufficit.
- 20 Nunc vnico teste probate, ali quando ad inquirendum ac procedendum suffiunt.

LSI præsentis capitis materia eadem opera potuisset expediri & tractari in capite proximè præcedenti, ubi

actum est de diffamationibus præcedentibus per famam sparsis; tamè ne nimia eiusdè capitis longitudo cuiquã fuisset offendiculo; deinde quoclarior aut enucleatius (præsertim ingeniis tardiusculis) explicetur, hoc loco penè eandem materiam statui latius rudiùsque rursus Deo Opt. Max. auxiliante explanaturus, discutere. † Si igitur lured, aut Fiscus, pro inquisitione sua producenda, præter coniecturas quasdam, præsumptiones, indicia aut suspiciones, habuerit nihil, obligatur profectò principio seipsum de illis informare. † Indicia enim sunt media intellectuãlia veritatis eliciendæ, ex aliqua circumstantia singulari exurgètia. l. indicia certa. C. de rei vendicatione. cap. inter quatuor, iuncta glossa in verbo, per argumenta, extra de clerico peregrinante, & cap. cum causam, in fine, de probationibus. Oriuntur autem istiusmodi indicia nonnunquam ex communi publicaque voce & fama: aut ex moribus & modo viuendi ipsius diffamati, nempe ex mala conuersatione, ob quam non temere isthæc indicia oriri cernimus. Mala enim conuersatio est malorum operum, & animi internis sceleribus infecti probabile argumen

- gumentum, aut (vt alijs placet) est malæ operationis & conscientiæ deprauatæ iudicium. l. si plures. §. assidue. ff. de administratio. tutorum.
- 5 Et ex mala, cùmque malis conuersatione, ipse etiam bonus malus vel vitiosus efficitur. l. ædiles. §. Pedius. ibi, aleator fortè &c. ff. de ædile. edic. Huic seruit illud magni nominis Philosophi dictum,
- 6 Qualis † quisque est, tali socio delectabitur. Cui consonat & illud Psalmistæ: Cum † sancto sanctus eris, & cum peruerso peruertèris. Interdum indicia colliguntur ex loco, in quo quis conuersatur, aut aliquãdo versatus est,
- 8 quia ex locorum varietate, varia similiter coniectura ducitur indicium, seu præsumptio. l. finali. C. si mancip. ita fuer. alienat. & l. aut facta. §. euenit. ff. de pœnis. Quandoque † verò ex fuga. fuga enim haud dubiè non mediocrem suspicionem ac indicium parit. Dynus in l. diuus. ff. de custod. reo. Vtrum verò fuga, & quando suspicionem generet, aut indicium, vel semiplenam probationem, refert vir ille summi nominis Bartolus in l. lege. ff. de Syl. necnon D. Cataldinus de Boncompagnis de Viso, iuris vtriusque Doctor celeberrimus in suo tractatu Syndi-
- catus, numero 74. qui plura huius rei ibidem ad plenum congestit, quæ, ne sim æquo prolixior, transeunda putauit. Poterit præterea Iudex indicia efficacissima elicere ex hominis constantia, vel ex vocis aut membrorum trepidatione tremula, vel pallore. Iuxta illud.
- Hæc quàm difficile est, crimen non prodere vultu?*
- l. de minore. §. tormenta. ff. de quaestionibus. Ideoque & hæc indicia Iudici fuerint obseruanda, per quæ sapenunero emergit & elucescit veritas. d. §. tormenta. Iudex etiam † indagare obligatur cuius primò vitæ fuerit, & animalia, aut similia, de quibus impræsentiarum inculpatur, facere consueuerit. Nam de vnoquoque † bonum, vel malum præsumimus, consideratis primæ ætatis suæ moribus. l. desertorem. §. is qui. 2. ibi, inspecto vitæ eius præcedenti actu. l. non omnes. §. à barbaris. ff. de re militari. l. tutor quoque. §. queri potest. ff. de suspect. tur. Ex † gestis enim præteritæ vitæ præsentia metimur. l. pen. §. si. C. de agen. in reb. lib. xij. Item an fuerit occiso seu interfecto minatus: quoniam erit probabile indicium, quod ipse re adimpleuerit, quicquid verbis
- 13 profudit: cū ex † dictis hominum

- num facta pensamus, l. vnica. C. si quis Imper. maled. l. Labeo. ff. de supel. leg. l. itē apud Labeonem. §. adiicitur. ff. de iniur. Præterea cōsiderādum est, an sit talis, qui consueverit, taliāque viribus conficere potuerit, l. famosi, ibi, an potuerit facere: & an ante quid simile fecerit, & c. ff. ad l. tul.
- 14 maiest. Et hæc† indicia testibus nequaquam suspectis cōstare debent. Vnus testis inter
- 15 ger & sufficiens, † omnique exceptione maior, ex visu deponēs, aliāmq; sufficiētē sciētix causam reddens, indicium sufficiens ad capiendū, inquirendum, & ad tormētis subdendum efficit, l. si quis. C. ad l. tul. maiest. & ibi not. gl. & Doct. & Sal. in l. si. C. de quæstionib. sed insufficiēs ad condemnandū: Quod† super in
- 16 diciis, aut ex præsumptionibus, siue medicatis suffragiis nemo venit criminaliter condemnare. ff. de pœn. l. j. in fi. ff. de quæst. l. singuli. C. de accusa. atq; D. Bar. in l. fin. eod. tit. quantumque
- 17 etiam fortia sint: † quia in criminalibus, indicia vel probationes debent esse luce clariores, vultatissima l. sciant cuncti. C. de probationib. vbi Imperatores Grat. Valent. & Theodo. inquirunt, ac statuūt in hæc verba: Sciant cūcti accusatores eam se rem deferre
- debere in publicam notionem, quæ munita sit idoneis testibus, vel instructa apertissimis documentis, vel iudiciis ad probationem indubitatis, & luce clariores expedita. Huic legi subscribunt Pontificij canones cap. sciant cuncti. ij. quæst. viij. vbi eam legem verbo tenus habemus canonizatam, & cap. epiphanius. v. q. vj. Idem dicitur in l. qui sententiam. C. de pœn. ac dicta l. singuli. Quod eā
- 18 † ratione videtur procedere, quia in causis criminalibus perspicacius est consiliū adhibendum: ibi enim maius periculum & detrimentū vertitur & contingit, argumento l. addictos. C. de appellat. & l. j. §. j. ff. de ventre inspic. cum sine numero haud dissimilibus iuribus. † Confessionem rei extraiudicialē, vnico teste sufficiētē & causam sciētix reddente munit ad inquirendū, ac procedendū, siue torturæ subiiciendum sufficere aiunt. l. capite v. ff. de adulte. & ibi gloss. in verbo, Accusatori, quā scribētes ad hoc notabile ac singularē astruunt: Adde quod no. Pau. in cap. de hoc. num. 7. in verbo, cōfessi, ext. de simonia, & in c. quā sit graue. nume. 2. ext. de excessib. prælat. Bart. in l. quoniam. ff. de his qui not. infra. Bald. in l. iētus fustium, eod. tit.

tit. Ang. in l. j. ff. de confessis, cum infinitis locis similibus.

20 † Quemadmodum etiā minæ vnico teste probatæ, maximè quum minator consueuerit suas minas mādare executioni. Et ex multis aliis poterit curiosus ludex indicia sumere ad firmandam & informandam conscientiā, proquirenda ac eruenda veritate delicti, vt inquit Bar. in suo tractatu de quæstionib. in Rub. Quæro aliqua indicia, &c. Circa ergo materiā, quomodo sumantur indicia, & qualibus sit opus indicii, quæ ludicem ad inquisitionem, & etiam torturā meritò extimulent, meminerit pius lector hic nihil certi posse cōstitui: sed pleraque ex prudentis ludicis arbitrio dependere: idēoque exactam de ipsa doctrinam dari non posse. Quod perpulchrè etiam adstruit D. Abbas in c. cum in contemplatione. in j. colum. in versu. & quæ iudicia sufficiant, &c. ext. de reg. iur. Sensit idē hoc variis in locis subtilissimus Bald. in l. j. in principio vltimæ col. C. commu. de leg. & in l. seruos. C. de testib. atque expressè in l. j. C. quorum appella. & D. Angelus Aret. in suo libello vtilissimo maleficiorum, in gloss. fama publica præcedente, in v. col. in versu. quæro, an vnū

indiciū. Ad quos consulendos (caussa vrgente) conuolare ne grauemini.

De notorio.

CAPVT XI.

S V M M A E.

- 1 Notorium quotuplex sit.
- 2 Notorium facti quid sit.
- 3 Aliter, facti reus sit iudici notoria.
- 4 Populi testimonium, quomodo intelligitur.
- 5 Decem faciunt plebem siue turbam.
- 6 Palam ac publicè quomodo intelligitur.
- 7 Quando crimen efficitur notorium, variae opiniones.
- 8 Vbiunque nō est expressum aliquid à iure, iudicis arbitrio indubiè relinquitur.
- 9 Notorium facti actu transeuntis, quid sit?
- 10 Notoriū facti interrupti quid sit?
- 11 Notorium facti actu permanentis, quid sit?
- 12 Notorium Iuris, quid sit?
- 13 Vel iure crimen sit notorium.
- 14 Contra notorium iuris subinde admittitur probatio in contrarium.
- 15 Notoriū presumptionis quid sit?
- 16 Filius is est, quem nuptiæ demonstrant.
- 17 In reb⁹ iudici certā notione per spectis, nullus legum ordo, nulla

recepta procedendi forma ser. 3
uanda est.

17 In notoriis criminibus, coram
Iudice commissis, Iudex rei om-
nis necessaria defectum so-
lus adimplet.

18 Crimine in iudicis conspectu pro
tribunali sedentis admissio, licet
iudici contra reum summam
procedere sine forma ac iudicij
strepitu.

19 Crimina manifesta iudiciariū
ordinem non requirunt, ocul. 6
ta verò maximè.

MINIMA no-
stri erat insti-
tuti, quamli-
bet hic noto-
rij materiā fu

7
sus prolixiusq; discernere at-
que excutere (cū id citra in-
gentē fructum laboris penē
fuerit immensi) quare id dun-
taxat, quod nostro scopo ser-
uire videbatur, clarius aperi-
re statuimus. Est † igitur hic
le notorium triplex: Noto-
rium iuris, Notorium iuris, No-
torium facti † est, quod sese
apertè plurimorū oculis ex-
hibet. rāmque est euidens, vt
probabiliter negari nequeat,
vt nulla causatione, nulla ter-
giuerfatione celari possit, l.
sed & si pupillus. §. proscri-
bere, ff. de instito. actione, l.
palam. ff. de ritu nup. l. palā,
ff. de verbo. signific. & l. quod
maior, ff. ad muni. Vel aliter:

† Facto res sit iudici notoria,
quoties delictum palām, pu-
blicè, frequentique populo
teste cōmittitur: aded vt ma-
lesicus inficiari admissa ne-
quiuerit. Populi † autem hic

4
testimonium intellige, quan-
do decem, aut plures perpe-
trato crimini adfuerit. † Nā
decem faciunt plebem siue
turbam, c. vnio. x. q. ij. iūcta
gl. fin. c. presbyter si à plebe,
ij. q. iiii. Palām verò † ac pu-
blicè committi intelliges,
quādo in plateis, in templis,
in foris, in ipsis senatorum
consessibus, aliisve locis pu-
blicis res commissa fuerit.

Quando autem † crimen effi-
ciatur notorium, varij varia
meminerunt. Sunt qui velin-
tum crimen effici notorium,
quādo nullus inficiationi lo-
cus penitus existit; vt pote cu-
ius vniuersæ vicinij populus
testis est, c. cū dilectis filiis,
§. præsertim, extrā, de purg.
canoni. c. scelus. ij. q. j. Alij cō-
tendunt sufficere, si id apud
maiorē partem istius vici-
niæ, vt certum & notum ver-
setur, d. l. quod maior. ff. ad
munici. & d. c. cū dilectis fi-
liis. Postremò sunt, qui id o-
mne iudicis arbitrio relin-
quendum constanter affir-
ment: quanto scilicet homi-
num numero quid fiat noto-
rium: quòd nō sit hoc ipsum
expressè in iure diffinitum

ac terminatum: tunc enim omnia iudicis arbitrio statuenda esse certissimum est, c. de causis. ext. de offic. delegat. Nam ubique non est expressum aliquid à iure, iudicis arbitrio relinqui indubitatum est, d. c. de causis, & l. j. ff. de iure delib. Quorum sententiæ ac opinioni ad stipulari nec ipse vereor. intellige tamen quando interdiu, nequaquam de nocte id delictum committitur, ita ut clare conspici possit, argumento c. consuluit, in fine, extrà, de offic. delegat. l. testium. §. tu magis scire potes, ff. de testib. & l. aut facta. §. tempus, ff. de pœnis. Cæterum hic animaduertendum velim, notorium † facti tres præterea habere species. Nam aliud dicitur notorium facti actu transeuntis, ut hoc, quod semel notorium factum est, ita ut non possit tergiuersatione aliqua celari, nec ullam habeat sui actus reiterationem, ut est homicidium publicè commissum, quod reiterationem non recipit: quale fuit Christi seruatoris nostri, c. semel Christus mortuus est. de consecra. distinct. ij. c. aut facta, de pœnitent. distinct. j. & c. pernoit, extrà, de testib. cogend. Aliud 20 est † notorium facti interrupti, hoc est, quando ita pu-

blicè sit, ut non possit celari per tergiuersationem, sed sæpius reiteratur, non tamen continuè: tale est crimen vsurarij manifesti, qui habet mensam paratam ad mutuandum & publicè tenet, non tamè facit continuè mutuum, sed frequenter hoc reiterat: c. cum tu manifestos, ext. de vsur. & c. vsurarum voraginem. eodem tit. lib. vj. vbi de hoc. Et in hoc notorio semiplena probatio requiritur, ut in c. cum in dicere, extrà, de vsuris. † Aliud est notorium facti actu permanentis, quod ita sit publicè, ut celari non possit, & habet in se facti continuationem: ut esse videtur in illo, qui continuè in carcere continetur, de hoc in c. cum dilectis filiis, extrà, de appellat. Porro quoduis notorium facti, aliquando notorium est, & manifestum Iudici, sed incognitum alijs. Cõtrà, aliquando cognitum alijs, sed occultum Iudici. Denique aliquando notorium & Iudici, & alijs, c. de manifesta. ij. q. j. quorum omnium ac singulorum meminuit D. Ioan. Milleus, in sua praxi criminis persequendi, in tractatu, de notorio: ad quem plura sciscitari desiderantem (ut compendio studeamus) remittimus. Hactenus de notorio facti, Nunquid de not

- 12 de notorio iuris. † Notorium iuris est id crimen, de quo quis condēnatus est, vel quod in iudicio quis confessus est, c. euidētia, ext. de accusat. l. ingenuum, ff. de stat. hom. l. res iudicata, ff. de reg. iur. dūmodo certē hīc in iudicio cōfessus perseveret in sua confessione facta, sine tormentorum formidine, post diem & noctem: aliter enim non foret iure notoria talis confessio, l. j. §. quæstioni, ff. de
- 13 quæstio. Aut sic: iure † crimē notorium fit iudici, quando cūque maleficus id libet in præsentia iudicis pro tribunali sedentis, & debitum sui officij exequentis, fatetur, liber (inquam) omni metu, cōpedibus, vinculis, & quibuscūque tormentorum generibus: vel quoties iudici delictum cōstat inquisitione præuia, legitimo testimonio, alijsve similibus argumentis efficacibus: ita vt hinc possit 16 sequi condemnatio, l. fin. C. de probat. l. gesta, C. de re iudica. † Nihilominus contra notorium iuris admittitur subinde probatio in contrarium, veluti si tale notorium negetur, aut in dubium reuocetur: quibus modis quis appellans audiri debet, & admitti, c. Romana eccles. §. si autem. de appell. l. vj. Tertiò, restat de notorio præsum-
- 15 ptionis pauca differere. † Notoriū præsumptionis, est euidētia iuris vehementis præsumpta. Præsumptionibus nanq; iudex ad criminis noticiam peruenit, quando iudicia ipsa, vel cuiusquam hominis mores tales sunt, vt nō temerē iustitiæ præbeāt apertam & penē certam de criminis veritate censuram. Veluti quum maleficus familiā alit cum alterius vxore: iura hinc eliciunt, & veluti certissimū ducunt, ipsum ita mœchantem in adulterio viuere. Rursum quando vsurarius scēnoris gratia publicam mensam exponit: colligūt iura, & certissimum habent, hunc scēnerare. Tertiò, quando maritus & vxor puerum aliquem nominant filium: tunc est præsumptio iuris, puerum illum esse ipsorū filium: c. per tuas, ext. de probat. & c. transmissæ, ext. Qui filij sint legit. quia filius † is est, quem nuptiæ demonstrant, l. quia semper, ff. de in ius vocan. & l. filium, ff. de his, qui sunt sui vel alieni iur. atque item in simili. Nunc verò in notoriis ac manifestis huiusmodi criminibus noueritis, quod sufficiat de istius notitiæ, seu vulgò (si ita fari liceat) notorietatis certitudine inquisitio. Quæ quidem notoria ac manifesta notitia haud

parum efficax est in inquisitionibus, tātūmq; habet momenti, vt in apertis, ad formā predictā, criminibus iudex procedere possit, absq; vllius accusatione vel delatione, sine traditione pro reo exēplaris copia indiciorū, sine consueto articulorū libello: denique absq; vlla cōclusionis peroratione, Atq; huiuscemodi processus neutiquam sunt improbandi: neq; vt nihili, parūque efficaces refellendi quasi ob non adhibitas debitas, necessariasque iusticiæ solennitates. † Quādoquidē in rebus Iudici certa notione, siue notorietate perspectis, nullus legum ordo, nulla recepta procedendi forma seruanda fuerit. In notorijs enim his criminibus coram iudice in loco iudiciali sedente commissis, Iudex ipse rei omnis necessariæ defectū solus adimplet, Crimine verò in Iudicis † conspectu pro tribunali sedentis, ac debitum sui officij exequentis, & præsentia decem vel duodecim admisso, licet Iudici contra reum summam procedere, sine vlla processuum forma, ac iudicij strepitu, c. vestra. & c. tua nos. ext. de cōhabit. cleri. & mulier. Nam crimina † quæ manifesta sunt, iudicarium ordinem non requirunt: occulta verò maximè. c. prohi-

betur. §. si. ij. q. j. Verū enim verò, si crimen perpetratum fuerit præsentē, testēq; Iudice extra tribunal seu locū senatorium, non pro tribunali sedente, foris vsq; iam, procedendum fuerit Iudici per inquisitionem, atque processus legitimo ritu instituendus. Quod scilicet crimen tali loco commissum, nō fuerit ipsi notorium seu cognitum tanquam Iudici, sed veluti priuato. Itaq; eo casu omnis ordo iudiciarius est necessarius. l. j. & authē. Offeratur. C. de litis, contesta. c. cum tu. ext. de vsur. c. cum de tua. extra de corp. vitia. ordinan. & c. si sacerdos. ext. de offic. ordina.

De commissionibus Criminalibus,

C A P. XII.

S V M M A E.

- 1 In crimine capitali iudicij officium.
- 2 In materia criminis, nulli licitū est citatione vel captura rei, nisi informatione præuia.
- 3 In cancellaria Brabantie, quales nunquam commissiones criminales admittantur.

NOTIES crimen ipsum aliquo superiorū modorū innotuit Iudici, mā datis reū, siue criminis rumu
scul

seculo infamē citari, & Sena-
 tui sistēdum accersiri. † In cri-
 mine autem capitali iubet lu-
 dex reum apprehēdi, ipsiusq;
 bona cuncta fideliter conscri-
 bi seu annotari. Absq; huius
 enim decreto seu autoritate,
 nulli vnquam fas esse potest
 in re criminaria quemuis aut
 citare, aut apprehensione cō-
 stringere: sicuti spectabilis
 egregiusq; Iurū Doct. D. Bar-
 thol. Chassaneus in consuetu-
 dines Ducatus Burgundiae, ti-
 tulo, *Des Iustices & droictz
 dicelles*. §. vj. fol. 65. ad finē nu-
 meri 9. commemorat. Test. est
 & ibi Bart. in l. neminem. C.
 de exhib. reis. quapropter su-
 per hac re in Flandriae necnō
 in magno Mechliniensi con-
 siliis, consuetudinis est elargi-
 ri cōmissiones (quas vocant)
 criminales. In Curia verō
 Feudorū, ceterisq; tribunali-
 bus, satellites, & quotquot
 huiusmodi officij, absq; vl-
 lo largiori mādato, sola offi-
 cij autoritate, hanc apprehen-
 sionem sibi vsurpant, quorū
 nonnulli sunt generales, qui-
 bus huiusmodi apprehensio-
 nis cura à superioribus suis,
 vna cum officio cōmititur,
 māturationis scilicet gratia,
 quam isthac captiva interdū
 deposcit. Multifariam igitur
 cōmissiones criminales in-
 remoratis cōsiliis super li-
 bellis supplicatoriis (vulgō re-

questis) expediūtur. Aliās ad
 solā postulationem & re-
 quisitionē partis; vti placuit
 Aret. in c. j. de iudic. licet. de
 accus. l. ad pēremptorium. ff.
 de iudic. Necnon Bart. in l. si
 finita. §. Iulianus. ff. de dam-
 infect. in l. consentaneum. &
 in auth. qui semel. C. quomo-
 & quan. iud. Rursum ad solā
 quāstionem seu petitionem
 ipsius procuratoris: Postre-
 mō ad vtriusquē & partis &
 procuratoris quāstionem si-
 mul. Sunt harū prāterea non
 nullae cōmissiones, quae ad
 iam iam habitam informa-
 tionem expediuntur. Aliae ad
 informationem mox produ-
 cendā. Sed hanc peragi oportet,
 priusquam vel ad citatio-
 nem, vel ad apprehensionem
 procedatur: quandoquidem
 in materia criminis nulli li-
 citum est citationē vel captū
 ra vti, nisi informationē prae-
 uia. Atque in omni cōmissio-
 ne eius rei de qua produ-
 cenda foret inquisitio, neces-
 sum est per libellum articu-
 latim singula enarrari crimi-
 na: quod non requirit res, cuius
 informatio ante habitā
 est. Sed hic sufficit dicere (in-
 formatione visa & c.) absque
 vlla criminaliū articulorum
 enarratione. In † Cācellaria
 autem Brabantiae nonnun-
 quam admittuntur cōmissio-
 nes criminales sine vlla

- persona efflagitante, sine nar-
 ratione criminum, sine aper-
 ta rerum caussa: nempe pe-
 culiari ratione hoc suadente:
 aut certè ex absoluta volun-
 tate & autoritate Principis,
 cuius vnus potestatis est hoc
 efficere, & non cuiuspiam al-
 terius è suo consilio. Quories
 item crimen punitione cor-
 porali dignum est, aut certè
 tale, vt citatus caussa suæ de-
 fensionem per procuratorem
 tutari nequeat, tradit tum
 Consiliū ipsam corporalē
 citationē, modò istiusmodi
 præmissa apertè cōstitierint.

De Citatione.

CAP. XIII.

SVMMAE.

- 1 Citatio diuini naturalis canoni-
 ci & ciuili iuris est.
- 2 Citatio est de substantia iudiciū
 criminalis.
- 3 Citatio rei criminariæ fieri de-
 bet in personam diffamati, modò
 inueniri possit.
- 4 Citatio fit ad domum, quam ci-
 tationis tēpore inhabitat, si per-
 sonaliter reperiri nequit.
- 5 Domus quomodo hīc accipia-
 tur?
- 6 Reus si domibus careat fugam
 que dederit, quo pacto citandus?
- 7 Executori semper incumbit, vt
 citatio in sinuatio innotescat.
- 8 Reo citato competens commo-
 dumque comparationi tempus
 à Iudice elargiendum.

9 Executori fides fit de continis-
 sione peracta.

10 Nonnunquam Iudicis est, vtri-
 libet credere, aut executori, aut
 diffamato.

11 Consiliū hāud aspernādum pro
 executoribus, quo cauillationem
 & periculum effugiant.

12 Executor in negotio criminali,
 reo expletorū copiam nō tradit.

13 Executor in negotio ciuili, reo
 expletorum copiam ex vsu ac
 stylo tradere obligatur.

CITARE, di-
 uino, † natura-
 li, canonico,
 atq; ciuili iu-
 re, iam olim

à multis seculis introductum
 esse constat, vt Genes. 3. vbi le-
 gimus, Dominum Deū, prius
 quā Adam de peccato inobe-
 diētiae puniret, ipsum ad sese
 vocasse, Adam vbi es? Atque
 ipse audiuisse admisi crimi-
 nis expurgationem. Huic
 seruit cap. Deu. cap. 17.
 ij. q. j. vbi inquit, Deū noluit
 se prius punire Sodomorum
 enormia mala, quā inuestiga-
 tione ac fidelibus testibus fa-
 ctus certior, iporum opera
 aperto iudicio cōprobasset:
 Clem. Pastoralis. cū ibidem
 not. de senten. & re iudica. &
 in extrauaganti, Rem nō no-
 uam agredimur, iuncta ibi
 glossa, de dolo & cōtuma. in
 extrauagantibus communis.
 c. cū olim, extrā de testib.
 tritisi

tritisima l. de vnoquoq. ff. de re iudica. l. nam ita diuus. ff. de adoptio. l. tres denuncia-
 tiones. C. quomodo & quan. iud. l. si quando. C. de testib. cum sine numero similib. iu-
 rib. † Citatio autē est de sub-
 stantia & essentia ipsius iudi-
 cij seu processus criminalis: vsque adeo, vt nullus, nisi hu-
 iusmodi citationis accessu, processus valeat: teste D. Lan-
 fran. de oriano insigni practi-
 co in c. quoniam contra fal-
 sam. §. citationes ad exordiū,
 extra de probat. ideōq; huic
 materię planē est necessaria: 6
 Nam omnia atque singula
 processuum substantialia, ri-
 tum atque ordinē suum ob-
 seruēt necesse est: aliōqui per-
 peram omnia procederent,
 processusq; ipse foret nihili.
 l. prolatā. C. de senten. & in-
 terloc. omnium iudi. Prator
 enim incipit iudicium ab ea
 parte quę est de in ius vocan-
 do. §. ii. Instit. de poen. tem. li-
 tig. l. j. ff. de in ius voc. atque
 per Iacob. Rebuff. in l. hac le-
 ge. de prox. sacro. scri. lib. xij.
 C. Debet autem omnis † cita-
 tio rei criminarię fieri & per-
 geri in personam Rei siue
 diffamari, modō is inueniri
 possit. l. j. ff. de lib. agnoscen.
 & l. iij. ff. de dam. infect. Vel
 † certē pronuntiabitur cita-
 tio domi suę, quā scilicet 8
 nūc inhabitat citationis tem-

pore, non in aliis domibus
 suis, d. l. j. & d. l. iij. & ibi Bar,
 l. scire oportet. §. sufficit. ff. de
 exc. rut. l. aut qui aliter. §. et si
 fortē. ff. quod vi aut clā. & ca.
 causlam, quę. extr. de dolo &
 contu. Domum autem † hic
 accipimus, siue in propria do-
 mo quis habitet, siue in con-
 ductā, siue gratis, siue hospi-
 tio quis receptus sit. §. domū.
 Institut. de iniur. & l. j. §. ha-
 bitare. ff. de his qui deiece-
 vel effud. Idem quoque cen-
 set Lucas de Penna, in l. ij. C.
 de meta. & epidim. lib. xij.
 Quod † si domibus omnino
 careat, atque loco suo fu-
 gam dederit, peragetur cita-
 tio ad normam executori in
 commissione traditam: vt po-
 te edicto, siue proclamatio-
 ne publica, voce præconaria,
 tubæ sonitu, aut simili solen-
 nitate, quorum meminit ex-
 cellentissimus vir D. Guliel-
 mus Durā. variis in locis suis
 Specul. ad quem iuris stu-
 diosum breuitatis gratia, re-
 mitto. † Verū curandum
 semper fuerit executori, vt
 insinatio seu intimatio cita-
 tio palam fiat per commis-
 sionem, aut per aliam non
 absimilem formam: qua a-
 pertē Iudex cognoscat com-
 missionem ac citationem
 verisimiliter reo innotuif-
 se. Citationē † autem isthęc
 ex commissione facta, neces-

sum fuerit ipsi reo citato cō-
petens commodumque com-
partitioni tempus elargiri;
plus minúsve septem dierū,
pro ratione distantiae inter
citatum, & iudicem. Atque
9 iustiusmodi executori, quis-
quis is fuerit, fides fit de com-
missione peracta, vt etiam ex
ipsius relatione per iudicem
decernatur ac detur cōtūma-
cia ad eum finem atque com-
modum, vt decet: quatenus
de commissione sua, & onere
constiterit. Verūm enim ue-
rō non habetur isthæc execu-
tori fides, de iure ciuili, sed
absolutam fidē illi hac tem-
pestate dari cernimus. Quo-
ties tamen nuntius siue exe-
cutor refert se citasse persona-
liter Socratem, isque constā-
10 ter id neget, & † iuramento
contrarium asserat, hic in lu-
dice fuerit (vt nonnullis pla-
cet) vtrilibet credere, confide-
raro ingenio, & qualitate per-
11 sonarum. Quocirca † tutissi-
mum fuerit (sicuti doctores
autumant) binos emittere
nuntios, vel certè, vt nuntius
siue executor commissionem
suā peragat præsentibus te-
stibus: quos insuper orationi
sue referendæ prudens inse-
ret. Sunt tamen qui volunt,
soli nuntio siue executori ha-
bendam fidem de cōmissione
facta, quòd in re criminaria
plerunq; difficile foret testes

12 adhibere. Caterūm sin nego-
tio criminali, nūtius siue exe-
cutor expletorū siue sui man-
dati seu cōmissionis & rela-
tionis copiā reo nequaquam
tradit, quod tamē efficere co-
gitur in materia ciuili, idq;
ex vsu stylōq; recepto. Horū
plura, quia sunt omnibus ob-
uia, referre postpono. † In-
13 terim tamen si quis nuntiorū
siue executorū materiam pul-
chram, vtilem, singularem, &
quotidianā abundanter scire
desiderauerit, ad Bartholo-
Chassaneum Cōsuetudinū
Burgundiæ cōmētatorē insig-
nē, tit. *des Iustices & droitz*
discelles. vniuerso. §. vij. ne sim
longior, eundem remitto.

De Annotatione bo- norum.

CAP. XIII.

SVMMAE.

- 1 *Annotatione bonorum fit propter primam contumaciam.*
- 2 *Annotatione dicitur quædam compulso ad comparandum.*
- 3 *Annotatione dicitur quædam præparatio ad confiscationem.*
- 4 *Annotatione dicitur quæ fit in causis criminalibus, in quibus fit bonorum publicatio.*
- 5 *Error non pusillus nonnullorū Iudicum nostri temporis.*
- 6 *Annotatione quando fieri debeat remissive.*
- 7 *Receptor vsu stylo, ac cōsuetudine quorū bonorū annotatione vtimur.*

BON

RONORVM
 † annotationē
 non fieri, nisi
 propter primā
 cōtumaciam,
 explorati iuris
 est, vtputa quando aliquis de
 aliquo crimine in iudicium
 euocatus, praesentiam sui facere
 cōtemnit, id est, se absentat
 nolens ad iudicium venire:
 eius bona tum ad manum
 iustitiæ (si ita fari liceat) ponū
 tur: dicunturque annotari, vt
 si infra annum redierit, & se
 crimine purgauerit, integrā
 rem suam habeat: si neq; redierit,
 neque qui se defendat habuerit,
 tunc post annū bona publicentur,
 l. finali. ff. de requi. reis. & l. j. C. eodem ti.

- 2 Ita q; annotatio † merito dici potest quædam compulsio ad comparendum, & casu adueniente verificationis † delicti, quædam præparatio ad confiscationem. Animaduertite tamen secundum D. Ang. in d. l. j. C. de requi. reis. annotationē duntaxat in causis criminalibus fieri debere, in quibus fit bonorum publicatio. In aliis autem causis criminalibus, vbi non venit publicatio imponenda, bona non sunt ad manum curiæ ponenda, quantuncunque sit contumax reus. Iudices † tamen nonnulli huius temporis secus faciunt, ingenio ac iudi-

cio, quo moti, nescio, & pro contumacia faciunt indistinctè subhastari bonā, secundū l. fina. C. de requi. reis. de qua annotatione habetur in l. j. & per vniuersum illum ti. ff. de requi. reis. Per Bartol. qui ibi declarat, † quādo fieri debeat annotatio, in l. inter. ad finem, ff. de publi. iudi. & quomodo † fieri debeat, habetur in l. j. §. j. & in l. fina. ff. de requi. reis. Inolito receptōque vsu, stylo, & ac consuetudine, bonorum vtimur annotatione, per commissionem criminalem executoris, simul atq; per inquisitionem seu informationem ipsi de præmissis constiterit.

De Citatione reali, id est, Cap- tura.

C A P. XV.

S V M M A E.

- 1 *Citatio realis absque licentia, autoritate, vel commissione iudicis fieri nequit.*
 2 *Exceptiones aliquot superioris præcepti.*
 3 *Exules, hostes Reipublicæ sunt.*
 4 *Repertus in flagranti crimine, potest capi etiam sine licentia Iudicis.*
 5 *Capti, citra Iudicis autoritatem, carcere claudendi sunt in.*

- tra viginti horas, secundum nisi &c.
Bartolum.
- 6 Iidem carceri tradendi intra 19 Executori non permissum è tem-
sex horas secundum alios. plis, aut cæmeterijs temere ab-
strahere.
- 7 Captura quatuor modis ab offi- 20 Loca sacra nemini grauioris
ciarijs exercetur. sceleris reo patronari possunt.
- 8 Officiarius Iustitialis innocen- 21 Executori quando, & quomo-
tes suo arbitrio comprehendens, do, maleficum è sacratis lo-
punitio fit obnoxius. cis abstrahere dabitur.
- 9 Inuectio in nonnullos arrogan- 22 Loca sacra leniter maleficis pa-
tes Officiarios. trocinia sunt, nisi &c.
- 10 Diffamatum duntaxat com- 23 Officiario seculari quando cle-
prehendere licet. ricos captiuare conceditur.
- 11 Diffamati, infamia sua dicam 24 Executori licitum subinde ma-
suis moribus praferunt. leficu è propria domo ereptum
captiuare.
- 12 Executor dissimulãs commissam 25 Executor omnem dissimulabit
manus iniectionem, quomodo pu- salui conductum, vel similem
niendus. purgationem.
- 13 Executoris aut apprehensoris 26 Appellatio iure criminaria per
non est, captum ob quamlibet totam Flandriam nulla.
- etiam pollicitam fidem libera donare relaxationi.
- 14 Executori in captura poscenti 27 Executori non licere rebellem
subsidium, nullus officarius, maleficum interficere.
- nullus ipsi subditus impunè id 28 Executor quando ab homici-
recusare poterit. dio malefici capiendi excusan-
dus.
- 15 Executori vbiuis locorum ape- 29 Violenta manus in iusticiam in Offi-
riendi sunt carceres, modo id po- ciarium aut executorem quomo-
poscerit, minimum vna nocte. do punienda.
- 16 Executori maleficum rebellem 30 Captum è manibus Executoris
comprehensuro, permittitur do- siue Officiarij vi liberãs, rei ca-
mum obsidere, ostia & fenestras pti periculo fit obnoxius.
- infringere.
- 17 Executori ex vna autoritate 31 Executori de commissione pera-
concredita permittitur decem eta, non de iniurijs relatis, fides
quicquid ad illam capturam vi habenda.
- debitur necessarium.
- 18 Executoris non esse, carcere 32 Executori maleficum in aliud
constrictum vj illinc eximere, territorium confugientem, &
subsequi, & captiuare licebit.

Nullò

NULLI fas esse
 † potest (ut
 antè memini-
 mus) absquè
 cõmissione si-
 ne autoritate iudicis, quèuis
 violenter siue realiter citare,
 aut apprehensione constringere:
 Textus clarus & tibi nec
 inconcinne Barto. in l. ne-
 minem. C. de exhib. rels. Ve-
 rùm fallit † hæc regula mul-
 tifariam, veluti in moneta-
 rum falsariis seu violatori-
 bus. l. j. C. de fal. monet. In 3
 iis qui passim publicèque la-
 trocinio grassantur, trita &
 vulgata l. capitalium, §. fa-
 mosos, ff. de pœnis. In incen-
 diariis, §. incendiariis, in iam-
 iam dicta l. capitalium, l. qui
 ædes, in principio, ff. de in-
 cend. & l. qui ultimo, ff. de 4
 pœnis. In violentis fœmina-
 rum compressoribus, l. raptor-
 es, C. de episc. & cleri. & l.
 raptores, C. de rap. virg. In sti-
 pendiariis, qui furtim duces
 effugiunt, l. iij. ff. de re milita.
 & l. j. C. de deserto. & occul.
 lib. xij. In arborum, & vinea-
 rum stolidis incisoribus, ac
 deprædatoribus. l. ij. ff. arbo.
 furt. cæsar. In furibus cum sar-
 cina furti deprehensis, popu-
 lóque fugiètes ipsos clamo-
 re tali insectante: tenete fu-
 rem,prehendite furem, l. si
 quis in seruitute, ad finem, &
 l. interdum, §. qui furem, ff.

de furt. huic non parum ser-
 uit. l. itaque, ff. ad leg. Aquil.
 In veneficis, in incantatori-
 bus qui veneficiis siue incan-
 tationibus aut puteos, aut
 aquarum riuulos vitiant, l. fi.
 C. de malef. & math. quas om-
 nes, hisque ad eò similes,
 quilibet citra iudicis vel per-
 missum vel mandatum com-
 prehendere potest. Capturæ
 itidem quorumlibet expositi
 sunt Apostatæ, nōnæ velatæ,
 transfugæ, fugitiui, item exu-
 les: quos † nemo non Reipu-
 blicæ, secundum iura ac sty-
 lum, hostes suspectos habet,
 & communè perniciem. Ve-
 rùm enimverò, citra infor-
 mationem prænam huius-
 modi captura nulli permitti-
 tur: nisi vbi delinquentes in-
 uenti fuerint † in ipso facto, &
 adhuc flagrante crimine com-
 prehēsi: quo quidem casu cui-
 us cõceditur, quoties flagras
 crimè capitale est, aliàs verò
 minimè, l. raptores, & l. vnica
 paulò antè citatis, & l. capite
 quinto, ff. ad leg. iul. de adul.
 & stup. Debent autem omnes
 iam dicti captos, quibus
 sine iudicis autoritate appre-
 hendere datur, captum illi-
 cõ † carceri iustitiali intra xx.
 boras (vt nonnullis placet)
 tradere, sub pœna priuati
 carceris, aut alia arbitraria:
 aliàs priuato capere nō licet,
 vt l. vnica. C. de priuat. carce.

Ita egregius iuris interpres Bar. & sequaces tenent in iā-
 iam allegata l. capite quin-
 5 to. Alij intra sex horas id fa-
 ciendum (si quidē id fieri po-
 test) aut manent. Huius memi-
 6 nit S. Tho. 2. 2. q. 65. † Præto-
 res, Subprætores, Satellites,
 clientes, idque genus reliqui
 Officiarij Ciuitatū, Oppidō-
 rum, Castrorum, Ditionum,
 Pagorum, quatuor modis ca-
 pturam exercent: Aut ex de-
 latione generalis inquisitioni-
 nis: In præsentē flagranti cri-
 mine: Ex partium postulatio-
 ne siue requisitione: Et ex in-
 7 diciis multis. Officiarius ius-
 titialis, qui aliquem legalē,
 legēve dignūprehendit pro-
 prio arbitrio, quouis tēpore,
 nulla vrgente causa, siue (vt
 vulgō dicitur) ex vento, capto
 haud mediocrem facit iniu-
 tiam, imō ignominiam irre-
 tractabilem, teste Baldo in l.
 vnica, C. de in integr. restitu-
 necnon lafone multa allegā-
 te in l. iij. §. si quis cōdemna-
 tus sit. numeris 22. & 23. ff. de
 re iudica. atque ea de causa
 punitioni subiacet nequaquā
 9 mediocri, etiamsi huius† in-
 felicissimi æui nōnulli arro-
 gantes Officiarij, contra om-
 nem rationem ac æquita-
 tem, contrarium facere mini-
 mē erubescant, intrepidē su-
 stinentes sese habere (vt pra-
 Ætorum oculis vtar) ora au-

rea, & manus aureas: quasi
 10 ipsis omnia tam iure quā in-
 iuria impunē concessa fuerit
 dicere & facere: cū† tamen
 neminem nisi malæ famæ si-
 ue diffamatum comprehen-
 dere liceat: veluti scurrās, ga-
 neones, heluones, nebulo-
 nes, tenebriones, nugatores,
 vanos, & nullius pretij homi-
 nes, quos vtique proprio ar-
 bitratu, siue ex vento capti-
 11 uare licebit: † quod ij infā-
 miæ suę dicam suis moribus
 præferāt, iuribus paulō antē
 allegatis. Quisquis executō-
 12 rū dissimulante† manus in-
 iectionē negligit, quā tamen
 in mandatis susceperat, suis-
 que viribus id fuerat integrū
 & liberū, suspendēdus est offi-
 cio, & p̄ iudicis prudētia ple-
 ctendus acriter. Si verō captū
 remiserit liberum, adeōq; ad
 fugā cōniunter iuuerit, velū-
 ti ex malitia, aut aliōqui cor-
 ruptus muneribus: tum olanē
 priuēdus moueaturque foret
 officio, & præterea quouis of-
 ficio declarādus perpetuō in-
 dignus, & omni executioni
 inutilis & inhabilis: deinde
 13 exilio, aliāque pœna arbitra-
 ria multādus. † Neq; itē exe-
 cutoris aut apprehēsoris est,
 captū donare relaxationi siue
 dimittere, etiāsi bona fide re-
 cipiat se ad cōstitutū diē redi-
 turū. Hoc pacto enim cōmis-
 sionis formā excederet. Non
 pot

14 potest Iudex, officarius, taut quicūque subditus executori in apprehensione vllum reculare subsidiū, si quando illud petierit. Nam si ex illius detractione quippiam consequeretur dispendij, vel pars aduersaria vel ipsa Iustitia. in illum animaduertendum foret, pro Iudicis prudentia.

15 † Vbiuis locorum executori aperiendi sunt carceres, modo id poposcerit, certè vel minimū vna nocte, quatenus cōmentariensi pro sumptibus & laboribus ibi respondeat.

16 Executori, † vt maleficum rebellem & pugnacem cōprehendat, permittitur multa satellitū manu, & præsidio domum circuncingere & obsidere: adhæc & ostia & fenestras infringere. etiamsi id lateræ commissionis non expresserint. † Quando enim illi captandi autoritas conceditur & committitur, intelligitur tū illi permissum quicquid ad cōmissionis suæ plenā executionē spectare videbitur: textus notatu dignus ac literis purpureis scribendus in l. illud, & ibi Bar. Pau. Castren. & Doct. ff. de acqui. hered. textus admodū singularis in c. ex parte, cū ibi notatis per Ant. de Bur. Panor. Præpos. & alios Canonistas, de sponfalib. c. prudentiam, §. sexta. ext. de offic. delega.

his accedat textus aureis literis scribi haud indignus, cū adiūcta sua singulari gl. in l. quanuis. C. de fideicommissis.

18 Si verò † maleficus, constructus carceris vinculis per Iustitiam foret, non esset executoris illum perfractioe carceris eximere, nisi id expressè per commissionem in mādatis habeat. Neque item

19 fas tū illi potest esse maleficus è tēplis, ex cœmeteriis, aliisve locis sacratis violenter extrahere absque peculiari illius mandato habito. l. fidei. & l. vlti. C. de his, qui ad ecclēf. confugi vbi (solito more) D. Cyn. acutam narrat distinctionem: quā casu emergente videndam nec dissuadeo, & c. inter alia. ext. de immu. ecclēf. Verū licet interrim templum istud & cœmeteriū obsessione circundare, & tum curare de amplioris autoritatis commissione, si id negotij circūstantia, & materia dispositio postulent. De

20 homicidio, † de raptu virginum, idque genus grauioribus siue atrocioribus criminibus nullum templum, nullum (inquā) cœmeteriū, maleficum vlla libertate tutò donare potest: quamobrè nō iniuria illinc abstrahi possunt, tex. & ibi glo. in §. homicidia, & in §. neque autem, in authē. de manda. princip. cola.

la. iij. & no. gl. in verbo. Abducere. in l. ij. C. de his qui ad ecc. cōfug. Ang. laboriosissimus in suo tract. malefic. sub singularissima glo. in verbo, Fama publica. versic. Quartò quæro, an vbilibet liceat capere malefactorē, &c. Idē Ang. in eo. tract. in gl. in verbo, In scalis sancti Petronij, ad exordiu, quē ī materia hac, & alia criminali legēdū ac relegēdū nemo non luadet. Attamen

21 æquū fess hīc talem violentā à sacro abstractionē ab Episcopo, ipsiusve vicariis prius efflagitare: quam si imprudenter hi negauerint, vi illic extrahere licet, contra Episcopi mentem & gratiā, citra sacrati etiam loci violationem: vt iura præfata aperte demonstrāt, præalleg. §. Homicidia, & §. neque autē, nec nō D. Ang. in locis statim citatis, & Sali. in Auth. si quis, C. ad l. tul. de adul. & stup. De

22 leuioribus autē criminibus, templum & cœmeteriū reo libertatis confugia sunt. l. fidei. l. vlt. & c. inter alia. supra in medium adductis, nisi hic maleficus sacratum locum maleficis suo violaerit ipse, committendo. scilicet crimen in templo, vel in cœmeterio, c. fin. & ibi D. Panor. & alij scribentes ext. de immu. eccle. in Authentico, vt liceat matri & auig. §. quia

verò ita reperiuntur, colla. 8. In his enim non admodum inlīsto, quandoquidem iuris canonici dispositioni in his standum sit, arg. no. cap. j. de no. oper. nunciatio. Si tamen quispiam immunitatis materiam suū & acutiū examinatam inspicere desiderauerit, cōuolabit ad commentaria in Consuetudines Burgundia incomparabilis viri Bartholomæi à Chassanæo, sub titulo, Des iustices & droictz dicelles, Rub. Si aucun commet simple larcin. §. Quinto, & versic. Sed ad materiam immunitatis, &c. per tres columnas, necnō ad excellentissimum V. I. Doctorem D. Oldradum in suis consiliis, consilio 154. incipiente, Quidam deliquit, &c.

23 Officiario † seculari clericos itidem & viros ecclesiasticos in flagranti crimine repositos comprehendere licet, sed captos tradere debet ipse ordinario, sed hic exoluere præcul dubio expensas iustitiæ cogitur. c. si Iudex laicus, cum ibi notatis, de senten. ex communi. li. 6. Neque hic in flagranti crimine ipsis duntaxat officiaris fas est clericos siue ecclesiasticos captiuare: verū etiam quibusuis aliis extra omnem officij administrationem, modò eos captos tradatur, vt supra, dicto

dicto cap. si iudex laicus. Se-
 cularibus item officariis li-
 cet capere clericos, seu eccle-
 siasticos non in vestitu, habi-
 tu, tonsurâque ecclesiasticis
 repertos, captosque detinere, 27
 donec Iudici spiritali inno-
 tuerit, an vestis in qua capti
 fuerint, clericalis sit, an non.
 cap. ex parte. iij. & ibi D. Pan-
 eiusq; imitatores ext. de pri-
 uil. & excessib. priuilegiato.
 24 Executori † licitum est capti-
 uare criminofum, atque etiã
 è domo propria extrahere. l.
 j. C. de offic. diuer. iud. & no-
 tat. in l. nemo de domo. ff. de
 25 reg. iur. In † grauioribus item
 delictis non abftinebit ab ap-
 prehensione gratia alicuius
 falui conducti, aut fimilis per-
 miffionis, & condonationis
 prærogatiuæ, quales literas
 maleficus ipse huic execu-
 tori exhibere contenderet: sed
 in executione exercenda per-
 get executor, Rei ipsius ont-
 gationem tum difsi-
 mulaturus: neque fimiliter
 ipsam ad vllam appellatio-
 nem admittet, † quandoqui-
 dem appellatio in re crimi-
 naria per totam Flandriam
 nihil loci habeat, sicuti id
 passim fortiter asserunt. Vel
 faltem comprehensum non
 finet abire liberè, donec illi
 per superiorem fuerit vlti-
 or constringendi per pro-
 hibitionem adempta pote-

stas, vt antè. Neque etiam de
 iure licet aliud appellare tri-
 bunal ob capturam, sed tan-
 tum ob immodicam & plus
 æquo diuturnam carceris cu-
 stodiam, & ob sibi pernicio-
 sum administrationis iusti-
 tiæ defectum. Nulla rãtio-
 ne licet apprehensori, male-
 ficum inter apprehenden-
 dum (quamlibet acris etiam
 fuerit & fortis malefici re-
 bellio, & corporis sui defen-
 sio) interimere, etiam si exul-
 sit, aut aliòqui morte ipsa di-
 gnissimus. Id enim non per-
 mittitur, præterquam Iudici
 cui soli vniuersa in corpus,
 atque ad eò in vitæ extinctio
 28 nem potestas est collata. † Ve-
 rum enim uero si certò ap-
 tètque executori commissum
 fuisset, talem maleficum ita
 apprehensione vrgere, vt
 aut viuum aut enectum tan-
 dem caperes: vel certè ca-
 tãmque violenta fieret scele-
 rati rebellio, vt concertatio
 videretur periculosa, victo-
 ria dubia, & contrà execu-
 tori à sese propulsanda foret
 scelerosi violenta inuasio,
 hoc pacto apprehensor ab
 homicidio tali commissio ex-
 cusaretur. Neque culpæ vlli
 executor sit obnoxius, ob læ-
 sionem, aut mutilationem,
 si quando de malefici impe-
 tuosa rebellionem docere po-
 terit, l. ij. & lege, si quis per-
 cuff

cufforem. C. ad l. Cornel. de
fica. Ita videtur sentire Bald.
subtilis in simili, in l. addi-
ctos, C. de Epif. audient. nec-
non D. Ange. in suo tractatu
malefi. in gl. in verbo. Fama
publica, versu. Et primò, quã-
do Officialis vadit pro ma-
lefactore capiendò. Idẽ Bald.
in l. fi. C. de exhib. reis. Quis

29 quis † violenter executori
apprehensuro restiterit, vio-
lenta manu ipsius sinum aut
gulam cõstrinxerit, similẽm-
ve violẽtiam illi impeggerit,
periculo se committit perdẽ
di pugni, aut alterius mul-
ctæ pro qualitate impetus. &
animi ad nocendum auidi.

30 Quisquis autem † violenter
maleficum criminis gratia
vincum, è manibus executoris
aut satellitis extraxerit, is
sefe exponit periculo subeun-
di eandem pœnam corpora-
lem, vel ciuilem, pro ludicis
arbitrio, quam subiisset ca-
ptus, si extractus non fuisset,
argumento l. ad commenta-
riensem. C. de custo. reo. & l.
quoties. C. de exactorib. tri-

31 buto. lib. x. † Executori de in-
iurijs, violentiis, alijsue ex-
cessibus in commissiõis sue
executione (vt fortasse re-
fert) nulla alia, nullaque ma-
ior fides per Iudicem dabi-
tur, quàm quòd ad talium in-
iuriarum veritatem inqui-
rendam (si volet) iubebit pro

cedere. De ipsa verò execu-
tione facta, & quicquid ipsam
concernere videbitur execu-
tori indubitata fides habebi-
tur, vt & paulò ante memi-
dimus. † Quoties maleficus
diffamatus executores in se
quentem profugiens, sese in
alterius ditionem & territo-
rium receperit, licebit nihi-
lominus executori, & ibi per
alienam iurisdictionem è ve-
stigio, atque ardenti cursu
fugientem maleficum subse-
qui, atque in territorio eodẽ
in iustitiæ fauorem appreh-
endere: sed ita captum de-
bebit tradere illius territo-
rij domino & præfecto, vbi
captus fuerit, si quidem id
captus aut dominus poposce-
rit. Huius quæstionculæ vt-
cunque meminit D. Ange. in
præfato suo tractatu malefi-
ciorum, sub glo. in verbo. Fa-
ma publica, versu. Sextò quæ-
ritur, An si Officialis vult ca-
pere malefactorem, & in
iunctis additionibus ibidem,
quem petire,

De Carceribus,

C A P. XVI.

S V M M A E,

- 1 Carcerẽ varia forma & vsus.
- 2 Pana perpetua carceris, mortis
comparatur.
- 3 Carcer, custodia, non pana
esse debet.

Carce

4 *Carceralis punitio in pane & aqua ad tempus Iudici seculari nonnunquam conceditur.*

5 *Apostolus Paulus Roma fuit detentus sub libera custodia.*

1

MULTAE sunt carcerum siue ergastulorum forma: † Alij 3
nanque carce

res ad corporis punitiōem, siue pœnam parantur, qualibus vtuntur curiæ spirituales, seu Iudices ecclesiastici, maleficos condemnantes ad perpetuam, vel temporalem carceris pœnam: c. quamuis, de pœnis, lib. vj. Ioan. à Platea, & Ang. in l. nemo carcerem. C. de exactorib. tributo. lib. x. c. nouimus, ext. de verb. signific. Panor. in c. at si clerici, & in c. cum ab homine,

2

ext. de Iudic. † quæ quidē pœna perpetui carceris, morti vocul. in comparatur, In nocentio, & aliis testibus in c. qualiter & quando, ext. de accusatio. Panor. in c. tuę discretiōnis, ext. de pœnis. Alij ad solam criminoforum siue facinoroforū custodiam seruiunt, donec processus fuerit formatus. Hoc autem fit bifariam, quando scilicet leuiter malefici, simpliciter absq; vllius catenæ, compedis, aut alterius ferramenti adhibitione seruātur. Grauius verò

criminofis dictis compedibus adstricti custodiuntur, donec de delicto cognoscatur, l. ij. C. de exhibē. re. ad sibi, donec reperit cognitio celebrata discrimen. Hac incarcerationandi forma vtuntur Iudices seculares, qui nullos vnquam perpetuis mancipados carceribus decernunt, † quandoquidem custodiæ istæ ciuili iure consuētis, neutiquam puniendis corporibus inuentæ siue extractæ sunt, l. j. & fin. C. de cust. reo. l. aut damnum. §. solent. ff. de pœnis. l. incredibile. C. eo. tit. de pœnis, d. l. nemo carcerem, l. verum est, ff. de verb. signific. Vnde Iurisconsultus perpetuos carceres prohibet, de quo admodū multa D. Ang. in d. l. nemo carcerem, Horū recordatus est Angel. in suo singularissimo tractatu maleficiorum, sub glo. in verbo, Fama publica præcedente. vers. Et primò sciendum est. quòd carcer regulariter ad custodiam, nō ad pœnam inuentus est. Bald. in l. imperiū. ff. de Iurisdict. omnium Iudicum, Idem Bal. in l. j. C. de confess. Angel. in l. qui in carcerem. ff. de eo quod met. caus. quos loco atque tempore opportunis, studiosus lector videre poterit. Verū enim uero † in leuioribus delictis, quibus iura aut statuta nul-

lum peculiare decernūt sup-
plicium, subinde seculari lu-
dici permittitur carceralis
punitio: nempe, vt crimino-
sus in carcerem coniectus ad
certum tempus, solo pane &
aqua maceretur, aut aliās ca-
stigeretur, l. j. §. fin. ff. de aleæ lu-
su, & aleatorib. vbi textus,
¶ **Q**ui compulsi ludere, &
multa mulctetur, aut in la-
tomias, vel vincula publica
ducatur. Vbi de iure civili est
vnicus casus specialis, quo
carcer est ad pœnam, teste D.
Bart. in suo tractatu de car-
ceribus. Huius meminit ad-
amussim Ioan. à Platea, in al-
legata l. nemo carcerem. Alij
carceres soli extenuationi at-
que corporum exercitationi
accommodantur, eorum po-
tissimum qui condemnatio-
ni ipsorum pro viribus satisf-
facere negligūt, nec sese ire
alieno, quo grauantur, exi-
mere student. Angel. in suo
tractatu malefic. sub gloss. In
verbo, Fama publica præce-
dente, versicu. quotuplex au-
tem sit carcer. Alij bellorum
temporibus magis sunt vsui,
quibus coarctantur capti, do-
nec constitutam ipsis pecu-
nariam mulctam pro iure
militari dependerint, vt in
vniuerso titulo, De capti. &
postlimi. reuert. Quia autem
seruantur sub fida seu libera

custodia, hoc est, quos seruā-
dos tradimus fidei satellitū,
aut stipatorum, non dicimus
hos propriè incarceratos: nō
licet tamen illis longius, quā
pro permessa fide quōquam
se se diuertere, l. Diuus, j. ff. de
custod. & exhibit. reorum. &
iamiam citata l. nemo carce-
rem. Itaq; † fuit Romæ Pau-
lus Apostolus detentus sub
fida siue libera custodia, ca-
pite vltimo Actuum Aposto-
lorum. Ad eandem quoque
fidem deuincti sunt, quicun-
que sese iuramento adstrin-
xerunt non exire Oppida,
Castra, domus Satellitū, at-
que similia ipsis constituta
loca: hic, si quid amplius de
carcere desideres, ex variis
eximij D. Baldi scholiis peti-
to, nempe, Authentica, si ca-
ptiui, C. de Episco. & cleri. l.
imperium, ff. de iurisdic. o-
mnium iudic. l. vnica. C. de
confessis. atque Angel. in l.
qui in carcerem, ff. de ea
quod metus caus. necnon in
tractatu maleficiorum, sub
solenni & sæpe allegata glos-
sa, in verbo, Fama publica
præcedente, versiculo, quo-
tuplex autem sit carcer. at-
que Bartol. in d. suo tractatu
de carceribus, cum sine nu-
mero similibus scribentium
palsibus, hoc loco prolixita-
tis euitandæ gratia omisis.

De Carcerariis, siue Commentariensibus, hoc est, Carcerum custodibus.

C A P. XVII.

S V M M A E.

- 1 Capti, ab ipsa hora traditionis periculo carcerarij commissi sunt.
- 2 Carcerato reperto mortuo, contra commentariensem presumitur.
- 3 Carcerum custodes negligentes, qua pena puniantur.
- 4 Incendium, Ruina, aut similis casus fortuitus, claustrarij absoluit ab eruptione, fugaque captiui.
- 5 Carcerarij plures, quomodo excusentur, fugam capiente ipsorum uno cum captiuis.
- 6 Carcerum custodibus fas est nonnunquam ferreis manicis siue catenis captiuum constringere.
- 7 Validiores arctius constringendi debilibus.
- 8 Commentariensium est vinctos blandè, alacriterque exceptos, grata humanitate tractare.
- 9 Quae carcerum custodibus sint prohibita.
- 10 Incarcerati non sunt inedia, siti, aut fame torquendi, dignè ve solatio priuandi.
- 11 Carcerum custodibus quae officia potissimum incumbant.
- 12 Iudicij officij erga Captiuum

insontem.

- 13 Captiui intra mensem relaxandi, nisi &c.
- 14 Carceratorum causas oportet esse summarias.
- 15 Mulierum carceres secludendi à virorum carceribus.
- 16 Commentariensis vinctam cognoscens, qua pena plectendus.
- 17 Carcerarius iure debet reum absolutum illico dimittere, verum vsus nunc secus obseruat.
- 18 Officiarius, Fiscus, aut ostiarius, nullam dat cautionem de expensis carcerati.
- 19 Commentariensibus prohibetur pecunia, vestibus aut alijs rebus spoliare.

C A P T I O mnes
 † quotquot
 sunt, ab ipsa
 hora traditionis,
 fortunæ ac
 periculo Carcerarij
 commissi sunt: ad
 eod vt si † quispiam
 in carcere casu quodam
 reperitus fuisset enectus,
 neq; certo de interemptione
 constaret, mors isthæc ipsi
 commentariensi imputaretur,
 nisi legitime hinc sese
 expurgatum reddere posset.
 Glossa est admodum
 singularis in l. cum ita. §. species. in verbo,
 nec dolo. ff. de leg. ij. feruit. l. cum
 res. §. item, ff. de leg. j. quam
 gloss. refert ad hoc, & sequitur
 Ioa. de Ana. in c. ad falsariorum,
 in fine primæ col. de

cri. falsi. eandem adstruit singulararem Ang. Aretin. in suo tract. maleficiorū, in gloss. incipiente, fama publica precedente. in 13. char. in verb. Secundo quaero. in l. j. in fi. & in l. ad Commentariensem. C. de custo. reo. Huius meminit excellentissimus I. V. Doct. D. Hippol. à Marsil. in suis consiliis criminalibus, consilio liij. numero 35. in j. volumine. Si praeterea captiuus, crimine notatus, incuria, negligentia, aut ebrietate carcerarij, vel suorum carceribus effractis aufugerit, obnoxius fit hic idem carcerarius, in eadem poenis, multis, & suppliciiis, quibus ille fugitiuus, siue capitalibus, siue civilibus, arbitrio iudicis: trita & vulgata l. ad commentariensem, addita glos. memorabi. in verbo, qui fugerit. C. de cust. reo. Neque vlla expurgatione claustrarij carceris, aut ipsorum cuiuspiam dilueretur incuria. Verum si incendiū, ruina, aut quid similis forte evidentis periculi accidisset carceribus ab istiusmodi scelero si eruptione fugaque, claustrarius immunis foret & liber, potissimum si quid eorum, praeter ipsius culpam euenisset. l. milites, & l. fi. ff. de custod. & exhibi. reo. nec inconcinniter his seruit l. si vt certo. §. proinde. ff. cōmo-

da. Si verò militia, fauore, aut donariis corruptus, illos scelerosos apertis claustris emisisset, planè capitaliter plectendus foret, praë allegata l. fi. Sicubi locorum carceribus praeficerentur carcerarij duo aut tres, quorum tertius vnà cum captiuis, laxatis vinculis sese in fugam daret, reliqui claustrarij (nisi huic re aut consilio suppetias attulissent) indemnnes, & immunes erūt à culpa, & à poena liberi. l. fi. verfic. interdum, ff. de custod. & exhibi. reo. & ibidem D. Alexander in apostil. ad Bar. ait praedictam l. finalem nedum singularem, sed singularissimā ad hoc, Quòd custos carceris non tenetur de facto sui socij, quia iuste erat de suo socio confisus. Quod dictum refert D. Bolog. signandum pro castellanis, in suis additionibus ad praecitaram l. si carcerarij (si ita dari liceat) seu carcerum custodibus sibi criminosos captiuos, ad repetitionem vsque traditos, ferro compedibusque constringere, modò suris, tibiis, pedibus, aliisque membris illaesis, minimèque mutilis reddiderint, l. j. §. interea. C. de custod. reo. Captiuus illico à confessione criminis capitalis conuiciendus est in compedes, siue in vincula publica

7 Et aut cum primùm testimo-
 nio criminis reus conuictus
 fuerit, donec de eo pronuncie-
 tur. l. si confessus. ff. de cust.
 & exhibit. reo. Idem quoque
 fiat ei, qui è rupto carcere fur-
 tim effugerit, quòd similis
 fugæ suspitione iam certo ta-
 8 xadus fuerit. Iuuenis t̄ arctius
 fortiusque constringendus est
 sene. Rursum validus firmius
 continendus languido. Sanus
 fortius ægrotò ac valitudina-
 rio: atque item de aliis. vbi
 summa prudentia in rerum
 ac personarum perspectione
 Commentariensi vtendum
 fuerit, secundū gloss. & doct.
 in l. si vt certo. ff. commo.
 quod nec displicuit D. Hip-
 polyto de Marfil. I. V. Doct.
 meritisimo in sua practica
 caussarum crimin. in §. attin-
 gam. numero 15. Cippario-
 rum t̄ siue commentarien-
 sium erit, captiuos blandè
 alacrit̄erque exceptos grata
 humanitate, atque clementia
 officiosa tractare: saltem il-
 9 los t̄ ad loca quòd cœlestis aër
 pertingere nequit, non sedu-
 cere: neque aliquò protrude-
 re tam procul ab omni homi-
 num copia, vnde voces ipso-
 rum & clamores à nemine
 exaudiri valeant. Neque vlla
 10 sinant t̄ ratione, captiuos si-
 ue vinctos inedia, siti, aut fa-
 me torqueri, ne pœnis carce-
 rum perimantur. l. j. C. de cu-

stod. reo. Iason Doct. insignis
 in l. si vinctum. ff. de re iudi-
 ca. Nullos amicorum aut af-
 finium ab horum solatio ar-
 ceant & colloquio, nullorum
 elemosynis, ciborum, aut po-
 tuum ipsis elargiendis ob-
 stant, nisi per Iudicē ipsis ex-
 pressè fuisset vetitum. Singu-
 11 list̄ quibusque mensibus car-
 cerariorum est, suorum capti-
 uorum seu vinctorum nume-
 rū significare Iudici, causam
 & delicta, quorum gratia si-
 bi traditi sunt, parit̄ cum
 ipsorum, ætate valetudine, &
 imbecillitate: vt aut conui-
 ctos, velox pœna subducatur
 aut liberandos, custodia diu-
 rna non maceret: idq; sub
 pœna viginti librarum auri.
 l. si. C. de cust. reo. Verū istud
 practica vsus non recipit. Iu-
 dices item fuerit, captiuos dili-
 genter de singulis, prospice-
 re, iubere, & mandato curare,
 ne quid ad vitæ cōmoditatē
 necessariū ipsis deficiat, Cle-
 12 mēt. j. §. sanē. & ibi Car. de hē-
 ret. Si t̄ Iudici compertum
 esset, captiuum quempiam
 ibi coniectum, absque vlla
 persona actore aut crimina-
 tore, illius muneris foret hūc
 vinculis, & carceribus relaxa-
 tum, pristina libertati resti-
 13 tuere. t̄ Debet insuper iudex
 omnes captiuos intra vnus
 mensis spatium (iuris ratio-
 ne) absolueret, vel sententiā
 d 3

damnare, quatenus ipsa ad hoc materia plenè parata depolcat, expressa l. finali. C. de custod. reo. † Carceratorum enim causa est summaria, sicut causa miserabilium personarum, vt inquit D. Cynus in l. finali. C. si quis alteri, vel sibi, quem refert & sequitur D. Bartolus in tractatu suo, de carceribus, ad finem, vbi etiam allegat D. Cynum in l. j. C. quando Impera. inter pup. & viduas. Dicitq; quòd de hoc videtur esse textus, & ibi Bald. in l. finali. C. de cust. reor. sapiusculè allegata. Ita recitat D. Hippolyt. de Mar. filiis, in sua causarum criminalium practica, sub §. attingam, numero 75. Mulieres † captæ ob crimen, à virorū consortio separandæ sunt, ac priuatis suis mancipandæ custodiis, aperta l. quoniam, cū Authentica seq. & ibi Bald. & Salicetus. C. de custod. reo. Cardina. in Clemen. j. §. ij. de hæreti. vel pro nouis Constitutionum legibus detrudantur in arcem aliquod monasterium & cœnobium, fideliter ibidem conferuandæ, donec iudex negotiū plenè discussum finierit. Authen. hodie. C. de custod. reo. necnon in Authentico, vt nulli iudicū. §. necessarium. vnde iam citata Authentica deprompta est, coll. ix. constitutio. ix.

16 Quisquis † Cippiarius, siue commentariensis carnali cōpessione quampiam suarū captiuarum cognouerit, etiā si id cum ipsius cognitæ gratia factum fuerit, capitis crimini sit obnoxius, & gladij animaduersione plestendus. Ioannes fabri in §. item lex Iulia, ad finem, Institutio. de publicis iudic. Bartholom. à Chassanæo in Rubrica. cap. des iustices & droitz dicelles, fol. 17. colum. iij. etiam si in carcerata esset meretrix, teste D. iacob. Boullenc Ebroicen si, iuris vtriusque prolyta, in Repetit. §. famosos, constituti in l. capitalium. ff. de pœnis. licet enim meretrix possit impunè cognosci, non tamen dum est in carcere iudicis detenta, ne fiat iniuria castitati carceratorum, ratione loci, qui est publicus. l. j. C. de offic. ciuil. Iudic. pro hoc tex. in arg. in l. quod ait lex, ibi, quare non vobiscumque. ff. de adulter. Ad hæc casu emergente, consulite D. Nicolaū Boër. decisionum aurearū in signiū. q. cccxvij. vbi tractat. Quid de iudice, aut senatore, siue consiliario regio, vel præside, aut cancellario, vel commentariense, qui carnaliter cognoscit mulierem coram eo, vel curia litigantem, aut carceratam, vel alia ratione iurisdictioni

ni tantum subditam, an pu-
 17 niatur? Cogitur t̄ carcerarius
 captum, nunc crimine abso-
 lutum, illico relaxare, atque 19
 suæ liberati pristinae dimitte-
 re: semper actionem suorum
 sumptuum recuperaturus ab
 illis, qui talem capturæ prius
 mādare ipsi curauerant, idq;
 solum iuris decreto. Verum
 hodie vsu iam recepto, solent
 commentarienses suos capti-
 uos seu vinctos retinere, do-
 nec per ipsos, aut alios sibi de
 impensis sumptibus satisfac-
 tum fuerit. Commentarien-
 sium fuerit, ipso captiui tra-
 ditionis tempore, à partibus
 aduersariis quorum autorita-
 te capti sunt, flagitare cautio-
 nem & fideiussionem de ex-
 pensis infumendis: Vel certè
 ab his expensis per exteri cu-
 iuspiam suppeditationem li-
 berari: nisi is captus ad sum-
 ptuū certitudinem satis fue-
 rit opulentus, vel nisi contra
 officarium aut fiscum dun-
 taxat carceri traderetur, quòd
 horum vterque satis sit diues
 soluendis sumptibus ostiarij
 18 † & reliqui officarij, quum
 captos tradunt carcerariis,
 ex mandato siue commissio-
 ne Principis, aut Consilij, nō
 debent vquam respondere
 aut iubere fidem de expensis
 exoluendis. Quod fuerit so-
 lius impetrantis: nisi ostia-
 riis illis per impetrantes de

executionibus, atque cæteris
 sumptibus euenturis esset sa-
 tisfactum. Non possunt com-
 mentarienses, † aut suorum
 quiuis captum, pecunia, vesti-
 bus, aut aliis rebus, vllō mo-
 do spoliare, sub prætextu &
 titulo sumptuum aut expen-
 sarum carceralium, neque vl-
 lo alio prætextu. Hæc de Car-
 cerariis scripta sufficiant.

De effractione Car- ceris.

C A P. XVIII.

S V M M A E.

- 1 Carceris effracti pena.
- 2 Captus, commentariensem effra-
 gens, ladens, aut occidens, gla-
 dio punitur.
- 3 Captus reuelans carceris effra-
 ctionem, laxandus est vinculis.
- 4 Captiuum criminarium violen-
 ter extrahens carcere, quomo-
 do puniatur.
- 5 Qui aufugit è carcere, in fuga
 (ex quauis etiam captiuitate)
 suspectus conuincitur.
- 6 Iudex debet considerare quid
 mouerit fugientem vel effra-
 gentem, quò securius iudicet.
- 7 De iure Pontificio non reperit-
 tur specialis pena statuta in ef-
 fractores carceris.
- 8 Sacri canones: sacras leges ini-
 tari non dedignantur, & econ-
 uersò.

QUISQVE Iſtcri
 minimaliter captus
 carceribus, citra
 omnē etiam vio
 lentiam, effuge
 rit, vt quorum ostia repperit
 aperta, is exilij, relegationis,
 siue alia pœna arbitraria, pro
 Iudicis prudentia damnādus
 fuerit: aperta & clara l. j. ff. de
 effracto. & expil. Si verò hinc
 violentē, atque effractis fori
 bus, siue conspiratione cum
 cæteris qui in eadem custo
 dia fuerant, eruperit, atque
 crimen ob quod cōiectus sit
 in neruum, nunc factum sit
 propatulum, siue ipsius crimi
 nis nunc conuictus fuerit te
 stimonio, capitis animadu
 sione plectēdus fuerit, etiam
 si crimen ipsum antē capita
 le non fuisset, l. j. in prin. pau
 lō antē citata, notabili l. mi
 lites agrum, §. eius fugam, ff.
 de re milit. Martia. Eum qui
 carcere effracto fugerit, etiā
 si non antē deseruerit, capite
 puniendum Paulus scripsit.
 & l. si quis aliquid, 2. §. miles,
 ff. de pœnis, Ipsa nanque car
 ceris violenta eruptio fugien
 tem illius reum efficit, l. in
 eos. ff. de custod. & exhibit.
 reor. & ibi glos. D. Iasonem
 in sua solenni repetitione l.
 admonēdi, sub numeris 172.
 173. 174. & 175. ff. de iureiurā.
 multa deducentem videbitis.
 Et ratio, cur is acrius pu

niatur, est, quòd maius, & in
 tenius hac effractione, deli
 ctum reddatur, ideòque nec
 mirum si plus puniatur, argu
 mento l. iij. in fin. C. de episc.
 audien. l. seruos, circa mediū,
 C. ad l. iul. de vi publ. l. capita
 lium, §. solent. ff. de pœnis, &
 l. omnes, De delatorib. lib. x.
 C. Itidem quicunque captus
 †commentariensem effuge
 rit, læserit, aut occiderit, is
 gladij animaduersione capi
 taliter damnandus erit. Cap
 tuius seu †vinctus ravelans,
 prodens, & quoquo modo Iu
 dici proferens, quòd cæteri
 concaptiui carceris effraccio
 nem moliantur, laxandus est
 vinculis, & crimen per Prin
 cipem (modò id remissibile
 fuerit) meritò remittendum
 erit, d. l. in eos. ad fin. iuncta
 ibidem glos. plurima allegā
 te in verb. Releuādos. quam
 per occasionem lege & masti
 ca lectionis te nunquam pi
 gebit. Quicunque violentē
 4
 criminarium captiuum (cri
 minis tametī immunem)
 extraxerit carcere, is quin
 quennalis exilij pœna iuridi
 cē damnabitur, l. j. §. item &
 effracto. ff. de effracto. &
 expilato. iamiam quā sæ
 pissimè allegata. Sin crimini
 obnoxium capitali, confesso,
 aut testibus conuictō ita ex
 traxerit, capitaliter item pu
 niendus erit, argumento l. j.
 statim

statim adducta, & l. ad commentariensem. C. de custo. reo. atque glossæ singularis ibid. in verb. Qui fugerit.

5 † Cuius carceres, compedes, aliæve vincula vel minimis etiam indiciis, confectione, aut violatione notantur, is 7 fugæ, & ex quavis etiam captiuitate, aufugij suspectus conuincitur, perditque priuilegia, gratias, & omnem benignitatem aliis concessam captiuis, veluti relaxationes sub fideiussione, liberationem ex compedibus, exitus ad beneficia cæli, accessus ad luculêtas fenestras, idque genus alia amica humanitatis donaria. Si cõringeret captiuum semel grauius lædere, aut etiam ex desperatione 8 similive occasione sese interimere, neque Iudex, neque commentariensis huius læsionis ac interemptionis (si quidem eas ex desperatione actas aperte constiterit) culpam incideret. Si verò ea occasio nõ clara, sed dubia prodiret, obiiicienda esset commentariensis, donec ab ea sese expurgatum reddidisset, l. fina. §. ergo. ff. de custo. & exhibit. reo. Casu tamen emergente debet Iudex animaduertere, & considerare, quid mouerit fugiẽtem vel effringentem, quò securius iudi-

cet. Ita adstruit egregius vir iurisque peritissimus Ioan. Berberius in suo singularissimo ac compendiosissimo viatorio seu directorio iuris, sub Rubrica, de effractoribus carcerum, versus medium.

† De iure autẽ Canonico seu Pontificio non reperitur specialis pœna statuta, sed per generalitatem regularum, de quibus in c. at si clerici, & in c. cum non ab homine, de iudi. ac per c. tuæ, extr. de pœnis. poterit Iudex ecclesiasticus ad instar regularum ciuiliu, qualitatibus personarum, & delictorum pensatis, punire. Nam posset effractorem deponere, per lecturam & notata in c. ex literis, de excessib. prælato. † Sicut enim leges nõ dedignantur sacros canones imitari: ita & sacrorum statuta canonum, principum constitutionibus adiuuantur, ca. j. & ibi scribentes, extr. de no. oper. nunci. ca. vlt. in fin. ext. de secund. nupt. in authentico, vt cleri. apud proprios episcopos primùm conueniantur, §. penult. colla. 6. In Authen. de eccles. tir. in principio, colla. 9. & in authent. quomodo oportet episc. §. vlt. colla. 1. vide Nicolaum Boër. in suis decisionib. aureis. q. 215. & q. 216.

De Relaxatione
Carceratorum.

CAP. XIX.

SVMMAE.

- 1 Relaxationes carceratorum variae sunt.
- 2 Carcerarius nequit criminosos vinctos vlllo modo relaxare sine iudicis ordinatione.
- 3 Index temerè captiuum relaxans, aut mandans relaxandum, ad quid teneatur?
- 4 Criminaliter coniectus in carcerem absque mandato, aut informatione praevia, is repente laxandus est.
- 5 Quomodo & quando in carcerati laxantur à vinculis.
- 6 Flandria vsus, & nu. 8.
- 7 Captiuus non est relaxabilis, vbi fiscus alternatiua vtitur conclusionem.
- 9 Captus nonnunquã relaxatur, aut per cautionem ante adiudicationem, aut per consignationem post adiudicationem.
- 10 Mulieres honestae in leuibus criminibus non debent persona liter detineri.
- 11 Mulieres non relaxantur fide iussoribus, si crimina atrociora sunt.
- 12 Mulieres infames, impudicae & inhonestae, etiã pro leuibus detineri possunt criminibus.
- 13 Cestio honorum nihil habet loci in lite criminaria, in qua ca-

ptus patienter criminis multam corporali poena subeat, nec cessum est, &c.

14 Paupertas à poena nõ excusat.

15 Qui non habet in ere, luat in corpore.

VVM Sæpiusculè certiamus reos pro multifariis criminibus incarcerari, ex quibus carceribus postea diuersimodè relaxantur, non incongruum nobis fuit, hoc loco de carceratorum relaxatione pauca in medium afferre. Reorum itaque relaxationes diuersæ sunt. Aliæ nãq; fiunt post causæ decisionem, idque post latam sententiam. Aliæ autem fiunt lite adhuc pendente. Earum verò relaxationum, quæ post litis decisionem fiunt, quædam fiunt per sententiæ executionem: Aliæ per gratiam ex beneficio & indulgentia principis. Aliæ denique propter innocentiam incarcerati, cumque plenè & adamussim de illius innocentia constiterit. Relaxationum autem quas fieri diximus lite pendente, quædam fiunt per compositionem poenæ, factam cum curia, officuario, fisco, aut similibus. Aliæ fiunt, gratia fideiussoris præstitæ, de sese præsentando, quoties id Iudici visum fuerit, & soluendo poenã, &c.

Aliæ

Alia sunt, quæ fiunt licenter, & de facto, per fugam in carcerati: quæ subinde accidunt cum fractura, & violentia carcerum: quâdoque autem clanculo absque aliqua fractura aut violentia. Huius autem postremæ diuisionis vtrûque meminimus cap. iamîâ præcedente, de effract. carceris. Quamobrè nequaquam hic decreuimus istarû diuisionû omnia mēbra exactiûs atque copiosius explicare, nēpe contenti earû capita vtrûq; aperuisse, & lectoris auuiditatem exacuissè, vnde ipsum (hic su per sedēdo) iustiûs ad maximi nominis interpretē D. Paulû Grillandum remittimus. lib. v. tit. de Relaxatione carceratorum. Quantû autē relaxatio concernat ipsos carcerarios, qui aliquando temerè, suo periculo, aut ex Iudicis decreto relaxant. Itē & de cōclusionum varietate, hic obiter pauca monstrare statui mus. Non est igitur † quòd Carcerarius aut commentariensis putet sese posse criminofos vinctos vlllo modo relaxare. aut emittere, sine Iudicis ordinatione, etiâ si essent innoxij, aut dignos fideiussores, ac vades constituerent. Si enim id fecerit, extra ordinē arbitrio Iudicis plectendus est, & omnis damni restituē

3 di obnoxius. † Itidem ipse Iu-

dex qui temerè captiuum relaxat aut mādāt relaxandû, ad damni reparationē tenetur, quod hinc iustitia, siue pars aduersa consequeretur.

4 Qui criminaliter † coniectus fuerit in carcerē, absq; mandato, commissione, aut informatione præuia, is repētē citra cautionem laxandus erit. Itidē is, cuius caussa talis fuerit, vt solo exilio foret relegā dus: quandoquidem exilium nō vrget captiuum diu carceribus constringendum. Pariratione † censebitur de quouis alio crimine, quod capitis pœnam, mēbri abscisionē, publicā installationē, flagellationē, aut similia nō postulat. Captiuus capitaliter captus, nō est laxandus vinculis sub fideiussione, nisi crimen in causam ciuilem fuerit cōuertibile, & nisi fiscus niteretur ciuili conclusioni, nempe, vt reus pœnam centum librarû grossorum subiret, aut aliam multam pecuniariam. Neq; item laxandus erit, si fiscus tueretur cōclusionem criminalem in subsidium: nempe ceterum librarum grossorum, aut aliam summā intra mensē dependendā: quā nisi statuto tēpore illi exoluerit, amputetur illi pes, manus, aut aliud membrum. Sed ne tum quidem relaxabitur, quoties fiscus concludit copulatiuè, hoc

hoc pacto: damnetur summa
centum librarū grossorum,
& manu truncetur. In Flan-
6 dria † vsu receptum est, vt
quantis procurator alternati-
uas conclusiones proferat,
criminali tamen suæ conclu-
sioni cōstanter innitatur, quò
decernatur ipsi super ea per
7 ordinem iustitia. † Similiter
non est captius relaxabilis:
vbi fideus alternatiuē ac an-
cipiti institerit conclusioni: vi-
delicet, præcidatur manus.
aut centū lib. grossorū mul-
ctetur. Tum enim in pruden-
tia iudicis fuerit, alterutrum
adiudicare, pro qualitate fa-
8 cti. Vfus † tamen Flandriæ,
iam olim recepit captiuos le-
uare, quoties procurator quo
quo modo à conclusione pri-
ma deflexerit, hoc est, alter-
nauerit: quāquam ipsam cri-
minalem conclusionē adhuc
9 mordicus presserit. † Quis-
quis captus fuerit ob nō iudi-
catas, vel ob quas nō incidit
set multas criminales, vnde
semel liberum esse, negando
contenderet: profectò is car-
ceris angustiis cum cautio-
ne hac, quòd in iudicio com-
parebit, & iudicata persol-
uet, leuabitur. Si verò mul-
ta prius fuerit abiudicata
ante subleuationem, oportet
prius (pro stylo & vsu) nu-
10 Mulieres † honestæ in cauf-

sis criminalibus, vbi crimen
sit leue, non enorme, neque
admodum atrox & graue, nō
debent personaliter detineri
neque incarcerari: sed per fi-
deiussores de iudicij obserua-
tione relaxari, si quidē ipsos
nancisci & cōstituere potue-
rint: si verò eos constituere
nequierint, ne tum quidem
detinebūtur, sed stabitur ea-
rum fideiussoriæ aut iurato-
riæ cautioni, per quam rela-
xabuntur. Quòd si crimen
11 fesset atrox & grauissimū,
tunc non incarcerantur apud
viros (vt superioribus titulis
tactum est) sed intruduntur
siue mittuntur in monaste-
rium vel in Ascetion custodi-
endiæ, aut honestis matro-
nis traduntur, per quas custo-
diuntur, vt inquit text. nota-
bil. in authen. vt nulli iudi. §.
necessarium. versic. si verò cri-
men sit, &c. in auth. hodie no-
uo iure. C. de custo. reg. Hæc
12 autē † intellige de mulieribus
honestis, honestamque vi-
tam degētibus. Quandoquid-
em mulieres infames, impu-
dicæ, & inhonestæ, huiusmo-
di priuilegio frui nō meren-
tur, D. Bar. eximio ita attestā-
te in d. auth. vt nulli iudi. §.
necessariū, atq; Bal. & docto-
ribus ita tenētibus in d. auth.
hodie nouo iure. Cessio fat-
que bonorum renūtiatio ni-
hil habet loci, nil purgatio-
nis

nis in lite criminaria, in qua captus patiēter criminis mulctam, emendationem corporali pœna subeat, necessum est, dum nec re nec opibus hanc aliōqui præstare potue-

- 14 rit. † Paupertas igitur nequaquam illū à pœna excusabit,
 15 Regulare enim est † vt qui nō habet in ære, luat in corpore, ex quo sumere hanc conclusionem nec extraneū fuerit: Qui pœnā pecuniariam præinopia soluere nō possit, corporalem pœnam sustineat, & corpore iure plectatur, l. j. §. generaliter. ff. de pœnis. Vbi text. Generaliter placet in legibus publicorum iudiciorū, vel priuatorum criminū, qui extra ordinem cognoscunt præfecti vel præsides, vt eis qui pœnam pecuniariā egen tes deludunt, coërtionē extraordinariā (nempe corporalem) indicant. & ad hoc notat illud Bart. ibi, & l. si quis id quod iurisdictionis. §. in seruos. ff. de iuri s. dic. omn. iudic. vbi in corrumptem album prætoris, datur actio popularis quinquaginta aureorum, sed in seruos, si non defendantur à dominis, & in eos qui inopia laborāt, corpus torquendum est, ait text. & ibi per Odofr. & l. fin. ff. de in ius voc. vbi si libertus vocet in ius patronum sine venia, incidit in pœnā quin-

quaginta aureorum: si verò laboret inopia, castigatur in corpus, & cap. ad liberandū, ext. de iudeis. vbi Christiani, arma, ferrū & lignamina galearum deferentes & apportantes Sarracenis, excommunicantur, & anathemate notantur, nec possunt ecclesiæ reconciliari, nisi omnia restituant, quæ ex cōmercio tam damnato perceperint, & tantundem de suo transmiserint in subsidium terræ sanctæ, Quod si fortē soluendo non fuerint, sic aliās reatus taliū castigabitur, vt in pœna inפורים, aliis interdicitur audacia, similia præsumendi: nam poterunt subiici verberibus loco pœnæ, secundum glos. ibi in verb. Sic aliās, aliquot passus allegantem, & l. cum sic iniustum. C. de sepul. viola. vbi si quis propter debitum defuncti, impediatur defuncti sepulturam, punitur pœna quinquaginta librarū auri, aliōqui laborans inopia luit corpore, dicente textu, Eum verò, qui in huiusmodi fuerit deprehensus flagitio, quinquaginta libras auri dependere: vel si minus idoneus ad eam pœnam persoluendam sit, suo corpore sub competēti Iudice pœnas lue-re statuimus, & text. in l. quicumque. C. de seruis fugit, vbi suscipiētes seruū fugitiuum
 tenen

- tenentur eum restituere, & insuper cum eo parē seruum dare, vel cum eo xx. solidos reddere. Quòd si ad prædictam pœnam soluendam, is qui susceperit, minimè sufficiat, æstimatione competentis Iudicis castigatio in eum procedat. Allegare plura alia iura potuissimus, sed quia plus ostentationis, quàm fructus in eo situm, reliqua hic silentio præterire duximus: hæc pauca ex proluxa disputatione D. Frederici Schenck ex Baronib⁹ de Tautēburch Iuriconsulti, viri in legum studiis nō parui nominis, in sua Triade forensi, sub titu. De liberto actore vel reo. c. iij. sufficiant. Vbi proculdubio illud præcitatum vulgare axiōma. Qui non habet in ære, luat in corpore, admodum feliciter discussit & examinavit, quem loco ac tempore studiosis petere licebit.

De Fideiussione in re,
seu materia criminaria.

CAP. XX.

S V M M A E.

- 1 Reorum relaxandorum sub cautione, quatuorplex ratio & differentia.
- 2 Index detinens volentem idoneè satisfacere, tenetur iniuria-

rum actione.

3 Captivus criminalis non valens constituere fideiussores, captivus permaneat.

4 Penam corporalem nemo, nisi res ipse subire poterit.

5 Nemo sui corporis periculo pro alio fideiubere poterit.

6 Membrorum suorum dominus nemo est.

7 In insigendis pœnis corporalibus, habenda personarum ratio.

8 Iudex acriter expendat fideiussiones in crimine criminali.

9 Bartoli distinctio in fideiussione criminorum.

10 Baldi distinctio pro fideiussione criminorum.

11 Quæstio, quomodo nobilis per cautionem relaxandus.

12 Quando fideiussio extinguitur, & quando non.

13 Fideiussionis amplitudo in re criminaria.

14 Non constituendi fideiussores, de non inferendo maleficio.

15 Maleficus non solum pro maleficio, in gravioribus criminibus: sed &c.

16 Maleficorum bona, fisco committuntur, salvo creditorum iure.

VANDOQUI dem iamā præcedēte cap. nō nullarū relaxationū mētionē

fecerimus, hoc loco nō ab re fuerit & alterius speciei relaxationis meminisse quæ sit, quum crimen dubium est, &

Iudex est in actu inuestigandæ veritatis : quæ fieri solet fideiussore præstato per Reū de se repræsentando, quoties ad hoc fuerit requisitus, hoc est, ad libitum & voluntatem Iudicis: vel de non recedendo ex certo loco, ciuitate, oppido, castro, aut prætoris palatio, sine Iudicis licentia, & de soluendo pœnam. Examinemus nūc de quibus criminibus siue delictis sit relaxandus Reus sub cautione prædicta: Id itaque paucis admodum, vnica nēpe distincti iuncula fiet. Est nanque Reus aut in crimine, ob quod venit illi imponenda duntaxat pœna pecuniaria. Hoc autem casu Reus aut fuit confessus aut plenè conuictus: quo non debet relaxari, sed detineri, donec persoluerit pœnam. l. si confessus. ff. de custo. & exhib. reo. Aut nec cōfessus nec conuictus fuit: hoc casu debet relaxari præstata cautione digna de se repræsentando, vel de non recedendo ex certo loco, vt inquit Bart. in l. j. ff. eod. titu. de custod. & exhib. reo. vbi post Iacobum de Arena, declarat istum articulum reducēdo ad praxim. Pro quo item facit text. in l. fin. C. eod. titu. l. j. & l. si quis. ff. eo. tit. In quibus iuribus in effectu disponitur, quod in criminibus illis, in quibus ve-

nit imponenda pœna pecuniaria, Reus debet præstato idoneo fideiussore, relaxari. Et ratio est, quòd pœna ipsa non minùs satisfieri potest fisco per fideiussorem, quàm per principalem, argumento l. denique. & l. sequent. ff. de iure fisci. Quinimò, si Iudex velleret retinere Reum restrictum citra relaxationem, qui paratus esset prestare idoneum fideiussorem, posset tum agi contra Iudicem in syndicatu, actione iniuriarū, vt no. Bar. in l. si verò pro cōdemnato. §. j. ff. qui satisd. cogan. Si verò captiuus criminalis non poterit constituere fideiussores, necesse est captiuus permaneat, teste Bartol. in d. l. j. ff. de custod. & exhib. reo. & in d. l. si verò pro cōdemnato. §. j. & l. eos. j. §. super his. C. de appella. Aut certe crimen leue est, & nequam atrox. tum fideiussoribus relaxabitur. l. diuus. j. ff. de custo. & exhib. reo. Aut crimen est atrox, vel tale, ob quod incidit in pœnam corporalem, isto casu non debet Reus regulariter per fideiussores relaxari, sed personaliter detineri, dicta l. diuus. j. Ratio est, ne eludatur iudicium, si postquàm repertus fuisset culpabilis, fugam arripere: id nanq; esset propriè iudicium fallere, & eludere: quod

quod scilicet huic pœnæ corporali non possit per alium,
 4 quàm ipsummet Reū † principalem satisfieri, tamen si fideiusfor expressè se antè obligasset ad quamlibet pœnam corporalè, & dixisset se velle subire omnem pœnā in corpore suo, quam reus pateretur, si in carcere ad sententiā vsque fuisset detentus. Nemo
 5 † enim poterit se deuincire ad sistendum quempiam iudicio sub pœna proprij capitis, corporis, aut membri sui: quòd hac in re nullus sui corporis aut membri dominus fuerit. Attamen principali,
 6 † & ei cuius res agitur, licebit se obligare ad redeūdum in iudicium, sub pœna duntaxat quasi cōfessi criminis, 8
 pendendi scilicet beneficij, remissionis, alteriūsve gratiæ, exilij subeūdi, aut similiū: non autem sub pœna capitis, pugni, oculi, alteriūsve membri, trita l. liber homo, ff. ad l. Aquil. & videre D. Bart. in d. l. j. ff. de custo. & exhib. reo. necnon ca. de occidendis, c. si non licet, & c. cū homo, xxij. q. v. in quibus quidem iuribus habetur, quod † quando sumus in huiusmodi criminibus, in quibus venit inferenda pœna corporalis, sit personarum ratio ac distinctio, pro modo facultatum, dignitatis, honoris, pro cri-

minis qualitate, innocētij Rei, & similib. iuxta text. l. j. crebrò allegatum, ff. de cust. & exhib. reo. & secundum ista iudex decernet, an Reus sit detinendus in carceribus, an in palatio, militibūsve custodiendus, an fideiusforibus committendus, qui erunt fideiussores, non de representando, sed de sistendo in certo loco, & non recedendo ab illo: aut in vinculis cōficiendus, secundum quod declarat D. Bart. dictum illud lac. de Are. in d. l. j. in ij. col. & sic iudex secundum qualitates & conditiones istas, arbitrabitur modū detentionis ipsius Rei secundum quod considerat Iurisc. in saepenumero allegata l. j. Quare † iudicis hic fuerit diligenter expendere, quo pacto fideiussiones in crimine criminali acceperit. Si enim hinc vllum oriretur incommodum, id omne fisco aut parti per ipsum deperdendum esset, aut Reus est in crimine, ob quod inferenda fuerit pœna arbitraria: & isto casu, an Reus sit fideiusforibus relaxandus, an non, Bar. in d. l. j. ff. de custo. & exhib. reo. hunc in modum distinguit; Aut † delictum est adeò turpe, vt verisimile sit Iudicem ob id impositurum pœnam corporalem, & tum iudicatur sicut de pœna corporali

porali simpliciter, ideóq; nõ erit fideiussoribus relaxandus, d.l.j.ff. de cust. & exhib. reo. Aut verisimile est iudicem arbitraturum, pœnã debere esse pecuniariam, & tum licebit relaxari: d.l. Si verò pro cõdemnato, §. j. ff. qui satisd. cogantur. isto enim casu iudicatur de eo, sicut de crimine, pro quo venit imponenda pœna pecuniaria simpliciter, d. l. si verò pro cõdemnato. & videte Bart. in d. l. j. qui tamen (venia tanti viri dixerim) non ita distinctè loquitur: sed quærit, Quid si per defectum pœnæ pecuniariæ veniret imponenda pœna corporalis, fas erit tũ per fideiussores relaxari? & regulatiter id fieri posse concludit negatiuè. Post tamen explicat modũ & cautelam, quomodo possit relaxari, videte ibi per eum. † Subtilis autem Bald. in d.l. nullus, C. de exhib. et alia vitur (suo more) distinctione, & clario re ac copiosire, dicens: Aut sunt rei in crimine, ob quod venit imponenda pœna ordinaria, aut extraordinaria, & arbitraria. Primo casu, id est, quando ordinaria & determinata, aut est pœna corporalis, aut pecuniaria: si corporalis, non erit fideiussoribus relaxandus, imò detinendus & custodiendus in car

cere, d.l. nullus, in fine, & l. si quis in ea. C. de custo. reo. & l. j. ff. eo. titu. Quando autem est cõfessus delictum, aut legitime conuictus, non solum est detinendus, sed etiam in vincula coniiciendus ad sententiæ definitionem, & denique ad ipsius sententiæ executionem, d.l. nullus, in principio, & l. si confessus, ff. eod. tit. ideò tunc non est per fideiussores relaxandus: quandoquidem fugiendo posset illudere Iudici, & pœnam debitam iniquè iustitiæ suffurari, quòd vtique non fuerit in potestate fideiussoris soluere iudicatum, teste Bald. in d.l. nullus. Si autem imponenda sit pœna pecuniaria, & reus confessus delictum fuerit aut conuictus, non erit simili ratione relaxandus, sed detinendus, & cõfessim cõdemnandus, d.l. j. & fin. C. de custo. reo. & l. si confessus, ff. eo. titu. Aut si non confiteatur, sed negat, debet per fideiussores dimitti: sed debebunt hi promittere de eo representando, & iudicato soluendo, d.l. j. ff. de custo. & exhib. reo. Huic seruit etiam text. in l. cum clericis. §. j. & §. ipse verò. C. de episco. & cleri. qui text. si rectè syncerèque inspiciatur, propriè loquitur de fideiussore huiusmodi: nempe de representando, &

stando iuri, & iudicato sol-
uendo sub certa pœna. Ter-
tio verò casu, dum reus est in
pœna arbitraria, dicit Bald.
considerandam esse criminis
qualitatem, loci, iudicis, &
fori consuetudinem, & con-
ditionem personæ, quemad-
modum notatur in simili, in
l. quid ergo. §. pœna grauior,
ff. de his, qui notan. infra. vnde
si verisimile fuerit, pœnam
esse corporalem, idem tum
iudicabitur, quod de ordina-
ria corporali: si verò constet
pœnam esse pecuniariã, idẽ
in iudicãdo seruabitur quod
in pecuniaria ordinaria. Præ-
dictis vt cunq; enarratis, lu-
bet hic inferere quæstionem
notabilem, & vñibus nostris
sæpe frugiferam, cuius recor-
datus est D. Paulus Grillan-
dus in suo tract. de relaxatio-
ne carceratorum. sub cap. de
fideiussoribus reorum, nu-
mero 8. † Spectatæ fidei &
autoritatis vir quispiam, no-
bilitate, opibûsque præcel-
lens, accusatur alicuius cri-
minis, ratione cuius de iure
communi aut ex statutorum
forma, pœna corporalis ve-
nit imponenda. Hic in ius
vocatus seu citatus compa-
ret: examinatus omnia neg-
gat: iudex vult ipsum deti-
nere, donec absoluator pro-
cessus, & purgentur indicia.
Replicat dicendo, quòd est

paratus seipsum obligare de
se representando toties, quo-
ties, &c. sub pœna mille du-
catorû, &c. & de stando iuri,
& parèdo iudicato: vel dicit,
quod vult præstare idoneam
cautionẽ de se representãdo,
vt suprà. Quæritur, an iudex
poterit illum relaxare sub
tali fideiussione, vel propria
obligatione? videtur prima
facie respondendum nega-
tiuè: quia cum sit pœna cor-
poralis, posset eludi iudiciũ,
vt antè diximus, & notatur
in d. l. j. C. de custo. reo. & l. fi.
C. de requir. re. Contrarium
tamen veritati arbitror con-
sonum: Quòd iudex pro cri-
minis qualitate, & magna
personæ conditione, pro di-
gnitate vel innocentia, pote-
rit arbitrio suo detentionem
ipsam moderari, ac dictũ no-
bilem dimittere, aut sub pro-
pria iuratoria, aut sub fide-
iussoris obligatione, de se re-
presentando, vel de non de-
cedendo ex certo loco, secũ-
dum quod notat Barto. in d.
l. j. ff. de cust. & exhibit. reor.
Concludendum est igitur,
Iudici in relaxandis aut re-
seruãdis reis criminosis, ma-
gnam dari & concessam esse
à lege autoritatem, & arbi-
trium, teste Iurifcon. in d. l. j.
ff. de custo. & exhibit. reo. dũ
dicit: de custodia reorũ, pro-
consul æstimare solet, vt rum
in car

in carcerem recipienda sit per-
 sona, an militi tradenda, aut
 fideiussoribus committenda,
 vel etiam sibi. Hoc autem,
 vel pro criminis, quod obiici-
 tur, qualitate, vel propter ho-
 norem, aut propter amplissi-
 mas facultates, vel pro in-
 nocentia, vel pro dignitate
 eius, qui accusatur, facere so-
 ler: quibus coniecturis verifi-
 mile esse videtur, ipsum reū
 nō fugitulum, nec iudicium
 delusurum, d. l. j. & l. non om-
 nnes. §. à barbaris, ff. de re
 milit. & d. l. cum clericis. §. j.
 & §. seq. C. de episco. & cleri-
 & per Bal. & Ang. in l. ij. C.
 de exhib. reis. Circa prædicta
 12 autem † obseruandum erit,
 quòd fideiussio de repræsen-
 tando, proculdubio extincta
 sit, quando sententia lata est
 in causa principali. Item &
 ea fideiussio, quæ sit ad sisten-
 dum iudicio, aut iudicis sen-
 tentiæ obediendum. Verum
 illa fideiussio, quæ facta est de
 soluendo ac parendo iudica-
 to, nequaquam censetur cessa-
 re atque extincta esse, nisi
 postquam sententiæ paritum
 fuerit. Qui pro alio spon-
 derit in rebus criminalibus
 ciuilitè institutis, is malefi-
 co nullam sponsonem præ-
 stabit, quicumque etiam fac-
 rit, vbi sententia lata, aut ap-
 pellatione, reformatione, aut
 simili modo fuerit retracta.

13 ta. Notandum † autè hic fue-
 rit, fideiussionem hic tam la-
 tè esse accipiendam, vt in se-
 quoque superiorem appella-
 tionis iudicem cōplectatur,
 & quicquid per ipsum senten-
 tia decernendum fuerit: licet
 do. Hippol. de Marf. cōtrariè
 & negatiuæ sententiæ inhæ-
 rere videatur in sua solenni
 repetitione Rubricæ, ff. de fi-
 deiussoribus. sub nume. 108.
 plurima (vt solet) ibidem al-
 legans, ad medium tamen in
 nostram opinionem conde-
 scendens, cui etiam seruiunt
 quæ idem Hippolyt. posuit
 in d. Repetitione, num. 91. ad
 q. An fideiussor teneatur ad
 augmentum: quem, occasio-
 ne emergente, videre nec
 graue fuerit. Nemo etiam
 cogendus est, fideiussores
 14 † constituere de nullo ma-
 leficio inferendo: ad id enim
 difficulter quis fideiussores
 15 inuenerit, † in grauioribus
 delictis criminaliter inten-
 tatis, non licet vni malefi-
 co præbere fidem pro alio:
 sed licebit id in paruis de-
 lictis, ciuilitè institutis. Et
 vt præsens cap. absoluiamus,
 sciendum est, omnia male-
 ficorum bona, credita & cō-
 stituta esse in manu Fisci,
 dempto creditorum iure,
 quibus hic semper ius potis-
 simum permanet, tritissi-
 ma lege aufertur. §. Fiscus.

ff. de iur. fisci. Multa hinc addita, quæ declarari potuissent cap. præcedente.

De captiuorum seu vincitorum aggrauatione.

C A P. XXI.
S V M M A E.

- 1 Incarceratus an possit recom- mendari?
- 2 Processus prioris causæ. semper præcedit.

1 **Q**UISQVIS vnus maleficij causa captus seu vinc- tus fuerit, alterius quoq; maleficij gratia ab alio Offi- cuario grauari poterit, quod & vulgò dici solet: Is qui est recommedatus in carceribus ex vna causâ siue delicto, po- terit ibi recommedari & ag- grauari ab eodem siue ab alio ex alia causâ seu crimi- ne. Recommedare nihil aliud est, quàm eum, qui est incar- ceratus, detinere etiam pro alio crimine. D. Valrico Za- sio Iurisc. clariss. teste, in le- ctura l. in ius vocari, cum dua- bus legibus sequentibus. ff. de in ius vocand. Ita tamen vt prioris causæ processus semper præcedat, neq; alterius causæ grauamine remo- retur. Cy. & Bart. in l. qui de crimine. C. de accusat. & in-

script. Huius meminit plenif- sime Bart. in l. si quis seruus. §. qui exhibendi. ff. de custo. & exhib. reo. deducens, Car- ceratus ex vna causâ, quando possit ob aliam ibi recom- mendari & aggrauari iunctis additionibus ibidẽ, ad quem nactis ocium recurrendum fuaserim.

De præsentatione siue contumacia.

C A P. XXII.
S V M M A E.

- 1 Citato non licet contemnere Iu- dices euocationem.
- 2 Competentia iudicis in crimina- libus, in tribus locis consideratur domicilij, delicti, & capture.
- 3 Delinquens tres contra se sor- titur Indices.
- 4 Citatus non comparens, quomo- do contra ipsum procedatur.

1 **C**ITATUS o t i- re criminali pullã fas erit contẽnere Iu- dices euocatio- nẽ, sed corã ipsius tribunali cõpareat, oportet, modò is cõ- petens fuerit. l. si quis ex alie- na. ff. de iudi. & ibi Bal. & An- ge. videte Bar. in l. nõ videtur. ff. eodem tit. In tribus autem locis, t̄ Iudicis competentia in criminalibus spectabitur, videlicet in loco vbi citatus morat

moratur. l. ij. C. de iurisdic. omn. iud. & ibi Bal. ac eius sequaces, vbi delictum commissum fuerit. l. j. & authē. Quia in prouincia, & ibi Bal. aliiq; scribentes. C. vbi de crimin. agi oportet. & l. iij. ff. de offic. præsid. Et vbi citatus captus
 3 fuerit. Itaq; t̄is qui delinquit, tres contra se sortitur iudi-
 4 ces, Bal. in d. l. j. Quoties t̄citatus comparere neglexerit, contra ipsum proceditur per non cōparationem, cap. absens. iij. quæst. ix. vti ex sequētib; doceberis. Verūm si is captus fuerit, atque crimen existat capitale, nulla opus est præsentatione super rotula (vt aiunt) aut comparitione in consistoria, quod tum processus formetur extraordinariē in carcere, nisi certē fuerit aduersa pars conquirens: aut crimen ipsum non fuerit capitale: quibus casibus procedendum esset ordinariē, ac causā præsentanda.

De comparitione in materia criminali.

C A P. X X I I I.

S V M M A E.

- 1 Procurator in causa criminali, interuenire an possit?
- 2 Officium suum alicui esse damnosum, est iniquum.
- 3 Causæ ob quas procurator in cri-

minalibus interuenire nequit.

N R E B V S
 † siue materiis criminaliter institutis, citatus ipse personaliter compareat, necessum est: per procuratorem autem minimē, secundum D. Barto. theoreticam, in l. accusatore. §. ad crimen. ff. de publi. iudic. & in l. seruū quoq; §. publicē. ff. de procuratorib; Copiosē D. Alexander in d. l. accusatore. §. ad crimen. Doctores in cap. veniens, ext. de accusat. coniuncta ibidem optima & memorabili glo. in verb. Criminali. in cap. in criminalibus. v. quæst. iij. in cap. si quādo. ij. quæst. vj. in cap. absens, iij. quæst. ix. latissimē D. Alexander in ij. volu. consiliorum, consil. cxvj. Lud. Rom. consil. ccxv. & D. Matthæus de afflictis, in suis decisionibus Neapolitanis, decisione lxxij. Ratio, Quod vtiq; sententia contra procuratorem proferenda, nihil in ipsius procuratoris personā agere poterit, vt qui nihil peccauerit, eōq; indignus sit, qui alterius viri peccati pœnā immeritō sufferat. Quod indignum si quando contingeret, nullā vicissim actionem haberet procurator in constitutorē suum, vt à condemnatione liberaretur. Vnde † colligeretur

procuratorium officium, ipsi De procuratoribus in re
procuratori haud parum ita
fore damnosum: quod cum
rationis equitate apertissime
pugnat, l. sed si quis. in prin.
ff. de testamen. Sunt prætereà

- 3 & talia complures rationes, 1
cur ipsum maleficum iudici
personaliter sistendum velint: 2
quas & Barthol. à Chassa. iu 3
rium doctor expressit abun-
de in Commentariis consue-
tudinum Burgundia, titulo, 4
Des dreictz & appartenanz
à gens mariés. §. v. fol. 145. nu. 5
23. 24. 25. 26. 27. Quod ini-
quum foret procuratorē pro
caussa sui (quē defendit) ma-
lefici absentis, cōdemnari ad
mortem vel aliam poenā: de- 1
inde, ne iudicium fiat illuso-
riū, neve maleficia relinquan-
tur impunita: & quod princi-
palis acrius, meliusq; propria
defendat causam, quā pro-
curator. Postremò (quæ rati-
onum omniū vna est ef-
ficacissima) quòd ex male-
fici citati comparatione, ex-
hibitione & præsentatione,
eque ipsius vultu, aspectu,
qualitate personæ, constan-
tia, trepidatione, ex oculo-
rum sermonisq; indicio plu-
rimum iudex consequatur
indicij, & censuram subin-
de multo certissimam, quā
ex procuratoris constitutio-
ne, nunquam eliceret.

CAP. XXIII.

SVMMAE.

1 Procurator in causa crimina-
li regulariter non admittitur.

2 Aliquot fallentie.

3 Procurator in crimine publici
iudicij, ad allegandum causas
absentia admittitur.4 Reipublica vile est, absentes à
quibuscunque defendi.5 Absens criminofus non damna-
tur.

N CRIMINA
libus negotiis
tam publicis,
quā t̄ priua-
tis, non solet

quispiam regulariter ad con-
stitutionem procuratoriam
admitti. D. Bartol. in l. accusa-
tore. §. ad crimen. ff. de publi.
iudic. & in l. seruum quoque.
§. publicè. ff. de procurato. D.
Alexander latè in d. l. accusa-
tore. §. ad crimen. Scribentes
in c. veniens. extr. de accusat.
coniuncta ibi celebri glos. in
verb. criminali. in c. in crimi-
nalibus. v. q. iij. in c. si quādo.
ij. q. vj. in cap. absens. iij. q. ix.
Alexā. in ij. col. consiliorum,
consil. cxvj. Luc. Rom. consil.
ccxv. D. Matth. de Afflictis in
suis decisionibus Neapolita-
nis, deci. lxiiij. & l. j. ff. an per
2 aliū caus. appel. agi pos. t̄ Ver-
rūm

vum multifariam cōperimus hanc regulam fallere. Primò nanque, Academiis, Vniuersitatibus, atque Collegiis permittitur in causis criminalibus constituere procuratores vel syndicos: quòd in ipsa iudicialis censura, veluti in priuatas personas, non cadunt. Et si vniuersitas conuenitur, non potest respectu vniuersitatis, esse pœna capitalis, ideòque defendi potest per syndicum: Cùm enim vniuersitas non deliquerit verè, nõ poterit capitaliter puniri: sed illi de vniuersitate, qui interfuerunt facto vel consilio, bene possunt capitaliter puniri, si crimè est capitale, argumèto l. j. §. j. ff. de magistra. conueniend. Specu. in tit. de accusato. vers. quid si vniuersitas deliquit. Bald. in Specu. de pace Constã. §. damna, in ver. & ideò nos videmus. & in l. Polia. in vers. extra quæro quid erit. C. de his, quib. vt indig. & in Spe. de accusatore, vers. Sed nunquid potes. Secundò in accusatione ingrati tudinis, cùm quis aliũ ingrati tudinis accusat. l. sed & hæ personæ. §. patronus. ff. de procuratoribus. Deinde in minoribus siue leuioribus criminibus, argumento l. leuia. ff. de accusat. & l. j. §. j. ff. an per aliũ cau. appel. agi. pos. & ple nè notatur in d. l. seruũ quo-

que. §. publicè. In criminibus non criminaliter, sed ciuili ter institutis. c. tuq. ext. de procurato. & c. super his. ad fin. ext. de accusatio. In consortibus leuiorum criminum: pos sunt enim hi loco alterius in eodem crimine cõsortis constitui, vt meminimus sup. tit. de fideiussione in re crimina ria. In crimine iniuriarum, in quo illustis persona etiã per procuratorem intendere & excipere potest. cap. absens. §. nisi. iij. q. ix. & l. vlt. C. de iniuriis. In crimine suspecti tutoris. l. non solum. §. vlt. ff. de procuratoribus. quod Innocen. & Ioann. Andr. extendunt ad prælatum suspectum. In domino defendente seruum in crimine. l. si cui. §. pœna. ff. de accusatio. Item in quouis crimine publico aut priuato, quod sola relegitione, aut pœna pecuniaria dignum est, potest procurator suæ petitioni, aut reputationi instanter inniti, ad excusandum, excipiendum, probandum, confurandum. Postremò, in quibusuis negotiis, quæ principalis ipse coram & præsens efficeret ac præstaret. l. prima. §. primo. addita gloss. in verbo. Ignominia. ff. an per aliũ causa appellationum agi possint. dicto capitulo, veniens. extr. de accusationib.

iuncta ibidem glos. in verb. Criminali, d. l. seruuum quoq; § publicè, cum glossa magistrali, in verb. Datur, ff. de procurat. Verùm in delictis, quæ
 3 †merentur corporalem sanguinis pœnam, nunquã procuratori principalis absentia occupare, intendere & excipere licebit, nisi ad enarrandum malefici capitalis absentia causas, vel exceptiones obiciendas, d. l. accusatore, §. ad crimẽ, & ibi amplissimè Bar. fa. l. absens, ff. de procur. & l. reos, C. de accus. quia reipublicæ † vtile est absentes
 4 à quibuscunq; defendi, & quemlibet pro eo verba faciẽtem audiri, d. l. seruũ quoq; §. publicè, & c. reos, xxiiij. q. v. dictis tribus gl. in verb. Ignominia, Criminali, & Datur: quas videre poteris has fallentias describentes. In criminalibus verò, vbi statutorum benignitate criminalia conuersa sunt in ciuilia, licebit procuratori absentis criminosi occupare defectũ, & absentiam, Veluti si statutum sic habeat: Quisquis alium occiderit, dependet mille libras Paris. vel similem summam pecuniariam: vbi procuratori fas erit occupare per vniuersum rei processum. Sin hoc pacto statutũ habeatur, Qui alterum occiderit, vel decollabitur, vel mille

librarum Parisensium summa multabitur, non esset eo casu admittendus procurator: quòd capitalis pœna principalis pœnæ loco sit posita. Non † sinunt iura absentem criminofum condemnare (imò diuinæ & humanæ leges hoc prohibent) quòd ipsemet ludici, neque tit auditus, neque aliàs per procuratorem sese ludici sistere liceat, l. absentem, ff. de pœnis, addita ibi gloss. in verb. Absentem, l. absentem, C. de accusat. & d. c. absens, iij. qò. ix. Verùm si ederetur statutum, vt absens contumax ob id criminaliter condemnari posset, tanquam in iudicio victus tum licitum esset absentem ad suæ absentie expurgationem procuratorium transmittere. Nam si talia statuta contra ius commune edita & admiffa, criminofum absentem criminaliter condemnant, ex eo plurimi volunt, eadem quodque statuta non absõna ratione, absentem etiam releuare, vt vniuersum negotiũ suum per procuratorem defendat. Si verò per statutum decerneretur, vt is absens criminofus, & exul impunè posset occidi: atque ex eo deinde reperiretur, qui eundem criminofum absentem, & exulem neci dedisset, poterit tum hic procuratorem sufficere, qui suam

suam absentiam excuset, al. 6
legans & deponens eum oc-
cium fuisse exulem. Non- 7
nulli dicunt, si ante litis con-
testationem non excuset contra
procuratorem exceptum, nō
licere procuratorem deinde 9
reiiicere. Sed apertè vetant
iura contrarium, nemini fas
esse in criminalibus atque
adeò capitalibus causis ad
absentem defendendum, oc-
cupare. Atque is procurator
qui hoc tentaret, non esset à
Iudice admittendus, etiam si
pars aduersa ipsum non reii-
ceret.

De exonerando in
materia crimi-
num.

CAP. XXV.

SVMMAE.

- 1 Qui criminaliter vitatus, com-
parere in causa nequit, debet
se exonerare per eum quem
velit.
- 2 Indigni & inhabiles in causa
criminali admittuntur ad exo-
nerandum.
- 3 Mulier vel minor potest com-
parare ad exonerandum.
- 4 Praxis recipit, vt exoneratio-
nem habeat in mandatis ab ab-
sente, sedque iuret.
- 5 Patri in capitalibus permitti-
tur impedire contumaciam fi-
lij, & e contra.

- 6 Pater & filius censentur vna
persona.
- 7 Pater filij causam defendens,
seipsum censetur defendere.
- 8 Excusationes quae impediunt
absentem comparere.
- 9 Graues morbi & periculosi exo-
nerant.
- 10 Leues morbi &c. nequaquam
excusant.
- 11 Absentia ob officium, excusatio-
nem, siue reclusus exonerationem
parit.
- 12 Insigne patriae aut Reipublicae
commodum, citatum excusat.
- 13 Venti validi & tempestates
quando excusent.
- 14 Mulieres impregnatae, à com-
paritione sunt excusabiles.
- 15 Bella à comparitione excusatio-
nem praestant.
- 16 Pestilentia excusant.
- 17 Aëris intemperies, à compari-
tione excusationem tribuit.
- 18 Aegritudines ex acrimonia vi-
ni, mors proliis, & similia infor-
tunia, nullam praestant citato
excusationem.
- 19 Contumax nequit reputari, quò
citatus comparere non tene-
tur.
- 20 Excusationes aliae necessariae,
aliae probabiles, aliae merè volun-
tariae.
- 21 Infirmitas à comparitione ex-
cusat.
- 22 Incarceratio itidem à compa-
ritione excusat.
- 23 Inimicitiae capitales tribuunt
citato excusationem.

QVI criminaliter citatus, † cōparere ex causis non potest, debet sese exonerare per eum, quem velit, cuique quān optimē fedit, si quidem legitima exonerandi subsuerit causā. Atq; hoc casu nō modō procurator, sed & quiuis alij, procuratorio munere etiā indigni † aut inhabiles, sunt admissibiles: veluti vxor, liberi infra xxv. annorum ætatē, æquites † aurati, religiosi, & similes, Bar. in l. accusatore, §. ad crimen. num. 17. ff. de publi. iudic. no. 8
 2
 3
 4
 5
 6
 7
 8
 9
 † in capitalibus permittitur impedire contumaciam filij (vt nonnullis placet) si is pater sub condicta pœna. cautionem constituerit de filio ad designatum diem sistendo Iudici. Barto. in d. l. accusatore, §. ad crimen, num. 8. argumēto. l. j. ff. de liber. homi. exhibend. Aliis verò videtur hu-

iusmodi cautionis siue satisfationis constitutionem patris pro filio, non esse necessariam, quod † utique pater, & filius eandem quasi personam fictione legis exhibeāt, sintque tanquam vna persona, l. fina. ad finem. C. de impuber. & aliis substitut. & ibi Barto. & §. ei verò, qui. & ibi Ange. Instiru. de inutilib. stipula. adeò † vt pater filij causam defendens, seipsum censeatur defendere. Simili ratione & filio datur in criminalibus impedire contumaciam patris, ob rationes iam habitas. Aequa fuerit † proteclatio, si executor ipse sine fraude testetur, citatum alibi esse captum: idq; constet artestatione siue certificatione iustitiæ eiusdem loci aut simili. Item fortiter absentem citatum excusat, si constiterit, quod is in manus, & arbitriū competentis Iudicis, sese ab eodem crimine purgandum dederit, & crediderit. Pari ratione per alium excusatur, si Iudici palām fuerit, ipsum eodem tempore coram superiori Iudice citatum, cuius iussibus, & authoritati † æquius parendum fuerit. Graues item morbi, & periculosi, si quidem ij duorum, aut ipsius medici (cui hic fidem habere par est) testimonio, Iudici innotuerint, citatum, alter

- alterius ope intermedia, con-
 stanter excusant, ac exone-
 rant. Leues verò morbi, læ-
 siones parvæ, levis rei iactu-
 ra, aut aliud simile impedi-
 mentum, nulla ratione cita-
 tum de personali præsentatione ac comparitione excu-
 sant. Quod huiusmodi leuicula ludicè parum admodum
 17 moueant. Absentia t̄ ob officium, & obsequium Principi præstandum. l. si cui. §. tamdiu. ff. ex quib. caus. maio. notat Bart. in l. abesse. eo. ritu. Bald. in l. ab eo. C. quomodo & quādo iudex, & l. qui com-
 11 meatus. ff. de re milit. aut ob testimonium eodem tempore coram alio tribunali feren-
 12 dū: Aut t̄ ob insignie aliquod patriæ aut reipublicæ com-
 modum excusat, & exonerat citatum, l. fin. C. de cursu publi. lib. xij. & in l. iubemus. C. de nauib. non excusan. lib. xj. & l. j. C. ut nemini liceat inempt. spec. se excusa. lib. x.
 13 Similiter t̄ excusant validi vēti, & tempestates eum, cui per mare traiciendum fuerit, l. ij. §. si non, ad medium. 38
 14 ff. si quis cautio. Mulieres t̄ in prægnatæ, aut nō ita dudum ē puerperio leuatæ, hac quoque parte sunt excusabiles, facit d. l. ij. §. si nō bella. Pesti-
 15 lentia, t̄ idque genus alia pe- ricula t̄ in loco citati similiter excusant, D. Matthæo de
 afflictis attestante in suis de-
 cisionibus Neapolitanis, de-
 cisione 50. nume. 2. & 4. c. ex
 parte, j. & ibi Doct. Bal. Alb.
 & Philip. ext. de appella. & l.
 recusare. §. fina. & ibi Bal.
 & moderni, ff. ad S. C. Treb. fer-
 uit. glo. in Clementina, ne in
 agro. in verb. Rationabili, de
 17 statu monach. Vbi aëris t̄ in-
 temperies, infirmitas, & plu-
 ra alia haud dissimilia, à Cō-
 paritione, & residentia excu-
 sant: notatur in l. ij. §. penul-
 timo, ibi, vel aliqua fortuita
 calamitas & c. ff. si quis cau-
 tionib. crebrò allegata. quo
 textu, Summus pontifex Gre-
 gorius xij. se excusauit, quare
 non venit ad concilium Pi-
 sanum, timens grauitatem
 cœli Pisani, vt refert Maria-
 nus in c. veniens, ext. de accu-
 sationibus. & Felinus in cap.
 accedens, secundo. versiculo,
 Sexta conclusio, vt lite non
 contesta. & est celebris gloss.
 in verb. Suorum infirmitate.
 in capit. cum filius, xxiiij. di-
 stinctione. & in cap. quorun-
 dam, lxxiiij. distinct. Verum
 38 ægritudines t̄ ex acrimonia
 vini, mors prolis, aliæque si-
 milia infortunia, nullam præ-
 rexunt citato apud Iudicem
 excusationem, nisi ipsi id ita
 visum fuerit. Ad prædicta
 possent adaptari ea, quæ no-
 tat D. Matth. de Afflictis in
 suis decisionib. Neapolita-
 nis,

nis, decisione 289. atque D. Feli. in cap. accedens. 2. ext. vt lite non contesta. quæ omnia atque singula videre poteritis. Nec † potest dici contumax, si non compareat: quia nequaquam potest reputari contumax, qui citatus non tenetur comparere, secundum Bal. in l. generaliter. ij. colum. C. de Episco. & clericis. Epilogando tamen dicamus cum D. Bart. in l. accusatore. §. ad crimen. ff. de pub. iudic. referente Inno. in ca. veniens 1 ext. de accusat. † Nonnullas esse excusationes necessarias, quæ impediunt absentem comparere: nempe quæ 21 citatus sit infirmitate impeditus vel 22 carceratus † vel simili ex causa comparere aut transire iter nequeat, habebitur ratio humanitatis, sicut haberi solet & hyemis, & nauigationis, & ceterorū, quæ calu cōtingunt, dicta l. si cui. §. tandiu. Alias excusationes esse probabiles, quæ eum excusare à comparendo possent, tamen venire possent, si 23 vellet, vt puta, quia † in illo loco habet inimicitias capitales, & ita à comparitione excusatur. l. de atate. ff. ad S. C. Treb. Faciūt notata in Clement. pastoralis, de re iudica. & tunc si procurator cum mandato comparet ad eum excusandum, admitteretur, se-

cundum Bal. loco præallegato. Aliàs esse merè voluntarias vt pote, tu non es meus Iudex, & similes. Plura apud D. Bar. egregiè tractata loco sapiusculè citato, reperire haud dubio poteritis.

De publica fide, siue (vt vocant) Saluiconductu.

CAP. XXVI.

S V M M A E.

- 1 Saluiconductum an Iudex possit dare citato?
- 2 Saluiconductum conferre, solius Principis est, &c.
- 3 Saluiconductus subinde Iudici, vtgente ex causa, ac partis vocata, conceditur.
- 4 Saluiconductus à Iudice expediri debent, cum prudenti cognitione rerum ac informatione debita.
- 5 Saluiconductus interdum non seruatur.
- 6 Saluiconductus in fraudem & rei publicæ dispendium, à Iudice non largitur.
- 7 Saluiconductus etiam iuratus, non seruatur delinquenti secundum Baldum.

VANDO citatus procura uir per alterū semel de absentia expurgatū reddere, siue exonerare, dicēs, sese ad cōparendū non aud

audere committere itineri, 4 grauibúsq; causis, † & non
 metuens ne ab aduersario nisi parte aduersa vocata, vt
 suo in via forsitan interem- in Auth. de mād. princ. §. sed
 peus, vi & crudeliter inter- neque, colla. iij. Et non nisi is
 matur: mittit tum Iudex offi legitime fuerit expeditus, cū
 carios & satellitium, sed ci- matura atq; prudenti cogni-
 1 tati impendiis. † Porro si po- tione rerum & causarum, &
 poscerit saluiconductū, vt se in informatione debita. Si qui-
 curus, & periculo liber, ad- dem eiusmodi † saluicōdu-
 5 re Iudicē valeat, in arbitrio ctus leuiter cuiquam fuissent
 tum Iudicis fuerit ipsum sal- donati, & absq; certa rerum
 uiconductum aut concedere, 5 cognitione, causa & modo
 aut recusare, pro qualitate cri- debito, crimenq; ipsum adeo
 minis, & personæ: Barto. in l. foret enorme, vt vel ipsius
 is qui reus. ff. de publi. iudic. gratia ab Ecclesia, seu loco sa-
 Notatur in capi. venientes. cro foret extrahendus: in Iu-
 ext. de iureiurando, necnon dice tamen fuerit eūdem sal-
 Feli. in cap. accedens. ij. num. uiconductum ita perperam,
 9. ext. vt lite non contesta. Sa- & contra æquitatem permis-
 lic. in l. reos. in v. col. Vers. ex- sum, denuo refringere, & per-
 peditis cōtrariis. C. de accus. missione priori nil obstante,
 Neque velim hic quisquam cōtra eundem maleficum, vt
 existimet eum saluicondu- 6 antè, procedere. Nō enim † Iu-
 ctum permissum esse cui- dicis fuerit vllos saluicondu-
 2 bet indifferenter: cū ipsum ctus in fraudē, & reip. dispen-
 conferre solius fuerit Principi diū vllō modo largiri. Glos.
 pis, aut illius qui Principis in verb. neque custodies. in d.
 personam publicē refert, vt Authent. de manda. princip,
 notant Bar. & Bald. in l. con- Coll. iij. in §. neque autē ho-
 uentionum, in ij. oppo. ff. de- micidis. Idem videntur senti-
 pact. & ibi per Alex. in j. col. re Ia. de Ra. & Cyn. in l. præ-
 vbi allegat plures concordan- senti, C. de his, qui ad eccles-
 tias. Ad hoc etiā lubebit vide- confug. Pet. & Barth. in l. il-
 re Bal. in tit. de pace Cōstāt. licitas, §. ne potētiore. in fi.
 in §. Imperialis, in fin. primæ ff. de offic. præsid. Rursum si
 col. in vlib. feudo. Verū enim 7 Iudex † ex certis causis vrgen-
 3 uerò est, vbi † huiusmodi sal- tibus, debitis formis, & mo-
 uiconductus subinde priua- dis cuiquam concessisset sal-
 to alicui Iudici conceditur: uiconductum: eūque etiam
 sed id non nisi ex vrgentibus malefico poscenti graui iura

mento adstrinxisset: deinde is maleficus supra causam concessi saluconductus, enormius aliquod admitteret crimen, nil obstante priori saluconductu concessio, nil obstante iuramento, poterit ludex eum maleficum comprehendere, comprehensum pro criminis qualitate condemnare: quod ipsum nunc grauet noua causa, ob quam non meretur prioris saluconductus privilegio & gratia frui. Simile enim exemplum testatur se se conspexisse Bald. in dicto §. item sacramenta, in ultima columna, de pace iuramen. firmanda in ciuitate Padua, ubi cuidam bannito concessus fuerat saluconductus, tunc liberè que adeundi ciuitatem: quam quum ingressus fuisset, denuo recens commisit flagitium, expendendo scilicet adulterinam, falsamque monetam: ob quod nil sibi illo patrocinate saluconductu, illico laqueo suspensus vitam finierat. His itaque utcumque de saluconductus materia enarratis & admonitis, & quod eadem materia per doct. in l. denunciamus. C. de his, qui ad ecclesiam confug. abundè tractetur, non decreui his latius inhaerendum. Qui plura desiderat, eò confugiat.

De defectu, non comparitione siue contumacia, contra impetantem, in materia criminum.

C A P. XXVII.
S V M M A E.

1. *Contra procuratorem generalem in Flandria nequaquam decernitur contumacia &c.*
2. *Qui sunt procuratoris generalis vicarij?*
3. *In alijs consistorijs, si non comparuerit impetrans, &c. captiuus statim liberatur carcere.*
4. *Citatus si non comparuerit, decedit à purgationis iure.*

CONTRA procuratorem generale nusquam per totam Flandriam quippiam decernitur, per absentiam, siue impetrantis defectum, quod nunquam non sit, qui procuratoris generalis absentis vicis occupet, inque illius locum surrogetur: hinc iure dictus illius vicarius siue substitutus. Sunt autem procuratoris generalis vicarij, reliqui procuratores Curiae omnes. Attamen si in consistorijs, & concilijs, siue in feodorum tribunalibus non comparuerit dominus impetrans, nec ipsius praetor, nec subpraetor,

- 6 *Consuetudo magni consilij.*
 7 *Vt ex stylo quistiam criminaliter citatus cõdemnetur per contumaciam, requiritur preire quatuor citaciones, &c.*
 8 *Exilia ex contumacijs prelatasunt interlocutoria.*
 9 *Exiliũ omne includit infamiã.*
 10 *Probationis in criminalibus debent esse luce clariores.*
 11 *Vbi de hominis salute tractatur, diligentius fieri debet examinatio.*
 12 *Sanctius est impunitum relinquitur facinus nocentis, quã innocentem damnari.*
 13 *Mulctæ sub panæ confiscatione confunduntur.*
 14 *In materia securitatis, si citatus nõ comparuerit, ipsa securitas iudicatur prima non comparitione, per contumaciam &c.*
 15 *Quando citatus personaliter compareret, nequaquã in sinu atione opus est.*
 16 *Securitatem statuerenolens incaverem detruditur, donec eã constituerit.*
 17 *Securitas quando adiudicetur in Curia Flandriæ.*
 18 *Securitatis cõstitutio in Frãcia.*
 19 *In materia purgationis, si citati secunda contumacia non comparuerint, impetrã ob citatorũ cõtumaciã indicabitur purgatum.*
 20 *Quonam pacto procedendum sit per fiscum, quoties multi criminis eiusdem criminis citantur, quorum alij comparuerint, alij verò non.*

De defectu, absentia, &
 non comparitione
 contra cita-
 tum.

CAP. XXVIII.

S V M M A E.

- 1 *Citatus criminaliter, si non paruerit, illius bona ob non comparitionẽ, illicõ per fiscum notantur.*
- 2 *Purgatio contumacia, intra annum admittitur, cuiusque tum sit effectus.*
- 3 *Heredes privilegio defuncti hęc gaudent.*
- 4 *Absens non damnatur crimine corporali.*
- 5 *Stylus Camera Flandria.*

L VXTA iuriū
 rationē, † quis
 quis criminali-
 liter citatus
 nō paruerit, il-
 lius bona vniuersa, ob nō cō-
 paritionem, illicō per fiscum
 notantur, & comarantur
 literis. Qui si intra annū ad-
 ueniat, semet ab illa contu-
 macia purgaturus, † bonis
 antē ita notatis, denuo liberē
 fruatur, necessum est. Quo
 item † priuilegio gaudent il-
 lius hāzedes, quoties intra
 annum contrigerit ipsū ob-
 ire mortem. Si vetō ante an-
 num non veniat, sese purga-
 turus à non comparitione, &
 calumnia, bona illa, quæ di-
 ximus à fisco proscripta, in
 fisci manus adiudicantur dā-
 nata. Non est tamen is con-
 tumax, à sua defensione, &
 purgatione proponenda post
 annū, aut quoties velit, planē
 reiectus. Quod iura † nullum
 absentem reiectent, nec vlla
 corporali pœna condemnent:
 licet in multā pecuniariā,
 ob contumaciam, talem ab-
 sentem subinde cōstringant.
 Verūm stylus † & vsus rece-
 ptus habet, vt quisquis in Ca-
 mera Flandriæ citatus fuerit
 personaliter, & non compa-
 ruerit, incidat in contuma-
 ciam: isque denuō & secundō
 citandus est per conclusionē
 manuum: qui si ne tum quidē

comparuerit, ob iteratam &
 secundam contumaciam à lu-
 dice traditur cōmissio illum
 comprehendendi, sicuti lo-
 corum per totam Flādriam,
 extra sacrata loca inueniri
 poterit. Nam si nusquam ap-
 prehēdi poterit, citabitur ad
 pœnam exilij, siue omnium
 bonorū cōfiscationis. Quōd
 si neq; hoc remedio citationi
 pareat, acrius deinde contra
 ipsum, tanquam cōtumacis-
 simum proceditur: nempe ad
 perpetuū exilium Flandriæ,
 & pœnam confiscationis om-
 nium bonorum suorū, ad
 vsū Comitis Flandriæ, abf-
 que vlla alia inquisitione,
 quā quæ præcellerat. In
 magno concilio cōsueuerunt
 ob contumaciā dāmnare exi-
 lio ex † omnibus huius infe-
 rioris Germaniæ finibus, sci-
 licet Brabantia, Limburgo,
 Luzemburgo, Flandria, Ar-
 tētia, Hannonia, Hollandia,
 Zelandia, Frisia, Namurq;
 Mechlinia, &c. Vt autem ex
 stylo † quispiam criminali-
 ter citatus, condemnetur per
 cōtumaciam, requiritur præ-
 ire quatuor citationes, & qua-
 tuor contumacias: quarū tres
 prorsus sunt necessariæ, quar-
 ta abūdans ex gratia adici-
 tur. Quibus peractis, impe-
 trans emolumenta, quæ sibi
 per contumaciam sperat fu-
 tura, exhibet per INTEN-

DIT:

DIT: quo viso, vnà cum informationibus, actis acritatis, munimentis, & meritis causæ, curia pronuntiat exilium, & bonorum confiscationem: huiusmodi contumacie intuitu nihilominus si talis exilio damnatus innocentia suæ conscius fuerit, ne utiquam priuatur libertate se se suamque contumaciã purgandi, & iudicio sistendi. Nam huiusmodi exilia, ex contumaciis prolata, nihil sunt, quàm interlocutoria, quæ sunt reuocabiles, l. quod iussit. ff. de re iudica. c. cum cessante, ext. de appella. Veruntamen confiscatio semper hic locum obinet (nisi Principis clementia huic confiscationi cedens, bona cuncta exilio ita dånato refunderet) adeo, vt etiam si contumax is ciuili fuerit Gandensis, Brugenfis, Yprenfis, aut aliorum similibus locorum Flandriæ, vbi ciues à confiscatione sunt liberi, Curia tamen non delinat confiscationem adiudicare Principi: quæ quidem libertas aut priuilegium potest allegari in executione. Et fieri etiam potest, vt hic contumax absens bona sua habeat extra limites Flandriæ, quòd dictum priuilegium (vt nonnulli conantur iustinare) sese non extendit. Deinde qui se finit in crimi-

nibus per contumaciã condemnari, iacturam facit non solum bonorum, verum etiã nominis, honoris, & famæ: quandoquidem exiliũ omne includit infamiam, ob quã is permanet infamis, donec per Principem priori nominis sui integritati restituitur, quorum meminit excellentissimus I. C. D. Nellus à sancto Geminiano in suo insigni tract. De Bannitis, sub secundo tempore: nempe de occurrentibus post perfectũ bannum ipsi bannito, ad quẽ lectorem remittimus. Sunt qui autem, absentes contumaces in re criminaria, criminum obiectorũ esse reos & obnoxios, omniãque obiecta habenda esse pro confessis, quòd is cõdemnabilis sit in principali, ratione suæ contumaciæ, quam æstimant pro facta probatione: contumax enim videtur fictione iuris crimen cõfiteri. Verum alij censent per talem fictam probationem, aut confessionem, nullum absentem absolute, siue diffinitiuè condemnari posse, quòd probationes criminarias neutiquã oporteat esse fictas, verũ luce clariores, vulgaris. l. sciant cuncti. C. de prob. & ibi Sal. concordat verbo tenus, c. sciant cuncti, ij. q. viij. c. Epiphanium presbyterũ, v. q. vj. J. qui sen-

11 tenciã. C. de pœnis. † Diligen-
 tius enim debet fieri exami-
 natio, vbi de hominis salute
 tractatur, non autem ex præ-
 12 sumptione: quia † sanctius
 est. impunitum relinqui faci-
 nus nocentis, quàm innocen-
 tem dñari. tritissima l. ab. 14
 sentem, ff. de pœnis. l. iij. §.
 idem tamen constitetur. ff. de
 min. xx. an. cum mille con-
 cordantibus. Quando accer-
 situr & citatur quispiam ob
 crimen personaliter ad pœ-
 nam pecuniariam, ob quam
 etiã comparere recusat: cita- 15
 tur deinde ad maiorem pœ-
 nam, & ad audiendam simul
 sententiam multæ, & pœnæ,
 in quam prioris contumaciæ
 causa incidat. Præterea, ci- 16
 tatur & tertio ad maiorem
 pœnam, & c. Porro si nec harũ
 pœnarum timore perterri-
 tus comparuerit, ob quartã
 contumaciã (quam ex gra- 17
 tia abundantem diximus) cõ-
 demnatur exilio, & honorũ
 p̄scriptione siue cõfiscatio-
 ne. Sed in † hoc casu multæ
 18 seu pœnæ per cõfiscationem
 confunduntur, vbi cõfiscatio
 locum habet. Nam vbi ea
 cedit, omnes pœnæ iam dictæ
 adiudicandæ sunt, & exeque-
 dæ. Quoties exulat quispiã
 ad certam pœnam, simulque
 præcipiatur, ne ante eiusdem
 pœnæ solutionẽ redire, præ-
 sumperit: nõ est eis exul pœ-

næ executioni subiectus, dñi
 paret exilio: in ipso nanque
 fuerit vr̄libet, aut exilium,
 aut pœnã persolvere. Si verò
 durante exilio, contingeret
 ipsum intermori, hæredes in
 pœnã seu multã latam nõ
 incidere. In materia † secu-
 ritatis, si citatus non compa-
 ruerit, ipsa securitas iudica-
 tur prima nõ comparitione,
 per contumaciã, & impetrãti
 illicõ cõceduntur literæ, qui-
 bus parti aduersæ insinuet.
 Hanc autem formã vsurpa-
 mus in Flandria. Si verò † ci-
 tatus personaliter ipse cõpa-
 reat, & certitudinẽ seu secu-
 ritatem propria firmauerit
 dextra, nulla opus erit illi in-
 sinuatione faciẽda. Cũ au-
 tem † eam certitudinem sta-
 tuere nolit, cõprehenditur, &
 in carcerẽ detruditur, donec
 eam constituerit. In Flandria 17
 nulla † certitudo siue secu-
 ritas per non comparitionem
 adiudicatur: nisi Curia seu
 concilio cõstiterit, citationẽ
 factã fuisse in personam, vel
 domũ seu domicilium citati,
 & eo die ad citationem cõsti-
 tuto. Nam si is incuria, aut
 aliã prætermisus fuerit, rur-
 sum ab integro noua parabi-
 tur citandi cõmissio. In Fran-
 18 cia † habet, vt in materia cõ-
 stituẽdæ certitudinis siue
 securitatis, necessariõ requiran-
 tur duæ non comparitiones
 siue

19
 c
 p
 t
 n
 b
 f
 20
 c
 v
 p
 s
 p
 r
 1
 m
 r
 2
 R
 ca
 r
 3
 lu
 ab
 4
 R
 re
 gat
 5
 Bo
 su

sive defectus: potissimum, quando citatio non fuerat facta in personam citati. † In materia purgationis, si citati secunda contumacia non comparuerint, impetrans ob contumacia, & citatorum absentiam, iudicabitur purgatus: nequaquam tamen recuperabit suas expensas, quod suum fuerit purgationem peragere.

20 Quoties † multi criminosi citantur eiusdem criminis, quorum alij comparuerint, alij vero minime, non cunctatur procurator aut fiscus ob absentium defectum, aduersus praesentes procedere: nec contra absentes cessat procedere, ratione contumaciae.

De contumaciis purgandis.

C A P . XXIX.

S V M M A E .

- 1 Absentium cuiuslibet, iure permittitur absentia obiecta purgatoria excusatio.
- 2 Reducuntur intra annum, ad iudicatur bonorum proscriptorum restitutio.
- 3 Ex stylo & consuetudine, nullus admittitur ad purgandam absentiam in re criminali.
- 4 Restitutio ex causa solae apparenter necessaria, admittitur purgatione absentie in re criminali.
- 5 Bona in manibus Principis constituta, quandiu permanent.

B S E N T I V M

sive † deficientium cuiuslibet, iure permittitur absentiae sive deficientiae suae obiectae (quoties liber) purgatoria excusatio, & sese iudici sistendi potestas, ut supra quoque meminimus. Qui si intra annum redierit, adjudicatur ipsi bonorum per fiscum proscriptorum rursus integra possessio, & restitutio, l. si. ff. de requiren. reis, & l. j. C. eod. titu. sicuti antea demonstratum est.

3 Ex stylo † & consuetudine in solita, nullus admittitur ad purgandam absentiam & defectum in re criminali: nisi per restitutionis in integrum beneficium, & indultum

4 † Principis, permittitur ad apparenter necessariam excusationem. Tum autem non redit ad bonorum suorum usum & possessionem: cum ea † in Principis manus (ut vulgo circumfertur) constituta fuerint: sed ibidem durante lite seu processu conservantur, donec per sententiam iudicis e manibus Principis rursus liberanda denuntientur. Neque item ad bonorum suorum possessionem redit: maxime, quoties eorum confiscatio, per contumaciam declarata fuerit, nisi id forsitan contingat

ex speciali Principis sui gratia, per certas apertasq; ipsius literas ritè in Financia, vt de-
get, verificatas.

concludit aut ciuilitè, aut crimi-
nialiter.

Parti aduersa omnis adimitur
criminaliter concludèdi facultas,
ex stylo & consuetudine.

De libello formando, seu
petitione faciendâ
in re criminali.

Libellos Fiscus ante litem contestationem commutare potest.

C A P. XXX.

S V M M A E.

- 1 Libellus non fit per Fiscum in re criminaliter intentata ex officio.
- 2 Libellus formatur per Fiscum in crimine ciuilitè intentato ex officio.
- 3 Libellus formatur per aduersarium ciuilitè.
- 4 Libellos criminum oportet esse clarissimos.
- 5 Libellos non oportet carere substantialibus.
- 6 Libellus non necessario exprimit diem, nisi ratione alibi.
- 7 Libelli nõ egent conclusionibus, in criminibus criminaliter intentatis.
- 8 Libellus accusatoris, ex consuetudine concludat.
- 9 Consuetudo, stylus, vsus, non recipiunt duplam, aut quadruplam restitutionem.
- 10 Bona ablata iudicis est non sibi deprauari, sed cognito veròque domino restituere.
- 11 Exclamatio auctoris, in rapaces officarios.
- 12 Libellus in actione iniuriarum

I N CRIMINE
criminaliter

intentato per
Fiscum ex officio (potissimè

malefico capto) nullam fiscus petitionem siue libellum format: sed curie illicò præuiam informationè communicat: cupiens, vt maleficus Reus sit per eiusdem informationis articulis, ligato pede, examinetur. In criminet verò ciuilitè per fiscum ex officio intentato, format is petitionem seu libellum, capitq; conclusionè materiæ accommodâ. In materia criminũ vbi ipse aduersarius impetrâs est, format libellus seu petitio per eũ de aduersariũ, ciuilitè insistendo conclusioni ciuili, scilicet honorabili, & p̄ficiq; seu fructiferæ emendæ, cū expensis dânis, & interesse. Fiscus autè siue procurator cõcludit aut ciuilitè, aut criminaliter, pro cõditione criminis. Omnes libellos seu petitiones criminarias, oportet esse clarissimas. Ne quid t̄ ipsoũ substantialium accusationis desit, sed vti apertè referât, & expriment

manent annum, mensem, indi-
 cationem, locum, & omnes cri-
 minis patrati qualitates. l. li-
 bellorum. ff. de accusat. & ibi
 6 Bartol. ac eius sequaces. † Ve-
 rum diem ipsum simul effere-
 re, non erit necessarium, nisi
 id Reus requisierit, compro-
 baturus suum A L I B I. Rur-
 7 sum † in materia criminum
 criminaliter intentatorum,
 nulla opus est conclusionem:
 quãdoquidem iura, ipsas pœ-
 nas & punitiones criminibus
 debitas & proprias illico, ci-
 tra conclusionem ullam, re-
 ferant, & commoſtrent. Ita
 Bart. in d. ta. l. libellorũ. cui
 feruit l. j. §. j. ff. ad S. C. Turp.
 8 † Vt tamen ac consuetudine
 receptum est, quoties accusa-
 tor postulat Reum cõdemna-
 tum pro ratione iurium, aut
 ad constitutiones seu leges
 municipales. statutas in ma-
 teria manifesti facti, in quo
 fur vnã cum re furtiua pre-
 henditur, posse aduersarium
 concludere, vt fur cõdemne-
 tur in forefactis, & omnibus
 expensis, & de manifesto fur
 to ad quadruplam solutio-
 nem. l. inter omnes. §. quod
 dicimus. ff. de furt. nihilomi-
 nus procuratoris est præter
 hæc, conclusionem semper infi-
 9 iure. Cùm † duplã siue qua-
 druplam bonorum restitua-
 tionem nec stylus, nec con-

ſuetudo, nec vsus vnquam re-
 ceperit, quod sufficiat parti
 aduersariæ propria suarum
 rerum ablatarum restitutio
 10 per officium Iudicis, † cuius
 est, cui libet ad restitutionem
 rerum suarum succurrere &
 patrocinari, sicubi poterit.
 11 Quid † igitur hic vetat, nos
 grauiter exclamare in quo-
 rundam nostræ infelicissimæ
 ætatis iniquos Prætores, Pro-
 prætoreſ, latrûcutores, id-
 que genus alios officarios,
 qui quotidie huiuscemodi
 res furto ablatas (& si quã
 optimè nouerint, quorũ sint,
 quibusve ablata) non vereant
 tur eas sibi ipsi, tanquam
 proprias vindicare, ascribere,
 & reseruare: quum procul
 dubio hoc atq; simili potissi-
 mum casu, furibus ipsiſ atq;
 prædonibus iisdem sese te-
 stentur esse similes, simili-
 busque censuris, & suppliciis
 esse, nedum iure humano, ve-
 rum etiam diuino obnoxios
 & plectendos. quod innume-
 ris locis, & autoritatibus nũc
 facile monstrauerõ, sed cùm
 id luce fuerit clarius, cùmq;
 id nullus, nisi corrupto iudi-
 cio insanaq; mente præditus,
 vnquam negauerit. statui om-
 nibus iis locis abstinere, &
 ad rem nostrã iam intermis-
 sam, denuò redire. In actio-
 12 nibus itaq; iniuriarum libe-
 rã fuerit parti aduersæ vtro-

libet concludere modo, aut
 ciuilititer, aut criminaliter. §.
 in summa. Instituit. de iniur. §.
 Verum alterutris electione
 decidit à libertate electionis
 alterius, ut iura testantur, in
 l. quod Senatufconsultum &
 l. prator. §. j. ff. de iniur. & §.
 liberum. Instit. de leg. Aquil.
 13 Nam finolitis iam olim sty
 lo & consueta sine parti ad
 uerfæ omnia admittitur crimi
 naliter, in quavis etiam mate
 ria, concludendi facultas. Por
 14 rò t̄ in manu fisorum fue
 rit, quoties ipsis visum fuerit,
 vel res deposcat, conclusio
 nem, vel additione, vel de
 tractione commutare. Veluti
 si quid asseruerint cõgisse in
 terdiu, post narrare poterunt,
 factum esse noctu. Verum
 hæc fieri oportet ante litis cõ
 testationem, teste Barto. eius
 que sequacibus, in l. edita. C.
 de eden.

De dilationibus in re criminaria.

CAP. XXXI.

S V M M A E.

- 1 Super libello criminali, iura ad
 mittunt reo deliberationem.
- 2 Super libello criminali, & in
 quisitione facta per fiscum ex
 officio dicitur taxari, nequaquam ad
 mittitur reo deliberatio, & ar
 3 ticulorum copia.
- 3 Reus nonnunquam coritur respo
 dere illicò ad propria maleficia.

4 Inductæ siue dilationes tridua
 na nonnullis in locis admittuntur.
 Reus in crimine ciuilititer insti
 tuto fructur singula dilatio
 nibus, sicut in materia ciuili.

V R A t̄ admit

tur Reo (si qui

dem id volue

rit) deliberatio

nem & consul

tationem faciendam super
 libello seu petitione, ipsi cri
 minaliter facta, intenta, & ex
 hibita: tradunturque eidem
 criminum obiectorum arti
 culi, ut iis inspectis & cog
 nitis, cum iustis dilatio
 nibus, & matura consultatio
 ne siue consilio, felicius
 semet ab iis defendat, & exp
 purget: modò tamen hic sit
 pars aduersa conquerens: &
 inquisitio præcesserit ad in
 stantiam & requisitione par
 tis. Huic quadrant l. j. ff. de
 edeo. & c. inducia accusatis,
 §. offeratur. iij. q. iij. & ibi scri
 bentes. Quoties t̄ aurè libel
 lus seu petitiõ. & inquisitio
 facta sunt per fiscum ex solo
 ipsius officio abso; vlla par
 tis aduersæ querimonia, siue
 requisitione, nulla t̄ reo lar
 gienda erit articulorũ exem
 plaris copia, neq; vlla dilatio
 ad deliberatione siue cõsul
 tatione Verum t̄ respondendũ
 ei fuerit illicò, & pede stante
 (vt aiunt) ad proprios excuf
 sus, propriasque maleficia. In
 nonnul

4 nonnullis tamen locis admittuntur induciæ siue dilationes triduanæ, siue ad triduum, si quidẽ eas petierit: & 3 proceditur de triduo in triduum. Ceterũ in crimine civiliter instituto ac intentato, fruitur Reus singulis dilationibus, sicut in materia civili.

De respondendo per exceptionem.

CAP. XXXII.
SVMMAE.

- 1 Reo concessum est, aut per se, aut per causidicos, suas exceptiones proponere.
- 2 Reus in ipso rerum principali cardine, oportet personaliter respondere.
- 3 Exceptionis declinatoriæ, dilatoriae, & peremptoriæ, exempla. & nu. 4. & 5.
- 6 Somnus delictum excusat.
- 7 De crimine bifariam agi potest civiliter, & criminaliter.

- 1 **N**OVVS crimine, tã capitali, tã quã aliõ, concessum est Reo per se, & item per causidicos, aduocatos, & procuratores, in iudicio respondere, & proponere quaslibet suas exceptiones declinatorias, dilatorias, & peremptorias, siue rectius, eliforias, perinde atq; in civilibus negotiis. Verũ in prin-

cipali rerum cardine, planè oportet reum ipsum respondere, proprio ore profiteri aut difiteri. Declinãdo tã iudicem sibi suspensũ, auster efferre suspicionisq; causam euidenter ostendere & citare poterit: Aut dicit se eiusdem criminis gratia, coram alio tribunali constitutũ & citatum, quo desiderabit mitti. Item tã differẽdo, vel ad dilationis ac moræ productionẽ, poterit reiectare executionẽ, asserens officarium sua commissione in citando autprehendendo vsum fuisse citra autoritatẽ & mãdatũ iudicis, aut præter omnẽ informationẽ (vt vocat) præuiam. Aut apprehensionẽ destruet, dicendo, ipsum fuisse immunem à tali apprehendendi autoritate: Aut extra suæ iurisdictionis terminos cõcigisse. Vel certè parti suæ aduersæ contradicere ac refutare eam poterit, dicens ipsam accusationibus ineptam & inhabilem, eõq; in iudicio minus audiendã: quippe, ob vitã ipsius infamiã, quã illi inteturũ prædicabit. tã Peremptoriẽ assuere poterit, sibi crimen esse remissum, & cõdonatũ, aut exiliũ reuocatũ, aut sese prius obicẽ maleficiũ tulisse supplicium aut certè cõpositione placasse animũ iudicis vel officarij: aut his similia præstruet

vel citabit, A L I B I: nempe se
 tempore patrati criminis, nō
 fuisse in eodem loco. Item li-
 cebit ipsum factum inficiari:
 nihil ē esse rei sibi obiecta:
 aut si quid eius rei tandē in-
 ueniretur, id neutiquam de-
 stinata malicia, aut nocendi
 libidine, sed vis illata repel-
 lendæ gratia factum esse, aut
 infortunio, aut simili casu
 fortuito, aut quod fecerit dor-
 miens: iure tñaque somnus
 factum excusat & diluit, D.
 Hippo. de Marit. teste in l. j.
 ad exordium, ff. ad l. Cornel.
 de sica. num. 46. atque tex in
 Clement. vnica. de homicid.
 nisi ex consuetudine sapius
 consueffet cedere, quo casu,
 non excusaretur, quū ita me-
 ritō cōfugeret, cum aliis cō-
 cumbere, vt inquit Bārt. in l.
 pet. de parrici. & Ang. in suo
 tract. maleficiorum, in glos.
 in verb. Et ad hoc colloquiū,
 in versū. Sed quid si quis pro-
 pter ebrietatē deliquerit, &c.
 Quos videte. Affirmare item
 licebit, sibi crimē esse remis-
 sum, & interemptū, ipsi tum
 quamlibet iniuriarum actio-
 nem, benigno clementique
 animo condonasse, & igno-
 uisse. Verū ne plus æquo hoc
 nomine sibi placeat, quod
 ipsi cum parte aduersa bene
 conueniat, & iniuriam remi-
 serit: quasi tunc ab omni cri-
 mine purgatus existeret. Nā

etiam si tita sese res habeant,
 bifariam tamē adhuc de cri-
 mine ipso poterit agi: quippe
 ciuilitē in gratiam partis, &
 criminaliter ex officio fisci.
 Nunquā enim pars plena-
 riē potest remittere, cum de-
 trimento fisci: nec contrā, fi-
 scus vnquam remittet, cū de-
 trimento partis. Porro in sin-
 gulis his exceptionibus, Iudi-
 ci summarie, atque ordine fa-
 ciendum, & ius dicendum
 est: non excus, atque in rebus
 ciuilibus agere consuevit.

De remissione in ma-
 teria crimi-
 nali.

CAP. XXXIII.

S V M M A E.

- 1 Remissio in criminalibus nul-
 lum habet locum.
- 2 Præuentio remissionē excludit.
- 3 Præuentio priuat Iudicem, etiā
 competentem, iurisdictione.
- 4 Nemo tenetur litigare & com-
 parere pro eadem causā coram
 duobus iudicibus.
- 5 Præuentio fit varijs modis.
- 6 Præuentio citationis realis, præ-
 fertur citationi verbali.
- 7 Remissionem suorum ciuium nō
 consueuerunt facere ciuitates
 priuilegiata.
- 8 Domini de consilio, nulla vtur
 tur remissione in priuilegiatis.

Vagab

9 *Vagabundoru nulla sit remissio.*

10 *Vagabundi vbi libet possunt conueniri, & puniri.*

11 *Crimina vbiunque claruerint, punienda sunt.*

12 *Delicta non debent remanere impunita.*

13 *Reipub. interest, vt animaduertatur in maleficos.*

14 *Vbi te inuenero, ibi te iudicabo.*

15 *Vagabundus quis dicatur?*

16 *Tribunalibus contendentibus, quis vsus dominis de Consilio.*

17 *Remissio an vlla consuetudine tollatur.*

Hac de remissionis materia varij varia scribere. Sunt qui contendant, de iure communi remissioni in criminalibus locū esse, iuxta §. si verò quis. in Authent. vt nulli iudicium, colla. 9. ponderantes tex. ibi. Iubemus prouinciæ illius iudicem, &c. & ibi Barr. cū sequacibus: quod verbum (iubemus) est verbū necessitatis, l. j. & ij. ff. quod iussu. & notatur in Authent. qua in prouincia, C. vbi de crimin. agi oportet. Alij autem, nempe Bal. eiusque imitatores secus censent, dicentes, se nusquam legisse legem vllam, in criminalibus remissionem admittentem: vide eundem Bald. in Addit. Spec. de accusatore, versi. Sed quid si offensus. Antò. Francisc. in

addit. ad D. Abba. Panor. in c. si. ext. de fo. comper. His altercationibus hoc loco non decreui prolixius insistere, vtique rem istam (quò ordinis decorum aptè seruetur) vel tantula citatione attigisse contentus. Quare omnis hic innumeris opinionibus, statuit propriam sententiam aperire, qua cenfeo, remissionem in criminalibus nullum habere locum: nempe, quòd præuentio omnem huiusce modi remissionem excludat.

Præuentio enim isthæc priuat alium iudicem, etiā competentem, iurisdictione: ne quis teneatur litigare, & comparere pro eadem causa coram duobus iudicibus, vt habetur in c. proposuisti, ext. de fo. comper. & in c. vt debitus, ext. de appella. & per Spec. in tit. de refer. present. in §. ratione autem caussar, in versi. Item quod sublatum est, & in versicu. Item quod impetrans. Hippol. de Marti. in l. fin. ff. de iurisdic. omn. iudic. Et præfatam præuenientem variis contingere modis, in dubitarum est: nempe. quandoque per citationem: quandoque per litis contestationem: quandoque per libellum: quandoque per sententiam: quandoque per arrestum. aut per personalem comprehensionem seu capturam,

quam vulgò vocant, citationem realem. Et † præuentio citationis realis præfertur citationi verbali, quòd crimen comiteretur ipsam personam: in quam is iudex suam executionem exercet, qui ipsam prior captura constrinxerat, secundum Bart. in l. iij. ff. de custo. reo. & in l. j. ff. de pœn. & in l. diuisim. ff. ad Turpil. & Bald. in l. j. C. vbi de crimi. agi oport. & in Auth. sed nõ uo iure, C. de ser. fugit. Cuius præuentiois amplè meminerunt Bart. & Alexand. in l. si pluribus. ff. de lega. j. Idem Alexand. in l. si Titius, ff. de verb. obliga. Doct. in c. Capitulum sanctæ crucis, extrà de rescript. & in c. si duo. de procurato. lib. vj. Idem Alexand. post alios, in l. sepulchri, ff. de sepul. violat. Cyn. & Bald. in l. j. C. de his, qui accu. nõ poss. Idem Alexan. post Bart. in l. denuntiasse, §. quæritur. ff. de adul. Hippol. de Matril. in d. l. si. ff. de iurisd. omni. iudic. l. si quis postea, ff. de iudic. Angel. Aret. in tract. maleficio. versic. Citentur. Attamen si maleficus alibi, quàm suæ habitationis seu domiciliij, aut criminis patrati loco, fuisset apprehensus, posset tunc iudex domiciliij siue loci habitationis malefici, repositere remissionem. † Neque Brungensibus, neque alijs priuile-

giatis Ciuitatibus vnquã co-
suetum est, suorum ciuium
remissionem facere. Domi-
ni † de consilio nulla vtuntur
remissione in priuilegiatis
causis, veluti ob Saluegardie
Principis infractionem: ob
violationem pacis Principũ;
ob temporum irruptiones, &
violentas: ob crimen læsæ
Maiestatis: ob enormia faci-
nora, semel atque iterum au-
cta, & duplicata (vulgò
faict bouen faict) ob vim, of-
ficiariis officiantibus, suaque
adhuc officia exercentibus, il-
latam. Neq; item ob alia si-
milia facinora, potissimùm
quoties ipsi de his præuentio-
nem habent. Neque similiter
remissionem faciunt ob an-
nua admissa, id est, ob facino-
ra plus anno commissa, aut
vltrà, atque adeò quæ ob ius-
titiariorum, aut officiariorum
negligentiam impunita
relicta sunt, & c. Porro de va-
gis siue vagabundis malefici-
cis, nempe, quibus nulla est
in Flandria certa habitatio-
nis sedes, nulla fit similiter
remissio: quòd vbi libet loco
10 rum, † vbi reperiuntur, con-
ueniantur, & punitioni sub-
iaceant, l. j. & ibi gl. in verb.
reperiuntur, in fi. C. vbi de cri-
mini. agi oport. §. si verò quis
comprehensorũ in Authent.
vt nulli iudic. Crimina enim
11 vbi † vbi claruerint, ibi sunt
puni

punienda, vt in c. ecce, xxiiij. q. iij. & in c. si quid, lxxxvj. di-
 stinct. & in c. j. & ibi Doct. de
 coll. derogē. & voluit glos. in
 verb. Præteribat, in c. ij. eod.
 12 titu. Et delicta non debent
 remanere impunita, lita vul-
 neratus. j. responso, in fio. ff.
 ad leg. Aquil. c. vt fama, ext.
 de senten. excommuni. Rei-
 13 publica tertiã interest (quem
 admodum superioribus locis
 frequenter recensimus) et
 prouincia purgetur malefi-
 cis, vt in l. congruit, ff. de of-
 fic. præsid. Et de eo potest in-
 telligi illa autoritas: Vbi te
 14 inuenero, tibi te iudicabo, te-
 ste Panor. in c. fin. nu. 13. ibi.
 Tertio glos. dicit, ext. de for.
 compet. vbi dicit: Quod vā-
 15 gabundus dicitur ille, qui
 non habet domicilium cer-
 tum, vel habitationem, quo-
 tidieque per varias ciuitates
 vagus oberrat. glos. in l. eius
 qui manumit, §. si ff. ad mu-
 nicip. & Barto. in l. dies cau-
 tionis, §. prætor ait, ff. de dam-
 nose. Hippo. de Marfil. suis in
 consiliis, consi. lxxxvj. Quan-
 16 do autem inter duo tribu-
 nalia de iurisdictione nasci-
 tur contentio ac controuer-
 sia, Domini Consilij Flan-
 diæ ex autoritate superio-
 ri, tibi maleficum iubent ad-
 ferri, formando processum, I
 & punitionem exercendo, ci-
 tra vllm præiudicium. Cùm

huius remissionis vsum pau-
 lō antè dixerim variis opi-
 nionum fluctibus iactari, eò-
 que esse ambiguum. & infre-
 quentem: haud absurda hic
 nascitur quaestio: Antremis-
 17 sio quopiam modo consue-
 tudine posset tolli? Cui pla-
 nè affirmatiuè respondendum
 erit, modò is iudex, in cuius
 territorio remittendus degit,
 delinquentem ipse puniat.
 Hoc enim casu non læditur
 vtilitas publica, quod male-
 fici crimina nō maneant im-
 punita. tūc mihi suffragan-
 tur Panormia & Felin. in ca-
 sū. ext. de fo. competē. Quis-
 quis hac de re plura deside-
 rat, is legat D. Bertachinum
 in suo repet. in verb. iurisdic-
 tō. Specula. titu. de remis-
 sionibus, & D. Bartholomæū
 à Chassaneo humanorū iu-
 rium Doctorem, ac Com-
 mentatorem Cōsuetudinum
 Ducatus Burgundiæ, in titu.
 Des adueu, per aliquot co-
 lumnas.

De respondendo,

pede liga-

to.

CAP. XXXIII.

SVMMARIE.

Vsu procedendi in magno Con-
 silio contra respondentem pe-
 de ligato.

Vsu

- 2 *Vsus procedendi Consilio Flandriae.*
- 3 *Captus interrogatus debet pertinenter respondere de veritate.*
- 4 *Causarum aequitas, vel iniquitas per Iudicem, non per reum discutienda.*
- 5 *In confessum nulla partes Iudicis sunt, nisi in condemnando.*
- 6 *Homicidium confitenti, sed ad sui defensionem necessarium, partitum, incumbit onus probandi.*
- 7 *Homicidium prorsus negans, & quatenus probatum fuerit, se commisisse ad defensionem, dicens, non habetur pro consilio.*

1

IN MAGNO consilio, post petitionem exhibitam, atque post delictorum Rei informationem inspectam, vsu receptum est, citatum illico per arrestum personaliter sistere Iudici, ipsumque urgere ad respondendum articulis per procuratorem exhibitis, pede ligato, hoc est, uti captiuum, vbi si in respondendo nihil fateatur, nihilque affermet sibi contrarium, causam vel suam damnosam, neque item admodum grauetur ipsa informatione prauiam, recipitur tamen ad processum ordinarium, in quo admititur occupaturus per procuratorem, & ut defensiones suas peragat scripto. Deinde, ut informatio recognoscatur, accuratius habetur

tur, ad onus ipsius citati. Tandem concludunt per omnia ordinarie procedendum esse in causa siue processu, uti aequum est, ac oportet. Verum si idem citatus, interrogatus pede ligato, ceperit quippiam confiteri sibi damnosum ac onerosum: aut si inter respondendum quid variet, dubiiue sententiam fluctuet & haeriter, praebens haec similiue occasione sese suspectum, vndeque euidencia iudiciorum, aut suspicionum aduersus ipsum nascantur argumenta: decernitur tamen Curia eundem citatum debere recipi in carceris custodia, ut ibi processus ipsius agatur, & tractetur. In consilio Flandriae consuetum est, interrogare officarios citatos ob sua ipsius commissa personaliter, non per commissarios, neque priuatim, sed publice, & palam in confistorio, verbis & rationibus: ceteri autem non officiarum interrogantur seorsum & priuatim. Quod nihilominus etiam fit in officariis, quoties admissum non concernit ipsorum officia. Captus tamen interrogatus, debet id, quod Rei est, respondere, nudamque fateri veritatem: non per (credit) aut (non credit) sed per veritatis confessionem aut negationem. Vbi si adstruat

4

5

struat se delicti patrati esse
 immunem & expertem: aut
 dicat, nego me illius crimi-
 nis Reum, insufficientis est il-
 la respōsio: cū ipsius respon-
 sionem conueniat aperte fa-
 ctum, aut nō factum crimen
 prodere iis scilicet verbis, qui-
 bus affirmet & dicat, se fecif-
 se, aut nō fecisse: Non autem

4 † vt dicat, se criminij de iure
 esse, aut non esse obnoxium:
 quādoquidem caussarū æqui-
 tas vel iniquitas per ipsum
 iudicem discutienda propo-
 nitur, non per Reum. Si verò
 interrogatus, vniuersum crimi-
 nem libens aperte, & non co-
 actè fateatur, ab omni vltio-
 ri quæstione, & disceptatione
 prorsus superfedendum fue-
 rit. Nam in causis per se lu-
 benter, aperte, planèque vni-
 uersim cōfessis, sola opus est
 Iudicis cōdemnatione & sen-
 tentia, hinc vulgò dicimus.

5 † Quòd in confessum nullæ
 partes Iudicis sunt, nisi in
 condemnando. l. proinde. ff.
 ad l. Aquil. l. fina. j. respon. ff.
 de custod. reo. & l. cum Reis.
 C. de pœnis. Ita tenuit D.
 Bal. de Periglis Perusinus in
 suo insigni tract. De quæstio-
 nibus & tormen. Ca. ij. & nu.
 2. atq; D. Ange. Aret. in tract.
 suo maleficiorum, in glossa
 in verb. Fama publica præce-
 dente, in versicul. Et primò,
 quando sponte cōfitetur, &c.

notant glossæ, & Bartolus
 in l. j. §. diuus, in princip. ff. de
 quæstionibus. Si verò inter-
 rogatus crimen omne con-
 stanter negauerit, Iudex vl-
 terius procedit ad criminis
 probationem explorandam,
 & examinandam: vbi si om-
 nia certa, vera, probatāque
 deprehenderit, properanter
 procedit ad ferendam senten-
 tiam. Si autem probationem
 repererit minùs clarā parūm
 que euidentem, ad eò vt præ-
 ter magna indicia, suspicio-
 nes, aut semiplenam proba-
 tionem, nihil habeat, cū ani-
 mum intendit ad personæ, ac
 criminis qualitatem, nec non
 ad criminis quantitatem: se-
 cum expendens, an istiusmo-
 di indicia, & suspensiones ha-
 bitæ ex personæ, criminis-
 que tum qualitate, tum quā-
 titate, torturæ sufficiant, &
 ad rem propriùs acriùsque
 tormentorum generibus ex-
 plorandam, conueniant. Cæ-
 terùm si captus interrogat-
 um delictum partim fate-
 tur, partim inficiatur: ita vt
 fateatur se fuisse eodem lo-
 co, & tempore patrati homi-
 cidij: cæterùm homicidium
 à se admissum negauerit: Iu-
 dex huiusmodi respōsionem
 non secus, quàm totam nega-
 tiuam accipit, & ad probatio-
 nem procedit. Verùm si ca-
 ptus agnouerit se commississe

se illud homicidium, sed non eodem loco, eodemque tempore, accipit Iudex tanquam vniuersim, vel plane confessam, proceditque ad condemnationem. Porro si tēdōtetur de commisso homicidio, sed id defendendi sui corporis caussa, necessario fecisse prætulerit. homicidium quidē confessum sibi referuar Iudex, & ad illum prætexitur probandum, necessitatēque demonst. andam, Reum procedere iubet. Ira expresse tenuit D. Lanfrancus ab Ariadno V.I. Doctor excellentissimus, in suo tract. Confessionum, ad finem, num. 17. & 20. Quocirca prudentissimē, tutissimēque responderit Reus, si ad hanc formam, responsionem suam composuerit: Ego homicidium illud prorsus à me patratum nego: & si quid postea quo uadam testimonio contra me secus inuentum fuerit, & cognitum, id omne nunc dico propriae uita defendēdi fecisse gratia. Nam hac responsione nihil habet Iudex quod sibi deberi putet, seu teneat pro confesso. Ad postrema haec, si lubet uidebitis scripta Bartoli ad l. Aurelius §. idem quaesit. num. 2. ff. de libera. legata. Necnon Bald. in addit. Spec. in titu. de Confessionibus. in

versicul. Cōfiteor hominem occidisse. Atque D. Hippo. de Marfil. nostrae memoriae in criminalibus praestici summi in §. postquam. & nume. 23. & 24. in §. secunda, numero 14. in sua praxi caussarum criminalium.

De criminoso tradendo torturae.

C A P. XXXV.

S V M M A E.

- 1 Maleficus quaestioni nunquam traditur, cum pars formalis probationem offert.
- 2 Maleficus torturae non traditur, quum delictum percipi potest probatione ordinaria.
- 3 Iudex ad quaestionem non facili, nec repente profiliat.
- 4 Quaestio ob crimina leuia nequaquam fit.
- 5 Crimina leuia quaesita sunt?
- 6 Non interrogatus pede legato nequaquam torturae subicitur.
- 7 Ad quaestionem non proceditur, quum de crimine commisso non satis constat.
- 8 Quaestioni non est tradendus confitens & agnosens.
- 9 Quando Reus de sociis positus interrogari?
- 10 Quaestione siue tortura nullus ad iudicandum est, nisi ex Iudicis mandato.
- 11 Criminosus appellans, auditur.
- 12 Quaestionibus nullus danandus est

est, nisi crimen patratum, sufficientibus indicijs liqueat.

13 Redargutio in nonnullos Iudices & Prætores, tyrannidem in maleficos.

14 Fama, contraria fama eliditur.

15 Fama, præsumptiones & indicia precedentia, per contraria subsequencia eliduntur.

I

VNQVAM maleficus traditur quaestioni, cum pars formalis & aduer-

sa offert criminis manifestam probationem, aut quum res percipi potest per probationem ordinariam. Ita probant l.

4 edictum, & l. Diuus Pius, &

ibi Doct. ff. de quaestionibus,

& l. quoties. C. eod. titul. &

hoc firmat Gan. in suo tract. 5

maleficiorum, sub rubri. de

quaest. de torm. ad exord. vbi

inquit, dominum iudicem

quaestionem de aliquo habere

intendentes, ante omnia

habere debere & iuris & hu-

manitatis considerationem 6

hanc nepe, ut non facile nec

repetere ad quaestionem profi-

liat, si aliqua alia via leuiori, 7

vel veriori potest obiecti cri-

minis veritas inueniri ac ha-

beri, quantumcunque etiam

adint indicia, vel verisimi-

lia argumenta. Cui nec dis-

sensit Angel. Aret. in tract. suo maleficiorum, in verb.

fama publica, in 15. char. in 8

versicul. Secundo quaero, & c.

cui seruit dicta l. edictum.

& ibi Bartol. & hanc esse com-

muniem doctorum opinionem

aiunt. Quod probato delicto,

iudex nequeat Reum

quaestioni tradere, testatur

Hippol. de Marsil. in sua pra-

xi caussarum criminalium,

in §. nunc videndum, nume-

25. & in l. j. in princip. in ver-

sicul. quarto requiritur. ff. de

quaestionibus. & in sua repe-

ritione. l. fina. C. de probat.

Necnon latissimè in suis con-

siliis, consilio l. j. incipiente,

Licet nedum plenè & c. Ne-

que itè fiet huiusmodi qua-

estio ob crimina leuia, quæ

nec vitam, nec membri mu-

tilationem, aut abscissionem

concernunt. Sunt autem le-

uuiscula crimina, quempiam

capillis conuellerè, pessunda

re pedibus, impingere cola-

phos, conuicia ingerere, in-

iuriam verbis inferre, hisque

similia, dicta l. edictum. Ne-

que item huiusmodi quaestio-

mittitur quisquam, nisi in-

priùs fuerit interrogatus, pe-

de ligato. Neque etià, quum

de crimine commissio nō satis

euidenter cōstitit. Veluti ne-

cessum est priùs Iudicem esse

consciū, in cōdicio cū cōiuncto

latrocinio, & non casu in-

teruisse, & villata, & latroci-

nio absumptū esse, nō natu-

rali morte. Nō tradendus est

etiam

etiam quaestioni quoties crimen impositum liberè fatetur, & agnoscit, aut profiteri promittit † citra cruciatum: nisi intentati criminis cum ipso & alij fuissent participes: ad quos prodendos, quaestione cogendus est, si aliter prodere nolit, l. sicuti, C. de quaestione, iuncta ibidem glo. in verb. conscientia. Ample D. Francisc. Brunus in suo excellenti tract. De iudiciis & tortura, q. iij. primæ partis, vers. Quarto an mendacium &c.

10 Nullus † ad iudicandum est tortura, nisi ex mandato & consensu iudicis: principio enim pronuntiandum est per iudicem, deueniendum esse ad torturam, priusquam deueniatur. Ita tenet D. Hippolyt. de Marù. in sua praxi causarum criminalium, sub §. nunc videndum, num. 2. D. Francisc. Bru. in tract. suo, de indic. & tortura. in ix. char. col. iij. huius dicti expressè meminit D. Bart. (qui iure primò fuerat citandus) in suis consiliis, consilio incipiente, Punctus quaestionis &c. Vbi † si maleficus à tali mandato & commissione appellauerit, audiendus est: nò procedendum ulterius, donec de appellatione, sententia quid fuerit definitum, idque ex iure, l. vnica, ff. nil noua. appellat. interposita, l. ij. ff. de appel. reci. & c. cum sit Roma

na. §. præterea, ext. de appel. 12 Nullus itē † quaestionibus dandus est, nisi crimen patratum, sufficientibus indiciis, dignisque liquerit praesumptionibus: atque hoc item ex iure, l. cum cognitionaliter. C. de quaestionib. l. vnus, in principio, ff. eod. tit. Sunt tamen † nonnulli prætores, & Iudices sanguine fraterno adeò inexaturabiles, ut illicò quemuis malæ famæ virum, citra vlla certa argumenta aut indicia, corripiant ad fauissimam torturam, inclementer dicentes, cruciatum facile ab illis extorturum rerum omnium confessionem. Verum hanc tyrannidem, & fauiciam acriter domini de consilio puniunt, quum ad ipsorum notitiam isthæc seueritas per aliquem defertur, † Si quando inquisitio (vulgò informatio) facta est ex sparsa fama, & post hanc informationem spargatur fama cõtraria, nulla ratione tū ex priori fama Reus ad iudicandum est tortura, nisi alia noua dignaque eiusdem crimini sibi pararit Iudex indicia aut praesumptiones. Fama tamen, praesumptiones, & indicia praecedentia, per cõtraria subsequentia eliduntur. Huic seruiunt & suffragantur notata lac. But. & Bart. in l. si ita. §. fin. ff. de fund. instr. ac D. Francisc. Bru. in

De
gn
suff

1 In
tot
tra
2 In
ca
3 In
con
aq
4 Con
sci
5 In
Ex
luc
6 In
im
fall
7 Leg
vni
8 In l
9 In
hab
10 In
quic
11 In
12 In
pin
bit
14 In
quo
16 E

in suo vili & practicabili tra-
ctatu, de iudicijs & tortura,
q. v. primæ partis, num. i.

De iudicijs tortura condi-
gnis, hoc est, ad torturam
sufficientibus.

C A P. XXXVI.

S V M M A E.

- 1 Iudicia quando dicatur esse ad
torturam legitima Iudicis arbi-
trio committitur.
  - 2 Iudiciorum sufficientiam iudi-
care solius est Iudicis.
  - 3 Iudicis arbitrium, discretio, &
conscientia, debent esse iuri &
æquitati consona.
  - 4 Conscientia publica, dicitur con-
scientia legi aut canonis.
  - 5 Iudex debet sequi regulas legum,
& non conscientiam suam legi-
bus aduersantem.
  - 6 Iudicium hominis proprie sue
inimicentis sententia, plerumque
fallit, & fallitur.
  - 7 Legi magnam facit iniuriã, qui
vult videri lege prudentior.
  - 8 In Iudice debent esse duo sales.
  - 9 Iudex, quando veram & rectã
habet conscientiam,
  - 10 Iudicis arbitrio relinquitur,
quicquid à iure nõdeterminatur.
  - 11 Iudicia trifaria sunt.
  - 12 Iudiciorum remotorum, ac pro-
pinquorum, Plenorum & indu-
bicatorum quis effectus, et nu. 13.
  - 14 Iudicium ad torturam qui &
quot testes efficiant, & nu. 15.
  - 16 Exempla iudiciorum in latro-
- cino, furto, adulterio.
  - 17 Iudicium ad torturam efficit
vnus testis, de visu deponens,
quando alie circumstantia non
deficiunt.
  - 18 Fuga an faciat iudiciũ ad tor-
turam.
  - 19 Fugiens fractis carceribus ha-
betur pro confesso.
  - 20 Fuga facit iudicium cõtra fu-
gentem.
  - 21 Confessio diffamati extrajudi-
cialis, an præbeat iudicium ad
torturam.
  - 22 Fama sola, an faciat iudicium
ad torturam.
  - 23 Fama, res est fragilis & perni-
ciosa.
  - 24 Fama iuncta alijs adminiculis
facit iudicium sufficiens ad tor-
turam.
  - 25 Fama vehemens, efficit sufficiens
iudicium ad torturam.
  - 26 Inconstantia, mendacium, va-
riatio, seu vacillatio, pavor, tre-
pidatio, an faciãt iudicium ad
torturam.
  - 27 Cautela pro Iudicibus exami-
natur.
  - 28 Iudiciumne vnus, an plura re-
quirantur ad torturam.
  - 29 Pluralis locutio, singulari non
acquiescit.
  - 30 Communis doctorum opinio.
  - 31 Pluralitas nonnunquam in sin-
gularitatem resoluitur.
  - 32 Iudicium vnũ, an plura requi-
rantur ad torturam, Iudicis ar-
bitrio relinquitur.
  - 33 Iudicium variis nominatur mo-

du apud Iurisperitos.

34 Iudici verò & prudenti quid
considerandum, quò res ad tor-
ture questionem exigitur.

35 Quæstio, siue tortura nõ est om-
nibus ex æquo, nec vniformiter
inferenda.

1 **A**NDICIA
suspicionèsq;
† vllæ sufficiãt
quæstioni siue
torture, nullis
certis documētis, nullaq; do-
ctrina id cõprobari poterit,
neq; ea vllis innitũtur regu-
lis: sed vniversum † id nego-
tium geritur penes arbitriũ,
discretionem, ac cõscientiam
Iudicis, cuius solius est iudi-
care suspiciones, probabiliã-
que argumenta, aut digna,
aut indigna esse tormentorũ
discussione. Et in hoc conue-
niunt omnes doctorũ senten-
tiã. His quamoptimè seruit
Insignis & vtilissima l. iij. §.
eiusdem quoq; ff. de testi. Ita
cõsuerũt Albe. Paul. de Elea.
Odo. Cyn. & Bar. in l. fi. ff. de
quæst. dicit tamen ibidẽ Bar.
In nonnullis criminibus pos-
se dari aliquam viam, ad co-
gnoscendũ indicia ad tortu-
ram sufficientia. Idem etiam
notarunt (teste Bar. in d. l. fi.)
doctores in l. vlt. C. eod. ti. de
quæst. Bal. in l. ij. in j. co. nu. 8.
C. quor. app. nõ recip. lo. And.
iq. cum in contemplatione,
de reg. iur. Alex. in suis consi-

liis, cõsil. lxxvij. Incip. In casũ
sa accusationis, in j. vol. & ibi
in cõsilio lxx. inci. Habita su-
per cõtentis, in fi. Et licet hoc
† verũ sit, quòd an indicia sint
sufficientia ad torturã, an nõ,
relinquatur arbitrio, discre-
tionis, & conscientiã Iudicis:
tamẽ tale eius arbitrium, dis-
cretio, & conscientia debent
esse iuri & æquitati consona,
aliã robore proculdubio ca-
rerent. Ita notabiliter ait lu-
do. Rom. in cõsiliis suis, cõsi.
ccclxvj. incipiẽte, Quæstio est
nunquid, &c. in penul. col. &
consilio cccclj. incip. quedam
mulier, &c. Huic congruit,
quòd qui habet potestãtẽ dis-
ponendi secundũ arbitrium,
discretionem, ac conscientiã,
nequaquam debet sequi pro-
prium arbitrium, vel propriã
discretionẽ atq; conscientiã.
sed publicã, quæ est regulata,
& reformata secundũ leges
& canones. Et illa dicitur cõ-
scientia publica, scilicet con-
scientia legis & canonis. Textus
est insignis, iuncta gl. in c. iud-
dicet, ij. q. vij. & Bald. in l. j.
C. qui accus. nõ poss. Ideòque
dixit idem Bald. in l. fi. C. de
pæn. iud. qui malè iud. iudicẽ
† debere sequi regulas legũ,
& nõn cõscientiam suam le-
gibus aduersantem. † Iudi-
cium verò hominis sequen-
tis suum sensum, & suã phan-
tasiã, siue suam † præsum-
ptam

ptam æquitatem, fallit, & fallitur, c. à nobis, ij. de sentent. excom. Vnde magnam facit iniuriam legi, qui vult videri lege prudentior, §. oportet, in Auth. de iudic. co. vj. & per Bald. in l. ij. C. de sent. ex bre. recit. & in c. j. de offic. ord. Et
 8 dicit Bald. in d. l. ij. Quòd in mente Iudicis debet esse duo fales. c. cum contingat, de re. scripti. scilicet sal sapientie, vt intellectus legum & canonum, aliàs insipida: & sal securæ conscientie, aliàs est diabolica, c. cum æterni, de re iudica.
 9 † Tunc enim veram & rectam habet conscientiam, si est bene instructa sale iurium, & secundum bonos & probos mores reformata. Ita egregie meminit D. Henuingi. in suo solenni & perutili ordinis iudicarij processu, in Proemio. Idem quoque confirmat Bal. in l. ij. in iij. notabili. C.
 12 de fideicommiss. latissimè per D. Hippolyt. de Marsil. §. diligenter, numeris 23. 24. 25. & 26. Horum recordatus est D. Paulus Grillandus in suo insigni tractatu, De quæstionib. & tortura, versic. Tertio quæro, nume. 17. qui allegat
 13 D. Azonem in sua Summa, de quæstionib. Idem tenuit D. Guido de Suzaria in suo perutili & quotidiano tractatu, de tormentis, versic. quæ & qualia indicia requiran-

tur. Idem scribit D. Albertus de Gandino in suo opere Maleficiorum, titulo, de quæstionib. & torment. versic. sed quæro, quæ & qualia esse debeant ista indicia, & c. His congruit illa vulgaris ac generalis iuris theoricæ: † Omne quod non determinatur à iure, relinquitur arbitrio Iudicis, per doctrinam c. de causis, ext. de officio delegati, l. j. ff. de iure delib. l. j. hodie, & l. sanctio. ff. de pœnis, l. j. §. quibus nulla, ff. de effract. Indicia autem † sunt trifaria. Alia nanque à veritate sunt remota, siue generalia. Alia verò veritati propinqua, hoc est, iuxta doctores, semiplena & dubitata. Alia autem veritati quidem proxima, propinquissima quæque vocari solent indicia plena, & indubitata.
 12 Porro tam remota † quam propinqua indicia, Iudicis quidem animum mouent, & indicium qualecunque præbent. Baldus & Scribentes in l. cum probatio, ff. de probatio. & Gandinus in suo Tractatu præsumptionum. Verum ex † sese indigna sunt, illegitima, & insufficientia, vt ex sola ipsorum consideratione, quis torture ad iudicetur, nisi accesserint euidentiora signa & indicia.
 14 Verum † indicia plena, irre-

fragabilia, siue indubitata, duorum fide dignorū, idēque testantium testimonio comprobata, prorsus sufficiūt ad inquisitionem per torturam, l. milites. §. oportet. C. de quaestionib. Imo † vnicus testis fide dignus, omniq̄e exceptione maior, deq̄; veritate delicti constanter deponens, facit iudicium sufficiens ad torturam; quod (teste D. Bar. in l. obseruare. j. colum. nu. §. C. quor. appellat. non recipi.) intelligendum est, dummodo aliæ circumstantiæ nō ob obstant, quod est notabile.

Verbi gratia: In † latrocinio remota indicia sunt: hic diffamatus est, alterius homicidij reus est. Propinqua autē sunt indicia: hic interempti perpetuus hostis fuit, illi saepe mortem interminatus est, & minis suis frequenter respondere solet, Sed hæc indicia sola, etiam probata, non sufficiūt ad torturam, Verū isthæc plena, certa irrefragabilia, & indubitata sunt indicia: hic visus est, p̄di re ex nemore, vbi interfecti cadauer humi prostratum iacuit, districtum cruentūque in manu gladiū etiamnum habuit, facies ipsius cōmōtione deformata fuit, celeri cursu properabat ad cœmeterium, aut templum. Hæc nanque signa & indicia

duobus dignis, non suspectis testibus, comprobata, sufficiunt ad torturam. Glossa in verb. Vel iudiciis; reputata singularis, in l. si. C. familiaris eriscun. ita tenent Bartol. & doct. in l. si. ff. de quaestionib. nec dissimile voluit Innoc. in c. sicut, de simo. Idē quoq; efficit vnicus testis, omnis suspitionis immunis, seu (vt vulgō) fide dignus, nō suspectus, & omni exceptione maior, si affirmet, quod viderit ipsum vulnus plagamque inferentem, in nanque de veritate deponit, l. si quis, & ibi Bart. Cynus & Scrib. C. ad l. Iulii, Maiesta. D. Guido à Suzaria in suo perutili & quotidiano tract. De indic. & tortu. num. 90. D. Franciscus Brunus in suo practicabili tractatu, De iudiciis & tortura, q. ij. primę partis, numero 1. notat glos. in l. si quis, C. ad l. Iuliam Maiesta. l. maritus. ff. de quaestionibus. Vbi etiam per Bartol. & per eundem, & Bald. in l. fin. C. famil. erisc. & in l. bonæ fidei. C. de iureiurand. & l. admonendi. ff. eod. titul. Quod verum censet Bald. in dicta l. ij. C. quor. appell. non recip. & Ioann. Andrea in c. cum in contemplatione, de regulis iuris. † Nempe quod vnus testis ex visu, iudicium ad torturam faciat, quando aliæ circumstantiæ

non obſiſtunt, quod aiunt eſſe notatu dignum. Simili ratione in materia furti, ſigna aut indicia remota ſunt, ſi ſuſpectum molitorem aſſeras, ſi pauperem, illum elegantiori veſtium cultui ſemper ſtudere conſirmes. Viciniora autem indicia aut propinqua ſunt, ſi res furto ablata, in ipſius deprehenſa fuerit manibus. Omnium verò proximum, certiffimum, indubitatiſſimum, atque adeo omnium ſufficientiſſimum indicium fuerit, ſi cum ablata præda ipſum auſugientem à loco furti conſpexeris. In materia adulte rij, indicium remotum eſt, ſi aſſeras ipſos mutuo amore ſuicem proſequutos. Vicinũ & propinquius, quum marito abſente, viſus eſt ædes frequentare. Proximum autem & indubitatum indicium eſto, ſi cum alterius vxore eodem toro, eodẽmque lecto deprehenſus fuerit. Pari ratione indiciorũ varietatem colligere licebit
 18 in cæteris. Fuga omnis certò comprobata, indicium culpæ eſt certiffimum, potiſſimum quum fugitiuus poſt diffamationẽ & à fama ſparſa, & non accuſatus, malè tamen ſibi metuẽs, fugit, ſicuti habetur in l. ſin. ff. de quæſtionibus. & per Scrib. in l. lege Cornelia. ff. ad Syll. & per Ang. Are. in

trac. maleficiorum, in verbo, fama publica. in verſi. an fuga ſit ſufficiẽs indicium, &c. D. Hippol. de Marſil. in ſua practica cauſarum criminalium. §. diligẽter, verſic. Quæro modò vterius, an fuga faciat indicium ad torturã, &c. & in ſua repetitione, ſuper rubro, de probat. verſ. Nam tu ſcias, quòd fuga &c. Aut ¶ ſi conſtrictus carceris anguſtia, carcerem effringat, fugam arripiat, ad templã, cœmeteria, aliãque tuta (ſui ſeruandi gratia) loca cõfugiat: talis enim fuga efficit indiçiũ ſufficiens,
 20 ¶ contra fugientem, ad torturã, adeo vt habeatur pro confeſſo, ſecundũ gloſſam, & Bart. in l. eos. per illum textũ ff. de cuſtod. reo. Ita tenet D. Hippo. de Marſil. in dicta ſua ſolẽni reper. de probat. verſ. Itẽ alius eſt etiam caſus, &c. Attamen non inſauſtum fuerit, illum, aduerſus quem inquisitione proceditur in criminibus enorimibus & capitalibus, ad tempus uſquã deliteſcere, ſeſeque ex citationis aut apprehenſionis metu, publico hominũque abſtinere conſpectu, donec cognouerit quid ſibi imponendum Iudex ſtatueat. Ita ſingularitè cenſuit Barto. in l. prima. ff. de his qui ſibi mort. confe. Verũm ſi in ius accerſitus, tandem ſeſe fuga quòquam ſur-

ripiat, incidit in suspicionē,
ob quam torturæ etiam tradi
poterit, locis superius al-
21 legatis. Confessio diffamati
extraordinaria siue extraiudicialis, bene probata, vnicō-
que teste idoneo confirmata
efficax & validum satis præ-
bet indicium ad quæstionem
siue torturam. gloss. est nota-
bilis in l. capite quinto. ff. ad
l. Iuliam de adult. & ibi Bar.
quem sequitur Angel. Aret.
in tra. maleficiorum, in verb.
fama publica, in versic. quæ-
ro, an vnum &c. Prolixissimè
D. Hipp. de Marfil. in §. dili-
genter, nume. 76. versic. quæ-
ro vterius, an confessio, &c.
& idem Hippo. in §. quoniā,
numer. 18. & 19. in sua praxi
causarū criminaliū, quibus
in locis plurima huic mate-
riæ cōuenientia allegat, quæ
videre, vbi vacauerit, non te-
piguerit. Magnum item pa-
rit indicium, si quispiam vi-
sus sit cum factore profuge-
re. Aut si criminis authorem,
post factum, hospitio excepe-
rit. Aut si authorem defende-
rit, quò minus in sibi propen-
sum inciderit dispendium:
aut obstiterit, quò minus fue-
rit captus. Aut si antè iactas-
set, se tale aliquando patra-
turum facinus. Vel certè, si
suo consilio persuasisset in-
terempto, vt illhac iter face-
ret, vbi cognouisset ipsi para-

tas structasque, vt interimē-
retur, insidias. Præterea, ne
præpropere pede videar per-
transisse præsentem mate-
riam, accuratius discutienda
fuerint cætera his affinia.
22 Quæritur ergo, † fama sola
an faciat indicium sufficiens
ad torturam, necne? Huic
interrogationi faciunt satis
docti ac præcipui nostræ le-
ctionis & memoriæ practici
in materiis criminalibus:
Nempe, Angelus Aretin. in
tract. maleficiorum, in verb.
fama publica, in versic. An
fama, &c. Dominus Franci-
scus Brunus in suo quotidia-
no tract. de iudiciis, & tor-
tura, quæstione iij. primæ
patris, nume. 32. D. Hippol.
de Marfil. in §. diligenter, nu-
mer. 18. in sua praxi caus. cri-
mina. adducētēs multos ac
varios passus præsentī quæ-
stioni congruenter, quos lo-
co & tempore opportunis,
videbitis. Intrepidè autem
23 † sustinent partem negati-
uam, scilicet, fama solam
nequaquam efficere indi-
cium ad torturam. Ratiun-
culam assignat D. Hippoly.
loco statim allegato, quia
24 fama est † res fragilis &
perniciosa, transmissa ab his,
qui desiderant de hoc fa-
mam esse. Ita ait Bartolus
in tractatu de tortura, quem
refert & sequitur Do. Paris
de

de Pureo, in tracta. syndica. in ex. char. in 3. colum. Nisi ea fuerit coniuncta cum aliis adminiculis siue indicii. In hoc item quiescit & consentit Bartol. in dicta l. finali. ff. de quaestionibus. & in l. de minore. §. tormenta: eod. titul. & Salice. in l. ea qui dem. C. de accusation. Cyn. in l. fina. C. de quaestionibus.

25 Præterea nihil agit sola fama, nisi ea esset multum fortis & vehemens: tum enim ad torturam sufficeret. Ita sentit constanter Baldus in cap. primo. §. iniuria, versicu. sed nunquid ex tali confessione. de pace iura. firman. & Bartolus in quodam suo consilio excij. incipiente, Dominicus Paci de Burgo sancti sepulchri. Deinde subit

26 & alia quaestio, † An inconstancia, mendacium, variatio, seu vacillatio, pavor, & trepidatio, indicium faciant ad torturam, aliis indicii extrinsecis deficientibus, necne? Huc quaestioni procul dubio faciens satis, affirmatiuam partem amplexandam clarè censuit Bartolus in dicta l. de minore. §. tormenta, versiculo, Plurimum quoque. ff. de quaestionibus. vbi ait textus, Iudicem debere animaduertere: qua constancia, & qua trepidatione

examinandus loquatur: ista nanque Iudici multum conferunt indicij, adeo vt si trepidè, inconstanter, & vacillanter loquatur, abundè factis indicij colligat Iudex ad torturam. Quocirca operè interpretium est, † Iudicem esse cautum & sedulum, vt faciat ipsius responsa ita varia & diuersa excipi scripto, ne post Iudici obiiciatur, quòd Reum ad quaestionem tradiderit sine iustis indicii. secundum eum allegat Innocentius in capitul. quoniam contra falsam. de probationibus. vbi ait: Ille qui examinat testem, curare debet, vt id ipsum in actis scribatur, scilicet quòd in respondendo se tam trepidum, hæsitabundum, & vacillantem gesserit, & similia. Idem quoque placuit Baldo in l. presbyteri. C. de episcopis & clericis. qui subdit, hoc insuper relinquendum Iudicis arbitrio, cuius est, ex indicii alia colligere indicia fortiora: non autem ex sola pallore faciei, vel trepidatione. De his latè etiam dominus Franciscus Brunus in suo quotidiano tractatu de indicij & tortura, quaest. iij. primæ partis, numero 30. Et amplè dominus Hippolytus de Marsi. in §. diligenti-

rer. versic. Quæro vltcrius, an mendacium, nume. 74. & 98. & §. quoniam, versic. Sed variatio, nume. 4. in sua insigni praxi caussarum criminaliũ, plurima suo more allegans, quem consulite. Nam isthæc commonefecisse hic sufficiat. Nec obliuiscendum censei, antequam extremam manum huic indiciorum materiae imponam, Vtrum vnũ duntaxat indicium sufficiat ad torturam inferendam, an verò requirantur plura? Præsentis quæstionis meminerunt Bart. in l. fin. num. 6. ff. de quæstionibus. Et, Guido à Suzaria in suo tract. singularissimo indiciorum & torturæ, nume. 90. Necnon D. Hippoly. de Marsil. in §. diligenter, versic. Quæro modo vltcrius, num. 177. in sua praxi caussarũ criminalium, atque eorum sequaces, in vtrâque partem disputâtes. Principio, pluribus indiciiis opus esse ad torturam: quandoquidem omnes leges, omniâque iura de indiciiis tractantia, & loquentia, quæ requirantur ad quæstionem habendam, pluraliter loquuntur: veluti indicia debere præcedere, non indicium. l. j. respons. ij. ff. de quæstionibus. ibi & alius argumentis, & l. vnus, §. j. & l. fin. ff. eod. titu. l. cum cognitionaliter. & l. milites, C. eo.

titu. de quæstionibus. l. sicut, C. de fal. Et pluralis loquutio, singulari non acquiescit, l. libertas, quam. §. vlti. ff. de manu. testa. Sed his nequaquam obstantibus, thaud dubie vnicum indicium ad torturam sufficere, Doct. ad vnũ omnes asserunt, in locis paulò prius citatis: facit glo. in d. l. maritus. ff. de quæstio. quæ loquitur in singulari, dum dicit: Sed præcedente suspitione, &c. & facit etiam glos. in d. l. si quis, C. ad l. Iuliam Maiest. dum dicit: indicium domini, &c. Nec obstant iura in contrarium allegata, in quibus de pluribus indiciiis habetur mentio: quia illa pluralitas, si cõmunem vsum spectes loquendi, in singularitatẽ res soluitur, l. non est sine liberis, ff. de verb. signi. l. ait prætor, §. j. ff. de nego. gest. l. ij. §. exactis, ff. de origine iur. l. demonstratio falsa, §. fina. & l. qui concubinam, §. si Strichus, ff. de conditio. & demonstratio. Quicquid diximus, testibus Barto. & Hippo. in locis paulò antè memoratis, sci licet: An sufficiat vnũ indicium, an plura requiratur, vt quis torqueri possit, relinquatur profectò id omne arbitrio iudicis, argumẽto l. iij. §. eiusdem quoque, ff. de testibus. quod sustinere longè tutius securusque fuerit. An mad

ma
van
mi
qu
l. j.
l. m
titu
plic
ter
nin
& l
qua
can
qua
cip.
mi
de
34 uer
que
circ
nis
gen
son
cio
tor
sit, &
nir
rẽ c
uit
mi
not
qua
der
35 ta
fun
sti:
lica
ruff
do
& al

mauertendum, iuris peritos variis subinde nominibus nominare indicium. Quandoque nominant argumētum, l. j. in princip. ff. de quaestio. & l. militem, §. oportet, C. eod. titu. Interdum appellant simpliciter indicia, vt communiter nuncupamus, l. j. §. Antoninus, & §. Diuus Adrianus, & l. Diuus, §. ex quibus, ff. de quaestio. Nonnunquam vocant suspensiones, vt l. fin. ff. de quaestio. & l. absentē, in princip. ff. de pēnis. Postremo nominant probationes, vt l. j. C. de quaestio. & l. j. §. Diuus Se-
 34 uerus, ff. eo. titu. Bonus fidaque & discretus iudex cuncta circumspiciet, & iuxta criminis qualitatem, facti contingentiam, conditionem personarum, & abundantiam indiciorum considerabit, an ad torturam ipsam deueniendū sit, & casu quo ad illam deueniri contingat, iterum mature considerare debet, qua grauitate, leuitate, vel moderate fuerit inferenda, iuxta notata D. Azo. in summa, de quaestio. scilicet, quantū moderatae rationis temperamē-
 35 ta desiderant. Aliter enim sunt torquendi iuuenes robusti: & alio modo debiles, delicati, vel senes: alio modo rusticus, vel miles, & alio modo ciuis: alio modo nobilis, & alio modo ignobilis, & ple-

beius, l. de minore, §. tormenta, ff. de quaestio. & l. j. §. si eo. titu. Bart. in d. l. fin. eod. titu. Bald. in d. l. ij. C. quorum appella. non recip. & idem Bal. in l. milites, & l. f. C. de quaestio. Abbas in c. cū in contemplatione, de reg. iuris, in antiquis. Et haec omnia tanquam pulchra, singularia, vtilia, & quotidiana, memoriae commendanda sunt, quod indiciorum, & quaestiois materia admodum sit frequens, & in iudiciis practicabilis, potissimum in causis criminalibus: & quae (vt dictum est) in iudiciis arbitrio plurimum consistat. Deinde quod iudices, maxime iuniores, & parum experti saepe soleant in istis aut necessaria quaepra praetermittere: aut certe vltorius, quam iuris sit, procedere. Quare hanc materiā prolixius & clarius ad comunē praxim, & vtilitatem publicam deduximus.

De quaestione, siue tortura.

CAP. XXXVII.

SVMMAE.

- 1 Torquendi ratio consistit in arbitrio Iudicis.
 2 Tortura, p̄ commouetur Iudices.

- 3 In tortura, quanam Iudici sint expendenda.
- 4 Tortura affectorum clamores, non magnificandi.
- 5 Tortura infligenda citra corporis grauem lesionem.
- 6 In tortura spectandus patientis respondendi modus & ordo.
- 7 Ante quaestionis actum interrogationes habende in promptu.
- 8 Specificatio ab ipso patiente nascatur.
- 9 Torquedi, nec minis, nec persuasionibus ad confessionem adigendi sunt.
- 10 Interrogationes tantum faciendae de delatis.
- 11 Torquendus nemo sine indicis prauius.
- 12 Interrogationes non formandae de aliorum delictis, nisi, &c.
- 13 Quo casu patiens ad confessionem sit inducendus.
- 14 Quis ordo seruandus, cum multi sunt torquendi, per exempla.
- 15 Patre & filio torquendis, quis ordo habendus.
- 16 Vxore & marito.
- 17 Tormentorum genera ex iure per solos funes.
- 18 Tormentorum genera pleraque inusitata, varia.
- 19 Tortura ex ordinatione, & mandato Iudicis inferuntur.
- 20 Tormenta nostra etate passim ferè recepta, minusque perniciose.
- 21 In tortura omnia prudenter admonenda, ne quod hinc oriatur periculum.
- 22 Tortura etià virgis felicissimè

exercebitur.

QUESTIONANDI, torquedi; ratio tota consistit in Iudicis arbitrio, prudètia,

& pietate, vt eam scilicet. pro suo arbitratu & iudicio adhibeat, aut durius, intèsius, aut remissius, l. quaestionis, & l. de minore, ff. de quaestionibus. l. item apud Labeonem, ff. de iniuriis, & famosis libel. & eleganti ac philosophica l. respiciendum, ff. de poenis. Verum pijs clementisq; Iudicis fuerit, hic erga patientem semper conuisione moueri, & prudenter expèdere canticum, senectutem, confectam aetatem, aut iuuentutem, virile robur, valetudinem, tum imbecillum, tum validam: deniq; inspicere quid ipse perferre valeat vires, vt hac in re verum, prudentemq; Iudicem agat, non tyrannum referat: ita vt sensum, & gradatim, & leniter poenam irroget: mox fortius torqueat: deinde iterum plectat pressius, atq; iterum durius mox cruciatum intèdat, poenamq; omnem infliget pro qualitate, & quantitate criminis & delicti, proq; indicis, argumètis, praesumptionibus & suspicionibus, quas de patratu crimine nouit: denique pro qualitate, id est, constantia aut vacillatione sui respòsi, d.

si, d. l. de minore. §. tormenta.
 Parui faciens quàm supplici-
 4 ter queretur, lametur, aut
 quàm altum sublata voce in-
 clamet. Attamē isthec omnia
 5 cum tali prudentia, & animi
 moderatione tēperet, & per-
 agat, ne patientis corpori vl-
 lam grauem læsionē, aut mu-
 6 tilationem infligat. † Iudicis
 item (vt dixi) fuerit, diligen-
 ter animum intendere ad pa-
 tientis sermonem, & respon-
 sum: nempe, quem modum,
 ordinem, & mores in respon-
 dendo, & inter supplicia ha-
 beat: vt obseruet, nū variet,
 aut vacillet, num dictis con-
 stet, eaq; omnia per Graphia-
 rium aut Scribā calamis ex-
 cipienda curet, d. l. de mino-
 re. §. tormenta. Porro conue-
 7 niret, † interrogaciones, &
 quæstiones suas prius habere
 promptas & expeditas, eāsque
 generales: nempe vbi sabba-
 to vespere egerit: quibuscum
 eo tempore versatus fuerit,
 quid ibidem egerit aut pa-
 trarit, qui plures cum eo ibi
 8 adfuerint. Ita † vt specificatio
 perpetuū ab ipso patiente na-
 scatur: vt quamoptimē do-
 cet Iacobus de Bellouisu in
 sua practica iudiciaria in cri-
 minalibus, titu. de quæstioni-
 bus. num. 50. l. j. §. in causa tri-
 butorum, versic. qui quæstio-
 nem, ff. de quæstionibus. Nō
 9 † est boni Iudicis, neque in

ipsius potestate, siue autori-
 tate, maleficum aut reum in
 tormentis eō conari induce-
 re & persuadere, vt quippiam
 sibi aduersum cōfiteatur: ne-
 que item minis ipsum hoc
 sollicitare, aut terrere, aut in-
 terminari maiora supplicia,
 si fateri nolit: sed æquo libra-
 mine, animoque sedato per-
 gat exercere cruciatum, do-
 nec ipsius prudentiæ, & iusti-
 tiæ ex animo verē Christia-
 no ad summū videbitur pœ-
 nam intensam fuisse, adeo vt
 grauiora perpeti nequierit.
 10 Neque † iure reum interro-
 gare potest de aliis delictis,
 quàm quorum accusatus, &
 grauatus fuerat, cuius hæc se
 11 offert † ratio, quid citra vlla
 indicia nullus sit tortura exa-
 minandus, l. vnus, ff. de quæ-
 stionib. & l. cum cognitiona-
 liter, C. eo. tit. de quæstionib.
 12 Neque etiam ipsum interro-
 gare potest de aliorum deli-
 ctis, neq; de ipsorū vita & mo-
 ribus, & conuersatione, l. re-
 peri, ff. de quæstio. l. fin. C. de
 accusa. & inscrip. l. sicuti. C.
 eod. tit. de quæstio. & cap. j.
 extra de confes. ibi est casus
 expressus, iuncta ibidem insi-
 gni glos. in verb. confessi. nisi
 fuerint ij insignes, publiciq;
 latrones, & inlidiatores, l. pro-
 uinciarū, & ibi Pau. Castres.
 C. de feriis. Adulterinæ mo-
 netæ authores, l. j. C. de falsa
 mone.

mone: hisque similes: in quibus casibus, tales interrogandi sunt in genere, nulla adhibita specificatione. l. qui ultimo, in fin. ff. de pœn. vti antè dictum est. Eaque interrogatio fiat in tortura de aliis cõscitis, & super cõscientia aliena, dicta l. fin. ad finem. C. de accusat. & in script. Quod tamen sanè intelligendum est, nempe, si contra alios præcedant in iudicia: aliàs verò minime: quia sicuti sapiusculè allegatum est. Nemo sine indicis præcedentibus torquendus est, dicta l. vnus. & dicta l. cum cognitionaliter, cum sine numero similibus. Verùm (quod prorsus improbandum est) conspicimus complures Iudices huius inferioris Germaniæ, ex consuetudine quadam, his legibus & formis cõtraire, & secus quotidianè facere. † Verùm enim verò in crimine læsæ Maiestatis, atque aliis enormibus criminibus, vnde periculum summum, & pernicies maxima oriri posset, deberet Iudex Reum ipsam, ante aliquam pœnam, inducere & persuadere huc totis viribus omnique animi dexteritate, vt si crimen vltro lubensque fateri voluerit citra vllū cruciatum, & illius veritatem apertè revelare, quòd ipsi crimen condonabitur, eiusque

remissio & absolutio impenitentibus. Sin† id profiteri recusarit, quòd tormentis variis ad veritatis cõfessionem extorquendam procedetur. Quoties autem plures malefici, eiusdem criminis Rei, quæstionibus sunt examinandi, hūc ordinem obseruet Iudex, vt semper in illum prius torturam exerceat, à quo putat se omnium optimè veritatem exquisiturum, testibus Bartol. in l. prima. in principi. ff. de quæstionibus. Angelo Areti. in suo tractatu maleficiorum, in glossa, in verb. fama publica præcedente, versicu. Nunc videamus de tortura. Gandino in tracta. suo maleficiorum, sub rubro, De quæstionibus & tortura, in ij. col. in versic. Nunc videndum. & Hippol. de Marsil. in §. expedita. versiculo. Quærit etiam potest de notabili dubio, numero 49. in sua practica caussarum criminalium. Aut qui sibi maxime suspectus est criminis, l. prima. in exordio. ff. de quæstionibus. Aut certè quæstionem intencabit primùm ab omnium debilissimo, dicta l. j. coniuncta l. vnus. ff. de quæstionibus. † Veluti si & pater & filius sint torquendi, prius cruciatum admovebit filio, præsentè aut absente, sed scientè patre, quod naturale sit patrè magis metuere

quere pœnam filij, quàm pro
 prij sui corporis: Ideòq; gra-
 uius filij, quàm sui ipsius, pœ-
 na affectus, faciliùs ad veri-
 tatis confessionem compun-
 gitur: vt in l. isti quidã. ff. de 17
 eo quod metus causa. iuncta 18
 memorabili gloss. ibidem in
 verb. magis. & in §. final. In-
 stitu. de noxalibus actionib.
 16 Si verò vxor & maritus tor-
 quendi fuerint, priùs Iudex
 vxori tormentum infligat,
 ceu debilissimæ, & cruciatui
 ferendo maximè impari, Ma-
 ritus enim, quod sit pectoris
 & naturæ robustioris, tar-
 diùs ad confessionem petra-
 hitur. Vxor verò ceu vascu-
 lum fragile, & flexibile, &
 molle citiùs ad veritatis con-
 fessionem, tum per suasioni-
 bus, tum per suasionibus,
 & inflectitur. l. filia in or-
 bitate. C. de inofficioso testa-
 men. & cap. forus, in fin. extr.
 de verborum significa. l. de-
 ferre. in princip. ff. de iure fi-
 sci. Ita ait Dinus in suo tra-
 ctatu de quæstionib. versicu.
 quo ordine sit habenda tor-
 tura, &c. Ita etiam firmat ad
 literam, D. Paris de Puteo in
 suo tractatu syndica. in 102.
 char. in prima col. & Guido
 de Suz. in suo tractatu male-
 ficiorum, in v. colum. in ver-
 sical. quo ordinè. Et idem in
 effectu videtur firmare D.
 Franciscus Bru. in suo etiam

tractatu maleficioꝝ, de in-
 dicijs & tortura, in xij. char.
 in tertia column, atque hæc
 omnia pro suo arbitratu &
 prudentia. Tormentorum
 autem genera agi conuenit
 finibus: neque vsquam t iur-
 ris reperitur, alia ad tortu-
 ram esse adhibenda. l. nul-
 lus. C. ad l. Iuliam Maesta.
 Verùm ex inolita consuetu-
 dine, varijs instrumentis, di-
 uersaque materia hanc tor-
 turam exerceri cognouimus
 per latrunculos, & male-
 ficioꝝ Iudices, nunc chor-
 dis, & restibus; nunc aqua,
 nunc aceto, aliàs oleo ipsius
 gutturi infuso; pice denique
 ardenti, aut alio simili cru-
 ciatu, corpori ipsius adhibi-
 to. Quin & inedia, durissi-
 màque siti, aut taxillo, aut
 alea inter cutem & carnem
 torquendi perducta. Item cra-
 bronibus, muribus, simili-
 busque infestis animalculis,
 quæ malefici ventri, & vmbi-
 lico vjua adhiberi sueuerunt,
 ipsis super imposito vitreo po-
 culo, ne euadendi pateat exi-
 tus: sed vt cruciatum acriùs
 vrgeant in patientis corpus.
 Rursum torturam exercere
 solent capra quapiam: hoc
 modo: torquendum primò
 scamno illigant; mox illius
 pedes diligenter aqua falsa
 proluunt; deinde caprã ipsam
 salis auidissimã, ipsius plan-
 tis

tis admovent lambituram, qui sanè cruciatus fertur atrocissimus, maximè que intolerabilis, citra vllum corporis periculum. Alij verò malefici scāno illigati pedes multo lardo perungunt, eosque feruenti igni admovent, donec hac pœna victus ad confessionem (si fieri potest) pertrahatur. Alij verò alijs, hisque similibus inuestigandi modis vtuntur: Do. Franciscus Brunus in suo excellenti tractatu de indic. & tortura, quæst. ij. secūdæ partis, numero 6. Necnon D. Paulus Grillādus, in suo tractatu de quæstionibus & tortura, versu. Secundò quarto, & versu. Quartò nunc videndum. & Jacobus de Bellouisu, in sua practica iudiciaria in criminalibus, titu. de quæstionib. num. 48. Verùm quòd isthæc pleraque tormentorum genera sint sua, exquisitio tyrannica potiùs quàm humana, idcirco vel tandem sua sponte desierunt, & passim exoluerunt: vt & Bald. ipse quoque meminit in parte in l. prima. C. de emendatione feroorum. & Doctores maxime practici in suis tractatib. Gandinus in opere suo maleficiorum, in titu. de quæstionibus & tormentis. Angelus Areti. in suo opusculo maleficiorum, in glossa, Fama

publica præcedente, in versu. cul. Tortura. At ille insignis Doctor modernus Bonon. D. Hippol. de Marfil. clariùs cæteris hæc aperuit in egregiis Commentarijs suis quæ edidit super notabili titulo ff. de quæstionibus, in l. prima, in exordio. Vbi ponit quatuordecim species tormentorum omnes diuersas: quas
 19 vide. † Sed ea omnia ex ordinatione, & mandato Iudicis inferuntur, pro quantitate criminis, & qualitate personæ, vt inquit D. Hippol. de Marfil. in sua practica caussarum criminalium, in §. nunc videndum, nume. 2. & nu. 20. Maximus item omnium cruciatus, quem citra vllam corporis læsionem, detrimentum, aut mutilationem adhiberis, est, si patientè Reum inter angustas lāmīnas ad cistulæ formam confestas, stricte concluderis, & compresseris: deinde maximos pedum digitos fune ligatos extraeris. Hoc nanque modo fune rotulæ intento, corpus conclusum altius intumescit, & intolerabili pœna illicò afficitur: quæ pœna mox laxato fune, remittitur, & perit, absque corporis læsione. Quod nonnquam accepi à latrunculatoribus siue quæstionibus parri-
 cidarijs (quos vulgo malefici-
 cior

ciorum Iudices appellare solemus) qui id non raro sese exercuisse, mihi certò & frequenter narrarunt. Cæterùm enumeratis aliquot tormentorum generibus in iure expressis, deinde refutatis iis, quæ aut tyrannis, aut vesania quorundam Iudicum stultè excogitavit, quæque sua sponse iam nuper apud nostrates
 10 deserunt, non putavi + vlllo silentio hic prætereūdas esse eas torquendi species, & modos, quos passim hac nostræ ætate vsurpari, & exerceri conspeximus: potissimùm in inçlyta ciuitate Brugensi: cuius Senatui ad torturam & quæstionem sæpenumero (licet indignus) assessor & consultor interfui. Principio igitur omnibus suis exiuit vestibus, nisi quòd verendis (quibus ipsa natura pudorem induit) amictus lineus reuerentiæ humanæ gratia, connectitur. Deinde manibus ambabus in tergum reductis, ibique strictè ligatis, supinus implicatur & imponitur in arctum scamnum, & corpore torquendi penè strictè: in quo, fune sub axillis, & per thoracem pectoris ducto, constringitur & colligatur: ne aut tortoris incuria, aut poena mox infligenda victus, periculose in pavementum

corruat. Post vtrique pedum digiti maximi separatim connectuntur funiculis, qui obuoluti rotularum axibus, aut aliis similibus instrumentis, corpus torquendi (dum rotantur aut intenduntur) longissimè extendunt. Deinde funem (si opus fuerit) arctè impingunt ipsius femoribus, aut tibiis: quem baculis subter scamno arctè constringit carnifices. Aut simili forma, ossulis, aut bacillis funiculū contortum nexibus, aut globulis fronti patientis imprimunt strictiùs, aut leuiùs, ad arbitrium Iudicis. Aliàs verò oculis ipsius implicato panno vuido, compressisque naribus tortor nonnihil altius angustis oris gutto frigidam fundit aquã in pectus ipsius, in tibiis, pedes, aliãque maximè affecta membra. Præterea ori ipsius immittitur frænum, siue capistrum, ad hoc commodè aptatum, ac mox ori tortor infundit aquam frigidam, donec venter intumuerit in eam crassitudinè quæ Iudici, ipsiusque consiliarius videbitur corporis viribus citra graue periculum sufficere. Quibusdam verò ad torturã applicandis, non temerè priusquam dicta tormenta, aut partim, aut collectim omnia intèraretur, omnes capillos crinèque oēs

nouacula abrasos conspexi, facto scilicet pro hoc periculo, num qua adminicula haberent pro impassibilitate, qua nulla tormentorū genera perferent: id enim magicis artibus, fortilegiis, incantationibus, aut excedenda dirarum deuotione, plerūq; efficere solent, vti saepe ipse vidi, & sicut mihi ad stipulatur D. Paulus Crillandus, qui de eadem re meminit in suo tract. de quaestionib. & tortura, versū. Quartò nunc videndū. Similiter & de remediis, numeris 12. 13. 14. 15. 16. ceteri ipsius posteri, quos, vbi tibi visum fuerit, ibidem cōsuleri re suaserim. Hi igitur enumerati torquendi modi nobis ferè sunt in vsu: & ad eos exercendos vnumquodque prætorium apta, accommodandaque habet instrumenta, ex consuetudine in solita, passim comprobata, & in iure stabilita. l. nullus. C. ad l. Iulianā Maiesta. At eamē summa hic adhibenda est cautela, vt cupita tormenta prudenter, & moderatè intententur, alioqui haud pauca isthinc solent exoriri pericula. Quoties verò, patientes, vniuersa isthac tormēta fortiter deuicerint, (vti aliquādo ipse vidi) & peccatam omnem, citra cōfessionem deuorant, fas est eosdē Reos (si noua, dignaque alia

euenerint indicia) ad iterationē torturae reuocare, eōsque 22. que vegetis asperisque virgis (ad quod identidem ipse suasi) acriter cedere. Imò hāc flagellationem, quæ corpori nocet minùs, prius ante alia subinde experiri cupiā, quam ad eò noui, ac expertus sum plerūque ad confessionem plus effecisse, quam dicta iā (quamlibet atrocita) tormentorū omnia genera. Hic ergo sit huius capituli terminus, ne offendant vnus nimia longitudo.

De repetitione quaestionis, siue torturae.

C A P. XXXII.

S V M M A E.

- 1 Totus semel non est ebidem delictum retorquendus.
- 2 Tortus ad torturam repetitur, nouis emergentibus indicijs.
- 3 Tortura quando repetitur sine nouo indicio.
- 4 Summa aut sufficiētia torture, in Iudicijs prudentia cōsistit.
- 5 Iudicia noua quæ.
- 6 Inuectio authoris in sanguinarios Iudices.
- 7 Reum in confessum; Flandria non adiudicat morti.
- 8 In magno Consilio, & in Flandria Consilio parui ducunt reuersione in certa probatione, & nu. 9.

Proba

- 10 Probatio qua'nam sufficiens.
 11 Probatio ex visu omni no est fortissima.
 12 Reus in tortura confessum delictum negans, retorqueri potest.
 13 Reprobatio quorūdam tormentorum.
 14 In tortura confessus crimen sociale, ad sociorum prodicionem retorqueri potest.
 15 In tortura alterius, qui sunt prodesti, comprehendi possunt: no autem ob id torqueri, nisi, &c.
 16 Ad torturam liberi procedendum tardius: nisi &c.
 17 A tormentis non est auspicanda inquisitio.
 18 Tortura vehementia Reum in terimens aut mutilans, homicidij aut mutilationis sufficione incidit.
 19 Authoris premonitio ante torturam latronum.

- 1 **R** EUS † qui semel delicti vnus gratia, acriter & ad iustitiam equitatem & plenitudinē, quæstio-
 nis torturam subiit, & perpetus est: in qua nihil tamē confessus est, non est ob idē delictum ad iterationem torture denuo, aut secundo reuocan-
 2 dus, nisi certē noua, aliāq; succrescerent condigna iteratione torture indicia, l. repeti. & l. vnus, §. reus, & ibi Bart. & sequaces, ff. de quæstionib.

Bald. in l. milites, C. eod. tit. Cynus in l. de tormentis, C. eo. allegans Odofredum. D. Guid. a Suzaria in suo perutili & quotidiano tract. de indicij & tortura, num. 57. 59. D. Angel. Aret. in suo tracta. maleficiorum, in gloss. Fama publica præcedente, versiculi. Tertio quæro, An semel tortus possit iterum torqueri. Gandinus sub Rubro, de quæstionib. versic. An quæstio repeti. Angel. in l. j. §. Si quis, ff. de S. C. Sylla. Bal. in l. j. C. de Confess. D. Iacobus de bello uisu in sua practica iudiciaria, sub ritu. de quæstionibus, num. 50. 91. 92. D. Franciscus Brunus in suo tract. de indicij & tortura, q. v. secundæ partis, num. 59. latè haud dubiè distinguens, D. Hippoly. de Marfi. in sua practica causarum criminalium, in §. Quoniam, nume. 2. Fol. 90. Quandoquidem priora indicia abundè satis per tormenta passa, sunt diluta & purgata. Aut certè nisi priora indicia de facti veritate, clariora fuerint & euidentiora, quàm ut villo modo Iudex ambigere possit, nempe duorum aut plurimum fide dignorum, & ex certa notitia & usu testantium testimonio fuerint sufficienter comprobata: adeo ut Iudex plenè ita instructus de rei ve-

ritate, sentiat potius Rei esse duram pertinaciam, quam synceram innocentiam, quod in poena nihil ante confessus fuerit. Quo casu posset iudex ob sola prima indicia, maleficum Reum, ita maligne pertinacem ad trocleam siue scamnum carnicarium recipere, Bartol. in d.l. vnus, §. j. An t̄ autem patiens quispiam, sufficienter & ad extremum vsque satis excruciatu fuerit, totum id consistit, & situm est in iudicio, & prudentia Iudicis, l. quaestio. & l. de minore, ff. de Quaestio. l. item apud Labeonem, ff. de iniur. & l. respiciendum, ff. de poenis, sicuti capite proximo meminimus. Noua t̄ recentiaque indicia, hic velim intelligas, quae à prioribus specie differunt, aut substantia. Verbi gratia, sint prima indicia, quod mala fama fuerit & vitæ, morumque pessimorum, consuetus quosuis, etiam non laesisset, cedere: quibuslibet atrocia illico minari consuetus, perpetuus interfecti hostis, & vbiuis locorum infestus, cui non raro etiam interminatus sit, & similia. Noua recentiaque erunt indicia, si accedat testis fide dignus, qui audacter adstruat, & deponat, se vidisse ipsum Reum interempto infringere plagam,

ictum, & verbera. Aut si dicat, quod audierit ipsum Reum id factum aperte fatentem. Delationes & istiusmodi depositiones testium gignunt noua indicia, à prioribus specie planè distantia, eoque digna & sufficientia, ob quæ Reus inconfessus denuò ad iterandum cruciatum reuocetur, nouamque retorturam subeat. A qua sententia nequaquam abhorrent Angel. Aret. in suo tractatu maleficiorum, in verb. fama publica præcedente, in versicu. quaero, quæ dicantur noua indicia. D. Ludo. Bologninus in additione ad tractatum D. Guidonis à Suzaria, de indicis & tortura, num. 61. D. Hippolyt. de Marfil. in sua practica causarum criminalium. §. quoniam, num. 9. argu. nota. in l. per hanc, C. de tempor. appel. Barto. non inconcinne idem tenet in d.l. vnus, ad exordium, ff. de quaestio. & in suo tractat. de quaestio. In t̄ quibusdam locis Flandriae ac aliarum regionum (nescio quo spiritu afflatus) vt videantur boni Iudices, Officiarij, aut Assessores, neque Deum neque leges præ oculis habentes, testib. Cyn. in d.l. de tormentis. Guidone à Suzaria, Angel. Aretin. locis iam iam allegatis, ex vsu & consuetu

suetudine habent: Quoties ⁹ Reus legitime, & multorum fide dignorum testimonio fuerit conuictus: toties, & raram diu Reus ad quaestionem torturam reuocare, cruciatumque toties, adeoque intendere, donec poena exaturatus † & victus, singula fateatur: huic fundamento innitentes, quod nullum Reum inconfessum, morti adiudicare ipsis liceat, nec non & alteri fundamento, cuius meminit §. illud videlicet, vers. oportet enim eos, in Authent. vt ludices sine quoquo suffragiant, ibi torquebunt fures, & non prius quiescant, donec reddant furta, &c. A' quatenus torturae liberali & immodica repetitione suaserim abstinendum, atque cauendum: maxime cum doctorum omnium theoricarum sententia, contrarium huic secundo fundamento defendat: prout supra commemoravi. Ita etiam in terminis voluit Bald. acutissimi ingenij doctor, in l. ij. C. quorum appell. non recip. & in d. l. milites, C. de quaestionib. D. Abbas in c. cum in contemplatione, in ij. colum. in versu. Septimo quaeritur, ext. de regu. iur. Ita nec dissimiliter adstruit Dom. Guido a Suzaria in locis prius memoratis. † Nihil tamen in magno Consilio,

nihil in Consilio † Flandriae pendunt confessionem Rei, si quando legitima, dignaque satis condemnatione habuerint de facto testimonia, probationem & notitiam. Sufficiens autem † probatione in negotiis criminalibus dicunt esse, euentem & claram depositionem, hoc est, duos omni suspicione vacuos testes, qui † certo testabuntur se conspexisse, Reum crimen patrantem: quam nonnulli probationem plenissimam vocant. Probatio enim, quae fit per visum, & per inspectionem oculorum, est dignior & potentior omnibus alijs probationibus, teste gloss. in verbo. Requirat, in c. ad nostram. iij. de iureiuran. cuius meminit D. Hippo. de Marfi. in sua insigni practica causarum criminalium. §. Secunda, nu. 22. Quisquis † in tormentis semel delictum est confessus, moxque a poena id iterum negauerit, potest denudum ad torturae cruciatum recipi, quo in priori confessione constantiam seruet, Bald. in l. in bona fidei, vers. Item quero, C. de reb. credi. & Ale. in l. vnus. §. Reus, ff. de quaestionibus. In quo tamen iterato cruciatu si nihil confessus fuerit, & negando persistiterit, non est tertio retorquendus: quandoquidem indicia

prioris confessionis per supplicium, & poenam secundæ torturæ satis expiata sunt, quemadmodum meminit D. Hippol. de Marfi. in d. §. nunc videndum. num. 26. in sua praxi causarum criminalium.

23 Sunt Iudices † qui ad extorquendam veritatem, inedia, siti & fame gravissima Reū pertinaciter nihil profiteri volentem, excruciant: vt vel hoc mododelictum citra aliā torturam, & absque nouis in dicitis confiteatur. Verū istud ex iure prohibitum est, sicut & alij consimiles torquendi modiveteres & inusitati, quorum aliquot supra quoque

24 meminimus. Quum † Reus confessus semel fuerit crimen, quod solus patrare nequierit, sed quod socios ad complementum requirat, eisdem Reum semel tortura afflictum, ad torturæ iterationem reposcere licet: vt vel hoc pacto eosdem cooperarios prodatur, si alioqui eosdē aperte prodere nolit, Huic congruit l. finalis, coniuncta glossa in verbo, conscientia. C. de accusat. & inscript. cap. j. addita optima glo. in verb. confessi, extra de confess.

25 Si autem † in poena quempiā accusatione grauet, & prodatur, abunde magnum præbet ex eo iudicium & argumentum vt ex illius confes-

sione idem illic delatus comprehenditur. Verū non efficax satis est ipsius confessio ad alterius delati supplicij torturam aggredendam: nisi alia certioraq; consequerentur indicia: quia, vt

16 sæpenumero † præallegatum est, ad quætionem siue torturam liberi hominis procedi non debet, nisi præcesserint indicia sufficientia & verisimilia. Nam † à tormētis incipiendum non est, sed oportet Indicia præcedere, & Reū suspectum esse, sepe allegatis

17 f. j. in princi. l. de minore. §. tormenta. l. maritus, iuncta ibi gloss. in verb. à quæstionibus. & l. final. ff. de quæstionibus, l. cum cognitionaliter, & l. milites. C. eod. titul. de quæstionibus. & hanc opinor esse humaniorem ac tutiorē sententiam: & si nonnulli contrarium asserere nequaquam erubuerint, quos hic recensere breuitatis gratia omitto. Si † Reus ex multiplici torturæ reiteratione & assiduis cruciatibus tandem succumbens moreretur in poena, aut certè vllam corporis mutilationem incideret, homicidij aut mutilationis suspicione illicò notandus esset Iudex, etiam si digna aperta que satis ad torturam habuisset indicia, nisi semet expurgare posset, & re declar

18

clarare, quòd in torquendi mandato, & actu, iustas vſitatasque leges, & moderatio- nem, cõtra animi iudicium & iurium & prudentiæ æqui- tatem, non exceſſiſſet: ſed quòd zelo iuſtitiz omnia ad veritatis inquisitionem, fideliter & prudenter fuiſſet conſectatus: nihil autẽ ten- tarit dolo, malitiæ, aut odij gratia. Angel. Aretin. in ſuo tract. maleficiorum, in gloſ. in verbo, Fama publica præce- dente, verſic. Octauò quæro, quid ſi tortus moritur &c. D. Frãciſcus Brunus admodum liberaliter & prolixè in ſuo vtili & practiabili tract. de iudiciis & tortura, quæſtio- ne v. ſecundæ partis, inci- piente, Quintò principaliter quæritur, numero 18. ad fi- nem, 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. D. Guido à Suzaria in ſuo perutili & quotidiano tract. de iudiciis & tortura, nume- 85. 86. 87. 88. 89. Cæterùm

19 † hoc loco lectorem iudicem aut alium quempiam, ad quem torturæ infligendæ ſpe- ctabit ratio, ignorare nolim, quòd felicius & equius quæſtionariam torturam ex per- ſonarum qualitate exercent, varia eſſe latronum, furum, incendiariorum, ſicariorum, ſedque genus ſimilium male- ficorum genera. Horũ enim

nonnullos reperias vetera- nos, qui admodum diu longòque vſu, omnẽ facinorum genus tractare & patrare nõ veriti ſunt. Alios verò non ita diu reperias maleficiis ſe- met inquinatſe. Poſtremò eo- rum aliquos cognosces recẽ- tes, qui pauculis aliquot men- ſibus vitam ſuam vario maleficiorum genere comma- cularunt. Atque inter huius- cemodi ſubinde reperies (ex- pertus & ex propria ipſorum confeſſione loquor) qui ſeſe mutuis ſuppliciiis in nemori- bus excarnificat, & ad omne tormentorum genus fortĩ animo perferendum docent, exercent, & obdurant: ne quando capti, ſeriòque tor- turam ſubeuntes, tormentis cederent, ſed vti cuncta exerci- cito corpore, & animo guſta- tis pœnis edocto & obfirmato conſtanter citra vllam cõ- feſſionem, vlliũſve proditionem perferrent, ac deuora- rent. Ante vllam igitur quæ- ſtionem operæprecium eſſe putavi, iudicem iſthæc cog- noſcere: & quamdiu ſeſe in latrociniiis exercuerit, de- inde an aliquando in nemo- ribus à ſuis ſociis torturam obiſſent: quòd ex rerum iſtarum notitia, aut remiſ- ſius, aut intentius ſeu durius cruciatum adhibere manda- uerit.

De confessione Rei in tortura.

CAP. XXXIX.

SVMMAE.

- 1 Reus in tortura crimen agnosens, à tortura laxandus est.
- 2 Reo in tortura non interrogata imprudenter confesso, nulla danda est fides.
- 3 De confessione criminum non rogatorum post faciendam est inquisitio.
- 4 Rei saepe ex durissimo cruciatu contra se falsa fatentur.
- 5 Rei saepe mutant in iustam mortem occumbere, quam poenarum tortura salutem perperit.
- 6 Rei confessio de alterius delicto, tantum ad alterius apprehensionem valet, non ad torturam.
- 7 Reus in tortura crimen confessus, post tridie eandem confessionem, liber, & palam uniuerso senatus iterat.

- Q**UANDO Reus in tortura supplicio delictum, ob quod excruciat, fatebitur, illico relaxandus est à poena, nec ulteriori tormento stringendus est. In qua poena tamen, si quid sponte præter interrogata & imprudenter contra se effuissit, aliave delicta confessus fuerit, de quibus nulla iudex certa habuerat indicia, non est istus confessionis verbis vlla à iudice danda fides, neque magni statim faciendam est huiusmodi confessio. Ita placuit D. Bal. de Perigli Perusino in suo tractatu de quaestionibus & tormē. sed secundo cap. loquente de effectu quaestionis, nume. 9. necnon D. Hippolyd. Marfil. in sua insigni practica causarum criminalium. §. secundam quaestio. Et Iacobo de Belouiso in sua solenni practica iudicaria in materiis criminalibus, titu. de quaestionibus, numero §. 9. Et D. Iaso in suis consiliis, consil. 188. incipiente, Spectabilis dominus Marcus Antonius, in secundo volumine. Item D. Panormitano in cap. cum in contemplatione. de reg. iuris. Idē confirmat D. Felinus in cap. at si clerici. de iudic. in verb. Sexto limita, nu. 5. qui hanc materiam locupletissime ibi dictis locis tractarunt. Attamen post torturam resciscet quidnā sit quod de hac re vltro non interrogatus confessus fuerat: verumne scilicet fuerit, an falsum. Quandoquidem saepenumero conpertum est, Reos ex tortura intolerabili cruciatu, & ex desperatione saepe audacter confessos, quæ ne cogitarent quid

quidem vnquam, nedum opere compleissent: vtique vel quodlibet mortis genus alacrioribus subituri, quam tam inhumanum cruciatum diutius perpessuri, l. j. §. in causa tributorum, vers. Quæstioni fidem. ff. de quæstionibus. Pari ratione cõsensum est, quum Reus in tormētis quæpiam prodit & accusat. † Nā isthac accusatio solum coniecturam præbet, qua accusatus capi & comprehendi poterit, non ad torturam exigendam condempnari. Quum † autem Iudex cõfessionem Rei cognoverit, eamque in scriptum redegerit, iubet eundem postredie sibi suo tribunali, ibique rursum coram vniuerso senatorum cœtu ab ipso, iam ab omnibus vinculis liberato, & extra omnem poenā eandem cõfessionem exigere: quam liberam confessionem illico graphiariorum, scribarum, ac notariorum calamis scriptoque excipiendam curat, & ad processus definitionem progredi mādatur. Ita pulchre astringit Hippo, de Marfilii in sua practica causarum criminalium. §. quoniam. Et D. Lanfrancus ab Ariadno in suo excellentissimo tractatu confessionum, vers. Et quæro primo, nume. 8. Idem affimat D. Ludouicus Bolognius, in additione ad peruti-

lem & quotidianum tractatum. de iudicijs & tortura, D. Guidonis à Suz. numero 69. & hæc praxis seruat.

De negatione patientis in tortura.

CAP. XLIII. SVMMAE.

1 Reus in tortura nihil confessus liberatus à tortura, reducitur ad carcerem.

2 Reus in tortura nihil confessus, non emergentibus nouis iudicijs practice absoluitur per quosq; Iuridice verò absoluitur plenarie.

3 Tortura quæuis criminum purgat iudicia.

SI REUS in tormento † singula constanter negauerit, nullaque interrogatorum fateri voluerit, reduciturtum iterum ad carcerem. Vbi decem, viginti, aut triginta diebus, amplius, aut minus, pro Iudicis prudentia seruat, an forsitan alia noua indicia aliunde sit euentura. Quæ si non delata fuerint, e carceret & ex omnibus vinculis liberatur, pristinaque libertati (qua ante capturam fruebatur) restituitur, & dimittitur quousq; hoc est, donec denud in iudicium accersatur: sine

ampliori & plenaria absolute, atque ita receptum est fieri in practica. Nam ex iure 3
 ret plenè absolendus erit, quòd per exactam torturam ab omnibus iudiciis & suspitionibus satis sit purgatus.

Qui à tortura sint excusandi.

CAP. XII.

SVMMARIE.

- 1 Doctores sunt à tortura excusati.
- 2 Equites aurati.
- 3 Officiarij.
- 4 Pueri minores.
- 5 Senes deliri.
- 6 Mulieres grauidæ,
- 7 A tortura non excusat aut liberat crimen lese Maiestatis,
- 8 Proditionis,
- 9 Simonia,
- 10 Malefici,
- 11 Falsi,
- 12 Privati carceris.

Nemo de crimine sufficiens iudiciis suspensus, à tortura purgari poterit: exceptis iis, quos leges, & iura ipsa excipiunt, quales sunt doctores, quemadmodum sustinet Angel. Aret. in suo insigni tract. maleficiorum, in gl. in verb. 6
 Fama publica præcedente,

versu. Sextò quæro. Amplè D. Franciscus Bru. in suo vtili & practicabili tract. De iudiciis & tortura, quæstione tertia secunda partis, nume. 23. Et Hippol. de Marfil. in sua solenni practica criminali, in §. expedita, nume. 29. Equites 2
 aurati, & ceterique summatè, & proceres in magnis dignitatibus constituti, l. milites, in exordio, C. de quæstio. l. nullus, C. ad leg. Jul. Maie. & l. Diuo Marco, C. de quæstionib. necnon præfati Doctores locis iamiam allegarij, Item Principum officarij, ciuitatum rectores, hisque similes, officiorum suorum durante tempore, d. l. Diuo Marco, & l. Decuriones, C. de quæstionib. Angel. Aretin. in d. sua practica, in citato §. expedita. Insuper & pueri ætatis infra decimum quartum annum, quique virgines ac ferulis etiamnù puniendi subiacent, l. de minore, ff. de quæstionibus. l. j. §. impubes, & §. impuberi, & l. excipiuntur, ff. de S. C. Sylla. Huic tenuit l. j. & quæ ibi habentur, C. si aduersus delict. Præterea & senes penè delirantes, memoria vitis multùm laborantes, l. j. §. impubes, iuncta ibi gl. in verbo, ætas, & l. iij. §. ignoscitur, ff. de S. C. Sylla. Postremò & mulieres imprægnatæ, & grauidæ (nihil fert

fert à proprio marito, an
ab adultero. l. & seruorum. §.
penul. ff. de statu homi. Tortura
sunt à tortura, donec enixa
partum, validiores sint effe-
ctæ. Ita luculenter tenuit D.
Bartol. in l. prægnantis. ff. de
pænis. D. Franciscus Brunus
in suo tract. de iudiciis & tor-
tura, quæstione quarta secun-
da partis, nume. 3. & D. Hip-
pof. de Marsil. in d. sua praxi
causarum criminalium, §.
nunc videndum, nume. 47. &
48. Sunt tamen crimina, in
quibus istiusmodi exceptio-
nes cessant, & ob quæ leges
nulli à tortura patrociniatur:
sed quosuis indiscriminatim
ad quæstiones postulant: quæ-
lia sunt crimen læsæ Maie-
statis, l. de minore, 2. respon-
so, ff. de quæstionib. & l. nul-
lus, C. ad leg. Iuliam Maieft.
Aret. in tract. maleficiorum,
in gloss. in verb. *che hai tra-
dita la tua patria*, in princip.
8 proditio patriæ, Ciuitatum,
aut Principum: hisque affi-
nia, l. desertorem, §. his qui
ad hostes, & l. proditores, ff.
9 de re militari. † Idè videtur
in crimine simoniæ, teste gl.
in verb. Maieftatis, in d. l. nul-
lus, per textum in l. si quen-
quam, C. de Episco. & cleri-
ibi, ad instar publici crimi-
nis, & læsæ Maieftatis accu-
satione proposita, à gradu sa-
cerdotij retrahatur. Nec ab-

10 simile † censetur dicendum
in maleficis, & mathemati-
cis, atque aliis similibus, de
quibus loquitur l. & si exce-
pta, C. de malefic. & mathe-
11 ma. Adde † idem dicendum
esse in crimine falsi, l. si quis
decurio, C. de fals. Et idem
† in priuato carcere, l. j. C. de
12 priuat. carcerib. Duorum po-
stremorum meminit gl. in
verb. Demonstratur, in d. l.
& si excepta, Horum nec ob-
litus est D. Franciscus Bru-
nus in suo sæpe allegato tra-
ctatu, de iudiciis, & tortura,
quæstione quarta secunda par-
tis, nume. 24. necnon alij mo-
dèrni practici in sæpe allega-
tis eorum tractatib.

De purgatione vulgari,
& principio de mo-
nomachia, si-
ue duel-
lo.

CAP. XLII.

S. V. M. M. A. E.

1 Intendens alteri crimen quod
probare nequit, monomachiam
inducere solet.

2 Ad monomachiam prouocato,
agnoscendum crimen, aut con-
certandum fuerat.

3 Monomachia apud Longobar-
dos multum recepta.

4 Duelli leges à Longobardis com-

- scripta.
5. Duelli duplex ratio.
  6. Duellum Francorum.
  7. Duella quare reiecta et abolita.
  8. Facus excusationis duelli.
  9. Duellum à Comitibus Flandriae ablatum.
  10. Duella in Francia à Philippo Pulchro reuocata.
  11. Duelli proorsus tollendi triplex ratio.
  12. Casus de iure, duellum admittens.

- Q**UANTUM ad factorem qui
 doctorem qui
 piam intentat
 tum alteri
 imē & factum,
 cōdignū testimonio, aut alia
 quauis probatione ordinaria
 cōfirmare nequiuerat, proba
 tionis certitudinem adixit,
 & recepit corporis sui pericu
 lo: offerens aduersario fata
 lem illi in chirothecam, qua
 ipsum ad mortem machiā pro
 uocauerat: persuasum habēs,
 veritatem, iusticiam, & in
 nocētiā se ipsum ab aduer
 sarij iniustitia protēcturam.
3. Quam euidem f. chirothe
 tam aduersarius assumere co
 gebatur, aut intentati crimi
 nis veritatem agnoscere. Hū
 iuscemodi autē duella mul
 tum recepta fuere apud Lon
 gobardos, quo tempore Ita
 liam ipsi occuparunt: adeo vt
  4. non paucas de his cōscripse
 rint leges, quas ipsi ius Lōgo

bardorū vocant. In quo octo
 decim aut viginti descripse
 runt capitula, partim crimi
 nalia, partim ciuilia: quorum
 vi aut dimicandū fuerat, aut
 crimine agnito, iuri concedē
 dum. Ita vt si f. crimen fuisset
 capitale, concertandum erat
 ad alterius internecionē, vti
 que. Si verō ciuile, ad alterius
 deditionem vsque in pugna
 standum fuerat. Idem quoq;
 receperunt Franci, hinc iura
 sua habentes, quas leges voca
 runt Salicas; de quibus multa
 conscripta sunt. Verum, cum
 isthęc duelli, cōsuetatio rectē
 pugnet cū omnibus diuinis,
 humanis, naturāque legibus,
 & beluina potius sit furia,
 quā humana insania: deinde
 de quo ipsa hereseos funda
 mento ac hinc basi iouiteba
 tur; qua sibi palpabantur, di
 uinā iusticiam nunquā si
 nere innocentē vlla in re pes
 sum ire: quum verius tamen
 istud sit, diuinā tentare cle
 mentiam, & ex diffidentia om
 nipotentia diuinæ experi
 mentum querere, c. vltimo,
 ext. de purgat. vulg. Ideo tū
 iure Canonico, tū Ciuili ve
 situm fuit, ne quis iis legibus
 amplius vteretur, vt. ext. de
 purgat. vulg. per. totum, ij. q.
 iij. c. consuluisti, & c. mono
 machiā. & ibi gl. c. j. & ij. ext.
 de torneamē. ff. & C. ad l. Cor
 neliam de sic. variis in locis.
 & l.

& l. vnica, de gladiatoribus. lib. xj. Ciuilita ibidem glos. in verb. Gladiatores. Earumque t. immunitatem multis Flandrie ciuitatibus Comitres largiri sunt, sancientes, necubi huius Regionis diuitius ex pertraherentur. in vsum: quod & in hunc vsque diem fideliter cautus est. Ceterum in Francia Rex Philippus pulcher hanc duelli rationem, rursus ab inhumanis atque adeo Tartareis Erinnybus in lucem & hominum vitam suis diplomatis reuocauit, anno ab orbe redempto, millesimo, tricentesimo sexto, volens ea in quatuor potissimum vtendum esse: Nempè cū res fuerat criminalis aut capitalis: Cūm proditorie patratum est, crimen, & commissum adeo clam, tamque latenti Marte, vt alia via, innotescere veritas nequeat: Deinde vbi prouocatus, patrati criminis ob vehementes suspensiones & certa indicia suspectus est: Et postremo, quoties de patrato crimine certa veritas habetur. Triplicem tamen ratione isthac vulgaris purgatio merito prohibita est, Prima scilicet, quod cacodemonum versuta calliditate, & inuidia sit reperta: vti vel hoc modo miseranda nece sese conficerent homines, vnde mo mediocere animarum tum

spectatorum, tum peragentium, tum consentientium subsequeretur detrimentum, d. c. monomachiam, & Panorm. in c. j. ad finem, extr. de cleri pugna. in duello. Secunda, quod per eam diuina potētia & iustitia aperte teneretur. d. cap. vltimo, extrā de purga. vulga. Tertia, quod per eam saepe innocēs ob alterius iniustam prouocationem condemnaretur: contigit enim multos sub iniusto clypeo perire, c. significantibus. extr. de purga. vulga. Repetio tamen in dubie vulgarem purgationem siue duellum in casu sine scrupulo admittendum, quum publica salutis causa fiat: & istud est admodum hadabile: textus est in l. j. sed si quis operas, ff. de postal. Vbi licet locans operas, vt cum bestiis pugnet, infamis sit, eadem l. j. & qui operas tamen non est infamis, qui locat operas, vt expugnet feram regioni nociuam. Horum plus satis. Interim tamen lector, vbi tibi videbitur, omnia ista & plenius, & distinctius comperies apud Ioannem de Lignano Iuriconsultum non incelebrem, pulchro suo tractatu de hac re memoria digna describentem, potissimum pro gloriosis, ne dicam, in gloris

ac insensatis. Quare isthæc dixisse hic nobis sufficiat.

De alia purgatione vulgari.

C A P. XLIII.

S V M M A E.

- 1 Purgatio alia vulgaris, solita fieri per ferrum candens, aquam bullentem, &c.
- 2 Purgatio vulgaris, modo et forma prædictis, quare prohibita.

IODEM penè tēpore, † & alię purgationes & vulgares fuere receptę, quibus de præsumptionibus & suspicionibus diffamati & delati purgabantur. Nempe, cum candens ferrum volamans compresserant: aut eum super ignito ferro nudis plantis incesserant: hisve similia: de quibus purgandi formis, multa donata sunt à principibus priuilegia Flādrię. Porro Gandensibus ciuibus à Comite Flādrię indultū priuilegio fuit, sese purgare aqua frigida, quod sanè interpretandum est de aqua frigida, & adhibitis consuetis funibus. Verūm quum † & istiusmodi purgationes nihil habeant humanitatis, sed tyrannico animo, diabolicoque

instinctu inuentæ atque excogitatæ, ad diuinæ potentie tentamenta rectè vergat, ideo non temere Canonico iure prohibitæ sunt & abolitæ, ne amplius iisdem vtemur, capi. ex tuarà extra de purgat. canoni. & ext. de purgat. vulga. per totum. c. consuluisti. ij. q. liij. & D. And. Alciatus vir haud mediocris diligentię, in suo peritili iudiciarij processu compedio, atque iuris vtriusque praxi: titulo, Quid sit purgatio. cū sequenti.

De purgatione Canonica.

C A P. XLIIII.

S V M M A E.

- 1 Purgatio canonica iure Pontificio inuenta.
- 2 Forma purgationis canonice.
- 3 Infamatus se purgabit iuramento veritatis.
- 4 Compurgatores purgabūt causam iurantis de veritate, iuramento credulitatis.
- 5 Numerus compurgatorum arbitrarius.
- 6 Canonica purgatio frequens ecclesiasticis.

IVRA Pontificia, aliā † quoque suspicionū & præsumptionum purgandarum formam inuenerunt

& statuerunt, quam vocant 6
 purgationem canonicā. Quæ
 2 † fit, cū iudex diffamatum
 & criminis suspectum conce-
 ptis verbis ad iuramentum,
 adstante bonæ fidei virorum
 3 certo legitimoque numero,
 adigit & adstringit. Ita † vt
 suspectus seu infamatus iu-
 ret se à crimine, super quo in-
 famatur, immunē esse & in-
 nocentem. c. constitutus. & c.
 accepimus, extr. de purg. ca-
 4 noni † Ceteri verò † instantes
 testes, dicti compurgatorii,
 iuramento se deuincient, &
 iurabunt, quòd credant & pu-
 tent suspectū ac infamatum
 iurantem, vera iurasse, c. quo-
 ties, & d. c. constitutus, extr. de
 purg. canoni. Neque enim ad
 fortius iuramentum vrgeri
 possunt, quā ad ita credere,
 itaque sibi persuasum esse:
 aliòqui procliuus fieri pos-
 sint, & vicini periurio, l. vi-
 deamus. ff. de in litem iuran-
 5 Testium † autem huiusmodi
 coniurantium siue compur-
 gatorum certus numerus pla-
 nē consistit in arbitrio Iudi-
 cis: vt multos statuatur, an pau-
 cos: ecclesiasticos, an secula-
 res, pro personarum qualita-
 te, & infamiae, & criminum
 quantitate, eòque & tempo-
 re & loco, quibus ipse Iudex
 velit, cap. cū in iuuenture,
 extrā. de purg. canoni. cap.
 final. extrā. de transactio. ibi

text. & gloss. Hactigitur for-
 ma vtuntur frequenter Cur-
 riæ spirituales. Et earū imi-
 tatione, subinde etiam tribu-
 nalia secularia, seu prophana
 in Flandria, necnon alijs in
 locis.

De purgatione lagali.

CAP. XLV.

S V M M A E.

- 1 Legitimè purgandus, se vltro
captiuum præbet.
- 2 Legitimè purgandus, quando
citabit partem aduersam.
- 3 Legitima purgationis priuile-
gio priuatur quisquis captura
preuentus fuit.
- 4 Legitima purgatio fit ex sum-
ptibus purgaturi, nisi &c.

VLGARIIS
 practica, & † le-
 galis purgandi
 forma in legi-
 timis Currijs
 est, vt suspectus semetipsum
 in captiuitatem tradat, aut lo-
 co suæ habitationis: Aut vbi
 Iustitiæ subiicitur, seu forum
 sortitur: Aut vbi crimē admis-
 sum fuerit: Aut certè sese cap-
 tū exhibeat dominis de con-
 silio, veluti omnium Iusticiarū
 2 præsidentibus: † deinde citan-
 dos curet singulos Officia-
 rios, omnes aduersarios suos,
 & quotquot ipsum de hoc cri-
 mine (cuius diffamatus & sus-
 spect

spectus fuerat) grauaue velint.
 Si tamē factum tale fuerit, vt
 ab eo per processum, aut per
 purgationem ordinariam se
 purgare possit: veluti si retor
 to telo, a lbi cōmissum esse,
 aliūmq; criminis patrati au
 thorem commonstrare pote
 rit: aut si confimilibus exce
 prionibus probabilibus, ordi
 naria legitima que probatio
 ne, & nequaquā præsumpcio
 nibus aut iudiciis defensionē
 suam adstruere valeat: aliās
 verō minimē licebit cōtra se
 citare Officiarios, aut alios
 3 aduersarios. † Porro si diffamatus prius captus fuerit ob
 crimen, à quo se expurgare
 concupiscat, quā sese purgan
 dum vltro dedisset, non esset
 is tum habilis, vt se purgatio
 ni traderet, sed respondendū
 ipsi tunc fuerit Officiariis lo
 4 ci, vbi capus est. Ceterū † pur
 gationes omnes oportet fieri
 & deduci ex sumptibus im
 petratis: nisi Officiarius quis
 piam, aut alius aduersarius
 purgationem reiiceret, vnde
 nihil probare valens mox ex
 cideret. Hoc tum casu aduer
 sarius ille, aut Officiarius in
 cideret in omnes expensas,
 & ob illatam calumniam in
 omnes sumptus detrimentorū
 & incommodorum con
 demnabilis fieret. arg. l. si po
 stulauerit §. fin. ff. de adulter.
 enim ibi notatis, & l. fin. C. de

fru. & lit. expen.

De sese presentando
 naturæ contra par
 tem aduersam.

CAP. XLVI.

S V M M A E.

1 Purgaturo sese non conceditur
 contortura cum aduersario re
 cusante.

2 Aliquando cōceditur cum con
 sentiente.

EMO in hoc
 audiendus est,
 neque accepta
 bilis, si semet
 ipsum tortura

purgandum contra partem
 suam aduersam offerat. Ve
 rùm necessum est, legitima
 purgatione sese defendat, fa
 ctæque sua debite probet: a
 liōqui à causa sua decideret.
 † Attamen si pars aduersa eā
 2 torturæ probationem in se
 acceperit, sibiq; placuerit ad
 maiorē veritatis contestatio
 nē, simul cū accutato scamni
 torturalis pœnā subire: iudex
 hac casu, processum per tortu
 rā perficere possit, ex cōsensu
 scilicet partis, & si a lter veri
 tas haberi nō potest, facit l. di
 uus Pius. ff. de quaest. cū inou
 meris haud dissimilibus.

De confrontatione.

CAP. XLVII.

S V M M A E.

1 Concaptiuis in mutuis accusa
 tion

tionibus discordantibus, quid
Iudici faciendum.

- 2 Commentis suis persistentibus,
confrontatione utendum.
- 3 In testes constanter de positioni-
bus discrepantes, subinde con-
frontatio exercenda.

I

VVM ¶ duorum
captiuorum al-
ter alteri crimi-
nē imponit,
& in delatio-

nibus discordantibus iubet utriusque
Iudex sibi sisti, quos de discor-
dantiis interrogat, prius sepa-
ratim, mox utriusque coniun-

- 2 ctum. In quibus modis si Iudex
iplos quasi in subdolis cō-
mentis, siue fictionibus perfis-
tere comperiat, neque vllis
aliis modis veritatē indagare
potest, mandat simul utrius-
que in alterius mutuo consp-
ectu torqueri (quod nos re-
cepto magis quā Latinovo-
cabulo vocamus confronta-
tionem, quasi fronte ad fron-
tem) verūm hīc summa iudi-
ci adhibenda est prudentia.

- 3 Similem ¶ quoque confronta-
tionē exerceat, quoties duo
testes in materia criminali
disconueniunt, ita ut alter su-
spectum accuset, alter excu-
set: maximē si aliter constare
veritas nequeat: seruit huic
textus in l. Diuus Pius. ff. de
quæstionibus. cum infinitis
similibus iuribus.

De probatione ordi-
naria.

CAP. XLVIII.

S. V. M. M. A. E.

- 1 Actoris est, Reum præire.
- 2 In probatione ordinaria, officium
rei fuerit, defensionem probare.
- 3 Iudicis est, Informationem effi-
cere, nisi testibus longē distitis,
morbo, vel impedimento, prape-
ditus sit. C. nu. 4. 5. 6.
- 7 Testes citati, comparere recusantes,
ut corrupti & falsi habendi sunt.
- 8 Inquisitionem facturum, plenē
de circumstantiis edictū oportet.
- 9 Circumstantie causas grauant
aut eluant.
- 10 In conclusione pecuniaria, Reū
diffamari opulencia spectanda.

NORDI-
naria proba-
tione, Actoris
test Reū præ-
ire, quū tēpus

ipti constitutum fuerit. ¶ Et
quum productionē suā peregerit,
mox cōsequetur Reus,
probarurus suā defensionē.
D. Bal. in l. si iusta, vers. modō
quæro. C. de probationibus,
& l. si quidem. C. de excep-
tionibus. & l. in pecuniariis. ff. de
feriis. In ¶ materia criminali,
ipsum Iudicis fuerit, informa-
tionem (vulgo Enquêtā)
efficere, nisi secus rerum sta-
tus suaserit, veluti si testes ab
ipso

- 4 ipso † longè sint disiti, aut si morbo, aut simili aliquo impedimēto præpeditus fuerit. † Quibus casibus licitum fuerit iudici in hoc negotio alteri suas delegare vices. Si
 5 verò testes † comparere detractent, fortasse ex dissuasione, aut corruptione malefici, aut ex alterius timore, aut certè mala dehortatione, potest iudex eisdem præmio corruptos ad tribunal suum
 6 accedere. Qui si ne † tūc quidem comparuerint, habebit eos iudex vt falsos, & contra eos procedere potest. In probatione ordinaria criminali, Reus admittitur ad probationē negatiuā, nempe quòd rem sibi imputatam non fecerit. Bald. in l. Actor, in fine.
 7 C. de prob. Iudex † aut Commissarius inquisitionem aut informationē faciens, oportet accuratè seipsum informet de rerum circumstantiis:
 8 quòd ex † iis facti causæ plurimùm aut grauantur, aut
 9 eleuantur. Si conclusio † Reū vrgeat ad pœnam pecuniariam, aut aliam frugiferam multam, oportet tum diligenter iudex resciscat, & inquirat de Rei diffamati opulentia, & facultate: vt æquiori libramine ciuiles has pœnas & multas expensurus, taxare & iudicare possit.

De plena probatione in materia criminali.

CAP. XLIX.

SVM. M. AE.

1 Probationem plenam efficiunt duo irrepabile testes.

2 Ultronea Rei confessio.

3 Euidencia facti.

4 Non presumptio,

5 Non fama,

6 Non opinio,

7 Non fuga.

8 Probationes in criminalibus oportet esse clariſimas.

vo sufficientes † testes, haud reprobabiles. videntur defecto testimonio ferentes, hoc est, ex visu, & certa notitia testantes, plenam atque absolutam probationem in re criminaria efficiunt, tritissima l. iij. §. item diuus. iuncta ibidem gloss. in verb. Speciem, & ibi Bart. ac sequaces, & l. Vbi, ff. de testib. huic quamoptimè seruit c. testes, iij. q. ix. vbi expressè textus: Testes per quamcunque scripturam testimonium non ferant, sed presentes de his, que nouerunt & viderunt, veraciter testimoniū proferant, & c. cōiunctis ibidem gl. in verb. Sed presentes, & in verb. Que nouerunt, c. ij. & c. ex literis, ext. de probat. c. in omni. c. licet,

- cet. & c. cum à nobis, extrà de
 testib. & c. nouit, ext. de Iudi-
 2 ciis. Confessio Reï siue par-
 tis libera, vltronea, & extra
 omne vinculū ac pœnam in
 iudicio facta, plenam etiam
 probationem efficit, l. si con-
 fessus, ff. de custo. reo. l. j. §. di-
 uus Seuerus, & l. si quis vltro,
 ff. de questionib. & l. si sine,
 ff. de interrogat. actionib. c.
 cum ad sedem, extrà de resti-
 3 spolia. Euidencia † ipsius fac-
 ti, qua Iudici scilicet factum
 elare & apertè innotescit, ple-
 nam quoq; probationem facit,
 vulgato c. euidencia, ext.
 de accusat. c. ad nostram, liij.
 ext. de iureiurando, c. de ma-
 nifesta, ij. q. j. l. ea quidem, C.
 de accusa. D. Speculator, pra-
 cticus sui temporis haud me-
 diocri, in tit. de probat. §. vi-
 dendum restat, versic. quartò
 per euidenciam. Nec dissimiliter
 tenuit Ioânes à Graf-
 sis, Doctor V. l. insignis in suo
 tracta. in arborem iudiciorū,
 sub tertio flore, nu. 1. De no-
 torietate siue euidencia facti.
 4 Violenta † verò, validaq; præ-
 5 sumptio, † fama, † opinio,
 6 fuga, † idque genus alia, nun-
 7 quàm plenam probationem
 efficere possunt in materia
 criminali ad condemnatio-
 8 nem: Quòd ad criminis † ma-
 teriam, omnes probationes
 oporteat esse clarissimas, l.
 sciant cuncti, C. de prob. cum

ibi notatis, quā legem cano-
 nizatam verbò tenus legimus
 in c. sciant cuncti, ij. q. viij.
 cōcordat etiam c. Epiphaniū,
 v. q. vj. l. singuli, C. de accus. l.
 addictos, circa medium. C. de
 appella. l. cum Reis, C. de pœ-
 nis. cū infinitis iurib. nequa-
 quam dissimilibus. Rationē
 rationis assignat glo. nequa-
 quàm incelebris in iamiam
 citata l. sciant cuncti, in verb.
 vel indicis. dicens. clarius, di-
 ligentius, & perspicacius fo-
 re agendum, vbi de hominis
 salute agitur & tractatur: cu-
 ius inter multos meminit
 (etsi prolixius paululum) Ia-
 cobus de Bellouisu. in sua so-
 lenni practica iudi. sub rubr.
 De causis criminalibus, crimi-
 naliter intentandis, nu. 4.
 Quæ omnia à Iudicibus crimi-
 num sunt memoria scri-
 ptio cōmendanda, necdō præ-
 oculis semper habenda, ante
 quàm ad ferendas sententias
 capitales procedant.

De reprobatione.

CAP. L.

SVMMAE.

*Legislatores ad eorum, quæ se-
 penumero eueniūt, cognitionem
 multò sunt attentiores, quàm ad
 ea, quæ rarius contingere solēt.
 Ad testimonia legitima nō ad-
 mittuntur minores quatuorde-
 cim vel viginti anni.*

- 3 *Aduersarij, inimici, hostes, fa- miliares inimicis.*
- 4 *Quis dicendus inimicus, quis ad uersarius capitalis, nuper inimi- cus, nunc tamen amicus fa- ctus.*
- 5 *Domestici, familiares, mercena- rij, conuictores.*
- 6 *Famuli, famule, mancipia.*
- 7 *Patres, matres, auj, auia.*
- 8 *Amici, cognati, affines.*
- 9 *Mariti, uxores.*
- 10 *Frates, sorores.*
- 11 *Aduocati, procuratores, solici- tadores.*
- 12 *Tutores, curatores.*
- 13 *Notati infamia.*
- 14 *Socij criminum.*
- 15 *Furiosi, phrenetici.*
- 16 *Excommunicati, heretici.*
- 17 *Pauperes.*
- 18 *Monachi, regulares canonici, conuersi, quicumque sub regula ri obedientia constituti.*
- 19 *A fidei testimonio ferendo reij- ciendi sunt, homicida, malefici, sacrilegi, fures, raptores, adulte ri manifesti, venefici, sortilegi, periuri lenones, concubinarj ma- nifesti, incestuosi.*
- 20 *Conspiratores, coniuratores.*
- 21 *Testimonij gratia qui pretio cor- rupti sunt.*
- 22 *Accusatores, admittendi non sunt ad testimonij fidem. Item nec sic mine. nu. 23.*
- 24 *Femina in materia feudorum non sunt ad testimonij audien- da. Nec etiam in testamentis, sum. 25.*
- 25 *Meretrices an dignae testes sint in causa criminali.*
- 27 *Probationes in criminalibus de- bent esse omni suspitione & ex- ceptione immunes.*
- 28 *Qui reprobata sunt vite, opinio- nis, aut conuersationis, iure a te- stimonij repelluntur.*

V M testimo-
niorum vsus in
iure & praxi
admodum fre-
quens sit, &

res praeterea sit periculo ple-
na, potissimum in negotiis
criminu, propterea quod lu-
sticiarj & officiarj plerumque
aut ambitione turgidi, aut
ignorantia capti, hic soleant
esse negligetiores & dormi-
tabundi: Profecto quum ad
eoru quae sepe numero eue-
niunt, cognitionem multo
vigilantiores sint & atten-
tiores, quam quae raro con-
tingere solent, vt in Authen.
vt sine prohibitione matres
debitric & credit. §. quia ve-
ro, & l. nam ad ea. ff. de legi.
Ideo mei muneris hic esse
dixi, nonnihil succisue tem-
poris huic rei impendere, &
reprobandi materiam ag-
gredi. In re igitur criminali
reprobadi sunt minores qua-
tuordecim annis, l. iij. §. lege
Iulia, ff. de testib. Similiter &
iuuenes viginti annorum ae-
tate minores, l. in testimo-
nium,

- nium, ff. de testib. c. si testes, versic. item in testimonium, iij. q. iij. vel certè ipsorum testimonia non tantum habent ponderis, vt ad cõdemnationem vrgeant. Reiciendi + quoque sunt aduersarij, inimici, & hostes, scilicet capitales, & quotquot cum capitalibus inimicis siue hostibus familiarem aut domesticam conuersationem habent, c. repellantur, & c. cum oporteat, & ibi Felinus, ext. de accusat. Innoc. in c. inquisitionis, eod. titu de accusat. c. licet Heli: extrà de si-
 6 monia, l. iij. in exordio, & ibi Bartol. ff. de testib. l. si quis. C. eod. de testib. quam legem etiam reperimus canonizata in c. si quis, iij. q. iij.
- 4 Quis autem dicatur + aut præsumat inimicus, & que dicantur inimicitia capitales, describit D. Felinus amplissimè in d. c. repellantur, & in c. afferte, in iij. colum. in ver. datur aliud exemplū, circa finem, versicul. de præsumptionibus. Alexander in suis consiliis, consilio xcix. primo volu. & not. in d. c. repellantur, & in d. l. si quis. Item reprobat is, qui aliquando (etiam si nunc refarta gratia bene inter se conueniant) capitalis hostis, aut inimicus fuit: nempe quòd
 9 nunquam is vindiçtæ suspi-
- cione careat, per id, quod notat gloss. in verb. Nam ad sit, in Authen. de testib. §. si verò quis dicat odiosum, multa de hoc per D. Felinum in d. c. cum oporteat, nume. 4. Rursum + domestici, Familiares, Mercenarij, & Conuictores à testimonio repelluntur, l. penult. ff. de testib. & tritissima l. etiam, & ibi norant Cynus & alij scribentes, C. eod. titu. c. in literis, ext. eod. Ita notat gloss. in verb. Domestica, in l. præsenti, in §. sanè, C. de his, qui ad eccles. confug. Famuli, + famulæ que, mancipia, atque huiusce generis alij, à testimonio aut lato, aut ferendo repellendi sunt, l. seruos, & l. quoniam, C. de testibus, l. pridem, C. de quaestionib. c. nullus, iij. q. v. & c. si testes, versiculo, Item testes, quos, iij. q. iij. Ad hæc probatione + tolluntur pater, mater, auus, auia, ascendentes, & descendentes infinitum, l. parentes, & ibi gloss. in verb. Parentes, C. de testib. & d. c. si testes, versicul. Item testes, iij. quaestio. iij. Item + amici, cognati, & affines, c. absens, xxij. q. ix. Ita tenet Bart. in l. qui testamento, in §. per contrarium, ff. de testamēt. c. similiter, iij. q. v. Specula. titulo de teste. Reprobatur + vxor pro marito, aut contrà. Probare nanque

- pro marito, vetat affectionis suspicio: Contra verò maritum testari, reuerentiæ dispēdium, & maritalis odij augmentum, glos. in verb. parentes, in dicta l. parentes, Felin. in dict. cap. in literis, extr. de testibus. Notatur etiam per Scribentes in d. l. etiam. Huic seruit dictum Baldi, & Doct. in l. si cum dotem. §. si maritus. ff. sol. matri. quod vxor, vna caro & volūtas cum marito censetur: ideo dicitur merito suspecta in causa mariti
- 10 & è contrario. Frater † pro fratre, aut sorore, vel soror pro sorore testatura, repellitur, gl. & Doct. in d. l. parētes. l. lex Cornelia, ff. de iniuriis. l. qui testamento, ff. de testamētis. D. Lanfrancus ab Ariadno in suo tractatu notabili, Depositionis testium, seu de testibus num. 6. Atque etiam quæuis aliæ personæ, quæ pro vllō amicitia aut necessitudinis vinculo iuncto (vulgò personæ coniunctæ) sunt testature. Bart. in l. aut affinitate, ff. de procuratorib. Aduocati, † procuratores, & sollicitatores causarum iisdem repelluntur. l. fin. ff. de testib. & ibi Glo. & Doct. in cap. ex literis ext. de trāfactio. Egregiè D. Cynus in l. quoniam. numé. §. C. de testib. c. statuedum. ij. q. vj. & c. Romana. de testib.
- 12 libr. vj. Item tutor, † curator & similes sunt reprobandi, l. final. & ibi glossa in verb. in executoribus, ff. de testibus. iam iam allegata. † Reprobandi sunt etiam, tanquàm instabiles, hi, qui in iudiciis vllis notati & damnati fuerunt alicuius famosi criminis, aut de crimine vllō publica fama fuerunt infames, cap. ex parte. & cap. testimonium, ext. de testib. l. iij. §. lege Iulia. & l. ob carmen. ff. eod. de testibus, qui enim olim fuerunt criminosi, adhuc præsumuntur criminosi. l. quisquis.
- 14 C. ad l. Iul. Maesta. Item † reprobantur criminum socij, siue in eodem crimine irreti. cap. veniens. primo. ext. de testibus. cap. nullus. iij. q. v. & l. sicuti. C. de quæstionibus.
- 15 Item † furiosi & phrenetici ad mittendi nō sunt ad testimonij fidem: Tales enim pro absentibus & ignorantibus habentur, l. primā. §. si furiosus. ff. de acqui. possess. Item † excommunicati, & hæretici à testimonio respuuntur, cap. veniens. ij. extr. de testibus. & l. quoniam. C. de hæreti. Similiter † pauperes à testādo tolluntur, quòd hi minus fidei præstent, quàm diuites. In Authen. de testibus §. primo. & §. sancimus. coll. vij. Host. in summa, de testibus. §. ij. in versicul. in fortuna. Specula. in titul. de teste. §. primo. ver sic.

- fic. Item quòd est pauper. Altera ratio, quia facilius corrumpitur pauper, l. iij. vbi bona gloss. super verb. Egenus, ff. de testib. Alexand. in consilio 15. incipiente Viso processu. in iij. vo. Socinus in tract. suo fallentiarum; in regula c. 18 lxxxix. incipiente. Pauper. ¶ Reiectantur quoq; monachi, regulares canonici, vel conuersi, aut quiuis alij religiosi subiecti ordinibus aut regulis, hoc est, sub obedientia constituti, etiam cum praelati consensu impetrato. Attamen si aliter veritas indagari nequeat, Iudex depositio-ni ipsorum ratione & respectum habere solet. Item homicida, malefici, sacrilegi, fures, raptores, adulteri manifesti, venefici, sortilegi, periuri, lenones, cõcubinarij manifesti, & incestuosi, atque huiusmodi, produci testes non possunt, nec in testimonium admitti debent, c. ex parte. & c. super eo. extr. de testibus. l. nõ potest. ff. de furtis. c. cõsanguineorum. iij. q. iij. & c. constitimus. iij. q. v. Item ¶ conspiratores vel coniuratores. cap. cõspiratores. iij. q. iij. & d. c. cum oporteat. ext. de accusatio. Similiter, qui ¶ pretiũ receperunt, vel recepturi sunt pro testimonio, vel dicendo, vel tacendo: vel quòd hac subornati & instructi fuerint, l. iij. §.
- lege Julia. ff. de testib. l. eos, & l. si quis in fin. C. eod. tit. & c. licet. extr. de probat. Item ¶ Acculatores à testimonio repelluntur: Nemo enim potest esse testis & acculatores. c. forus. §. in omni, extr. de ver. signific. & c. Acculatores. iij. q. v. Hic tamen (quod acriter insectandum est) videas plebrosque officarios grauius peccare (ab ipsorũ nomenclaturis prudens abstineo) quos non pudet contra omnẽ equitatem, eosdem ad testimonia contra misellos ferenda producere, quos prius habuerunt delatores: non alia (metuo) causa, quàm vt vel hac ratione ex innocentium oppressione, pecuniariam condemnationem affecti, suis consulant marsupijs. Forminæ ¶ quoque repelluntur in criminalibus processibus criminaliter institutis: non verò in processibus ciuilibus ciuilitè institutis, si Iura Pontificia sectemur, cap. forus, cum ibi notatis, extr. de verbor. signific. & cap. mulierem, xxxiij. q. v. Nã ex ratione iuris ciuilibus, nihil verat forminam suum testimonium, tum in ciuilibus, tum in criminalibus deponere, l. ex eo. ff. de testibus. vbi Iuriscõs. à contrario argumẽtatur ad hunc modum: Si publico iudicio damnata, à testimo-

- nio ferendo arcetur: non con-
demnata. ad testimonium fe-
rendū admittetur. cap. ex eo.
15. q. iij. l. qui testamento. §.
mulier. ff. de testamentis. Ale-
xander Imoleus in suis con-
siliis, consilio xj. iij. colum.
Conti. lxxij. j. colum. & in cō
fil. xctx. iij. colum. in primo
consilio volumine. Exce-
ptis duabus dūtaxat causis:
24 Nempe, in † materia feudo-
rum. capit. j. qui test. sunt ne-
cessa. ad nouam inuestit. pro-
bandam, in vsib. feudo. & ibi
25 Bald. in fi. † Et in testamētis,
l. qui testamento. §. eum, qui,
verfic. Mulier. & ibi Barto. &
sequaces. ff. de testament. &
§. testes, Instit. de testamen.
ordinandis, capit. forus, & ibi
gloss. & Doct. extr. de verb. si-
gnific. Attamen in depositio-
ne fœminarum iudicis fuerit
diligenter considerare ipsa-
rum qualitatem, loquendi
affectus & mores, cum reli-
quis circumstantiis. facit di-
ctū cap. forus, cum ibi nota-
tis, extr. de verbo. significat.
26 † De meretricibus autem hic
dubium oriri posset: sint
ne condignæ testes in ma-
teria criminali, an indignæ?
Verūm dubium omne pellit
Dom. Alex. Imolēsis, respon-
dens planè negatiuè in suis
consiliis, consilio 11. numero
27 ij. j. volu. † Nam in crimi-
nalibus (uti sæpe dictum

est) oportet probationes: o-
mni suspitione & exceptione
esse immunes, l. sciant cuncti.
C. de probat. l. absentem. ff.
de pœnis, l. iij. §. Lege Julia.
ff. de testibus. cap. sciant cun-
cti. ij. q. vlt. & cap. Epiphaniū,
28 v. q. vj. † Postremo (vt summa-
tim dicam) reprobantur om-
nes, qui non sunt probatæ
vitæ, opinionis, & honestæ
ac bonæ conuersationis, cap.
super eo. & capi. testimoniū,
extrà, de testibus, & capi. li-
cet, extrà de foro competen-
ti. Quisquis autem in hac
materia plura desiderat, is
consultat D. Speculatores, lib.
j. in Rubr. de teste, particula
4. necnon post eum, Do. An-
dræam Alciatum in suo iudi-
ciarij processus compendio,
atque iuris vtriusque praxi,
sub Rubro, Quæ possint con-
tra testes opponi. D. Stephe-
num Aufser. in suo insigni
tract. de testibus, & eorum re-
probatione, D. Lanfrancū ab
Ariadno in tract. suo celebri,
de testib. D. Franciscum Cur-
tium, in suo utili tract. de te-
stib. D. Albericū à Rosate in
suo singulari tract. de testib.
D. Tyndarum, l. v. Doctore
introducetem Bar. & Bald.
colloquutores, & ad inuicem
disputantes, & Ludonicum
Romanum altercationes eo-
rum decidentem, in suo tra-
cta. de testibus. D. Andræam
Barb

Barbatiā ad capi. testimoni-
nium, de testibus. D. Man-
fuerium in suo aureo ac per-
utili tracta. siue iudiciorum
praxi, sub rubro, de testibus,
quos de hac re comperiet lo-
cupletissimē & exactissimē
differuisse.

De Saluatione.

CAP. LI.

S V M M A E.

- 1 Saluandi materiam præbet reprobatio prior.
- 2 Saluatio reprobatione non minus necessaria.
- 3 Saluandi testes, non calūniadi.
- 4 Testes quomodo saluentur, quo item reprobentur, & nu. 6. 7. & 8.
- 5 Allegantis, non negantis, est probare.
- 9 Depositionum tempus in saluatione obseruandum.
- 10 Saluatur testimonia infamū, de rebus infami loco patris: famulorum, ancillarū, & domesticorum, de rebus domi & priuatim peractis.

RSI saluatio-
nis materia ap-
positē vnā cum
superiori capi-
tulo † tractari
potuisset, nepe quod & repro-
batio & saluatio ita sese ha-
beant ad inuicem, vt ex vno
facile collegeris alterū, & au-
ditis testiu reprobationibus,
statim saluationis formā satis

agnoscas: Ne hic tamen pro-
sus mutus hanc materiā præ-
teruisse iudicer, haud alienū
ab hac materia, nostrōq; mu-
nere esse putauī, si pauculis
aliquot exēplis cōmōstratis,
saluationis vsum & modum
imperitis ostendero: potissi-
mū † quū isthæc saluatio sit
in quavis materia nō minus
necessaria, quā ante dicta
reprobatio. Deinde quod nō
minori studio testes, & ipsorū
testimonia (quatenus id fieri
potest) saluanda sunt, † quā
prius fuerāt ab aduersario re-
probata: eoque neutiquā calū-
niāda, argumēto c. cum tu
fili, & ibi glo. etr. de test. Quare
noueris Lector hunc pri-
mū esse vsum saluationis,
vt quoscūq; testes tuos, aduer-
sarius tuus exceptione repu-
lerit, qua dixit eos esse aut
amicos, aut inimicos, fratres,
sorores, cōuictores, famulos,
ancillas, infames, & c. tu con-
trā (isthæc omnia negādo) eos
de salues, & testimonio feren-
do dignos affirmes, oportet:
aliōqui nisi huiuscemodi ne-
gationibus tuos saluaris, per
tuū tacitū cōsensum iudici vt
reprobati habebūtur. Vbi ergo
tuos testes, negādo repro-
bationē aduersarij, saluaueris
illius tū fuerit allegata proba-
re, iuxta vulgatam & frequē-
ter ab aduocatis allegatā le-
gem ij. ff. de probat. necnon

optimam glo. ibidem: Et incumbit ꝑ probatio, qui dicit: non ei, qui negat, l. actor. C. eod. tit. de probat. §. quod autem diximus, iuncta ibi glo. in verb. Et verius est, insticu. de lega. tritissima l. qui accusare. C. de edēdo, aurea & singulari l. res, C. de rei vendic. cum sexcentis similibus iuribus. Vbi is igitur ꝑ allegata testibus cōprobare conabitur, tuū erit vt vicissim ipsius testes quā potes refellas, atque hac tua reprobatione testes tuos priores saluaueris, & adhuc modū iuxta saluationē, & reprobationē vtrobiq; pro cederetur vterius. Proximus saluandi vsus esto, si testes tuos saluare nequeas (vt pote conscius, testes reprobatos tales esse, quales aduersarius prædicauit) vt aliō, tuos testes saluaturus, confugas: nempe, ad loci aut temporis rationem. De locis autem ꝑ dispiciēs, an res contigerit locis secretis, an publicis: honestis, 8 an infamibus. De ꝑ temporis verō ratione vide, an tempore famulatus, an ante famulatum: tempore amicitia, an inimicitia, &c. Hinc enim iudici noscendi via aperitur, & partibus licigantibus saluationum, & reprobationum materia confertur. Verbi gratia, si asserat testem abs te productum, tuum es-

se conuictorem, dices: hunc esse, aut aliquando fuisse in conuictu meo non inficiamur: verū ꝑ tempore depositionis siue testificationis suæ, conuictor aut famulus meus non fuerat. Haud graue erit ad hæc videre D. Specu. in titu. de teste, in §. j. in versic. Quid si olim, argum. l. iij. §. affinitates, ff. de postu. Ioannem de Fantu. in c. consanguinei, iij. quæstio. v. Abbatem in cap. in literis, nume. 2. & 6. ext. de testib. Cynum, Baldum, & alios in l. ij. C. de testibus. Barto. in l. j. §. Si seruos, per illum textum, ff. de quæstio. Baldū in l. qui testamento, ff. de testament. & in l. ij. nume. 3. C. de testib. & Felinum in d. cap. in literis, colum. penul. ergo hic audiendus, & non reprobandus. Si meretricem affirmer, aut homicidam, infamem, aut concubinarium: negabis eandem personam tunc, cū ista deponeret, fuisse meretricem, homicidam, infamem, aut concubinarium, eoque non reiciendam à testimonio, sed admittendam, audiendam, & credendam. Huiusmodi de tempore. De loco ꝑ autem sic tuos defendes, vel saltem ipsorum testimonia ita saluabis, si aliter personarum tuarum qualitatem reprobata turari nequeas,

quas. Nam si defloratio, stuprum, aut homicidium commissum ac perpetratum in Iupanari fuerit, tuncque pro verificatione facti tui in testimonium produxeris meretrices, lenas, lenones, aliofque nebulones, & infames ibi per te repertos, quos ille, iuxta præcedens caput, ut meretrices, & infames, à testimonio remouerit: eosdem denudò, eorúmque testimonia saluaueris, si asserueris, alia ratione veritatem constare non posse, nisi per personas ibidem (quales quales sunt) conuersantes. Illisque, licet sint reftabiles, dices eandem necessarium habendam esse fidem in locis illis secretis & infamibus, quã habiturus esset Iudex probis testibus, in locis publicis, & honestis. Itidem tuos saluabis, si crimè in Xenodochio seu hospitali patratum fuerit, quod per ibidem præfentes pauperes, mendicos, viles, humiles, & id genus non dissimiles probaueris: quos si alter reprobabit, dices eos de tali loco patratum non esse à testimoniis arcendos. Idem quoque (saluo tamen aliorum rectius sentientium iudicio) alias percensuimus in nostro patrocinio pupillorum, titu. de tutorum, & curatorum munere,

Tomo vj. nu. 60. 61. Postre: *In materia criminali proceditur*

modo, ut vel hoc exemplo ab vltiori superfedeam, quã scelus domi tuæ contigerit, negabis tuos domesticos, aut famulos, & similes à veritate testanda, vlla ratione mouendos: quòd de his, quæ secretè fiunt in domibus, possunt serui, ancillæ, & alij domestici esse testes, iuxta glossam notabilem in l. iij. C. de adul. Ita habet excellentissimi V. l. professoris D. Nicasij lectura insignis super iij. Institutionum lib. in tit. de heredib. institutè. ad medium, iij. colum. vulgata l. consensu, in §. Seruus, C. de repud. quòd ea quæ fiunt in domo, possunt probari per eos qui habitant in domo, conueniens. ij. ext. de testib. Abbas in c. in literis, crebro præallegato, num. 2. & 6. ext. eod. titu. D. Valricus Zasius in suis consiliis, consil. iij. incipiente, Casus talis est, nobilis quidam adolescens, & c. pagina lxxxij. nu. 53. Ex his nunc facile collegeris reliquas omnes saluandi formas.

De concludendo in causa (siue malis) de ipsa causa dedenda Iustitiæ.

CAP. LII.

SVMMAE.

extraordinariè: scilicet capitaliter, adq; sine ullis solēnitatibus, quibus causa in iustitiam concluderentur.

- 2 Item Ordinariè, nō capitaliter, tamen criminaliter, tum causarum in iustitiam concludendarum solēnitates adhibentur.
- 3 Reus post conclusionē in causa, admittitur ad producendum testes plures, instrumenta, munimenta, & literas, quibus suā innocentiam tueatur. Et quid de fisco. nu. 4.
- 5 Cuncta capiti ac vitæ posthabenda.
- 6 Malefici mortui pēna.

- L**N materia criminali capitali, scilicet ubi res agitur de capite, & in qua iudex extraordinariè procedit ex suo officio, nullæ solent adhiberi solēnitates de concludendo in causa. Verūm constanter procedit ad condemnationem aut abolitionem. ¶ In materia verò criminali, non capitali, criminaliter tamen intēntata, in qua ordinariè proceditur, partes ab ulteriori allegatione, & probatione super sedentes, causas & productiones suas concludunt utrobique in iustitiam. Reo ꝑ etiam post conclusionem in causa, ad suam innocentiam tuendam, con-

ceditur plures alios producere testes: insuper instrumenta, munimenta, literas, aliáque probationes suæ innocentie patrociantes, vsq; ad finem exclusivè, l. videamus. §. penult. in verb. Probationibus, ff. de in litem iuran. D. Bart. in l. j. in fin. nu. 4. ff. de quæstionib. Istius autem hæc est ratio, secundum additionem ad Barto. in d. l. j. §. si quis ultro, ff. eo. titu. de quæstionib. quod conclusio in causa, & renuntiatio probationū idē sint, iuxta not. in Authen. iubemus, C. de iudic. & glos. in cap. cum dilectus, extra de fide instrumento. Et ideo sicut non licet in criminalibus expressè renuntiare probationibus, & defensionibus, secundum glos. in l. pactum inter hæredem, ff. de pactis. Ita nec per conclusionem in causa, dicta l. j. §. si quis ultro. D. Bald. in l. admonendi, ff. de iureiurando. l. j. in iij. quæstione. nume. 9. C. de conditione indebiti. Dom. lafon de Mayno in sua solenni repetitione d. l. admonendi. numero 56. 59. notat Bartolus in l. Viui fratres, ff. de pœnis, Bald. in l. si accusatoribus, columna vltima. C. de accusationib. signanter Dom. Panormit. in cap. cum dilectus, numero 3. iamiam præallegato. Neque istud rationi

4 tioni aut æquitati repugnat, quum ibidem de ipsius agatur capite: cui non temerè cuncta sint posthabenda, argumento l. addictos, ad medium. C. de appellationib. & l. finali, cum glossa, in verbo vel iudiciis, ac ibidè per Doctores notatis, C. de probationib. & l. singuli, C. de accusationib. Pari ratiõne fisco admittitur post suam conclusionem in causa, alios quoque producere testes, aliàsque probationes, ad grauandam malefici causam, quum nouæ probationes sibi innotuerint. Porro si contingat maleficum mori post definitam sententiam, tempus pœnæ irrogandæ iam desit. Verùm confiscationes, & latæ pœnæ, ratæ perdurant: pro quibus ipsius hæredes executioni subiacent. In crimine læsæ Maiestatis, atq; aliis criminibus, cum malefici morte non cessantibus, non licet Iudici in cadatè mortui fauere: sed conceditur in famâ, honorem, memoriam, atque in bona ipsius relicta procedere, & ea omnia fisco adiudicare, l. finali, C. ad leg. Iuliam Maiestatis, & l. finali. in princ. ff. eodem titu. glossa in verbo, non intercidit, in l. ex testamento, C. de testamento manumissis, glossa in verbo, sit extinctum, in l. j. C. si reus

vel accusator mortuus fuerit. Huic seruit l. ex iudiciorum, ff. de accusationib. Ex iure itaque non proceditur contra præmortuum, ad suspendium, incendium, aut decollationem, l. j. & secunda, & per vniuersum titulum C. Si reus vel accusator mortuus fuerit. Atque istud confirmat Domin. Angelus in s. interdum, Institut. de hæreditatib. quæ ab intestato deferuntur. delicens, quòd post mortem delinquentis, negatum sit Iudici vlla damnatione fauere in corpus mortui, sed tantum in ipsius memoriam. Quare plurimum aberrant Iudices, qui maleficorum mortua corpora ad publicam executionem postulât. aut ad crucem, rotam, flammamve abripiunt, capi. quorundam, xxij. distinctio. Idem videtur sentire Domin. Cynus, secundum Iaco. & Petrum in l. j. C. qui testamenta facere possunt. Idem quoque in eadem l. j. nu. 2. refert Baldus subtilis. Verùm in hac sententiâ tandem persistit, quia dicit hæc in arbitrio Iudicis consistere, quòd videlicet corpus illud semper corpus pœnæ permaneat. Facit quod notatur in c. j. de pœn. & remissionib. in Clemēt. Ista igitur sententia ex iure tantum nascitur. Nam fieri potest, vt ex magna

magna causa vrgēte, deinde ob enormia quēdam delicta, vsus & consuetudo secus admittant, hoc est, in corpus mortui executionē exercent, per ea, quæ notantur in argumentum in Canone mulier. xv. q. j. & in l. j. C. ad l. iul. repetūd. Quod hac ratione defendunt, vt delinquentibus hoc exemplo maiorem, scilicet pœnam incutiāt, hoc est, vt vnus pœna, metus possit esse multorū, gl. in verb. pertimescat, in c. sicut. ext. de iureiuran. deinde, quo tali spectaculo & simili cōspectu deterrēatur alij ab iisdem facinoribus, vulgata l. capitaliū. §. famosos. ff. de pœn. Ita placuit D. Alexandro in additione ad Bar. ad l. fin. ff. ad l. iul. Maieft. præallegatam.

De causa sua committenda in gratiam Iudicis, vel de imploranda gratia Iudicis.

CAP. LIII.
S V M M A E.

- 1 Gratia Iudicis semper imploranda.
2 Gratia promissa, vniuersim, aut particulatim conferenda.

V V M Rei sese suamque causam dedunt & submitunt in gratiam Princi-

pis, Domini, aut Iudicis, in cuius quidem manu fuerit optata gratiam cōcedere, (quod ego, vt semper id faciāt Rei, modis omnibus suaserim) faciunt id tutissimē, & citra vltimum sui, suæque causæ præiudicium aut periculum, etiam si æquissimam causam habuerint, & vitæ incuspatissimæ fuerint. † Postquam autem Princeps is, Dominus, aut Iudex Reum in gratiam suam recepit, oportet ipsi eandem plenam aut particularem conferat.

De processu visitatione, & examine.

CAP. LIIII.
S V M M A E.

1 Officium Iudicis, priusquam in causis criminalibus procedat ad sententiam.

2 Error in processu criminali deprehensus, processum reddit ad condemnationem inualidum.

3 Iudicē correctiōis erroris suorum penitere aut pudere, nō cōuenit.

4 Malum consilium, melius consilium pellat.

5 Probationes in causis criminalibus oportet esse luce clariores.

6 In causis criminalibus perspicua consilium adhibendum.

7 In causis criminalibus maius detrimentum & periculum inest.

8 Iudex probationes in apertas, curabit ante condemnationem explanandas.

Cond

- 8 Condemnatio non profertur ex da est pro tormento.
iudicij, praesumptivibus, vel
mendicatis suffragijs.
- 9 Ex iudicij indubitatis, fas est
Iudicem ad sententiam ferendam accedere.
- 10 Nullus ex ullis iudicij quamli-
bet claris, definitivè cōdenādus.
- 11 In criminalibus causis pericu-
lum animæ subest.
- 12 In dubijs, & incertis, æquus est
& sanctius nocentis facinus re-
linqui impunitum, quàm inno-
centem damnare.
- 13 In dubio pœnæ sunt potius mel-
liendæ, quàm exasperandæ.
- 14 Iudicem oportet diligenter at-
tendere confessionis causam &
modum.
- 15 Confessio ex metu facta suppli-
cij nulla est.
- 16 Nichil prorsus confiteri, & con-
fiteri sine perseveratione, pati-
bus passibus ambulant.
- 17 Quanto tempore, quo ve loca,
iteranda sit malefico confessio.
- 18 Confessio ex supplicij metu fa-
cta, quatenus intelligitur.
- 19 Paria sunt hominem ferire glo-
dio, & stricto gladio cadem mi-
nari.
- 20 Confessionem factâ in ipsis tor-
mentis, & extortam formidine
tormentorum lex equiparat.
- 21 I cuiusvis timor nō invalidam
facit confessionem malefici.
- 22 Confessio orta extra torturæ lo-
cum ex minis iudicij, habetur
valida.
- 23 Levis territio, nunquàm habenda est pro tormento.
- 24 Levis territio & extra tortu-
ræ locum facta, elusoria est.
- 25 Acce duntaxat tormentum ar-
guit maleficum ex metu pœnæ
confessum.
- 26 Confessio erronea & falsa ne-
mini præiudicat.
- 27 Erratū de facto cōfessio nulla.
- 28 Cōfessio in tortura facta, absq;
ullū præiudicij iudicij, est nulla,
etiā si in cōfessione perseveret.
- 29 Indicia prævia requiruntur ad
torturæ quaestionariæ substan-
tiam.
- 30 Confessio facta in tormentis abs-
que iudicij non convalidatur,
etiā si postea superveniant in-
dicia.
- 31 Confessio criminis, quod confiten-
tis excedit potestatem, nulla esse
potest.
- 32 Delictum omne cadit in puer-
rum, excepto delicto carnis.
- 33 Confessio rerum impossibilium,
aut naturæ aperte repugnan-
tium, nulli præiudicat.
- 34 Confessio facta de rebus incer-
tis, efficit nemini.
- 35 In rebus dubijs propensiore esse
convenit ad absolutionem, quàm
condemnationem.
- 36 Confessio furiosorum & amena-
tium, non coram Iudice facta
vel extra iudicium facta, vel
per procuratorem facta, nulla
est, & nume. 37. 38. & 39.
- 40 Confessio spontanea criminis pa-
trati, ad condemnationem effi-
cax est.

- P**RIVSQVAM
 1 ludex in materia criminali capitali pro
 cedat ad sententia declaracione, modis omnibus oportet diligenter examinet, an processus rite & debite à capite ad imum vsque
 2 productus sit. Nam si quid erroris in eo commissum deprehenderet, vniuersus litis processus inualidus esset, &
 3 nullius momēti ad condemnationem. Nec æquum test, vt correctionis suorum errorum ipsum aliquando poeniteat, aut pudeat, cum præster
 4 eorum gratia publicam subire infamiam. Et sic subinde, vt malum consiliū, melius consilium pellet, argu. c. cum cessante, ext. de appella. Si vero cognoscat processum
 5 dignè & sufficienter productum: vterius tunc probationum vi (si quidem ex probationes sufficientes fuerint) ad condemnationis sententiam procedat: quia in materia criminali oportet esse probationes sole aut luce clariore, sapenumero hoc in Enebiridio allegata l. sciant cuncti. C. de probat. Cui verbotenus concordat cap. sciant cuncti. ij. quæst. vlt. l. singuli. C. de accus. & l. qui sententiã. C. de poen. Idque ex hæc cau-

sa nascitur, quod in causis criminalibus perspicacius semper sit consilium adhibendum, cum ibi maius detrimentum & periculum insit & contingere soleat, argu. l. addictos, circa medium. C. de appel. & l. j. §. j. ff. de vent. inspic. Si vero compererit probationes parū solidas & inapertas, licitum est, imò oportet, vt ex suo officio probationes eas tenebrosas, curet explanandas, & recollectione & iteratione denuò clariùs elucidandas, antequam condemnationem vllam intenter. Non enim conuenit, vt vllam cōdemnationem quis proferat ex iudiciis, præsumptionibus, & mendicatis suffragiis & inapertis, l. absentem in exordio. ff. de poenis, dicta l. singuli. l. prima. in fin. ff. de quaestionibus. & Bart. in l. fina. ff. eodem titu. Non ea iudicia sint eiusmodi, vt indubitata sint, & è quibus iudex certum iudicium colligat, & veritatem rerum, tanquam ob oculos certissimè cognoscat: quo casu (quorundam iudicio) fas est iudicem ad sententiam ferendam accedere: & ista iudicia sunt à lege approbata, sicut etiam, quando simul plura collecta & consona indubitanter veritatem indicant (vt nonnullis visum est) l. milites. §.

opor

oportet. C. de quaestionibus. Veluti si cuiusquam intendatur homicidij crimen, multa indicia coniuncta erunt si occisi fuerit inimicus, si de illo occidendo praesumpserit, si potens talis homicidij fuerit, si occisorem hospitio exeeperit, si domesticus fuerit, aut familiaris occisoris. Vnde colligitur, quod per hunc, alterius interuentionem procurauerit: de his D. Ioannes Milleus in sua praxi criminis persequendi, in fine, sub tractatu indiciorum, Folio (libro meo) 68. Alij vero se-
 10 cus sentiunt, nullum ex vllis indicijis quamlibet claris, definitiue condemnandum esse, dicta l. sciant cuncti. & dicta
 11 l. singuli. Ideo, quia in criminalibus causis maius periculum, videlicet animae subest, vt in authent. vt Iudices sine quo. supra. fin. §. cogitatio. collatio. secunda. Vnde maior requirenda est tutela, dicta l. aadictos. & l. vbi, C. ad legem Cornel. de fals. Ideoque etiam Gandinus in opere suo maleficiorum, aperte sentit & vult (vt in practica obseruari conspexit) quod nullus possit capitaliter condemnari ex indicio, quantumcumque indubitato: secus tamen, si veniret imponenda poena pecuniaria: & huic Gandini opinioni con-

sentiunt & adstipulantur omnes Doctores Bononienses: Sicuti etiam meminit Dom. Franciscus Brunus in suo tra-
 de indi. & tortu. q. iiii. primae partis, num. 16. Et in casibus
 12 †dubiis & incertis probationibus, sanctius est facinus nocentis, relinqui impunitum, quam innocentem damnare, l. absentem. ff. de poenis, & l. ij. C. quorum appella. non re-
 13 cip. & in dubio, poenae † sunt potius mollienda, quam exasperanda, l. si Praeses, & l. interpretatione, ff. de poenis.
 14 † Et Iudex ex ipsius malefici ore & confessione condemnationis sententiam proferre volens, oportet diligenter attendat confessionis causam & modum. Quandoquidem † confessio ex metu facta supplicij, nulla est, l. prima. §. Diuus. ff. de quaestionibus. & d. l. ij. C. quor. appel. non recipi. quonia † nullo modo confiteri, vel confiteri sine perseueratione, vt comites paribus passibus ambulat: nisi
 17 sit certe maleficus intra spatium xx. aut xxiiij. horarum, aut (vt aliis placet) possidiam & nocte, liber ab omni vinculo & ferro, eandem palmam & aperte coram tribunali, & in praetorio siue confistorio professus iteraret: hoc est, in sua confessione facta sine formidine tormen-

- rorum perseveraret, d. l. j. §. si quis vltro, & d. l. ij. C. quorum appella. non recip. Con-
- 18 fessionem t̄ autem ex supplicij metu factam intellige, nō tantum, quā tortorio scanno impositus & extortus fatur, sed etiam, quam ex sola & nulla scanni commōstratione, vel quam ex solo conspectu scanni metu confessus fuerit, aut quā algidæ aquæ, aut fumo impositus: aut quā inedia, famis, sitive cruciatu cōtortus fatebitur, d. l. ij. ibi, aut formidine tormentorum, & c. C. quorum appel. non recipi. & nota quod text. dicit (formidine) non autem dicit (tormentis) & nequaquā dissimile ibi tenit gl. & l. item aqud. Labeonem. §. adiciitur, versicu. nuda ergo interrogatio ibi, vel leuis territio. ff. de iniuriis, ergo à cōtrario sensu nō leuis territio habetur pro ipsa tortura. Et accedat, quod legitur, sufficit terror armorum, & si quis eis vsus non sit. l. idem est, §. qui ar-
- 19 mati, ff. de vi. & vi. arm. t̄ Patria ita que hic sunt & affinia, hominē ferire gladio & gladio eadē minari. l. j. §. diuus. ff. ad l. Corne. de sicar. l. iij. ff. ex quib. causis maio. & l. metū, ff. de his. que vi met. caus. fact. sunt. & ita lex æquiparat confessionem factam in ipsis tormentis, & extortā
- formidine tormentorū. Bar. in d. l. j. §. diuus Seuerus. ff. de quaestio. Adde quod voluit idem Bar. in l. nouissimē. per illum textum, ff. quod falso tuto. auto. Ita tenent D. Guido à Suzaria in suo tracta. de indic. & tortu. nu. 72. & Lud. Bolog. ibidem in additio. D. Guidonis, num. 73. horū meminit D. Franciscus Brunus in suo etiam tracta. de indicis, & tortu. q. ij. secundæ part. tis, nume. 3. 4. 5. & D. Bald. de Periglis in suo tract. de quaestio. & tormentis, sub iij. cap. circa cōfessiones in tormentis, nu. 1. Leuiculus t̄ verò timor, vt pote ex re leui & nihili, ex nullo cruciatu ortus, non est censendus timor, ex quo, vel cuius gratia, iudicaturus malefici cōfessionem inualidam: veluti si Iudex sci scitaturus veritatem, malefico extra torturæ locū dicat:
- 22 Age, fateberis t̄ hic mihi veritatem, aut illico scanni torturam passurus subibis, aut diris cruciatibus te corioiā.
- 21 Non esset quidem hic terror tanti momenti. vt confessio. nem ex eo elicitam, quis iure negaret validā. Oportet, igitur vt maleficus pœnam perpeffus sit acrem, priusquam ex pœnæ timore dicamus maleficum quicquam cōfessionem esse. Leuis t̄ enim territio nūquam habenda est pro

tormento, d. l. item apud La-
beonem, §. quaestionem, & d.
24 l. metum. Et leuis † territio,
& extra locum torturae fa-
cta, elusoria est, argum. l. hec
autem satisfactio, ff. si cui plus
quam per l. Falcid. & hoc pa-
cto tener D. Augu. de Are. in
addit. ad tract. maleficiorum
Aretini in gloss. in verb. fa-
ma publica praecedente, in
antepenult. colum. Sed acre
25 † quidem tormentum male-
ficis perpetiatur, oportet,
priusquam ex poenae timore
dicamus maleficum quicquam
confessum esse. Na si tantum
ex solo supplicij inferendi
torrore, & ex pusillanimitate
confessus fuerit, expende
quid faciendum, si dixerit se
timore poenae confessum, co-
sulite hic Bartolum, Guido-
nem, Ludouicum, Franci-
scum & Baldum, locis supe-
rioribus allegatos. Confessio
26 terronea & falsa, id est, ex er-
rore & falsa opinione facta,
27 nemini prauiudicat. † Non
enim videtur fateri, qui in
facto errat, l. ij. in princ. ff.
de confess. Confessio item
28 † in scamno tortorio siue in
tortura facta, absq; vllis pra-
uiis indicij, hoc est, non pre-
cedentibus indicij, nulla est:
nunquam enim potest ex illa
confessione confitens dam-
nari. gl. mirabilis & singula-
ris in l. pen. ff. de quaestionib.

Hoc ideo, quia confessiones
reorum pro exploratis faci-
noribus haberi non oportet,
si nulla probatio religionem
cognoscentis instruat, d. l. j.
§. diuus Seuerus. Nulla (in-
quam) est, etiam si ipse con-
fitens in confessione constan-
ter persisteret, argu. l. ij. ii. j. &
iiij. C. si ex fals. instr. vel test.
indic. sit, l. maritus, & seq. se-
cundam vnam lectionem, ff.
de quaestion. & l. Diuus, versi,
ex quibus, eod. titul. De sub-
stantialibus † enim quaestio-
nis habenda est, vt legitima
praecedant indicia: alias ne-
mo torquendus est, cum ab
ipsis tormentis non sit inci-
piendum, l. j. ff. de quaestionib.
& d. l. maritus, l. cognationa-
liter, & l. milites. C. eod. titu-
quibus indicij deficientibus
quicquid sequitur, ipso iure
non valet, l. non dubium, C.
de legib. l. j. de fide instrumē-
ro. & iure hast. fife. lib. x. C. l.
diuus, ff. de restitutio. in inte-
grum, & l. nominationes. C.
de appella. At hinc quispiam
quaestionem mouerit: an con-
fessio facta in tormētis absq;
indicij, non conualidetur ex
superuenientibus post con-
fessionem indicij? Cui ne-
gatiue responder glo. ad hoc
singularis & vnica, quam
Bart. ibi multum commen-
dat, in d. l. maritus. & sequi-
tur Bald. in l. fina. C. de accu-
k

- & D. Ludouicus Rom. in suis 37 quoque non coram Iudice
 consiliis consilio clxvij. Con-
 31 fessio criminis, cuius † confi-
 tens fuerit impotens, nulli
 obesse potest: veluti si puer 38
 impubes fateatur de vitio
 aut stupro mulierculę illato,
 argum. c. j. & ibi glo. & scri-
 bent. extra de delictis puero.
 32 quia, vt ibidem notatur, † o-
 mne delictum cadit in puerū
 doli incapax. præter delictū
 carnis. l. j. §. impuberi, & l. ex
 clpantur, ff. de Senatusconf. 39
 33 Sylla. Confessio † itidem re-
 rum impossibilium, aut natu-
 ræ apertē repugnantium,
 nulli præiudicat: vt si quis
 Brugis existens, fateatur se 40 † Verū enim uero libera,
 hefterno die Romæ, aut Pa-
 risiis commisisse homici-
 34 diū. † Confessio similiter fa-
 cta de rebus incertis, & de
 quibus non immeritō quis
 dubitare potest, officit nemi-
 ni. Quōd in rebus dubiis,
 35 † propensorem esse conueni-
 at ad absolutionem, quā
 condemnationem, commu-
 ni l. Arianus, ff. de actionib.
 & obligationibus. c. veniam
 nunc, & ibi est bona gloss. in
 verb. Si faciendum, multas
 concordantias continens.
 36 xxxv. q. ix. Confessio † furio-
 forum & amentium prorsus
 est nulla, l. in negotiis. ff. de
 regu. iur. l. ij. §. furiosus. ff. de
 iure codicil. c. fin. ext. de suc-
 cessio. ab intestat. Confessio

facta, nulli damnosa esse po-
 test, c. at si clerici, cum ibi-
 dem nota. ext. de iudic. Con-
 fessio † item extra iudicium
 facta, inefficax est, quōd ve-
 ras legitimāsque confes-
 siones, & acta cuncta iudicialia,
 vnde sententiā Iudices pro-
 ferunt, oportet fieri coram
 Iudice, & loco iustitiæ con-
 suero, dicto capitulo, at si cle-
 rici, l. ij. C. de custod. reor. Cō
 fessio † per procuratorem
 facta in rebus criminalibus
 capitalibus, vbi procuratori
 occupare non licet, nulli da-
 mnū præstruere potest.
 † Verū enim uero libera,
 aperta, & spontanea crimi-
 nis patrati confessio, valida
 est, & ad condemnationem
 efficax: nec opus tunc est fre-
 quenti eiusdem confessionis
 iteratione, cū eam vel se-
 mel iterasse sufficiat. Sed
 quum ea confessio coacta
 est, & pœnæ metu extorta, ad
 sententiam ferendam inua-
 lida est, quare eam denuō li-
 ber ab omni vinculo & ferro
 reiteret, oportet, vt antē di-
 ximus. Optarim in hoc capi-
 te Iudices, Assessores, & Con-
 siliarios excusso animi tor-
 pore, esse multo diligentissi-
 mos, quōd hinc sententiæ fe-
 rendæ equitatis aut iniqui-
 tatis summa consistat.

De

De condemnatione & punitione in re criminali.

CAP. LV.

SVMMAE.

- 1 Penarum alia ordinaria, alia extraordinaria.
- 2 Pena ordinaria quae sit.
- 3 Pena extraordinaria quae sit.
- 4 Iudex in ferenda sententia pepercit, sed sequi debet penas ordinarias, & in legibus constitutas.
- 5 In extraordinariis poenis ferendis, oportet eas Iudex expendat, non ex animi sui religione, sed ad ea, quae ipsi non tanquam Petro, sed tanquam Iudici, innotuerunt & probata sunt.
- 6 Iudicem semper commendat clementia.
- 7 In leuibus potissimum causis, aequum est iudicem esse moderatum & facilem.
- 8 Vbi materiae obscurae sunt et accipites, conuenit iudicem ad absoluentem, quam ad damnandum esse procliuiorem.
- 9 In enormibus delictis, singulas vniuersalesque legum constitutiones ad amissim obseruet Iudex.
- 10 Iudex in omni condemnatione criminali, condemnationis causam articulatim exprimat, necessum est.
- 11 Sententia definitiua civilis, causae expressionem non requirit.
- 12 In Fladria quid passim receptum.
- 13 In magno Consilio quid consuetum.

- 1 **P**ENARVM alia est ordinaria, alia est extraordinaria. Ordinariae
- 2 **P**oenam dicimus, quam leges sanxerunt, quam Principes constituerunt, aut certe quae longa patriaq; consuetudine introducta est, l. j. §. ij. ff. ad S. C. Turpilia. Extraordinariam **P**oenam appellare licebit, quam Iudex ipse, non ex Legum Principumve constitutione, aut ex inolitata consuetudine, sed ex proprio arbitrio infert, & imponit, c. de causis, §. illis, ext. de officio deleg. c. super his, ext. de accusatio. l. j. ad medium, ff. de effracto. & expilato. l. j. in fine, ff. de iure deliberandi. l. hodie, & l. sanctio legum. ff. de poenis, quorum etiam meminimus supra c. j. titulus de criminibus & maleficiis, numero 4. 5. 6. 7. 8. Quocirca isthaec libens explicui, **P**oenam vti demonstrarem Iudicem in ferenda sententia perpetuo sequi debere poenas ordinarias, & in legibus constitutas: neque illas temere posse suo arbitratu augere, minuire, variare, inlectere aut infringere, sine euidenti maximaq; ratione secus vrgente. Euidentes autem constitutionum rigorem inlectendi & minuendi rationes sint: Si

delictum fuisset commissum ex ignorantia, imprudētia, causa fortuito, ebrietate, furore, phrenetica passione, in necessaria defensione corporis, ex inductione & persuasione alterius, aut simili quapiam occasione: Si nulla præmeditatione, nullo studio crimen fuisset excogitatum, Euidens verò constitutionum legalium formam intendendi augendique ratio fuerit, frequens eiusdem delicti iteratio, aut plurium multorumque criminum admissio. Aut si is veluti multorum criminum & criminorum caput & autor plures ad simile facinus patrandum suavisuo pertraxisset, aut minis coegisset. In extraordinariis poenis ferendis (quas diximus ex Iudicis dependere arbitrio) oportet eas Iudex expendat, non ex animi sui religione & conscientia, sed ad ea, quae ipsi non tanquam Petro aut Paulo, sed tanquam Iudici innotuerunt, & probata sunt, vulgarata atque semper ad id allegata illicitas. §. veritas, ff. de officio praesidis. cap. summopere. xj. q. iij. cap. Iudicet, iij. q. vij. c. iudicantem, xxx. q. v. c. j. cum glossa in verb. Secundum quod Canones censent, cum multis concord. tam II. quam cano. ext. de offic. ordina. Bald. in l. ij. C. de senten.

ex breui. recitan. Huius neque ineleganter meminit practicus insignis & V. I. Doctor D. Henningus Goden. sub proceram, solennis & perutilis ordinis iudicarij processus. Cognouit enim Christus adulteram mulierculam, sibi que oblatam, ex lege, capitali punitioni fuisse obnoxiam. Cuius tamen damnare reugerat, quod eiusdem adulterij coram ipso, ut Iudice conuicta non fuerat, Iudicem semper commendat clementia: Ideoque in leuibus potissimum causis, equum est ipsum esse moderatum, facilem, & ab omni tyrannide alienum. Et ubi partes siue materiae obscurae sunt & ancipites, conuenit cum ad absolendum, quam ad condemnandum esse procliuiorem, I. Arrianus. ff. de actio. & obliga. cap. veniam nunc, iuncta ibidem singulari glossa in verbo, Si faciendum, multas, concord. corinthe, xxxv. q. ix. In tenoribus verò delictis, singulas vniuersasque legum constitutiones ad amissim obseruet, oportet: Ita tamen, ne ubi sibi, bonoque iudici dissimilis sit, semper sententiae ferendae clementiam, compassionemque commisceat, argum. cap. disciplina, & cap. omnis, xlv. distinctio. Atque in

10 + omni condemnatione crimin

iminali, condemnationis causam articulatim exprimat, ¹ *it* necessum est: quod nõ requirit sententia definitiua ciuili, testibus Bart. & Bald. in l. in summa, in princip. ff. de re iudica. necnon Dom. Lanfranco de Ariadno iuris vtriusque interprete celeberrimo, in suo tract. Inter locutionũ & appellationum, numero 77. quos occasione emergente lubebit videre. *Quinimo* (vt mulci autumant) condemnationum suo conspectui & presentie prius sistat, oportet, quã sententiam pronũtiat. Atque ¹² ita passim receptum est in Flandria; excepto magno consilio, in quo ¹³ *†* consuetum est, vt procuratorem generalem cum vno scribarum in carcerẽ ad maleficum transmittant, denuntiuros malefico suã ipsius condemnationem: quò is sententia super se lata conscientius semetipsum parat, ad dignè christianèque tempore & loco constitutis obeundum supplicium.

De ordinaria capitali
punitiõne in Flan-
dria.

C A P. LVI.

S V M M A E.

¹ Punitiões capitales ordinarias ² habet in Flãdria sex, aut septẽ.

IN Flãdria sex aut septẽ [†] habet punitiões capitales ordinarias. Prima & maxima harũ est, quã simul & vitam, & opes vniuersas aufert. Proxima vitam duntaxat, nõ opes tollit. Tertia nec vita, nec opibus orbat: sed mutilationẽ, aut alicuius membri, vt pugni, auris aut digiti decisionẽ præstat. Quarta est, quã publica sustigatione, flagellatione, & publico exilio plectit. Quinta est, perpetuum exilium cũ confiscatione bonorum. Sexta fit, installatione theatri, aut simili publica exhibitione malefici in locis editis, quò is palam omnibus exhibitus, saltem pudore respiciat, & aliis incautis suã vitandã nocentiã testimonium ferat. Gandau præterea vsurpare consueuerunt punitiõne priuationis Iustitiã siue legiã immunitatis.

De ordinaria criminali
punitiõne ciuili.

C A P. LVII.

S V M M A E.

¹ Ordinariã criminales punitiões ciuiles, quã dicantur.

² Nulla, commodã iurisdictiõnis sunt.

ORDINARIAE
 criminales pu
 nitiones ciui
 les, sunt mul
 tæ & pœnæ
 pecuniariæ, quas Principes
 instituerunt. Pœnæ enim &
 mulctæ sunt cōmoda iuris
 dictionis, not. Bart. in l. fina.
 ff. soluto matrimonio. & Lu
 douicus Romanus consilio
 suo lxx. incipiente, Visis the
 mate & quæstione, in iij. co
 lū. in vltimo dubio. Aut cer
 tē sunt peregrinationes &
 ablegationes breues & lon
 ginquæ, quæ scriptæ narran
 tur in lib. Rubro.

De exiliis siue
 bannis.

CAP. LVIII.

SVMMAE.

- 1 Exilium passim est v̄sitatissi
 mum in Flandria.
- 2 Exilio plectimus extra ciuita
 tem, intra ciuitatem, & in con
 stitutus locis.
- 3 Exilium cum confiscatione bo
 norum, par est morti ciuili.
- 4 Mors ciuili, morti naturali si
 milis.
- 5 Exilio damnamus temporali,
 aliàs non temporali.
- 6 Exilia & emissiones, nomine
 sunt diuersa, re verò eadem.
- 7 Exilū tempus violans, iterato
 exilio damnandus.

SITATIS.
 mum est in
 Flandria pu
 niri exilio.
 Est autē tri
 plex exilij ra
 tio.

Alia, quæ extra ciuitatem
 pellit. Altera, quæ intra ciui
 tatem coarctat. Tertia, quæ
 in certo & cōstituto loco ho
 minem adstringit. Intra ciui
 tatem exilio cōtinemus eos,
 quorum præsentia reipubli
 cæ profuerit magis, quā ab
 sentia: quive absentes offi
 cere magis, quàm proficere
 possent. Pari ratione eos ex
 tra ciuitatem exilio damna
 mus, quos absentes cogno
 scimus fore magis vtilis for
 ris, quàm in ciuitatibus. In
 constitutis verò locis, exilio
 arctamus eos (quod item vo
 cari solent confinementem)
 quos nolumus errabundos
 per diuersas regiones vaga
 ri, eoque lex siue magistra
 tus ipsis exilij locū designat,
 veluti in Cypro, in Rhodo,
 Hungaria, aliisq; locis, vo
 lens, vt ibi permaneant, ne
 que limites transiliant, Bar
 tolus in l. relegatorum. §.
 est quoddam genus. ff. de in
 terdictis, & relegatis, & de
 portatis. Baldus in l. execu
 torem. viij. colum. numero 33.
 C. de executione rei iudica.
 D. Abb. in cap. postulasti. iij.
 colum. numero 10. extrā de
 foro

Foro competenti. Necessum
 item fuerit, vt relegatus is se
 se caute ab vltiori malefi-
 cio temperet, aliò qui enim
 grauiori punitioni aut per-
 petuæ poenæ se deuinceret. l.
 3 relegati in princip. ff. de pœ-
 nis. Perpetuum † exiliū cum
 bonorum confiscatione, in iu-
 4 re par & æquale habendum
 est cum ciuili morte, † quæq;
 proxima est morti naturali
 siue corporali. §. cum autem.
 iuncta glos. in verb. mortuo,
 & ibi D. Angel. Areti. Insti-
 tu. quibus modis ius patri. po-
 testat. soluit. & l. j. §. quidam
 filium. in fine. ff. de bonorum
 possessio. contra tabul. Cyn.
 & Baldus in l. Deo nobis. C.
 de episcopis & clericis. Iustit-
 5 tiæ Flandriæ † interdum ple-
 ctunt exilio temporali, inter-
 dum non temporali. Vbi no-
 rabis Gaudentibus morem
 huic esse, vt damnent exilio
 quinquagenario, & infra. Bru-
 gensibus verò cōsuetum est,
 exilium decernere ad certum
 temporis terminum: aliquan-
 do sine vlllo temporis termi-
 no: quod idem faciunt & alia
 pleraque regionum multa-
 rum tribunalia, nullam con-
 fiscationem pronuntiantia.
 6 In magno † quoque consilio,
 nunc temporali exilio, nunc
 non temporali damnant, sed
 vbi nullum statuitur tem-

pus, con sequitur bonorū con-
 fiscatio. Quædam Iustitiæ
 Flandriæ vtuntur emissioni-
 bus siue ablegationibus, nul-
 lis exiliis: hæc tamen in eun-
 dem finem recidunt. Quis-
 7 quis semel † certo tempore
 exilio damnatur, idque præ-
 maturè violauerit, is iterato
 exilio remittitur ad aliud
 simile tempus: in quibusdam
 verò locis tales perpetuò exi-
 lio relegantur, hoc est, depor-
 tantur. Et quicumque ita per-
 petuò exulant, ipsis consti-
 tuitur exilij locus, Cyprus,
 Rhodus, Portugallia, aut si-
 milis definitus locus. l. relegati. l. exilium. & l. relegato-
 rum. ff. de interditiis & rele-
 gatis & deportatis. hæc tan-
 tum de bannis & exiliis. Me-
 ruit tamen isthæc exiliorum
 materia tum accuratius tum
 fusius explicari: vt pote quæ
 cunctis regionibus vsitatissi-
 ma sit, & poenâ communis:
 verum negotiorum vndæ,
 quibus constantè immerfus
 supra vires premebat, tam
 digno tractatui vltiorem
 operam nostram inuidebāt.
 Quare hinc necessariò ab-
 stractus suaseram pio lecto-
 ri, consulat Do. Nellum de
 sancto Geminiano in tracta-
 tu suo de Bannitis, vbi hanc
 materiã latissimè & dignis-
 simè persequitur.

Qui excusandi, non puniendi, ob delicta commissa.

CAP. LIX.

SV M M AE.

- 1 Regulariter delicta plectenda sunt poena delictis condigna.
- 2 Quibus casus iuris patrocinantur,
- 3 Qui casu, non meditata occasione peccant,
- 4 Qui Phrenesi percitus maleficia committit,
- 5 Dormiendo ladentes,
- 6 Pupilli, & pueri impotentes,
- 7 Huic regule non subsunt ebrietate plane sepulti.
- 8 Ignoranter male facientes,
- 9 Necessitate summa peccantes,
- 10 Item diuinis reuelationibus,
- 11 Item rerum ipsa equitate,
- 12 Item graui metu periculi.
- 13 Item aqua, & rationabili defensione.

ERACTIS haec tenus formis, quibus nocentes legum constitutionibus grauamus, non ab re me facturum esse putauimus, si malefactorum legitimas expurgationes adicerem: quibus merito lex, usus, ratio, & necessitas patrocinari debent. Regulae itaque iuris ad poenam quemlibet adstringunt delictis condebitam, & constitutam. Fallit tamen isthaec regula in

omnibus casibus, quibus iura dissimulant alteri alteri licere offensionem inferre, de quibus infra suo loco dicitur. Fallit praeterea in illis, quos casu delinquere contingit, quod item mox infra erit cernere. Rursum fallit in furiosis, phreneticis, aut amentibus, si quando tempore phreneseos aut amentiae peccasse eos copereris. Praeterea a regula tolluntur, qui dormientes, aut in somnis peccant, quod id citra omne voluntatis arbitrium fiat, absque ulla facti noticia. Ad haec et excusandi sunt pupilli & pueri minores, & a delinquendi voluntaria malitia adhuc vacui. Adde ebriosos, et qui vino potuue alio adeo sepulti fuerint, ut quid fecerint nesciant: nisi certe hanc ebrietatem astutia & studio quodam affectassent.

Ignorantia et quoque a regula & delictis excusat, veluti si vxor cum viro in lecto suo repperit, quem germanum putauit esse maritum, moechata fuerit. Excusat etiam extrema rerum necessitas: ut post explicabitur in cap. de defensione coacta. Insuper excusant et diuinae reuelationes, quas tamen raro contingere cernimus. Item et res iustae: siue ipsa iustitia, quae iudicis animum flectere possunt. Item et excusat grauis metus sibi inferen

inferendi periculi. Postremo
 13 excusae æqua defensio, qua
 omne periculū strenuē à pro-
 prio capite pellere, aut ab
 amicis arcere, aut à bonis suis
 amicorūque suorū propul-
 sare quis conatur, vti infra
 clarē doceberis. Hæc tantum
 de maleficorum legitima ex-
 purgatione obiter dicta suf-
 ficiant.

De capitalium & publi-
 corum criminum
 multiplicitate.

CAP. LX.

S V M M A E.

- 1 Capitalium & publicorum cri-
 minum, aliud homicidiū, latro-
 cinium, paricidium, stuprum,
 adulterium, raptus, Zodomia
 vis publica, prædatio, incendiū,
 furtum.
 Crimen læsæ maiestatis bifariā
 diuiditur.

VVM hæc-
 nus de crimi-
 nosis (quate-
 nus ad ipsorū
 accusationem,

comprehensionem, torturā,
 aut expurgationē spectare vi-
 debatur) nonnulla peregeri-
 mus, libuit hic ipsorū crimi-
 num varietatē paucis interse-
 rere, priusquā ad reliqua hu-
 ius materiæ trāseundū esset.
 1 Est igitur criminū, aliud cri-
 mē læsæ Maiestatis, aliud ho-
 micidiū, latrocinium, parrici-

dium, stuprum, adulterium,
 raptus: Zodomia, vis publica,
 prædatio, incendiū, furtū,
 atq; huius generis penē cri-
 mina infinita: à quorum no-
 menclatura (quū sacræ Theo-
 logiæ & Iuris literæ, hæc copio-
 sè & passim explicent) si-
 persedeo. Cæterum † crimen
 læsæ Maiestatis bifariā fin-
 ditur. Aliud est enim crimen
 læsæ Maiestatis diuinæ: Aliud
 crimen læsæ Maiestatis hu-
 manæ siue temporalis.

De crimine læsæ Maie-
 statis diuinæ.

CAP. LXI.

S V M M A E.

- 1 Crimē læsæ Maiestatis diuinæ,
 omnium criminū est grauissimū.
 2 Peccatum in parētem, dominū,
 & Senatorem, grauius est, quā
 in ignotum, & priuatum.
 3 Pœnam conuenit delicto condi-
 gnā esse.
 4 Iudicem non æquum est esse mi-
 tiorem lege.
 5 Clementiores multò leges sunt,
 quā homines.
 6 Diuina Maiestas aliàs occultè,
 aliàs manifestè offenditur.
 7 Occultorum solus Deus & co-
 gnitor & Iudex est.
 8 Secretorum cognitio ad forum
 non pertinet humanum.
 9 Crimina læsæ Maiestatis diuinæ
 sunt, blasphemia, præuaticatio,
 apostasia, hæresis, simonia, fortil-
 giū, diuinatio, incantatio, &c.

- 10 Blasphemia Deum obiectū habet: idē peccatorū gravissimū.
- 11 Blasphemia descriptio.
- 12 Blasphemia in Deum, de iure civili capitalis est.
- 13 Blasphemia non dissimulanda.
- 14 Blasphemia altera descriptio.
- 15 Ultimum supplicium, mortem interpretatur.
- 16 Clausula in fine posita, ad singula refertur præcedentia.
- 17 Blasphemantes quomodo de cōsuetudine puniuntur.
- 18 Blasphemantes quomodo à iure canonico arceantur, remissivē.
- 19 Blasphemia est missi fori.
- 20 Iudices ambo (ecclesiasticus scilicet & secularis) ad eiusdem delicti punitionem aliquando concurrunt.
- 21 Blasphemantem non deferens, puniendus est.
- 22 Iracundia & ebrietatis prætextus an excusent?
- 23 Iracundia lacesita minuit, nō tollit delictum.
- 24 Blasphemia tam facti, quàm verbis committitur.
- 25 Imagines seriō malē tractātes, morti sunt obnoxij.
- 26 Non minus facta, quàm verba loquuntur.
- 27 In blasphemātibus assuefactio in primis attendenda.
- 28 Blasphemi antiquitus quomodo opprimebantur.
- 29 Blasphemia quādo dicatur publica?
- 30 Blasphemia ne maledicti quidem sunt incessendi.
- 31 Blasphemia idem cum maledictio secundum nonnullos.
- 32 Blasphemia puna irrogatur remissor in Francia, atque in nostratibus regionibus.
- 33 Blasphemi quomodo puniti ex edicto Regis Philippi de Valois.
- 34 Blasphemia in burgundia, franciæ, & curijs magnatum, admodum frequentes.
- 35 Prævaricatio Adamum protoparentem exegit paradiso.
- 36 Prævaricatores qui dicantur?
- 37 Prævaricator à quo dictus.
- 38 Prævaricator recte Vlpiano Iuriscōsulto, qui dicatur.
- 39 Prævaricator secundū Marcellum Iuriscōsultū, quis dicatur.
- 40 Prævaricatio qualiter probetur? remissivē.
- 41 Apostasia elongatio, defectio, rebellio, retrostatio, retrocessio, nuncupatur.
- 42 Apostasia trifaria, perfidiæ, inobedientiæ, & irregularitatis.
- 43 Apostasia, perfidiæ est.
- 44 Apostasia perfidiæ, ut hæresis, punienda.
- 45 Apostasia, inobedientiæ est.
- 46 Apostasia, irregularitatis est.
- 47 Apostata irregularis quomodo puniendus?
- 48 Ecclesia non claudit gremium resipiscētibus.
- 49 Apostata, testis aut accusator esse nequit.
- 50 Hæresis quare ceteris criminibus grauior, & detestabilior.
- 51 Hæresis nō immeritō crimen læsa Maiestatis diuine appellatur.

- 72 *Maiestatem aternam offendere grauius est, quam temporalem.*
- 73 *Simonia triplex remissiuè.*
- 74 *Simoniace adeptorum beneficiorum fructus, cui restituendus?*
- 75 *Simoniacus, nullam potest in ecclesia offerre victimam Deo gratam.*
- 76 *Beneficium simoniacè adeptum vacare conjetur.*
- 77 *Restitutio fructuum beneficij simoniacè obtenti, non est facienda canonicis.*
- 78 *Capitulum, tantum administrare potest, eosque in usum pium conuertere.*
- 79 *Bonorum vsurariorum administratio reseruatur Episcopo, distribuenda pijs vsibus.*
- 80 *Sortilegium quid sit, generaliter sumpto vocabulo.*
- 81 *Sortilegi, diuinautores, malefici, hostes humana salutis, & humani generis inimici credendi sunt.*
- 82 *Sortilegus proprie quis dicatur?*
- 83 *Sortilegia plerunque sub falsa religionis imagine fieri iuenerunt.*
- 84 *Sortilegium unde vocabulum duxit?*
- 85 *Sortilegia per quas fuerint prius inuenta?*
- 86 *Sortilegiorum diuersa species, diuinatoria, amatoria, venefica.*
- 87 *Diuinationis species sunt varia.*
- 88 *Qua poena plectendus, qui poculo amatorio porrecto, aut male composito, aut male temperato, alterius libentis iustulerit vitam?*
- 89 *Poena ultimi supplicij punitur quis*
- 73 *Maiestatem aternam offendere grauius est, quam temporalem.*
- 74 *Simoniace adeptorum beneficiorum fructus, cui restituendus?*
- 75 *Simoniacus, nullam potest in ecclesia offerre victimam Deo gratam.*
- 76 *Beneficium simoniacè adeptum vacare conjetur.*
- 77 *Restitutio fructuum beneficij simoniacè obtenti, non est facienda canonicis.*
- 78 *Capitulum, tantum administrare potest, eosque in usum pium conuertere.*
- 79 *Bonorum vsurariorum administratio reseruatur Episcopo, distribuenda pijs vsibus.*
- 80 *Sortilegium quid sit, generaliter sumpto vocabulo.*
- 81 *Sortilegi, diuinautores, malefici, hostes humana salutis, & humani generis inimici credendi sunt.*
- 82 *Sortilegus proprie quis dicatur?*
- 83 *Sortilegia plerunque sub falsa religionis imagine fieri iuenerunt.*
- 84 *Sortilegium unde vocabulum duxit?*
- 85 *Sortilegia per quas fuerint prius inuenta?*
- 86 *Sortilegiorum diuersa species, diuinatoria, amatoria, venefica.*
- 87 *Diuinationis species sunt varia.*
- 88 *Qua poena plectendus, qui poculo amatorio porrecto, aut male composito, aut male temperato, alterius libentis iustulerit vitam?*
- 89 *Poena ultimi supplicij punitur quis*

- quis quandoque pro homicidio, sine dolo ac intentione aliqua occidendi commissio, contra dispositionem iuris communis.
- 90 Qua pena afficiendus, quando non fuit subsecuta mors, sed alius turpis affectus?
- 91 Malefici sola carminis potentia homines nonnunquam interimunt.
- 92 Cuius est condere, eiusdem est & solvere.
- 93 Cuius est condemnandi facultas, eius est abstinendi libertas.
- 94 Nihil tam naturaliter connexum, quod eodem genere dissolui non possit.
- 95 Sanare, hic, & morbos inferre, eiusdem sunt artificij.
- 96 Dæmō secretorum morberum ac rerū naturalium peritissimus.
- 97 Remedia aduersum maleficia iure ciuili nequaquam reprobata.
- 98 Iure Pontificio non licet maleficiatum contrarijs maleficis liberare.
- 99 Diuination inter ceteras obtinet principatum.
- 100 Sortilegi & Necromētici suis superstitionibus fidem asserturi, futura pronuntiant.
- 101 Diuinationum quatuor sunt species geomantia, hydromantia, pyromantia, aeromantia, hinc dicitur geomanti, hydromanti, pyromanti, aeromanti.
- 102 Professorum, alij diuini, alij incantatores, alij havioli, alij haruspices, alij augures, alij phitonissa, alij astrologi, alij genethliaci, alij salutores, alij necromantici dicuntur.
- 103 Necromantia unde dicta.
- 104 Hinc necromantes vel necromantici.
- 105 In necromantia eror aque miscetur: dæmōnes enim cruore delectari feruntur.
- 106 Professores siue magistri 2. & 3. speciei sortilegiorum, qui sint.
- 107 Maleficos vocamus, ob facinorum enormitatem.
- 108 Magistri artis amatoria, & venesica, iure ciuili equiparantur.
- 109 Sortilegorū professio duplex, tacita & expressa, solennis siue publica & priuata.
- 110 Tacita professio, quid.
- 111 Professio tacita, quare sic dicta.
- 112 Expressa professio quid.
- 113 Expressa professio duplex.
- 114 Expressa professio solennis, siue publica quid.
- 115 Expressa professio, priuata quid.
- 116 Satanas in hoc totus incubit, vt adoretur quasi Deus.
- 117 Quibus locis, quibusve temporibus sortilegia fieri cōsueuerūt.
- 118 Sortilegi, hisque similes alij vbi conuenire soleant.
- 119 Sortilegia plerumque fiunt in locis syluestribus, occultis, subterraneis, ab hominum conuersatione remotis, longè distitis, in caudis castellis & desertis, et semper in intempesta noctis tenebris.
- 120 Qui male agit, odit lucem.
- 121 Satanas, virtutum, bonorum operum, veritatisque aduersarius

- rius infestissimus.
- 122 Satanus mendax, inuentor et auctor mendacii, amat tenebras, loca obscura, sordida.
- 123 Sortilegia, cur nocte potius, quam interdiu fiant.
- 124 Sortilegi, quibus rebus, signis, instrumentis, mixtura, compositionibus, ligaturis, characteribus, & figuris utantur.
- 125 Malefici in manibus publica iustitia existentes, & incarcerati, cur non faciant se deferri, ac inde liberari per ministerium demonis, ad mortem euitandam.
- 126 Demon eorum, quos habet subiectos, mortem optat, quò prædam eos habeat tutam.
- 127 Malefici incarcerati cur eua dere nequeant: quòd tum diuina iustitia non permittat demonem in eos suam naturalem exercere potentiam.
- 128 Maleficis unde potestas tanta.
- 129 Potestas omnis à domino Deo est.
- 130 Neque demones, neque malefici, quicquid facere possunt, nisi Omnipotens consentiat, potestatemque faciendi concedat, quòd iam peruersa voluntate facere decreuerunt.
- 131 Malefici quicquid moluntur, non hominis demonisque potentia id solum ascribendum: sed diuino permisso id totum peragi credendum est.
- 132 Diabolus, cum sit superbissimus, Deo cupit in omnibus quam simillimus esse.
- 133 Effectuum omnium necromanticorum & maleficorum operator diabolus, per applicationem medicorum, opus producit optimum: quòd fit aliquando realiter, aliquando solum apparenter.
- 134 Malefica mulieres, notas quasdam & signa symbolica à demonibus recipiunt, quibus exciti demones mox presiliunt.
- 135 Maleficarum stulta credulitate nihil efficacius in operationibus demonum, que pacis votis que augetur.
- 136 Malefice rebus utantur ad maleficium sibi natis & familiaribus.
- 137 Malefici non sunt vssiam tollerandi, sed vbius locorum tollendi funditus.
- 138 Maleficos non patieris viuere.
- 139 Demonum, alij aerij, alij ignei, alij aquatici, alij terrestres, alij subterranei, alij lucifugi, à locis quibus sunt adducti, aut à malitia natura, appellationes eas habentes.
- 140 Maleficarum potestas tota demonibus, à Domino Deo limitata, conceditur.

RAVISSIMUM & omnium criminum maximum est, Crimen læsæ Maiestatis diuinæ: cum longè grauius sit æternam, quàm temporalem ostendere Maiestatem, auth. GAZ

Gazaros, C. de hæreti. & Manichæ. & in Authen. De statutis & consuetudinibus cōtra libertates ecclesiæ editis. §. 3 Gazaros, colla. x. constit. fin. vnde dicta Authen. desumpta est: quæ quidem verba etiam legimus canonizata, in c. vergentes in senium, ext. eo. tit. de hæreti. & ibi notab. glossa in verb. grauius, c. sicut qui ecclesiam, & ibi sing. gloss. in verb. grauius. xvij. q. iij. Maius (inquit) peccatū est, quod in Deum cōmittitur, quā in Deitatem, aut in religionem diuinam committitur, in omnium fertur iniuriam, ac publicum crimen committitur. l. Manichæos, versus exordiū. C. de hæret. & Manichæ. c. cum secundū leges. eo. tit. lib. vj. Præterea, quantō dignior est persona, cui peccatur, tantō grauius est peccātis delictum, vt legitur & notatur in c. j. de calūniat. text. gloss. & Panor. in c. cum illorum, ext. de senten. excōmuni. tex. in §. atroc, iusti. de iniur. Aliter enim delinquit ac punitur, qui quid in dominū parentemve ausus est, quā qui in extraneū: In magistratum, quā qui in priuatum. Ita textus in l. aut facta. §. 6 enormius est delictum in Deum quā in quemcūque 7

hominem, text. in d. c. vergentis in senium. consequitur id ipsum omnium grauisimè esse plectendum. Nam ꝑ ꝑœnam conuenit delicto esse conformem, vt per hæc verba dicit textus elegans & philosophicus in l. respiciendum in fronte sui. ff. de ꝑœnis. Respiciendum cautè iudicanti fuerit, ne quid, aut durius, aut remissius cōstituat, quā causa deposcit. Nec enim aut seueritatis, aut clementiæ gloria affectāda est: sed perp̄so iudicio, prout quæq; rei expositulat, cūsta statuēda sunt, & dicit tex. in c. felicis, de ꝑœn. in vj. post multa verba: Proportionetur ꝑœna delicto, ita vt vindicta ex æquo excessu respondente ab offensa nostrorum cohibeatur deinceps & c. nec enim delictum non delictum, vel non crimē crimen facere debemus. Nec ꝑ iudex debet esse mitior leges inquit textus in §. oportet, in Authen. de iudicibus. colla. vj. Illud est, quod dicimus, quod ꝑ mitius agitur cū lege, quā cum homines clementiūsque iudicant leges, quā homines: & multō sunt clementiores leges, quā homines, in l. Celsus, ff. de arbi. Caterū ꝑ diuina ipsa Maiestas aliās occultè, aliās manifestè offenditur: quia ꝑ tamen occultorum sic

ue secretorum solus Deus,
 & cognitor & iudex est.
 8. tipforum cognitio ad forum
 non pertinet humanum. ca-
 pitu. vnico. §. porrò. Vt eccle-
 siastica beneficia sine diminu-
 tione conferantur. cap. sicut.
 extrà, de simon. capit. erube-
 fceant. in fine. xxxij. distinctio
 ne. coniuncta ibidem memo-
 rabilis glos. in verb. Secretoro-
 rum. De his igitur, per quæ
 ipsam diuinam Maiestatem
 palam offendunt, præsens a-
 get capitulum: atque eius
 9. modi sunt, blasphemia, præ-
 uaricatio, apostasia, hæresis,
 simonia, fortilegium, diuina
 tio, incantatio, atque id ge-
 10. nus similia. † Blasphemia
 Deum ipsum obiectum ha-
 bet: ideo peccatorum est gra-
 uissimum, vti & hinc quo-
 que liquet, quòd Luciferum
 creaturarum omnium nobi-
 lissimum illicò cum suis ex-
 11. pulit caelo. Est † igitur Bla-
 sphemia, Deo attribuere, vel
 de Deo aliquid dicere, quod
 12. Deo non conuenit: vel Deo
 adimere, quod ipsi proprium
 est, aliquæve verba in eius
 sanctos, & maxime Beatam
 virginem publicè & contu-
 meliosè proferre: quæ qui-
 dem descriptio probatur in
 cap. si quis per capillu. xxij.
 quæst. j. & in cap. statuimus,
 & ibi Doctor. extrà de male-
 13. dic. Blasphemia † in Deum,

de iure ciuili, pœna mortis
 punitur, tex. est apertissimus
 in Authentica, vt non luxa.
 contra naturam collatio. vj.
 quæ pœna meritò infligitur:
 13. quia † illius dissimulare non
 debemus opprobrium, qui
 probra nostra deleuit. cap. in
 nonnullis, extrà de Iudæis,
 Sarace. & eo. seruis. Minuen-
 da sic fuerit superior definitio,
 14. † Blasphemia in super
 fit, quoties quis deliberato
 animo, de Deo omnium no-
 strum creatore ac redempto-
 re, maledica lingua quippiam
 indignum effucuerit. Et ani-
 maduertite, quòd textus in
 dicta Authentica, vt non lux-
 xurientur contra naturam,
 in fine, vbi narrauit enormi-
 tatem nonnullorum crimi-
 num subiungit: præcipimus
 enim gloriosissimo Præfe-
 15. cto regie ciuitatis, perma-
 nentes in prædictis illicitis
 & impiis actibus compre-
 hendere, & vltimis subdere
 supplicii. Quæ † verba se-
 cundum gloss. ibidem in ver-
 supplicii, intelliguntur de
 morte, secundum vulgatum
 textum in l. vltimum simpli-
 cium, mortem solam inter-
 prætamur. ff. de pœnis. Et si
 argutus quispiam dicat, quòd
 solum ille versiculus refera-
 tur ad Sodomitã (de quo ve-
 re dicitur, quòd morte mul-
 16. tandus est) & non ad blas-
 phem

phemâtem, Dico quòd istud tollitur. Nam cum suprâ in d. tit. fuerit locutus Imperator, tam de sodomitis, quàm de blasphemantibus, versiculus ille post ad finē adiectus, referendus est ad vtrunque: **16** clausula † enim in fine posita, ad singula refertur præcedentia, teste D. Bart. in l. fin. ff. de reb. dub. & l. Prætor ait. ij. ff. vi. bon. rap. Abbas in c. secundò requiris, ext. de appella. gl. & Doct. in c. cum dilecti, de don. Imò plus voluit Bartol. in l. talis scriptura. §. hanc autem. ff. de leg. j. quod referatur ad præcedentia, etiâ si sit clausula onerosa. Huic seruit quod notat Abbas per gl. sibi notabi. in c. de multa. in v. colum. de præbend. dicens: Quòd si post constitutionem aliquid adiiciatur, omnia suprascripta habent locum in illo postremum adiecto. Faciunt que habentur in l. & si pepererit, §. filius, ff. de liber. & posthu. & l. si seruus plurium, §. si. ff. de le. j. item, quòd dicta pœna vltimi supplicij habeat locum in blasphemia, suffragatur illud dictum præcitati authent. circa medium, ibi: Si contra homines factæ blasphemix impunitæ non relinquuntur, multò magis, qui ipsum Deum blasphemant, digni sunt supplicia sustinere, subiungendo

postmodum circa finem: ne ex contemptu talium iniuriatur & ciuitas, & Respublica per hos impios actus lædi, & pro illa æquiparatione hominis ad Deum, facit text. in simili, in c. viduas, in versicul. si enim, xxvij. q. j. Ad idem in eadem quæstione, c. j. A maiori igitur ad minus inferitur, blasphemantem esse. Blasphemiam verò in Christi seruatoris nostri Virginem matrem euomens, in pellerinam, seu consimilem editum locum subreptus statuitur: vbi blasphematis lingua, candenti ferramento pertunditur: deinde exilio quoque damnatur, siue alia simili pœna arbitraria iudicis. Simile quoque supplicium sumendum de iis, qui blasphemant in Sanctos ac Diuos Christi electos: & hæc de consuetudine. † Si quispiam verò scire desiderauerit, quomodo blasphemantes à iure canonico arceantur siue plectantur, confugiat is ad c. statuimus, ext. de maledi. Vbi † monstratur blasphemiam esse mistum crimen siue misti fori: eoque non minùs seculari, quàm canonico iure puniendam. Et ibidem D. Panor. num. 4. **20** citat casum, quo † ambo iudices (ecclesiasticus scilicet & secula

secularis) ad eiusdem delicti
 punitionem concurrunt: adeò,
 vt à seculari irrogata malefi-
 co pœna, non præscribat ec-
 clesiastico pœnam quoq; in-
 ferendam, nec contrà, vt ibi-
 dem videre fuerit. Præterea,
 blasphemia crimen est nulli
 vnquam piorum hominum
 dissimulandum ad tacendū,
 quin potius quàm citissimè
 prodendum, iuxta text. in c.
 nonnulli, vbi Doct. not. ext.
 21 de iudicis. Adeò † quòd blas-
 phemantem non deferens,
 ipse tanquam maleficus blas-
 phemanti consentiens, pu-
 niendus esset. text. in c. si quis
 per capillum, xxij. q. j. versus
 medium. Ibi, Si quis autem
 talem hominem non mani-
 festauerit, non est dubium,
 quin diuina condemnatione
 22 coëreatur. Nec † blasphe-
 mantem excusat aliquis iracun-
 diæ aut ebrietatis præ-
 23 textu. Nec † licet iracun-
 dia lacepsita soleat delicti
 pœnam minuere, non tamen
 efficit, quin maneat delictū,
 per ea, quæ not. in l. si non
 conuictij, C. de iniurijs, in c. si
 quis irascitur, per Doc. ibi, ij.
 q. iij. & quod habetur in l. lu-
 risiurandi, C. de reb. creditis.
 & in l. quicquid calore, ff. de
 regul. iuris. Ebrietas quoque
 pariformiter nō excusat de-
 lictum, licet diminuat, siue
 leniat pœnam, vt probat tex.

in l. omne delictum, ff. de re
 milita. ibi, per vinum aut la-
 sciuiam lapsis capitalis pœ-
 na remittenda est, & militiæ
 mutatio irroganda est, & text.
 in c. sanè, & in c. inebriantur,
 xv. q. j. Hinc vulgò dici so-
 24 let: † Quòd ebrietas excu-
 sat culpam à tanto, sed non à
 25 toto. Caterùm notandum
 est, quòd non modò verbis,
 sed etiam factis blasphemia
 committitur. Veluti, si quis
 Sanctorum imagines seriò
 verberet, conscindat, vel in
 terram proiciat: sicut habet
 textus à contrario sensu in l.
 non cōtrahit, ff. ad l. lul. Ma-
 iest. ibi. Nec qui lapide iacta-
 to incerto, statuam fortuitò
 attigerit, crimen Maiestatis
 commisit: ergò si seriò fecit.
 set, & nō fortuitò, bene com-
 misisset. Imò plus probat tex.
 in c. si canonici, in §. ceterùm,
 de officio ordin. lib. vj. Quòd
 percutiens tales imagines,
 etiam non seriò, grauiter pu-
 nitur. Ita reprehendit per
 hæc verba: Caterùm detesta-
 bilem abusum, horrendæ in-
 deuotionis illorum, qui cru-
 cis, beatæ Mariæ virginis,
 aliorumque Sanctorum ima-
 gines, seu statuas irreueren-
 ti ausu tractantes, eas in ag-
 grauationem cessationis hu-
 iusmodi prosternunt in ter-
 ram, & vrticis spinisque sup-
 ponunt, penitus reproban-

res: aliquid tale fieri de cate-
ro districtius prohibemus,
statuentes, vt in eos qui con-
trafecerint, vltrix procedat
dura sententia: quæ delin-
quentes sic puniat grauius,
vt alios à similibus præsum-
ptione compestat. & ibi gl. in
verb. In deuotionis. declarat
quod tales imagines debe-
mus adorare, & qua adora-
tione, ibi etiam Dominicus
de sancto Geminiano refe-
rens Lapum, quod tantam
imaginibus reuerentiam de-
beamus, quantam illis, qui
per imagines designantur,
Vnde dicerem. serio superio-
ri modo imagines tractan-
tes, morti obnoxios esse. per
text. vulgatum in l. ex sena-
tusconsulto. ff. ad l. Cornel.
de sica. qui sic habet: Ex sen-
atusconsulto, eiusdem legis
pœna damnari iubetur, qui
mala sacrificia fecerit, ha-
buerit: quod satis verificatur
in illo (meo tenui iudicio) qui
tali modo supradicto, res sa-
eras tractauerit. Quin &
Angelus ibidem expresse per
illum textum tenet, tale de-
lictum morte puniendum:
etiam si referat, aliàs in fa-
cto solum manum delinque-
tis fuisse abscessam. & idem
Angel. in sua disputatione,
quæ incipit: Refulgenti de-
littorum, fortiter contendit,
quod ad euadendam supra. 27

dictam pœnam, nulla ho-
minum dignitas quicquam
excusat. Alibi Imperator
idem impietatis flagitium
stricta pœna verbisque asper-
rimis prohibet in l. vnica,
iuncta ibi gloss. in verb. gra-
uissima, & in Rubro, C. ne-
mini licere signum seruato-
ris Christi, & c. & ibi Salicet.
aduersum religiosos id per-
mittentes. Ex superioribus
igitur iam palam est, † Blas-
phemiam non modò dictis,
verùm & factis, multifariam
committi. Nam iuxta tritam
sententiam, Non minùs fa-
cta, quàm verba loquuntur,
l. Paulus, in exordio, ff. rem
ratâ haberi. Quocirca con-
clusiue nunc dicimus, quis-
quis huiusmodi blasphemix
detestandum delictum, data
opera serio ex consuetudine
& publice commiserit, iure
optimo ad mortem posse dam-
nari: Imò capitis vltimo
supplicio plectendus est. Ita
affirmant & concludunt Do-
ctor. in c. fin. extr. de maledi.
post Cynum, & Petrum in l.
ij. C. de reb. credit. Bald. &
Salicet. in l. ij. C. ad l. Iuliam
Maiestat. & post istos Do-
Francisc. Mingon in Com-
mentariis super consuetudi-
nibus Andegauenfib. titulo,
De la punition des crimes, ar-
ticulo clxxxij. numero 17,
dicens, in † istis admodum
assue

affuefactionem attendi oportere, teste Paulo Cast. in l. qui per salutem, ff. de iureiuran. Huic seruit illud **Leuitici 28 cap. xxiiiij.** Educ **†** Blasphemum extra castra, & lapidet cum populus vniuersus. & ita antiquitus blasphemum opprimebantur lapidibus, Numeri c. iij. Nec semel vel bis id faciendo, deberet puniri pœna mortis, sed alia graui pœna, non tam magna, vt ibi habetur in dictis iuribus. Tamen istud intelligitur de blasphemia publica, & non simpliciter, vt habetur in præallegatis iuribus. Et **†** dicitur publica, quando est vulgarissima, & perquam multi conspicientes scandalizati sunt. Qui igitur hoc frequenter commiserit: de quo est text. in c. fin. xxvj. q. vj. ibi, publicum & vulgarissimum crimen est, quod vniuersam commouerit urbem: & quod habetur in l. iij. in princip. C. de summa Trinit. & fide catholi. in l. palam, ff. de verborum significatione. Vel alio mudo potest dici blasphemia publica, quando est notoria iuris, vel de iure: vt quia blasphemus conuictus & condemnatus in iudicio: vel facti aut de facto, iuxta notata in c. vestra, de cohabita. clerico. & mulier. Panormitan. in c. statuimus,

ext. de maledicis, numero 7. & c. si. extra de cohabit. clericor. & mulier. **†** Enormitatem quoque supra ea, quæ antè monstrauius vel hinc cognoscere licet, quòd ne maledictione quidem dignos, æternòque inferni supplicio addictos, maledicia blasphemia inceslere licet, vt est text. in c. si igitur. xxiiij. quæstione iij. Si igitur (dicit textus) Sanctus Michaël non fuerit ausus diabolo, & certe maledictione omni dignissimo, iudicium inferre blasphemix, quantò magis nos ab omni maledictò, potissimum Dei, electòrumque ipsius, oportet esse purissimos? Merebatur profectò diabolus maledictum: sed per os Archangeli blasphemia exire non debuit: quo quidem textu volunt Doctorum nonnulli, idem esse **†** blasphemiam cum maledictò. Cæterùm hic obseruandum est, **†** remissiozem irrogari blasphemix pœnam in Francia, atque in nostratibus regionibus: quandoquidem ibidem ab anno Domini mcccxlviij. ex edicto Regis Philippi de Vallois. Blasphemantes in Deum, aut virginè suam Matrem, primò blasphemix crimine proponuntur populo in publica pelleri na vsq; ad meridiem meridiè

per plateas & vicatim circumducuntur, & à nebulonibus omni spurcitia genere consparguntur: nullo mortis genere, imò nulla alia interim corporali pœna affecti; nisi quòd aliquandiu postea inedia cum panis & aquæ paucitate torqueatur. Si verò blasphemiam iterent, nondum satis correpti isthac infamia, duobus locis iussit ipsorum 35
 incidi inferius labrum in iusticiali theatro. Tertia blasphemiam superius labrum incidit. Quarta blasphemia integram concidit maxillam, 37
 34 Has tunc taxat punitiones clementissimus Rex constituit in istos nefarios blasphemos qui in Burgundia apud Burgundos, & in Francia apud Francos, & etiam in Curiis 38
 magnatum (quod lamentandum est) admodum frequentes sunt, vt norunt qui ibidem habitauerunt aut frequenter uerunt. At huius quoque Philippi regis clementiam, visus est voluisse edictum suum statuere clementis, Imper. noster Carulus v. quod edidit anno xxxj. quòd blasphemos 39
 carcerali angustia in fame & siti mensum vnum puniri iussit: post hanc pœnam, eos quoque qui blasphemiam protulerint, iussit prætereà in pellerinam subuectos, linguæ pertusione candenti fer-

ro sine dissimulatione puniri. Si quis verò prolixius blasphemiam materiam rimari desideret, perlegat tractatum pulcherrimum & eruditione refertum ingeniosissimi Doct. Dom. Ludouici Mòrtali Syracusij, super Reprobatione sententiæ Pilati; necnon Beatum Thomam in secunda ij. q. xiiij. articulis j. ij. & ij. 4
 † P R A E V A R I C A T I O A d a
 mum protoparentem exegit paradiso. Et † præuaricatores dicuntur, qui vera crimina fraudulenter occultant: hinc † præuaricator à varicando, hoc est, transgrediendo dictus est, qui ab officij sui prescripto deflectit atque aberrat: vel, vt Vlpiano Iuriconsultorum Iuriconsultissimo placet, Præuaricator test quasi varicator, qui diuersam partem adiuuat, prodita causa sua: quod nomen Labeo à varia certatione tractū sensit, l. j. & per vniuersum titulum, ff. de præuaricato. Et Marcellus l. c. in l. j. §. præuaricatore, & ibi Bartol. & alij Scribentes, ff. ad S. C. Turpilia. † Præuaricatore, qui colluderet cum Reo, & translatitio munere accusandi defungeretur: eò quòd proprias quidē probationes dissimularet, falsas verò accusationesmitteret. Cic. pro Cluëtio: An vt præuar

- præuicaretur? iam id quod
 que ad corrumperendum iudi-
 40 cium pertinet. † Qualiter au-
 tem probetur præuicatio,
 videbitis apud Bartol. & eius
 sequaces in dicto §. præuic-
 ricatorem. numero 4. his ad-
 ditur, quòd præuicatores
 quasi spinæ euellentur vni-
 uersi, quæ non tolluntur ma-
 nibus: Et si quis tangere vo-
 luerit eas, armabitur ferro
 & ligno lanceato: igne-
 que succensæ comburentur
 vsque ad nihilū, ij. Reg. xxij.
 Quoniam pacto in veteri te-
 stamento, iure canonico, &
 ciuili, veniant puniendi, satis
 abudè liquet ex suprà allega-
 tis, atque hoc loco, studio bre-
 41 uitatis omisisis † APOSTA-
 SIA, elongatio, defectio, re-
 bellio nuncupatur: Aut secun-
 dum nonnullos retrostatio, 48
 aut retrocessio. cap. non ob-
 seruetis, & cap. vltimo, xxvj.
 42 quæstio. vltima. Et † est tri-
 43 stria. Prima, apostasia † per-
 fidia, per quam quis recedit
 à fide, cap. non potest, ij. quæ-
 stio. vij. Et hæc proculdubio,
 44 † vt hæresis venit punienda,
 Panormitano post Hostien-
 sem teste, in cap. j. numer. 3.
 extr. de apost. Alia apostasia
 45 † inobedientiæ, id est, obe-
 dientiæ rebellio, siue à sacra
 & promissa obedientia defe-
 ctio, qualis fuit primorum
 parentum Adæ & Eux præ-

46 uaricatio. † Similiter eorum
 qui sacra ecclesiæ decreta per-
 uicaci animo spernentes, à se
 se excutiunt, cap. si quis vene-
 rit, & cap. illud, extr. de ma-
 ior. & obediens. Preterea, hoc
 apostasiæ crimen etiam inci-
 dunt, quicumque canonica-
 tus aut monachus decreta
 solenni voto & obseruatione
 recepta procaciter, citra vl-
 lam pontificiam dispensatio-
 nem, violât, relinquunt & de-
 47 serunt: † quod solent apostasi-
 am irregularitatis appella-
 re: cap. j. & ibi Panormi. &
 scribentes, extr. de apost. &
 cap. vlti. §o. distinctio. Ideo-
 que tales vti infames, punien-
 dos censuerunt leges squalo-
 re carceris, donec resipuisse
 noscantur, & cõstantem obe-
 dientiam denuò sponde-
 48 rint: quo † casu ab apostasiæ
 crimine leuandi sunt, & prio-
 ribus obedientiæ tradendi re-
 gulis, c. à nobis, extr. de apost.
 iuncta gloss. fina. ibi in verb.
 resipiscant. Ecclesia enim (in-
 quit) nõ claudit gremiū red-
 euntibus & resipiscantibus,
 l. inter claras, in fi. C. de sum.
 Trinitate, & fide catho. atque
 D. Paul. Grillan. in suo tract.
 de hæret. numero 8. libro j.
 Et præfatæ diuisionis trimen-
 bris perspicue meminit gloss.
 celebris in verb. Apostasia, in
 dicto cap. j. extr. de apostatis,
 quæ quidem glossa in fine

- 49 sui, etiam ꝑ sustinet apostatam testem esse, aut alium accusare non posse. cap. beatus, & cap. si quis à vero. iij. q. 54
- 50 Inter crimina quæ animaduersione digna ꝑ sunt, **HÆRESIS** est grauius & cæteris detestabiliꝑ: eò quòd directò contra ipsum creatorem Deum omnipotentem patrat, eius omnipotentia detrahendo, negando illius diuinitatem, vt habetur in cap. j. de sum. Trinita. & fid. catho. & l. j. C. eod. tit. in cap. ad abolendam, de hæret. Non immeritò igitur appellatur crimen lætæ Maiestatis diuinæ, ꝑ ex quo directò tendit in læsionem & præiudiciũ diuinæ potestatis, dicto cap. ad abolendam. & cap. vergentis, eo. tit. Lon.
- 52 gè ꝑ enim grauius est æternam, quàm temporalem Maiestatem offendere, cap. non offeramus. xxiiij. q. j. & d. ca. vergentis. Hæresi itaq; ꝑ no
- 53 tandi sunt, quicunque in fide pertinaciter vacillant, qui se ab orthodoxa ecclesia auertunt & separant: qui cum sancta, orthodoxa, & catholica fide pugnantia ingerunt & docent: aut qui falsam hæreseos opinionem tuentur, contra Christianæ religionis fidem, cap. j. & ibi Abbas & Doct. extr. de hæreti. sæpe citato cap. ad abolendam, cap.
- inter hæresim, & cap. hæreticus. xxiiij. q. iij. & l. quicunque. §. vl. C. de heret. Hoc itaque hæreticæ prauitatis crimen plectendum est, non solũ in plebeis, & infimæ sortis homunculis, verũ etiam in Principibus, Regibus, Imperatoribus, Prælatibus, Episcopis, & Pontificibus. Curia tamen spiritualis siue ecclesia processum peragitur: iustitia verò secularis processum absolutum & iudicatũ exequitur, dicto cap. ad abolendam, & ibi Panor. nume. 7. & 12. & c. excommunicamus. ij. extr. de hæreti. & c. vt officium, & c. cum secundum leges, eod. titu. de hæret. lib. vj. Vt vt isthæc iura præscribant, eò tamen (nec iniuria) nos vsus perduxit, vt consilia & tribunalia quæuis secularia passim non solũ hæreseos executionem, verũ & causæ cognitionem, & sententiæ prolationem assumant. ꝑ Quod quidem hæresis crimẽ habet duo extrema substantialia, sine quibus id esse nõ potest. Alterum est, quod respicit hæresis initiũ, & hoc substantiale est error in ratione: suppleueris tu, quod sit error circa ea, quæ sunt fidei. non circa alia. Alterum verò extremum est, quod respicit complementũ quod est pertinacia in voluntate, c. dixit. xxiiij. q. iij. huius mem

meminit D. Paulus Grillandus, de hæreticis lib. j. numé. 6. Sed hæretici quibus pœnis

56 † plectendi? Augustinus ad Bonifacium refert, singulos hæreticos decem libris auri mulctari. Gelasius Papa exilio dânavit hæreticos. Hieronymus docet refecandas esse putridas carnes, ita inquiens, Refecandas sunt putridæ carnes, & scabiosa ovis à caulis repellenda, ne tota domus, massa, & corpus, & pecora at deant, corrumpantur, putrescant, & intereant. Et infra:

57 † Quæ est ista misericordia, vni parcere, & omnes in delictum adducere? Et Beatus Ambrosius: hæresis, velut quædam hydra fabularum, vulneribus suis excreuit, quæ quanto sæpius succiditur, tanto copiosius succrescit & pululat, igni debite, incendioq; peritura. Augustinus libr. ij. contra Gaudentij epistolam de hæreticis inquit: Hoc hominum genus per Imperatoriam curam corrigi debet. Et super Ioâ. ad longum docet, Imperatores & Principes catholicos bene facere, quod

rium cum adherentibus damnavit in exiliū quia volebat adherere cōsilio Niceno, I. Manichæos. C. de hæreticis. Theodosius Imperator puniuit hæreticos Manichæos, omnium bonorum possessio-
ne & omni successione priuavit, admisit desuper inquisitionem fieri post mortem, I. Arriani, C. eo. tit. de hæretic. coniuncta l. vltimum supplicium. ff. de pœnis. Item decreuit Valentinianus, ne Manichæi in solo Romano conueniendi morandique habeant facultatem: decreuit quoque eos vltimo supplicio tradendos, l. quicumq; . §. vltimo. C. eod. tit. de hæretic. ibi vltimo etiam supplicio coercerentur, qui illicita docere retauerint. Adde hic, quæ habentur in c. excommunicamus. ij. iuncta glossa in verb. Puniendi, extr. eod. tit. Et vt paucis satisfaciamus præfata quæstioni, qua pœna hæretici sint plectendi, dicendum secundum Panormita. in dicto capi. ad abolendam. extr. de hæretic. post Hostiensem, & Ioannē Andr. quod pœna † ignis. debent ergo cremari, vt colligitur ex Euangelio Ioan. xv. c. vbi dicitur. Si quis in me noua manet, mittetur foras, sicut palmes, & arefcet, & colligent eum, & in ignem mittent. Et † hanc pœnam esse

debitam interpretatur consuetudo, quæ optima est legum interpres, cap. cum dilectus, ext. de consuetudine, & in l. cum de in rem verso, ff. de vsur. expressè textus in l. si de interpretatione, ff. de legib. Conueniunt ergo in hoc lex diuina, canonica, ciuilibus, & consuetudinaria, vt communiter puniantur poena ignis, vt testantur Domi. Panormi. & ceteri Canonistæ neoterici in dicto cap. ad abolendam. Idemque prudentissimus noster Imperator Carolus quintus edicto suo generali adstruxit anno quadragesimo: quo pertinaces hæreticos, & sectæ alicui nefariæ addictos, ignis supplicio damnat: respiscentes verò viros, gladij animaduersione, mulieres verò putei inhumatione tollendos præcipit. vbi maior est culpa, ibi grauior debet esse vindicta, cap. excommunicamus. j. §. credentes, versic. Sane, ext. de hæretic. Nec mirum, quia si falsarij monetæ siue pecuniæ, aut alij malefactores (vt infra apertius docebitur) per seculares Principes iuste morti traduntur: cur non hæretici falsarij sacræ scripturæ? Imperatores puniant furta, homicidia, rapinas, adulteria, periuria, cur à minori ad maius, non

punirent hæreses? Animaduertendum autem hic est, priusquam extremam manum huic materiæ imposuerim, non solum verbo, verum & facto in hæreseos crimen posse quempiam incidere: tenent expressè Lopus, Abbas, Antonius de Butrio, & Ioan. Imolenis in Clement. de vsuris. Domi. Franciscus Squillacen. in suo elegantiori tract. fidei, siue de fide catholica: quos data occasione consulturi videbitis.

SIMONIA est studiosa voluntas vel cupiditas emendi, vel vendendi aliquid spirituale, vel spirituali annexum. ita glos. in Rub. in ritu. de simonia. de qua quidem materia, atque eiusdem punitione tractatur prima caussa, per omnes quaestiones suas. c. præsentium & cap. sancitum septima, quaestio. j. In simoniacos variè, idque arbitrariè animaduertitur per iudicem ecclesiasticum, vt licet videre per ritu. & ibi scribes, ext. de simonia. & ne aliquid, & c. atque locis prius allegatis, hic studio breuitatis omisissis. † Intellige autem Simoniacum illum, qui Sacramenta ecclesiastica, beneficia, prælaturas, atque reliquas dignitates ecclesiasticas mercatur aut vendit. Et huic † Simonia vitio nostris temporibus

- poribus multos (quod iure deplorandū) illaqueatos con-
- 66 spiciamus: quoniam & temporale & spirituale hodie venalitati expositum est, ut inquit Anto. in cap. tuam, col. lum. iij. de ætat. & qualitat.
- 67 Papa tamen non dicitur committere simoniam, si confert beneficia vel dignitates accepta pecunia, secundum Bart. in l. Barbarius, in ij. col. um, ff. de offic. Præto. in reperit.
- 68 ubi dixit rationē esse, quia Papatus est Apostolatus, & aut sanctum facit, aut sanctum recipit: quod est notandum, contra rabidē latrantes aduersus sedē apostolicā:
- 69 quibus non est licitum apponere os in cœlum, sed licitum est Papæ æquare quadrata rotundis, cap. cuncta per mundum, & c. Principalem,
- 70 ix. quæstio. iij. Et † dicitur à Simone n. ago, qui fuit primus autor huius sceleris in nouo testamento. Ipse enim voluit emere gratiam Spiritus sancti à beato Petro Apostolorum principe. Sic Giezi in veteri testamento voluit gratiam sanitatis Naaman Syro vendere, ut iij. Regum v. Horum ac plurimorū etiā exemplorum meminit textus, in cap. qui studet, j. quæ
- 71 stio. j. quod vide, quod † scias si moniacorum ibidem recitatorum exitus terribiles. † Et
- præfatā simoniam legimus, & iure diuino & humano damnatam, per extrauag. Pauli ij. incipientem: Cum detestabile, in oordio, sub titulo de simonia. Et Domi. Abbas Panormitanus in capit.
- 73 nemo. extrā de simonia, triplis meminit simoniæ, quæ consulite. Ante absolutionem præsentis materiæ, lubet hic mouere quæstionculam non aspernandam, & sapenmero obuiam. Ponus quendam canonicum
- 74 A. † canonicatum suum simoniacè adeptum esse: Cui eiusdem canonicatus malè impetrati faciendā erit restitutio, fabricane, an capitulo? Pro solutione præmittendum, quod simoniacus nullum ius acquirit in beneficiis: quare illi nullum in beneficium, aut beneficij fructus ius collatum est: eoque iniquè fructus omnes recipit: sed omnes illos restituere tenetur, quos percipit, & sui hæredes seu executores tenentur & adstringuntur sub animæ periculo ad restitutionem, si conscientiam saluam volunt, per extrauagan. Pauli. incipien. Cum detestabile, sub titu. de simon. id expressè ordinantem, & statutem: sed cui fieri debeat restitutio, non dicit. Dico igitur, quod debet fieri ecclesiæ,

in cuius ignominiam cedit
huiusmodi canonicatus ade-
ptio simoniaca. Et sit præci-
75 pueñiniuria illi ecclesiæ, in
qua illicitè recipitur: cum
nullum ibidem potest face-
re seruitium Deo gratum,
imò censendum est ipsum
76 † beneficium vacare, cum
tunc habendus sit tanquam
non verus possessor seu re-
ctor canonicatus, & hoc cer-
tum est cedere in ignomi-
niam ecclesiæ, quare illi ei-
dem ecclesiæ facienda est re-
stitutio, per nota. in capit. de
hoc, de Simonia, in cap. ad li-
berandum. §. fina. de iudi-
77 tiis. Intellego † tamen sanè,
quòd huiusmodi restitutio
non debeat fieri canonicis
ipsis, vt inter se eius canoni-
catus fructus distribuunt, si-
bique ex æquo communi-
cent: sed vt in vsum & utili-
tatem communem ipsius ec-
clesiæ conuertant fundando
ex huiusmodi fructibus mis-
sam, quò cultum diuinum
& fructum ecclesiæ augmen-
tent: Aut certè conuertant
in vsum fabricæ, per extra-
uagan. Urbani 4 aliàs §. sub
eod. titu. de Simon. incipien-
tem, Sanè ne in vinea. vnde
isto casu capitulum solum
78 habet administrare † huius-
modi fructus, & in vsum
pium conuertere: sicuti dis-
79 ponuntur † bona vsurario-

rum, quorum administratiò
reſeruatür Episcopo, non vt
sibi applicet, sed in alium
vsum pium ipsa conuertat,
per c. quanquam, de vsuris.
lib. vj. quod etiam apparet
Philippo Franco in capi. vj.
de offic. ordi. lib. vj. **SORTI-
LEGIORVM** mate-
ria amplius ac fufius nobis
meritò hic foret enarranda,
quòd ea inter Christianos
(pro detestandum facinus)
tam impunè (eò quòd multis
incognita) disimuletur, &
passim tam frequens exer-
ceatur. Ne tamen tam abo-
minandi sceleris imprudens
simplicibus fenestram aper-
iam, qua ad rei notitiam
mea explicatione parum cau-
ta perueniant, si negotij hu-
ius copiam, & varietatem
cunctis articulatiùs pateſce-
ro, statui ab hac materia
prorsum temperandum, ma-
gisque operæ pretium esse,
de ea nihil fari, quàm incon-
sultè aliis ruinæ occasionem
suppeditare. Verùm enimue-
ro, quum in hoc læsæ Maie-
statis diuinæ crimine verſe-
mur, aliquid enucleasse con-
tèti, ea duntaxat & obiter hic
detegere studebimus, quæ
simplicibus officere nequeat,
& doctis ampliora inquirèdi
materiã præbeant. Principiò
igitur, ne ex ignotis proce-
damus, discutièdũ & exami-
nand

nandū assumpſimus, quid sit
Sortilegiū generaliter sum-
pto vocabulo, pro omni su-
80 perſitionis species? † Sortile-
giū, est quædā superſtitio il-
luſoria & ſumme noxia, quæ
vritur homo dæmonis mini-
ſterio, vt habetur xxvj. q. v. in
ſum. & xxvj. q. ij. c. qui ſine
ſaluatore, l. nemo, & l. multi.
C. de malefic. & mathe. & S.
Tho. in ſecunda ij. q. xcv. art.
iij. in tit. de ſuperſtitio. & no-
tatur in c. j. & ij. de ſortil. Et
81 ideò ſortilegi, † diuinatores,
& malefici, hanc diabolicam
ſuperſtitionem profeſſi, di-
cuntur hoſtes humanæ ſalu-
tis, & humani generis inimi-
ci credendi ſunt, l. & ſi exce-
82 pta. & l. ſin. C. eo. tit. † Euiden-
ter nunc ex hoc apparet, quis
propriè dicatur ſortilegus:
Textus enim in c. ſortilegi.
83 xxvj. q. j. dicit, quod † ſortile-
gi nempe propriè hi ſunt, qui
ſub nomine ſictæ religionis,
per quaſdam (quas Sanctoſi
ſeu Apoſtolorum vocant) ſor-
tes, diuinationis ſcientiam
profitentur, aut quarumcun-
que ſcripturarum inſpectio-
ne futura promittunt: ex quo
textu notatur, quòd iſti ſor-
tilegi & incantatores ſub fal-
ſo quodam & ſicto religio-
nis nomine, vt pote Apoſto-
lorum vel aliorum Diuorum
autoritate, ſua conſciunt for- 84
tilegia: & hinc eſt, quòd iſti

incantatores, & maximè mu-
lieres in ſuis ſortilegijs & in
cātationibus (quas vulgò vo-
cant) ſapius dicere iubēt eos,
quos ſuis maleficijs ſeducere
curant, aliquot orationes Do-
minicas: aliquot enarrare
Pſalmos: elagiri eleemoly-
nam: aliquam ſubire peregrina-
tionem: corporis macerati-
onem, & ieiunium, aut ſimile
apertæ pietatis officium:
quo ſciliter incautis, huius-
modi religionis ac pietatis
ſpecie, faciùs imponant, &
ad ſuam perſidi (deſerta vera
Chriſtòque digna fide) nequi-
ter ſeducāt, aut certè aliquot
oratiunculas legendas man-
dant in cultū, gloriā atq; pro
præſidio alicuius Diui, cui ſe
ſe totos, ſuaque vota apparen-
ter nuncupare ſimulāt: quaſi
iſtius Diui præſidio ac ope
cūcta adminiſtrēt, & tanquā
omnia pia ſint, ſancta, ac ſalu-
taria, quæ per ipſos in tali ne-
gocio gerantur: quum tamen
omnia ſicta ſint falſa, ſuper-
ſtitioſa, ac diabolica: nempe
ſolius dæmonis artificio om-
nia pattantes, quæ ſicto cul-
tu, falſisque votis Sanctoſum
peragere ſimulant. Hoc ta-
men pie Lector, velim intelli-
gas, me hoc vocabulū (Sorti-
legium) nō ſtrictè, ſed largiùs
hic accipere, nèpe pro omni
ſpecie ſuperſtitioſa, † ſiue ea
malefica, ſiue amatoria, ſiue
diuina

diuinatoria fuerit. Sunt enim istius diabolicæ superstitionis nomēclaturæ tam variæ formæ præterea ac species, non minùs dissimiles, quàm diuersæ, vt singulas suis certis ac peculiaribus definitionibus cōmonstrare, laboris foret cūm infinitum superuacanei. Quocirca vno hoc sortilegij nomine, omnes ac singulas maleficiorū aut incantationum species (in substantia etiam differentes) cōprehensas volumus: quod solum etiā requiritur ad essentiam veræ definitionis, Bart. teste in l. j. ff. de testam. Et secundum hanc largam acceptionē, is dicitur sortilegus, qui diabolicam superstitionē professus, noxia quæque, supersticiosa ac elusoria, dæmonis iustructione, componit. Vox (noxia) continet species ⁸⁶ amatorias & veneficas. Particula (elusoria) continet speciē diuinatoriam. Verbum (supersticiosa) complectitur sortilegia, quæ sunt ad sanandū maleficiatos, vt l. eorum. l. ne mo. & l. multi. C. de malefic. & mathe. cap. ij. de sortileg. cap. fortes. & cap. seq. xxvj. c. v. Porro sortilegorum professio duplex est, vna tacita, altera expressa: quarum infra ⁸⁷ meminimus. † Hic autē sese offert quæstio, à quibus fuerūt inuenta hæc sortilegia: quibus

que fuere primi authores, quæ ea inter mortales inuenerūt? Dic, quod Persæ ac Caldæi, qui cæteris curiosiores, naturæ etiam secreta abditissima perprimari conati sunt: adeo vt ne hac quidem rerum notione contenti, quas humana industria peruestigare potest honestæ magiæ limitibus transgressus, ad curiosam & impiam dæmonum illusionem & imposturam prolapsi sint. cap. igitur genus. xxvj. q. iij. Si quis autem plura hic desideret, quid sit sortilegiū, & quis sortilegus, videat Archid. in cap. accusatus. §. sanè, de hereti. lib. vj. & in summa confes. in titul. de Sortileg. ij. & iij. quæstionibus. Hostien. & Ray. in summa, eod. tit. & S. Tho. secunda ij. q. 95. in tit. De superstitione. versicul. ad quartum dicendum. † Hoc tamen impræsentiarum admonitum te velim pie lector multas ac diuersas esse sortilegiorum species, iuxta diuersas hominum professiones, & varias formas, quibus illa conficiunt. Præcipuæ vero & capitales species sunt tres, nempe, Diuinatoria, Amatoria, & Venefica. Prima dicta est diuinatoria, quod per illam isti sortilegi vsurparunt sibi nomen diuinatoris: perquam futura quædam præsentia, vel præterita nobis

his ignota, vaticinari conatur, cap. non oportet. xvj. q. v. & d. l. nemo. C. de malef. & mathe. ibi, diuinandi curiositas &c. & secundum hanc acceptionem Sortilegium proprie & strictissime dicitur: hæcque nomen à forte, quæ in hoc materia sumitur pro arte diuinandi, & hoc modo sumpsit text. hoc verbum, in cap. Sortilegi. xvj. q. j. Diuinationis autem species sunt variae. Prima est, quæ fit per manifestam dæmonum inuocationem, pertinêque ad necromanticos. Secunda fit per solam considerationem dispositionis vel motus alterius rei. Hæc augurium est: Tertia est, dum facimus aliquid, vt nobis manifestetur quiddam occultum, quod ad fortes pertinet: & ista duo vltima fiunt per tacitam dæmonum inuocationem. Vbi sub quolibet vero istorum generum rursus diuersæ sunt species. Secunda verò species sortilegiorum, dicitur amatoria, quia fit propter amorem libidinosum, & vt plurimum ad inflectendum pudicos animos ad libidinem, tam mulierum quam viro- rum, sed frequentius mulierum, l. eorum, in princ. C. de de maleficis & mathematic. & l. iij. §. hæc adiectio. ff. ad legem Cornel. de sica. & l. si

quis aliquid. §. qui abortio- nis. ff. de pœnis. Vbi fit mentio de poculo amatorio. † Et qua pœna plectendus erit, quisquis tali poculo porrecto, malè composito, aut malè temperato alterius bibentis sustulerit vitam? Apparet prima facie dicendum, quòd aliqua pœna extraordinaria, relegationis, vel simili: ex quo homicidium illud nequaquam fuit commissum dolo, & cum occidendi proposito: ideo non debet puniri pœna vltimi supplicij. l. prima. §. diuus. & l. diuus. ff. ad legem Cornel. de sica. Tamē contrarium dicit text. in dicta l. si quis aliquid. §. qui abortionis, quòd si casu moriatur, qui vel quæ poculum prædictum absorbit: qui tradidit, vltimo supplicio puniendus est: licet dolo non dederit, sed bono zelo; & hoc est, quia res ipsa est mali exempli. Ex quo notandus est casus † admodum singularis, in quo quis punitur pœna vltimi supplicij pro homicidio commisso sine dolo & intentione aliqua occidendi, contra dispositionem iuris communis, in l. lege Cornelia. & l. diuus, & l. prima. §. diuus. ff. ad legem Cornel. de sica. & l. is, qui cum telo. C. eodem titu. quæ habet, nunquam pœnam mortis inferri

pro

pro homicidio commisso sine dolo & proposito occidendi. Imò in casu prædicto lata culpa minimè æquiparatur dolo, vt signanter ait Bartol. in dicta l. lege Cornelia. hic enim nulla ratio, neque præsumptio contra ipsum, qui dedit poculum amatorium, 90 militat. Et qua pœna † afficiendus, quando nõ fuit subsecuta mors, sed alius turpis affectus? Ad hoc respondendum censeo, quòd iure ciuili humiliiores in metallũ perpetuò damnantur: honestiores verò propter malũ exemplum, & turpitudinem finalis intentionis, in insulam, dimidia parte bonorum suorum confiscata, perpetuò relegantur: ita text. cum gloss. in dicta l. si quis aliquid. §. qui abortionis. ff. de pœnis. 91 Tertia sortilegiorum species est, venefica, siue malefica, quæ cæteris multis partibus est perniciosior, eoque magis execranda, per quam infinita mala suppullulant: tot infirmitates: tam varij morbi: tot calamitates: humana pariter ac brutorum corpora excarnificantur: adeò, vt ad durissimam mortem non raro viuentes adigantur, hi citius, illi verò tardius. Citius enim istiusmodi malefici perimunt, quotienscunque compositio malefica valde præsentanea

est, & plurimum habet veneni. Qua ratione autè id fiat, cautus hic prudensque prætereò. Tardiùs verò mortem infligant, quum longis cruciatibus corpora ita conficiunt, adeò exinaniunt, vt eorum vniuersa virtute contabescente, tandem emori cogantur. Quocirca non perperam species isthæc malefica dicitur, ab enormitate scilicet malitiæ, in quam directè perpetuò vergit. l. eorum. ad exordium. & l. multi. præallegatis. Hinc fit, quòd lex vocat istos humani generis inimicos, vt qui semper tendunt ad hominũ internecionem. Obseruandum prætereà hoc loco, variis modis istos maleficos suo maleficio, homines (diuino semper permisso) adigere ad mortẽ. † Sunt enim, qui sola carminis potètia homines aliquando interimunt, absque vllò veneni haustu, S. Augusti. testante lib. x. de ciuitate Dei, cuius dictũ insertum est cap. nec mirũ. §. magi. xxvj. quæstio. v. l. & si ex præ. in princip. C. de malefic. & mathematicis. eoque alibi appellantur hostes communis salutis. l. fina. in exordio. C. eodem titu. Quidam verò reperiuntur, qui eadem arte, eademque professione magica instructi, supradictas infirmitates, et maleficas pollutiones

nes ab affectis, languidisque corporibus eripiunt, corporaque maleficio infeliciter cōcussa, breui tempore sanant: ita maleficia maleficio propulsantes: quibus autem medelis, quibus remediis hæc curationes suas conficiant, & maleficas illas pollutiones remoueant, referre nefas est. Neque putandum est, curationes huiuscemodi fieri posse, absque scientia ac notitia maleficæ artis, & dæmonis instructione. Non enim maleficæ illæ pollutiones unquam destrui solent, nisi per eiusdem artis magistros, qui ista diabolica professione bene instructi, ac quoquo modo participes fuerint: quia maleficia ipsa absque dæmonis ministerio & suffragio (siue rebus ipsis, siue verbis fiant) communiter, nec inferri corporibus solent, nec ab eis tolli: & hoc est, quod ait S. Augustinus in lib. de ciuitate Dei, prout refertur in dicto cap. nec mirū, in fi. xxvj. quæst. v. quòd huiusmodi remedia & medelas ars non cōmendat medicorum: vt quæ non ex arte, quam naturalis sciētia profiteretur, proueniāt: sed ex imposturis dæmonū, Quandoquidē naturalis medicina, & omnium physicorum & chirurgicorū ars tota communiter non sufficeret ad sa-

nāda huiusmodi corpora maleficiis affecta, & remouendum eas pollutiones, quæ dæmonis opera & ingenio, corporibus fuerunt insertæ, quæ eadem artis peritæ, eodemque suffragio tollantur, oportet, † cuius arte fuere inflitæ, iuxta illud: Cuius † est condere, eiusdem est & solue re: & † cuius est condemnandi facultas, eius est absoluedi libertas. l. condemnare. ff. de re iudicata. & l. nemo qui, ff. de regulis iuris. Nihil tam naturaliter connexum, quod eodem genere dissolui non possit. l. nihil tam naturale. ff. de regulis iuris. Sanare igitur hic, & morbos inferre, eiusdē sunt artificij. † Quia & hoc notandum est, morbos quosdam naturalibus etiam ex causis ortos, nempe ex veneni, aut toxici illati efficaciam, ne posse quidem perpetuò curari per naturales operationes contrarias hominibus cognitæ: sed dæmonis ope hos aliquando citius propelli. Nec hoc mirandum, est † enim dæmon secretorum morborū, ac rerum naturalium longè peritissimus, eoque ob cognitam omnium rerum vim, virtutem ac medendi efficaciam, medicus exactissimus quam curandi artem nulli (quantum in se est) reuelat, nisi sibi fiden

fidentibus, ac diabolicā hanc
 artem professis. Atque hinc
 fit, vt vulgus dicat, morbos
 huiusmodi per nullos natu-
 rales medicos posse curari:
 sed per eosdem tantū ma-
 gos & incantatores, aut per
 alios eiusdem professionis,
 & artis: qua arte aliis & ma-
 leficia inferunt, eadem & il-
 lata denuò citius eripiūt: sed
 nō nisi instructi tollūt dæmo-
 nis ope, vt habetur per S. Th.
 in secunda ij. q. xcvi. arti. vj. &
 l. eorum. §. fin. C. de malef. et
 mathe. Non est tamen, quod
 87 quispiam putet † hæc reme-
 dia de iure civili esse prohibi-
 ta: aut vlla pœna de iure ci-
 uili afflicendos, quicumque
 hoc artificio illata incom-
 moda profligunt, licet id
 agant arte malefica, vt est
 text. in d. l. eorum. §. si. tamen
 de iure Pontificio tunc Cano-
 nico (cui hoc in negotio haud
 88 dubiè standum) non † licet
 aliquo modo hominem ma-
 leficiatū, contrariis male-
 ficiis liberare, c. admoneant,
 xxvj. q. vlti. Superest nunc, vt
 & alias sortilegiorum spe-
 cies aperiamus: quæ sunt quo-
 dammodo species subalter-
 næ ad illas superiores, quæ
 finem & effectum ipsorum
 sortilegiorum verius respi-
 cere videntur, quàm princi-
 pium: infra scriptæ. verò re-
 spiciunt finem, principium,

& medium: & diuersis nomi-
 nibus nuncupantur, secundū
 diuersos modos ac formas,
 quibus conficiuntur: & eisdē
 vicissim nominibus appellā-
 tur eorum artifices: nempe
 ab ipsa arte, quam exercent,
 titulum referentes. Redea-
 mus nunc ad primā speciem,
 99 † quæ est diuinatura: quæ in-
 ter cæteras obtinet principa-
 tum: in quam complures ho-
 mines capti vel decepti sæ-
 pius incidunt, quàm in alias,
 Natura eoim humana, & il-
 lorum maximè, qui sunt cu-
 riosi, natiuo quodam appeti-
 tu fertur in desiderium co-
 gnoscendi ea, quæ superiora,
 quæque maiora sunt natura-
 li scientia, & ab humano in-
 tellectu nimis abdita. Hinc
 100 fit, † vt ferè conspiciamus
 istos sortilegos, necromanti-
 cos, magos, hisque similes,
 quotiescunque student ope-
 ribus & superstitionibus suis
 fidem adhibere (licet extra-
 nei sint & penitus ignoti)
 quæcunque alicui vel lon-
 ginquo tempore præterito
 euenerunt, tanquam ad vn-
 guem eidem, sicuti accide-
 runt, referre solere: quorum
 relatione, si cum veritate cō-
 sentiant, vehementer homi-
 num mentes ad se allecant:
 vt horum veritate circumuē-
 ti, tandem etiam credere inci-
 piant, quæ sunt falsissima.
 Hæc

Hæc autē ita fieri confirmat
 S. Augusti. in lib. x. de ciuita.
 Dei, relata per sacros Cano-
 nes in c. nec mirum. §. nullū
 suffragium, xxvj. q. v. sub hac
 enim specie plures militant
 magistri. Et huius speciei
 malitiam exaggerat peccan-
 tium multitudo, quod eam
 ferè malefici profiteantur.
 Quæ uti clarius innotescat,
 IO in † quatuor riuos seu spe-
 cies eam deducere par est, iu-
 xta numerum quatuor ele-
 mentorum in quibus exer-
 centur. Primū videlicet Geo-
 mantia, à γῆ, quod est terra,
 & μαγία, id est, diuinatio,
 quasi terrestris diuinatio.
 Hydromantia, quæ fit in aqua,
 ab ὕδωρ quod est, aqua. Pyro-
 mantia, quæ fit in igne, à πῦρ
 quod est ignis. Et Aëroman-
 tia, quæ fit in aëre. Hinc dicti
 sunt Geomanti, Hydroman-
 ti, Pyromanti, & Aëromanti,
 qui artes ipsas in iis elemen-
 tis proficētur, ut exponit tex.
 in c. igitur genus, in princip.
 xxvj. q. iiii. quæ verba fuerunt
 assumpta ex dictis sancti Au-
 gusti. in lib. de natura dæmo-
 num, & Hosti. in summa, eo.
 tit. in exordio. Quorum pro-
 IO fessorū, alij † dicti sunt diui-
 ni, quasi Deo pleni: hi enim
 diuinitate se plenos esse, ho-
 minibus persuadent: & hac
 astuta fraudulentia homini-
 bus futura cōiectant. Alij in-

cantatores dicuntur, nempe
 qui artem verbis tātum per-
 agunt, qui aliquando tantum
 carminis potentia valent, ut
 verbis suis, absque aliquo ve-
 neni haustu, interdum occi-
 dant, ut habetur in d. c. nec
 mirum, in princip. xxvj. q. v.
 Quidā alij sunt arioli, sic di-
 cti, quia circa aras idolorum
 nefarias preces emittunt, &
 funesta sacrificia offerunt:
 quibus celebritatibus dæmo-
 num responsa suscipiūt. Alij
 dicūtur haruspices, quasi hor-
 rarū inspectatores. Hi enim
 obseruant tempora, dies, ho-
 ras, & momenta, ex quorum
 obseruatione bona vel mala
 futura prædicunt. Hi quoque
 intestina pecudum inspicūt,
 ex quibus futura vaticinan-
 tur. Alij sunt augures, qui vo-
 latibus ac auium garritibus
 intendunt, quorū exercitiū,
 auguriū, quasi auigeriū dici-
 tur: quod, quid aues vocibus
 aut volatibus gerant, obser-
 uent. Alij dicūtur Phitonissæ,
 qui quadā superstitione dia-
 bolicam professionē sectan-
 tur, à Phitone, id est, Apolline
 dicti, qui autor fuit artis di-
 uinandi. Alij sunt Astrologi,
 qui ex astrorum cōsideratio-
 ne quippiā vaticinantur. Ars
 profectò hoc tēpore nusquā
 non gentium, & celebris, &
 apud nonnullos multæ fidei.
 Verū an isthæc vaticinatio

iure sit p̄missa, ex caussa, prudensque nunc p̄terereo. Alij dicuntur Genethliaci, sic vocati propter natalitiorum considerationes. Obseruant enim hi diem natalis & horam alicuius, mox per duodecim cœli signa, syderumque cursus, eum ad iustum numeri calculum referunt: vnde ipsi p̄dicunt felices aut infelices futuros euentus: imò & mortem interdum. Alij denique sunt Salitores, sic dicti, quòd ex membri cuiuspiam palpitatione, aut ex trepido saltu, nescio quid prosperi, aut aduersi, mox euenturum deblaterant. Hastenus enumeratæ species omnes declarantur per textũ in dicto cap. igitur genus. Adiciam ipse superioribus Necromantiam, quæ est per mortuorum cadauera, siue ex inspectione mortuorum diuinationo, † dicta à *vivis*, id est, mortuus, & *mortuis*, id est, diuinationo. Hinc dicti sunt † necromantes vel necromantici, quorum incantamentis videntur resuscitari mortui: aut certè ex mortuorum inspectione miranda futura diuinant, dum mortuorum cadauera alloquentes. & ab ipsis mutua responsa ferentes, nescio quid deliramentorum leuiusculis hominibus diabolica illusione

persuadere conantur. Porrò quoties hæc peraguntur, ne cromanticis istis mos est, cadaver conspergere sanguine: quòd dæmones cruore delectari ferantur. Hinc quotiescunque † fit necromantia, 105 cruor aquæ miscetur, vt dæmones sanguinis colore facilius prouocarentur, vt habetur d. c. nec mirum, xxvj. q. v. in §. Necromantici. Hæc tamen non doctis, sed rudioribus commonstrare volebam. Cæterum rogatus à quoquã, 106 † quinam sint professores siue magistri, qui ij. & iij. speciem sortilegiorum exercere solēt, paucis respondebis, eos ipsos esse, qui sunt professores artis amatorix. Rursus in illa sortilegiorum specie militare eosdem, qui in venefica specie profitētur, quòsq; magos appellari diximus, hoc est, qui artem magicam profitentur, vt inquit text. in d. l. eorum, in princ. & in d. c. nec mirum, §. Magi. Eosdem præ 107 terea † vocamus maleficos, nempe ob facinorum enormitatem, vt ait text. in præallegato §. Magi. Hinc † factũ est, vt ius ciuile hos vtriusque artis magistros, s. amatoria sortilegia perpetrantes, & venefica, æquiparauerit, nō minus in factò, quàm in pœnis: pari supplicio in ambos animaduertendum decernens, d. l.

d. l. eorum, in prin. & l. si quis aliquid, §. qui abortionis, ff. de pœnis. Verùm an idē fiat de iure Canonico (quòd eadē sit in vtroque pœna constituta, aut diuersa) hęc breuitatis causa prætereo. Sunt præterea alij, qui dicuntur incantatores, qui sola potentia carminis perstringunt hominū mentes: hi solent vt plurimū in iij. specie militare. Itē quidā alij, quos suprà in prima specie expressimus, in hac iij. specie sapius se exercēt: quales sunt arioli, qui in suis sacrificijs & immolationibus adiungunt quandoque imagines ceræ vel cretę recentis, illas iuxta feruentissimum ignem apponentes, vel acubus earum capita vel latera perforantes, baptizantes atq; complura alia turpia & nefanda facientes & committentes, quę omnia ad iij. quęque speciem referenda sunt. Quin & necromantici similiter sæpius solent in iij. specie laborare. Cæterùm, quum in hunc sortilegiorū campum, vt amplissimum, ita multò certè teterrimum inciderimus, non ab re me facturum arbitratus sum, si aliquantò penitius rudiuculos in ipsius amplitudinē perduxero. Nō ergo huius disciplinæ nefarię cuiquam autor existere cupiam, quod nec in superio-

ribus, nec in sequentibus intendere: sed vt triuialibus (quod pace ipforum dictum sit) iudicibus huius rei latiorē notitiam suppeditarem, ac examinis faciendi rimulas potiores commonstrarem. Quocirca noueris velim, duplicem tesse sortilegiorum professionem: tacitam scilicet, & expressam. In genere intelligas oportet, de cuiuscunq; speciei professoribus. Tacita tautem professio est promissio quædam, quam quis facit alteri professo, de obseruando quæ sibi manda uerit sub promissione, quòd grandia facturus sit & mirabilia: quòd in vita sua futura cognosceret, & multa alia his non dissimilia: dummodo cum fidei catholicę renuntiatione, & pertinaci Sacramentorum ecclesiasticorum contemptu: vnde pollicebitur, quòd totis viribus cultui, & obsequio adharebit sui magistri, ipsūque ceu verum Principem adorabit: ipsūque omnem veræ adorationis cultum sub idolorum forma exhibebit, & alia huiusmodi turpiora pacta: quòd cuncta denique opera per ipsum facienda in illius nomine & deuotione confecturus sit. Dicitur tautem isthæ professio tacita, quòd non fiat, nec pacta

fit propriè cum ipso dæmone, sed cum dæmonis ministro. In qua tamen etiam multæ interneniunt ceremoniosæ solennitates extrinsecæ quæ vsuuenire solent in professione expressa: veluti solennis stipulatio, fides præstita per iuramentum de obseruatione promissorum: itè obsequium & rata fidei pactum cum dæmone, vnà cum abominanda abiuratione fidei Christianæ, & aliis in ea requisitis, vt in cap. qui sine saluatore, xxvj. q. ij. & vide sum. cõfess. eod. tit. q. iij. & vj. Vbi fit mentio de vtraq; professione, & pacto habito cum dæmone scilicet, tacito & expresso, & eod. tit. q. x. in fine. quam submissionem & sui obseruantiam ipse dæmon postea ratam habet: redditque ob eam se facilem ad obsequendum eorum votis, ac appetitui: non minùs, quàm voluntati eorum. qui expressa professione dæmonis, sua sortilegia exercere solent, vt ibi notatur, & l. nemo, & Leo- rum in princ. C. de malef. & mathe. sæpiusculè præallegatis, & in cap. ij. de sortil. vbi dicitur de illo, qui occulti fur- ti inueniendi cupidus, inspe- xit in astrolabij. Huius quo- que tacitæ professionis appa- ret meminisse textum, si accu- ratiùs ipsius verba discutian-

tur, in d. c. nec mirum. §. Ne- cromãtici, ver. ad hæc omnia vbi post enarrata aliquot cer- ta remedia, quibus affecti, id est, maleficiati ad priorem ac integram corporum valeru- dinem restitui solent, subiun- xit textus, hæc omnia fieri ar- te dæmonum ex pestifera so- cietate hominum cum caco- dæmonibus exorta. Altera ve- 112 rò dicitur † professio expres- sa, nempe, quæ fit expresse cõ- 113 proprio dæmone. Ist hæc tur- sum est duplex: vna dicitur so- lemnis siue publica: altera ve- 114 rò priuata. Solennis † autem & publica ea est, quæ fit cum dæmone publicè in maiesta- tis suæ folio, Principum mo- re, residente, ad vniuersales cõ- gregationes omnium striga- rum, & maleficorum, necro- mantium, & cuiuscunque ge- neris professorum, certis no- cturnis horis, locis & tempo- ribus, dæmonis arbitrio, con- stituitis. Vbi coram vniuersis adstantibus ist hæc fit profes- 115 sio. Priuata † verò professio est illa, quæ fit cum ipso dæ- mone pacto expresso, & cum iuramento, citra vllas tamen solennitates, & extra omniù hominum cõtù: vnde de istis dicitur Esa. xxvij. c. dixistis, percussimus fœdus cum mor- te, & cum inferno fecimus pa- ctum: & de hac fit mentio in sum. confess. eod. tit. q. iij. in princ

prin. & q. vj. & xij. fit hæc prof-
fessio quandoque eisdem solē-
nitatibus, quibus hodie fie-
ri conspiciamus veras & solē-
nes professiones monachorū
in religione Christi, vbi ad vi-
tam monasticam degēdam,
abnegant mundum cum suis
vniuersis oblectamentis præ-
stigiariis. Ita hi contrā, abne-
gato Deo, deserto Christo ser-
uatore nostro, ac renuntiata
fide cum contemptu Baptis-
mi, ac cum contemptu reli-
quorum ecclesiæ Sacramen-
torum, vni dæmoni adhære-
sunt, cui se totos deuouent,
& spontanea obedientia con-
secrant, cum arctissimo iura-
menti sacramento, adeo, vt
hinc iure efficiantur ipsius
subditi, & (vt ita loquar) dæ-
monis vassalli cōiunctissimi.
Atque ex hac, hominis scili-
cet & dæmonis exitiali socie-
tate, nascitur & confirmatur
tam arcta amicitia, vt ex ea
homines (heu) miseri dolēda
mala (permissu diuino) & tur-
pissima opera, relatu nequiora
conficiant, vt in sum. con-
fess. eod. tit. cap. iij. & iiij. in
exordio. l. j. verò, qui expres-
sam professionem fecerunt,
reddunt etiam expressum
adorationis dæmoni cultum
per solennia sacrificia, quæ
ipsi exhibent dæmoni, imitā-
tes in omnibus (quò magis
nostram simplicitatem falle-

rent) diuinum cultum cum
cæremoniis, apparibus lumi-
naribus, precibus etiam qui-
butdam & orationibus cum
his aliis similibus, quibus in-
structi sunt & edocti, quibū-
que Cacodæmonem, suum
exitiale exitium, incessanter
collaudant & adorant, haud
aliter, quàm nos felices colim-
us & adoramus vnice Dni-
cum Iesum Christum Domi-
num nostrum cum patre ac
cooperatore spiritu sancto,
omnium visibilium pariter
ac inuisibilium omnium crea-
torem, & rectorem maxi-
mum, xxvj. q. v. cap. contra
idolorum. glossa in cap. accu-
satus, §. sanè, de hæreticis.
libro vj. & in summa confes-
sionis. tit. q. ij. & iiij. & c. non
obseruetis, xxvj. q. vj. & ea-
dem causa, & q. ij. qui sine
saluatore. Hic autem cultus,
vel ex eadem satanæ super-
bia suppullulat & erumpit,
qua olim se Deo suo æqua-
re cupiens, folium suum in
Orientem indignè conaba-
tur euehere, quò Creatori suo
appareret æqualis. Qua qui-
dem superbia necdum extin-
cta, dæmon Dei sui adoratio-
nis emulatur strenuus, ab ho-
minibus quoque pari ritu se
adorari patitur & cōcupiscit.
Quòd autē eadem superbia
in ipso etiā nū duret, testis
est S. Th. in secunda ij. q. xcv.

arti. v. & S. Aug. in lib. x. de ciuit. Dei: cuius dicta tradita sunt xxvj. q. v. c. nec mirum. §. auguria, versi. sed hoc quosdam fallit, & versi. ad hoc, vbi
 116 dicitur, † quod satanas in hoc totus incumbit, vt adoretur quasi Deus. Hinc quicūq; interueniūt in dictis sacrificiis expressē ipsum Satanam adorantes, ceteris ipsi dæmoni multò quidē sunt chariores, adeò vt nihil ab ipso petant, quod non illicò assequatur: modò id à Deo datū, ac suæ potestati concessum fuerit. Porrò si id ipsi negatum fuerit, petitores suos axaudire nequiens, tā est tamen malignus Satā, vt petita se præstare posse iactitet, ac post præstāda (cū nō illicò) promittat nequiter, quibus illusionibus suos profectos miserè decipit. Hinc dicūt nōnulli, quòd sortilegia & maleficia
 117 quæ per istos fiūt, ceteris magis sunt atrocia atq; efficaciora: quādoquidē diabolus summo opere cupit gratificari iis, à quibus maius honoris præmiū recipit. Hos autē hinc penè dignoscet, q̄ tales sæpe soleāt struere imagines, aut statuas gêmeas, cereas, aut creticeas, similiūmq; materialū, teste S. August. in li. xxj. de ci. Dei, hæc verba notāte: quòd dæmones alliciantur his rebus, caracteribus, signis &

carminibus magicorum, non tanquā animal cibis, sed vt spiritus signis: quia enim homines in signum subiectionis ipsis offerunt solennia sacrificia, & prostrationes summissas faciunt, gaudēt summo opere huiusmodi reuerentiæ signa sibi exhiberi. Alliciuntur autē diuersi dæmones diuersis signis, pro diuersitate scilicet victorum ipsis conuenientium. Verba sunt S. Augu. relata per S. Tho. in tract. 44. disput. primæ patris in tit. de mira. q. x. versic. Respondeo, in fine, quæ ibidem vide. Rogare autem posset quispiam curiosulus, quibus locis, quibusve temporibus
 118 hæc sortilegia fieri consueuerunt? Deinde vbi sortilegi, hīsque similes alij cōuenire soleant: huic paucis respondeatur, huiusmodi sortilegia
 119 † plerunq; in locis syluestribus, occultis, subterraneis, & ab hominū conuersatione remotis: In locis longè disitis, caducis castellis & desertis: semperq; intēpestē noctis tenebris fieri solere, vt not. in cap. episcopi. xxvj. q. v. Cuius duplicem rationem esse comperi. Prior est, quòd dæmon post fœdum casum ex paradiso, effectus fuit obscurus & tenebrosus, vt habet communis omnium Theologorum sententia, & maximè
 S.Th

- S. Thomæ in tract. 44. quæ-
 stione xvj. articul. j. & vj. in
 titul de dæmo n. Atque hinc
 cõuincitur, ab authore tene-
 bricoso, lucisque, id est, iu-
 stitiæ, virtutis, veritatisque
 ofore perpetuo, nulla quo-
 que lucis opera fieri posse: sed
 cuncta atra, horrida & tene-
 bricosa flagitia ab eo solùm
 peragi: eaque tum locis, tum
 tēporibus obscurissimis, iu-
 xta illud commune dictum:
 120 † Qui malè agit, odit lucē.
 c. perniciosam, xvij. q. ij. & c.
 item si antè. de poenitē. dist. j.
 Lux enim veritatis, hoc est,
 illa, quæ illuminat omnem
 hominem venientem in hūc
 mundum, Christus est, vt ha-
 betur Ioan. j. iij. v. & viij. cap.
 & li. inter claras, in exord. C.
 de sum. Trin. & fi. cath. Ideo
 que etiam dicta lux interna,
 vt quæ clarificet animam &
 intellectum hominis: de con-
 secreta. dist. iij. in princip. Is
 cuncta opera sua clarissima
 luce agi vult ad patris sui glo-
 riam, & gregis sui ædificatio-
 121 nem. Satanas † verò virtu-
 122 tum, bonorum † operum, ve-
 ritatisque aduersarius infe-
 stissimus, qui idem & mēdax
 est, & mendacij inuentor, &
 autor, eoque tenebricosus, te-
 nebras amat, loca obscura,
 sordida, sibi que simillima, vt
 not. loā. iij. cap. & lxxxj. dist.
 c. valent interdum. Posterior
 redditur ratio, cur nocte
 123 tius, quàm interdiu hæc dia-
 bolica opera fiant. Nam si lu-
 ce ac clara die fierent, conspi-
 ci possent ab aliis, faciliusque
 deprehenderentur ipsorum
 maleficia: ob quæ citus in-
 notescerent curiæ, ac iusti-
 tiæ: cui ita incautè sese capien-
 dos, puniendosque produce-
 rent. Quare ne tam facile de-
 tegantur & impediuntur eo-
 rum opera, & sacrificia, de no-
 cte celebranda curant: eaque
 in locis prædictis, ne à quo-
 quam vllum impedimētum
 ferant, vt not. in dicto cap.
 episcopi. xxvj. quæstio. v. &
 cap. nec mirum, ead. quæstio.
 Posset hic rursum quispiam
 mouere quæstiunculam huic
 materiæ minimè incongruā:
 124 Quibus † rebus, signis, in-
 strumentis, misturis, compo-
 sitionibus, legaturis, chara-
 cteribus. atque figuris vtun-
 tur fortilegi ad sua fortile-
 gia & maleficia, secundū di-
 uersas hominum opiniones,
 quas persequi intendunt, con-
 ficienda? Respondendū, quòd
 varis atque diuersis, quorum
 ad fatietatem meminit Do.
 Paulus Grillan. in suo tracta.
 de fortilegiis, quæstio. iij. &
 v. quem petendum, materia
 occurrite, nec dissuadero: ma-
 teria enim præsens non mi-
 nus est cõfusa, quàm diffusa.
 125 Postremò † nō hoc pretereū-

dum putauī, cur malefici in manibus publicæ Iustitiæ existentes, & incarcerati, non faciāt se deferri ac inde liberari per ministeriū dēmonis ad mortem euitandam? quod nōnulli curiosi Iudices quandoque experimento discere tentarunt, frustra tamen atq; in summum dispēdium salutis suæ æternæ, eoque ab hac temeritate obnixē cauēdum. Huius quæstionis, vt mihi videtur, non erit difficilis absolutio, si doctorū monumētis, & scriptis diligentem lectionem impenderit. Attamē (vt aliquid afferamus) duas causas huius rei nobis explicant Canones, & sacri Theologi in sæpe allega. c. nec mirum, xxvj. q. v. Prior est, quod dēmon qui nil auidius cupit, quàm multarū animarū lucra, quiq; ad tenebras inferni variis illusionibus, & dolis homines protrahere studet, simul atq; viderit professum suum apprehensum, illiusq; animā sub sua potestate subiectam, nil magis anxie querit, nihil † expectat auidius, quàm animæ à corpore demigrationem: vt quam adhuc sub pacto retinet, certam lucretur, priusquàm per pœnitentiam sua massa præter expectationem elabatur, fidelium gregi denuò cōnumera-
 126 randa. Quocirca vt irretitam

prædam certò possideat, incunctanter mortē ipsius machinatur: tantum abest, vt liberationem ferat. Posterior
 127 ratio, cur † euadere incarcerati nequeant, est, quod cum diuina iustitia non permittat dæmonem in eos suam naturalem exercere potētiam: ne qui Iudices, & officiales curiosi, animiq; pellicibilis, leuis, ac sequacis, videntes aliquot signa manifesta liberationis eorum, inuitarētur ad amplectendum eorū professionem. & hoc est quod dicit S. August. in lib. iij. de Trin. in x. de ciuit. Dei, & S. Tho. in tract. xliij. primæ partis, q. v. in tit. De mira. & Canones in d. c. nec mirum, si Deus impediat in quibusdam dæmonis potentiam, pro conseruatione Christianæ fidei: aliōqui enim fides ipsa Christiana paulatim tota corrueret, maiorisq; tandem potestatis putaretur diabolus, quā Deus: & Iudex is haberetur, qui minister ipsius est, & Dei creatura, c. nemo contemnat, & ca. seq. xj. q. iij. & ideo tunc Deus resistit dæmoni, virēsq; illius comprimit, per ea, quæ notat S. Augusti. ecclesie doctōr insignis, in li. x. de ciuit. Dei, & refert & sequitur S. Thomas in d. tract. xliij. d. q. v. Tor-
 128 quet alios, † vnde potestas tanta maleficis, qua patrare
 tam

tam multa varia, & miranda possunt, etiam vna hora, qualia quantaq; bonorum totosue vitæ tempore facere possunt. Verùm iis tæper ¹²⁹ respondetur, quòd omnis potestas à domino Deo est, sine quo nihil potest omnis creatura, sicut in Euangelio Christus ait: Sine me nihil potestis facere. Vnde manifestum est omnem faciendi potestatem, hominibus dari à Domino Deo, & non aliunde concedi posse, siue bonum homines, siue malum operentur. Hinc sanctissimus Præsul Augustinus dicit: Voluntas Dei est prima & summa causa omnium corporalium specierum ac motionum, nihilque fit in ista totius creaturæ amplissima, & immensa republica visibiliter, quod non de in ¹³¹ teriori inuisibili atq; intelligibili aula summa Imperatoris aut iubeatur, aut permittatur, secundum ineffabilem iustitiam præmiorum atque poenarum. Quamobrem nequaquam est dubitandum, quin potestas illa maleficarum, in qua mirandos (cooperatione dæmonum) horridosque producunt effectus, à Domino Deo concedatur, cuius voluntati nemo potest obistere: vt sine cuius ope ac numine inefficax est omnis humana opera, adèd vt ne ma-

num quidem vlli rei tentandæ sine ipso admonere possibile sit. In hoc enim Sancti doctores consentiunt, quòd ¹³⁰ neq; dæmones, neq; maleficæ quicquā facere possunt, nec hominē lædere, nec iumentum: nisi omnipotens Deus permittens, consentiat, potestatemq; faciendi concedat, quod iam peruersa voluntate facere decreuerunt. Aequum est enim, vt tum dæmones, tum homines creaturæ Dei, suo creatori pareant, atque ab illius nutu toti dependeant, à quo esse, velle, & posse, susceperunt. Alioqui, si contrà ij quid possent, inuito Deo, in infirmitatis imperfectionisque suspicionē veniret Deus creator omnipotēs, à quo abhorrent piorum aures catholice. Quocirca quicquid maleficæ moliuntur, non hominis, dæmonisque potentia id solū adscribendū, sed diuino permisso id totū peragi credendum est, à quo omnis potestas exurgit, & à quo omne esse & fieri profluit, tanquam ab omnium rerū causa prima. Verùm enim uerò nō esse, sed cooperatione ac ope dæmonum (Deo semper permittente) maleficè cuncta mala operantur: quos vt natura subtilis, ita & experientia longa fecit ad producendum miranda, & fortes, & agiles.

Neque etiam putandum est tam prodigiosos effectus maleficarum ab huiusmodi rebus, quibus vtuntur ad maleficandum oriri (quales sunt capita mortuorum, bufones, serpentes, caractères, imagi-
 132 nes, hisq; similia) sed ab i-
 stituente hæc signa diabolo, qui cum sit superbissimus, Deo cupit in omnibus quam simillimus esse. Quemadmodum enim omnipotens Deus quædam in ecclesia sua Sacramenta instituit, quæ dignè vtibus (ipso aspirante) salutarem designant, & producunt effectum: ita & diabolus, qui nihil impèsius appetit, quam in pretio haberi, Deo æqualis videri, signa quædam tanquam Sacramenta instituit, quibus inuocatus ab his, quibus confæderatus est pactis, operator malignus assistit: & quoties Deus permiserit, quod rogatur malum perficit: Deo verò non permittente, nihil is quoque poterit ef-
 133 ficere. Omnium tamen effectuum necromanticorum, & maleficarum operator eatenus diabolus est, quatenus per applicationem medicorum (quæ prius ipse instituit in materia subiecta) opus producit optatum: quod sic aliàs realiter, aliquando so-
 134 lum apparenter. Mulieres au-

luntate deprauata, & confes-
 su in consortium dæmonum per pacta transferunt, notas quasdam, & signa symbolica ab ipsis recipiunt, quibus exciti dæmones mox profi-
 135 liunt. Quocirca in his perniciosis operationibus dæmonum, nihil efficacius stulta maleficarum credulitate, quæ pactis augetur, & voris. Nam quæto vel dæmonibus vel eorum signis firmiorem adhibuerint fidem, tanto velociorem assequuntur, cooperantibus ipsis, affectum: voluntatis enim maleficarum tam est dolenda alienatio, vt ipsas quodammodo redigat in furorem, quo percitis, iisque furentibus, mox dæmones aduolant, subseruiunt, & effectum petitionis pactis inuitati, & signis, Deo permittente, insanientibus præstant. Simile quiddam commemorat Plato in libro de furore poëtico, dicens: Bacchantes forminas mente nõ sana, mel & lac exhaurire fluminibus: mente autem sana, haurire nõ posse: id autem efficit earum animus sui impos, & in cõsortium dæmonis extra se raptus. Idem nos exploratum habemus, maleficas in puteis aut fluminibus agitatis haurisse butyrum furoris sui temporibus, quod alio tempore efficere non potuissent. Qua-
 re id

re id solum ministerio da-
 monis fieri credendum. Si-
 militer odio alicuius flagran-
 tes, nihilq; quàm vindictam
 in animo concipientes, totæ
 in illius interitum incum-
 bunt: & ut ipsum aut perdât,
 aut iumentis ipsius mala in-
 ferant: agris, vineis, segeti-
 bus, aliisque fructibus incom-
 136 modent. Rebus † vtuntur ad
 maleficium sibi notis, & fa-
 miliariibus. Inuocant dæmo-
 nes, ostendunt signa ab illis
 instituta, simul & caracte-
 res, & quod propria virtute
 perficere nequeût, illorû mi-
 nisterio consequuntur. Alius
 verò, qui non est dæmonibus
 pacto, & deditioe deuin-
 ctus, etiam si res conuenien-
 tes ad maleficium nouerit, si-
 mul & operandi modum, si-
 gna omnia exhibeat, ratissi-
 mē tamen tentanti succedet
 effectus: propterea quòd eū
 inter suos familiares dæmon
 non connumeret, vt suis my-
 steriis non iniciatum. Quan-
 ta autem mala hoc pernicio-
 sissimum genus hominum
 nusquàm non regionum fa-
 ciat, cuius hominum id est
 notissimum. Amplius enim
 hi perniciosissimi homines,
 mendacii superstitionibûsq;
 plenissimi, sua malignitate
 obsunt, quā boni quibus aut
 precibus, aut pietate profunt.
 Plus incommodi reipublica

Christianæ illi inferūt, quàm
 hi commodi conferunt, nisi
 137 Deus obstiterit. Ideoq; † non
 sunt vsquam toleradi, sed ubi-
 uis locorum potius tollendi
 fanditus, omnium creatore
 Deo sic præcipiente, Exo. xxij.
 & Deut. xij. Maleficos nō pa-
 138 tieris viuere. Nā † vt in obse-
 quium sibi dæmones alliciât,
 sacrificiis turpissimis plerūq;
 vtūtur, & expressum cum eis
 ineunt (vt dictum est) pactū.
 Multos variōsq; libellos cir-
 cunferunt spurcitiis, impie-
 tate, ac mendacio plenos, ve-
 terūque philosophorū, &
 sapientum nominibus falsò
 inscriptos, quorum ementi-
 tis titulis inuocatis, simplici-
 bus & curiosis multis impo-
 nūt, & in foueam dæmonum
 secum pertrahunt. Promit-
 tunt magna, et penitus incre-
 dibilia, quibus auditis homi-
 nes in admirationem menda-
 ciorum suspendūtur, Statuis,
 imaginibus, exorcismis, con-
 iurationibus, similibûsq; si-
 gnis iactant se dæmones pos-
 se cogere ac coartare mali-
 gnos, adeò vt in circulo, anu-
 lo, in crytallo, seu alio rece-
 ptaculo visibiles appareant,
 & ad singula interrogata di-
 stinctè respondeat. Hoc om-
 nes quidem promittunt: sed
 eorū paucissimi nostris tēpo-
 ribus inueniūtur, quibus ma-
 ligni spiritus etiā malis per-
 hanc

hunc modum odediant, Deo id iustissima ratione nō permittente: ne curiositas hominum nouitatis audivissima, religione contempta Christi, suffragia paulatim in necessariis postularer à dæmone. Est denique aliud hominum genus non minus fatuum, quàm superstitiosum, æquæ ætem vt superiores, fugiendū: Nempe, qui nullum cum dæmonibus commercium in eunt: nihilominus tamen rebus vtuntur in operationibus vanis, dæmonibus appropriatis, & ob id penitus illicitis. Putant enim characteribus magnam & occultam inesse virtutē, & ideò varios cōtra fidem Christi committunt errores. Possent hic obi-

139 ter † recenseri multa dæmonum genera, qui locorū inter capedine certis gradibus, certisq; inter se passibus ab sūt: alij enim aërij, alij ignij, aquatici alij, alij terrestres, alij subterranei, alij lucifugi, à locis quibus sunt addicti, aut à malitiæ natura, appellationes eas habentes. Quorum descriptiones, operationes, & quibuscum maleficæ commercium habeāt, & cum quibus non, compendio studens prætereo. Tantum hoc

140 meminere † maleficarum potestatem totam, qua tam miranda conficiunt, dæmo-

nibus à domino Deo limitatam concedi: ita vt ipso permittente, noceant: eo verò non permittente, nihil eos quoque operari posse. Verùm de his satis superq̄ue. Quæ tamē omnia nō ita furda aure (maximē studiosis, ac maioribus ingeniis) prætereunda, sed accuratius perquirenda. Quamobrem cætera huius materiæ cognoscere cupientem (quandoquidem hic exactiora præscribere meætant negotia) remitto ad clarissimos dominos, Paulum Grillandum, criminaliū causarum Romæ quondam auditorem, in suo tractatu vtilissimo, de sortilegiis, maleficis, & poculis venenosis, ac dæmonū inuocatione, atque eorūdem pœnis. Troilū Maluetuum Iurisperitū indubitatum in suo tracta. de fortibus. Martinum de Arles sacre theologiæ professorem meritissimum, in suo insigni & exquisitissimo tract. de superstitionibus. Ioānem Franciscum spectabilem I. V. docto, in suo subtili & eleganti tract. de Lamiis. & excellentia V. I. Malleum maleficarum: & Ioannem Trittenhamium Abbatem Spanhemensem, in suo lib. viij. quæstionum, quas illi dissoluendas proposuit Maximilianus Cæsar. q. v. de reprobis atq; malefic

leficis, & quæst. vj. de potesta
te maleficarum. Quorū opi-
niones, dogmata & interpre-
tamenta, hac in materia om-
nes passim sequuntur, lau-
dant & asserunt. nec est meo
iudicio, & si tenui, vlla mate-
ria, in qua adeò Paulo, Troi-
lo, Martino, Ioanni Frācisco.
Malleo maleficarum, ac Ioā-
ni Trittenhemio assentian-
tur, & tribuant scriptores, nō
solum speculatiui, sed etiam
& practici: ita recepta est in
hoc scribendi genere, eorum
autoritas, vt pro lege (quan-
uis vtique nullis corroborare-
tur legibus) apud omnes ha-
beatur. Quocirca vt res tan-
dem ad finē decurrat, his im-
pono finem huic capiti, etiā
si sine numero alia pulchra,
vtilia, & quotidiana huic ma-
terix minimè incongrua, sed
admodū cōuenientia, in me-
diū adferre facili potuissem:
quæ, ne lectorem multis mor-
rer, posthabeo & omitto, atq;
studioso, in rebus publicis nō
occupato, indagāda relinquo

De crimine læsæ Maie-
statis temporalis si-
ue humanæ.

CAP. LXII.

SVMMARIE.

- 1 Crimē læsæ Maieſtatis varijs
committitur modis. & nume. 2.
3. 4. & 5.
6 Crimina læsæ Maieſtatis pleclū

tur morte. scilicet gladio, igni,
vel dissectiōe in quatuor partes.
7 Consules senatores, & cōsiliarij
sunt pars corporis Principis.

8 In conspirationibus plecluntur
principales, fauentes, assisten-
tes, & iuantes.

9 Filij committentium crimen læ-
sæ maieſtatis, efficiuntur inſuc-
cessibiles.

10 In crimine læsæ maieſtatis, puni-
tur affectus, etiam non secuto
effectū.

11 Ex sola scientia quis punitur.

12 Cōspiratiōis pertesus, & eam
reuelans, veniam meretur.

13 Princeps solus, aut eius cōsiliū,
cognoscit de crimine aduersus
suam personam commissio.

14 Mulieres veneno vel incanta-
tionibus committentes præfa-
tum crimen, grauius puniēda,
quā viri.

15 In crimine læsæ Maieſtatis qui-
libet delator esse potest.

16 In crimine læsæ Maieſtatis pro-
ceditur summarie, de plano, sine
strepitu, & sine figura iudicij.

VLTIS qui-
dē modis cri-
mē admittitur
aduersus tēpo-
ralē Maieſta-
tem, l. j. ij. iij. iij. & ibi etiam
per Bar. Bal. Ang. & alios scri-
bentes. ff. ad l. lul. Maieſt. vbi
multi modi & casus enume-
rantur, quibus læsæ Maieſta-
tis crimen committi dicitur:
nempē, i cōspiratiōe aduersus

sus suum Principem: aut contra domini sui salutem: aut contra vllas personas sui consilij: aut contra vtilitatem rei
 2 pub. † Seditionem excitando in populo, d. l. j. Hostibus re,
 3 † armis, opibus, & cōsilio suppetias ferendo, l. cuiusque, ff. ad l. Iuliam Maiest. & ibi Ang.
 4 Quoquo modo captiuos † huius facti criminosos carceribus eripiendo, d. l. cuiusq; in fi. & ibi Bartol. Si quis priuatos conficiat carceres. l. vnica. C. de priua. carcer. inhibē. & ibi Cy. qui verbum subdit admodum notabile: Si pater, aut dominus, filiū, vel seruū domi suæ incarcerationit, nequaquā punietur pœna legis vnica. C. de priua. carcerib. rationemque allegat, quia pater & dominus id faciunt ad correctionem: dicta verò lex vnica loquitur in casu, quo quis in carcere ad custodiam
 5 ponatur. Dum † Principis vices & officia sibi quispiam vendicat & exercet, præter ipsius voluntatem, dicta l. iij. ff. ad l. Iuliam Maiestat. Si quis Principis monetam adulterauerit. l. si quis numos. C. de falsa mone. Atque hæc quidem † crimina, ad vnum omnia, morte plectuntur, per dictas ll. j. ij. iij. & iij. ff. ad l. Iul. Maiestat. & l. quisquis, C. eod. titu. variis tamen modis, iuxta varietatem legum,

edictorum & statutorum in locis, vbi commissa fuerint, nonnūquam gladio, aliquādo igni, interdum dissectione in quatuor partes, &c. Verum quisquis ita conspirauerit in personā sui Principis, & hinc mors secuta fuerit, is profectò enormiter (nempe ob facinoris enormitatem) peculiari quodam modo extraordinariè, absque vlla legum ac constitutionum obseruatione, puniendus est ad prudentiam, iudicium, & discretionem Do. Iudicum. Conspiratores verò aduersus gloriam & salutem, & commoda Principis sui, detegentes hostibus vniuersa ipsius secreta, voluntates & studia, locorum munitiones, & infirmitates, cum rerum statibus & qualitatibus, hi in quatuor partes dissecandi sunt, cum omnium bonorum proseriptione. Ad has formas grauissimè & extraordinariè quondam puniebantur ij nefarij conspiratores, qui Bruggis crudelis nece Comitem Carolum sustulerant. Similiter ac penè inhumanitus etiā animaduersum est in eos, qui comitem Hollandiæ Florentium dira nece trucidarunt. Neque etiam minori supplicio puniendi sunt, qui quicquam nefarij † machinantur contra Principis Consilium,

Conf

Consules, Senatores & Con-
 siliarios, qui corporis Princi-
 pis pars haud dubiè sunt. l.
 quisquis. in princ. C. ad l. Iul.
 Maieft. & ibi Alber. & Bal. &
 cap. cum dilectus. iuncta glo.
 in verb. familiares, extrà de
 8 cleric. non reïden. Porrò in
 dictis conspirationibus non
 tantum plectendi ipsi prin-
 cipales Rei, verum etiã qui-
 cunque studio, datãque ope-
 ra, re & consilio huiusmodi
 conspiratoribus fauent, assi-
 stunt & iuuant, dicta l. quis-
 9 quis. Imò ipsorũ liberi, & con-
 spirationum tamen non con-
 scij, vniuersis parentum suo-
 rum bonis confiscatione pri-
 uantur, itaque efficiuntur in-
 successibiles, sola ipsis vita
 relicta, Ange. in §. interdum.
 nume. 7. Instit. de heredita.
 quã ab intest. deser. Addam
 10 maiora: Tanta est huius & fa-
 cinoris enormitas, tamque
 odiosa legibus ac principi-
 bus, vt per conspirationem
 voluntas non secus puniatur,
 15 quàm ipsum factum: potissi-
 mum si externo quopiã actu,
 certoque indicio isthac vo-
 luntas constiterit aut proba-
 ta fuerit, dicta l. quisquis. C.
 ad l. Iul. Maie. & Ang. in l. si.
 §. fioal. ff. quod quisque iuris.
 Archid. in c. ego. xij. q. ij. not.
 per Spec. tit. de calũ. habetur
 in l. j. ff. de extraordin. crimi-
 nib. & in l. aut facta. §. euen-
 tus. ff. de pœnis, per doctor. in
 l. si quis non dicam rapere. C.
 11 de episc. & cler. & Itidem pun-
 niuntur, qui istius criminis
 fuerunt conscij, & non pro-
 diderunt, Bartol. in l. vtrum.
 ff. ad l. Pompeiã de parricid.
 Ioan. Andr. in cap. Petrus. de
 homicid. Spec. in tit. de lega.
 §. iuxta, in iij. colum. in vers.
 quid si amici. D. Philip. De-
 cius in regula, culpa caret. ff.
 12 de reg. iur. Ceterum si quis
 suã cõspirationis pertaxus,
 reliquos præcipuos hu-
 ius criminis autores, & facta
 fideliter prodiderit, huic cer-
 tẽ de commissio prius crimi-
 ne, danda erit venia. Porrò
 13 & conspirationis aduersum
 Principẽ pœnam, solus ipse
 sibi vindicat Princeps, aut
 Principis consiliũ. Quæcũq;
 14 autem & mulieres huiusmodi
 audent cõmittere crimen aut
 veneno aut incantationibus,
 grauius puniendæ sunt, quàm
 viri, & semper igni cõsumen-
 15 dæ. Huius criminis delato-
 res quosuis iura admittant ci-
 tra vllã exceptionẽ. l. famosi.
 & l. in quæstionibus. & ibi
 Barto. ac sequaces. ff. ad l. Iul.
 Maiefta. Et animaduerten-
 16 dum est, in hoc crimine læ-
 sã Maieftatis procedi sum-
 mariè de plano, sine strepitu,
 & figura iudicij, rex. in extra
 uagã, ad reprimendam. & ibi
 Bar. Si quid autẽ præter ista
 requir

requiris, cōsule D. Martinum Laudē. doct. celeberrimū in suo tractat. de crimine læsæ Maiestatis, D. Franciscū Lucanum à Parma insignē I. V. doctorem ac practicū in suo tract. de priuilegio fisci, in ij. parte, de crimine læsæ Maie. D. Nicolaum Boëriū I. V. interpretem clarissimū in suo eleganti & præclaro tract. de seditiosis, omnibus profectō ciuitatum, villarum, castrorū Dominis, Scabinis seu Consulibus ac cæteris reipublicæ administratoribus vtili ac necessario.

De seditiōibus.

CAP. LXIII.

S V M M A E.

- 1 *Conspirator, crimen læsæ Maiestatis incurrit.*
- 2 *Quæ pœna conspiratorum.*
- 3 *Qui seditiosi habendi.*
- 4 *Quæ congregationes illicitæ.*
- 5 *Quæ seditiosorum pœna.*
- 6 *Quæ autoris seditiōis pœna.*
- 7 *Seditiosorum appellatio nulla.*
- 8 *Principi rimanda seditiōis origo.*
- 9 *Quid, si Officiarij seditiōis causa fuerint.*
- 10 *Si primates populi in officarios exurgant, quid, & quæ pœna.*
- 11 *Tota ciuitate seditiōem cōmittente, qui plectendi.*
- 12 *In vniuerso populo plectendo, vitandum cautela.*

VISQVIS VLLI
mollitur cōspirationem aduersus rectores, administratores re

gionū, ciuitatum, aut rectores aliorum locorum Principis, vt hos interemptos curret, is sanè crimen læsæ Maiestatis committit, atque ad hunc modum puniendus fuerit. Principio ex † more plateatum equo, crati vimineæ insidens pertrahitur: mox decolator, deinde quadripartitur ceu proditor: atq; eiuscemodi quatuor partes ad quatuor publicas vias palām ac publicè dependuntur & affliguntur. Postremò cuncta ipsius bona fisco adiudicantur: huc facit l. proditores, ff. de re militari. Eadem quoque pœna plectuntur omnes ipsius complices, cooperatores, criminis conscij & non prodentes, vt c. præcedenti meminimus. Seditiosi autem † nempe, qui illicitas congregationes populi cogūt (sunt enim † omnes illicitæ congregationes vetitæ, per Doct. in l. conuenticulum, C. de episco. & cleri. Illicitas autem intellege, quas iura reprobant) quique furtiua conuenticula parant, ciues populūmq; vniuersum commotionibus turbant, noxiam & tumultuariā factionem concitant, de quibus

bus certò cõfiterit, ita vt de
 ijs conuicti fuerint, ij punien
 di erunt iuxta personarum
 qualitates, ac quantitatem,
 5 & conditionem suorum † de
 listorum, alij suspendio, alij
 exilio, alij vltore gladio, aut
 certè alia criminali multa
 pro ratione personarum, tem
 porum, aut locorum, secun
 dum prudentiam Iudicis, l. si
 quis, ff. de pœnis, l. iij. §. item
 qui, ff. ad l. Corne. de sica. l. j.
 & ij. C. de seditiof. Quisquis
 6 † igitur talis seditionis autor
 fuerit (quòd ea scelus sit nefa
 rium) hunc profectò cõuenit
 extemplo publicam mortem
 oppetere, vt cæteris sit exem
 plo, & timorem incuriat. Idè
 mecum confirmat Modesti
 nus, qui huiusmodi seditionũ
 concitatores dånates statim
 ac publicè puniri, reipublicæ
 interesse censerit: ita vt eorum
 7 appellationes † non recipien
 de sint, l. constitutiones, & ibi
 Bart. Ang. Aret. & moderni,
 ff. de appel. Si quando igitur
 8 † huiusmodi populi seditio
 nascitur, diligenter obseruã
 dum est Iudici, vnde ea sedi
 tio originem sumpserit: nem
 9 pe, an † officijrij vel senato
 res ob parum diligentem ad
 ministratorem iustitiæ, aut
 alias ob causas in culpa sint.
 Quo in casu, Principis fuerit
 rem vtrinque moderari, & sua
 prudentia cõsopitam redde-

re. Verum si huiusmodi † se
 ditio populi, cum suis præfe
 ctis, gubernatoribus, ac deca
 nis simul aduersus Principẽ
 exurgat, ita vt ipsius officia
 rios violenter adigant neci,
 atque ipsius Principis autori
 tatem vsurpẽt & iura: in hoc
 casu totus populus reus fit, &
 obnoxius Principis volunta
 ti, ad proscriptionem hono
 rum, & vitæ, & ad extinctio
 nem omnium priuilegiorũ
 ac immunitatum, nempe, vt
 Rei criminis læsæ Maiesta
 tis. Sed hoc in casu, ne simul
 omnes infontes perirẽt cum
 nocentibus, solent Principes
 frequentius vti gratia & cle
 mentia, quàm rigore iustitię:
 ne summum ius, multis fiat
 iniuria: huic nec omnino in
 congruit c. Romana, in fi. de
 senten. excommunic. hb. vj.
 11 Quamobrem † ea in re tan
 tùm plectit principales sedi
 tionis autores, & excitato
 res: alios detroncatione capi
 tis, alios exilio: nempe, extra
 prouinciam, regionem, terri
 torium ciuitatem, oppidum,
 aut districtum, vel seditionẽ
 concitarunt, relegatione atq;
 proscriptione, confiscatione
 bonorum, alios priuilegiorũ
 ereptione, longinquis pere
 grinationibus: alios atque
 item in cæteris pro suo arbi
 trio, arg. l. qui eadem. ff. ad l.
 Cor. de sica. Idem sentit glo.

in l. aut facta, ff. de pœnis. fa-
 cit optimè l. si familia, ff. si fa-
 mil. furt. fecit. dica. Huic sum-
 mē quadrat. c. sanè, de tem-
 porib. ordi. Totum verò cor-
 pus talis ciuitatis, atq; adeò
 totam repub. ob suam re-
 bellionē punit inedia, & pau-
 perate: nempe magnis mul-
 ctis, ac multarū impositio-
 nibus, aut similibus pœnis,
 pro suo legitimo arbitrio. In
 † huiusmodi tamen animad-
 uersione, Prætoribus & Iudi-
 cibus (ne cui vlla fiat iniuria,
 sed vt eiusmodi factiones,
 prauī motus, & tumultus so-
 lummodo caueantur) recto
 sanòque consilio vtendū fue-
 rit. Varia sunt apud Thucy-
 didem, Ciceronem, atq; alios
 Scriptores seditionum ac fa-
 ctionum exempla, eaq; gra-
 uia & nefaria, quorū aliquot
 vel nostra memoria conspe-
 cta sunt. Quæ omnia breui-
 tatis studio, & ex causa, præ-
 termissa volumus. Interim
 tamen hęc materiam videre
 copiose tractatam à clarissi-
 viro D. Nicolao Boërio. V. I.
 interprete acutissimo, in suo
 eleganti tract. de seditionis.

De priuatis carceribus faciendis.

C A P. LXIII.
 S V M M A E.

1 Priuati carceris reus, quo sup-
 plicio afficiendus.

2 Quisquis filium, filiam, seruum,
 seruam, vxorem, amicam. carce-
 ribus aut cubuculis includit, nō
 perpetuò priuati carceris crimi-
 ni sit obnoxius.

3 Patria sunt. sub vinculis esse, et
 sub custodia esse, datis fideiussu-
 ribus.

R I V A T A au-
 toritate vllos
 conficere, aut
 habere carce-
 res, nō abest à

crimine: adeò vt quisquis pri-
 uatos citra autoritatem prin-
 cipis carceres parat, quibus
 etiam criminosos vi & cōtra
 ipsorū voluntatem vltra xx.
 horas includat, in crimen le-
 sæ Maiestatis is incidat: ob
 quod vitæ † priuatione, &
 gladio cum bonorum confis-
 catione plectendus erit, vt
 tradit Imperator in l. vnica,
 C. de priuat. carceribus inhi-
 ben. & ibi Cynus, Bart. Bald.
 variūque scribentes. Sed † hoc
 fallit in parentibus & domi-
 nis, qui suos liberos & seruos
 castigandi, atq; à malo coër-
 cendi gratia, vinculis, carce-
 ribus, aut aliis clatratis repa-
 gulis domi detinent. Ratio
 enim isthęc, quoniā ad cor-
 rectionem, & ad suorū resipi-
 scentia spectat, nō immeritò,
 nec præter æquitatis legem
 ipsis permittitur. Dicta igitur
 hęc lex intelligenda est, si
 quādo ad solā custodia alios
 priua

RERVM CRIMINALIVM.

priuatis suis carceribus constringunt: Cynus in d. l. vnica, cui ad stipulatur Bar. Chassa. in Cōment. cōsuet. Auca. Burgundia, Rubrica, *Des Iustices & droit* dicelles, nu. 54. subiungens, quod etiā quis dicitur cōmittere carceris priuati crimē, qui aliquē ponit sub custodia datis fideiussoribus:

- 3 Paria enim sunt: † quempiā sub vinculis esse, vel sub custodia datis fideiussō. Luc. de Pēna in l. si grauius, C. de digni. lib. xij. & in l. seq. eo. lib. Itē fallit in maritis. qui zelotypia perciti, aut alia simili ex causa, suas vxores strictē cubiculis inclusas domi detinent: imō si verius perpendere, cōperies huiusmodi nullū priuati carceris erecti crimē cōmittere. Faciūt notata gl. fi. & ibi Hosti. lo. And. & Panor. in c. quemadmodū, extr. de iureiuran. in l. consensu, & Authent. sed nouo iure. C. de repud. tex. singularis cum gl. in c. placuit, xxxij. q. ij. Idem Panor. in c. cūm cōtingat, nu. 20. extr. de foro competē. Vbi inquit, marito, patri, & domino, vxorē, filium, & seruū castigare, carceri mancipare, ad ieiunia cogere salutaria, licere. Sicuti nec ij, qui amore capti, aut pro sua animi libidine, suas amasias secretō vsq; in cubiculis inclusas cōtinent, modō ipsius nullā vim

inferant, Bart. in l. verū, ff. de furt. Io. de Vilemari, in repetitione l. diuus. ff. ad l. Cor. de sicar. nu. 89 & 100. Cacialup. in repeti. l. si qua illustis, C. ad S. C. Orficia. eo. 8. & D. Io. de Neuizanis in sua syluauptiali, Est nubēdum, folio lib. meo, 74. de his iam satis.

De moneta adulteratoribus.

CAP. LXV.

SVMMARIE.

- 1 Quintifariam crimen adulterande monete cōmittitur. Primò si excudatur citra auctoritatem Principis.
  - 2 Proximè, si falsa & iniqua excudatur.
  - 3 Tertio, si moneta inscriptio adulteretur.
  - 4 Quarto si iusta moneta pondus auferatur.
  - 5 Quinto, si adulterina moneta in vulgus spargatur.
  - 6 Qui veri monetarum adulteratores.
  - 7 Quibus apprehendendi monetarios potestas.
  - 8 Quae pena infligatur monetarios non deferentibus.
  - 9 Domicilia ad excudēdā falsam monetā elocata, fisco adiudicāda.
  - 10 Moneta adulterata cōtēnatis omni interdicitur appellatio.
- C**RIMEN adulterandē monete quintifariam cōmittitur. Primò † monetam excudēdo absq; vlla Principis.

autoritate aut permisso: at-
 que is committit crimen læ-
 læ Maiestatis, & ex iure illi-
 cò, omni dilatione summo-
 ta, punitur gladio, l. j. C. de
 falsa mone, aut igni & pro-
 scriptione bonorum, l. ij. C.
 eod. titu. etiam si excusa ipsius
 moneta iusta sit, æqui pon-
 deris & pretij. Non enim ²
 ipsius est, publicam excude-
 re vel formare monetam: sed
 folius Papæ, Imperatoris, Re-
 gis, Principis, aut alterius
 autoritatem habentis à sede
 Apostolica, vel ab Imperiali,
 vel Regali Maiestate, aut à
 Principe: vel certè ex antiqua
 còsuetudine, à tempore cuius
 non extat memoria introdu-
 cta. gl. in rub. deveter. numif.
 potest. lib. xj. C. Facit ratio ³
 ne sui c. super quibusdam. §.
 prætereà. ext. de verb. sig. que
 quidem còsuetudo, cuius sci-
 licet nulla extat memoria,
 ius ac privilegium inducit,
 l. hoc iure. §. ductus. ff. de
 aqua quotidiana. & æstiva. l. j.
 §. ultimo. ff. de aqua plu. ar-
 cen. cap. hoc quippe. iij. quest.
 vj. cap. conquestus. ix. quest. ⁴
 iij. capit. mos antiquus, l. xv.
 distinctione. l. testamenta, C.
 de testamentis. Quocirca
 quum talis consuetudo ius
 inducat, minime necessum
 est vllum titulum allegare:
 quod aliòqui requiritur in
 consuetudine xxx. annorum,

teste glossa in verbo, Non
 extat memoria, in dicto cap.
 super quibusdam. §. prætere-
 eà. His itaque consideratis,
 fit, vt monetam excudere ad
 regalia pertinere dicamus, vt
 in cap. vnico. Quæ sint re-
 galia, in vsibus feudor. cum
 ibi notatis. Secundò, mone-
 tam falsam † excudendo pon-
 dere, aut materia, nèpe si æs,
 aut metallum inaret, aut si
 stagnū vel electrum in argen-
 tetis si similiter crimen læsæ
 Maiestatis incurrit, & pari
 pœna cū superiori punitur,
 etiam si ab ipso Principe sibi
 facta fuisset libera monetæ
 excudendæ potestas, l. j. in
 princ. C. de falsa mon. & in l.
 quicumque numos, & l. seq.
 ff. ad l. Cornel. de fals. † Ter-
 tiò, adulterando ac falsifi-
 cando monetæ imaginem
 aut superscriptionem, & iam
 imprimendo formam ac ef-
 figiem, qui simili crimini
 læsæ Maiestatis, & pœnæ si-
 mili sit obnoxius, l. lege
 Cornelia testamentaria, in
 exordio, ff. ad leg. Cornel. de
 falsis. Quartò, † corruppen-
 do numerorum pondera supra
 ordinationem Principis: nè-
 pe, numis non tribuendo pon-
 dus æquum, plenum & con-
 suetum. aut iusti ponderis nu-
 mos circuncidendo, eòq; mo-
 do ponderis æquitatem aufe-
 rendo, vt volunt Doct. in l.
 lege

lege Cornelia cauetur. ff. ad
 l. Corn. de fals. & est glossa j.
 super verbo, defraudata, in c. 8
 quanto, & ibi Panor. extr. de
 iureiur. & in l. j. C. de veter.
 numismatis potestate, libro
 xj. Hi enim vt fares, quod-
 que indignissimum furtum
 committant, patibulo & la-
 queo plectuntur. Quintò, qui
 5 † corruptam & adulterinam
 monetam ab aliis coëmunt,
 & in vulgus elargiuntur, de
 quo per Doc. in d. l. lege Cor-
 nella cauetur. ff. ad l. Cornel.
 de fals. Panor. in præallegato
 cap. quanto. Hi autem pu-
 niuntur extraordinariè ad ar-
 bitrium iudicis, arg. l. faccu-
 larium, in princip. & ibi glossa.
 ff. de variis & extraord. crimi-
 nibus. Hactenus autem om-
 6 nia intelligas oportet, † de
 adulteratoribus monetæ sui-
 ipsius Principis vel alterius
 Principis, in cuius ditione ea
 falsitas contigisset: aut certè
 intelligendum est de ea mo-
 neta alterius, quâ suus Prin-
 cept ex ordinatione, cur-
 sum (vt vocant) habere finit
 & permittit. Quandoquidè
 si ea adulteratio esset numo-
 rum exteri cuiusdam Princi-
 pis, qui que in sui Principis
 regione nullius esset vsus, cri-
 men hoc leuius ac mitius pu-
 niendum foret, glossa j. in d.
 cap. quanto. Cæterum huius
 7 † criminis Rerum omnes

apprehensores esse possunt,
 nō minùs ipsæ mulieres quâ
 viri. Et huius † criminis enor-
 mitas tam est exosa Principi
 & indigna legibus, vt ipsos
 etiam conscios, & crimen nō
 propalantes, non secùs ple-
 ctendos esse leges iubeant,
 quàm ipsos principales auto-
 res. Deinde vt accusatores
 etiam succumbentes, nequa-
 quam, vt calumniatores in
 aliis causis puniantur. Om-
 nia autem isthæc proban-
 tur l. j. C. de falsa moneta. &
 gloss. in dicto cap. quanto, in
 verbo, defraudata. † Præterea
 tam habent leges exosam
 monetæ adulterationem, vt
 fundum aut domum in qua
 dicta adulteratio peracta pro-
 batur, arrestandam esse ve-
 lint, & fisco adiudicandam;
 viduarum tamen ac pupillo-
 rum domibus semper excep-
 ptis, quos speciali dignos in-
 dulgentia credidit Impera-
 tor in d. l. j. C. de fals. monet.
 10 Postremò, † quò maiorè hu-
 ius criminis enormitatem om-
 nibus propalam facerens
 leges, Doctores voluerunt,
 vt monetæ adulteratæ condè-
 natis, omnis interdiceretur
 ad aliud tribunal appellatio,
 vt per Spec. in tir. de appellat.
 §. ij. veric. xxix. & d. gloss. in
 verb. defraudata. d. c. quanto.
 Atq; hactenus de notissimis
 monetarum adulteratoribus

& circuncisoribus. In quos quum acriter animaduertant iura, quid quaeso pie Lector, de iis pecuniarum mercatoribus, imò reipublicæ bonorū deprædatoribus pessimis, statuendum censet: qui nihil habent pensi, quomodo reip. dignitas, vtilitas, & maiestas succedat, floreat, an pereat, modò vnico suo quaestuoso cõpèdio studètes, sibi profint per fãsq; nefãsq;? Qui ad burfas, & scrinia quorũlibet mercatorum passim inuigilant, venantes in re certissima certissimum lucrum, vt pro optimis, monetas reddant pessimas. Quomodo inquires? Accipe, re ipsa, & exemplo doceberis. Adeunt hi nefarij prædones opulentissimos quosque mercatores, rogant quot Reales, quot ducatos, quot angelatos, quot nobiles (& ita de reliquis optimi auri numis) habeant, eos alia moneta commutare (nempe peiori tamen hoc dissimulèt) modis omnibus efflagitant: offerentes ad singulos dictos numos vltra communem valorem & cursum aliquid lucri: scilicet grossum, aut ij. grossos. Mercatores itaque cernentes certum numerum suorum lucrum, præter omne dispendium procliuiores sunt ad cõmutationem: optimæ monetæ suæ pecuniam numerat

cum alia pecunia (cuius etiã vsus est, licet ea peior sit) luci causa commutant. Prædones verò illi acceptam hanc optimam pecuniam pro pessima, poculo aurario immittunt: liquendam curat, talè que auri massam ad alienas regiones deferunt: eã iniqua commistura vitiant: & peioris monetæ, peioris que valoris numos ex ea excudendos curat: ex quibus (mirũ) quãtũ lucri compendium (imò quãtum animæ dispendium) faciant. Porro hanc iniquam monetæ pecuniam magnam passam metamorphosim, rursus ad nostrates regiones, rursus cum optimo auro cõmutandã præferunt, vt prius. Hæc quũ quotidie per ipsos fiant, quid quaeso aliud quàm rempublicã prædatur, regiones nostras optimo auro spoliantes, & auro opplentes pessimo? Quo itaque supplicio dignos censet pie Lector, hos furtiuos monetæ corruptores cũ tã atrociter in aptos adulteratores leges sæuiat? Certè meo iudicio (etiã tenui) cũ scelere & dãno sint istis nõ impares, imò perniciosiores. cõfuerim eos dignos, in quos leges fiant oculatiores, & in quos Principes tãdem, vt in alios, grauiter quoque animaduertere incipiant. Hæc habui pie Lector, quæ de tam nefarijs præd

prædatoribus zelo reipubl. commemorare libuit.

De cõfiscatione bonorũ.

CAP. LXVI.

SVMMARIE.

- 1 Crimini læsæ Maiestatis annexa est bonorum confiscatio.
  - 2 Alijs criminibus non adheret confiscatio bonorum.
  - 3 Confiscatio bonorum, etiam innocentes ledit.
  - 4 Quæ feuda seu fundi confiscatione cedunt dominis vel principibus.
  - 5 Feuda confiscata ac fundi non cedunt hæredibus.
  - 6 Criminosorum uxores non confiscantur suis dotibus nisi &c.
  - 7 Filij ac hæredes cõfiscantur hæreditate criminosorum.
  - 8 Cur filij parentũ criminosorum hæreditate indigni.
  - 9 Quando filij parentum criminosorum hæreditate non priventur.
- 1 **N**EC LÆSÆ MAIESTATIS perpetuò consecratur bonorum confiscatio. nepe, ob criminis enormitatem & odium: ita ut hic nulla sit opus noua promulgatione bonorũ cõfiscationis, quæ crimini læsæ Maiestatis ex sententiã lata perpetuò est annexa, ut in l. quisquis. C. ad le. Iul. Maiest. & in a. h. e. bona dånatorũ. C. de bo. proscrip. dån. l. ex iudiciorũ. ff. de

accus. & l. post cõtractum. ff. de donat. In alijs autẽ criminibus planè oportet confiscationẽ sententiã noua esse pronuntiatam, teste Ang. Are. in suo insigni trac. maleficiorũ, in gl. super verb. Et eius bona publicamus: vel ex hac ratione potissimũ, quòd omnis bonorũ proscriptio seu confiscatio ex sua natura odiosa sit, & ferè in detrimentum, & perniciem eorum ÷ vergat, qui innocentes sunt, & culpa vacant. Porro in feudis ac fundis criminosorum, duplex est distinctio. Quandoquidẽ feuda & fundi, quæ criminosus habet eo loco, vbi crimẽ patratũ est, ea sequuntur dominos eiusdẽ loci. Verũ feuda, & fundi sita in alijs locis, vbi crimen non est cõmissum, nõ cõsequuntur eorundẽ locorũ dominos, sed ipsum Principẽ, non secus, quàm ipsa bona vacantia. Ad hæc nequaquã grauibimini videre Bal. in l. cunctos populos. C. de summa Trinita. & fide cathol. versus finem: ubi, Vltcrius queritur. Bartol. & omnes moder. in l. si finita. §. si de vectigalibus. ff. de dan. infect. Guid. Papæ in suis decisionibus q. lxxviii. & q. cccxlj. Ratio autem cur ea feuda ac bona Principi potius cedat, est, quòd videlicet nec hæc, nec illa fas est liberis ac hæredibus vllò iure sibi

vendicare seu apprehendere.
 d.authenti. Bona damnato-
 rum & ibi Bald. ac sequaces.
 necnon in authen. vt nulli iu-
 dicum. §. fina. colla. ix. consti.
 ix. vnde dicta authentic. de
 6 prompta est. De vxorum au-
 tem dotibus hoc sciendū est,
 quòd nec dotis vxoriæ, nec
 aliorum bonorum potest esse
 proscriptio seu confiscatio
 ob maritorum criminosa de-
 lecta, authen. bona damnato-
 rum, & d. authen. vt nulli iu-
 dicum, necnon d. l. quisquis, 9
 §. vxores. Hæc tamen intelli-
 genda sunt, nisi ipsa criminis
 fuisset aut particeps, aut con-
 scia, dicta l. quisquis, §. id
 7 quod. Filiorum t̄ verò bona
 paterna, iure confiscanda sunt.
 Nam regula generalis est:
 Quotiescunq; hæreditas au-
 fertur aliquibus, tanquã hæ-
 reditate indignis, ea Fisco ap-
 plicatur, l. Lucius, ff. de iure
 fisci, l. Papinianus. §. memi-
 nisse, ff. de inoffic. testa. Por-
 8 rò istiusmodi t̄ liberi propter
 delictum paternum huic cõ-
 fiscationi redduntur obnoxij,
 vel ex eo, quòd procreati sunt
 ex damnatorum ac reiecto-
 rum sanguine, & cum sangui-
 nis delicta confectentur hæ-
 redes (dicta l. quisquis, §. filij
 verò) meritò habendi sunt li-
 beri eadem paterna hæredi-
 tate indigni, etiam si ex alie-
 no vitio isthæc infectio san-

guinis processerit. Deinde
 quòd prædicta l. quisquis. præ-
 sumat ac arbitretur eos esse
 hæredes criminis paterni, &
 paternæ audaciæ successores:
 idcirco etiam ipsam hæredi-
 tatem successionis, veluti ab
 indignis, fisco auferre de-
 bet. Atque isthæc est aperta
 sententia Cyni in dicta l. quis-
 quis, in iij. colum. Qui & de
 istis iura sunt rationibus am-
 plissimis referta: quocirca de
 iis superfedeo. Verùm enim-
 uerò ista omnia sanè intelli-
 genda sunt: quandoquidem
 filij hac bonorum paterno-
 rum proscriptio iure absol-
 uendi sunt, quando paren-
 tum, aut maiorum crimina
 temporè aperiunt, & deferunt,
 frequenter præcitata l. quis-
 quis, §. fina. in omni crimina-
 li exilio ob cõtumaciam pro-
 nuntiato, condemnatur contumax
 pœna scilicet prius
 proclamatione pronuntiata,
 quemadmodū meminit ex-
 cellentissimus Iuriscõsultus
 & practicus Domi. Nellus de
 sancto Geminiano in suo in-
 signi ac præclarissimo tract.
 de Bannitis.

De cæde seu ho- micidio.

CAP. LXVII.

SVMMAE.

Secundum crimen, fuit homici-
dium Cain.

Prim

- 2 *Primum omnium criminū, præuaricatio Adæ.*
- 3 *Homicidij enormitas, à lege diuina, ab effectu vario, ex iure pontificio, & pena talionis, & nu. 4. 5. 6. 7. & 8.*
- 9 *Homicida, humani generis extirpatores.*
- 10 *Homicidium inter humana commissum grauissimum.*
- 11 *Occidendi voluntas quando puniendi, vt ipsum homicidium.*
- 12 *Quæ sint occidendi voluntatis indicia.*
- 13 *Voluntas quando pro facto puniuntur.*
- 14 *Homicidij pena ex lege diuina.*
- 15 *Homicida offendit quatuor, Deū, Ius, & Principem, occisi parentes, & cognationē, interfectū omnium maximē, & nu. 16. 17. & 18.*
- 19 *Voluntas nō statim pro factis puniendi, ob triplicem causam.*
- 20 *Deficiente probatione facti, nullus capitaliter damnandus.*
- 21 *Ab homicidij pena nullus excusandus.*
- 22 *Regatus omnē honorē excludit.*
- R**IMINVM omnium secundū, quod post hominem conditum in terra patratū est, fuit homicidium.
- 7 *† Quandoquidē protoparentum nostrorum Adæ & Euzæ præuaricatio, primū læsæ Maiestatis crimen fuit, atq; adeo omnium criminū fons & cau-*

sa. Hinc Cain furiosè germanum fratrem Abelem occidendo, nefarium alterum, nempe homicidij, crimen subiunxit, glo. in l. i. quis homicidij, C. de accus. hoc homicidium tam est Deo execrandum, vt suis præceptorū tabulis illud expressè vetitum voluerit: Non occides, vt patet Exodi xxj. & Deutero. v. capitib. † Deinde vt innocentis occisi sanguinem in cælum clamare, & Angelos vindictam exposcere, sacre testetur literæ, iuxta illud: Clamitat ad cælum vox sanguinis, & c. Et scribitur in Apocalypsi, Ecce post hæc vidi animas interfectorum clamantes ad Deū & dicentes: vltimo domine non das iudicium, & vindicas sanguinem nostrum de interfectoibus nostris, qui sunt in terris, & c. cuius meminit D. Paris de Puteo in tract. suo Syndicatus cv. char. j. col. & D. Hip. à Marfi. post eum in suis consiliis, consilij. incipiente, Summi cæli Deus, in prin. Quodque † ad eum est detestabile, vt Angeli diuinæ voluntatis executores, sanguinem occisorum de manibus homicidarum requirant: de quo Genesis 4. cap. † Postremò, hoc vnicum Pontificia iura tam habent exorsum, vt (quum alia omnia crimina remissius puniant) hoc solū capitis animaduersione

plectendum esse statuunt: vel
 vt ob nullum aliud crimen
 quàm ob hoc vnum, capitalē
 sententiam ferre velint: natu-
 ralis enim ratio dicitur, vt
 quod quisque alteri facere vo-
 luerit, ipse patiatur, l. ij. & per
 vniuersum tit. ff. quod quisq;
 iuris, c. cum omnes, ext. de cō-
 8 stitu. † Vnde fuit pœna talio-
 nis de iure diuino inuenta, vt
 quis animam pro anima, oculo
 pro oculo, & sic de simili-
 bus perderet: vt probatur
 Exodi xxj. cap. vnde nihil mi-
 rum, si homicida quod fecit,
 idem ipse expectet. Dictas ob
 9 † causas, iura ciuilia homici-
 das, extirpatores seu violato-
 res generis humani appellan-
 tur: quod cognationis pro-
 pagationem inter homines à
 natura constitutam è medio
 tollat & impediât, l. vt vim,
 ff. de iustit. & iure. & glossa
 in verb. humanitatis, in l. nō
 tantum, ff. de appellat. Vnde
 interest hominis hominē be-
 neficio affici, l. seruus ea lege,
 ff. de seruis exportand. Hinc
 item & beatus Tho. dicit
 secūda. ij. q. cxxij. articulo
 vj. quod homicidium de se
 non est appetibile, sed magis
 horribile: quia non habet in
 se rationem alicuius boni.
 Item scribit secūda. ij. q. lxx.
 articulo iij. quod inter cæ-
 10 tera † peccata, quæ commit-
 tuntur in proximum, homi-

cidium grauissimum sit: †
 lūdque tam auersantur & sa-
 cri Canones, iuxta not. in ca-
 periculose, de pœnitent. di-
 11 stinct. j. & iura † Imperialia,
 vt non tam homicidiū, quàm
 ipsam homicidij voluntatem
 acerrimè puniant, si quidem
 12 ea † volūtas externis iudiciis
 patefcatur: nēpe, si armatus in-
 cedat, si insidias ponat: quæ
 quidem solæ insidias per se
 etiā delictum sunt. l. propter
 insidias, C. de accusat. c. j. quæ
 fuit pri. causa benef. amittē. si
 adoriatur armis vetitis irrefe-
 ribilibus, cædendo, lædendo,
 & mutilādo, l. is, qui cum telo.
 & ibi D. Hippo. de Marsi.
 C. ad leg. Cornel. de sica. quæ
 quidem l. canonizata est, in c.
 is qui cum telo. de pœnitent.
 distinct. j. l. diuus, ff. eo. tit. &
 aperta l. aut facta. §. euentus,
 13 ff. de pœnis. Regula † enim
 generalis est in iure, quod
 quotiescunq; nō stat per ali-
 quem, quod minus actus im-
 pleatur, actus habetur pro
 impleto, l. de pupillo, §. si is,
 cui nuntiatur, ff. de oper. no.
 nuntiat. Veluti si quis homi-
 nem non occidat, sed tantum
 vulneret, eo tamen animo, vt
 occidere posset, is pro homi-
 cidia damnandus est, vt in l.
 j. §. Diuus, ff. ad leg. Cornel.
 de sica. quæ quidē iura, quod
 fortius est, etiam iuuantur
 lege diuina, qua prohibetur
 etiam

14 et
 di
 pl
 ca
 m
 tu
 ne
 mo
 dig
 bet
 for
 nat
 stil
 ven
 cu
 &
 &
 in
 nar
 An
 re
 etia
 15 fen
 dup
 De
 cep
 dec
 tur
 di
 16 dō
 pul
 ho
 no
 qui
 ref
 bu
 vid
 con
 ff. f
 ob

14 etiam reperitur † homicidium sub pœna vltimi supplicij, vt habetur Genesis ix. cap. Quicumque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius: ad imaginem quippe Dei factus est homo. Ob quod meritò homo dignissima creaturarum habetur, teste glos. in verb. personæ, in §. fina. institu. de iure natur. gent. & ciuili. & l. iustissimè, ff. de ædil. edic. gl. in verb. reitū natura, in §. in pcedum, institu. de rer. diuisi. & l. cognationum, ff. de var. & extraordi. cognit. vbi glo. in verb. dignitatis, ita humanam extollit naturam, vt ei Angelicam naturam inferuire Deus constituerit. Idcirco etiam homicida quatuor of-

15 fendit. † Primò Deum, idque dupliciter, & quòd creaturā Dei vita spoliaret, & quòd præcepta Dei contemnat, iuxta decalogum (vt antè allegatum est) Non occides, Exodi xxj. & Deutero. v. Secun-

16 dò, † homicida offendit rempublicam & Principem, quòd hominẽ occidendo suo bono, & ciue spoliaret: quando quidem interest reipublicæ, refertas esse liberis hominibus ciuitates. l. ij. C. de indic. viduita. tollend. l. ij. ad fin. C. communia de manumif. l. j. ff. solu. matrimonio. Quamobrem Domi. Adrianus in ea

sententia se fuisse testatur, vt Imperium ampliari hominũ adiectione potius, quàm pecuniarum copia valuerit, vt patet in l. cum ratio naturalis, ff. de bo. damna. Tertio, † homicida lædit patrem, & parentes occisi: primò patrem, quia testem ipsius hæreditariũ, qui patrem suum successione referret, aufert: cum filij immortalitate quadam suos parentes donent, in Auth. de nuptiis §. j. colla. iij. vt cum per nos remanere non possimus, per filios remaneamus, l. liberorum, in fin. ff. de verb. & rerum signi- fica. Maiores item & cognatos interempti pari ratione lædit, quia iniuria facta vni de parētela, redundat in ignominiam cuiuscunque stirpis eiusdem, l. iij. ff. de libera. causa. Et hinc ait clarè text. in l. capitalium. §. famosos, ff. de pœnis, pœnam eorum esse solatio cognatis, & affinibus interempti. Quarto, vel † omnium maxime, occisum lædit, quum vita nullis rebus humanis conferenda, priuauit. Ideoque, vt rursus repetam, Exodi xxj. cap. Si quis per indultriam occiderit proximũ suũ, & per insidias, ab altari meo euelles eũ, vt morte moriatur, & Leu. xxiii. Qui per cussit, & occiderit hominẽ, morte moriatur, & nume. 35.

cap.

cap. si quis ferro percusserit, & mortuus fuerit qui percussus est, reus erit homicidij, & ipse morietur. Quibus seruit illud quod dixit Christus Petro, scilicet, Qui gladio ferit, gladio peribit. Matthæi

19 xxvj. cap. Veruntamen vsus, consuetudo, & practica, prædictum rigorem voluntatis puniendæ, & asperitatem immodicam ex causa relaxant & remittunt, testibus Petro, Barto. & Hippoly. de Marsinero. 14. in dicta l. is qui cum telo. necnon D. Ioanne Berberio, in suo iuris viatorio seu directorio, sub rub. de homicidio: qui facta ipsa solummodo punienda asserunt, fortassis triplicem ob causam: Aut quod ea iura plus satis sint rigorosa: Aut quod ea voluntatis certitudo probatu sit difficilis, adeo quod non nisi per signa externa, aut præsumptionem ea voluntas innotescat: ob quam præsumptionem, nemo criminaliter damnandus est, sicuti dictum est superioribus capitibus multifariis in lo.

20 cis. Deficit enim probatio facti, sine quo nullus debet capitaliter damnari: per l. j. §. si quis ultro. ff. de quæstionib. Postrema ratio sit, quod nec iustitia, nec reipublicæ salus tam grauitate voluntate læditur, atque ipso facto: quia nõ

fuit æquè priuata homine suo, quando delictum fuit attemptatum, sicut quando fuit consummatum: & hæc de consuetudine, quæ quidem consuetudo non potest fundari nisi in dicta vnica ratione, vt inquit D. Ioã. Berber. in dicto suo iuris viatorio, sub Rubr. de homicidio: quem videre tempore congruo. Quocirca homicidæ etiam nobili, de iure vltimum debet irrogari supplicium, multis de causis supra memoratis, sicut etiam ait signanter text. in l. nemo deinceps, ibi, homicida, quod fecit, semper expectet. C. de episcopali audien. quem multi aiunt esse vnicum ac monachulum in iure: sed mihi videtur singularis text. in l. eiusdem. §. legis Corneliæ. versicu. sed solent. ff. ad l. Corn. de sica. & in l. quoniam multa. C. ad leg. Iul. de vi publi. vel priuat. Melior textus, quem paucissimi vnquam allegarunt in l. vnica, ibi, & merito mortis damnantur supplicio: cum nec ab homicidij crimine huiusmodi raptores sint vacui. C. de raptu virgin. Quod procedit etiã quantum; grauis sit & honesta seu nobilis persona homicidæ, 22 Nam reatus omnem honorem excludit. l. j. C. vbi senat. vel clarif. ciui. vel cri. conue. & ibi glo. in verb. Excludit.

reliq

rel
vtp
ra,
tur
pro
De

1 Ho
mit
men
miss
xico
2 Ho
dus
3 Ad
min
offic

dis:
teri
fent
can
no.
aut
2 rur
cap
tio
nul
del
ta
dor

reliqua presentis materia, utpote homicidiorum genera, & quot modis committatur, elucidabimus capitibus proximè sequentibus.

De pluribus ac diuersis 3
modis homicidij.

CAP. LXVIII.
S V M M AE.

- 1 *Homicidium ex proposito committitur manibus atque instrumento, lingua, consensu, vel permissu, signis, incantationibus, toxico ac veneno.*
- 2 *Homicida capitaliter puniendus.*
- 3 *Adimere vitam, est principis, ministri iustitiae, aut principis officiarum.*

HOMICIDIUM autem ex 1
† proposito, multis committitur modis: Nèpe manibus atque materia, instrumèto, lingua, consensu, vel permissu, signis, incantationibus. toxico ac veneno. 2
Quisquis igitur aliquem aut simile dñstorù homicidium 2
† modum commiserit, is capitaliter puniendus est. Ratio hæc est certissima, quòd nulli in quâ concessum fuerit delibato animo ac destinata malitia, aliquo istorù modorù cuiquam adimere vitâ,

neque item ad mortè cõdèna re, neque morte punire, iuribus suprâ cap. præcedèti allegatis, & capitibus sequètib; suis congruis locis allegadis: nisi soli Principi, iustitiæ ministro, aut illi cui Princeps suas in eo officio vices delegauit, quémq; autoritate suæ in iustitiæ fauorem instituit. cap. de occidendis. xxiii. q. v. Hæc autem, quoniam pro capituli angustia latiora sunt, speciatim ex subiectis apprehendienda cognosces.

De homicidio manuali.

CAP. LXIX.
S V M M AE.

1 *Modi & instrumento homicidij manualis. & nu. 2. 3.*

INFINITIS modis committitur homicidium ministerio manuum: his tamen præcipuè modis, 2
assultibus, tñuasionibus, violentis inflictionibus, cædendo gladiis, spathis, semispathis, pugionibus, clauis, cucumis, hastis, rumigestibus, vulgò hallabardis, lanceis, sparis seu rumicibus, dolonibus, tragulis, iaculis, telis, sagittis, misibilibus, fundis, ballistis, sclopis, serpentinis, colubrinis, bombardis. Itè variis 2
ferg

- ferreis, æneis, plumbeis, lignis, & quævisque armis. Atque ad eodẽ etiam lapidum iactibus, præcipitando à pontibus, è fenestris, speculis, montibusque: eiciendo in imam vallẽ, aut in plateã. Postremò submergendo, strangulando, atque simili ratione quæpiã lædendo, vt hinc mors subsequuta probetur. l. qua actione. §. occisum. ff. ad l. Aquil. l. j. §. occisum. ff. de S. C. Sylla. l. j. §. Diuus Adrianus. ff. ad l. Cornel. de sicar. & l. is, qui cum telo. C. eod. tit. & ibi, scrib.
- cidij literas, tenetur pena homicidij.
- 10 Primus mandat priori, & ille alteri mandauit, qui comisit homicidium, omnes tenentur l. Cor. de sicar. scilicet pena homicidij.
- 11 Nuntij, quorum opera sunt tractatus maleficij, puniuntur.
- 12 Proxenetæ contractus usurarij, tenetur ad usurarij restitutionẽ.
- 13 Præcipiens, iubens, vel mandans homicidium, punitur, vt occidens.
- 14 Damni dans causam, danum dedisse videtur.
- 15 Iudex numis corruptus, innocentem morte damnans, vt homicida puniendus. Et quæ sit pena damnatis citra mortem.

De homicidio linguæ.

CAP. LXX.

S V M M A E.

- 1 Homicidium lingua committitur quatuor modis, falso testimonio, consilio, mandato, & iniqua condemnatione.
- 2 Homicidium, falso testimonio committitur.
- 3 Falsidicus testis tres ledit, Deum, iudicẽ, & innocentem, eosque trifaria pena imponenda illi, nempe periurij, Falsi, & Homicidij.
- 4 Lingua omni ferro nocentior.
- 5 Consilio etiam efficitur quis homicida.
- 6 Iudæi lingua Christum crucifixerunt.
- 7 Distinctiuncula remissive consilij mandantis operis remotis, & operis propinquis.
- 8 Homicidij mandato commissio.
- 9 Nuntias scienter portans homicidij
- 17 Pilatus vt homicida habendus.

HOMICIDIUM

+ lingua ferè

committitur qua

tuor his mo-

dis: nẽpe adul-

terino, seu falso testimonio,

consilio, suggestione, vel ad-

hortatione, præcepto, iussu,

vel mandato, & iniqua seu ini-

iusta condemnatione. Falsus

+ itaque testis quisquis lin-

guæ suæ veneno ad iniquam

seu iniustam mortis conde-

mationem quempiam adig-

git, morte, nempe gladio ac

honorum ademptione, vt fal-

sarius, vt periurus, & vt homi-

cida quoque mulctandus est,

quod fundatur in l. j. in prin-

ff. ad

ff. ad leg. Cornel. de sicar. ibi, quiue falsum testimoniū do-
lo malo dixerit, quo quis pu-
blico iudicio rei capitalis dā-
naretur, & c. Huic nec incon-
gruit tex. in capitul. j. ext. de 3
crimine falsi. qui habet: † Fal-
sicius testis tibus personis
est obnoxius: primū Deo,
cuius presentiam cōtemnit:
deinde Iudici, quē mentiēdo
fallit: postremò innocētī, quē
falso testimonio lædit, et quia
tres lædit, triplex pœna ei im-
poni potest, scilicet, Primò
periurij: Secundò falsi: & ter- 5
tiò homicidij. facit optimè
tex. in cap. periculosè, de pœ-
nitent. distinctio. j. tenetur
etiam alia quacunque pœna,
quæ irrogatur ex crimine, de
quo Reum per falsum testi-
monium lædit. teste gossa in
d. c. j. de crimi. falsi. super ver.
lædit. Qui quidem prænomi-
natus occidendi modus, dete-
stabilis est: eò quòd quasi cū
omnibus participat crimini-
bus, meritò ergo Iuriscon. de
eo modo specialem mentio-
nem fecit in d. l. j. in prin. ibi,
quiue falsum testimonium,
& c. quam ait singularè Bald.
in cap. j. §. iniuria. in fine. de
pace iura. firmā. in vsib. feu-
do. post eum Alex. in Apostil-
lis ad Bartol. in d. l. j. ad hoc,
quod testis deponens falsum
in causa criminali, debet sub-
ire illam pœnam, quam de

iure pateretur ille, contra
quem deposuit, si verum ef-
set: nec minus occidit homi-
nem, qui falso testimonio op-
pimit innocētē. quā qui
ferro necat, quum lingua † sit
omni ferro nocentior. De ho-
micidio, consilio, suggestio-
ne, vel adhortatione commis-
so, varij varia dixerunt: cōmu-
nem tamen doctorū opinio-
nem hic solum recensere cu-
rabimus quum nostra ætate,
iuris candidatos breuitate
gaudere cognoscam. Quòd si
igitur † homicida, homicidiū
aliās facturus nō fuisset, nisi
intervenisset cōsulētis consi-
liū, tunc par idēque delictū
est, facere homicidiū, vel cōsu-
lere psuadēdo, aliās nō factu-
ro, & inde facienti: quisquis
igitur cōsiliū dedit, quo fret⁹
& adiutus quispiā alterū adi-
git neci, eā ei tra illius cōsiliū
nūquā commissurus, is haud
dubiè nō aliter plectēdus est,
quā is, qui principaliter ho-
micideiū manibus patrauit, e-
sicut dignum. §. quia verò,
iuncta glo. in ver. consilium,
ext. de homicid. c. fin. eod. tit.
lib. vj. c. si quis viduam. §. o. di-
stinct. c. noli, & c. periculosè.
de pœnitent. distinct. j. vbi c.
insigniter habet. Et hinc pa-
tet, quā periculosè errent,
qui eos tantū homicidas
esse existimant, qui manibus
homines occidūt: ac non etiā

eos, per quorum cōsiliū & fraudem, & exhortationem homines extinguūtur. Sicut
 6 & † Iudæi nequaquam propriis manibus Christum occiderunt: mors tamen Christi ipsius planè imputanda est, quòd iniquo testimonio, consilio, & suggestionibus, eum ad crucis mortem pertraxerint. Doct. interim locis præallegatis vtuntur vna distinctiuncula, nempe, cōsiliij mandantis operis remoti, & operis propinqui, cuius etiā meminir Ioan. Berbe. in suo vortorio iuris, sub rub. de Homicidio, quā hic breuitatis causa omittimus. Prætereà, qui
 7 † homicidij patratiōe præcepit, iussit, vel mandauit, tenetur vt faciens illam, secundum Bart. & alios in l. si per alium, ff. ne quis eum, qui in ius voca. est, vi exi. in princ. & in l. sed si vnus. §. si seruus. & ibi Alex. ff. de iniur. Bar. & sequaces in l. si seruum. §. Prætor ait, ff. de acquirē. hæredi. Bal. in c. j. in vlti. colū. quib. mod. feu. amittit. Alexā. post alios in l. si quis id quod, ff. de iurisd. omn. iud. de quo larè per Ang. Aret. in suo insigni tract. malefactorum. in verb. Sempronium mandatore, per totum, quem suadeo legendum & relegendum, ob varias bonas, vtiles, ac quotidianas, quas suo laudabili

more mouet, examinat, & discutit quæstiones. Atque hoc item modo Iudæi cum Pharisæis & Scribis, Christum seruatorem nostrum occiderunt: qui iussu, clamoribus, ac mandatis imperiosis ad crucis patibulum adegerunt, vti habet sacre Euangelistarum historia: Crucifige, Crucifige eū, Si hunc dimittis &c. quæ omnia sunt apertiora, quàm vt hic amplius probada sint. Item & per Doct. in d. c. sicut dignum, & per D. Fely. in c. mulieres, per totum, de senten. excom. D. Hippo. de Marfil. in suis singularibus, singulari clxxxj. incipiente, Mandans fieri homicidium &c. Vbi † etiam quærit, quid de nuntio scienter portante literas, mandatum homicidij cōtinentes, secuto tandem homicidio? concludit eum tenei pœna homicidij. Ita singulariter dixit Cyn. in l. non ideò minus. C. de accusat. Idè expressè firmat Bald. allegas Cyn. in l. j. §. ne autem, in v. colum. C. de cad. tol. Vbi etiā
 10 subdit, idem esse, † si mandauit Titio vt faceret homicidij, & Titius mandauit Seio: nam omnes tenentur. allegat text. quem dicit singularem, in l. si ego, ff. quod vi aut clā. Idem etiā voluit Barto. in l. j. §. incidit, ff. ad Turpil. vbi inquit, quòd † nuntij, per quos sunt

fi
 v
 p
 il
 C
 ac
 12 di
 pr
 rij
 vs
 te
 lis
 les
 re
 vic
 Et
 an
 in
 in
 da
 13 iud
 pu
 de
 lib
 §. si
 ff. c
 14 ius
 dec
 vid
 hac
 & g
 de
 per
 fac
 Inf
 se,
 15 mō
 cor
 fini
 mo

sunt tractatus homicidiorū,
 vel maleficiorum puniantur,
 per illum text. subdens, quod
 ille casus est per glo. in verb.
 Cauerint, in l. si sciente, ff. ad
 ad l. Pomp. de parricid. Qui
 dicit et etiam à simili, quod
 proxeneta contractus usura-
 rij tenetur ad restitutionem
 usurarum. Multò magis au-
 tem ille maleficij est culpabi-
 lis, qui iussu ac mandato ma-
 leficij causam dederit. Plu-
 res allegationes, si desideras,
 videbis per D. Hippoly. in di-
 cto suo singulari clxxxj. &
 ante eum per D. Angel. Aret.
 in d. suo tracta. maleficiorū,
 in verbo, Sempronium man-
 datorem. Itaque præcipiens,
 iubens, et vel mandans, debet
 puniri, quemadmodum occi-
 dens, text. in c. si. de homicid.
 lib. vj. Ad idē tex. in l. damni,
 §. si pupillus. ver. si mandato.
 ff. de dam. infecto. Ratio hu-
 ius est, Quia et quisquis dāni
 dedit causam, damnū dedisse
 videtur, l. qui occidit. §. in
 hac. ff. ad l. Aq. §. ceterūm,
 & gl. in verb. mortuus, Instit.
 de leg. Aquil. Item, quod quis
 per alium facit, per seipsum
 facere videtur, §. non solūm.
 Instit. de iur. iur. l. j. §. de iur. iur.
 se, ff. de vi & vi arma. Postre-
 mō et iniquus iudex, numis
 corruptus, qui falso dolose, &
 sinistro medio innocentem
 morte damnat, is item vt fal-

sarius, vt periurus, & vt ho-
 micida quoque damnandus
 est: nulla tenim lex innocen-
 tem occidere concedit, c. si nō
 licet, in princ. xxiiij. q. v. sicuti
 ex sequentib. clarius cogno-
 ueris. Propterea Pilatus si-
 mili pœna damnandus fue-
 rat, qua ipse innocentē Chri-
 stum condēnauit. Iudex nan-
 que iniuste aliquem ad mor-
 tem iniusta sentētia dānans,
 eadem pœna, nempe homi-
 cidij, se ipsum inuoluit. l. lex
 Julia, §. si. ff. ad l. lul. repetun.
 quem text. pro mirabili alle-
 gat Ioan. de Anania in c. ac-
 cusanti, ext. de accus. Simili-
 ter & Bal. in l. vnica, in iij.
 colum. C. ne ex delict. defun-
 cto. contra Iudices, qui ac-
 cepta pecunia, vel calore ira-
 cundix inducti, vel sine con-
 siderationē, mortis sententiā
 proferunt, in l. iij. C. de episc.
 audien. ibi, Homicida quod
 fecit, semper expectet. Huius
 luculenter meminit text. in
 d. l. j. in princip. versic. quòve
 magistratus Iudexve questio-
 nis sub capitalem causam
 pecuniam acceperit, vt pu-
 blicę legis Reus fieret: & qui
 hominem occiderit, punitur
 non habita differentia, cuius
 cōditionis hominem intere-
 merit, ff. ad l. Cornel. de sicar.
 Resolutiue atque vnica di-
 stincti iuncula dicamus, quòd
 si ad mortē cōdemnet, pœna

capitali legis Cornelie tenetur. d. l. j. Si autem ad mortem non condemnet, sed alias puniat in corpore, corrupte iudicando, in exilium datur: omnia bona confiscantur. De quo in Authent. Nouo iure. C. de poena iudic. qui male iudi. Item tenetur le. Iulia repetundarum. l. iij. & iij. ff. ad le. Iul. repetun. Item concufionis. l. ij. ff. de concuf. Item falsi. l. j. §. & qui iudicē. ff. ad legē Corn. de fals. Posset hic aperiri amplissimus questionum campus, quem prudens prætereo, ne æquo prolixior fiam: quandoquidem questiones ex superioribus facile solui poterunt,

De homicidio per consensum.

C A P. LXXI.

S V M M A E.

- 1 Homicidium consensu committitur, aut ante factum, aut in factum, aut post factum. & nu. 2. 3.
- 4 Homicida consiliū ac opem præstans per viam iustitiæ, gratiæ, vel alimonie, nõ est puniendus. & nu. 5. 6.

HOMICIDIUM
† consensu committunt ij, qui
ipsi homicidæ,
aut ante factū,

aut in facto, aut post factum homicidiū, suppetias ferunt, aut solatia. Ante factum quidem, si opibus & pecunia iuuent, si milites, si equites, si arma, atq; id genus subsidia auxilia suppeditent. l. iij. ibi, cuiusve opera. ff. ad le. Iul. Maiestat. l. si pignore. §. cum furti. ver. qui ferramenta, ff. de furt. l. j. & l. vtrum. ff. ad l. Pompe. de parricid. l. qui domum. ff. ad l. Iul. de adult. l. nihil interest. ff. ad l. Corn. de scar. & l. j. ff. de recepta. In ipso † autem facto: seu actu quis maleficium committit, si semet malefactori homicidæ adiungat, ei assistat, commoditatem vllam præbeat, quod expeditius homicidium faciat. Probatur notabili l. j. C. de rap. virgi. c. sicut dignū. §. j. ext. de homi. Pro hoc tex. in l. itē Mela. §. si alius, ff. ad l. Aquil. Post † factum verò, si cum ipso homicida se coniungat: cum ipso, ceu patrocinaturus eouerfetur: ipsum hospitio, tanquam re bene gesta, recipiat: si quò minus comprehendatur, impediatur: si aliis quoque similibus iudiciis consensum actualem demonstrat, vt probatur in l. is cuius ope. ff. ad l. Iuliam de adulter. in l. j. C. de his, qui latrones vel aliis criminibus reos occultarunt. Textus autem in d. l. j. ff. de recepta.

Hæc

Hæc tamen sanè veniunt in-
 4 telligenda, quia si quis post
 delictum commissum, con-
 sensum ac opem criminoso
 præbeat, & consiliû, non con-
 tra ipsam iustitiam, sed uti
 ipse criminofus per viam iu-
 6 stitiæ suôque consilio adiu-
 tus, periculum mortis eua-
 dat, nullo modo puniendus
 est, veluti ipsi aduocati, qui
 ex iudicis assensu postulant
 pro delinquentibus, secun-
 dum notata in l. per omnes,
 C. de defensoribus ciuitatû.
 facit l. custodias. cum glos. &
 ibi not. per Bartol. & Ioan.
 de Imo. ff. de public. iudic. l. si
 postulauerit. §. questionibus.
 ff. ad l. Iulianâ de adulter. Hæc
 opinionem pari ratione con-
 firmat Innocentius in c. so-
 let, ext. de senten. excommu-
 nica. vbi dixit, quòd Aduoca-
 tus excommunicato, consi-
 lium præstans, & cum eo hac
 gratia conuersans, nullam
 excommunicationis labem
 sibi ex eo contrahat. Rur-
 5 sum, si quis post delictum
 commissum alicui cõsensum
 præstet, & opẽ ei, qui delictû
 commisit, ut euadat, per viam
 gratiæ siue misericordiæ sup-
 plicando pro eo Principi, non
 punitur, argumen. l. quidam,
 ff. de rebus dubiis. l. relegati,
 & l. diui fratres. ff. de pœnis.
 Istud tamen fallit in crimi-
 ne læsæ Maiestatis: quia sup-

plicans pro iis, qui in crimen
 læsæ Maiestatis inciderunt,
 efficitur infamis, pœnâque
 perpetuæ infamiæ notatur,
 l. quisquis. §. denique. C. ad l.
 Iul. Maiestat. Postremò post
 delictum commissum, præ-
 stans cõsensum & opem ali-
 cui per viam alimoniz, non
 punitur, eùm etiam post con-
 demnationem sit alimenta-
 rio permiffa. l. legatum. ff. de
 cap. diminut. Probatur in l.
 iiii. ff. de iis, quæ pro non
 scrip. haben. Itaque per præ-
 dicta nunc constat abundè
 satisfactum esse huic com-
 muni quæstioni: vtrum con-
 sentiens per cooperationem
 puniatur eadem pœna, qua
 delinquens d. l. vnica, C. de
 rapt. virginû. & l. vulgaris, §.
 penultimo. ff. de furt. Hæc-
 tenus item enarrata omnia co-
 piose ac luculenter confir-
 mat ac probat Bartol. in l. in
 furti. §. ope. ff. de furt. necnon
 D. Paulus Grillandus in suo
 tracta. de pœnis omnifariam
 coitus, folio lib. meo 223. &
 nu. 15. 16. 17. 18.

De homicidio per
 indicia seu
 signa.

E A P. LXXII.

S V M M A E.

Signis homicidium cõmittitur,
 cõmonstratioe personæ, com-

*mōstratione via periculose, con
silio, aut indicis, dolosis, in alicu
ius necem. & nume. 2. 3. 4.*

- S**IGNIS ferē
homicidia † cō
mittūtūr, quo
ties dolosē ac
malignē indi
cant locum vbi later is, qui
postea occiditur. Aut † si ne
quiter cōmonstrata via, quē
piam per locum transiret. cō
sulāt, vbi ipsi insidias structas
esse cognorunt, l. item si ob
stetrix. ibi, quemadmodum
ff. ad l. Aqu. l. cuiusque, ff. ad
l. Iuliam Maiest. † Aut si simi
libus iudiciis alicui cædis oc
casionem & causam præbue
rint, l. nihil interest. ff. ad l.
Cornel. de sicar. Hi enim om
nes vero homicidio obuin
cti sunt, eōq; vt ipsi principa
les homicidæ plectendi.

De homicidio per for
tilegia.

C A P. LXXIII.
S V M M A E.

- 1 Sortilegius occidens, vt homici
da morte mulctatur: & vt sor
tilegius, igne comburitur.
2 Sortilegius impediens conceptū,
vel partū, incendio absumitur.

QVIS QVIS ali
quē sortilegius
occiderit, † aut
incantationi
bus, is ignis cō

flagratione consumēdus est:

illius enim homicidium non
simplex est, quoniam homici
dium præterea sortilegio cō
maculauit, cuius gratia incē
dio damnatur. Sicut item his
qui sortilegiis naturalem in
viris ac mulieribus generādi
vim impedit: aut efficit ne
mulier concipere possit: aut
grauida parere: aut lac nutri
cis desiccat: aut quouis alio
modo sortilegia ac maleficia
sive in corpore per cibum vel
potum, siue extra corpus cōfi
cit, is vt homicida tenetur. c.
si aliquis. & ibi Scribētes ext.
de homic. l. si quis aliquid. §.
qui abortionis. & ibi Doct. ff.
de pœ. l. eorū. C. de malef. &
mathe. Illius etiam meminit
explanatiūs Do. Paulus Gril.
in suo insigni ac laboriosissi
mo tract. de Sortilegiis in ij.
iij. atque xj. quæstionibus.

De homicidio per ve
nenum.

C A P. LXXIII.
S V M M A E.

- 1 Occidens veneno, aut toxico, pu
nitur & gladio, & confiscatio
ne honorum.
2 Atrocius est hominem extingui
re veneno, quā occidere gladio.
3 Venenum triplex. & nu. 4. §.
4 Venenum primum, secundum,
& tertium, an & quibus per
mittatur. & nume. 7.
5 Letalibus herbis, aut potu ne
cans, cui panis obnoxius

Venen

- 9 *Veneri faciens abortum fetus viuentis, punitur capitaliter: & fetus nondum viui, punitur extraordinarie. & nume. 10.*
- 11 *Arte factum prius mortuū pro pellens, in laude est, non in crimine.*
- 12 *Mulier sibi abortum faciens fetus viuentis, punitur puto: & fetus nondum vini, extraordinarie. & nu. 13.*
- 14 *Mulier sibi abortionem procurans conducta pecunia, semper punitur capitaliter.*
- 15 *Animatio fetus, quanto tempore fiat in utero materno, varie opiniones.*
- 16 *Attentata abortione frustrata, quomodo punienda.*
- 17 *In maleficiū spectandus euentus, potius quam animus.*
- 18 *Lanionum, & salsamentario-rū maleficia, quomodo puniēda.*
- 19 *In sceleratos laniones & similes acerba inuectio.*

S I QVIS alium quem ꝑ occiderit veneno, aut toxico, is ceu proditor habetur, test Bald. in l. nemo clericus. C. de summa Trinit. & fide catho. ideòq; gladij animaduersione punitur. cū confiscatione bonorum. l. j. & iij. ff. ad le. Cor. de scar. & venefi. Imò inquit Imperator in l. j. C. de malef. & mathe. Plus ꝑ est hominē extinguere veneno, quam occidere gladio.

d. l. iij. in prin. Eidem quoque crimini sese inuoluit, quisquis presentaneū tale venenum conficit, emit, vedit, siue parū, siue multum, aut domi seruat, aut sciēs, volēsq; pro necando aliquo custodit: etiā si eo veneno nūquam vtatur, nec ad effectum probauerit, nec eò vllus vnquam peremptus fuerit. l. j. & iij. Hic tamen te scire ꝑ velim amice Lector, tria esse venenorū genera, quorum meminit text. in d. l. iij. Nempē venenum, quod ex sui natura quidā malum est: sed aliis substantiis admistum, bonum fit & salubre. Aliud ꝑ se nociuū est, ac nociuū permanet. ꝑ Aliud, malitiosē, ad perimendum, cōfectum est. l. eiusdem. ff. ad l. Cor. de scar. ibi & Bar. tractante de medicamentis ac triplici veneno. Primū per-mittitur ꝑ medicis, chirurgis, pharmacopolis, veterariis seu equorū medicis (quos nūc vulgus marescalcos appellat) atq; id genus similibus, vt eo vtantur, vt in valetudinariis, atque affectis præbeant, vt id emant, vendant aut simplex aut mistum, sicuti ipsis visum est, l. quod sepe. §. veneni. ff. de cōtrah. emp. aut vedit. Sed in hoc genere pharmacopōlis diligēter videndū est, quibus hoc venenū dent aut vdedant: & cuius rei vsui emptor sibi

- coëmat, atq; diligēter memoria, siue potius literis fidis memoria custodibus, mādēt, si forsan apud eos isthac de re facienda veniret inquisitio: aliās certē tenerētur pœna legis Corneliae de sicca, d. l. iij. §.
- 7 alio. Alia verò duo † venenorū genera, nulli fas est dolosē seruare domi, nec ea emere aut vendere, nec dare cuiquā, aut cōcedere vllō modo sub pœna capitali. l. j. §. prēterea. & l. iij. ff. ad l. Cor. de sicar. & in d. l. quod saepe, §. veneri. ff. de cōtrah. emp. & vend. Simili ratione cum superiori. quis
- 8 quis † aliquē letali potione, aut edulis herbaceis ex venenosis confectis herbis, cicuta, salmandra, aconito, pintuocarpa, bobustro, mandragora, cantharida malignē perimit: tam est in noxa, eadēmq; pœna multādus, ac si veneno sustulisset hominem, d. l. iij. §.
- 9 alio. Adhuc † quisquis noxia potione, aut huiuscemodi veneno mulieri procurat abortum, is capitaliter puniendus est, si quidem fœtum in vtero vixisse constiterit. l. j. ff. ad l. Pompe. de parricid. & melius in l. pen. ff. ad l. Cor. de sicar. l. j. in prin. ff. eod. titu. glos. in verb. exilium. in l. diuus. ff. de extraor. crimi. De his abundē D. Paul. Grillan. in suo tract. de Sortilegiis. q. xij. & xij.
- 10 Sin fœtum † nondum conce-
- pisse vitam certum est, haud tam enormis est noxa: alia ratio pœna extraordinaria, reiectione, exilio, vel simili ad arbitrium Iudicis, secundum qualitatem facti, & personarum conditionē, is proferibēdus est, l. si quis aliquid, §. qui abortiones. ff. de pœn. l. Diuus. ff. de extraor. crim. l. Cicero. §. fin. & l. si pręgnantem. ff. de pœnis. & l. si mulierem visceribus. ff. ad l. Cor. de sicar. Et hanc distinctionē inter partum animatū & inanimatū, facit text. in c. Moyses. xxxij. q. ij. & in cap. sicut ex literarum, de homicidio.
- 11 in antiq. At si quis † fœtus in vtero prius emortui arte medica eiectionem curauerit, in laude is est, nedum culpa vacat, si de ea morte certō cōstitit. Mulier † verò quępiam, que technis dolosis sibiipsi fœtus viuentis abortionē facit, ea quoque similiter vt antē de iure scripto, & ex recepta consuetudine, putei suffocatione, damnanda est. Si verò † fœtum talis mulierculę sibiipsi poculum prębentis, nondum vixisse certū fuerat, ea exilio item releganda, aut certē alia pœna extraordinaria multāda, l. Diuus. l. Cicero. §. final. l. si pręgnantem, & l. si mulierem visceribus, supra crebrō memoratis. Veruntamen si isthac mulier

itet impregmata ante foetus
 animationem, vllam ab ali-
 quo excepiſſet pecuniam, vt
 præmaturè foetū illum em-
 brionis nondum animari per
 noxia quæpiam, aut per me-
 dicamenta corruptum eiice-
 ret: ea non ſolū, vt prior,
 exilio, ſed grauius multò pu-
 nienda eſſet, nempe pœna
 capitis, citra vllam diſtinctio-
 nem, an vixiſſet partus, an ve-
 rò minimè: idque propter de-
 teſtabilem illam pecuniæ re-
 ceptæ turpitudinem, quam
 Aſſaſiniam vocant, l. Cice-
 ro, in princ. ff. de pœnis. Bart.
 ¶ in d. l. Diuus. Quoniam ¶ verò
 mota eſt ſuprà illa diſtinctio,
 de foetu animato & non ani-
 mato, non ab re facturum
 me arbitror, ſi quanto tem-
 pore foetus in vtero materno
 animaretur, hîc obiter oſten-
 derem. Secundum igitur quo-
 rundam doctorū opinionē,
 foetui vita infunditur trigēſi-
 mo à conceptione die, aut tri-
 geſimo quinto ad ſummum.
 Ita habet dominus Conſilia-
 tor in ſuis differentiis phyſi-
 cis differ. xlix. Alij verò aurtu-
 mant foetum maſculum ani-
 mari die quadrageſimo: fo-
 etum autem foeminiū, non
 niſi octuageſimo die vita do-
 nari. Ita dicit gloſſ. v. diſtine.
 in princ. in verb. xl. quā etiā
 ſequitur Abbas in cap. ſi ali-
 quis, in ſin. extrā de homici-

dio. In iure tamen ciuili non
 eſt diſcedendum ab opinione
 gloſſæ ſingularis in d. l. Di-
 uus. quam quidē gloſſam ob
 ſummam autoritatē, ſummè
 etiam cōmuniter approbant
 omnes. Bart. tamen ibidem
 vult maſculum foetum ani-
 mari vita quadrageſimo die,
 foeminiū autem die ſexa-
 geſimo: ea tamē naturalibus
 diſcutienda relinquit. Atque
 hætenus de conamine fo-
 etus expellendi declarata, in-
 telligas oportet, ſi conatum
 illum ſecutus fuerit effectus,
 hoc eſt, ſi mulier partum ab-
 ortiuerit. Nam ſi conatum
 ¶ non ſequitur effectus, nec
 ſumptum noxium poculum
 operetur effectum: ſed ſi præ-
 ter ſuam expectationem, &
 ſpem foetum viuum pepere-
 rit, qui aliquantulo tempore
 ſupcuiſerit, ipſa quæ pocu-
 lum obtulit, aut ea quæ vltro
 ſumpſerit, punitur quidē, nō
 tamē capitaliter, teſte D. An-
 dr. Barb. in ſuis cōſiliis, confi.
 xxiiij. in ij. vol. Et hodie in
 ¶ maleficiis potius ſpectatur
 euentus, quàm ſolus animus
 delinquētis ſine effectu. & pō-
 derat textū in d. l. ſi quis ali-
 quid. §. qui abortionis. in ver.
 perierit: vt ita imponitur pœ-
 na vltimi ſupplicij dāti pocu-
 lū abortionis, ſi perierit par-
 tus: ſed hoc caſu nō perit pat-
 tus, ergo &c. Attamē nō im-

punitus euadet quisquis aut sciens tradidit, aut sciens sumpsit: poterit enim relegari, per ea quæ habentur in dicta l. si quis aliquid, §. qui abortiois, ff. de pœnis. Quem otium nactus, perlegere poteris. Porro laniones, † salsa mētarij ac œnopôlæ: qui corruptas carnes, putridosq; pisces, ac scientes noxia infectaque vina, siue infectas lagenas largiuntur aut vëndunt, vnde violenta alicuius mors sit exorta, iure puniēdi sunt, vt veri homicidæ. Quod vti-
 19 nam tam ipsis esset persuasissimum, quàm in iure ac ratione est certissimū, cautius putro ac syncerius nobis suos pœdiores, malaque venderēt, nōsque feliciter concessam vitam ageremus. Sed (quod nō sine summo mœrore commorare possum) tanta passim permittitur his in rebus libertas, vt si ita in suis maleficiis pœgere sinantur, nec necessario remedio per Senatū occursum fuerit, plures tandē (metuo) quàm ipsi carnifices sustulerint. Vnde quæso tam crebræ pestes? vnde tot tormina? tot dysenteria? Vnde hæ chiragræ, podagræ? atq; sexcēta millia penē morborum genera? nisi ex corruptis obloniis, ex putidis piscibus, vermiculosis atque infectis carnibus, atq; vitiatis vi-

nis, sulphure, calce, vt peiora nō memorem. Quibus nō fat est, quod falis mercibus aut obsoniis manifestum furtum cōmittant, nisi etiā suis vitiosis admistis nos miserē excarnificēt, ac mille morbis morte durissima grauioribus infeliciter exagitent. Quocirca optarim omnibus votis Iustitiam hic oculatiorē, ac Senatū tēporibus huic inualescētī malo adferre remediū. In summa, quisquis malitiosē alteri adimit vitā, quocunq; modo, ac forma id fiat, is damnandus est ad formas prædictas, l. j. §. præterea, & l. in lege Cornelia dolus, ff. ad leg. Corn. de sic. Atq; itē omnes cooperarij, coadiutores, qui ipsis homicidis sciētēs volentesq; sua solatia, fauorem, ac opē suā cōtulerunt, l. iij. §. cuiusve opera, ff. ad l. Iul. Maie. l. si pignore, §. cum furci, ver. qui ferramenta, ff. de furt. l. j. ff. de recepta. quorū vtcunque meminimus capitibus præcedentibus. Possent ditissimæ huic materiæ plura sanē vtilia adiungi: verū ne immo dica prolixitate vos detineam, ea præterire volui.

De inspectione occisi.

CAP. LXXV.

SVMMAE.

1 Inspectionis occisi forma.

2 Vulneratus tantum propria imperi-

peritia, culpa, vel incuria, medicorum, vel chirurgorū moriens, non grauat vulnerantem crimine homicidij.

3 Inspeccionis ratio & forma apud Brugenses.

4 Relatio Burgimagni ad senatum post inspeccionem.

5 Forma querelæ Consulis cõmunitalis, corā Senatu per scribā.

6 Homicidā oportet ante tertiuū diē sese per amicos de facto prodere.

7 Forme absentes homicidas pro scribendi, ex consuetudine Bruggensium.

DRÆSENS capit de interfecti inspeccionem iam iam præcedentibus capiti bus subiungere non inutile fuerit, vt in prædictis casibus æqua consideratio atque cognitio talium læsionum, & vulnerum causa, ante sepulturā certò iudici constare posset: neve interfecti minus certæ cognitionis in isthac interfectione desideretur. Prætor tigitur, seu ipsius vicarius, vnā cū duobus scabinis, cum scriba iudicij, cum vno alteroq; chirurgo, & medico (si haberi possint) ante inspeccionem quidem ad hoc iuratis, eundem illū cæsum, mortuūq; priusquam sepeliatur, diligenter inspiciant, & si sepultus fuerit, effossum cadauer accuratè cõsiderent, & omnia

accepta ipsius vulnera, verbera, ictus, & iactus, iuxta cornpertam notitiam, & veritatem, summa cum diligentia notari consignarique curent, quod ita fieri voluit Barto. in l. damni, §. Sabini, ff. de damno infecto. vt describantur tempus, locūque vulneris. Summa item cum obseruatione notanda sunt vulnera mortalia, & non mortalia. Barto. in l. fina. ff. de quæstionib. Ang. in l. si in rixa, ff. ad l.

2 Cornel. de sicar. Nam si per negligentiam, & incuriam propriam, aut imperitiam medicorum ac chirurgorum vulnus fortè mortale fiat, vulnerans tunc teneretur de vulnere tantum, nequaquam de occiso, l. qui occidit, §. fin. & l. si ex plagis, ff. ad l. Aquil. c. significasti, de homicidio. Barto. in tract. de percussionibus, versic. quid si est percussus nō mortiferè, & c. Bal. consilio cxxvj. proponitur. ij. parte. Nisi sit vulnus illatum in homine non sano: bonus tex. in l. qua actione, §. fed et si quis seruum ægrotū, ff. ad l. Aquil. Vel nisi coniunctio, ac vulnerum non mortaliū pluralitas, mortem coniunctim induceret. Bart. in d. l. si in rixa, ff. ad l. Cornel. de sicar. Vel de occiso non tenebitur, si vulnerati vulnus sua negligentia siue culpa propria

efficiatur mortale, veluti si non sinat se curari: vel si cum vxore, aut alia muliere cōcubuit: Vel si medicorum aut chirurgorum præceptis parè re neglexerit, aut planè noluerit, non abstinendo à potu cibòq; veritis vulneriq; suo contrarij. Huic seruit quæstio cccxxij. minimè incelebris, ij. parte decisionum aurearum quæstionum insigniū D. Nicolai Boërij, viri inter iuris interpretes maximi nominis: quæ habet multa insignia de vulnere, & inter alia vulnus mortale quale dicatur, & quando mors ex vulnere vel aliunde probetur subsecuta: & quæ sint partes in humano corpore letalibus vulneribus obnoxia, quæ verò minimè: deinde an iudicio medicorum aut chirurgorū in hac inspectione standum fuerit: quam quidè D. Nicolai quæstionem introspectendam nequaquam dissuadeo. Cuius gratia vnum exemplū proferam vbiuis locorum vsitatissimum, potissimum autem in inclyto Brugenſi oppido, vbi hic mos, & consuetudo receptissima † inoleuit:

3 vt quoties denuntiatus fuerit quispiam interemptus, ad cadauer occisi illi cō properet Prætor, vel suus vicarius cum duobus senatoribus seu scabinis, cum scriba, & vno atq;

altero chirurgo iurato: quò quum ventum fuerit, diligentem occisi inspectionem habent, ita vt interrogent cæsi qualitatem, conditionem, & exercitationem, nomen, cognationem, affinitatē & similia: cui notus, cur, & quomodo ea cædes commissã sit. Ideòq; notent locum, vbi primò occisum reppererūt, notēt omnia vulnera letalia, & nō letalia, & loca vulneribus affecta. Notēt diem, tempus, & horam, quando occisus, quãdo ira à Senatoribus seu scabinis repertus, notent instrumeta, notent postremò per quem ea cædes commissã habeatur. Ea autem omnia scriba, hac aut simili forma verborum breuissimè cōplectetur: Anno 1550. sexto Iulij, hora iij. à prandio, inspectus est Ioannes Lupus F. Petri, maritus Annæ Vulpis, faber murarius Gandēsis, iacēs interfectus Brugis in platea lapidea ante cœnopoliū Cerui, vno aut pluribus vulneribus affectus, quorū vnum (quod per se letale fuerat) inflictum fuit in capite, alterum per se etiã letale in pectore, reliqua verò eo, atq; eo loco, nō tamè letalia. Quæ omnia inflixisse ferebāt Petrū Simonis F. Pauli aurigã Brucellensem, gladio, aut hasta, anno & die supra scriptis, hora x. ante prandium,

diū, qua hora ē viuis excessit.
Acta est hæc inspectio anno,
die, & hora, vt antè, præsentibus dominis M. Iodoco Castellano, & Hérico Stratio Senatoribus seu scabinis, vnà cum Pratore, vel ipsius vicario, vel satellite. Huius autem inspectionis nota inscribenda est re
4 gistro. Porrò quoniam Burgimagister cōmunitatis, verè caput est totius reip. sibi illatū meritò putat quicquid vlli suarum partiuū illatū fuerit. Quocirca in florētissimis nostris Brugis, vbi æquissimè atq; omnium optimè politica singula cōstituta sunt, hæc cōsuetudo post dictā inspectionem perpetuò seruetur, vt dictus Burgimagister cōmunitatis ob illā partis suæ iniuriā & læsionem, ante finē tertij diei, querelā suam referat ad collegium senatoriuū (si quidē id cōuenerit) aut coram duobus eiusdē collegij magistratibus, per D. scribam ad hanc formam pronuntiamdam.

5 Forma † querelæ per D. Consulem cōmunitatis ex relatiōe scribæ

AQUISISSIMUS D. Cōsul cōmunitatis Brugensis, Petrus Tutor, grauiter conqueritur de Petro

Simonis F. Pauli, auriga Bruxellēsi, homicida nefario, qui Io. Lup. F. Petri maritū Anna Vulpis, & fabriū murariū Cādēsem grauissimè vulnerauit gladio, hasta, & c. in capite, in pectore, & c. ex quibus illatis vulneribus hic Ioā. Lup. ē viuis excessit. Cōtingit autē hoc homicidium Brugis in platea lapidea ante cœnopoliū Cerni, anno 1550, sexto Iulij hora decima ante prādū. Cuius querelā C. C. sul deponit ante finē tertij diei ab inspectiōe facta, nepe nouo Iulij, anno vt supra, corā vobis dominis in collegio senatorio huius cini. B. n.

Si autē Burgimagister cōmunitatis per absentia hanc querelā referre non poterit, idē scriba eandem relationem faciet ex nomine alterius sequētis consiliarij, aut ipsius sequētis vicarij, hoc modo:

D. Mathæus Viues legitimus vicari⁹ ac locū tenēs Domini Petri Tutoris, ob ipsius absentia grauiter conqueritur & c. vt ante.

- 6 Cæterum non abs re hic diligentissimè obseruandum hoc receptissimum apud Brugas nostras statutū, quo sancitū est, vt ipse homicida debeat ante finē tertij diei sese de homicidio per ipsum perpetrato corā senatu accusando notificare idque per duos eiusdē ciuitatis ciues, quibus homicidæ nomine coram senatu aut duobus senatoribus comparandum fuerit, & eadem homicidæ notificatio ipsius referenda, quam dicent iuramento adstricti habuisse ab ipso homicida in mandatis ad referendum ipsius nomine, qui fatetur sese hoc homicidium commisisse tali loco, tempore, & instrumento, ita vt ea confessione hoc factum sibi tantum ascribat reliquosque innocuos excuset. Nam si hac accusatione sui, homicida ante diem tertium de commisso homicidio minime se prouideret, ludex homicidium ipsius pro latrocinio habendum censeret, ipseque per absentiam & non comparitionis contumaciam, exilio centum annorum, ac vnus diei Flandria
- 7 Porro si ante tertium diem à comisso homicidio ipsemet corporaliter citatus (nā semper à patrato homicidio per

Consulem communitatis ciuitatis) compareat, & se captiuū offerat pro defensione sua, & expurgatione facienda, semper auditur, & causa ipsius iuridicè peragitur. Si verò corporaliter nō compareat post omnes citationes factas, sed per amicos delatores coram duobus senatoribus sese homicidij alleget ante tertium diem, iuridicè contra eum ab sentem proceditur: isque interim proscribitur tota Flandria, & comitis protectione priuatur, donec ipsius clementiam & remissionem super homicidio impetrauerit. Sin nec corporaliter per se, nec per alios sese magistratui notificauerit, vt dictū est, ipsius homicidium sua culpa, silentio, & significandi negligentia sit latrocinium, ob quod totus eiicitur, & Comitibus benignitate impetranda indignus efficitur.

Cui permissum occidere.

CAP. LXXVI.

S V M M A E.

Occidere quatuor modis permittitur: ob defensionē sui, bonorum suorum, nominis ac famæ, & amicorum suorum.

Inuaso permittitur sui defensio, etiam vsque ad internecionem alterius.

Quot

- 3 Quot sunt necessaria, vt quis sui purgantes.
defensione legitime prestruxerit 25 Nemo morte condemnandus ob
4 Inuasorem interimis, defenden- suspitiones.
di sui gratia, puniendus non est. 26 In tumultuaria pugna, solus
5 Quando quis in vita discrimi- letalis vulneris auctor capite ple-
ne constituitur. ctendus.
6 Quando propria defensio appro- 27 Homicidij coadiutores quomo-
banda. do puniendi.
7 An is, qui inuaditur, fugere co- 28 In pugna tumultuaria homici-
gatur. dij dubia, inceptores puniendi.
8 Inuaso quando fugiendum. 29 Si duo e populi consuetu pugna
9 Inuaso quando non fugiendum. rint, bene famati verbis potius
10 Homicidium tempore medita- credendum.
tum, negat defensionem sui. 30 Vt bona fama patrocinetur, di-
11 Homicidium quando non est tem- ligens seruanda cautela.
pore premeditatum. 31 Qua pena suos homicidas iura
12 Pauper potensorem prior ador- Canonica afficiant.
tus, occidens, quando excusabilis. 32 Homicida spirituales, preter de-
13 In sui defensione modum exce- bitam penam etiam irregulari-
dens, non excusatur. tatem incurrunt.
14 In moderata defensione requi- 33 Homicidiorum materia quan-
runtur factorum paritas, tem- ta difficultas,
poris equalitas, facti cum defen- 34 Iniqui Iudices, Rei dani omni-
sione iusta collatio. & nu. 15. 16. bus reparandis obnoxii sunt.
17 Defensio preuia lesionem arguit 35 Indocti Iudicibus a doctoribus
18 Prior pugna mouens, prior quo consilium petendum est.
- 19 Utinam causa, quando mo- uenda pugna.
20 Prior inuasus, ac postea inua- dentem in fuga conuersum occidens, homicidij reus efficitur.
21 Pugnans prior iterans, inuadens & occidens, reus est homicidij.
22 In pugna dubia de priori inuafore, uterque ex a quo puniendus.
23 In pugna dubia, utri adiudicanda defensio sui.
24 In tumultuaria pugna aliquo dubio occiso, quomodo damnandi

MATERIAM presentem coram iudice, nulli non cōperitissimum esse volo, iuxta sacratissimas leges ciuiles permitti quatuor modis quempiam occidere, nepe, in defensionem sui: alio qui pericuri aut periclitaturi: Ob defensionem bonorum suorum: Nominis ac fame suae defendendae gratia: Postremo, amicorum suorum de vita periclitari

clitatum liberadorum causa.
 Qui omnes modi pro excusa
 tione Rei, communi appella
 tione dicuntur necessaria seu
 coacta defensio. Hos igitur
 quatuor modos capitulatim
 explicare decreuimus. Quis
 quis itaque (vt à primo modo
 2 incipiamus) ab altero inuadi
 tur, huic profecto permittitur
 sui defensio: adeo vt si alterum
 ipse in hac defensione inter
 emerit, crimine apud omnem
 Iudicem vacabit, & extra dam
 num erit, l. is qui aggressor.
 & ibi Bar. Bald. & Hippo. de
 Marfil. C. ad l. Corn. de sicar.
 cui concinens est l. scientiam,
 §. qui cum aliter. ff. ad l. A qui, l.
 vt vim. ff. de iustit. de iure, l.
 sed vt partus. §. finali. ff. quod
 met. cau. s. Clementi. vnica, de
 homicidio: necnon l. j. C. vn
 de vi. Verum hic sciendum est,
 3 † quod qui coactam necessa
 riamque huiusmodi defensio
 nem suo facto praestruere vo
 luerit, is prius inuasionis ab
 altero certitudinem per arti
 culos proponat, & probet,
 oportet. Primum, quod ab illo
 prius inuasus fuerit: nam si
 hic prior inuasisset, nulla ha
 beretur coacta defensio. † De
 4 inde doceat, oportet articula
 tim, se in ea inuasionem adeo
 fuisse in angustia constrictum
 vt sine summo vitae suae peri
 culo, imò nec vlllo alio modo
 potuisset ex ea afflictione ef

fugere, nisi semet defenden
 do, ac aduersarium cadendo,
 d. l. is qui aggressorem, & ibi
 abunde D. Hip. de Mar. & d.
 l. scientiam. §. qui cum aliter,
 Ludo. Ro. in suis singularib.
 singulari 28. incipien. Accusa
 tus de homicidio. cum addi
 tionib. ibid. Ad hæc ex no
 stris legum interpretib. laso
 nis iurisperitorum nostræ
 ætatis facile principis comen
 taria ruminabit in l. vt vim,
 ff. de iustit. & iure, vbi nullo
 rum opiniones & sententias
 non incelebres refert & exa
 minat, quas (breuitatis gra
 tia) præterire censuimus, lu
 ra autem tum præsumunt &
 censent eum fuisse in extre
 ma vitæ angustia constrictum,
 quoties martialibus armis,
 vt machæis seu gladiis, spa
 this euaginis, aut similibus
 armis seu instrumentis comi
 nus, arctèque assilitur, quorum
 plurima meminimus c. lxx.
 de homicidio manuali. Huic
 consonant scripta præfati D.
 Hip. in d. l. is qui aggressor,
 & in l. idem. §. qui armati. ff.
 de vi & vi arm. & in l. sed est
 quæcūq; in prin. ff. ad l. A qui.
 vbi hoc voluit gl. atq; Ange.
 Aret. in tracta. suo malefic. in
 ver. Et dictus Titius se defen
 dendo in ver. Aduertas, quod
 & c. quem Aretinum plurima
 conducibilia suo laudabili
 more citantem consulite. In

hac enim expurgatione Rei, legitimus requiritur ordo: nē pe, vt dicat se passum ingentē terrorē ob illius minas & inuasionē, antē quā se defenderet: necesse est enim talem territationem præcessisse, vt tuā eadem expurgare posses ab immunitate pœnæ: nō tamē requiritur, vt expectes ad uersarium prius eadentē, vt dicit gloss. in l. iij. ver. qui armati, ff. de vi & vi arma. Præstat enim tempori aduersarij assultum præuenire, quā à plaga accepta postea tandē vindicare. l. vnica. C. quan. liceat vnici. sine iudic. se vindica. Vnde dicebat Bar. in l. sed & si quemcunque. ff. ad l. Aquil.

6 Aduersarij visū & terricula-
menta priora satis probata fuerint, si probare quiueris ipsum districto gladio tibi occurrisse, tēque inuasisse conatū esse: id si fecerit, tūque vicissim illum adortus occideris, probata est tua defensio. Vbi refert Ioā. de Anania in c. si perfodiens, in vlt. colū. extr. de homicid. & illud dictum Bart. refert Barthol. Cēpolla in suo cōsilio xxix. Hic obiter mouenda est non otiosa quæstio: An is quem alius

7 † aggreditur, cedere cogatur & fugere? Quod autem non teneatur fugere, videtur tenere Bald. in l. vt vim, colum. finali. ff. de iustitia &

iure, hac ratione scilicet motus, quod inuadens, ac fugans alium seu terrens, illicitem cōmittit: vnde tenetur actione iniuriarum, l. item apud Labeonem. §. j. ff. de iniuriis. Ergo alter non fugiendo facit licitum. Verūm hæc ipsius Baldi opinio parum tuta est ac Christiana. Quocirca præfata venia, ego ita potius statuendum puto, vt is qui commode aufugere potest, teneatur fugere, ita vt si non aufugiat, homicidium punibile committat: hæc sententia probatur in l. scientiam. §. qui cūm aliter. ff. ad l. Aquil. vbi tūm demum quis impune homicidium facit, quum se defendendo, hominem occidit, si aliter euadere non potuisset. Ad idem text. in clem. vnica, de homicid. vbi ita cōcludunt Zenzelinus & Petrus de Anchar. Huic consentit text. in cap. i. xxij. q. iij. vbi dicitur, Christum profugisse in Aegyptum à facie Herodis, etiam si potuisset se defendere, & occulto instinctu manus Iudaorū in Herodem committere. ita gl. in c. suscepimus. de homicid. Hæc est conclusio Bart. in effectu, in l. vt vim, colum. fina. ff. de iustitia & iure. Ita idem Bartol. Angel. & Salice. in l. j. C. vnde vi, Antonius de Butrio in c. olim. de restit. spoliario.

Abb.

Abb. in c. significasti. ij. de homici. l. in antiq. Alex. de Imo. in consilio cix. col. iij. primo volu. consiliorum. loã. Faber in §. ius autem gentiũ, Instit. de iure natu. gent. & ciui. Ex his dictis inferunt Petrus de Anchar. & Zenzelinus in d. Clementina vnica. de homicidio, quòd † si verisimiliter fugienti immineret fugiendo pericula: n. scilicet cadendi, aut quòd fugiẽs ab aduersario insequẽce posset citius comprehendi, & à tergo accepto vulnere necari, ob velociorem insequẽtis cursum, quem fugiens metuit, tũc volunt iudẽ autores, fugientem in eo casu non debere fugere, quia tum non nisi periculosẽ fugere posset: Alexan. in suis consiliis, consilio cix. numero 8. Idem dicit Zenzelinus, si fuga esset vituperium aggresso allatura: puta, si rusticus aggrediatur militem: 10 tunc miles non tenetur fugere: Ratione hac mouetur Zenzel. quòd hæc æquiparẽtur, non posse absolutẽ recedere: & posse. sed non nisi cũ dedecore recedere, l. in eadẽ, ff. ex quibus caus. maio. vbi dicitur esse in vinculis, qui à loco in quo est, non potest recedere sine dedecore. Nam conseruatio personæ & fame æquiparãtur, l. iusta. ff. de manu. vindi. & honor cuiuslibet

pecuniario commodo præferẽdus est, l. Iulianus, ff. si quis omif. causa testamenti. d. l. vt vim. ff. de iust. & iure, colum. fin. Quòd si tu es Perulinus, famam ac dedecus metuens, ad actum occisionis vsq; procedere potes; quòd summum fit dedecus Perulino magnanimo & generoso, turpiter aduersario inuadenti cedere. Sed ille, cui nulla est gloriæ, nominis, ac honoris ratio (qualis est Florentinus) & commodẽ fugere, potest ne. glecta nominis gloria, certẽ modis omnibus fugere tenetur: & si nõ fugit, punitioem crimen incurrit. Istud autem verum est, quantum ad penã legalem euitandã, non quantum ad irregularitatem, quã quis vitat solum tunc, cum aliter vitare non potest. Ita Petrus de Anchar. in d. Clem. vnica, de homicidio. Tertiò doceat, oportet se eam † eadem commississẽ, nõ post diutina inuasionis interualla, sed illicò & penẽ è vestigio, atque in ipso primo aggressionis furore. Nam si post spatia aliquot, aut interualla temporis id homicidiũ contigisset, vindicta esset estimãda, (quẽ proculdubio prohibita) non defensio, l. nullus. C. de iudæ. & Cœlico. cui cõcordat c. porrò, iuncta gloss. ij. ext. de diuort. l. iij. §. eum. qui

qui. ff. de vi & vi arma. Tum
 xi † autem intelligendum est
 illicò seu è vestigio, & sine in-
 teruallo crimen fieri, quando
 in aggressu ipso, atque in pu-
 gna cõtinuatione, cedes ipsa
 committitur, hoc est, in fla-
 granti crimine seu animo,
 priusquàm diuulsi sint, ab in-
 uicem, & antequàm sedatis
 animis se ad alia conuerti-
 rint negotia, vt probatur
 in l. quod ait lex, §. fin. ff. ad l.
 lul. de adult. Dicebat tamen
 notabiliter Ioã. Fab. in §. ius
 autem gent. versicu. Sed quid
 dices potens, &c. Institu. de
 iure na. gent. & ciui. Quòd si
 præpotens quispiam magno
 12 † constipatus satellitio, in-
 terminatus fuerit necem ali-
 cui pauperi, nullo comitatu
 munito, quemque forsan de-
 fidauerit: ideòque pauper
 hunc diuitem metuens, non
 ausus expectare ipsius inua-
 sionem, vt pote conscius sese
 interemptum iri, si aduersa-
 rius diues assiliat, cuius po-
 tentiæ ac multitudini resiste-
 re nequire ipse impotens, &
 nullo comitatu armatus: si
 (inquam) tali loco, & hora à
 diuite captatis pauper diuitè
 prior adortus occiderit, non
 tenebitur homicidij crimine,
 potissimùm si aliter effu-
 gere non potuisset, quin aut 14
 occideret diuitem, aut ipse à
 diuite occidèdus fuisset. Erat

enim pauper ita semper in
 periculo mortis, quam diues
 interminabatur, quã actu ex-
 plere per se aut per aliũ po-
 tuisset, si quãdo ipsi libuisset.
 Itaque tale pauperis homici-
 diũ cõsèndũ est fieri ob iustã
 defensionem sui, quòd metu
 mortis id commiserit, d. l. sed
 etsi quemcunq; in prin. ff. ad
 le. Aquil. Odiũ enim & ming
 potentis, mortis periculũ in-
 dicat imminere, c. pastoralis,
 de senten. & re iudica. in Cle-
 menti. & per hoc videtur se-
 cundũ eundem, quòd si into-
 xicet eum in casu præfato, nõ
 teneatur in cõscientia aut fo-
 ro iudiciali, quem perlegite,
 opportunitate nacti. Itaq; vt
 defensionè dicamus impuni-
 tam, opus est tẽporis rationè
 ac necessitatè diligenter ex-
 pendere. Quartò prober, ne-
 cesse est, se eã cadẽ admississe
 omni cũ moderamine, citra
 omnẽ excessus enormitatẽ.
 13 Quãdoquidẽ si in facto gra-
 uiter excessisset, puniendus
 esset ad arbitriũ seu discretio-
 nem iudicis: potissimùm si
 excessum hunc ex deliberato
 animo & proposito cõmissis-
 set. Porro moderamen hic in
 coacta necessariãq; defensionè
 tribus modis fieri debere
 intellige. Primò, vt sit facto-
 rũ paritas, † hoc est defensionis
 ad offensionè proportio:
 verbi gratia, Si me quispiam

- inuadat inermis, sed pugnis tantum bellaturus: inermis 19 quoque; me defendam, ac illi pugnis tantum resistam oportet, id est, non est mihi licitum illum percutere gladio, nisi sit ille me multo maior & fortior, vt notat gl. in l. j. C. vnde vi.
- 15 †Secundo, vt temporis seruetur equalitas, hoc est, si subito adortus, me subito item defendam, sicuti ante declaratum est. †Tertio requiritur, ne amplius admittat, quam ea defensio requirebat, aut quam ad defensionem sui opus fuerat: at tamen sane isthac intelligas, velim. Nam si quispiam baculo ab aliquo subito sit inuasus, nec aliud sit in promptu ad defendendum instrumentum, quam gladius, gladio se tueri potest: in qua defensione dicta moderatione non excedit, nec vt excessor puniendus est. Nam armis, scilicet baculo inuasus, armis sese vicissim defenderat. † Hic notandum est, priusquam defensor sese defendere dicatur, oportet prius ullam offensionem, lesionem, aut inuasionem ab altero precessisse. Itaque priusquam se defendere permittatur, oportet offensionem alterius prius expectare: que sit aut armis, aut armorum metu, aut inuasionibus, aut
- 18 simili ex causa. Quisquis tamen primus pugnam mouet, aut inuasionem tentat, is primus etiam offendere dicitur. Sole tamen minax non tam grauem habent offensionem, vt ob eas solas, alterum cadere liceat: nisi certe minitator iamiam sese pararet ad minarum executionem: aut consuetus esset suas minas illico executioni mandare, vt multi autumant, vide Cynum in d. l. j. C. vnde vi. Bal. in l. ad inuidiam, C. quod met. caus. Ang. Are. in §. ius autem gentium, Inst. de iure nat. gen. & ciuili, D. Iasonem in l. vt vim, nu. 14. ff. de iust. & iure. Aliis vero se cum videtur, ob nullas quamlibet atroces minas cuiquam permittit esse alterum cedere. Sunt enim (inquiunt) minax verba tantum: & verba verbis repellas oportet non factis, si tamen ex minis ob moram minato immineret periculum, veluti, si minitator misisset pro subsidiariis, pro adiutorio: aut misisset adferri sua arma; aut expectaret adiutorium, quod fortior minitatum cederet & opprimeret: eo in casu non cogitur minatus minantis inuasionem expectare: sed illi permittitur minaxtem adoriri, sese defendere, & minantis vim praeueterere, si quidem aliter effugere non potuisset. Aliud tamen esset, si me adoriretur quispiam, aut prior caderet, moxque arrepta fuga, sese in pedes profugiendo coniceret: ego vero ipsum fugi

fugientem celeri cursu consequenter, assecutus contuderem, læderem, atq; interficerem: cædis enim & homicidij in eo casu ipse Reus esset: verum nõ imputaretur cædes illa mihi ex dolo, aut malitia facta, quod in ipso furore ab altero excitata cõtingerit, cui non facillè temperari conspicimus. His seruit, quod scribit Bald. in l. vt vim. ff. de iustit. & iure. quæ insequi nec erubuit Ioan. Fab. in d. §. ius autem gentium, Institu. de iur. natu. gent. & ciui. Si aggressus non obseruet inculpatæ tutelæ moderamen, nõ poterit puniri à Iudice tanquam dolosus, sed veluti errans culpæ obnoxius: quia inconsultus calor caret vitio calumniæ, l. j. ff. ad S. C. Turpil. c. si quem, §. notandum. ij. q. iij. Quod refert & sequitur Felinus in c. dilecti filij, de exceptio. Difficillimum enim est iustum temperare dolorem, l. si adulteriũ, cum incestu. §. imperatores, ff. ad leg. Iulianã de adulter. vixque potest vir iustus habere stare in manibus suis, & dare ictus, percussiones, seu verbera cum mensura. Pro quo est text. notabilis in c. fina. de homicidio, li. vj. cuius etiam meminit Cepolla, consilio j. col. iij. homo enim vehementi affectu, dolore, vel tre-

more percitus, raro suę mentis cõpos est, testibus Bald. in c. j. §. j. in fin. de pace iura. fir. Hippo. de Mar. in d. l. is qui aggressorẽ, n. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. Si quãdo † duos pugnam, seu rixã cõmittere cõtingerit, qui aut sponte, aut intercessione aliorum ab iniuicem diuulsi, aliquandiu fuerunt diuulsi, & vtrunque (si ita fari liceat) frige facti seu pacati: postea verò iracundia perciti, alter alterum inuadat, lædat, aut interimat, is profectò adoriens, lædẽs, aut occidens in crimine est lętionis aut homicidij, ob interuallum temporis. Quoties in seditione, † pugna, seu rixa, alter alterum grauius ceciderit & læserit, atque vterque cõstanter affirmat, se alterum cecidisse inuasum, & non nisi ad defensionẽ sui, ita vt ex alterutrius mendacijs veritas constare non possit, vter alterum prior inuaserit, eo in casu vterq; ex æquo puniendus est: quandoquidẽ Iudici de corporali defensione necessaria certò cõstare non potest. Quod † si duo repertiãtur atrociter vulnerati, & nõ appareat, vter eorũ fecerit ad defensionẽ: tum oritur dubiũ, vter ipsorũ ad sui defensionem fecisse iudicãdus sit. Ad quod responderi vber. de Vrbi. quod ille qui fortius est

vulneratus, præsumitur inchoasse, & alius ad defensionem fecisse, arg. l. scientiam, §. cum strameta. ff. ad l. Aquil. Albericus autem in l. vt vim. ff. de iustj. & iur. iij. colum. dicit posse distinguui: Vter eorum esset magis rixosus: vt ille præsumatur incepisse, & alius ad defensionem fecisse: Nam consuetudo rixosi atque dicitur, l. vel vniuersorum. ff. de pigno. actio. l. qui semisses. ff. de vsur. facit l. fin. ff. de actio. & obligat, vbi variè ex personis hominum iura consti.

24 tuunt, Quando † in multorum tumultuaria pugna, seu conflictu, quispiam è numero multis affectus vulneribus occiditur, quorum quidem vulnere vnum tantum letale est, neque certò sciri potest, quis omnium id ipsum infixerit; nemo certè ex toto numero puniendus est, vt homicidij Reus; sed omnes quotquot pugnarunt, simul puniendi sunt de læsione, nõ amplius quàm ciuilitè, aut arbitrariè ad reparationem seu emendam pecuniariam, ad discretionem iudicis, tanquàm adiutores, auxiliatores, ac complices. Ita tenet gloss. in l. item Mela. §. sed & si seruum plures. verb. sed si. ff. ad le. Aquil. Præclare Vlpianus l. C. in vulgata l. absentem, ff. de pœnis, ita sustinet

expressè Bart. in l. qua actio. ne. §. si plures. ff. ad le. Aquil. Eiusdem opinionis ac sententiæ est Philippus Decius in regula, Favorabiliores. numer. 6. ff. de reg. iur. nec ab similibus sententiæ legitur D. Nicolaus Euerardi à Middelburgo in loco à ciuilibus ad criminalia ad fin. ij. colum. in suo Topicorum lib. quia melius est nocentem absolvere, quàm innocentem condemnare, d. l. absentem. & illud dictum sequitur Specu. in titul. de homicidio. §. j. versic. Pone quòd quatuor homines, Ioann. de Anania, in cap. significasti. in xij. colum. extr. de homicid. vide ibi eum. Ratio est, quòd iudici constare non potest, quis vulnus letale infixerit, atque in criminalibus causis oportet probationes luce esse clariore, l. qui sententiam. C. de pœn. & trita l. sciant cuncti, C. de probat. Vnde teste Bald. ibidem inferente, in maleficiis probandis, lex requirit claritatem probationis in quadam excellentia, hoc est, amplius, quàm in causis ciuilibus. Itaque si ageretur contra omnes percussores criminaliter, nemo eorum posset condènari vel capitaliter puniri, sed omnes deberent absolui ob prædicta. Et sic alia est ratio, cum agitur ciuilitè, & alia, cum agitur

agitur criminaliter: de quo vide plenissimè Gandinū in tit. de homicidiariis, in versu. ²⁷ Pone quaestionem, quam ego multoties vidi de facto cōtingere. ac per Salic. in l. quoniā multa facinora. C. ad le. lul. de vi publ. vel priua. & per Petrum de Ancha. in cōsilio suo cccxvj. inci. in Christi & c. nos Bartholomæus de Saliceto, & c. & per Alex. de Imo. in cōsilio xv. primi voluminis, incip. Redemptorem & c. visō processu inquisitionis, & c. & per Feli. in c. ij. de homicid. at quē in locis per eos commemoratis, quos isthic de hac re plura disputantes videte. In criminalibus, nec debemus vti mendicatis suffragiis, l. singuli. C. de accusat. & pœna non debet egredi vltra quā reperiat delictum esse commissum, l. sancimus C. de pœnis, & principaliter per l. si in rixa, vbi dicitur: ictus vniuscuiusque contemplari oportet. † Nec quispiam condemnādus est morte ex p̄sumptionibus. d. l. absentem, iuncta glos. in verb. damnari, al. ²⁸ legante multas concordatias 26 ff. de pœnis. Verūm † si cōstaret ac appareret de letalis vulneris autore, seu inflicto, is solus nimirum gladio veluti homicida ad mortē iure puniretur, l. itē Mela. §. sed si seruum plures percusserint. & l.

huic scripturæ. §. si seruus vulneratus. ff. ad le. Aquil. C. tēriti autem tantūm de læsionibus: nisi isthęc pugna tumultuaria, atq; huiusmodi conflictus contigisset data opora, studio, & ex deliberato animo omnium simul ad aliquem occidendū: ita vt omnes simul coniunctis animis, sese aliquē conferrent, vt aliquē occiderent; ac postea conclamatū esset in eo conflictu: Interficite, interficite. Nam in hoc casu, omnes esse eius homicidij culpabiles, indubitatū iuris est. Bartol. in d. l. qua actione. §. si plures: nec dissimile nor. per Cyn. in d. l. quoniam multa facinora. atque Bartol. in l. si in rixa, iuncta gloss. in verb. vniuscuiusque. ad si. ff. ad le. Cornel. de sicar. & D. Hippol. de Marfil. in suis consiliis, conf. lxxvij. num. 46. & Gandi. in tract. maleficiorum sub rub. de homicidiariis & eorum pœnis. iij. colū. versic. Pone quaestionem, quam ego multoties vidi de facto contingere, Circa ²⁸ medium. Sunt † his in casibus qui contendant in huiusmodi conflictibus tumultuariis, in quibus nescitur quis ferietium letaliter vulnerauerit, eos primò esse capitaliter puniendos, quos primos cōstat fuisse inceptores, qui que primi pugnam inuasionē ince-

prarunt, deinde reliquos omnes tanquam coadiutores, ne tam dira mors inulta remaneret. Alij tamen contrariā sententiam sustinet, ex causā prius enarrata. Quod
 29 tiest duo inter se pugna con
 fictātur seorsum, ac semoti ab omnibus testibus, nempe nemine vidente, quorum alter incontaminatā est famā, alter verò minimē bene famatus autem dicat, quicquid actum est, id à se factum esse ob necessariam defensionem sui: quod aliter docere nequit, nisi suo iuramēto, quod pro veritatis certitudine præstare offert: profectò iuramentum hoc ipsius bene famati acceptabile est Iudici, cuius gratia, & illibati nominis causā, à Iudice absoluetur in demnis. Aequum enim est, vt
 30 boni nominis sinceritas, bono sit patrociniō: & vt nigri nominis macula, famosi sit detrimento. Vnde caueat sibi vnusquisq; ab infamia, quaratq; bonam famā: quia teste Bald. in l. vnica. C. de confess. bona fama, quā multi populi amant, est thesaurus hominis inæstimabilis & iucūdus, & sicut lilium, dat suauitatē odoris. Infamis enim: non solum in eo, in quo est infamatus, sed etiam in aliis grauatur, cap. de fteat peccator, ext. de regu. iur. not. in l. ij. C. qui

testa. face. poss. Sed hic diligenter imò prudenter Iudici consideranda est vtriusq; per sonæ conditio, cum omnibus circumstantiis, & pertinentiis, ne sit iniquus personarum acceptor: atque tandem his omnibus ritē consideratis, exequatur quod iustum est. Atque ita hactenus de homicidij materia, & de homicidarū punitione iuxta iura ciuilia. Prius tamen, quā hanc materiam planē deseramus, paucissimis discutiedam assumpsimus quæstiunculam huic materiæ minimē extraneam: nempe, quæ pœna homicida ex iure canonico puniendus sit? Ad quā quidem quæstionem paucis respondendum fuerit: quòd quoties talis homicida à Curia spiritali comprehensus fuerit, & legitimē conuictus, damnādus est illic, vt detruatur in actum monasteriū ad agendam pœnitentiam. text. est in cap. tuæ, de pœnis, in antiquis: vel vt cōiiciatur in perpetuum vel temporalem carcerem pro qualitate personæ, & delicti, & (vt textus habet) eius excessu, & persona, ceterisq; circumstantiis prouida deliberatione pensatis: vt in ea carceris angustia constitutus, pane doloris vescatur, & aquam bibat tristitiæ, cap. quamuis, de pœn

pœnit. in vj. & si post hæc mo-
 33 nitis non resipiscat, declara-
 bitur incorrigibilis, cap. no-
 uimus, de verbo. signific. cap.
 cum non ab homine, de iudi-
 ciis. & vt in illis textibus di-
 citur, tradetur Curie seculari:
 hac ratione plerunque puni-
 untur homicidæ per Curiam
 spirituales. Præter
 32 † quam tamen punitionem
 etiam remanet crimen irre-
 gularitatis, quod ipso facto
 prius incurrerant: ob quod
 inhabiles sunt ad quæuis mu-
 nia ecclesiastica peragenda,
 etiam si pœnitentiam iniun-
 ctam plenè peregerint, vt te-
 net glossa in cap. fin. de tem-
 porib. ordinat. Vnde Domi-
 nus dixit Dauid Prophetæ
 post pœnitentiam, Non ædi-
 ficabis mihi templum, quia
 vir sanguinû es, cap. Si quis
 omnem. j. quæst. vij. Parilip.
 xxvii. Ex hætenus in hoc ca-
 pite pie Lector enumeratis,
 manifestò cernis negotij hu-
 ius difficultatem ac perplexi-
 tatem in iudicando, quàmque
 temerè multi imperiti & ar-
 rogantes Iudices, indocti ta-
 mē, in homicidij materia ini-
 quas cēsuras ferant, minimè
 personarum, rerum ac deli-
 ctorum circumstantias expen-
 dentes: sed illicò ex causa ap-
 parente, citra caterorum ob-
 seruationem, sese ad senten-
 tiæ promulgationem accin-

gentes. Quocirca † vt in hoc
 negotio, multo omnium dif-
 ficillimo, & matura consulta-
 tione maxime indigētē, à ru-
 dioribus iudicibus minus peccare
 caretur, suaferim vt à iurisperi-
 titis, aliisque in locis consili-
 um capiant: nec ipsi sibi
 singulares aut proprias nul-
 lius legitimæ rationis regula-
 seu constitutiones in his
 decernendis statuant iuri ad-
 uersantes, veluti nonnun-
 quā in publicis iudiciis stulti-
 tissimè, imò perniciosissimè
 hucusque factum esse conspe-
 ximus. Magna enim & insi-
 gnis stultitia committitur,
 quum Iudices discrimina di-
 stinctionesque cuiuslibet causæ
 non animaduertunt, audiunt,
 vel expendunt: atque ob hoc
 plurimum ab æquitate iustitiæ
 aberrant, & aliis grauem inde
 iniuriam inferunt: gratia cuius
 ipsimet Reus & obnoxij sanguinis
 illorum constituuntur. Aliàs vero
 vsuuenit ex hoc errore, vt
 Prætor ac iudices malefactoribus
 faueant, eoque ius & causam
 diutius protrahant ac differant,
 manifestos quidem facinorosos,
 hoc modo iniquè liberantes,
 quum tamen ipsi nimium
 simplices, ac iustitiæ rudes
 arbitrentur sese hac liberatione
 bellè pièque suo perfunctos
 esse officio, si malefici-

- cos hac protractione à supplicio redimant, ac liberent.
- 34 At si isti contra sciant, se in hoc grauius peccare atq; delinquere, vt qui certissimè ob hanc liberationem deuincti sint actoribus siue accusatoribus ad damni restitutionem. Quàdoquidè Prætor omnis, & Iudex ob iuramenti sacramentum præstitum, & ob animæ suæ salutem, tenetur pro virili sua æquè iusteq; iudicare. Et si quæ res causaq; esset fortè suo ingenio prudètiãve maior aut sublimior, à iure peritis consiliũ requirant. In arduis enim, & grauibus causis, qualis certè homicidium est (quo non minus priuata persona effusione sanguinis quàm Resp. læditur) summa cautela, & diligenti prudentia opus est.

De inuasionẽ.

CAP. LXXVII.

S V M M A E.

- 1 Inuadere quid sit.
- 2 Inuasionis iniuria, quomodo puniendã.
- 3 Inuadens armis (etiã citra usum) multam statuti incurrit.
- 4 Arma gestans veitã, & armis alterum inuadens, & armis alterum vulnerans, grauisissima tantum multa damnandus.
- 5 Vno verberare plura insultans
- 6 Inuadere in domo, & in domus vestibulo: Et petere aliquè gladio in domo, & præ foribus, crimine sunt paria. & nu. 7.
- 8 Qui aliquem aut ledendum, aut interimendum vi retinet, eodem crimine cum ledente, aut interimente inuoluitur.
- 9 In homicidio ex multorum vulneratione orta, singuli contra famam sibi aduersam in probationibus audiendi sunt.
- 10 Certa probatio homicidij, & nõ homicidij fieri debet per medicos & Chirurges peritos.
- 11 Medicina ars est lögè certissima.
- 12 Medicine regulis fidant vel sacri canones.
- 13 Medici & Chirurgi in probatione letalitatũ vel non letalitatũ à quibus eligendi sunt.
- 14 Vni medico, vel chirurgo, in probatione non semper fidendum.
- 15 In censuris nullum adhibere mendicium, & quemlibet, & imperitum adhibere paria sunt.
- 16 Quãdo vni medico aut chirurgo credendum.
- 17 Medicis aut testibus ratione probantibus potius credendũ, quàm alijs ratione nil probantibus.
- 18 Qui alterum inuaserit, aut letali vulnere conflexerit (etiã si lesus semel è lecto ægritudinis leuatus plateatim inambulauerit) tenetur crimine homicidij, non lesionis.
- 19 Letaliter vulneratus, & moriens

- uens vel sua negligentia, malo regimine, concubitu venereo, larga potatione, mala custodia, medicorum aut chirurgorum inobedientia, noxio cibo, aut potu, sui ipsius homicida est, & vulneratorem ab homicidij crimine liberat.
20. Sese interimit, qui medicorum precepta negligit.
21. Vulnerum que letalia, & que non letalia.
22. Medicorum laus à certitudine, & necessitate.
23. Moriens imperitia medicorum aut Chirurgorū vulneratorē, non mortis, sed lesionis tantum reum efficit.
24. Euentus mortis nunquam imputandus docto, diligenti que medico, aut chirurgo.
25. Medicus etiam doctus, studio ac negligentia mortis causam præbens, morti itē sit obnoxius.
26. Pharmacopole indiligētes, stupidaque medicamina, cōtra præscripta medicorū, pro efficacibus præbētes, quorū causa egrotus moritur, morti sunt obnoxij.
27. Medicorum quinque qualitates necessarie.
28. Medici, & Chirurgi peccantes lata culpa, puniendi arbitrariē.
29. Multis vnū adorientibus, singuli statuti violati rei constituuntur.
30. Vnus plures inuadens, vna que que mūlta damnabitur.
31. Vno tempore simul multa com-
- mittens, gravioris peccati mūlta damnabitur. & numero 33. & 34.
32. Diuersis verò temporibus interceptis plura delicta committens, plurimarum etiam mūlctarum reus efficitur. & nu. 35.
36. Criminales pœnas homicidij, quidā volunt posse conuerti in pœnas ciuiles, sed perniciosē.
37. Contra plura distincta peccans statuta, plurium item statutorū mūlctam incurrit.
38. In statutis nihil commutandū, que ad literā intelligēda sunt.
39. Qui aliquem vulnerauerit, lesionis mūlta damnabitur: quō verò eundem occiderit, is homicidij crimine tenebitur.
40. Infirmum vulnerans etiam nō letaliter, homicidij (si moriatur) sit obnoxius.

NVADERE nihil t̄ aliud est, quā irato animo quēpiam adoriri: hoc modo, si te quispiam adoriatur inermis sine vllō corporis tui contactu, is profecto tibi iniuriā intulit. Sive, o te contigerit citra omnem læsionem, grauiorem iniuriam dedit, l. j. §. iniuriam autem, ff. de iniur. eoque puniendus is t̄ est per ludicem, iuxta qualitatem facti, & personæ, l. atrocem, & ibi Salice. C. de iniur. quorum forsitan

per otium insequentibus ca-
 pitum meminerimus. Si sta-
 tutum esset, vt quisquis alte-
 rum inuaderet armis, in mul-
 ctam incurreret decem lib.
 3 Parisiensium: Deinde † si te
 quispiam adoriretur accin-
 ctus gladio, is haud dubiè in
 statuta multam decem lib.
 Parisi. incidit, etiam si gla-
 dium non exemerit. Armis
 enim facta fuit illa inuasio:
 ad quam probandam suffi-
 cit eum armis fuisse in inua-
 sione munitum, & accinctū,
 nec requiritur ipsa euagina-
 tio, aut armorum violenta il-
 latio: quandoquidem is inua-
 sorita armis paratissimis
 instructus, multò est se iner-
 mi audacior, & violentior, &
 inuasum reddit multò etiam
 timidior: quocirca cen-
 sant Doct. eum ceu violentum
 inuasorè etiam esse puniendum.
 quum per arma parata, illi in
 manu sit violentam aduersario
 vim inferre, cum voluerit. Ita
 singulariter Bart. in l. iij. §. j. ff. de vi
 & vi arma. Huic assentit Ange.
 Aret. vir doctissimus, & practi-
 corum criminalium profectò
 decus in suo insigni tract. maleficio-
 rum, sub glo. dictus Andreas armatus,
 &c. Cui etiam suffragantur an-
 notationes ibidem, quæ dili-
 genti Lectori ibidem manifestò
 aperiuntur. Dictis præ-
 4 terea non t abs re adiungenda
 videtur quæstio illa frequentissima,
 cuius meminit excellentissimus
 vtriusq; iuris Interpres Dominus
 Hippo. de Marsil. in suis Comment.
 super tit. ff. ad leg. Cornel. de sicar.
 sub l. si in rixa, videlicet: Statuto
 cauetur, vt arma gestans puniatur
 pœna centum. Altero statuto
 cauetur, vt inuadens alterum,
 puniatur item pœna centum.
 Tertio statuto cauetur, vt
 vulnerans aliquem, puniatur
 similiter pœna centum. Ex his
 tribus statutis nunc oxoritur
 quæstio: An is, qui Titium
 vulnerauerit, trium statutorum
 multa, scilicet trecentarum
 librarum, simul puniendus sit,
 cum aduersus tria enarrata
 statuta simul peccauerit: Nā
 arma gestauit, armis inuasit,
 armis inermis & læsit: An
 verò ob illam læsionem tantum
 puniendus sit femel pœna
 centum? Cui quæstioni (potius
 quàm quorundam Prætorum
 inexhaustæ habèdi libidini)
 præfatus Dom. Hippo. in loco
 præcitato satisfaciens, asserit
 eum solum puniendum esse
 pro vulneratione, vna pœna
 centum: nempe, quòd infractio
 duorum primorum statutorum,
 scilicet de gestatione armorum,
 & de inuasioue, simul
 confuz

Confundatur cum violatione 5
 tertij statuti, & vulneris illa-
 tione. Ita singulariter habet
 gloss. in verb. Plurima, in l.
 qui de crimine, C. de accusat.
 quam ibi sequuntur omnes
 scribentes, argu. l. quoniam,
 C. ad leg. lul. de vi. Idem te-
 net Bartol. in l. quemadmo-
 dum. §. illud. ff. ad leg. Aquil.
 & in l. inficiado, in §. infans,
 in fin. ff. de furt. Bald. in l. ad-
 uersus. in fine, C. eodem titu.
 de furt. atque idem Bal. in l.
 quicumque, in j. colum. C. de
 seruis fugiti. & in l. diuortio,
 ad fin. ij. colum. ff. solu. ma-
 trimo. Gandi. in suo tract.
 maleficiorum, sub tit. de pœ-
 nis reorum, in xix. columna
 versicu. Pone insuper, & c. &
 Ioan. Andr. in additione Spe-
 culi. in titulo, de homicidio,
 super rubri. ibi, vulgata est
 quæstio, & c. Alberi. de Rosa.
 in secunda parte statutorum,
 quæstione xxix. incip. Tertia
 quæst. est. cuius etiam resor-
 dati sunt Bal. in l. cum ancil-
 lis, C. de incest. nupt. in vlti.
 colum. & Bar. in l. nunquam
 plura. ff. de priuat. delict. nec-
 nõ Dom. Abb. ac alij, in cap.
 j. extrâ de pœnis, atque An-
 gel. Arer. in suo tract. malefi-
 ciorum, in verb. Fecit insul-
 tum, in prima charta, in verb.
 Aduertas tu Iudex, & ibi in
 additionibus, & in eodem
 tract. in verb. Admenauit, in

princ. Possent t̄ ex dictorum
 occasione in hac materia itē
 plures proponi quæstiones:
 nempe, quoties vno verbere
 simul concurrunt plura deli-
 cta, verbi gratia, si statutum
 esset, vt si quis læserit alium,
 puniatur decem: Quidam
 verò contra hoc statutum al-
 terum vno ictu bidentis aut
 tridentis simul infligit duo
 aut tria vulnera: quæstio na-
 scitur, an lædens sit punien-
 dus pro singulis vulneribus
 intra statuti tenorem pœna
 decem? an solùm ceu pro vna
 inflictione semel pœna de-
 cem? Atque alię similes quæ-
 stiones hîc moueri possent.
 Sed omnibus his & similibus
 quæstionibus per primam so-
 lutionem præcedentem re-
 spondendum erit, omnia hu-
 iusmodi plura delicta cõcur-
 rentia similiter pro vno deli-
 cto esse iudicanda: Ideoque
 tantùm vnam multam decē
 esse pēdendam. Ita dixit Bar.
 in l. si gemina arbor, ff. ar-
 bor, furt. cæsar. & Gandi. in
 trac. suo maleficiorū, sub rub.
 de pœnis reorū, in x. col. ver-
 sicu, sed pone. & Ang. Arer. in
 tract. etiam suo maleficiorū,
 in verb. & ipsum Titium per-
 cussit. Præsentis quæstionis
 etiã meminit Albe. de Ros. in
 ij. parte statuto. q. xxiiij. & ibi
 in q. xxxviij. inc. vij. q. est & c.
 & ibi in q. xxix. incip. Statuto
 cauet

cauetur, quòd si aliquis ali-
 6 quem percusserit. † Si præter-
 eà constitutum esset, vt quis-
 quis alterum inuaderet in do-
 mo sua, is duplo puniretur:
 réque deinde aliquis absiliret 8
 in domus tuæ vestibulo seu
 porticu, is certè eiusdem mul-
 ctæ statim reus fieret, quòd
 vestibulum seu porticus pars
 domus tuæ sit. c. si quis contu-
 max. xvij. q. iiii. Bart. Bald. &
 Doct. in l. cætera. §. hoc sena-
 tus. ij. ff. de leg. j. argum. l. qui
 ædes. in fin. ff. de incend. rui-
 naufra. Neque hoc in facto
 vlla est facièda distinctio, an
 domus sit còducticia, vel grati- 9
 as data seu concessa: an em-
 ptione, vel hæreditate pro-
 pria. Huic seruiunt lex Cor-
 nelia. §. domum. & ibi scrib.
 ff. de iniur. l. j. §. j. ff. de lib. a-
 gnoscen. l. j. §. habitare. ff. de
 his, qui deiece. vel effu. Bar. in
 l. qui domū. & in l. nec in ea.
 ff. ad leg. Iul. de adult. Bartol.
 Alber. Bald. Pau. de Cast. Ia-
 son ac reliqui inuulgata l. ple-
 riq; ff. de in ius voc. Si etiam
 7 † statutis ordinatum esset, vt
 qui alterum in domo sua in-
 uaderet, is duplo damnare-
 tur: ac deinde quispiam te se-
 dentem pro foribus peteret
 gladio, aut baculo, is simili-
 ter eiusdem lætæ pœnæ reus
 teneretur, non secus, quàm si
 te in domo tali modo fuisset
 adortus. Nam is maleuolum 10

arque lædendi cupidum an-
 mum, hoc modo foris per fa-
 cta edocuit: atque is in do-
 mo fuisse censendus est, qui
 domus suæ pro foribus fuisse
 cognoscitur. Si te † quispiam
 dolose prehēsis vestibulis tam-
 diu remoraretur, donec alter
 adueniens te inuasum aut læ-
 deret, aut interimeret, vterq;
 & factor & facti causam præ-
 bens, pœnæ læsionis, aut
 mortis obnoxius haberetur.
 Huic congruit l. qui occidit.
 §. in hac. ff. ad legem Aquil-
 iam. §. cæterum. iuncta glos.
 In situ. de leg. Aquilia. So-
 crates † inuasus à multis, at-
 que ab iis omnibus læsus,
 atque affectus multis vulne-
 ribus, tandem moritur: & fer-
 tur mortuus ex vulnere in-
 flicto à Platone: qui Plato
 probare vult contrarium, vul-
 nus à se inflictum nunquam
 fuisse letale: sed vulnus illud,
 quod à Diogene inflicto fuit
 rat, verè fuisse letale. Quod
 si probare velit, audiendus est
 haud dubiè in sua probatio-
 ne, ita vt si eam comprobare
 posset, nulla pœna damnandus
 sit, quàm pœna læsionis
 & vulneris: mortis verò mi-
 nimè, dicta l. qui occidit. §.
 finali. & l. si ex plagis. in prin-
 cip. ff. ad legem Aquiliam.
 per glossam. §. cæterum. In-
 situ. eodem titu. Istiuscemo-
 di † autem probatio potissi-
 mum

mum cōfirmanda est, nō per quoslibet, nec per inspidos & imperitos, sed tantum per peritos ac doctos medicos aut chirurgos, quibus potissimum ob nobilium artium suarum certitudinem, hac in re credendum, & ipsorū medicinæ regulis inharendum fuerit, non secus, quàm Bononienses adhæserunt Carocio, vt not. glossa in l. omnis diffinitio. ff. de regulis iuris.

11 Quandoquidem † ars medicinæ, ars est longè certissima & verissima, cuius regulæ ab experientia & longo rerum vsu, & obseruatione exortæ sunt, veluti ait quidam magni nominis philosophus in proximo Metaphysicæ, Cu-

12 ius item † regulas seu verissimas ac certissimas non verentur imitari sacre leges. l. seprimo mense. ff. de statu homin. & in authen. de restitu. & ea quæ parit in xj. mense. §. vnum. Hi tamen medici ac

13 † chirurgi ad probationem eligendi fuerint vtrinque & per proximos cōsanguineos, aut affines interfecti, & simul per ipsius factoris putatitij cōsanguineos & affines, vel ad arbitrium & ordinationem Iudicis, si quidem in hac electione facienda, minime inter sese concordare poterunt. Cæterum † vnus me-

14 dicus solus, aut vnus chirur-

15 gus solus, etiã doctus & suæ artis expertus, non sufficit ad talem probationem confirmandam: sed oportet ad minimum esse duos: nisi ob raritatem vnus tantum haberi potuisset: tunc huic vni medico etiã credi poterit, si eo in loco plures haberi nequeat, per text. in auth. de non alienan. §. quod autem, versicu. vt neque vlla. ibi, aut etiã vno, si vnū solum ciuitas habeat, vel reperiatur ibi. & in l. q. si nolit. §. si mancipium, versic. culpam. ibi, non adhiberit medicum, vel malum adhibuit. & sic tenent Bald. Ang. & amplè Cæpol. ff. de ædil. edict. Ex habitis nunc facile collegeris, paria esse, nullum adhibere medicum, & quoslibet adhibere medicos, vel chirurgos indoctos & imperitos: quando ne doctissimo quidem satis tutè credendum fuisse monstrauimus, nisi plures haberi nequissent; aut certè nisi is vnus è multis esset celeberrimi nominis & medicorum penè præcipuus habitus in republica iuratus, ac præclaro stipendio quoque remuneratus, cui certè vni tunc credendum fuerit, vt voluit Bar. in l. j. per illum tex. C. de ponder. & auri illario. lib. x. Vni etiam credendum fuit, si partes † vtrinque huius vnus arti considerent, adeò

adeò vt eo solo se contentos declararent, per l. j. §. final. ff. de verborum oblig. & ibi Ludo. Roma. & Andr. Barb. Hic autem notandum, plus fidei adhibendum duobus medicis affirmatibus non esse mortale vulnus, quàm vni dicenti contrariù, l. j. §. j. in exordio, ff. de vent. inspiciẽ. & ibi hoc not. Bart. in ver. vltteriùs hæc lex facit in argu. cum aliis per eum allegatis. Postremò, ¹⁷ tutiùs credendù fuerit duobus testibus allegantibus legitimum causam vel rationẽ dicti sui, quàm aliis duobus, nullam dictorum suorum rationem reddentibus, vt notat Bald. in l. presbyteri. col. vltima. C. de episc. & cleri. & Ludo. Roma. in l. j. in prin. ff. de noui oper. nuntia. Horum latè item meminit D. Nicolaus Boërius in suis decisionibus aureis quæst. cccxxiij. quem casu emergente cõsultate. Aliud, ¹⁸ quãdo quispiam inuasus aut læsus, diu lecto ex vulnere aut inuasione terrore decubuit: postea verò è strato sese erigens, templa adeat, fora, plateas, aliãq; loca frequenter, putãs se à morbi ac vulneris periculo liberatum: ac deinde mox subitò in debilitatem recidit ac moritur: factor, inuasor, aut vulnerator eo casu Reus erit homicidij, & de morte damnan

us, non de lèione, si quidem apertè constiterit, vulnus inflictum priùs fuisse letale, & mortuum ex eo vulnere tantù, & per se obiisse, non aliunde. Nam si sua negligentia ¹⁹ ac aliunde vulnus postea reditum fuisset letale (nempe suo malo regimine: si vxori aut iuenculæ cõcubuisse: si liberaliùs æquo ad ebrietatem ferè bibisset, tabernãsq; frequentasset: si malè se custodiuisse: si medicis aut chirurgis non paruisset, vel contra salutare medicorum regulas aliquid peccasset. &c.) liber esset ab homicidio. Lud. Bologn. in consilio v. col. iij. versic. Primus, & versic. Alius. tunc enim suæ negligentia, & sibi imputandum esset, & non vulneratori: quia dictis casibus seipsum necare videtur, non necari ab alio. Idem dicit Diuus Augustinus in homilia. quæ in sancto die Pentecostes cantatur: Quòd ille ²⁰ se interimat, qui præcepta medici obseruare negligit. Et idem præstant leges negotiis, quod medicamenta morbos. Authen. quibus modis natura. effic. sui, post princip. Et sicurã medicantis expectas, oportet vt vulnus dequiratur, per quã sæpe curari solent ea quæ mortalia videtur. l. j. §. finali. ff. ad Sylla. Et
econ

econtrà, mala custodia vulne
 rari, non mortalia vulnera,
 sæpe reddit mortalia, mor-
 témque inducit, dicta l. quòd
 si nolit. §. si mancipium. ver-
 sic. culpam omnem, de ædil.
 edict. quo casu, lex apertè de-
 terminat, percussorem de ho-
 micidio nõ teneri dicta l. qui
 occidit. §. fin. Quum hic de le-
 21 talitate, † ac nõ letalitate vul-
 nerum sæpe meminerimus,
 ea vulnera potissimùm leta-
 lia censenda sunt, quæ in lo-
 cis periculosis, & certæ morti
 obnoxiiis inflicta sunt, vbi præ-
 cipuè medicorum cæsura cõ-
 sidendum fuerit: Ea similiter
 per se non fuisse letalia, quæ
 in locis fuere inflicta nõ peri-
 culosis, nec morti obnoxiiis.
 Quocirca quisquis in huius-
 modi locis non letalibus alte-
 rum vulnerauerit, ab homici-
 22 dio liber iudicandus erit: po-
 tissimùm si medici iuramen-
 to adstruat, eum vulneratum
 ex accepto vulnere nunquam
 obiisse, quòd in tali loco nun-
 quã potuisset esse letale, sed
 ex alio morbo aut alio acci-
 23 dente, aut latente malo, non
 ex vulnere nato. Nam si ma-
 lum aliquod ex læsione illa,
 tanquam ex ipsa causa fuis-
 set extortum (veluti si ex vul-
 neris malo accidissent arden-
 tes febres, aut alius quispiam
 morbus, ex quo moreretur)
 In eo casu suspicio mortis

esset contra factorem, qui ob-
 id de mortis crimine damnã-
 dus esset. Parui enim refert,
 an re & morte ipsum occide-
 rit, an mortis causam dede-
 rit. l. item Mela. §. si alius te-
 nuit. & l. qui occidit. §. finali.
 ff. ad legem Aquiliam. & l. ni-
 hil interest. ff. ad legem Cor-
 nel. de sicar. Ange. in §. cæte-
 rùm. Institut. de leg. Aquilia.
 Porro in dictis rerum euen-
 tis, & factis potissimùm (vt
 dixi) standum erit iudicio
 medicorum aut chirurgor-
 rum, vt qui certius hac in re
 iudicare poterunt: Nempe,
 an verè ex vulnere mortem
 obierit: an forsan ex vulne-
 ris aliqua exorta occasione:
 quapropter ipsi medici (vt
 hoc obiter inferam) & docti
 chirurgi ob arrium suarum
 22 nobilitatem, vel † in hoc peri-
 culosissimo negotio honore
 omni prosequendi sunt, teste
 etiam Ecclesiast. xxviii. Ho-
 nora (inquit) medicum pro-
 pter necessitatem, nam & il-
 lam creauit Altissimus. Velu-
 ti si cõtingeret † vulneratum
 mortè occumbere ipsius me-
 dici aut chirurgi imperitia,
 vulnerator nõ esset reus mor-
 tis, sed tantùm læsionis. l. qua
 actione. §. fin. ff. ad l. Aquil. §.
 præterea. & ibi Ang. insti. eo.
 titu. de l. Aquil. l. illicitas. §.
 sicuti. ff. de officio præsidis. l.
 si quis fundum. §. Celsus. ff.
 loca.

- loca. & l. imperitia, ff. de reg. iur. Atq; in hoc casu ipse medicus & chirurgus arbitraria poena dānandi per Iudicem essent. Verūm si medicus aut chirurgus artis suæ peritia diligenter, & ad regulas suas operatus fuisset, & vulnere affectus ille nihilominus moreretur, nihil imputandum esset medicis aut chirurgis istis, qui ab omni culpa essent liberi, etiā in foro cōsciētię. Abb. in c. tua nos. §. ad vltimum, ext. de homic. Euen-
- 24 tus † enim mortis, docto ac diligenti medico aut chirurgo nunquā imputandus est, quandoquidē nō est in medico, semper releuetur vt æger, d. l. illicitas. §. sicuri. glo. in c. ad aures, ext. de ætat. & qualj. Si verò medicus & chirurgus indosti repertiatur esse in culpa, nempe ob crassam artis imperitiam, aut non adhibitam strenuam diligentiam, tunc (vt prædictum est) tenentur le. Aquilia, Ang. in §. prætereā, si medicus. Instit. de le. Aquil. & Feli. in d. c. tua nos.
- 25 Si verò studio & ext cōscientia (licet doctus fuerit & peritus) mortem procurauerit, præbendo aut præscribendo medicamina noxia, aut stūpida, & emortua: aut ad curam assumptam data opera reliquerit, vt vel his malis &
- peteret, is haud dubiè mortis obnoxius fieret, & de morte damnandus esset, l. j. §. diuus, ff. ad l. Cornel. de sicar. & l. j. C. eo. tit. Ist hæc autem maxime notanda sint pharmacopōlis: Nam si medicus culpam incidit præscribēdo noxia & stūpida medicamina, multò magis ipsi pharmacopōlæ in culpa erūt, & execrabilis, qui ex auaritia & lucri inexhausta libidine, etiā contra medicorum præscripta, vel ex propria temeraria audacia, quasuis medicinas cōficiunt ex corruptis speciebus, & herbis aut radicibus planè emortuis, quibus languidis nihil opis præstant, imò ipsis mortis sæpe etiam causam præbent: cuius quidem mortis non solum in foro conscientia, verum etiā in foro fori (quòd per conscientiam & industriam fecerint) sunt obnoxij. Ang. in d. §. prætereā si medicus. Quoniam autem superiùs medicorum periculum non nihil attigimus, non abs re futuriū arbitrabar, si quibusdam triuialibus medicis, & chirurgis hic pauculas conditiones explicarē, quibus præditos esse conueniat bonos & cordatos medicos, & qui omne periculum euitare student. Quinq;
- 27 † igitur cōditiones, siue qualitates medico conueniant,
- opor

oportet: de quibus Panor. in d. c. tua nos. Primò enim requiritur, medicum, & chirurgum esse laicū, nō clericum: quādoquidem cuius clerico medicina & chirurgiæ exercitium de iure prohibitū est in c. scientia, in c. nō magno, & in c. fin. ne cleri. vel monachi. Vnde clericus chirurgiā exercens, si ex ea mors sequatur, etiam si sit peritus & diligens, efficitur irregularis, d. c. tua nos. Secundò requiritur, vt suæ artis & professionis sit peritus. Tertio requiritur, vt adhibeat omnem diligentiam secundum artem. Quarto, vt ægium informet, & doceat de his, quæ sunt suo morbo pernicioſa, & contraria. Quintò, ne in dubiis sit nimium audax & temerarius veluti si dubitet, an præscripta aut præscribenda medicamina sint ægrotanti profutura, & salutaria, an non: in hoc casu potius reseruanda sunt præscripta, & vt languidus abstineat consulendum potius, quàm vt sumat. Innocent. in c. tua nos. sæpe allegato. Præstat enim tunc ægrotantem summo committere medico Deo, quàm temerè quippiam per imperitiam, & ambiguitatem in eo curando tentare, & dubiæ suæ sententiæ committere 28 velle. In his autem † omni-

bus casibus, in quibus medicus aut chirurgus peccat culpa lata, puniendus est, non ex aliquo senatuscōsulto (quod iura nusquam quorūdam testimonio expriment) sed potius pœna aliqua miſiori, & pecuniaria: aut certè extraordinaria ad arbitriū ipsius Iudicis, vt dicunt Barto. & Ang. in l. in lege. ff. ad l. Cor. de lica. quia vbi non est pœna expressa à lege vel statuto, illa est imponenda Iudicis arbitrio, l. j. §. expilatores. ff. de effrac. & expila. l. hodie, ff. de pœnis. l. iij. vers. stellionatū, ff. de crimi. stelli. c. Felicis. §. ceterum, de pœnis. lib. vj. l. j. ff. de iure deliber. l. fina. ff. de actionib. empri. l. mora. ff. de vsur. l. continuus. §. cum ita, ff. de verb. obligat. & Felinus in d. c. tua nos. ext. de homic. Haftenus de medicorum & chirurgorum officiiis prædicto statuto conuenientibus, satis superque dictum esto, reliqua persequamur. Si legibus † constitutum esset, vt quisquis alterum inuaserit, dependat libras decem, & per occasionem vsueneret multos simul coniunctim vnum adiri: omnes & singuli inuasores dictarum decem lib. rei constituerentur. Quandoquidem tot sunt iniuriæ, quot sunt iniuriarum illatores, & contrà. Hinc fit,

30 vt si † vnus plures inuadat, vnus multæ punitiōe tantum incurrat. Singule tamen personæ inuadæ exigere possent passi dispendij & iniuriæ reparationem, quam ceret singulis exoluere teneretur. Si † statutum esset, quisquis alterum inuaserit, multabitur decem lib. Paris. Et quisquis vulnerauerit alterum, damnabitur viginti li. Paris. deinde si cōtingeret Demosthenem inuadere Socratom, eumq; ita vulnerare, tum Demosthenes posteriori multa viginti lib. Paris. tantum damnabitur, scilicet de lesione. Nam à priori multa inuasionis liberandus erit, secundum Bartol. in d.l. illud, §. si idē. ff. ad l. Aquil. Verum si is

32 † Demosthenes Socrate vno tēpore inuasisset, deinde alio tempore intercepto vulnerasset, vtriusque multæ certē reus efficeretur. d.l. illud, §. si idem. & ibi Barto. Si ex duobus alter alterum inuasisset, è quibus non constaret, vter prior inuasisset alterum, suspicio vehementior esset cōtra ipsorum alterutrum, qui huiuscemodi facinoribus infamis esset, & publica fama ad similia perpetranda delicta ex consuetudine haberetur addictus & propensus, l. vel vniuersorum, ff. de pignora. actio. l. qui semisses,

ff. de vsur. Si statutum esset, † vt quisquis alterum cædat in faciem, multetur quinquaginta lib. Paris. cuius meminit Ange. Aret. in §. atroc, Instir. de iniur. Deinde si alio edicto cautū esset, vt qui alterum cædat in plateis, multetur duplo. Tertio statuto prætered edictum esset, vt omnes eiusmodi multæ de nocte incurse, duplo dependenda essent, atque tunc contingeret Martinum cædere Egidiū in faciem, in plateis, atq; de nocte, ita vt cōtra illa tria statuta simul vno delicto cōmitteret: in his casibus volūt iura multam centū li. Paris. tantū duplicari, hoc est, summam nouissimam, & nō amplius: atque vt in eam summam Martinus perpetrator condemnatur. Nam principale factum expendendum, vt pote, quod præcipue executioni obnoxium est, eoque multa potior cōdemnanda, non quæ accessorie sunt, aut inde manantes. Si statutum † haberetur tale, vt qui alterum inuadat multam exoluat quinquaginta lib. Paris. & qui alterum lædat, soluat emendam centum lib. Paris. & qui alterum occiderit, dependat mille lib. Paris. deinde contingeret, vt Demosthenes inuaderet Socratem, atq; post inuasionem, ipsum tam grauiter læde

læderet, vt eam lēſionē mors
 ſequeretur, nō teneretur exol-
 uere omnes multas: ſed per
 ſolutionē multæ mille lib.
 Pariſ. abſoluendus eſſet, quo-
 niam factū tale propter con-
 tinuationem æſtimatur pro
 delicto vnico. Bartol. in d. l. ſi
 gemina arbor. Gand. & Ang.
 in dictis ſuis tractatibus ma-
 leſticiorum. in locis ſup. alle-
 gatis. Idē Bart. in l. illud. §. ſi
 idē. ff. ad l. Aquil. vbi inquit:
 quòd quādo plura delicta tē-
 dunt ad eundem finem, pro
 vno tantum puniuntur, ſi ſiāt
 eodem imperu, eodēmq; du-
 rante affectu. Nam † ſi huius
 35 modi facta cōcigiſſent diuer-
 ſis temporibus, atq; poſt in-
 terualla temporis, reus tunc
 fieret omnium illarum mul-
 ctarum, d. l. illud. §. ſi idem. &
 ibi Bart. infert, Si te adoriar
 & vulnerem, me non eſſe pu-
 nienſum, niſi de vulnere tan-
 tūm: quia aſſultus ſic ad finē
 vulnerādi, vt notatur in l. qui
 de crimine, C. de accu. Bar. in
 l. nunquam plura. ff. de priu.
 delict. Non mirū tibi pie Le-
 ctor hīc videatur, quòd in hoc
 ſtatuto dixerim, illum, qui ad
 mortem ſequentem vulne-
 raſſet, damnari poſſe pœna
 pecuniaria mille lib. Pariſ.
 cūm ſit crimen homicidij, &
 non niſi gladio plectendum.
 Quandoquidem ſint nōnulli
 36 † doct. qui contendunt cri-

minales pœnas homicidij
 poſſe conuerti in ciuiles pu-
 nitiones & pecuniarias, argu-
 eorum, quæ pro conſtanti te-
 nent Bar. eiuſque ſequaces in
 l. j. ver. vltimò quæro, ff. de
 publica. in l. j. ff. vi bonorum
 raptorum. in d. l. nunquam
 plura, & Bald. in l. non ideò
 minus. C. de accuſat. Alij ve-
 rò contrarium adſtruunt,
 nempe Archidia. in c. duo
 iſta nomina. xxij. q. iij. & in
 c. fin. ne cleri. vel mona. libr.
 vj. Hoſtien. & Ioannes An-
 dreas in c. fin. de conſuetud.
 Nam ſi (inquiunt) illorum
 ſententiæ iura ſubſcriberent,
 daretur populo aperta pec-
 candi occaſio, & liberius oc-
 cidendi quoſlibet neſaria li-
 centia. Panor. in c. ex parte.
 de conſuetudine, in antiquis.
 iunctis additionibus ibidem,
 Felius in Rubri. ext. de ho-
 micid. & Ludo. Roma. in ſuis
 ſingularib. ſingulari dclvj.
 incip. Iudex poteſtatis. Porrò
 37 † ſi ſtatuto cautum eſſet, vt
 qui alterum vulneraret, mul-
 ctam incurreret decem libr.
 Et ſi in platea vulneraret,
 duplum dependeret. deinde
 verò contingeret, vt Demo-
 ſthenes Socratem vulnera-
 ret in platea: is Demoſthe-
 nes proſectò dependeret vtran-
 que multam, quòd duo di-
 ſtincta ſint delicta: alterum
 ex cauſa vulneris: alterum ra-

tione loci: cuius gratia delictum est; enormius (vt quidam autumant.) Alij volunt esse absoluedum dupla punitione; alij verò minima multa eum esse absoluedum.

- 28 Atque † in his omnibus statutis, ipsa statutorum verba, textus, & forma ad literam sunt seruanda, quòd omnia stricti iuris sint; vulgatis. l. iij. §. hæc verba. & ibi Barto. ff. de nego. gest. & l. quicquid adstringenda; & ibi scribent. ff. de verborù oblig. cum in finitris nec dissimilibus iuribus. Si postremò † cõstitutum esset legibus municipalibus, vt quisquis inuaserit, cæciderit, vulnerauerit alterù, mulctetur decem lib. Paris. & qui alterum occiderit, vicissim iustitia occidendus sit. Postea verò Demosthenes adoriretur & vulneraret Socratem: & deinde accederet Plato, qui Socratem occideret. Demosthenes tantùm mulctaretur decem lib. Paris. ratione vulneris, Plato verò criminaliter veniret exequendus vltro re gladio. Si denique quispiam vulneraret infirmum, etiam citra læsionem letalem, vulnerator Reus esset (si moreretur) homicidij, nõ secus, quàm si validum aliquem vulnerasset. l. qua actio ne. §. sed & si quis seruum ægrotum. ff. ad leg. Aquil.

De necessaria suorum bonorum defensione.

C A P. LXXVIII.

S V M M A E.

- 1 Furem nocturnum an occidere fas sit.
 2 Furem nocturnum ad hoc vt occidere liceat, plura requiruntur
 3 Furem diurnum an occidere permissum sit.
 4 Fures ob leuissimula bona non sunt occidendi.
 5 Minima non sunt in consideratione.
 6 Ab altero inuassus, & citra periculum euadere compos, tenetur effugere.
 7 Inuassus & sine magno periculo suorum bonorù effugere nequies, non tenetur effugere.
 8 Inuassus ad arctum vsque & presentissimè periculum, illicò tantùm sese defendere tenetur.
 9 Vim patiens ab altero, bonorum caussa, se defendere potest subito ipso momento, & quouis etiam tempore futuro.
 10 Volenti capere debitorem licet telo resistentem occidere, & eius procuratori.

PERMISSVM est † mihi (ex necessaria defensionis titulo) furem aut alium quempiam, qui de nocte ædes meas, vltimam, aut septam meam latenter ingressus, mea suffur

iuffurari conatur, aut vim vllam mihi aut meis, tum fami-
 liaribus, tū aliis rebus infer-
 re fatagit, occidere sine vllō
 metu pœnæ iuridicæ. text. est
 in l. furem nocturnum. ff. ad
 l. Cor. de scar. l. itaq; . §. lex. ff.
 ad l. Aquil. & c. si perfodiens.
 ext. de homici. huic etiā qua-
 drat insignis text. in l. sed etsi
 quēcunq;. ff. ad l. Aquil. vbi di-
 cit; Si occidisti furē, quē cape-
 re poteras: ergo à contrario,
 si capere non poteras, poterit
 impunē occidere. Cui præter-
 eā seruit text. notab. Exod. 22,
 vbi dicit: Quod si fur perfodiens
 domum occidatur, occi-
 dens nō est Reus sanguinis, il-
 lūmque rextum allegauit S.
 Tho. secunda ij. q. lxxiij. arti.
 vij. volens probare, quod lon-
 gē magis licet occidere pro
 defensione vitæ: & arguit, si
 pro rebus, lōgē magis pro vi-
 ta. His itē subseruit l. j. & ibi
 gl. & doct. C. vnde vi. Bartol.
 atq; eius sequaces in l. vt vim.
 ff. de iusti. & iure. Ange. Aret.
 in suo celebri tract. malefic.
 in glo. Et dictus Titius se de-
 fendendo. † Vt autem furem
 nocturnum occidere liceat,
 secundum opinionem com-
 munem, plura requiruntur. 3
 Primò, vt istud fiat pro defen-
 sione sui ipsius, vel rerum sua-
 rum: alioqui enim nulli fas
 esset occidere furē, maximè si
 illinc absq; vlla rerum abla-

tione recedat. Textus est in
 d. l. furē. cum supplemento
 gl. & Bartoli. Defensioē au-
 tem illam intellige, non re-
 rum quarūlibet, sed magna-
 rum dūtāxat: nam de paruis
 rebus nullum haberet locum
 illa violenta ad alterius in-
 ternecionem defensio. l. si ex
 plagis. §. tabernarius. ff. ad l.
 Aquil. Secundo requiritur, vt
 clamando inuocet aliorum
 subsidia, l. itaque. ff. ad legem
 Aquiliam. Talis enim præce-
 dens clamor à factore, tollit
 omnem clandestini homici-
 dij aut læsionis suspicionem,
 vt inquit Hippoly. Marsilius
 in dicta l. furem. Tertio re-
 quiritur, vt furem nec ipse
 ante occisionem agnoscat,
 nec vllus testium presentiu,
 quorum operam inclamaue-
 rat. Nā si fur ille notus fuisset,
 aut domus domino, aut
 testibus presentibus, non ita
 impunē fas esset tum eum fu-
 rem occidere, quum testimo-
 nio multorum cum fure de
 furto iuridicē agere posset.
 Bart. in dicta l. furem. Quar-
 to requiritur, ne eum appre-
 hendere potuisset. l. sed & si
 quemcunq;. ff. ad l. Aquil. Pa-
 ri † ratione cum superioribus
 permittitur mihi occidere fu-
 rem, qui etiam interdiu do-
 mum meam ingreditur aut
 septa mea, præcipuē si bacu-
 lis, lapidibus, telis, aut armis

aliis munitus ingreditur, me que ita petat, vt mea mihi violenter abripiat: & si ego eundem furem aliter à meis nec arcere, nec abigere possim citra summū corporis mei aut bonorum meorum periculū, litaque, & l. sed et si quēcūq; ff. ad l. Aquil. præallegatis. Istæ hæc autē intelligas oportet, si eum furem violentum non cognoscas, teste Bart. in l. furem. Nā si eum personaliter cognosceres, non tam tutò eum occidere licet. Similiter si fur quispiam alterius domum aut sepra interdium & clara luce ingreditur, nullis prædictis armis munitus, nec vllam domino vim inferēs, sed tantum furandi malo studio exagitatus, in eo casu non licet tunc furem diurnum occidere, quam eum etiam cognoscere posset, & cū eo agere iustitia: atq; hæc sunt cōmunes omnium de furibus nocturnis & diurnis opiniones. Ego verò præfata ab omnibus venia, ab his opinionibus in parte dissentire me fateor: volens nulli licitum esse, vt furem nocturnum pro rebus tantum occidat, nisi accedat graue corporis sui periculū & fur aut actu, aut præsumptiuè tibi armis vim inferat, d. cap. si perfodiens. ext. de homicid. vbi textus apertè etiā causam reddit, cur magis li-

ceat nocturnum occidere furem, quam diurnum: nempe quòd de nocte nulli certò cōstet, an is furandi, an occidendi gratia eò venerit, quod luce magis est perspicuum. Et in dubio periculo, peius semper malum suspicatur, quod vt quis repellat, ad alterius interemptionem etiā se defendit & vlciscitur. Si enim cōstaret, furem tantum furandi studio domum tuam fuisse ingressum (quod euidentius sic clara luce, ideòque non tam temè licet furem interdium occidere) nec tuæ personæ vim vllam armis inferat, dico tibi non concessum esse, vt ei furunculo, bonorum tuorum solùm gratia, vitam eripias. Porro an furandi, an occidendi gratia, venerit, vel hoc indicio (quod iura volunt esse necessarium) cognoscas, si magno clamore aliorum supplicias imploraueris. Nam si hoc clamore territus aufugerit, argumentum est eum non te, sed tua petere: atque hoc casu, non licet tibi furem insequi & occidere. Si verò post clamorem non terrefactus permanserit, suspicio est, eum occidendi tui gratia, vsquam delitescere. Atque eo casu fas est eum tibi talem furem occidere, etiam si actualiter non videas eum te telo, aut alij similibus armis, petentē. Ratio

tio igitur furis occidendi, aut non occidendi, tota confurgit ex suspitione homicidij tibi inferendi, aut non inferendi: adeo ut si vim inferat, vel inferre presumatur, occidere possis. Si vero nullam vim tuam personam inferre constiterit, sed tantum rebus tuis, nulla ratione puto tibi permissum esse, ut eum occidas. atque ita intelligo l. itaque. §. lex. ff. ad l. Aquil. ponderando aduersionem (Autem) positam in versu. interdiu. Non tamen per illum textum probatur id, ad quod adducit eum dominus Iason (salua interim pace tanti viri) in praecitata l. ut vim. ff. de iusti. & iure. qui vult quod pro sola rerum defensione liceat occidere, quia ibi non occiderat, aut non probatur occisio facta pro sola rerum defensione: imo etiam pro defensione personae. Nam cum non aufugit post clamorem, latro potius, quam fur esse presumitur, & ita non male concordat cum l. furem. ff. ad l. Cornel. de sicar. licet d. Iason in d. l. ut vim, dicat contrarium: dum inquit illos textus vix posse ad concordiam reduci. & in hoc differt a diurno, quae occidere solum poterit, si actua liter telo aut similibus armis me laedere tentet. Ex his nunc clare colligitur, quod non est licitum occidere furem diurno

num aut nocturnum: nisi is plus sit, quam fur: aut plus, quam fur esse praesumatur. Nam si se telo, aut aliis non dissimilibus armis defendat, plus est quam fur: si vero post clamorem non aufugerit, praesumitur eum plus esse, quam fur: & ideo his casibus occidere licet, alias vero minime. Atque hanc opinionem meam, tamen si pace omnium protulerim, cuius tamen communibus opinionibus adherere permittitur. Ceterum praedicta intelligas, velim, non de minutis, rebusque parui pretij, veluti pomis, pyris, atque his similibus: ob haec enim nulli licet furem occidere, imo ne ledere quidem, etiam si armis sese defendere conaretur: sed de magnis bonis hoc oportet intelligas, quaeque magni pretij sunt (ut ante meminimus) dicta l. si ex plagis. §. tabernarius. Huic seruit quod voluit Alexan. in dicta l. furem. Quod si parcatur famae hominis pro re vili ac modica, ut in l. si oleum §. fina. cum l. sequens. ff. de dolo. ergo multo magis parcendum est vires ad quod allegat l. si adulterium. §. liberto. ff. de adulter. huic consonat regula illa notissima, Quod minima non sunt in consideratione, ut habetur in l. Seio. ff. de in integ. restitutione in l. omnino. ff.

de impēf. in reb. dotalib. fact. & in c. licet cauffam, in verb. Nulla vel modica, ext. de probat. D. Hippo. à Martil. in l. si vt allegas, C. ad l. Cor. de f. car. vbi nonnullorum ſimiliū meminit. † Si meam personam quifpiam inuaderet. egōque citra periculū inuadentem poſſem effugere, profectō eo in caſu planē tenerer effugere (vti & ſuprà dictum eſt.) Si verō quifpiam † mea peteret inuadere bona, non tenerer hoc caſu inuaſorem effugere: quādo quidem mea fuga graue mihi poſſet bonorū meorū inferri diſpēdium. Si † præterea me quifpiam adoriretur, ita vt in arētā me conſtringeret periculi anguſtiam, in hoc caſu ē veſtigio tenerer meipſum fortiter ad alterius etiam interneccionē (ſi effugere nō datur) defendere, & non per interualla temporis, vt dictum eſt ſuprà. Verūm † ſi quifpiā bona mea violenter ſurripere conaretur, aut me extrudere poſſeſſione mea, in eo caſu poſſem me defendere contra aduerſarium, non ſolūm tempore præſenti, atq; in ipſa animi concitatione, ſed etiā quocunq; alio tempore oportuno ſequenti, aſſumendo plures viros ſubſidiarios ex meis fautoribus, potiſſimum, ſi damnu illud quod mihi aduer-

farius inferre vellet, graue eſſet, & irreparabile. Superioribus autem annectere nec omnino extraneū fuerit inſigne illud verbum Baldi in l. ii vt allegas, C. ad l. Corne. de ſicar. Quōd ſicut † licet occidere furem ſe telo aut ſimilibus armis defendentem: ita etiam licitū eſt creditori volenti capere debitorem fugientem, ſe telo, aut aliis ſimilibus armis defendentem, & reſiſtentem eum occidere. Quod Domi. Hippo. ibidem extendit etiam ad procuratorem creditoris, cui etiam licet capere debitorem domini fugientem, ſecundum glo. in l. j. C. vbi quis de curi. vel cohor. quam ad hoc refert, & ſequitur laſon Inſti. de actio nib. in princ.

De neceſſaria proprii honoris defenſione.

CAP. LXXIX.

S V M M A E.

- 1 *Alapam impingentem licet repellere gladio.*
- 2 *Prius infamiam inferentem in terimens, excuſatur defenſione neceſſaria.*
- 3 *Nobilibus maior ſua gloria defendenda ratio.*
- 4 *Omnibus permiſſa ſui honoris defenſio.*
- 5 *Conſeruatio perſonae, & fame, equiparantur.*
- 6 *Fortis potiſſor ſui defendēdi ratio, quāam*

quã inualido.

7 Sunt causa, quibus fugere, non est ignobile.

1 I adoriretur me quispiam† alapa in faciẽ mihi impacturus, bono iure

mihî permittitur eam iniuriam impedire gladio meo, si aliter eam à me propellere

2 nequeam. Et † si ea in defensione eum interfecerim, ea quidem interfectio censenda est necessaria defensio: nam

3 illam infamiae libe nõ cogebat perpeti. Nobilibus † seu claris item permittitur, sese

gravius defendere cõtra ignobiles seu obscuros: aded, vt si ea in defensione ignobile interemerint, excusentur de necessaria defensione admissa,

Hippol. de Marfil. in l. j. nu. 44. ff. ad l. Cor. de sica. Omni

4 bus † enim iure permittitur honoris sui defensio, & ignominiae violente repulsio: imò

tam infamiam, quàm corporis proprii pericula, aut rerũ nostrarũ damna, à nobis pro-

5 pellerè cogimur: Nempe, † q̃ personæ, & famae cõseruatio nem iura æquiparent, l. iusta. ff. de manumiss. vindic. Et quòd honor, & fama cuiuslibet

pecuniario cõmodo præferã 3 tur, l. Iulianus. ff. si quis omif. caus. testam. Cy. in l. j. C. vnde

6 vi. Eam autẽ iniuriam si non

vlciscatur, perpetuò infamis fit, & repellibilis. Similis infamiae nota † viro forti quoq; permittitur excusabilis, con-

tra infirmũ quempiam & debilem: cuius vim si perferat, fortitudinis suae iacturam facit, & in infamiam impingit,

quòd in tali statu rerum, ob dedecus & infamiam profugere non tenebatur: fuga enim

talem viliozem redderet, & magis cõtemptibilem: & crudelis est, qui suam famam negligit, teste Cyno in l. si ex

plagis. in §. Tabernarius, & in l. scientiam. §. qui cùm aliter, ff. ad l. Aquil. cuius etiam

meminit Hippol. in d. l. j. tamen si † occasiones incidant, quibus fugere nõ sit indecorũ

& ignobile, potissimũ si per eam fugam, grauiora impediantur mala.

De necessaria defensione amico-

rum.

CAP. LXXX.
SVM MAE.

1 Defensio oppressi proximi cuiuslibet.

2 Defensionem implorantem quò defendit, ad alterius etiam (si res urgeat) interuentionem, excusatur ab homicidio.

3 Ignoto suppetias ferre, licet ciuibus, non tamen tenentur.

4 Oppressum recusans defendere, ab omni pena liber manet.

- 5 Iura civilia neminem ligant ad obstandum malo.
- 6 Pro altero defendendo licet pecuniam accipere.
- 7 Malum secretum nemo alteri detegere cogitur.
- 8 Fallit hoc in seruo, crimine laesae Maiestatis, & crimine parricidij, nu. 9. 10.
- 11 Iura pontificia quatuor ligant ad prohibitionem mali.
- 12 Non resistit malo punitur, sed non pari pena cum factore, nisi &c.
- 13 Patri permittitur defendere filium oppressum, ita & filiam. num. 14.
- 14 Patri an iure liceat interficere quemcumque mœchum filie suae, & nu. 16. Quid de marito, n. 17.
- 18 Pater potest occidere filiam deprehensam cum mœcho, siue in domo sua, siue in domo generi, & nu. 20. Et quid de genero, n. 19.
- 21 Defensionis ius liberum est parentibus, consanguineis, affinis, tutoribus, curatoribus, vel amicis, nomine filie suae, virginis, aut honeste viduae.
- 22 Maritus potest occidere deprehensum adulterantem cum uxore sua, & nu. 23. 24.
- 25 Marito & patri licitum est occidere seruum, quem reperit inhoneste vel impudice iocantem cum uxore, vel filia sua. Et quid de corruuals, nu. 26. 27.
- 28 Clericus monitus non abstinet à colloquio inhonestarum mulierum, excommunicandus est.
- 29 Concubinario licet occidere mœchantem cum sua concubina, & contra.
- 30 Sponsi licet occidere mœchantem cum sponsa sua.
- 31 Filius potest occidere oppressorem patris vel matris, Nepos oppressorem aui, aut auiae, nu. 32. & 33.
- 34 Frater potest quempiam occidere pro defensione sui fratris, Quid de consocio viatore in itinere, nu. 35.
- 36 Dominus tenetur defendere conductum seruum vel famulum. Et contra dominum seruus, numero 37.
- 38 Defendere tum vnusquisque tenetur, cui defensionem promissit, & addixit.
- 39 Fendator tenetur defendere vasallum suum: & contra.
- 40 Filio licet occidere adulterantem vel incestuantem cum matre sua, vel cum nouerca.

V I V I S homini iura ꝑ permittunt defendere, ac citra crimen omne protegere confratrem suum, etiam ignotissimum, ab altero grauer oppressum: potissimum si is oppressus de vi illata clamitet, & patrocinium inuocet: vt eleganter notat Bar. in l. si quis in seruitute, in ff. de fur. in l. vt yim, in vers. quarit gloss. quid &c. & ibi gloss. ff. de iusti. & iure. Cyn. & Per.

& Petr. in l.j.C. vnde vi. Elegas tex. in c. dilecto, de sentē. excom. lib. vj. versū. & quidē cūm liceat, c. non in ferenda. xxij. q. iij. c. error. lxxij. di. Prædicta tamen consuluit sa no iudicio esse intelligenda Barto. in d. l. vt vim, in versū. Quærit glo. quid, & c. quem in eadem opinione Ange. Aret. in suo tract. maleficiorum, in glo. Et dictus Titius se defendendo: nempe hac causa moti, vt vitetur opinionum multarum varietas. In hoc tamen ferè consentiunt & dicunt, si ille tertius interueniens videat cōfratrem suum grauitur oppressum, eiusque periculo metuens, iubeat oppresso, vt suū imploret auxilium: quod si oppressus id faciat, & tertius interueniēs ob implorationē oppressum defendat, oppressorē lædat, aut etiā interimat, in eo casu volunt occisorem non teneri, vt notat Bal. in d. l. j. C. vnde vi. Cuius sententiam sequuntur pleriq; omnes. ar. l. gracchus, C. ad l. Iul. de adult. quod ait Bar. esse notandum in praxi. & hanc opinionem sequuntur Pet. & Iacob. in d. l. j. C. vnde

3 vi. Alienigenæ atque ignoto §

aut viro vrbico, ab altero periculosè oppresso, ferre suppetias: verūm ad eam defensionem humano iure non obli-

gatur, nec ad eā cogi potest. Barto. & doct. in d. l. vt vim. Pro quo allegant gloss. in c. quantæ, in verb. interpretamur, ext. de sentē. excommu. & est casus etiam, & ibi doct. in l. metum. §. sed licet. ff. de eo, quod met. caus. Nam et si is alienigena cernat quempiam opprimi, quem tamen defendere potuit, & protegere. humano iure nihil damni incurrit, nec oppresso vllā iniuriā inferre dicitur, tamen si defendere potuit, & non fecit: quia in illius voluntate totum situm est, vt oppressum defendat, aut non defendat, vt est textus, & ibi Bald. & Raph. in l. filio pater, ff. de leg. j. Nicol. Boërius in suis de cisionib. aureis, q. lxxxij. nu. 6. Quocirca t nullum crimē non defendendo, cūm possit, committit, quanquam non ferendo auxilium, si quando potuerat, & oppressum ita negligendo, videatur oppressori fauere, ac esse particeps propterea culpæ. ita dicit ad literam text. in d. c. dilecto. versū. & quidem cūm liceat. Huic loco non inconcinne adiciuntur tres cōclusiones. Prima: Consentiens t per negligentiam, de iure ciuili non tenetur, quia nemo tenetur obuiare delicto, & malū alteri illatū perpetuò defendendo propellere. Ita dicit

glos.

- glo. in l. culpa caret. ff. de re-
gu. iuris. Bart. in l. ij. §. sed in §
eo. ff. ad S. C. Sylla. Bart. in d.
l. metum. §. sed licet. per il-
lū tex. in quo dicitur. Quòd
6 † licet pecuniam pro altero
defendendo accipere: ex quo
colligitur, quòd iure ad de-
fensionem alterius nemo te-
neatur. Nam si quis iure ad
alterius obligatus esset de-
fensionem, nulla ratione pe-
cuniam accipere posset, per
text. in l. Iurifgentium. §. Si
ob maleficium. ff. de pact. vbi
quis non debet accipere pe-
cuniam pro eo faciēdo, quod
de iure communi facere ten-
netur. Et hanc opinionem vi-
detur tenere glossa in capit.
quantæ. ext. de senten. excom-
mun. & sequitur Salic. in l.
quisquis. §. i. id quod. C. ad l. lu-
li. Maiestatis. Abbas in cap.
j. de offic. delega. Et hæc est
communis omnium opinio:
licet quidam respondeant ad
text. præallega. vt Philippus
Decius in dicto cap. j. de offi.
delegat. Ex his inferit Baldus
7 in dicta l. vt vim. quòd † si po-
tuit iuuare aliquem oppres-
sum clamādo, & non feci, de
iure ciuili ad hoc non ten-
neor, similiter si sciebam,
quod Mæuius velit occi-
dere Sempronium, idque illi
non significauerim, nec dixe-
rim, illud similiter dicere
non teneor. Verum ista pri-
ma conclusio limitanda est.
Primò † in seruo, qui cum po-
test, non defendit dominum,
quia punitur poena vltimi
supplicij, l. fin. C. de his quib.
vt indig. l. j. ff. ad S. C. Syl. Ita
intelligitur l. culpa caret,
prius citata, si in ea sumas ar-
gumentum à contrario sen-
su. Secundò, † locum non ha-
bet in crimine læsæ Maiesta-
tis, cui defendēdæ omnes ex
iure obligati sunt, si possint,
l. quisquis. §. id quod. C. ad l.
Iuliam Maiesta. Ex quo in-
fert Bart. in l. j. §. occisorum,
ff. ad S. C. Sylla. quòd sciens
coniurationem contra Prin-
cipem, punitur, si non reue-
let, quia ita celādo, illius Ma-
iestatem quum posset, nō de-
fendit. Quam opinionem se-
quuntur Abb. de Philip. De-
cius in c. j. ext. de offic. & po-
testate iudi. delegati. Tertio
10 † nō habet locū, que prædicta
sunt, in crimine parricidij:
quia sciēs aliquē velle occide-
re patrē aut filiū, grauissimè
tacendo peccat, & ideò ob nō
denuntiationē punitur. Tex.
est in l. verum, in verb. cōscij
criminis. ff. ad l. Pomp. de par-
ric. Quanquā sint qui dicant,
quòd debemus supplere, de
cōscijs participibus, quam so-
lutionem etiam habet Bald.
in dicta l. quisquis. cuius ma-
gna (haud dubiè) est autori-
tas. Posset tamen aliquis acu-
tior

tioris ingenij conscjos illos dicere esse eos, qui cum conscientia delicto fauebant. Ad hunc sensum quanquam ita conscjos intelligere possit: priori tamen opinioni magis, vt adhæreas, suaferim: atque hætenus ita in hac cōclusionone habita de iure sunt ¹² ciuili. Secunda † autem conclusio est: De iure Canonico omnes tenentur obuiare delicto: Si enim (cū possent) malo non occurrerent, grauius ipi, nō præstando Christianum officium delinquerent. Text. est in dicto capit. quantæ, vbi dicitur, illos fauere alterius maleficio, qui cūm possint resistere, non resistunt. text. in capit. sicut dignum, §. illi etiam. ext. de homicid. In dicto capit. dilecto, in dicto cap. non inferenda. xxiiij. quæst. iij. capitu. fin. & capit. qui potest. eadem causa & quæstione. Et hanc opinionem tenet gloss. in d. l. culpa caret, licet Andreas Siculus in d. c. j. ext. de offic. & potesta. iud. delega. dicat hoc locum habere solum in foro conscientia, & Anto. de Butrio in dicto cap. quantæ, & Abbas in cap. j. de restit. spoliato. Philip. Decius tamen adheret priori opinioni, cūm textus præallegati loquatur simpliciter: & ideo intelligendos esse de foro conten-

tioso. Quum enim iura canonica aliter obtinere volunt in foro conscientia, quàm in foro contentioso, hoc clarè & separatim exprimere solent, capit. quicumque vult. xvij. quæst. iij. Vnde cūm hoc aperte nō exprimunt, tutior est opinio glo. Tertia cōclusio hæc sit: Negligens obuiare manifesto facinori, non punitur etiam de iure Canonico tanta pœna, quanta faciens, nisi esset prælatus, vel superior, qui vitis obuiare tenetur. ita tenet gloss. in c. j. de offic. & potesta. iudi. delegat. per tex. in c. nihil. & c. error. lxxiiij. distinct. cap. quantis. de regu. iur. lib. vj. Patri iura ¹³ † permittunt defendere filiū oppressum, atq; adeo, si tum oppressorem interficiat, culpa vacabit. Nam ea interemptio, coacta defensione excusabitur. Filius enim parentum suorum substantialis pars est, ex ipsorum visceribus genitus, & commune bonum coniugatorum, l. isti quidem. ff. de eo quod metus caus. in eo saluatur pater, & paterni nominis diuturnitas conseruatur, l. liberorum, & l. pronuntiato. §. finali. ff. de verbor. signific. Quod intelligas tam de naturalibus ac illegitimis, quàm legitimis filiis, oportet: quia natura communis est, l. hos accusa- re. §.

re. §. fina. ff. de accusatio. Nec potest constitutio naturam immutare, nec coarctare naturalia stimulos. l. amicissimos. §. Lucius. ff. de excusat. tuto. Facit l. ij. & iij. ff. de libera. caus. Neque ista solum 16 de iuris ciuilibus intentione, sed de ipsa etiam rerum omnium probantur natura, cum vel animantia bruta, catulorum suorum ac partus sui salutem naturali quadam iustitia instat tueantur, quam omnibus animantibus naturæ sagacitas insæuit mirificè. † Patri similiter permit- 14 titur necessaria defensio filie, contra famulum, aut filiam constuprantem, aut filiam moribus, iudicisque apertis constuprare conantem, adeo ut si hunc oppressorem in furore interimat, culpa va- 15 cat. Patri † item concedunt iura, interficere quemcunque moechum filie suæ, si quando ambos in opere moechantes compererit: vel ad opus paratos domi suæ, aut domi filie suæ seu generi sui. l. quod ait lex. & l. marito. ff. ad legem Iuliam de adulter. Sed si moechum occidere velit, etiam filiam suam moecham occidat, oportet, aut saltem ita grauiter vulneret, ut foris & vulneribus declarare possit, se animum habuisse utrunque occidendi cupi-

dum, & ita si malum vlciscatur, nullo modo punitur, l. nihil interest. ff. ad leg. Iul. de adulteriis. sicuti postea declarabitur in cap. de adulterio. In hoc tamen nouissimo casu 16 nota sunt duo. † Primò, quod pater potest occidere adulterum & filiam. Maritus † autem uxorem im- 17 punit, nec occidere non potest, sed solum adulterum, l. nec in ea. l. patri. & l. nihil. ff. ad legem Iul. de adulter. dicta l. marito. sicuti mox probabitur. 18 † Item potest pater occidere filiam deprehensam, siue in domo sua, siue in domo generi, & tamen generus † potest 19 solum adulterum interficere, quem deprehendit in domo sua, non foris, dicta l. marito. Si quis autem roget, quænam sit ratio, quod patri dentur laxiores habent, quantum ad occisionem adulterantium, quam marito? Breuiter, in hoc Iurisconsultus assignat rationem in l. nec in ea. ff. ad l. Iul. de adult. versic. idè, quod plerumque pietas paterni nominis consilium pro liberis capit: ceterum marito & calor & impetus facile seuiantis fuit refræmandus. 20 Secundò, † est aduertendum, quod pater non potest occidere filiam in aliena domo repertam: licet possit occidere inuentam in domo propria

pria vel generi. l. quod ait
 lex. ff. ad l. iul. de adulter. qui
 text. causam addit, quòd ma
 iorem ac dedecorosam ma
 gis iniuriam putauit legisla
 tor, quòd in domum patris
 aut mariti ausa fuerit filia ad
 21 ulterum inducere. † Permit
 titur itè iura parentibus, con
 sanguineis, affinis, tutori
 bus, curatoribus, vel amicis
 alicuius virginis, iuuenulæ,
 aut honeste viduæ, defendere
 suam filiam, virginè, aut ho
 nestam viduam cõtra violentum
 raptorem, & eas vi abdu
 eere conantem: ita vt si eum
 raptorè, cum omnibus etiam
 cooperatoribus interimant,
 culpa vacent & crimine. l. vni
 ea. C. de raptu virg. & ibi Sal.
 l. raptores, C. de epif. & cleri.
 Huic seruiunt l. lex Cornel.
 in princ. ff. de iniur. & ibi gl.
 & Bar. in d. l. vt vim, & doct.
 22 in d. l. j. C. vnde vi. † Permitti
 tur item marito occidere eum,
 quem comperit adulteratè
 23 cum vxore sua. d. l. marito. ff.
 ad l. iul. de adulter. & l. Grae
 chus. C. eod. titu. Sed quid † si
 occidat vxorem maritus: cer
 tè propter iustum animi do
 lorè excusatur à pœna l. Cor
 nelia: & mitius punitur. l.
 prima. §. item Diuus, ff. ad l.
 Cornel. de sicar. & l. si adulte
 rium cum incestu. §. Impera
 tores. ff. ad l. iul. de adulter.
 Istud limitationem recipit

vt non procedat de iure Ca
 nonico: quia non est licitum
 occidere vxorem: nec eam oc
 cidens releuatur à peccato,
 neque etiam minuitur pecca
 tum. text. est in c. inter hæc,
 xxxiij. quæst. ij. vbi dicit tex.
 Quòd est licitum de iure Ca
 nonico marito propriã vxore
 interficere, etiam quem
 admodum licet secundum le
 gem mundanam: modò non
 licet occidere vxorem secun
 dum legem mundanam, nisi
 quantum ad mitigationem
 pœne. Ergo de iure canonico
 per illum textum, etiã quan
 tum ad mitigationem pœ
 nalem, non licet occidere
 vxorem. Et rationem istius
 assignat tex. in cap. admonere,
 eadè causã & quæstione,
 quia Deus non vult mortem
 peccatoris, sed vt potius con
 uertatur ad pœnitentiam, &
 viuat: iste autem maritus est
 causã perditidis animæ eius.
 24 Et est notandum † singulari
 ter vnum circa hoc, quòd li
 cet regulariter vxor propter
 adulterium priuetur dote, vt
 probatur in c. plerunq;, de do
 na. inter vi. & vxor. & in singu
 lari c. pen. ext. de cõsue. & ne
 dum dotè perdit, sed etiã bo
 na paraphernalia: vt voluit
 gl. singularis in d. c. plerunq;,
 quã ad hoc dicit mirabilem
 Ludouicus Roma. in singul.
 cccxj. incip. Propter adulte
 rium

rium tamen, in hoc casu maritus vxorem interficiens, nō lucrabitur dotem. gloss. est in d. c. inter hæc. Marito † & patri etiam licitum est occidere seruum, quem reperit inhonestē ac impudicē iocantem cum vxore aut filia. Licitum † quoque marito est riualem suū occidere, aut eum quem adulterij cum vxore suspectum habet, qui que non cessat vxorem ad Venerem sollicitare, & cum ea colloqui non desinit, precipuē si hoc ei tertio coram tribus fide dignis prohibuerit. tex. est apertus in Authē. si quis ei, quem. C. ad leg. lul. de adulte. & in Authentic. vt liceat matri & auiz, §. his quoque. Pro quo facit text. notab. in c. ij. de cohabita. cleri. & mulier. in antiq. vbi probatur. Quod † communicari debet clericus, qui monitus non abstinet à colloquio inhonestarum mulierum. † Sicut marito permittitur occidere mœchum, in opere pro defensione vxoris, d. l. Gracchus, & d. l. marito, ita vxori permiffum est occidere mœcham in opere pro defensione mariti, quia spiritualiter sunt vniti vinculo fœderis, vniti (inquam) in carne vna, & vnum corpus esse censentur. c. admonere. xxxij. q. ij. l. iij. ff. de liber. causa. tameñ sint qui secus

arbitrentur, vxorem non posse defendere maritum, sicut nec agere pro eo causam. Sed horum opinio certē non minus est ridicula, quā naturali ratione casta. Nam si concubinis (vt mox infra) permittitur iusta sui amarij defensio, ne perdat ipsum, multo magis ea defensio cōcedēda est vxoribus pro salute maritorum, vt eos scilicet iusta ratione defendāt. à quibus ipsarum pendet salus, gloria, & plerunque vitę necessitas, teste Bald. in reper. l. j. C. vnde. vi. Pari † item ratione permittitur concubinario occidere mœchantem cum sua concubina, & contrā: propter immensam inter ipsos initā amicitiam, ac domesticam inter eos consuetudinem, & carnalem societatem, nō minori sepe amore flagrantem, quā in legitimo coniugio, l. si vxor. versicul. quod & in cōcubina. ff. ad l. lul. de adulter. l. quod ait Lex, ff. de diuort. & repudi. Sponsor † præterea fas est mœchantem cū sponsa sua occidere, propter zeli & amoris inter ipsos magnitudinem, quo alter alteri sic connectitur, non secus, quā si matrimoniali iure completo, mutuo iam essent cōiuncti: atque ob hoc, idem de sponsis & coniugatis hac in re semper est iudicium, l. ora

- oratio. ff. de sponsal. l. si vxor.
 §. si minor. ff. ad leg. Iulianā de
 adult. l. non sine. C. de bo. que
 liber. & Bald. in præallegata
 sua repeti. l. j. C. vnde vi. Per-
- 31 mittunt † iura filio occidere
 oppressorem aliquē pro de-
 fensione patris aut matris.
- 32 Idem † nepoti fas est occide-
 re oppressorem pro defensio-
 ne aui aut auia: adeo vt si
 ipsos nō defenderent, scilicet
- 33 † Parentes, Auum, aut Auia, 38
 contra oppressorem: tum fi-
 lius, tū nepos in culpa essent
 & crimine, cuius gratia, ceu 39
 fautores, condemnandi fo-
 rent, argum. l. vtrum, ff. ad l.
 Pomp. de parricid. & §. aliud
 quoque capitulum. in Authē.
 vt cum de appella. cognoscat.
- 34 collat. viij. Fratri † similiter 40
 occidere quēpiā permittitur
 pro defensione fratris sui.
- 35 † Et vni cōscio viatori in iti-
 nere permittitur occidere in-
 uasorē pro defensione alterius
 cōsocij sui in eodē itinere:
 quod qui vnū inuadit, omnes
 inuadere censetur, & singulis
 cōmunem inferre injuriā, vt
 notatur in l. item apud La-
 beonem. §. tenetur, ff. de in-
- 36 iurijs, † Dominus tenetur de-
 fendere conductum seruū
 seu famulum. Et seruus † te-
 netur ad alterius etiam in-
 ternecionem defendere, ac
 iuuare dominum suum, ar-
 mis, clamoribus, alijsve iu-
- uandi rationibus, quas com-
 minisci poterit, citra perso-
 næ suæ periculum: licet serui
 teneantur mori pro domi-
 nis, l. cum dominus. ff. ad S.
 C. Syl. Sed liberis licet se ex-
 ponere morti pro domino,
 non tamen coguntur. Huius
 meminit Bald. in d. repetit. l.
 j. C. vnde vi. qui nōnulla ibi-
 dē adducit præsentī materię
 admodum conuenientia, quē
 videte. † Tenetur itē omnis
 defendere eum, cui defensio-
 nem promisit & addixit. Feu-
 dator † similiter defendere
 tenetur vasallum, seu feuda-
 tarium suum: & contrā, feu-
 datarius dominum seu feu-
 datorem suum. Bald. in re-
 pet. l. j. C. vnde vi. Licet quo-
 40 que † filio occidere eum, quē
 reperit actu adulterantem
 vel incestuantem cum ma-
 tre sua, aut cum vxore patris
 sui, id est, nouerca. gloss. in l.
 quod ait lex, ff. ad le. Iul. de
 adulter. Angel, tamen in suo
 tract. maleficiozum, in gloss.
 super verb. *Che me hat adulte-
 rato la miadena.* Cynus & Sa-
 licet, in d. l. Gracchus, con-
 trariam ac negatiuam opi-
 nionem sustinent, quos ibi-
 dem videte. Glossæ tamen
 multi eō libentiùs assentiun-
 tur, quòd filio acerbum sit
 conspicerē matrem suā me-
 retricari; atque adeo vix ani-
 mo suo moderari posse, quo-

ties conspicit tantum scelus offerri à mœcho matri, quod ad ipsum vsque ignominiosè & cum summo dedecore deriuetur. Verùm omnia quæ hæcenus iure permilla diximus, si excusatione mereantur, oportet facta fuisse & fieri in ipsa animi impotentia, & in ardenti ob nefarij operis cõpertum actum furore, nõ post interualla temporis: atque ad eò etiam cum mode ratione ad talem defensionem requisita: non autem ex vindicta & vltione, l. quod ait lex, ff. ad le. lul. de adult. quia nulli vnquam permilla fuit vindicta, quàm soli Deo, & Iudici in iustitia Dei ministro, & ad mala punienda ex officio Dei vicario, & ad hoc constituto.

De alijs homicidijs licitis.

C A P. LXXXI.
S V M M A E.

- 1 *Hæstes in bello occidere, omnibus licet impunè. Item quosuis exules, hæstes patriæ, Turcas, & Christianæ fidei inimicos. uu. 2. 8. 9.*
- 3 *An occisor exulis, habilis sit publicis dignitatibus.*
- 4 *Homicidium quoduis, suo facto infames reddit.*
- 5 *Homicidia, sepius ex vindicta, quàm ex amore iustitiæ.*
- 6 *An occidens hannitum impunè,*

peccet in foro conscientia. Iudex iusta occasione malefici, non peccat sed meretur.

10 *Tortoribus licet occidere maleficos ex officio.*

11 *Iudici tortore carenti permittitur viles personas ad iustitiæ executionem cogere.*

12 *Eidem permittitur rusticorum currus ad eisdem actus sistere.*

13 *Priuatus à Iudice cogi potest, ad vendendum iustitiæ executioni idoneum.*

14 *Cõsiliu de proprijs aurigis habetis pro executionibus iustitiæ.*

ONCESSVM est iure hostes vel trãstrugas occidere in bello in subfidiu Principis, sub iuramẽto & ductu capitanei, l. iij. §. fin. ad l. Corn. de sicar. c. cum homo. xxij. q. v. l. proditores. ff. de re milita. Et si bellu (vt ferunt) iustu sit, occidẽs in eo hostem, contra leges nõ peccat, de quo latiùs sumus tractaturi, c. proximè sequente. Cõcessum est item interficere exules, atq; hostes quoscuq; patriæ, qui per latam sententiam ad interficiendum damnati sunt. Quoniã autem hęc nobis sermo fuit de interfectione exulum aut hannitorum, obiter hic mihi subiit non indigna quæstio: † An talis occisor exulis, post homicidiu habilis sit ad publicas digni

dignitates gerendū: potissimum, quum ius municipale omnes homicidas ab eis arceat & excludat? Ad quā quæstionem breuiter respondendum mihi videtur: Tales homicidas † omnibus dignitatibus publicis esse indignos: quod homicidio ipso, licet tolerabili, non tamen laudabili, facti sint infames: & talia homicidia sæpe etiam ex vlciscendi libidine, & ex inimicitia committant potius, quàm ex amore iustitiæ: quod † Iudex ipse nõ eo animo facit, sed pro executione iustitiæ, & ex necessitate officij: & ideo verba odij nõ debent ad illum trahi, argu. l. quam. uis, & quod ibi per Doct. in q. de barbitōfore, ff. de in ius vocando. Si autem ius municipale ita esset constitutum, vt exules quibusuis licitè & impunè occidere liceret, in eo casu homicidium nullo modo maleficium esset, propter illum aduerbium (licitè) adiunctum. Ita pulchrè Bald. in l. decuriones. in fi. in verb. Et hoc est vtile scire. C. ex quibus causis alicui infamia irrogatur, l. iij. §. transfugas, ff. ad le. Cor. de sicar. & l. j. & ij. C. quando liceat vnicuique sine iudi. se vindic. Sed hinc rursus alia se profert quæstio: 8

6 An occidens † bannitum, impunè ad prædictā formā sta-

tuti, peccat in foro conscientia: vbi reperias, qui affirmatiuam partem amplectantur, allegantes c. inter hæc, xxxij. q. ij. Mihi tamen apparet cōtrariū, salua interim pace rectius sententiū. Talis enim occidēs, quicquid facit, autoritate legis facit, & ita vt minister & executor legis habēdus est. Vnde sicut Iudex † puniēdo & occidendo malefactorem secundum formam legis non peccat, imò meretur, vt xxij. q. v. quasi per totam q. & maxime c. reos, ita & iste, qui hoc facit autoritate legis, & ob vindictā & utilitatem publicam. Atq; tantò apparebit hæc opinio verior, si solo vindictæ zelo & publicæ utilitatis ratione semotum fuisse confirmet ac testetur: secūs verò atque inexcusabilior, si liuore & delectatione effundēdi sanguinem humanum percitum, id tantum fecisse constiterit: tunc enim peccaret mortali-ter. Possent hic plures alia oriri quæstiones, nempe an pater bannitus possit occidi à filio? dominus à seruo, vasallo, vel liberto? & his non dissimiles, quas compēdij gratia omitto, & studio-fo indagandas relinquo. Omnibus † item iurè conceditur interficere Turcas, Sarracenos, & fidei Christianæ

inimicos, pro defensione fidei catholice. Facit l. j. secundum Bart. C. de pag. & sacrificiis eorum, & l. final. & ibi Bal. C. de postliminio reuers. cap. noli, xxij. quest. j. ca. displicet, & c. si non. xxij. q. iij.

9 Interficere licet item hostes tuos, pro defensione ciuitatis aut patrie tue, in qua natus

10 es. Occidere licet ei, cui hoc ex iudicis autoritate commissum est, ministro nempe iusticie; veluti tortoribus, lictoribus & carnificibus, cap. de occidendis, cap. miles, cap. cum homo, & c. homicidium, xxij. q. v. Circa hoc postremum autem (ubi de iusticie execute

11 tor agit) animaduertendum est: quod licet iudex ministrum iusticie seu carnificem non habens, possit pro execute iusticia post sententiam capitalem apprehendere quemlibet nebulonem vilem, aut aliqui simplicem personarum, etiam inuitam & reluctantem, modo ea vilis sit, ut ea (ob defectum carnificis) carnificis officio in execute iusticia fungatur. ita habet Flo. in l. liber homo, in ij. colam. ff. ad l. Aquil. ubi inquit Gulielmum de Cuneo hoc voluisse in l. final. §. fin. ff. de pignora. act. & ibi Bartol. expressè illius meminit, subiiciens: Quod

12 iudici etiam liceat, alterius etiam inuiti capere currum,

& equos, aut iumenta, quibus ad iusticie executionem utatur. nepe ut maleficos, aut instrumeta, aut materias quasuis ad iusticia necessarias vehat ad locum supplicij, quod sequitur Flor. in l. ita vulneratus. ff. ad l. Aquil. Cui admodum seruit dictum lo. And. in addit. ad Spec. tit. de executione. in rubr. ubi (quod maius est) dicit, Quod priuatus à iudice potest cogi, ut fundum iusticie idoneum & commodum vendat, ad erigendas ibidem furcas. Cuius latius meminit Alexand. in addit. ad Bart. in dicta l. fin. ff. de pignora. actio. Hæc autem tamen si ita iure habeantur, ut superiori modo inuiti cogi possint: ne tamen multa hinc emergant incommoda, & pericula, pugne aut homicidia, nepe simplices rustici ad inuitas cogantur operas, quas infames putant, & superstitionibus aliquantò addictiores, quam par est, credunt hinc aliter equorum suorum, aut ambos morte mox perituros, si maleficos ad crucem vehant: ne (inquam) huiusmodi mala contingant, sed ut omnia dissidia vitentur, & omnium animis & rationabilibus voluntatibus obsequatur non abs re facturos Magistratus putarem, si singula ciuitates suos in hunc usum prop

proprios haberēt currus, aut
proprios aurigas stipendia-
rios ad eas operas instructos.

De bello.

CAP. LXXXII.

SVMMAE.

- 1 Bellorum mala potissima.
  - 2 Non ex leui causa bella susci-
pienda.
  - 3 Non satis tutum de bellis multa
conscribere.
  - 4 Iusta bella permessa sunt iure
gentium, naturali, canonum, et
diuino.
  - 5 In iustis bellis, qui hostē occidit,
non tenetur de homicidio.
  - 6 In iustis bellis, omnis depraedatio
vt iusta permittitur.
  - 7 In Christianorum bellis capti, nō
sunt capientium.
  - 8 Captiuitas Christianorum, re-
demptione pecuniaria commu-
tatur.
  - 9 Præda mobilium in bello, per
duces prædatoribus distribuenda.
  - 10 Viri prædas singulas singulis
permittit.
  - 11 Occupatio rerum immobilium ad
Principem pertinet.
  - 12 Vt bella iusta habeantur, requi-
ritur personarum idoneitas, ius-
ta causa, recta intentio, & au-
toritas Principis.
  - 13 Iri ecclesiastici bellis gerendus
in iudicio.
  - 14 Ecclesiasticis permittitur in
iustis bellis, vt opem conferant
- opibus.
  - 15 Iusta belli ratio est defensio sui,
defensio suorum, defensio glorie
& dignitatis suæ recuperatio
rerum iniq̄ue ablatarū, defen-
sio libertatis reipubl. & fidei ca-
tholica.
  - 16 Recta belli intentio est quæ assu-
mitur nō ex prædominandi li-
bidine, non ex odio, non ex inui-
dia, non vt alius sua eripiat, sed
ex legitimis & vrgētibus causis.
  - 17 Autoritas belli est, cum sit ex
mandato Principis.
  - 18 Soli Pontifici, & Imperatori ius
ra permittunt bella indicere.
  - 19 Reges citra decretum Impera-
toris bella gerentes, sua propria
autoritate vtuntur, iure abusu-
tuntur.
  - 20 Bellū gerēs citra auctoritatem
sui superioris, crimen læsæ Ma-
iestatis committit.
  - 21 Bellum Romanum, id est, pro de-
fensione fidei, iustum est.
  - 22 Item iudiciale, id est, Principis
contra subditos.
  - 23 Item præsumptuosum, id est, sub-
ditorū cōtra Principē iniustum.
  - 24 Item licitū, id est, pro defensione
sui, & suorum est iustum.
  - 25 Item temerarium, id est, contra
auctoritatem iuris iniustum.
  - 26 Item vilitarium, id est, ex am-
bitione, vel auaritia, iniustum.
  - 27 Item necessarium, id est, pro de-
fensione familie, &c. iustum.
  - 28 Autores aliquot iuridici de bel-
lo tractantes.

GERESSVRVS
 proximum ca 2
 put de bellis,
 prius concepe
 ram multa de
 bellorū ratio-
 ne cōscribere, vnde & ex qui
 bus causis ea oriri cōueniat:
 quę bella censenda sint iusta,
 quę iniusta: quid in illis, quid
 que in istis aut iustē aut ini-
 quē fieri soleat. Quę cōmo-
 da ex iustis bellis: quę cōtrā
 incōmoda ex iniquis bellis
 proficisci soleant: postremò
 quām horrenda, ac deploran-
 da sint pleraq; Christianorū
 bella, vt à pio quouis viro la-
 trocinia ac omnium malorū 3
 lerna dici possint potius, quā
 bella. In quibus atrocissī-
 ma (proh dolor) comperimus
 regnare facinora, non quòd
 ea Principes velint, aut tole-
 rent: sed quòd ea omnia, bel-
 lorum tumultus non secus
 quām vmbra corpus cōsequi
 soleāt: nempe, † blasphemia,
 sortilegia, diuinationes, cum
 dæmonibus inita fœdera, si-
 monia, hæreses, apostasia,
 furta, (acrilegia, adulteria, in-
 cestus, homicida, latrocinia,
 rapina, incendia, monetarū
 adulterationes, monopolia,
 falsa quælibet, deflorationes,
 stupra, Sodomitica, mutila-
 tiones, iniuriæ, assassinatio-
 nes, atq; his similia innume-
 ra, quæ bellorū experti, tibi 4

certiori fide retulerint. Quā-
 obrem † non leui ex causā
 nemo non videt esse bella su-
 scienda: quum isthæc mala
 omnia in caput recidant illo-
 rum, qui præter rationis equi-
 tatem, & ex causis leuibus,
 bellorum camarinam mouent.
 Verùm quum de bello-
 rum malitia, ac pacis cōmo-
 dis multi, & potissimū ma-
 gnus ille D. Erasmus, nostræ
 ætatis ac totius Europæ de-
 cus incomparabile, abundē
 multa conscripserint, perpen-
 di tandem non esse mearum
 viriū, amplius ac absolutius
 quiddā ea de re proferre pos-
 se: deinde † cognoui non satis
 tutum esse ea de re multa as-
 serere: & os meū in cœlū (vt
 dicūt) ponere, & Principū ani-
 mos, & consilia, & gesta, meis
 scriptis probare aut impro-
 bare, malens hic prudenter
 tacere, quām imprudenter si-
 ne fructu multa effutire. Et
 quāquam multa sint nostra-
 rum bella profus execrāda,
 vt in quibus regnēt iuxta de-
 creta in c. noli. xxiii. q.). nocē-
 di cupiditas, vlciscendi crude-
 litas, impacatus atque impla-
 cabilis animus, feritas rebel-
 landi, libido dominādi, & his
 similia: sunt tamen alia bella
 iusta & laudanda, eoque con-
 cessa, non tantū iure gen-
 tium, sed iure naturali, cano-
 num, & iure diuino. † Primò si
 quid

quidem iure, scilicet iure gentium, introducta bella sunt, l. ex hoc iure gentium. ff. de iust. & iure, quæ non nisi pro rerum aut personarum iustitia prosequenda permittuntur, cap. iustum, xxij. q. ij. Secundò quidè iure, animalia bruta, instinctu naturali mouentur ad iniuriã propulsandã, l. j. §. cum arietes. ff. si quadrup. paup. fecisse dicat. Tertio itè iure canonum, cap. Dominus noster, xxij. quæst. per Innoc. in capi. olim, de restitu. spolia. Ad hoc facit, quod idè no. in c. postulasti, de foro cõ. peten. Quarto similiter diuino iure, filij Israel contra Amorrhæos terram ipsorum patribus repromissam adepti sunt, c. notandum. xxij. q. ij. hoc eodem iure, Judith vt liberaret populum, sua priuata manu Olofernem occidit: quia nullus erat in terris, qui de predictis iustitiam ministraret. De huiusmodi quoque carnalibus bellis iure diuino permisis pro iustitia cõsequenda, tota veteris testamenti pagina plena est, cap. nisi bella. xxij. q. j. Qui igitur plura desideret de bellis, alios authores lecturus consulat. Ego hinc nihil agere tãdem statui, quàm quæ hoc libro atque hac materia nostra de criminibus digna videbuntur. Quum igitur in

homicidiorum mentionem iusto ordine incidimus, ea quoque priuatim homicidia nobis tractanda sunt, quæ in bello contingunt. Quoscunque tigitur in iustis bellis aliquis occiderit, is iusto homicidio occidere dicitur, cum lex permittat eos occidere, l. iij. §. finali. ff. ad legem Cornel. de sicar. l. proditores, ff. de re militari. cap. cum homo. xxij. quæst. v. Ideoque nonnulli doctores autumant eos de occisionibus non teneri, neque apud mundum, neque in cõscientia apud Deum, potissimum: si ad bellum tale non vltro procurant avaritiæ, homicidij, gloriæ, aut lucri, sed tantum obedientiæ Principum suorum gratia: Et ad tale bellum non nisi si iniuncti, & coacti compellantur, vbi velint nolint, Principum placitis post iuramenti Sacramentum parere coguntur, cap. quid culpatur. xxij. quæst. j. Et quicquid in iisdem bellis aut capitur, aut furto vel prædatione tollitur id bene & iustè prædatum, aut captum voluit, adeo vt ad pro prios vsus iure, & in foro cõscientiæ illud pertinere debeat. Innoc. in cap. sicut. & in fra. ext. de iureiuran. Bartol. in l. hostes. ff. de capt. & postli. reuer. l. hostes. ff. de verborum significat. §. item ea,

quæ ex hostibus, Instit. de rer. 9
 diuisi. l. si quid in bello, ff. de
 capti, & postli. reuers. & ibi
 Bart. Alber. de Rosa. & Alex.
 notatur in c. olim, extr. de re-
 stit. spoliato. Car. in Cle. ij. q.
 iij. de re iudica. & idem Car-
 di. in Cle. dudū, §. si. de sepul-
 7 tur. Anima duertendum † ta-
 men, quòd hodie ex cōmuni
 obseruantia, & ex laudabili
 int̄r Christianos recepta cō-
 suetudine, quòd (inquam) ho- 10
 mines capti non efficiuntur
 capientiū, nec captori cedunt
 in possessionem propriam, vt
 olim in bellis gēcium, vbi ca-
 pti captorum perpetua mane-
 bant mancipia: apud Christia-
 nos verò, mitius capiuntur.
 8 Nam illa † captiuorum pro-
 prietas cōmutata est redem-
 ptionis pretio, quo sese è cap- 11
 toris potestate liberant. de
 quo Scribent. in l. manumif-
 siones, ff. de iustit. & iur. Ita
 habet D. Nicolaus Boërius
 vir omnibus numeris absolu- 12
 tissimus, in decisionibus suis
 aureis, q. clxxvij. hanc autem
 redemptionem, barbari Ran-
 sonem siue financiam vocāt.
 Qui Ranson, siue deditio-
 nis pretium, aliàs capientis est,
 aliàs ipsius Principis aut su-
 perioris, vt commonstrat D. 13
 Nicolaus Boërius in suis de-
 cisionibus aureis, q. clxxvij.
 Præda verò rerū mobilium,
 quam butinum vocāt, an du-
 9 cibis, † an captoribus tradī
 debeat, Doct. disputāt. In hoc
 tamen consentiunt, eam esse
 capiētium: sed allatam, illicò
 ducibus, aut superioribus tra-
 dendam: nō vt eam sibi pro-
 priam seruēt, sed vt eam mi-
 litibus omnibus, qui commu-
 ni periculo in eadem depræ-
 datione fuerunt, ex æquo se-
 cundum qualitatem perso-
 narum distribuunt. Ego ta-
 10 men † cum recepta consuetu-
 dine censeo, captā eam præ-
 dam non esse pro distributio-
 ne superioribus tradendam,
 sed relinquendam singulis
 suis captoribus, vt hac spe
 militum animos ad diligen-
 tiorē deprædationem eri-
 gerent, & vt quisque capiat,
 quod capere potest. Cæterum
 11 † prædæ vel occupatio rerum
 immobilium, quando ipso-
 rum sint Principum, hic ni-
 hil dicendum esse putauī. De
 his itē Domi. Nicolaus Boë-
 rius, quæstione vt suprā. Iu-
 12 sta autem † bella ea volunt,
 in quibus quatuor simul con-
 currunt; videlicet personæ
 bellis idoneæ: iusta suscipien-
 di belli causā: Recta inten-
 tio: Autoritas & mandatum
 Principis aut superioris. De
 primo, † sciendum est, sacer-
 dotes, & viros ecclesiasticos,
 in ordinibus sacris constituto-
 13 tos, in idoneos & inabiles
 esse ad bella gerenda, & ad
 bellor

bellorum officia: neque iis concessum esse alios occidere, seu aliorum effundere sanguinem, ca. si quis vult, xxvj. distinct. cap. j. c. si quis Episcopus, & capit. si vobis, xxij. 14
 quæst. viij. Verùm † hoc ipsis iura permittunt, vt in iustis bellis, aliis militantibus, opibus, consiliis, adhortationibus suppetias ferant, vt alacrius pugnent pro defensione fidei catholicæ, vt bona Ecclesiæ & libertatem Ecclesiasticam fortius defendant, patriamque & rempublicam tuteantur, pugnantes pro focis, & aris: verùm negatur ipsis ne proclamant: occidite, occidite. d. cap. si vobis, xxij. quæst. viij. iustæ autem belli assumendi rationes sunt, propria defensio sui ipsius, defensio suorum honorum, amicorum, cognatorum, & affinium. Deinde maiestatis, di- 15
 tionis, ac celsitudinis suæ defensio: ad refarcienda ea omnia, quæ sibi vi ab hoste, aut ablata sunt, aut retenta, si qui dem aliter recuperari nõ possunt. Iusta præterea assumendi causa est, qua quis bellum indicit alteri, qui ex contemptu non vult iniqua bona aut feuda iniquè erepra, & occupata reddere. Nam si iniquus possessor ratione, & consiliis 19
 se ab iniquis liberare detrectat, vi & armis ad restitucio-

nem cogendus est. In summa, ex iustæ belli assumendi rationes habentur, quæ pacis ac tranquillitatis reipublicæ, verè excusantur, non ob alias causas. Recta verò intentione bella indicuntur, quoties non ex dominandi furiosa libidine, non ex odio, aut invidia alterius, non ob vindictæ causam, c. quid culpatur, xxij. quæstio. j. neque vt cuiquam sua iniuste quis eripiat, sed ex causis tantum superius enarratis suscipiuntur. Autoritate postremo bel- 17
 la † permittuntur, quando ex mandato & iussu Principis indicuntur, & incipiuntur, & peraguntur: nulli enim alij fas est bellum alicui indicere, & suscipere, nisi solis Principibus, qui non agnoscunt se superiores, quales sunt Summus Pontifex, & Imperator. 18
 Cæteri † enim reges, quales sunt rex Fræciæ, Angliæ, Hispaniæ, Scotiæ, Hungariæ, Bohemiæ, Daciæ, & similes, adhuc Comites, Duces, & reliqui subsidiarij Principes, bella gerere iure nõ debent. Quod si faciant, non ex iure, sed ex sua autoritate propria faciunt, qua cõtra veritatem, & iustitiam cõtendunt, nulli esse subiectam. Atq; ob hanc temeritatem & falsam persuasionem sæpenumero contra iuris æquitatem (qua omnes

Reges vni capiti subsunt) alius Principibus, citra Imperatoris autoritatē bella mouent: imò caput autoritatis, Imperatorē ipsum oppugnare nō metuunt. Quisquis autem bellum citra † sui superioris autoritatem indicit, is crimini læsæ Maiestatis sit obnoxius, nisi illud bellum indicendum subito coarretur, ita vt illicò ob subitū periculum imminēs, suscipiendum foret ob salutem propriam, aut patriæ. Bellum † quod summus Pontifex, aut Imperator suscipit pro defensione fidei Catholicæ, ad arcendos, & fugandos Turcas, Sarracenos, aut similes fidei nostræ inimicos: aut quod cōtra Hæreticos suscipitur ob rectam, & religiosam illam, & fidem intentionem, iustum bellū vocatur: atq; adeò bellum Romanū, quod Roma ceu caput nostræ religionis, & fidei, huiusmodi bella per Romanū Pontificem, præcipuè per exhortationem Imperatoris, ac imperij Principum, mouere soleat, & propriè debeat, c. excommunicamus, ij. ext. de hæret. c. hec est fides, & c. quoniã, xxiii. q. j. & c. ij. §. pe ext. de sum. Trin. & fid. catho. Atque ob hanc iustissimi belli gestu rationem, Imperatores Aquila Romana pro insignibus, & gloria

donantur, quam in omnibus bellis, etiam nō pro insignibus gloriosis ostētant. Bellū, quod † Princeps quispiam suscipit cōtra suos subditos rebelles, vt subseruiat, vel coacti suis legibus, & iurisdictionibus, & statutis pareant, & obediant, simili ter iustū bellum dicendum est: vocatur enim ob id bellum iudiciale, l. continet. §. j. ff. de eo quod met. cau. l. iij. & iij. ff. de iurisdic. omnium iudic. c. dilecto. de senten. excōm. lib. 6. † Contrà, bellum quod subditi mouent contra suum Principem, bellum est iniustū, & vocatur bellum præsumptuosum, argu. de pæn. dif. vj. §. j. ad fi. c. si quis, ext. de maiori. & obediē. l. qui restituere, ff. de rei vëdic. l. iij. ff. ne vis fiat ei, qui in possess. missus est. Quod intelligendum est, nisi Princeps ipsis denegaret iustitiæ administrationem, quam aliundè sibi recipere nō possent. Bellum † quod assumitur pro defensione propria, aut rerū suarum, aut pro recu perãdis suis vi ablati, etiam iustū bellū vocadum est: modò id bellum quis instituat subito, & in ipso furore, sine temporis interuallo: vocatur autè hoc bellū, bellū licitū, c. si verò, j. §. nec ille, ext. de senten. excōmuni. l. j. & ij. C. quãdo liceat vnic. sine iudice se vindi.

vindi. Verū si superioris deesse copia, à quo impetrandus esset consensus belligerendi, in eo casu licitū esse bellū cū interuallo temporis ex causis dictis suscipere. Bellū t̄ vero, quod suscipitur, aut geritur, aut defenditur cōtra auctoritatem iuris, & cōtra eos, quibus sese iuste defendere licet, planē iniquū est, & iniustum: quod iura vocant bellū temerarium: nā & is qui defendit se contra auctoritatem iuris, temerariē se defendit: 25
 prudentius autē faceret, si mature respiciēs vitā suam corrigeret, c. cū non ab homine. ext. de iudic. c. perpendimus, & c. cōringit, ij. ext. de sentē. 26
 excōmuni. Iniusta t̄ quoque bella sunt, quæ Principes ex ambitione & ex prædominādi libidine suscipiunt, vt vicinis Principibus noceant, vt potestātē ipsorum diminuāt, vt ex avaritiæ ratione (quæ tamē est charitatis toxicum, teste S. Augustino) latius contra æquitatē per vim suā ditionē proferant, sibi aliorum finibus per vim adiectis, ob quā iniquitatem huiuscemodi bella, vocant bellā voluntaria, quibus Principes nostri temporis nimis quāta libenter, & æquo vtuntur frequen- 27
 tius. t̄ Bellam autem, quod suscipitur coactē pro defensione vxoris, liberorum, agrotū,

patriæ, aut ciuitatis suæ, prorsus est licitū, & iustū: adeo vt tale vocari velint bellū necesse sariū. c. dilecto, de sentē. excōmuni. lib. vj. c. sicut, iij. §. vlti. ext. de iureiuran. c. olim. in fine, extr. de restitu. spolia. c. si verò, §. j. ext. de senten. excōmuni. Ex iam dictis hoc præfenti capite satis perspicuum esse puto, an licitum sit bella gerere, & quibus ex causis potissimū fiant licita vel illicita, iusta aut iniusta. Qui tamē plura de bellis desideret is legat S. Thomā, secunda ij. q. xl. artic. j. Hostien. & Geminianū in c. j. de homici. li. vj. Ioannem Lup. in Dialogo de cōfederatione Principū. Atque eundē in suo tract. de bello & bellatoribus: Item Martinum Garritum Laudēsem in suo tract. de bello. D. Antonium Corsetū in quāta & vltima parte tractatus, de potestate & excellētia regia. Item & his similes, qui magis arridebunt animo.

De Assassiniis.

C A P. LXXXIII.

S Y M M A E.

1 *Assasini qui dicantur.*2 *Assasinoꝝ crimen, & pœna debita.*3 *Assasini consummatus, simplicis homicidio maior est.*

Delict

- 4 Delictum mercede interueniente fit intensius.
- 5 Assassinos conuictos, omnibus im punè occidere licet.
- 6 Assassinator id est, mandās, assassinus id est, sese locans, assassinorum hospes, & assassinis subsidium ferens, pari pœna plectēdi.
- 7 Assassinorum & assassinis fauentium bona, post factum adijcenda sisco.
- 8 Assassinator penitens & assassinus penitens ante factum, leuius puniendi. & nume. 9.
- 10 Assassinatus in muliere prœgnante committitur.
- 11 Assassinatus enormitas.
- 12 Assassinatorum penitētia & reuocatio, quādo pœnam mitigēt.
- 13 Assassinatus, vocabulum barbarum.

- 1 **A**SSASINI sunt occisores & conductitij, hoc est scelerati sicarij milites aut emeriti, aut exautorari, ad hoc ab alijs mercede cōducti, præcijs aut præmio, vt alios (in quorum necem coniurarunt) incautos opprimant: oppressos miserè & subdolè, vbi & quando sese commoda præbebit occasio, necēt, & interimant. Tales item sunt, qui idem præstant, sub alicuius ducis iuramento adhuc militātes. Huiusmodi igitur & assassini simul atq; suā operam

ad alicuius occisionem alteri addixerunt, ob pollicitū præmium, & ob pactā pecuniā, homicidij criminis Rei illi cō fiunt, & vltimo supplicio plectandi sunt: etiam si facti, & re nūquam tale homicidiū committat, c. j. & ibi glos. in verb. mādauerit, de homicid. lib. vj. Bart. in l. Cicero. ff. de pœnis. & in l. non solūm. §. si mandato meo. ff. de iniur. Si verò scelus tandem ex pacto perpetrariint, tam grauius illi, quā pro simplici homicidio puniendi sunt, quando ipsum etiam delictum quod pecuniæ gratia & cōmittitur, enormius sit, quā quod citra pecuniæ mercedem percipitur, ideoque pœna debita grauius etiā intenditur. Bal. in l. nō ideò, in princ. de accusat. Faciunt quæ habentur in l. ij. §. si. ff. de eo, per quē fact. erit. Panor. in cap. at si clerici, extrā de iudic. D. Fredericus Schëck in triade sua cap. iij. de his quæ iudicibus obici & opponi possunt. Huiusmodi & præterea assassinos, & homicidas conductitios omnibus & passim iura (citra hoc vt vllam humanam pœnam incurrant) interimere permittunt: potissimū autē quando talis criminis Rei defamantur, & per iudicem conuicti fuerint. Angel. in consilio incipiente, Nos Carolus.

6 Alex. in l. iij. §. j. ff. ad l. Cor. de sicar. quisquis autem hu-
iusmodi nefarios assassinos
conducit, ipsisque præmium
& mercedem statuit aut nu-
merat, assassinatorem voca-
mus, qui non secus puniendus
est per iustitiam, quàm ipse
principalis perpetrator, dicto
capit. j. iuncta glossa in verb.
mandauerit, de homicid. lib.
vj. Quin & eadē parique pœ-
na multandus est, quisquis
dictos assassinos hospitio reci-
pit, defendit, abscondit, aut ex
simili favore vllū subsidium
confert. Hoc præterea nefa-
rium & malum, id est, assassina-
tum, iura adeo habent exo-
sum, vt præter corporalem
mortem, tum assassinatorum,
tum assassinorū bona omnia,
(præcipuè post factum) dein-
de etiam ipsorum fautorum
bona fisco adiicienda statue-
rint. l. j. & ij. C. de his, qui la-
tro. occulta. iuncta glossa in
verb. eos, multas concordan-
tias allegante: pessimū enim
genus est receptatorum, sine
quibus latere nemo diu po-
test. l. j. ff. de receptatoribus,
nisi ij assassini aut assassinato-
res ciues essent talium ciuita-
rum, quæ per priuilegium,
longam consuetudinem aut
possessionem, aut aliis ex
causis liberæ essent, & pri-
uilegiatæ ab omni bonorum
confiscatione: qualis est ciui-

8 ras nostra Brugenfis, & aliæ
huiusmodi. Verum, non inu-
tilis hic moueri posset qua-
stio, nempe, Si conductor ille
pœnitentia tandem ductus,
adeat cōductorium suum mi-
litè, dicens, sese pœnitere pa-
cti, neq; vllō modo velle, vt ex
statuto pacto, aut ex cōducta
mercede & mandato, facinus
committat, sed potius horte-
tur & mander, ne tale homi-
cidium conspiratum vlla ra-
tione tentet aut perficiat, An
talis cōductor pœnitens pari
& tam graui pœna ple-
tendus sit, ac si nunquam
pœnituisset. & sententiam
non reuocasset? Hanc qua-
stionem luculenter resoluit
D. Hippol. de Marsil. in suis
cōsiliis, consi. cv. incip. Cordi
meo. vbi apertè vult eū post
pœnitentiam & per reuoca-
tionem mitius puniendum
esse, & citra mortè, præcipuè
si pœnitens eā reuocationem
fecerit re adhuc integra &
infecta, hoc est, si ille condu-
ctus nihil apparatus, nihil
violentiæ adhuc fecisset, & si
ad perpetrationem necdū se
armasset, aut ad locū cōmit-
tendi criminis nondum iuis-
set. Atque hæc Hippol. sen-
tentia (mea quidem opinio-
ne) videtur certissima, & æ-
quissima, tametsi sint qui
contra rationem ipsius sen-
tentia refragari videantur.

Plura

Plura enim (vt idem Hippoly. eodem loco narrat) iura sunt & rationes æquiores, tam diuinæ, quàm humanæ, quæ faciunt pro peccatis peccatis, adeoque reuocantis absolutione, quàm pro ipsius condemnatione: atque hinc non est puniendus poena ordinaria, sed extraordinaria. Ad hæc eodem consilio in fine, numero 39. & 40. clarius confirmat poenitentiam & affectum relapsentis, in quibusuis criminibus etiam enormibus, prodesse debere, iuxta textum, in l. qui falsam. ff. de fals. & iuxta Bald. in l. iij. colum. j. C. de ser. fugiti. vbi vult affectum leuius puniendum, quàm delictum: deinde multum esse differentiam inter delictum ordinatum, & delictum consummatum & perfectum, eoque alterum alterò lenius puniendum. Quare si delictum consummatum puniatur poena mortis tantum, delictum ordinatum, id est non consummatum, non est tam graui poena, scilicet mortis puniendum, sed poena mitiori, & citra mortem.

9 Ex hac enarrata & questione correlatiue nascitur alia similis questio, de milite conducto & poenitente: veluti si miles ille conducticius post pactum, post mercedem acceptam, tandem poenitentia mo-

ritus, factum promissum petrare noluerit, sed ad conductorem suum redeat, dicens, se iniquè egisse, & poenitentia ductum, nulla ratione tale crimen committere velle: An is conductus miles poenitens æquali poena puniendus sit, ac si nulla poenitentia per motus, facinus suum perpetrasset? Ad quam questionem pari ratione conuenit illa superior Hippoly. sententia: quia correlatiuorum criminum idem semper censendum est iudicium, teste D. Nicolao Euerardi in suo Topicorum lib. de correlatiuis. Si igitur re adhuc integra, & ante aliqua præparata, & ante ullam vim illatam ita poeniteat. malum animum reuocet, & facto renunciet, mitius quidem, & citra mortem, extra ordinem etiam puniendus est, vti conductor ille poenitens superior. Eparatis & assassinatorum criminibus, non admodum absimile videtur illud scelus, quod usu uenit mulieribus prægnantibus, veluti si mulier scetu grauida. sui que pertæsa ponderis, & fructus venteris, aliam mulierem aut virum adeat, consiliumque petat, quomodo scetum in utero aut viuum enecet, aut non viuum abortiat & eiiciat. Si enim accepto consilio, consulens

tis operam precibus , præ-
 mio, ac mercede conducatur, vt
 oportatum præster, hoc est, vt
 abortiuum factū pariat, tunc
 post tale pactum inutum, &
 ipsa conducens alterius ope-
 ram, & ipsa vel ipse locans
 suam operam, ambo simul
 assassinij Rei fiunt: quod in-
 telligendum est, tam de factu
 non animato, quàm ani-
 mato: † quandoquidem à ta-
 li crimine propter ipsius tur-
 pitudinem & enormitatem
 (quam merces parit, & ma-
 li patrandi promissum præ-
 tium) non solum iura, sed
 ipsa quoque natura profus
 abhorreat. l. Cicero, ff. de pœ-
 nis. suprâ allegata. Bartol. in
 l. Diuus. ff. de extraordin. cri-
 minibus. D. Paul. Grillandus
 in suo tractatu de fortilegiis.
 xiiij. quæst. num. 8. Quod au-
 tem † de assassinatoris & as-
 sasinij penitentiâ, crimen &
 pœnam mitigâte dictum est,
 de penitentiâ intelleximus,
 quæ ante factum contingit, vti
 hæctenus deinde de ea pœni-
 tentiâ, quæ ante capturam,
 citationem, aut delationem
 contingit, pariter intelligen-
 dum est. Nam si assassinator
 & assassinus ea penitentiâ per-
 agantur, post factum semel
 tentatum, aut post præpara-
 ratum, aut postquàm sense-
 rint sese apud iudicem defa-
 matos, aut delatos, aut si eius

criminis gratia citati fue-
 rint, aut comprehensi: tunc
 ea penitentiâ sera foret, nam
 ea de ordinata pœna nihil
 remittere posset, sed essent
 ambo tunc plectendi, non se-
 cus, quàm si crimen perpetra-
 tū fuisset, scilicet vltimo sup-
 plicio, vt antè. Cæterùm † hic
 te rogatū velim candide Le-
 ctor, ne doctas tuas offendât
 aures hæc vocabula (quibus
 vsi sumus) assassinium, assasi-
 natus, assassinator, & assasi-
 nus, quum enim proprio de-
 stitueremur vocabulo, rem
 ipsam explicare oportebat vo-
 cabulo (licet incōdito) reper-
 tu cōmodissimo: & quo do-
 ctiores & ipsi practici vti non
 verentur, teste etiam Bald. in
 l. si accusatoribus. C. de accu-
 sationibus.

Qui excusandi ab ho- micidio.

CAP. LXXXIII.

S V M M A E.

Ab homicidio cōmisso quinam
 excusentur. & nu. 6. 9. 15. 22.
 27. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37.
 Infames ad septimum vsque an-
 num censendi sunt.
 Pueri doli capaces puniendi.
 Minores septennio aliquando
 doli capaces esse, exemplo pro-
 batur.
 Nostræ ætatis infantia, prisca
 infantia deterior.

Furi

- 7 Furiosi iniuriam patiuntur, nul-
lam inferunt.
- 8 Furiosus punitio sufficiens est, in-
terna furoris vexatio.
- 10 Dormientes quadamtenus fu-
riosi similes.
- 11 Furiosus ad possessionem capien-
dam inhabilis.
- 12 Dormientes subinde alios occidunt
- 13 Dormiens, de consuetudo, ac futu-
ro malo praescius non excusatur.
- 14 Putando arbores viatorem oc-
cidens, non excusatur, si non praemonuerit.
- 16 Ebrietas ad malum patrādum
captata, non excusat.
- 17 Ebrietas de iure excusat à tan-
to, non à toto.
- 18 Ebrietas Loth incestum excu-
sabat.
- 19 Ebrietas leuis ab homicidio non
excusat.
- 20 Ebrisorum licentiam. compe-
scunt Constitutio Caesarea.
- 21 Ebrietas ante diluuium inco-
gnita.
- 23 Casus fortuitos, nullius consilium
praevidet.
- 24 Homicidium casuale non ligat
ad irregularitatem.
- 25 Homicidium casualis committens
per negligentiam, sit irregula-
ris.
- 26 Ab irregularitate homicidij
casualis, facile absoluit S. Pon-
tifex.
- 28 Partus menstruosi vnde pro-
cedant.
- 29 Adultera plerumque producit
partus marito similes.

VVM ante mu-
ta de homici-
diis egerimus,
congruū fuerit
hic pauculos re-
ferre, qui ab homicidij crimi-
ne excusentur. Ab homicidio
† igitur excusantur pueri ac
infantes, necdū doli, aut mali-
tiae capaces, quod in homici-
dio vero, malitiā & maleuolū
animū adesse oporteat, qui
in pueris nondum apparet.
Ideoque si tales occidant ho-
minem, nullo modo punien-
di sunt. text. est in l. infans, &
ibi latē D. Hipp. de Maris. ff.
ad l. Corne. de sicar. Nec effi-
ciuntur irregulares, Cle. vni-
ca, de homicid. in Clementi.
Rationem ponit. text. in d. l.
infans, Nam infantes excusat
& tueretur consilij innocentia
& aetatis imbecillitas, ob quā
necdum satis, quid agant, co-
gnoscunt, l. j. versus finem. C.
de fals. mone. Infantes au-
tem eos iudica, † qui septen-
nium nondum excefferunt, l.
si infanti, C. de iure delibera.
vbi doctores meminerunt
differentiae inter infantem,
puerum, pupillum, adolescen-
tem, puberem, iuuenem, se-
nem, & similes. Quod au-
tem de infantium excusatio-
ne dictum est, id cum limi-
tatione & distinctione intel-
ligendum est: nempe, si cum
infantiae † aetate, doli non sint
parti

participes. Nam si infans doli capax fuerit, tunc planè puniendus est, non tamen tam rigorosè sed mitius, propter ætatem, factum nonnihil excusantem, l. auxiliũ. §. in delictis. ff. de minorib. & text. in c. fin. de senten. excommu. vbi glo. in verb. Pueris, tenet infantes posse doli esse capaces. Pro his facit text. in l. si alterius. C. si minor se maio. 4 dix. vbi dicitur, quòd † malitia ætatem suppleat. Et ita tenent Panor. & Ioan. And. in 6 c. j. de delict. puero. qui mouentur per illud, quod refert beatus Gregorius in quodã dialogo, diabolus scilicet eripuisse puerum quendam quinque annorum è manibus patris, iurantem & blasphemantem Deũ: quod Deus non permisisset, nisi ille infans fuisset doli capax. & huic opinioni adhæret Hippo. in d. l. infans. dicens, hodie infantes sexto ætatis suæ anno callidiores esse, & mali capaces, quàm olim fuerant anno quintodecimo. Quod 5 nos † quoque nostris temporibus, in quibus pueri nequiores sunt, & vitis magis dediti, quàm priscis fuerant temporibus. Atque hæc opinionum distinctio mihi videtur verisimilior, licet Barbat. in addi. ad Panor. in d. c. j. de delict. pue-

ro. reclamare videatur, per l. impuberem, ff. de furt. vbi dicit textũ dicere, infantem nõ posse esse doli capacem. Ego verò nego hoc textũ absolute & firmiter velle asserere, cum dubiè tantũ id opinetur, sicut facile indicat hoc verbũ, Putamus. Quod igitur textus iuris præsumptione verũ putauit, id Barbat. simpliciter & certũ & absolutũ esse asseruit, hoc est, minorẽ septennio non posse esse doli capacem. † Excusantur item hac ratione furiosi & phrenetici, qui ob animi impotentiam, mentis suæ nõ sunt cõpotes, eòq; ex deliberato animo nihil facientes, nec quid faciant, scientes: Nam tales nullo modo puniuntur, d. l. infans, ff. ad l. Corn. de sica. cũ eos fati infelicitas excuset, & mentis inopia. Ideòq; nec irregulares per factũ efficiuntur. d. Clement. vnica, de homicid. Etiam si matrem occidissent, l. pœna. §. si. ff. ad l. Pompe. de parric. Ratio est, quia delicta nõ committuntur sine consensu, l. j. ff. si qua dru. paupe. fecit. dic. furiosorum autem nullus est mentis ac voluntatis consensus, l. ij. C. de contrahen. emp. & vendit. Quocirca tales † furiosi ab aliis vim & iniuriam sæpe patiuntur: aliis verò iniuriã nullam inferre possunt, ob

quam per iustitiam plectendi foret. l. illud. §. sanè. ff. de iniuriis. Ideoque eorum facta, leges, vt fortuita & pro casibus & euentis accidentalibus, & sine facto personæ recipiunt, eoque impunita excusant. l. fina. ad finem, ff. de administra. tuto. Vnde si damnatum det furiosus, non tenetur lege Aquilia. l. sed etsi quemcunque. §. igitur iniuriam ff. ad l. Aquil. Alia prætereà † est ratio & naturalis magis, quòd furiosus satis suo furore torquetur ac punitur. l. diuus. ff. de offi. præsi. l. pœna. §. sanè. ff. ad l. Pomp. de parricid. Nec afflicto addenda est afflictio. l. nauis. ff. ad l. Rho. de iact. Istud tamen limitandum est, vt non stet excusatio, si deliquisset ante furorem: Nam si ante furorem deliquisset, tum vel in ipso etiã furore puniri posset, d. l. diuus. (vbi additur, morbo ipsius nullam tunc dandam esse veniam) Hippo. in l. j. ff. ad l. Cornel. de sicar. Pari † item causa excusandi sunt dormientes, vt probatur in Cle. vnica, de homicid. in Clementi. Ita tenet Bartol. in l. pœna. ff. ad l. Pompe. de parricidiis. volens illa commissã, quæ sunt in tali hominis operatione naturali, quæ sensu vacat & voluntatis, excusanda esse, si-

cut ea quæ à furiosis, & nihil intelligentibus committuntur, l. fluminum. §. vitium, ff. de damno infecto. & l. si seruus seruum. §. si fornicarius, & l. qui occidit. ff. ad l. Aquil. Comparantur † enim dormientes furiosis. text. optimus in c. maiores. §. fin. ext. de Baptif. Vnde tales dormientes facto aliò qui nefario, fortuito tamen & inscio, peccare non dicuntur, teste glossa in c. testamen. tum. vi. distinct. Vnde † quæ admodum furiosus alicuius rei possessionem non potest adipisci, ita nec dormiens. l. prima. §. adipiscimur. ff. de acquirèda vel admittèda possessione. Si quis † autem mirabundus roget, quomodo dormiens delinquere posset & aliquid cædere vel occidere? Huic responderi posset, quod Bartolus refert in l. vt vim. ff. de iustit. & iure. quòd sunt, qui de nocte dormientes è lectis surgant. Et quòd viderit Pisanum quendam, qui alto sopor e pressus se è lecto erexit, seseque totum armabat, deinde per totam ciuitatem cantando cursitabat. Ad hæc refert Laurètius, & post eum Cardinalis Zabarella in Clementina vnica de homicidio. se quendam habuisse socium Anglicum, qui dormiens Parisiis de nocte exiuerat monaster

nasterium D. Benedicti vsque
 ad flumen Sequanae, ubi &
 puerum repertum interfece-
 rat, atque idem domum re-
 uersus adhuc dormiens col-
 locauit se in lecto. Intelli-
 gendum est autem dormien-
 tem in suo commisso excu-
 sandum esse, si id ipsi dor-
 mienti nunquam contigisset,
 & sibi euenturum non
 13 prænouiſſet. Nam † si se ta-
 lem cognosceret, & sciret se
 in somnis aliis solere pernicio-
 sum esse, teneretur tunc ex-
 culpa: quia si talis esset natu-
 ra, deberet curare, ut solus in
 cubiculo dormiret, & cubicu-
 lum ante somnū fortiter ob-
 ferare, ne ipsi facilis daretur
 exitus, Bart. in l. poena. ff. ad
 14 l. Pomp. de parric. † ubi Bart.
 talem dormientem confert
 cum eo, qui arborem putan-
 do, aliquē lædit, & prius eun-
 dem prætereuntem nō præ-
 monuit, ut sibi caueret: qui
 ob silentium suum, & ob nō
 præcautionē tenetur ex cul-
 pa, l. si putator, ff. ad l. Aquil.
 Atque hæc comparatio dor-
 mientis cum arborum puta-
 tore verior est, quàm si dor-
 miens conferatur cum furio-
 so: quia dormientis (ut illi pu-
 tatori) impingitur, & assigna-
 tur culpa: furioso verò mini-
 mē, ut & superiora tibi facilē
 monſtrauerint. Nec ab simili
 15 titem eausſa excusandi sunt

illi potores, qui ita potu &
 ebrietate sepulti sunt, ut quid
 faciant, nesciant. text. est cla-
 rus & apertus in c. sanē. cum
 duobus capitulis ibi sequen-
 tibus. xv. q. j. Salic. in l. j. C. ad
 l. Cornel. de sicar. Alexā. post
 Bart. in l. respiciendum. §. de-
 linquūt. ff. de pœnis. & Hip-
 polit. de Marfil. in l. j. ff. ad l.
 16 Corn. de sicar. Ebruius enim
 non consentit, c. si concupi-
 scentia. xv. q. j. hoc intellige,
 si eam ebrietatem non prius
 dolose captauerint, nec ad
 hoc computauerint, ut ma-
 lum illud homicidium excu-
 satiùs perpetrare possint.
 17 In † ebrietate quoque hoc
 obseruandum & notandum
 est, quod licet ea ebrietas
 qualiscunque non excuset
 à toto (ne sua turpitudine
 eis plenariam excusatio-
 nem præbeat) eos tamen
 excusat à tanto, l. omne de-
 lictum. §. per vinum. ff. de
 re milita. text. est in c. inebri-
 auerunt Loth. xv. q. j. ubi
 dicit text. Quod cum filia
 18 † Loth inebriassent patrem,
 & postea pater ebrius eas co-
 gnouisset, nō tenebatur pater
 de incestu, sed de ebrietate.
 Ita decidit Sali. in l. j. C. ad l.
 Cor. de sicar. ita Bart. in l. re-
 spiciendum. §. delinquent. ff.
 de pœnis. Idem Bartol. in l.
 aut facta. ff. eod. tit. de pœnis.
 Angel. Aret. in suo tract. ma-

lefiorum in glos. Sciēter &
 19 dolosē. Hęc autem † quę de
 ebrietate excusante diximus,
 vera esse intellige de summa
 & enormi ebrietate, quę que
 tam vehemens est, vt homini
 mentem & rationis vsum
 adimat: non de ebrietate le-
 ui & modica, quę non excu-
 20 sat à pœna, Bald. in l. data
 opera. C. qui accusare non
 poss. Facit dicta l. ob delictū,
 §. penult. Angel. in dicto suo
 tract. maleficiorum, in verb.
 Et ad colloquium, versic. sed
 quid si quis propter ebrieta-
 tem deliquerit, &c. Rursus
 20 ebrietas illa † enormis, licet
 facinoris partem ex iure e-
 luat & excuset, Imperator ta-
 men noster prudentissimus
 Carolus v. vt immodicam &
 nimiam homicidiorum com-
 mittendorum ex ebrietate
 frequētiā & licentiā mi-
 nueret, & ad hoc malum faci-
 lem aditum præcluderet, suis
 edictis & diplomatibus anni
 xxxj. cavit & iussit, ne tā faci-
 le istis ebriosis homicidis lar-
 giretur remissio. Sed si quan-
 do tales comprehendi pos-
 sint, voluit vt non leuiter pu-
 nirentur, sed vt prius suppli-
 cium ferrent ob turpē ebrie-
 tatem: mox pro homicidio,
 aut pro aliis criminibus ex
 ebrietate commissis, puni-
 21 tur. Isthec autem (de qua agi-
 mus) ebrietas, † ante diluuiū

ignorabatur, vt quę à Noë
 tantū inijtum sumpsit, qui
 primus vineam plantauit; Et
 Loth, quem Sodomia non
 vicit, vna vicerunt, cap. sexto
 die, xxxv. distinct. cōque ea
 ebrietas omnium vitiorum
 fomes ac nutritrix est, cap. ante
 22 omnia, ead. distinctio. † Ex-
 cusandi sunt præterea ab ho-
 micidio (sicut & nōnihil an-
 tē attigimus) qui illud per ac-
 cidens committunt, non stu-
 dio & voluntate, & exquisita
 malitia, sed per casum & in-
 felix infortunium, ludendo
 vel iocādo in lulis permissis,
 & omni cum moderamine
 alterum incauti, aut cadē-
 tes aut lædentes, sic vt ex ea
 lēsiōne violenta, tādē mors
 cōsequatur, tex. est in l. j. C. ad
 l. Corn. de sicar. Vbi dicitur,
 quę ex improviso casu po-
 tius quā fraude accidunt,
 fato plerunque, non noxę
 imputantur. Pro his facit
 textus in l. si fortuito, ff. de
 incend. rui. & naufra. vbi pa-
 tēt, quod licet puniantur pœ-
 na grauissima immitentes
 ignem in certum locum:
 prout notatur in l. j. ff. ad l.
 Cornel. de sicariis. lege, data
 opera. C. de his, qui accusare
 non possunt, per Bartol. in l.
 nam & salutem. ff. de offic.
 præfecti vigil. tamen si incen-
 dium sit casu fortuito com-
 missum, venia indiget. Ra-
 tio

- 23 tio prædictorum est, † quia casum fortuitum nullum hominum consilium prævidere potest, l. ij. §. si eo tempore. ff. de administrat. rerum ad ciuitat. pertinē. l. fluminum. §. vitium. ff. de dam. infecto. Huc adde, quòd homicidium
- 24 † casuale non imputatur homicidæ, etiam ad irregularitatem. Textus est in cap. dilectus, de homicid. cū duobus sequētibus, vbi narratur: Qui dam sacerdos, qui cū fuisset quadam valetudine prægrauatus, & iam per diutinum tempus extenuatus, vè deperditam morbo esuriem tandem renouaret: equum suum valetudinis resarciendæ gratia conscendit: quem cū supra modum lasciuien-tem sentirer, ad eò vt frenum aliò qui forte & incorruptum excuteret & confringeret, nō potuit tum habenis destitutus regere, sed equus proteruiens, & procurans præter voluntatem tessoris, infantulum in vltis milierculæ interfecit seu occidit, decidit ibi tex. quòd non tenebatur ille sacerdos, nec irregularis
- 26 fuit: tum quia dabat operam rei licitæ: tum quia non erat in aliqua culpa. Ad idem est text. in cap. significasti, & cap. lator. de homicidio, vbi habetur casus de quodam clerico, qui alium clericum

habentem cultellum ad latus, proiecit in terram ludendo: cuius cultellus clericum, qui alium proiecerat, fortuito casu occidit: ille ad terram proiectus non efficitur irregularis. Ratio autem, quare homicida casualis non sit irregularis (licet iudex etiā iuste iudicans irregularitatem incurrat, cap. j. l. j. distinction. quia iudex per executionem officij condemnando hominem, incurrit irregularitatē: eò quòd ipse intendat delinquentis commissum, aut sanguine, aut morte punire: quo circa etiam minus aptus est sacris initiari ordinibus) est, quòd is committens casuale homicidium, nunquam in facto consensit. Limitanda

25 † sunt autem prædicta in homicida casuali, si dedit operam rei illicitæ, vel non adhibuit omnem diligentiam, c. presbyterum, & cap. continebatur, de homicid. in antiquis. tunc enim esset irregularis. Et licet non dispensetur facile cum homicidia voluntario. cap. miror. v. distinction. tamen discēsat summus Pontifex solus facile cum eo, qui commisit casuale homicidium: & Episcopus etiam in minoribus, vt notat Panor. in dicto cap. continebatur, per illum tex. & cap. ad audientiā, de homicid. dicēdo, quòd Ar.

chiepiscopus in d. cap. continetur. non dispensat iure suo, sed ex commissione Papali. Superioribus seruiunt text. in d. l. omne delictum. §. per vinum aut lasciuiam lapsis. ff. de re milita. gloss. in l. j. C. si quis impera. maled. Et l. si ex plagis. §. cum pila plures luderet. ff. ad l. Aquil. Qui tex. loquitur in pluribus pilaludentibus, quorum vnus alterum volentem pilam præripere impulit: non tamen extra naturam ludi: qui propter hoc cecidit. & crus fregit, aut mortuus est. Nam talis impellens secundum naturam ludi, non punitur: & de similibus ludis puerilibus vide pulchrè Petrum de Anchara. cõsilio cclxxxij. Excusantur

27 præterà ij, qui ex instinctu diuino homicidia committunt, ad eò vt sacræ literæ eos subinde laudent: veluti Helias, ad cuius preces ignis descendit de cælo, per què duos quinquagenarios occidit, & consumpsit: ita excusatur filius Eleazari sacerdos, qui & Iudæum coeuntē cum Madianara, & ipsam Madianitã simul gladio tranfixit, Nu. xxv. Et expurgatur S. Petrus, qui Ananiam & Sapphiram increpã mortis tradidit, Actũ §. Item occidit Phinees hominem (inquit Chrysostomus, in cap. occidit, xxij. q.

vij.) & reputatum est illi ad iusticiam. Abraham quoque non tantum homicida, verum etiã filicida, aut (si mauis) patricida volũtate fuit. In hoc tamen factõ Deo ita placuit, vt nõ crudelitatis ea causa culparetur, sed pietatis potius & iustitiæ laudaretur, quòd ex obedientia tantum filiam occidere voluerit, dicto cap. occidit, xxij. q. vij. Plures itẽ qui ab homicidio ob iustitiã diuinam excusantur, decretorum liber plenius commemorat in cap. si illic, xxij. q. iij. cap. legi, cap. occidit, cap. Petrus, xxij. quæst. vij. Item excusantur occidentes mulierum partus monstrosos, prodigiosos, hoc est, ab omni humana forma & specie alienos sed bruti cuiuspiam formam referentes. Tales enim partus neuti quã baptizandi sunt, sed illicò suffocandi, aut alio quocunque modo perdendi, vt pulchrè inquit Bald. in l. non sunt liberi. ff. de statu homi.

28 De his autem partibus, hoc obiter candide Lector obserues velim, eos ferè ita monstrosè concipi, aut in vtero ita figurari ex ipsius matris apprehensa imaginatione in ipso conceptionis momento: quod testatur glossa in l. quæritur. ff. de statu hominũ. Idem confirmatur per illud Genesis ca. xxx. vbi Iacob no
uam

nam naturæ artem dicitur inuenisse: qui vt ex vnicoloribus gregibus oves varij coloris nascerentur, posuit varij coloris virgas in canali-³⁰ bus, in quos effundebatur potanda mox ab ouibus aqua: vt cū venissent greges ad bibendum, ante oculos easdem haberent virgas varicolores, ob quarum conspectarum imaginationem impressam ita conciperet: quod ita ex hac causa factum est. Nam dum in ipsa calore coitus oues intuerentur virgas maculosas, pepererunt vario & diuerso colore resperfas oves. Hinc dicebat similis ex causa Iacobus Butrigarius in l. finali. C. de Carbo-²⁹ edicto: Quod mulier ꝑ committens adulterium (quia in illo instanti ac puncto solet cogitare de marito) plerunque producit partum marito similē. Quintilianus quoque simili expurgatione defendit honestam matronam, quæ pepererat Aethiopem: nempe, non ex adulterio conceptum, sed ob nigram Aethiopsis imaginem in cubiculo matronæ post partum repertam, in quam sæpe ferebatur intuita: atque hinc illius imaginis nigredinem conuicit matronam per crebram imaginationem suo impressisse foetui, nõ ex alicuius Ae-

thiopsis naturali concubitu. Plura ad hanc rem videas in farragine D. Iasonis in l. Gal-
lus. ff. de lib. & posthumis, ad
finem. Item excusatur is, qui
inimicum interficit in collu-
stacione, cū pugiles exercetur:
nam talis non tenetur
etiam lege Aquilia, cū illud
non inferendæ iniuriæ gratia
sed honoris, virtutis, & glori-
æ causa fiat, l. qua actione.
§. si quis in collustacione. ff.
ad l. Aquil. Sed Ioan. de Li-
gnano in trac. de bello iusto.
& Ioã. de Ana. in Rub. de cle-
ri. pugnantibus in duello, di-
cunt illum tex. esse correctū,
etiam de iure ciuili, per text.
in l. j. de gladiatoribus. lib. xj.
C. vbi etiam gladiatorum spe-
ctacula cruenta sunt à iure ci-
uili inhibita. Et de iure Can-
onico hoc est correctū, per
text. in cap. j. de torneament.
Posset tamen quis & forsitan
non improbabiler dicere,
quod hodie ille text. (in quan-
tum de collustacione loquitur)
remaneat incorrectus:
nam & si torneamenta & si-
milia cruenta spectacula pro-
hibeantur, eò quod ex illis sæ-
pe mors hominis suboritur,
& exinde comitetur animæ
periculum: collustatio tamen
nõ ita facile videtur pro-
hibenda, quod in ipsa non
eueniat similis semper ratio,
nec in ea tam sæpe homici-

dia committantur, minúsque ³⁴ excusant leges eos † homici-
 in ea propterea animæ peri- das, qui post commissum ho-
 clitentur. Conuenisset hoc lo- micidium perstiterunt de-
 copie Lector, plura de pugili- cem annos, hoc est, quorum
 bus & de ipsorum conflictu homicidium à decem annis
 explicare: sed quia de his in transactis patratum est: eos
 superioribus meminimus, ad enim leges à pœna mortis re-
 ea vnumquæque istorum audi- laxant, l. si diutino, ff. de pœ-
 dum (vt breuitati studeamus) nis. vbi si diutino tempore,
³² remittimus. Item maior se- hoc est, si per decem annos,
 pennio impubes occidēs ho- quis steterit post delictum
 minem, ob ætatem excusatur cōmissum, ipsius pœna sub-
 ab homicidio: Poterit enim leuanda seu relaxanda est.
 eum iudex releuare à pœna Quin ex isto admissio maius
 mortis, si ipsum vllō modo ac vehementius quiddam le-
 moueat ætatis commiseratio. ges dicunt: nempe, si is homi-
 Et licet ætas ipsum impu- cida per xx. annos steterit, &
 berem non releuet à toto, l. aliò qui ab omni crimine iu-
 impuberem, ff. de furt. l. j. C. si diciali permanisset immu-
 aduersus delict. vbi dicit text. nis, tunc nullo modo dicunt
 Quòd in delictis prætextu eum accusari posse de crimi-
 ætatis non restituitur minor: ne, vt insignis textus probat
 minor tamen ætatis ipsum re in l. querela, C. ad l. Corn. de
 leuat à tanto, l. auxilium, §. in fals. vbi apertè probatur: si
 delictis, ff. de minorib. capi j. quis per xx. annos steterit
 de delict. puero. capi. j. ext. de post delictum commissum,
³³ apostat. Item † excusat textus quod amplius non posset ac-
 eos senes homicidium com- cusari. Id etiam probat text.
 mittentes, qui per omnem in l. ij. C. de vectigalib. com-
 vitam suam habiti sunt fuisse missis. text. in l. adulter. C. ad
 inculpatis moribus, & inte- leg. lul. de adulte. gl. in verb.
 gritate vitæ probi, quique ob subire. in l. manichæos. C. de
 id perpetuò cum probis, & vi hæreti. Porrò has duas nouis-
 ris grauib. conuersati sunt: simas excusationes ponit Ro-
 his enim similib. ætas, & vita chus Curtius, instar duarum
 eatenus immaculata suffra- limitationum, in capit. fin. de
 gatur, vt à pœna mortis ex- consuetud. vbi ait, has dictas
 cusescentur, l. penul. ff. de termi- duas excusationes semper in
 no moto, & text. in l. iij. C. de memoria artissimè seruan-
 Episco. audient. ad fin. Item, das, vt quæ tutissima sint sus-

fragia, & patrocina pro seruandis amicis. Huic tamen textui nō aduersatur ille text. in c. fin. de consuetud. qui dicit, Quodd tātō grauiora sunt delicta, quantō diutius infelicem animam detinent alligatam. Nā ibi Rochus Curtius hunc text. soluit tribus solutionibus, Quarū optima est, quōd hic text. tantum loquitur in foro animæ: vbi hoc dictum verissimum est: Delictum grauari, augeri, & intendi longinquitate, & mora temporis, propterea quōd ob diutinam moram impœnitentiæ delinquentis, paulatim in anima euanescit, & intermoritur pœnitentiæ, & dolor: & peccatum, quod per pœnitentiā non mox eluitur, statim suo pondere ad aliud trahit: Adeō vt qui in vno delicto diu sine assumptione aut illata pœnitentiā permanserit, negligens criminis efficiatur & parui pendens: eoque tandem deuenit in contemptum iudiciorum Dei, & clauium Ecclesiæ, cap. omnis vtriusque sexus, de pœnitentiæ & remissio. Tex. autem in d. l. si diutino, loquitur in foro iudiciali. & ita soluit Panor. in ca. cum haberet, de eo qui duxit in matrem quam polluit per adulter. Excusantur prætereā ab homicidio satellites iudicis, qui maleficum in ca.

ptura necessariō occidit. Nā si maleficus quispiam in captura tam violentē & acriter se defendit, vt vel ipsis satellitibus vim inferat, adeoque sit in reluctando & repugnando violentus, & vehemens, vt ipsis satellitibus ab eo potius periculum imminet, aut certe si ob ipsius immodicam in resistendo violentiam, capi nullo modo posset: in hoc casu iura permittunt, vt eundem maleficum satellites impunē occidere possint, potius quā illius delictum maneat impunitum. text. est in l. si seruus, C. de his, qui ad Eccles. confug. text. in l. quēadmodum, §. magistratus, ad fi. ff. ad leg. Aquil. Postremō † excusatur filius homicida à patre oblatu Iudici: quia Iudex nō potest filium talem ad mortem condemnare. Tex. est in l. miles ægrum, §. desertorem, ff. de re milita. vbi dicitur, Quōd si pater obtulerit Iudici filium militiæ desertorem, qui aliōqui citra patris delationē decapitandus esset propter delictum, hoc est, qui militiam contra iuramentum suum deseruit, vt probatur in l. non omnes, §. desertor, ff. de re milit. quia tamē ipsum pater Iudici obtulit, idcirco nulla ratione decapitandus erit, Atq; idem de quocunque alio crimine dicendum est,

ratione cuius alicui irroganda foret pœna mortis. Rationem autem istorum assignant hanc, quòd ius patriæ potestatis in pietate humana consistat, non in ferina atrocitate: ferinum autem & plusquam beluinum esset, si pater filium ludici in morte, atque adeò ad decapitandum vltro traderet.

Quare iura humanæ pietati, & misericordiæ potius, quàm iustius patris immittis crudelitati subseruire maluerunt, l. Diuus Adrianus, ff. ad legem Pompeiam de homicidiis. Sunt † qui etiam volunt excusari eum homicidam, qui ipse de crimine homicidij accusatus, multos alios insuper latrones seu homicidas prodendo detulerit, demonstraerit, & apprehendi fecerit: quia ob hoc qualecunque iusticiæ beneficium, tunc iudex ipsi parcere quidem poterit: non autem parcere debet, etiam si ipsi malefico prodenti antè promississet. Textus est in lege, non omnes, §. finali, ff. de re militari. textus in lege, si quis fortè, ff. de pœnis. Vbi probatur & illud esse verum, etiam si dicat se dicturum aliquid, quod ad Principis pertinebit salutem.

De homicidiis casualibus.

CAP. LXXXV.

SVMMAE.

- 1 Quid faciendum tegularijs, ballistarijs, sagittarijs, puatoribus, equitibus, auris omnibus, vt ab alijs periculum arceant, & ipsi crimine vacent. & nu. 2. 3. 4. 5. 6.
- 7 Per errorem vnum occidès pro alio, quomodo puniendus.
- 8 Differentia inter dolum malum, & culpam latam: culpam leuem, & leuissimam: casum, & Infortunium.
- 9 Dolus quid sit, & quando contingat.
- 10 Lata culpa quid.
- 11 Leuis culpa quid.
- 12 Leuissima culpa quid.
- 13 Infortunium quid.

VONIAM proximè præcedente capitulo non nulla egerimus de homicidio casuali, libuit hic seorsum exempli aliquot & casus enarrare, quibus ferè talia homicidia committantur, & quando in iis casibus homicidij est excusabile, quando verò minimè. Tegularius igitur † qui de opere suas dimittit tegulas, quibus aliquem prætereuntem aut lædit aut occidit, nō tenetur de læsione, neque de homicidio, si prius signa præm

præmonitoria constituerit, argum. l. cum quid, ff. si cert. petat. aut viua voce aliisque modis debitis periculū præcauerit & indixerit. Quod Azo intelligit, si loco ac tempore cōgruis, acclamatio aut denunciatio fiat, quo periculum euitari possit. Facit l. si soluturus, ff. de solut. l. j. in princip. & l. de pupillo, §. in plurium, ff. de noui operis nuntiat. facit item in simili l. si rem, §. fin. cum ibidem notat. per glos. Barto. & Docto. ff. de euctiōni. Ista item confirmat Angel. in §. item si putator. Instit. de l. Aquilia. In quo §. regulam statuit & legem omnibus domorum regulariis, & opificibus similibus, volens, vt quoties ex alto quippiam deicere necessum fuerit, vt ante demissionem illius, maturè & tempori factis, per proclamationem aut alia edita signa, incautis viatoribus & transeuntibus periculum deauntient, vt per talem tempestiuam denun-²tiationem, commodius transeunt periculū forsan euenturum, fuga, aut mora præcauere possint. Porro si æquo frequentius de vitando periculo, operatio in clamandum foret, sufficere illi pro excusatione, vt in via ante periculi locum signum aliquod, nō quidem paruum & inconsi-

derabile, sed magnum, euidens, & manifestum, euitādī periculi ponat: & præterea tale signum, quod ab omnibus huiusmodi contectoribus, in similibus operibus, & tali ciuitate poni consuetum est, & ob cuius indicium iure sibi præcauere quis posset. Eo enim signo posito, operarius excusabitur, etiam si voce & clamore nullum aliud signū cauendi periculi prius dedisset, arg. d. l. cū quid. ff. si cert. pet. Quæ quidem ratio & si non satis suffragaretur operatio nō clamāti, ipsi tamē abundè satis patrocineretur diutina recepta consuetudo, quæ etiā num passim durat & seruatur, & ob quā satis esse volūt talibus signis indicibus, omnibus periculum præmonstrasse. Deinde nō tenetur de læsione aut homicidio, si in eo factō constiterit nullā intercessisse malitiam, dolum, aut odiū, aut malitiosam incuriam. Similiter dicendum test. de ballistariis, de sagittariis, de putatoribus ramorum, aut successoribus arborum, & de omnibus denique operatoribus ad vias publicas, quorum opera & officia non sine pertranseuntium periculo peraguntur, qui omnes, vt in primo casu, ab homicidio casuali excusantur, per dictos medos debitos,

1. si putator. ff. ad l. Aquiliam. §. item si putator. In fitu. de l. Aquil. & ibi Ang. Aret. Pari
 3 ratione excusantur † sagittarij ad scopum in constitutis hortis iaculantes. si post vocē prænuntiam (sistite, vel, quiescite) contingat eos quempiā aut lædere aut occidere. Aut si is hortus ad sagittandum priuilegiatus, & ab omni homicidij crimine per priuilegia liber fuerit. Item excusatur † equites & equorum exploratores in cursu alios lædentes aut interimētes, postquam clarē vocauerint (caute, aut, cedite) & si id factum fraude vacet malitia. Idem
 5 cēsendum est de † aurigis, currus suos per plateam & populū agentibus. Postremò
 6 & in genere. † quisquis permissis ac licitis perfungitur officiis, & opera peragit licita, in quibus aliquis casu & infeliciter aut læditur, aut occiditur: quam læsionem & occisionem non antè captauerat (vt quæ casu, & inexpectatò acciderunt) non tenetur nec de læsione, nec de homicidio. Verum puniri arbitrarie poterit de culpa, si qua in facto Iudici appareat, aut suspecta sit. aut realiter in facto consistat. Ad † hunc modum si quisquam Ioannem percussurus petat. casuque in
 7 tercedente, non Ioannem pe-

titum, sed Petrum feriat & occidat: is feriens non est puniendus de homicidio, quòd Petrum aut ferendi, aut occidendi nullum animum nullamque voluntatem habuit: sed damnandus est ad detrimetorum restitutionem & reparationē, quòd hoc ipsum factum culpa non vacet, sed culpæ sit obnoxium: quia ne Ioannem quidem petitum ipsi vllò iure concessum fuit cædere, aut ad cædendum petere, vt probatur in l. si cum seruo meo. ff. de iniuriis. vbi maius quiddam & apparentius dicitur: Si seruum meum percutere volens, casu Ioannem cædam, lædam aut interimam: in eo casu non tenebor crimine læsionis vel homicidij, vel actione iniuriarum, quòd nullum maleuolum animum contra Ioannem gesserim, nec eum cædere putauerim: sed tantum tenebor lege Aquilia, scilicet ad resarciendum damnum & detrimentorum restitutionem. tex. est in l. scientiam. §. qui cum aliter ff. ad legem Aquiliam. Similiter iudicandum est de iis, qui lapidibus, aut baculis canem aut selem petunt, & eò iactum dirigunt: aut de iis, qui sagittis aut iaculis auem petunt: interim tamen hominē quempiam vel lædunt, vel occidunt

dunt: qui omnes quidem à læsione, & homicidio purgandi sunt: Verùm (quòd in culpa facti sint) ad reparationem damni tenentur ciuilitè. Porro † quum hic de dolo, & culpa agimus, velim hic obserues, iura differentiam constituere inter dolum malum, & culpam latam: & inter culpam leuem, & culpam leuissimam: & inter casum, vel euentum fortuitum. † Nam dolum malum intelligunt Vlpianus & Labeo Iurisconsulti esse omnem calliditatem, fallaciam, machinationem ad circumueniendum, fallendum, decipiendum alterum adhibitam. l. prima. §. primo. ff. de dolo malo. quam diffinitionem seu descriptionem alij, vt Hostiensis eodem titulo in summa, & Goffre. sequuntur. verbi gratia: Si vir quispiam in fugam adactus, in domum quampiam (vt ibi tutus hæreat seu tutaretur) confugeret: Vbi pateat familiaris, aut alius se fugati amicum simulans, tanquam defensusurus eum fugatū, ostium domus occludit fugantibus hostibus, fenestram verò minime, idque malitiosè & subdole, vt per eam fugantes hostes irrumperent, fugatum caperent & occiderent. Quis huius impostoris factū non

illicò dolum malum, imò dolum pessimum censuerit? † Grandis autem vel lata culpa est, non intelligere, quod omnes intelligunt; non facere quod omnes faciunt, aut maior pars: vel id facere, quod nulli vel pauci faciunt, id est: quum quis astutè & ex simulatione peccat, vt quum suis commissis peccatis præstruit. non esse moris, non se sciuisse, non intellexisse aliquid, quod tamen vsu est receptissimum, quòdque sciuerat certissimè, & omnium optimè cognouit, & intellexit, aut saltem scire & intelligere debuerat. l. lata culpa. ff. de verborum significatione. l. regula. §. si filius. ff. de iuris & facti ignorantia. notat gloss. in l. quod Nerua. ff. depositi, veluti omnibus est in proparulo, Tegularios solere & debere vocare, antequàm regulas demittant: Tegularius verò contrà dicat. se non sciuisse eas leges nec consuetudines, ideòque nullum constituisse signum nec clamasse: eo in casu, regularius non excusatur, sed per latam culpā Reus fit omnium malorum, & infeliciū euentorum, quæ per suam negligentiam eueniunt. Quandoquidem eas leges & consuetudines certò cognouisse debuerat, quas fere norunt
omn

omnes. Ideoque hanc latam culpam, malum dolum æstimant, quòd dolo malo penè in omnibus sit consimilis. l. 12 j. §. hæc actio. ff. si mens. fals. mod. dixer. l. quæsitū. §. eum quoque. ff. de precar. & vulgata l. quod Nerua. ff. de pos. & ibi Bar. ac eius sequaces. Fallit hæc similitudo in tribus casibus. Primò, in criminibus publicis. l. in lege. ff. ad legē Corn. de sicar. Secundò, in iuramentis præstandis in causa. l. in actionibus. §. sed iudex. in fine. ff. de in litem iuran. & ibi glos. in verbo, non etiā. Tertio, in delatione iuramenti seu sacramento in litem: & de his videre bonam gloss. in verbo, ob culpam, in §. suspectus autem remotus. Instit. de suspect. tutoribus

II vel curato. Leuis † verò culpa, est negligentia & incuria in rebus dubiis, & vbi quis non præter rationem ambigere possit, an vllum periculum subesset, aut inde consequi possit, an non. Vel succinctius: Leuis culpa est, desidia & negligentia in rebus, in quibus dubitare licet. §. prætereà. iuncta gloss. in verbo, debet. Instit. quibus mod. re contrah. obliga. Verbi gratia: Si tegularius vsquam domum tegat in platea aliqua remota, abdita & secreta, quā nō satis sciuit fuisse viam vel

plateam publicam an priuatam: in hoc casu, si quod eueniret malum leui culpa, excusandum esset. Leuior † culpa est (quam nonnulli vocāt leuissimam) qua quis malum aliquo modo præuidere, seu ab alio arcere & præcauere potuisset, sed non præcauit, nec præuidit, dicto §. prætereà, cum gloss. in verb. Debet. iamiam præall. Veluti si domus mea caduca foret, ruinā sua dispositione minitans, quam ruinam impedire potuisssem, imò impediendam esse ob imminens periculum certò nouisssem: quam tamen per oscitantē incuriā non impediui: eo in casu, si domus ruat, vllive vicinorum detrimentum inferat ob meam incuriam, ad omnium detrimetorum reparationem deuinctus sum, vt qui omisione in culpa fuerim. † Verūm omnis casualis euentus est, qui planè fortuito accidit, & de quo nemo aliquid mali euenturum suspicari certa ratione possit: hunc dolendum vocant infortunium, quòd propterea neminem trahere ad culpam, nec ad detrimetum reparationem ligare licet, l. quæ fortuitis. C. de pigno. acti. & §. item is cui. Institution. quibus mo. re contrah. obli. veluti, si pueri parum cauti, sub equos, aut sub ali-

quor

1 L
2 F
3 T
4 L
5 L
6 L
7 L
8 L
9 P
10 L
11 L
fa
ti
de
re
da
lu
la
sp
qu

quorum currentes currus laedantur aut occidantur: illius enim infortunij ratione nemo culpandus, aut condemnandus venit.

De latrocinijis.

CAP. LXXXVI.

SVMMAE.

- 1 *Latrocinij definitiones, & diversitates.*
- 2 *Furum & latronum differentia.*
- 3 *Textus varij de latronibus.*
- 4 *Latrones non tuentur lata sacra.*
- 5 *Latronibus non permittitur purgatio, appellatio, remissio.*
- 6 *Latrones à Principe remissionem non impetrant.*
- 7 *Latronum supplicia ex consuetudine.*
- 8 *Latronum supplicia ex iure.*
- 9 *Pasche, & feriatis diebus non proceditur in causa criminali.*
- 10 *Latrones insignes, etiã die Pasche, fas est ad furcam rapere.*
- 11 *Latrones bannitos, quibusvis fas est occidere.*

PECIES itẽ homicidij est latrocinium, homicidio tamẽ multò nocentius, grauius, & multò quidem dictis homicidijs scelestè differentius. Quandoquidem latrocinium vocamus illud homicidium, quo aliquẽ latenter & furtim per vim spoliant: & spoliis nequam contenti, in super occi-

dunt, aut saltem animo occidendi aggrediuntur extrã viam publicam, in syluis aliisque locis semotis à conspectu populi: vel latrocinium est, aliquem subdolè, occultè, & non aperto Marte, à tergo occidere, vel aliquem occidere in noctis silentio tacitè, & non loquendo, vel indicando, vt sese defenderet. Aut certè latrocinium habetur illud homicidium suum, quod aliquis iuxta leges patriæ consuetas, certo tempore constituto non defert ad notitiam Iudicis, de quo in superioribus etiam meminimus. † In hoc capite autem non est animus, perplexas illas, atque disidiosas Doctorum opiniones exactè discutere, quas de differentiis furum & latronum disputant, & de furto & latrocinio, quum ista ad infrã sequentia capita de furtis, iustius spectare videantur. Hoc enim loco de eo latrocinio tantum agere statui, quod cum homicidio coniunctum sit, quòdque vel re, vel expressa voluntate sit veri homicidij species: atque ita tali latrocinio competunt superscriptæ definitiones: ad quas mihi suffragatur Angelus Perusinus in Athen. sed nouo iure. C. de ser. fugitiuis. Cuius dicto ibidem subscribunt Paul. Castr.

&

& Franciscus Aretinus, qui aiunt, Latrones scilicet insignes & famosos esse eos, qui homines per vim in domibus vel viis publicis aut priuatis, suis rebus spoliât, quibus spoliis non contenti, eos prætereà aut occidunt, aut animo occidendi promptissimo (vti ex inuasionis specie constabit) adoriuntur. Fures verò (vt hoc obiter intericiam) eos tantùm appellant, qui clam quocunq; tẽpore, siue diurno, siue nocturno tẽpore surripiunt; cetera infra de furibus. Porro dicta † nostra etiam confirmant præfati Doct. plurimũ æstimantes text. §. famosos, in l. capitaliũ. ff. de pœnis, in duobus locis. Primo ibi, cognatis & affinibus interemptorum. Secũdo ibi, quo latrones homicidia fecissent. & ita ad hoc ponderat illum textũ Raphael Fulgosius in consiliis suis, consilio clvij. in ij. colum. vbi dicit sui temporis tunc neotericos hoc modo intelligere dictũ text. quin & ita eum intelligit Iacobus Butrigarius in d. Authentic. sed nouo iure. Et Azo in summa in fin. C. eod. titu. de seruis fugiti. Pro maiore item dictorum meorum corroboracione, ipse sequentes omnes textus non abs re collectos adiicere volui, ex quibus liquido confirmari

videbis, quæ antè de latrocinio (vti hic accipimus) definiuimus, & quòd tales latrones iure occidendi sint: imò plerosque textus citabo, qui de latronibus, & eorum latrociniiis puniendis loquuntur. Principiò igitur nobis seruit textus in l. prouinciarum. C. de feriis. vbi dicitur, quòd per mortem latronum, multorum salus & incolumitas procuratur. Secundo text. in c. suscipiemus. ext. de homicid. vbi latrones dicuntur homines affligere, non solum in bonis, sed etiam in personis. Tertiò text. in l. si vt allegas. C. ad l. Cornel. de sicar. dum ibi dicitur: Si, vt allegas, latrocinantem peremisti, dubium non est, eum qui inferendæ cædis voluntate præcesserat, iure casum videri, ponderando text. ibi, latrocinantem. & ibi, inferendæ cædis voluntate. Quartò text. in cap. cùm homo. xxij. q. v. vbi dicit text. latronem homines occidere nocendi cupiditate, vel iniuste aliquid auferendi. Quintò text. in l. diuus, ff. ad l. Pompe. de parici. vbi dicitur, Quòd si quis filium cum nouerca adulterantem occiderit, magis latronis, quàm patris iure interfecisse videtur: nam patria potestas in pietate debet, non in atrocitate consistere.

Sextò facit text. in l. per omnes. C. de defensorib. ciuir. ibi, *Fera & periculi sui nescia latronum feruet insania.* Septimò text. in c. non est crudelis. xxiiij. q. v. ibi, *latro suspendendus crudelem Iudicem putat: nò tamen est crudelis, qui crudelem iugulat.* Hoc obserua in proximè adductis testibus: Quòd latrones feri & crudeles dicuntur: nam hoc nomen Doct. & iura nò attribuerent, nisi homines personaliter affligerent. Octauò pro his est text. in c. est iniusta. xxiiij. q. iij. dū ibi dicitur: *Si quis latronem absoluentem putat, innocentes tradit exitio, qui liberat multorū exitia cogitantem.* Nonò facit, quòd scribitur Marci xv. vbi probatur, quòd Barabas homicidium commiserat. Et Lucæ xxiiij. dicitur, quòd propter seditionem & homicidium missus fuerat in carcerem. Et Io. xvij. dicitur, quòd erat latro. Decimò facit, quòd scribitur Actuum iij. *Vos sanctum & iustū negastis, & petistis virum homicidam donari vobis.* Vndecimò non omitto, quòd legitur Lucæ x. *Homo quidam descendebat ab Hierusalem in Hierico, & incidit in latrones: qui spoliauerūt eum, & plagis impositis abiuerunt semiuivo relicto.* Duodeci-

mò facit text. in l. diuus. ff. de Senatuscon. Syl. ibi, *Conteritius aduentu latronū. & ibi, vulneratum.* Decimotertio text. est ad hoc in c. admonere. xxxiiij. q. ij. vbi inquit *notabiliter litera, eum, qui occidit vxorem, eam occidisse more latronū.* Decimoquarto est text. in l. itaque. ff. ad l. Aquil. ibi, *Seruum tuū latronem insidiantem mihi: & in illis verbis, aduersus periculum.* Decimoquinto text. est in l. etiam. ff. de manu. vindict. ibi, *dominum contra latrones tuitus sit.* Decimosexto facit, quòd scribitur Exechielis xvij. ibi, *Quòd si genuerit filium latronem effundentem sanguinem, nò viuet: cūm vniversa hæc detestanda fecerit, morte morietur, sanguis eius in ipso erit.* Decimosextimo pro hoc cito l. qui à latronibus. ff. de testa. & l. hostes. ff. de capti. & postlimi. reuers. Vbi patet latrones redigere velle homines in seruitutem, licet obstant iura: & sic saltem volunt homines morte civili opprimere: Nam seruitutem mortalitati ferè cōparamus, l. seruitutem. ff. de regul. iur. Et mors seruituti turpitudinique anteponenda est, autore Tullio. Decimo octauò, ad id adduco illud Horatianum in Epistolis:

Vt ingulent homines, surgūt de nocte latrones.

Quod in medium adfert gl. in verbo, qui malè agit, in c. consultuit. de offic. & potesta. iudi. delegat. qui text. ad hoc potest non in sordidè citari per doctrinam Bartol. in l. j. in v. 7 col. ff. si cert. peta. vbi inquit Bart. quod scripturis, quæ in studiis tanquam Autenticæ reputantur, quantum ad artem suam, est standū, vt Aristotelis, Hippocratis, Ciceronis. & aliorum in scholis receptorum. Pro qua doctrina est text. in l. si pater, ff. de solut. l. septimo mense. ff. de statu hom. l. Fulcinus. ver. quid sit autem latitare, ff. quib. ex caus. in pos. eat. Huiusmodi itaque omnia latrocinia, iura ipsa tanto prosequuntur odio, & indignatione, vt eos latrones præcipuè in nemoribus grassantes, ne sacras quidem ædes ac cœmeteria tutari velint, c. inter alia. & Scrib. ext. de immu. Eccles. & eos indignos censeant, qui sese homicidij titulo ad purgationem offerant: aut ad aliud tribunal remissionem exposcant: aut t̄ qui vllum priuilegiū exceptionis pro expurgatione proponant, aut etiam appellent (quia appellatio ni latronis iudex non debet deferre) dicto c. inter alia. Facta quoq; latronum, hoc est,

† dicta ipsa latrocinia tam ingrata sint Principibus, vt ne ipsi quidē Principes ipsa potestate sua ordinaria remittere possint, aut velint (licet extraordinaria hoc aliquādo ex causa fieri videamus.) Sed latronū t̄ causa & processus peragitur eodē loco, vbi captus fuit & captiuus detinetur, & tandem de scelere cōuictus damnatur puniendus, vt crati vimineæ insidens publicè pertrahatur ad locum supplicij, vbi vltore gladio decollatus vitam suā finiat, & corpus detruncatum rotæ insidiat, ca put verò aut palo in fixū suffigatur in altum, aut in puteū, cui stipes rotæ inferitur, inhumandum coniciatur. Deinde apud multos inoleuit, vt post executionem peractam, ad maiorem latrocinij detestationem, appendere soleant rotæ eadem instrumenta, quibus latrocinia commiserunt, aut similia indicia (veluti ramos, baculos, &c.) quibus populo pertranseunti monstraretur latrocinium, aut commissa homicidia, iuxta numerum baculorum. Atque hæc omnia iuxta variam cōsuetudinem ciuitatum, regionis & patriæ dicta sunt: quandoquidem in his omnibus cōsuetudines regionū plurimum variare videmus: atq; adeo hæc ita

ita ex consuetudine omnia
 8 Iura † tamen, & legalis auto-
 ritas famosos latrones furcis
 affigendos esse constituunt. l.
 capitalium. §. famosos, ff. de
 pœnis. vbi expressè tex. famo-
 sos latrones in his locis, vbi
 grassati sunt, furca figendos,
 quàm pluribus placuit: vt &
 conspectu deterreantur alij
 ab iisdem facinoribus, & so-
 9 latio sit cognatis & affinibus
 interemptorum, eodem loco
 pœna reddita, quo latrones
 homicidia fecissent. Ad idem
 tex. in l. ne quid. ff. de incend.
 rui. naufrag. vbi dicitur: Gra-
 uem præsidii sententiã de la-
 tronibus dicere permissum.
 Text. est iuncta glo. in l. ij. ff.
 arbo. furt. cæsar. Text. est in l.
 prætor. §. aduersus, ff. de se-
 pulc. viola. Text. est in l. diui.
 §. si qui ex principalibus. ff. de
 pœnis. text. est in d. e. non est
 crudelis. ibi, latro suspenden-
 dus. gloss. in c. si quis fortitu-
 dinem. xxij. q. iij. Facit quod
 scribitur Lucæ xxij. vbi alter
 latronum cum Christo cru-
 cifixorum ait: Et nos quidem
 digna factis recepimus. Ita
 tenet Bart. in d. §. famosos, &
 in d. Autentic. sed nouo iure.
 vbi idem tenent & adstruunt
 Bald. Angel. Paul. Salic. Barthol.
 Cæpola, & Franciscus
 Aretin. Angel. Aretin. & Ia-
 son in §. ex maleficiis. Insti-

tutio. de actionibus. Idem
 Angel. in tracta. maleficio-
 rum, in verb. Et vestem cœle-
 stem abstulit. Ita Raphaël
 Fulgosius, consiliis suis, con-
 silio clvij. in ij. colum. Paris
 de Puteo in tracta. de syndi-
 catu, in verbo, latro. Accedat
 dictum Baldi per text. in d. l.
 prouinciarum. C. de feriis,
 9 vbi inquit, quòd † licet die-
 bus feriatis, & maximè in fe-
 sto Paschæ, non possit pro-
 cedi in causâ criminali, l.
 quadraginta. & l. omnes. C.
 de feriis. tamen insignis seu
 10 † famosus latro quocunq;
 die potest mitti ad furcas.
 Pro his facit quod dicitur,
 Eos scilicet latrones à iure
 11 per sententiam † condemna-
 tos, siue (vt loquuntur) diffi-
 datos seu bannitos, à quoli-
 bet priuato & quouis tem-
 pore etiam posse occidi, l. j.
 C. quãdo lice. vnicui, sine Iu-
 dice se vindic. c. cum homo.
 xxij. q. v. Si ergo à quolibet
 priuato (cui est denegata pri-
 uata vltio) occidi possint, l.
 extar. ff. quod met. caus. igitur
 à fortiori, multò magis à
 Iudice (cui lex malefactores
 puniendi necessitatē impo-
 suit) quouis tempore occidi
 poterunt, l. per omnes. C. de
 defensoribus ciuita. liij. & l.
 congruit, ff. de officio præ-
 sidis.

De parricidio.

C A P. LXXXVII.

S V M M A E.

- 1 Parricidium quando committitur.
- 2 Parricidarum poena ex iure civili scripto, cōsuetudine, varia: iure canonico, bifaria, & numero 3. 10. 12.
- 4 Latronum ac parricidarum poenis, Iudicij aliquid adijcere permittitur.
- 5 Filius toxicam parans pro extinguendo parente, parricida censetur.
- 6 Pharmacopola, chirurgus, medicus, aut quisquis alius filio toxicum pro occidendo parare praebens, parricida est.
- 7 Filio pecuniam, cōsiliū, vel vtilium subsidium praebens pro occidendo parente, parricida est.
- 8 Pater filium cum vxore sua incestuantem occidens, non puniatur vt filicida.
- 9 Furiosi parricidatēs, nō vt parricidē damnantur.
- 11 Poena Iuris canonici maxima, est degradatio et traditio ad Iudicem secularem.

PARRICIDIA, iura vocāt
 † ea homicidia, quibus aliquis nefariē occidit parentes, patrem scilicet, matrem, auum, quā, fratrem, sororē, patruelē, auunculum, amitam, materteram, 3

consobrinam, consobrinam, vxorem, nurum, generum, socerum, vitricum, priuignum, priuignam, & c. atque his cognatione, aut affinitate similes. l. j. ff. ad l. Pompe. de parricid. Hæc autem parricidia prorsus execranda sunt, vt quæ sunt omnium sceleratissima: cognationibus, & affinitatibus, & peculiariter amicitia naturali vinculo maxime aduersa & infesta. Quocirca hosce parricidas omnes, vnā cum ipsorum cooperato-ribus & cōplicitibus, iura execrandis poenis afficiunt. Primo enim † cæduntur acerrimis virgis vsq; ad sanguinis effusionem; deinde insultur culeo seu tergori bubulo, aut simili vnā cum quatuor viuētibus bestiis, scilicet cum cane, gallo gallinaceo, simia, & vipera: cum quibus ita culeo seu tergori insuti simul, præcipitantur in mare, vel in amnem, aut in flumen, si mare proximum seu vicinū sit aut flumen; aliòquin huiusmodi parricidæ obiciuntur discerpenti atq; deorandi leonibus, vrsis, lupis, canibus, aut his similibus feris animantibus. Verū isthæc omnia ex iure scripto, l. poena. & l. vtrū. ff. ad l. Pompe. de parricid. & l. vnica. C. de his qui parē. vel liber. occider. Consuetudine † enim secus multò fieri conspice

spicimus. Nam secundum consuetudines parricidæ ferè damnantur, vt ad caudem equi, aut ad quoduis vehiculorum genus affixi, cratiq; vimineæ insidentes, aut asseri, ita dede corosè pertrahantur ad supplicij locum, vbi decollètur, & corpus truncatum rotæ in altum erigendæ affigatur: & tandem simul omnium bonorum proscriptione aut cõfiscatione plectuntur. Porro si res aut ratio ita postulet, vt his pœnis aliquid propter enõrmitatem adiciendum foret, hoc totum in Iudicis arbitrio situm est, cui dictis pœnis semper aliquid adiciere permittitur, vt his pœnis & exemplis alij exterriti, à similibus cõmittendis abstineant. & hæc est mēs dictæ l. j. ff. eo. tit. Nec admirandum, cõsuetudinem ius scriptũ mutasse: quandoquidem difficile esset vbiq; similes bestias reperire, quarum meminerunt l. pœna. ff. eodem. ad l. Pompe. de parricid. & l. vnica. C. de his qui parentes, vel liberos occiderunt. † Superioribus quoque parricidiis annectendum est nefarium molimen filij, qui malè sanus comparauit sibi toxicum aliquod aut venenum, quo patrem suũ aut matrem extingueret, & perimeret: eòq; (etiã si eo veneno vsus non fuerit, aut etiã si vtè

tem & tentantem nõ sequatur effectus) puniendus est forma & modo suprascriptis, l. j. ad fin. l. vtrum. & l. si sciente. ff. eodem titu. ad l. Pompe. de parricid. dicta l. vnica. C. de his, qui paren. vel liber. occider. Quin † & ipse pharmacopõla, medicus, chirurgus, aut quisquis eidem filio sciens volensque & dolosè, ad eum vsum tale venenum vendiderit & suppeditaauerit, is certè pari pœnã cum superioribus plectendus fuerit. l. frater. ff. eodem. l. iij. §. j. ff. ad legem Cornel. de scar. Insuper † vt veri parricidæ puniendi sunt, quicumquẽ dicto filio pecuniam dederint mutuò, quibus tale noxiũ pharmacum & venenum emeret, & patre occideret, dicta l. si sciente. Item quisquis ad hunc nefarium ausum filio vllũ consilium dederit, aut exhortatus fuerit, aut suaserit, aut vllum subsidium præbuerit, eadem pœna mulctandus erit. Verũ † pater qui reperit filium incestuantem siue adulterantem cum vxore, hoc est, cum nouerca sua, ipsũque in hoc actu occiderit, parricida aut filicida quidem censabitur: verũ non vt parricida puniendus fuerit. Nam extremio supplicio, hoc est, morte nequaquam mulctabitur, sed secundum iura exilio tan-

cum proſcribetur. l. Diuus
 Adrianus. ff. eo. ad l. Pompe.
 2 de parricid. Prætereâ tñe fu-
 rioſi quidem propter parrici-
 dium commiſſum morte da-
 mnantur: imò propter mētis
 inopiam & impotentiã, planè
 ab hoc crimine excuſantur.
 Ne tamen incautius ſimilia
 perpetrare valeant, damnan-
 di ſunt, vt ſtrictiſſimè & cate-
 nis, truncis magnis, vel poſti-
 bus alligentur, aut compedi-
 bus ferreis impediantur, aut
 cellulis clathratis arctiſſimè
 includantur. l. pœna. §. ſanè.
 ff. eod. & l. diuus. ff. de offici.
 præſid. De Iure autem Cano-
 10 nico ſiue Pontificio, † pœna
 parricidia committentium
 eſt clericorū depoſitio, & ad
 curiam ſecularem traditio.
 Nam ſi pro ſimplici homici-
 dio tātūm fit depoſitio & de-
 truſio, vt in c. cum non ab ho-
 mine. ext. de iudiciis. iuncto
 cap. tuæ. extr. de pœnis, & c. ſi
 cut dignum. cum glo. ext. de
 homicid. & c. ſin. eodem titu.
 lib. vj. debet certè pro parric-
 eidio (quod qualificatum eſt,
 quòdq; multò enormius ho-
 micidiū eſt) imponi grauior
 aliqua pœna, quàm pro ſim-
 plici homicidio. Sed grauior
 11 rem pœnam Iura † Canonica
 nō habēt, quàm depoſitionē,
 vt in c. ad reprimendā per gl.
 ext. de offic. ordi. vbi dicitur.
 Quòd non habet Eccleſia vl

trà quod faciat, niſi vt ipſum
 degradet, tradat, & relinquat
 iudicio ſeculari, arg. d. c. cum
 non ab homine. vbi Iudici Ec-
 cleſiaſtico ex duabus pœnis
 ſtatuitur alterutra imponen-
 da pro ſuo arbitrato: nempe,
 12 † vt procedatur ad degrada-
 tionem: vel vt recurratur ad
 theoreticam cap. nouimus. ext.
 de verb. ſignifica. & c. quan-
 uis. de pœnis, lib. vj. ſcilicet vt
 in perpetuos carceres detru-
 datur ſeu coniiiciatur, vbi pa-
 ne & aqua tantūm victitans,
 pœnitentiam agat acerrimā,
 mortique temporali ſimilli-
 mam, vt ſuprà ſub titulis ho-
 micidiorū meminimus. De
 pœnitentiaſi autem pœna in
 foro cōſcientiæ, quia ad pro-
 miſſeſuam multitudinem non
 pertinet, hoc loco omnino
 ſubtrahere volui, eam pruden-
 tibus relinquē cōfeſſariis. In
 qua imponenda, velim prius
 perlegant Rubricam, De his
 qui parentes vel liberos occi-
 derunt. ibi enim ex aliena cō-
 ſideratione comperient, quæ
 ad pœnitentiæ impoſitionē
 ſalutarē plurimūm cōducēt.

De ſuiipſius homi- cidio.

C A P. LXXXVIII.

S V M M A E.

I Pœna ſeiipſum occidētis ex Iure.
 Et quid ex cōſuetudine. nu. 6. 8.
 Scip

2 Scipsum occidens, & corpus & animam perdit.

3 Peccatum Iuda scipsum suspendentis.

4 Nulla ratione excusandi sunt sese occidentes.

5 Sepultura negatur his, qui mortem sibi consciverunt.

7 Qui homicida sui, furca dānandi, & bonis proscribendi.

9 Alie consuetudines de proprijs homicidijs.

10 Scipsum ladens, vt alterum ladens, multabitur.

11 Homicidijs sui neganda Ecclesiastica sepultura. Sui castrator, aut alterum castrans, gladio i punitur.

12 Scipfos occidentes, quomodo damnent Philosophi.

13 Scipsum occidentis testamentum an valeat.

14 Scipsum occidere tentās, an puniendus sit morte.

15 Scipfos occidentes, an Ecclesiastico luctu plangendi.

1 **T**N proprij corporis † homicidio hoc habent iura, vt quisquis sui ipsius homicida fuerit, hoc est, sibi ipsi violentiam mortem consciverit; aut ex desperatione, aut ex meticulosa anxietate perdenda vitæ, gloria, aut rerum temporalium perdendarum timore, aut ex alia simili causa, & malo proposito: is ex loco sui homicidij equo pertrahitur

vsq; ad locum supplicij, vbi non in patibulo, sed ignominiosius in furca suspenditur, vt hoc nouo eoque de decoroso suspensij genere, populo spectaculum præbeat & signum, quod propria manu sibi ipsi prius mortem consciverat: Ratio autem, cur hic homicida sui infamius suspendatur, quam alius quisquam homicida alterius, est, quod is qui alium occidit, corpus ipsius tantum occidere dicitur: animam enim ipsius, quantum in ipso est, nequitiam occidere potest. Qui vero scipsum interimit, is certè & corpus, & animam propriam nefarie perdit, si quidem ex maligno animo id scelus admisserit, vt de Iuda Iscariote sacra testantur Euāgelia, & I. lib. berorum. §. non solent, iuxta glo. in verb. suspendiosus. ff. de his qui notā. infra. c. Iudas. de pœnit. dist. iij. qui magis pœnituit desperando, & per desperationem scipsum occidendo, quam Christum nequiter tradendo. c. si non licet. xxij. q. v. I. deo que is Iudas (quamquam per uocem peccauit) qualicumque pœnitentiam ostenderit) quocumque pœnitente fuit infelicio. Nam ipsius pœnitentia non erat coniuncta cum spe veniæ, ideoque ipsum non reuocauit ad Dominum: sed ipsum desperatio traxit ad laqueum. Et hinc dicitur in cap. in salicibus. de pœnit.

tent. distinct. iij. quod Iudas, cum seipsum occidit, scelerat-
 tum hominem occidit, adeo
 ut non solum Christi, verum
 etiam suae mortis reus effici-
 4 tur. Porro explodenda ¶ esset
 ridicula ipsorum excusatio,
 qui hoc pretextu alterius pro-
 priam mortem expurgare ni-
 terentur, quod ideo scilicet
 maturius sibi mortem consci-
 uerit, ut ab hac ærumnosa vi-
 ta liberatus, citius felicitate
 fruereetur æterna: ut enim de-
 mus sui occisorem hoc in ani-
 mo ante crudelem necem ha-
 buisse, ut ob dictam causam
 maturius sibi mortem consci-
 sceret: ob hoc non sequitur
 ipsum hoc licite & bene fe-
 cisse, ipsiusq; homicidiū vlla
 ratione aut iustū, aut rationa-
 bile defendi posse. Primum
 enim, nusquam sacrae literæ
 tale homicidium, tali ex caus-
 sa profectū, excusant: sed po-
 tius omne homicidium citra
 vllam exceptionem vetat &
 damnant, veluti cum altera
 præceptorum tabula ait: Nō
 occides. in genere vetat om-
 ne homicidium, negans vllū
 homicidium esse iustum, aut
 committendum, ne alterius
 quidem. Et si ex præcepto ve-
 tamur alterum occidere, mul-
 tō magis veramur nos ipsos
 occidere, quoniam maiore cha-
 ritate & iustitiam debeat
 mus nobis ipsis, quā aliis. 6

Quocirca quū quodlibet ho-
 micidium sit iniustum & illi-
 citum (hoc tantū excepto,
 quod lex iusta generaliter, vel
 ipse fons iustitiæ Deus specia-
 liter præcipit aut admittit)
 maximè omnium illicitum
 & iniustum erit homicidium
 sui ipsius, ¶ quod ecclesiastici
 ita execrantur, ut ipsis sui ho-
 micidis sepulturam Ecclesia-
 sticam denegēt, & à commu-
 nibus Ecclesiæ precibus & su-
 fragiis excludat: nempe quod
 credant eos ob desperationē
 veniē, simul cū corpore & ani-
 ma interiisse. text. not. in d.
 c. si non licet, xxiii. q. v. & tex.
 in c. placuit, iunct. gloss. eadē
 causa & quæstione. Verū
 enim uerō si quispiā sibi mor-
 tem accelerauerit captus vlla
 phrenesi, furore, insania, me-
 lancholia, defectu sensuum,
 aut graui morbo, aliāq; ani-
 mi impotentia & inopia per-
 citus, & subito correptus, is
 nullo modo in furem erigē-
 dus fuerit: sed ob bonam Ec-
 clesiæ spem de seruata ani-
 ma, licet corpus perierit, tra-
 ditur corpus sepulturæ Eccle-
 siæ, & precum Ecclesiasticarum
 particeps efficitur. Atq;
 hæc omnia iuxta tenorem iu-
 ris, l. iij. §. si quis autem, ff. de
 bonis eor. qui ante sentent.
 mort. sibi consciuer. & l. j. §.
 ea propter, C. de bon. eor. qui
 mort. sibi consciuer. Nā ¶ se-
 cundum

cundum cōsuetudinem, quif-
 quis seipsum interficit, ex qua
 cunq; occasione & caussa hoc
 euenerit, is in furca suspendi-
 tur, & bonis suis omnibus
 per fiscum proſcribitur. Ve-
 rùm † hanc cōsuetudinem
 7 velim pius iudex sanius ac re-
 strictius intelligat, nō de qui-
 busuis sui homicidis: sed tan-
 tū de prioribus, qui ex de-
 speratione, & ex malo propo-
 sito sibi mortem consciscunt.
 Nam illi ob facinoris indi-
 gnitatem & odium, iure post
 furcam bonis proſcribuntur,
 nisi ciues sint liberarum ciui-
 tatum, & ab omni cōſciscatio-
 ne bonorum immuniū: qua-
 les sunt ciues Brugēſes & ſi-
 miles. Posteriores enim, qui
 phreſis, ardentissima febris,
 aut alia correpti mentis in-
 ſania, sibi ipſis necem inferūt, 8
 non video cur in furcam eri-
 gantur, & bonis suis proſcri-
 bantur, quum eos Ecclesiasti-
 ca pietas à ſacræ inhumatio-
 ne, & à cōmunibus precibus
 non arceat, sed in omnibus
 vt dignos & legitimos filios
 agnoscat & recipiat. Meo igi 9
 tur iudicio non sunt huius-
 modi cum prioribus pari pec-
 na plectēdi, nec ad furcam ra-
 piendi, nec bonis proſcriben-
 di: sed vt cæteri quique catho-
 lici piè in cœmeterio ſepe-
 liendi, & reliquis officiis Ec-
 clesiasticis cum decenti pom-

pa lugubri participandi. Hæc
 ideò distinctionem diligen-
 ter obseruet omnes Iudices,
 & prætores, ne putent consue-
 tudinem illam esse generalē,
 sed de prioribus tantū esse
 intelligendam. Ita enim mi-
 nus erunt molesti consanguineis
 defuncti, nec tam iniuste
 eorum insidiabuntur oculis,
 quasi ex singulari lenitate &
 gratia, consuetudinis rigore
 remiserint, & corpus ad Ec-
 clesiasticam sepulturam libe-
 rum ex sua autoritate tantū
 permiserint: quum in poste-
 rioribus sui homicidis Præto-
 ri prorsus nullum ius secun-
 dum rationem competat, nec
 in corpus nec in bona ipsius.
 De his satis, superque. Ad in-
 termittam de proprio homi-
 cidio consuetudinem redeun-
 dum est. Ex † more enim &
 ex cōsuetudine præterea cau-
 rum est, ne quisquam hoc cor-
 pus damnatum & suspensum,
 manibus attraheret & aufe-
 rat: nisi solus Iudex aut mini-
 ster Iudicis, ex Iudicis ac Præ-
 toris mandato & permisso.
 Consuetudine † item obser-
 uatum est, vt quoties hoc sce-
 lus in domibus commissum
 est, corpus hoc exanime ſu-
 nibus è domo pertrahatur,
 non per ostium, sed per fora-
 mē & foueam sub limine do-
 mus effosa, vt pote quod in-
 dignū sit ob propriæ vitæ ex-

tinctione, eodem ostio & li-
 mine egredi, per quod prius
 viuū valensq; exiuerat. Hac-
 tenus de proprio sui ipsius ho-
 micidio, quod execrandum
 est, & seuerissimè in iure ve-
 ritum, non solùm autē ipsum
 homicidium sui prohibetur,
 sed etiam sui ipsius violenta
 quæuis & nefaria læsio & vul-
 neratio iure damnatur, adeò
 10 vt quisquis † seipsum vulne-
 rauerit, aut læserit ex malo
 proposito, aut ex desperatio-
 ne, is puniendus sit eadē pœ-
 na, qua puniretur, si eandem
 vulnerationem alteri intulif-
 set. Nemo enim membrorū
 suorum dominus est. l. liber
 homo, ff. ad l. Aquil. d. c. si nō
 licet, & l. lex Cornelia, §. con-
 stitutum, ff. ad l. Corn. de si-
 car. quòdque non maius in
 propriū, quàm in alterius cor-
 pus ius habet. Quis enim sui
 corporis totus dominus con-
 stituitur? quum domini sit ter-
 ra & plenitudo eius? Deinde,
 qui sibi parcere nō nouit, aut
 potuit, multò minus alteri
 parsurus est. Et qui sibi ipsi
 nequam, alteri nequior futu-
 rus præsumitur, l. iij. §. si quis
 autem, vers. qui enim sibi, ff.
 de bon. eor. qui ante sentent.
 mor. sibi consci. & in l. sed si
 damnium. §. sed si ipse, & ibi
 glo. not. ff. de peculio. Ad hæc
 vide Domi. tatonem in l. j. C.
 de ser. fugit. nume. 5. & 6. plu-

rima ad hoc allegantē. Quis
 11 tautem in propriæ læsionis
 mentionem hic incidimus,
 notandam velim eam læsio-
 nem, qua aliquis seipsum rea-
 liter castrauerit, aut castrari
 iusserit: is enim magister ca-
 strator; & ipse castratus, si-
 mul gladij animaduersione;
 atque adeò capitali punitione
 plectendi sunt, etiam cum
 publicatione bonorum fisco
 applicanda, l. lege Cornelia,
 §. constitutum, & §. fin. & ibi
 D. Hippol. de Marfil. ff. ad l.
 Cor. de sicar. præalleg. Bald.
 in l. j. C. de eunuch. Quū igitur
 12 † nulli fas sit, sibi ipsi vl-
 lam læsionem ac vulneratio-
 nem inferre, multò minus li-
 citum, imò prorsus execran-
 dum est, sibi ipsi mortem con-
 sciscere. Ideòq; vel ipsi Philo-
 sophi non minus grauitè ho-
 micidiū sui damnarunt: for-
 tis enim nō est (inquit magni
 nominis Philosophus Aristotē-
 teles) sed timidi, mortem si-
 bii ipsi incutere: quum carnifi-
 cis loco habendus sit, qui sese
 quoquo modo vulnerasset, vt
 moreretur, autore Festo hinc
 etiam Aeschines inquit: Si
 quis necauerit seipsum, ma-
 num, quæ hoc peregit, absin-
 dimus, & separatim à corpo-
 re sepelimus: & similia vide
 apud Aristotelem li. iij. Ethicorū,
 vbi de fortitudine dif-
 ferit. Eundem etiā vide lib. vi
 quæ

quæ compédij ac fastidij euitãdi gratia omittimus. Priusquam hoc capitulum de proprio homicidio finiamus, liber non impertinentes hic quæstiones tres subiungere.

13 Primò ¶ enim quæritur: An testamenta seu vltimæ voluntates illorũ, qui sibi mortem conscouerũt, sint alicuius momenti & efficaciam? Ad quam quæstionem teste Bald. respõdendum est ipsorum testamenta esse prorsus inefficacia, in l. j. C. de bon. eor. qui sibi mort. conscouer. in text. ibi, ex testamento. Hanc Baldi opinionem confirmat etiã Cynus in l. ij. C. qui testa. facer. possunt. Atque eodem loco meminit de quæstione no

14 tra altera nempe, An ist qui mortem sibi ipsi conscire voluerit, & ad hoc apparatus confecerit, iniquè seipso pendendo totus occupatus fuerit, sed per alium interueniẽtem prohibitus fuerit, quò minus nefarium cõceptum compleuerit, an is (inquam) machinator prohibitus, morte, aut alia punitione damnandus sit? Ad quam quæstionem respondeadum est, multos esse, quibus videtur eum puniendum esse extremo supplicio, vti apud d. Cynum in loco allegato cõmonstratur, & in l. vit. §. sic autẽ, ff. de bo. eor. qui ante senten. mor. sibi

conscouer. Ang. in l. omne, §. qui se vulnerauerit, ff. de re milita. Aut ad hanc quæstionem responde, eum puniendum citra mortem: vel vt notat. in l. si quis non dicam rapere, C. de Episco. & cleri. & l. iij. C. de ser. fugiti. Tertia & postrema ¶ mouetur quæstio, An primi illi homicidæ sui, qui scilicet ex desperatione, & ex nefario proposito se ipsos occiderũt, an (inquam) isti consueto luctu plangendi, & prosequendi sint? Hanc quæstionem dissoluit Iurisconsultus in l. liberorum. §. Pomponius, in versicul. non solent. ff. de his, qui notantur infamia. dicens eodem loco, tales homicidas minimè consuetis ritibus lugendos esse.

De adulterio.

CAP. LXXXIX.

S V M M A E.

- 1 Adulterij enormitas.
- 2 Matrimonij Christus honorauit sua presentia & miraculo.
- 3 Adulterij pana ex lege veteri, iure ciuili, iure canonico, & consuetudine. & nu. 4. 5. 8. 9.
- 6 Cur adulteria neglectius puniuntur, rationes.
- 7 Potestas Iudicum ex Deo est.
- 10 Adulterarum punitio ex iure.
- 11 Adulterij punitio est propria curia spiritali, & ex vsu etiã seculari permissa.

Adm̃t

- 12 *Adulter ratione adulterij sub-* 38 *Exemplum furtiui adulterij,*
est curia spirituali: ratione sua 41 *Ignotis permittitur alterius*
persona. seculari. *uxoris de adulterio accusatio.*
- 13 *An per spirituales punitus, etiã* 42 *Alterius uxorem ad adulte-*
puniendus sit per seculares. *rium sollicitans, punitur exilio.*
- 14 *Adulterium, multorum malo-* 43 *Copulatores & copulatrices*
rum fons est. *iure plectuntur capitaliter: con-*
suetudine exilio.
- 15 *Adulteria non permittunt vl-* 44 *Copulatum pœna, ex consue-*
los pacis contractus. *tudine Gandensium.*
- 16 *Adulterum uxoris in actu fas*
est marito occidere.
- 17 *Adulterum filia patri in actu*
ius est occidere.
- 18 *Vt pater impunè occidat mœ-*
chum filie, quæ & quot requi-
rantur. & numero 20. 21. 22.
& 23.
- 19 *Quando adulteri dicantur re-*
periri in actu.
- 24 *Soli patri permittum est occide-*
re adulterum.
- 25 *Adulteria cū Principibus, aut*
Reginis quomodo punienda.
- 26 *Exemplum horrendū de adul-*
teris Reginarum Francie.
- 27 *Adulterij pœna in feudatore,*
& feudatario.
- 28 *Adultera dotem perdit.*
- 29 *Marito accusare uxore adul-*
teram, quãdo non liceat. & nu-
me. 35. 36. 36. 39. 40.
- 30 *Consilium auctoris de vitando*
adulterio.
- 31 *Principalis sepe origo adultera*
rum, est maritus adulter. & nu-
mero 32.
- 33 *Adulterium maritorum gra-*
uius puniendum, quã uxore. 2
- 34 *Antequã adultera damne-*
tur, inspiciatur vita mariti.

D V L T E
 rium crimẽ est
 inter morta.
 les nõ infimũ,
 & quod ad so.
 cietatẽ huma.
 nam tuendam pessimum est,
 & pestiferum. Etenim inter
 omnia fœdera humana, nul.
 lum fœdus est rationabilis,
 nullum firmitus, nullum Deo
 gratius, nullum denique ad
 conciliandam amicitiam &
 ad societatem hominũ tuen.
 dam commodius, & magis
 necessarium, quã fœdus to.
 ri connubialis. Ideoque con.
 summatum matrimoniũ (sci.
 licet fidelium) Deus planè ra.
 tum esse voluit, insolubile &
 inuiolabile: nempe quod sa.
 cratissimã coniugij fidem re.
 ferat, quodque vnionem de.
 notet, & conformitatem illã,
 quæ est inter Deum & Eccle.
 siam per assumptionẽ carnis
 humanæ, vt in cap. debitum.
 ext. de biga. † Quocirca ipse
 Christus etiam hunc torum
 connubilem, & sanctum ma.
 trim

trimonij fœdus sua cohœ-
 stauit præsentia, & primò o-
 mnium insolito & dignissi-
 mo dignatus est miraculo,
 quo insipidam aquam in dul-
 cissimum conuerterat vinū.
 Taceo vel apud quasuis na-
 tiones etiam barbarissimas
 coniugij fidē perpetuò fuisse
 venerandam, firmam, & sa-
 gram, & insolubilem, donec
 inciperet cum perfidia inter
 mortales grassari tartareum
 adulteriū, quod cōtra omnia
 iura diuina & humana con-
 iugalem hanc fidem perrum-
 peret, labefaceret, violaret, &
 omnia feliciter cōstituta per-
 3 uerteret. † Ideoque hoc adul-
 terium (vtpotē hominibus
 perniciosissimū) Deus in ve-
 teri lege adeò execratus est,
 vt huiusmodi adulteros vel
 adulteras durissima simul &
 6 dedecorosa morte interimi
 iusserit, videlicet delapida-
 tione, Exodi xx. Deut. xxij.
 Ezech. xvj. & Diui Ioan. viij.
 cap. Et in decretis canonicis,
 §. hinc apparet. xxij. quæst. v.
 cap. hæc imago, & cap. satis,
 4 xxxij. q. v. Et lege etiā † Mo-
 saica vterq; & adulter & adul-
 tera morti adiudicabantur,
 vt scribitur Leui. xx. & d. cap.
 xxij. Deut. & Danic. xij. Hæc
 quoque Domini sententiam
 postea comprobauit legum
 autoritas, adeò vt omnes adul-
 teros & adulteras citra exce-

ptionem gladio animaduer-
 fore puniri iusserit, non mi-
 nus propter infinita mala,
 quæ inde suppullulant, quàm
 propter genuinum & incernū
 ex sua natura malum, quod
 in sese habet perfidum illud
 adulterium, vt in titulis. ff. &
 C. ad l. lul. de adult. & in An-
 tiq. de adulteriis, l. trāsigere,
 C. de transactiōib. & §. item
 lex Iulia, Institu. de public.
 iudic. Hoc tamen nostro ia-
 felicissimo seculo apud quos-
 dam Iudices tam parui sunt
 adulteria, vt quasi parū ipsis
 insit sceleris, & quasi peccata
 sint leuiuscula, ob hoc quòd
 sint frequentia, & à multis ci-
 tra conscientia stimulum
 perpetrata. Ideòq; vel leuius
 adulteria puniūt, forsan etiā,
 quòd ipsi eo aliquando con-
 taminati sunt. Hinc fit, vt † vi-
 tia quæ seuerissimam meren-
 tur punitionem, neglecta &
 quasi impunita relinquātur,
 quum tamen Deus ea seueris-
 simè puniat, & punienda po-
 tissimum in veteri lege esse
 voluit, adeò vt nisi per acer-
 bam punitionem populus ab
 adulteriis se coërceat, Deus
 sinat nobis euenire discor-
 dias, bella, schismata, pestes,
 aliæque morborum genera
 infinita. Nam causæ, propter
 quas pax inter homines in
 terris non coalescat, assignā-
 tur sex in cap. ad Apostolica,
 per

per gloss. super verb. Pacem
Christus, & c. de sentent. & re
iudica. lib. vj. Inter quas, pri
mam cassam dictorum ma
lorum ponit illam, quòd sci
licet hominum non punian
tur maleficia, Eccle. viij. quia
non profertur citò còtra ma
los sententia, ideòque absque
timore vllò filij hominù per
petrant mala, cap. j. de offic.
delega. lib. vj. & c. Dominus,
xxij. quæst. ij. Vltima verò af
signatur ratio, quia non ser
uamus præcepta Dei. Hier. 3.
& Esa. 48. Quocirca si Deo
Opt. Max. ita visum esset, vt
suam vltionem ferret tatum
in sceleratos, & ad huiusmo.
di adulteria dissimulantes
Iudices, qui sua negligentia
dictorum malorù sunt autho
res, & non in communem, &
inculpatã plebeculã: æquius
puto, & vigilantius per acres
punitiones, adulteriorum fre
quentiam compescerent. Cõ
siderent igitur ac tota men
tis acie perspiciant Iudices
suam potestatem à Domino
Deo emanasse, qua non licet
ipsis temere abuti, Ioann. 19.
Non haberes potestatem ad
uersum me vllã, nisi datũ ef
fer tibi desuper. Quũ igitur
à Deo potestatem habeat, cu
rent (rogo) quæ lex diuina pa
riter & humana iubent, totis
viribus adimplere, neque sua
imò diuina potestate abutan

tur in suam, suorùmq; sub
ditorum perniciem. Verùm
quum isthæc legum consti
tutio, æquo postea omnibus
visa est seuerior: Iura Pontifi
cia & Canonica tandem hæc
legem mitiorem, & remissio
rem esse voluerunt: eam enim
tribus aliis modis Ius Cano
nicum commutauit: nempe
vt adulteros & adulteras la
pidationis seu vltimi suppli
cij loco, puniret vel diuortio,
arctissima monasteriorum
regula, aut excommunicatio
ne, hoc est, ex Ecclesia & com
munione fidelium violenta
eiectione. Hanc t̄ huma
norem puniendi rationem
postea imitata sunt Iura ci
uilia, quæ mæchos citra
mortem etiam puniendos
esse sanxerunt, videlicet aut
exilio, fame, dura victus ra
tione, vt pauperes ipsos: di
uites verò multa pecunia
ria, aut alia simili pœna ar
bitraria. Hanc legum laxita
tem tamen nonnulli corre
xerunt, volentes, adulterij pu
nitionem capitalem etiam
num durare debere, potis
simùm respectu viuorum, ita
vt iuxta priores leges, viri
perpetuò capitis detrunca
tione plectantur. Nam sa
cilegos nuptiarum, gladio
puniri oportet, l. quamuis,
ij. in fine. C. eod. titul. Puni
tio t̄ verò adulterarum, quæ
iuxta

iuxta veteres leges etiam capitalis fuerat, & delapidatione vlciscenda, per posteriores leges (quia fragilioris sexus est mulier, quam vir) facta est remissior. Nam per eas constitutum est, vt adulteræ sceminae verberatae ac virgis caesae, à iure maritali diuellantur, deinde in arctum aliquod coniiciantur monasterium. Vnde tamen maritus eam intra biennium denuò recipere poterit, siquidè voluerit & superuixerit. Nam si maritus post biennium vxorem suam mœcham inde ad se non receperit, aut si interim mortem obierit: eadem vxor adultera cogitur habitum monasticum assumere, & ad leges & ritus eiusdem monasterij reliquum vitæ suæ ibidem cum aliis fororibus transigere: liberis autem ex se natis, duas partes suorum bonorum cessura erit: monasterio verò suo, tertium bonorum reliquam partem. Sed si liberos non habet, parentibus extantibus huiusmodi iniquitatibus non consentientibus tertia pars applicabitur: reliquæ partes duæ monasterio, cum monasterium sit loco filij, vt in Authent. de sanctis. Episco. §. sed & hoc præfenti, colla. ix. Quibus prædictis non extantibus, id est, si nec

liberos, nec alios hæredes vltimos habeat, omnis ipsius mœchæ substantia monasterio quæretur & applicabitur, Authent. sed hodie adultera, C. ad l. Iul. de adulter. & in Authent. vt nulli iudicum. §. si verò quâdo. colla. ix. vnde d. Authent. deprompta est. Itaque pœnam huius criminis variari cernis pro varietate personarum. Porrò huius criminis adulterij notitiam & punitionem peculiariter sibi referuant & vendicant curiæ spirituales & iura canonica, quia hoc adulterium directè concernit & spectat ad Ecclesiã, aut ad violationem Sacramenti Matrimonij, quod quidem Sacramentum sacrum est & spirituale. Iudices seculares nihilominus sæpe adulterij examinationem, & punitionem assumunt: non tanquàm curiæ spirituali præiudicantes, quasi de Sacramentis & causis spiritualibus quicquam iudicantes: cum ea tantùm faciant non Sacramenti violati gratia, sed ipsius personæ causa, quæ prophana est, & non spiritualis: ideòque ipsorum foro habilis est, & subiecta. Hinc sæpenumero fit, vt adulteri aut adulteræ ob commissum adulterium gemina punitione plectantur, & à Iudice spirituali & secul

- 12 seculari: Curiaē † Spirituali subsunt adulterij gratia: Curiaē verò seculari suæ persone causa subesse coguntur. Sed de hac materia. An scilicet
- 13 semel punitus in foro † Canonico seu Ecclesiastico, possit puniri postea de eodem crimine in foro ciuili, ob hoc, quod diximus delictum esse misti fori, eleganter discutit & dissoluit Dom. Fredericus Schenk Iuriscōsultus in triade sua forensi, quem data oblatâque occasione ibidē consultite. Nam ipsius rationes, argumenta, ac distinctiones & allegationes, breuitatis
- 14 gratia † omisimus, licet admodum sint cōducibilia, frequentes, imò penè quotidie, contingentia. Hoc autē adulterij crimen in iure maximè est detestabile, vel certè ideo, quòd ex eo cōplura alia crimina postea confurgant: veluti, periurium, falsa testimonia, violentia, iniuria, verorum hæredū subdola fraudatio, homicidia, perpetuæ inimicitia, lenocinia, stupra, & illegitimi diaboliciq; concubitus, atque infinita alia mala hinc nascuntur. Quo
- 15 circa non permittunt † iura, ob criminis enormitatem, vt de commisso adulterio vlla pax componatur, aut contractatio, quòd tamē in aliis criminibus saepe fieri videmus,
- etiã in iis, ob quæ mors iure est inferenda, l. codicillis. §. matre, ff. de leg. ij. singulari l. transigere, & quòd ibi not. & de transact. & l. de crimine, C. ad l. Iuliam de adulter. Præterea, ad eò execratur
- 16 † iura hoc adulteriū, vt marito permittat impune posse occidere mœchum, quem cum vxore sua actu adulteratē cōperit, modò ille mœchus plebeius sit, & nō nobilis: quem tamen nobilem si ita in actu occiderit, mitius etiã & citra mortem, & non vt homicida puniendus erit, sed tantū per exiliū. l. marito. ff. ad l. Iul. de adul. & l. Gracchus, C. eo. tit.
- 17 Patri † adhæc iura dissimulando permittunt occidere mœchum, quem actu reperit in ipsa turpitudine peccantem cum filia, l. nec in ea. & l. quòd ait lex, ff. ad l. Iul. de adult. Sed vt hoc impune facere possit, multa concurrere necessum est. Primò, vt eò
- 18 † reperiat actu coniunctos & non separatos, Intelligendi autem sunt illi simul reperiri in actu, quoties repeti sunt simul in lecto concumbere, actūque venereum simul exercētes, taut in cubiculo sese mutuò indecorè & venereè blandis lasciuisque verbis, vel tactu mammillarum, vel pudēdorum, ausculantes, quoniam huiusmodi omnia sunt

sunt adulterij præludia, vt notant gl. & Bart. in l. j. ff. de extraordin. criminib. & est gloss. not. in verb. in ipsis rebus, & ibi Bartol. in d. l. quod ait lex, & in l. capite quinto, ff. ad l. l. i. de adult. & Sali. 20 in d. l. Gracchus. Secūdò, † vt eos comperiat mœchâtes in domo sua, vel in domo generi sui tantùm, d. l. quod ait. verfic. quare non vbique. Ter 21 tiò † requiritur, vt pariter occidat vtrunque, neutriq; parcat, ne filia quidē etiam imprægnata, l. patri. l. nec in ea. l. quod ait lex. & l. si maritus. & l. marito, ff. ad l. i. de adulter. Et notat eleganter Bart. in l. Imperator, ij. ff. de statu homi. Idem post eum refert 25 & citat Angel. Aretin. in suo tractatu maleficiorum, sub gloss. in verb. *Che me hai adulterato mia dona.* Quartò † requiritur, vt pater filiam habeat in potestate: aliò qui enim si filia à iure paterno esset emancipata, vel in aui potestate existens, nullo modo tunc patri iura permitterent filiam suam adulterantem occidere, vt l. sic eueniet. & d. l. patri, ff. ad l. i. de 23 adulter. Quintò, † vt filia nupta sit, & non vidua aut virgo: nam si aut vidua esset, 26 aut virgo, nullo modo posset eam contingere. Ita Angel. Aret. sub præallegata gloss.

Che me hai adulterato mia dona. Sicut nec filio licet vllò modo occidere citra culpam homicidij, eum quē reperit actu peccantem & adulterantem cum matre, vt d. l. Gracchus, & ibi Cynus. Nec matri licet occidere adulterum, quem comperit adulterantem cum filia: nec fratri licet occidere, actu adulterantem cum sorore: nec etiã auo, neptem, quam habet in potestate occidere permittitur. Quandoquidem † huiusmodi adulteros in actu occidere, nulli permillum est, quàm ipsi soli patri, modis etiam & conditionibus antè habitis, d. l. patri, in fine, cum l. seq. Ceterùm † adulteria commissa cum aliqua Principe aut Ducissa, acriùs multò & enormiùs puniēda sunt, quàm quæ cum aliis mulierculis plebeiis committuntur. Nam, vt hoc vel vno exēplo doceam, execrandis & maximis interierūt per iustitiam supplicij, duo illi fratres, qui reperti fuerant adulterio cōmaculasse regales toros: nēpe duas reginas, scilicet vxorē Regis Ludouici Huuestein & vxorem Regis Caroli de la Marche. Quandoquidem † ipsorū adulterorum adhuc viuentium genitalia priùs absceindebantur: Deinde viui fuerant excoriati: Ac nouif-

simè ita nudi in patibulum
 subrepti: Ipsæ verò Reginz
 non mitioribus tandem ab-
 sumptæ supplicii: Eæ enim
 simul inter duos muros stri-
 ctissimè cæmentatæ fuerant,
 vbi tandem miseranda per
 se & sua sponte consumptæ
 27 sunt nece. † Porro si contin-
 geret dominum feudatorem
 mœchari cum vxore sui va-
 falli siue feudatarij, in eo ca-
 su dominus feudator perde-
 ret ius consuetum in suum
 vasallū: Et vasallus ab ipsius
 prioris domini iure exem-
 ptus, deueniret in omnibus
 ad protectionem & ius sui
 superioris domini feudato-
 ris. Si verò contrà ipse feuda-
 tarius seu vasallus concum-
 beret cum vxore domini sui
 feudatoris, adulteraretque
 eam, vel ad crimen istud sal-
 tem sollicitaret, turpiter ten-
 taret, affectaretur. Item si vel
 filiam, neptem, nurum, foro-
 rem pollueret, is vasallus per-
 deret totum feudum suum,
 & eo priuaretur, quod prædi-
 cto domino suo subseruiebat
 Et hoc textus feudales (bar-
 basis vocabulo) Cucurbitare
 nominant. Ita habet D. Vdal-
 ricus Zasius summi nominis
 Iuriconsultus in vsus feudo-
 rum epitome, de feudi amif-
 sione parte decima. Ipsè quo-
 28 que vxores adulterę de adul-
 terio conuictæ, & ea causâ,

sententiæ Curiz spiritualis
 diuortio à maritis diuulsæ,
 perdunt iuxta rigorem iuris
 suam dotem, l. consensu, §,
 vit quoque, C. de repudi. & in
 c. plerunque, extrâ, de donat.
 inter virum & vxor, & iuxta
 consuetudinem ipsarum Do-
 harium consuetudinarium:
 hoc tamè in mulieribus adul-
 teris specialiter notandū est,
 esse multos casus, in quibus
 marito non licet vxorem ac-
 cusare adulterij, neque de eo
 commissio vxorem deferre, &
 per iustitiam conuincere &
 29 damnare. Primò, quādo ipse
 maritus eodem adulterij cri-
 mine infamis & commacu-
 latus fuerit, c. intelleximus,
 extrâ, de adulter. paria enim
 delicta mutua compensatio-
 ne dissoluuntur, l. viro & vxo-
 re, ff. solu. matri. & l. si ambo,
 ff. de compensatio. Quocirca
 30 † sua serim maritis omnibus,
 nō temere cōmittāt, quo ius
 suum maritale amittant: hoc
 est, ne vago alienoq; toro se
 commaculent, néve tam im-
 prudentes sint in consecrādō
 illicitos cōcubitus. Qui enim
 31 fid faciunt, præter hoc, quòd
 Deum Opt. maxim. grauiter
 offendunt, etiam vxorū amo-
 rem maritalem, plerunq; sua
 culpa vertunt in implacabile
 odium, quo vxores per impa-
 tientiam & desperationē sese
 sæpenumero ad exemplum
 mari

maritorum aliis quoq; mo-
 chis prostituunt. Nam vt vx-
 ores pleræque omnes summo-
 pere gaudent voluptate ve-
 nerea, nihilque magis affe-
 ctant, quàm frequentes mari-
 torum congressus, ita canino
 odio prosequuntur eas, quæ
 sibi eam voluptatem furtiuo
 cõcubitu intercipiunt, & ma-
 ritales cõgressus solitos ipsis
 eripiunt: & ob hoc miserè ad
 vindictã sollicitantur: adeò vt
 si vindictæ occasionem repe-
 rire nõ valeant, tandem exu-
 ta fronte, & cõscientiæ stimu-
 lis neglectis, maritorũ adul-
 terantium exemplum imita-
 ri statuunt: atque eò despera-
 tionum perductæ, in scelere
 maritis sunt multò nequio-
 res, multòq; ardentiores &
 improbiore: Dũ bellè & præ-
 clarè sese agere arbitrentur,
 quum retaliatis vicibus ma-
 ritum quoque suo iure frau-
 dent, & sese aliunde ea volu-
 pte expleant, quàm mari-
 tus cõtra legem maritalem,
 ipsis nefariè negat & aufert,
 & alienis vxoribus impartit.
 Atque hinc tandem fit, vt
 quum gloria domus scedè
 aliquando his sceleribus col-
 labascet, id totum impruden-
 tiæ, imò maritorum priori-
 bus adulteriis ascribendum
 fit, qui vxoribus sæpe mali
 occasionem præbeant, vt ia-
 cturam passam vlciscantur,

& voluptatem amissam aliũ-
 dè sibi sarciant, par pari (vt
 putant) præclare referentes.
 Quandoquidem nihil vxor-
 es, præsertim castas, æquè
 exasperat, quàm maritorum
 suorum illiciti congressus cū
 alienis, iisque impudicis mu-
 lieribus. quod ipse quoque
 testatur Imperator in d.l. cõ-
 sensu, post princ. vbi Bald. &
 Ang. id notant, C. de repudi.
 & in §. mitiores. in Authent.
 de nuptiis. quem ad hoc ex-
 pendit Ang. vbi suprà, & in l.
 si vxor. §. iudex. ff. ad leg. Iul.
 de adulter. & Iason in l. ex ea
 parte. §. mulier. in j. not. ff. de
 verborum obligationibus.

32 † Quum igitur † sæpe vxor-
 um adulteria proueniant ex
 culpa, atque adeò ex vagis ac
 illicitis maritorum concubi-
 tibus, iniquè profectò faciunt
 tales mariti, qui proprio dis-
 simulato vitio, vxorum mala
 tantùm ad censuras rapiunt,
 & iudices ad vxores condem-
 nandas sollicitant, quum ipsi
 mariti prius cū † omni æqui-
 tate grauitè de suis scele-
 ribus sint puniendi: ob quo-
 rum scelerum occasionem
 datam, vxores vascula fragi-
 liora, tandem in peccatum
 prolapsæ sunt. Mariti verò
 per se & sua propria culpa, &
 sua sponte, & se adulteriis
 commacularunt, & vxoribus
 peccandi occasionem præ-

buerunt. Iniquiores quoque sunt ipsi iudices, qui istis non consideratis, ad primas talium maritorum delationes & querimonias, vxores illicò ex rigore iustitiæ damnant, & per hoc infames reddunt. Quocirca ne imprudentiùs hac in parte Iudices contra vxorum equiores causas peccent, velim prius perlegant Vlpianum, l. si vxor, §. ij. ff. ad l. lul. de adulter. † Iudex (inquit) crimen adulterij ante oculos habere debet, & inquirere, an maritus pudicè viuens, mulieri quoque bonos mores colendi autor fuerit. Periniquum enim videtur esse, vt pudicitiam vir ab vxore exigat, quam ipse non exhibeat. Secundò, quoties † ipse maritus, aut per negligentiam, aut per oblatas occasiones, aut aliis similibus mediis aliquo modo vxori ansam præbuit committendi adulterij, sicut & iã in primo notabili abundè satis meminimus, vel si eam tradidit adulterandam, cap. discretionem, ext. de eo qui cog. consangu. vxo. suæ. Glossa singularis in verb. mutua cõpensatione, in cap. intelleximus, ext. de adulter. † Tertiò, quoties vxor nõ sponte, sed tantùm coactè, & summa cum illata violentia, adulterium commisit, contra animi consensum & volun-

tatem, dicta l. si vxor. §. si quis, versiculo, cæterùm, & l. vim. ff. ad l. lul. de adulter. Quartò, cum † vxor fraudulento concubitu, hoc est, in personis decepra, adulterium qualecunque committit, putans marito concumbere, & ipsi debitum maritale reddere, cum tamen adultero condormiat, & adulterium iuxta carnem & mundum (non secundum mentem & spiritum) committat. Non enim coinquinatur corpus, nisi de consensu mentis, dicta l. si vxor, versiculo, cæterùm, & argumē. c. in lectum, xxxiii. quæst. ij. Ex occasione ac similitudine quarti modi, exurgit quæstio hæc alia, non omnino absimilis: Sempronius amore cuiusdam virginis captus, rogauit vxorem Mæuij, vt per suam operam, eadem virgine potiri posset: Ea vxor Mæuij, votis Sempronij acquiescit, & se hoc præstituram certo loco & tempore promittit: quod tamen non fecit, sed ipsam & eadem voluptate potiri cupiens, sese constituta nocte & loco in lectum composuit, & se loco virginis exoptatæ Sempronio supposuit: eamque tum Sempronius cognouit, putans se rem habere cum virgine priùs cupita, & per vxorem Mæuij promissa, quum tamen

men cum ipsa Mæuij vxore
furtim & per ignorantiam
condormiuerit. In hoc enim
casu nunc quæritur, An is Sē-
pronius accusari à Mæuio tā-
dem possit de commisso
cum vxore sua adulterio, pu-
tans scilicet se stuprassē vir-
ginem, non alienam vxorem
commaculasse? huius itaque
quæstionis solutio tota ex
priori casu enarrato, depen-
det. Quintò, † quādo ob diu-
turnam mariti absentiam,
quem mortem obiiisset crede-
bat, cum alio marito matri-
monium contrahit & con-
summat, cap. in præsentia, &
ibi duæ glossæ, vna in verb.
Viris. altera in verbo, Do-
nec certum nuntium, ext. de
sponsalibus & matrimoniis,
& c. cum per bellicā, xxxiiij.
40 quæst. ij. Sextò denique † pri-
uatur maritus iure accusandi
suam vxorem de adulterio,
quoties post adulterium com-
missum, vxorē ad se recepit,
reconciliauit, & cum ea con-
cubuit, cap. quemadmodum,
ext. de iureiurand. & cap. si il-
lic. xxiiij. q. iiij. Porro omne
41 † adulterium quoties publi-
cum est, adeò iura cōtēnunt,
vt omnibus & singulis etiam
ignotissimis, & quāmaximē
alienis permittant accusare.
& ad Iudicem adulteros
& adulteras deferre. Verūm
quoties in adulterio commif-

so contingit ignotum aliquē
accusare alterius vxorem, pa-
ter & maritus vxoris in ac-
cusatione omnibus aliis præ-
ferendi sunt. Et si ipse ma-
ritus vxorem accusare detre-
ctet, pater solus accusare po-
test. Et si ne hic quidem ean-
dem accusare velit, tum tan-
dem cuique etiam ignotissimo
permittitur alterius vxoris
adulteræ accusatio, lege j.
§. si simul, & l. si maritus. §. si
ante, ff. ad legē Iul. de adul-
42 ter. Quisquis † præterea alte-
rius vxorem publicè & aper-
tè sollicitat ad adulteriū, aut
inhonestè contrectat, adeò vt
hac gratia apud Iudicem de
illata ei, aut improbitate so-
licitantis conqueratur, is pu-
niendus est exilio, aut simili
punitioe arbitraria Iudicis,
etiam si nullum adulterium,
aut nullum aliud malum in-
de subsecutum fuerit. Porro
43 † copulatrices, aut lenones,
qui suo studio honestas vxor-
es ad adulteria sollicitant, &
perducunt (etiam effectu non
secuto) secundum iura puni-
untur capitaliter, l. final. C.
de spectac. & sceni. & leno-
libro xj. & in Authent. de le-
nonibus. §. præconizamus, in
glos. in verb. Inuitam. Ludo.
Ponta. in singu. suis, in verb.
Pœna, versiculo, qui donum.
Nec hoc loco omittendum
lenocinij crimen esse maius

- adulterio, secundum glossam, Bartol. & Doct. in le. athle-
 4 tas. §. ait Prætor, qui lenocin-
 5 nium, ff. de his qui notan. in-
 famia. Secundum consuetu-
 dinem verò, damnantur exi-
 6 lio, aut alia punitione arbi-
 traria iuxta varietatem re-
 gionum & ciuitatum. Nam
 7 iuxta consuetudinem olim
 Gandensium, copulatores
 damnabantur exilio: copu-
 8 latrices ¶ nisi præcissione, ta-
 9 met si hodie nisi præcissio-
 10 nem commutarunt installa-
 tione, theatro iustitiali, aut
 pellerino. Nouissimè hoc de
 adulterorum punitione adii-
 cere libuit, ipsos secundum
 iura ciuilia, nusquam loco-
 rum esse liberos, ne in tem-
 plis quidem, aut cœmeteriis,
 in Authent. de manda. Prin.
 §. quòd si delinquentes, colla.
 ij. versicul. Neque glossa. in
 verb. Publicus latro, in cap. in
 ter alia, ext. de immunita. Ec-
 cles.

De permissione adul- terij.

C A P. X C.

S V M M A E.

- 1 Lenocinium mariti puniendum exilio.
- 2 Maritus ex vxore quæstum faciens, punitur exilio.
- 3 Clancularium vxorù adu-
 2 terium, per maritum non est dese-
 3 condennandus, quoties ex
 vxor

rendum Iudici.

4 Signa manifesti, & certi ioccul-
 ti & incerti adulterij.

5 Coniectura adulterij elicitur ex
 loci qualitate, personarum qua-
 litate, & actu, & modo.

6 Mariti improba in vxoris adul-
 terio commentia non est feren-
 da Iudici.

7 Francorum frequentia adulte-
 ria, vnde nascantur.

8 Franci de adulterio nullam fe-
 runt sententiam pœnalem Iuri.

9 Exemplum.

10 Alterum exemplum.

1 C V T ex supe-
 riori capite cõ-
 stat grauitè
 esse puniēdos,
 qui turpiter
 adulteria committunt: ita nõ
 minus puniendi sunt, qui vxo-
 ris adulteria cum illo satyri-
 co dicente (non omnibus dor-
 mio) dissimulanter ferunt, &
 vxores suas in ea turpitudine
 quasi fouent, & alūt. Maritus
 1 figitur, qui sciens volēnsque
 dissimulat, & permittit vxo-
 rem adulterari, ita vt nec ver-
 bis, nec re vlla illi adulteran-
 ti obstitat, nec ipsam ab adul-
 tero retrahat, vel nec ipsam
 à se dimoueat, is ob vxorij
 adulterij dissimulationē da-
 mnandus est exilio, aut alia
 simili pœna arbitraria Iudi-
 cis. ¶ Multò igitur magis di-
 ctis pœnis, aut acrioribus est
 condennandus, quoties ex
 vxor

vxoris adulterio, vllum sibi
 quæstum parat, aut lucrum:
 hoc enim faciendo, crimen
 præterea committit lenocini-
 nij, lege ij. §. lenocinij. ff. ad
 l. Iuliam de adulter. & l. ij. C.
 eod. titul. & ibi glossa. † Ve-
 rum hic sciendum, si adulte-
 rium vxoris non fuerit ma-
 nifestum, nihilque de eo cer-
 ti habeatur in ore, & notitia
 vulgi, præter incertam suspi-
 cionem, & rumorulum popu-
 larem, quem maritus faci-
 le sua prudentia, & probita-
 te tueri posset & tegere, in eo
 casu non est maritus vxori
 cohabitans condemnandus
 de dissimulato vxoris adul-
 terio. l. sine metu. C. ad legem
 Iul. de adulr. Nam hoc singu-
 lis à natura recto dictamine
 insitum est, vt domesticos om-
 nines, atq; adeo vxoris pro-
 pria vitia tegant, & probi-
 tatem tueantur, sicubi pos-
 sint & valeant. Sed quan-
 do † huiusmodi adulteria
 censenda sint aut manifesta
 aut clancularia, & ex quibus
 coniecturis adulterij certitu-
 dinem potissimum collige-
 re conueniat, vt citra repre-
 hensionem, & cum omni
 æquitate, vxoris adulterium
 maritus accusare possit, aut
 celare: suaserim, vt mari-
 tus de huiusmodi coniectu-
 ris Iurisperitos, Doctores,
 aut ipsum Iudicem consulat:

Ita enim minus peccabit, &
 tutior erit à permisi adul-
 terij crimine. Coniecturas
 autem de certitudine vel in-
 certitudine adulterij vxor-
 um commemorat glossa su-
 per verbo, In ipsis rebus, in
 l. quod ait lex. ff. ad le. Iuliam
 de adulter. Nam ibi glossa
 tria potissimum narrat, vn-
 de censuram, & coniectu-
 ram quis facere debeat, de
 adulterij certitudine, aut
 incertitudine. Nam † obser-
 uanda esse iubet, scilicet lo-
 cum adulterij, qualitatem
 personarum, & actum & mo-
 dum adulterantium. De loco
 autem considerabit an is opa-
 cus fuerit & tenebrosus, an
 luculentus: an prophanus, an
 sacrat: nam in locis clavis
 & sacrat: nullum suspican-
 dum est futurum adulterium.
 De qualitate autem perso-
 narum videbit, an cognati,
 an affines, an alieni: an Ec-
 clesiastici fuerint, an laici &
 seculares: nam in cognatio-
 ne, affinitate, & ordine Ec-
 clesiastico, nullum suspica-
 mur intercidere posse adul-
 terium. De actu denique
 considerabit modos, & ge-
 stus, & signa: nempe, mutua,
 eaque aut aperta, aut secreta
 oscula, pudendorum liberas
 & mamillarum faciles con-
 tractationes, & contactus, aut
 mutuos ad collum amplexus:

Quandoquidem si hæc signa, simul conspicientibus aliis, contingant, argumētum certum est de commisso adulterio, vti etiam proximè præcedenti capite nonnihil attingimus. † In quo certo adulterio, si quispiam maritus ita esset facilis, & eò peruenisset impudentiæ, vt ad vxoris sce lus dissimulare planè vellet, & libenter contra clamores vulgi conuiuere, & nullo modo vellet, nec optaret eam deferre ad Iudicem: in eo casu ipse Iudex non feret ridiculam mariti conuiuentiam, sed ex officio per rumores populares causam ager, & litem intentabit contra illum facilem maritum, & permissorem adulterij vxoris, vt honestas venerabilis matrimonij vel apud alios quosuis tali exemplo & punitione exterritos conseruetur. Galli & Franci tamen, † quoniam nihil mali de vxoribus suspicantur, sed ipsarum fidem, & honestatem semper habent certissimam, & fortiter ex eo tueantur, ideò vxorum suspensiones & susurros ferè boni consulunt, excusant, & defendunt: nempe, ex amore conjugali vehementi, credentes semper recta & honesta circa vxores contingere. Et si quid mali aliquando rumoris de iis audiant, illud syncerè & candidè interpretantur. Ideò non mirum, si in Regno Fræciæ (quod tamen dolendum est) adulteri ex consuetudine liberius peccet: Nempe quòd de adulteriis committendis rarò suspicentur, ideòque rarius puniantur, vt dicit Ioan. Fab. in l. consuetudinis, colum. vlt. C. que sit longa consuet. Et idem alibi dicit in §. ex non scripto, colum. penul. vers. sed quaeritur, an consuetudo, Instit. de iure natu. gèr. & ciuili. Nam in † illo loco apertè testatur, in Regno Fræciæ nunquam visum fuisse, vt ob adulterium quis puniretur pœna iuris. Idem in d. §. item lex Iulia, institu. de publi. iudic. Imò ait idem Io. Faber, in Fræciæ tam parui æstimari adulteria, vt ea vix peccata & crimina existiment, sed potius lepidam, & præclaram industriam, & audaciam: hinc nostrorum temporum calamitatem, nò præter rationem maximopere deplorat. Non est (inquit) fanitas à vertice vsque ad plantam cedri, liliū confirmatur hyssopo. Quid enim (inquit) nobiles scribunt in hospitorum parietibus, iuxta armorum insignia, quod id non sapiat? Hactenus ille. † Quòd autem ob candidam interpretationem, & ob famam semper maritorum de vxoriis

vxoris vitii opinionem: de
 inde quòd ob iustitiæ impu-
 nitatem in Francia adulte-
 ria sint frequentia, id norunt
 qui aliquot annos ibidem cõ-
 morati sunt. atque ipse (non
 ad gentis diffamationẽ, sed
 ad vitiorum patriæ correctio-
 nem) multis exemplis didici,
 & his duobus subiectis conte-
 stari potero. Ego enim tem-
 pore quo Aureliæ studiorum
 gratia habitarem, noui quẽ-
 dam iuris scilicet candidatũ
 (vt putabant parentes) qui
 Veneris castris fuit addictior
 quã Bartolo aut Baldo, qui-
 que voluptuari, scortari, suis-
 que malebat obsequi turpi-
 bus affectibus, quàm sese ma-
 cerare, & conficere studiis. Is
 (inquã) formosulus iuris can-
 didatus deperibat virguncu-
 lam quãdam, cum qua capta-
 to tempore sæpe iocabatur,
 potitabat, & colludebat, tan-
 dem audacior factus cœpit
 eandem sollicitare, vt ipsa sui
 copiam faceret, ad quod ipsa
 astutula respondit, sese ipsam
 hoc facis desiderare, atque ob
 id etiam nihil tam candido
 amico negare velle, sed me-
 tuere parentes, ob quos (etsi
 maxime vellet) non auderet
 committere: sed dabo nobis
 (inquit) consilium benignius
 ac tutius: vt audiui è parenti-
 bus, puto me propediem fu-
 turam sponsam, quum igitur

duabus hebdomadibus, aut
 mense vno nupta fuero, tum
 me alloquere, & quod vobis
 pete, nihil tibi denegatũ iri
 senties: quod à iuvene tenta-
 tum & factum fuit sæpius.
 Huiusmodi exempla an non
 frequentissimè contingant,
 norunt qui nobis inde recen-
 tes reuertuntur. Aliud exem-
 plum † in eadem celeberrima
 ciuitate, certo certius con-
 tigitisse cognoui: in qua mihi
 admodũ familiaris fuit qui-
 dam Alemanus, iuuenis pro-
 ceteri corporis, cute nitida, fa-
 cie formosa & blandula, to-
 tòque corpore amabilis. Is
 (inquã) Alemanus à multis
 matronis amabatur, quarum
 vna mercatrix pannorum fer-
 ricorum, eundem per pedis-
 sequam sæpe compellare ius-
 sit, & sæpius in templo, atque
 eundem inuitare ad repotia
 nocturna, Dicens, si ipsi pla-
 ceret, vt heram suam subinde
 inuiseret, futurus ei gratus,
 & quòd cum ea citra suum
 incommodum voluptuaretur.
 Ille igitur (vt iuuenilis
 animus ad huiusmodi per se
 satis est proliuis) se factu-
 rum promisit, & quando cõ-
 modũ ipsi videretur, sibi signi-
 ficari postulauit. Eadem itaq;
 pedissequa post pauculos dies
 eundem in templo secretò cõ-
 uenit, & dixit, Vesperi erit
 opportunum: nam herus no-

ster hodie profectus est (nam hoc vulgò apud eas est in pro uerbio) Parisios, Quocirca me eminus sequere, & vbi me intrantem conspexeris, ibi vesperi pulsabis, a stabo ipsa tibi apertura ad ostium. Hic Alemanus memor huius oblationis in crepusculo domũ adiit, pulsauit leniter ostiũ, actutum intromittitur, in cubiculum tapetis ornatum inducitur, vbi paratum reperit symposium: mox ab ancilla, vestibus exiit: monstratur lectus penè regalis, cui incubuit dicta bellula matronula: cedit ancilla, itur cubitũ, ibiq; suam reperit amasiam. Postridie eadem ancilla cubiculum intrat, heram excitat, surgere iubet, ne herus forsitan inexpectatus eos in opere tali opprimat, & cõperiat. Surgitur itaq; ientatur splendide, & talis Athleta promunere, & pro re bene gesta donarium à sua accipit, holofericã crumenuam, cui ipsa octo inseruit coronatos aureos solares. Hanc rem is (vt plenus erat rimarum) cõmemorauit vni suorum sodaliũ, qui tam facetum actũm ridens, eamus (inquit) ad eandem, & emamus hac pecunia ab eadem aliquot vlnas holoferici: placuit consilium, eunt eõdem, reperiunt in taberna mercatoria maritum præsen

tem, salutant ipsum, salutant vxorem, quæ vultũ habebat in manu, & se bellè componere norat, poscunt holofericum pro thorace, proferuntur varia, vxor iubet maritũ elegantiora ferre è penitiori cubiculo domus: dũ is se ad ea ferenda recipit, vxor iij. vlnas abscindit, & pecuniam reddit. Interim maritus redit cũ iij. aut iij. sarcinulis, iubet vxor reportare, quòd conuentum esset inter ipsos, dicit sibi solutum esse, & se pecuniam in casulam argentariam immisisse. Reportat maritus holoferica: redeunt salutata vxore emptores cum holoferico, & pecunia. Huiusmodi exempla metuo, ne plura fiant, quàm velim, & quàm sit salutiferum, potissimum ob maritorum laxitatem, & iustitiæ nimiam facilitatem. Sed quod iustitia nõ punit, id plerunque punit vltor scelerum Deus. Nam hic Alemanus post pauculos aliquot menses, stans pro foribus suis, nihil mali suspicãs, ab impurissimo inuaditur le none, & sine vlla verborum controuersia, pugione confoditur. Quocirca metuar quisque iudicium, & vindictam diuinam, tametsi ad sua vitia iustitiam conuiuere congnouerit.

De

1 Q
2 Le
3 Le
stat
4 Lem
5 Tri
yll
6 Du
7 Qu
con
ple
8 Le

1

scel
scor
ex o
nic
cit:
por
ma
aut
gra
at
cer
tin
2 rito
qui
nor
to
qu
fac

De latrocinio.

C A P. XCI.
S V M M A E.

- 1 *Quādo cōmittatur lenocinium.*
- 2 *Lenociniū cum peccato merito-
rio collatio.*
- 3 *Lenociniū apud Ethnicos dete-
statio.*
- 4 *Lenociniū poena ex iure capitali.*
- 5 *Tria requiruntur, vt lenones
ultimo afficiantur supplicio.*
- 6 *Dua vices cōsuetudinē faciunt.*
- 7 *Qui lenones cōsilijs, fauore, ope,
consensu, iuuant, ij pari poena
plectuntur.*
- 8 *Lenonum condemnatio mitior.*

- 1 **G**ENERALIS adulterio crimi-
nent est leno-
ciniū, hoc est,
nefarium illud
scelus, quo quis ex publicis
scortationibus, ex adulteriis,
ex deforationibus, aut ex for-
nicationibus sibi quæstum fa-
cit: non quidem proprio cor-
pore, sed virgines, mulieres, 4
matronas, aliorum vxores,
aut meretrices, huius quæstus
gratia ad actum venereum,
aut publicè aut occultè pellicens,
vel etiam ad hoc priuatum
domi alens, & ex eo merito-
2 ritorio quæstu viuēs. † Quod
quidem peccatum lenociniū,
non est scelere inferius pecca-
to merito, hoc est, eo, quo
quis proprio corpore quæstū
facit, teste Vlpiano in l. pa-

lām, §. lenocinium, ff. de ritu
nuptia. & in l. athletas, §. j. ff.
de his, qui notan. infra. Nā vt
hoc speciale est, & ex vnus
fœminæ libidinoso amore
nascitur, ita lenociniū gene-
rale est, & plures ad suā libi-
dinē explendā, quæstus gra-
tia, perducit. Quum autem
† per sese vel apud Ethnicos,
vt puta apud Lucianū in ama-
toris, & apud alios complu-
res, lenocinij crimen in pri-
mis sit detestabile & abomi-
nandum, multo maiori odio
apud Christianos illud habe-
ri debet: idēque hoc lenoci-
nium communis leges gra-
uissimè puniunt, l. j. §. qui le-
nocinij, & l. athletas, §. qui le-
nocinij, ff. de his, qui notant,
infra. & l. j. §. lenocinij, & §.
qui hæc, ff. ad leg. lul. de adul-
ter. l. de crimine, §. fin. & l. ita
nobis pudor. C. ad leg. lul. de
adulter. Authent. de lenonib.
per totum. coll. iij. Præterea,
4 quicumque † huiusmodi leno-
cinia committūt, hoc est, qui
publicè ex scelerata, & me-
retrici vita mulierum, aut
propriarum vxorum, aut fi-
liarum, aut aliarum etiam
quarumcūque, qui (inquam)
ex his publicè turpem quæ-
stum faciunt, pecuniam me-
rent, & exinde viuunt, ij pu-
niēdi sunt ultimo supplicio,
aut malæ crucis suspendio, §.
præconizamus. & ibi glōf. &

Bartol. in authen. de lenonibus. colla. ij. Verùm hic notandi sunt tres modi, quos in lenocinio cõcurrere oportet, priusquam lenones ad vltimum supplicium, aut patibulum damnari possint. Primò, vt mulierem ad hunc meretricium actum persuasionibus, aut præmiis, aut precibus perduxerint: & hoc ex consuetudine sæpius facere sint soliti, vt vult glo. in dicto §. præconizamus. Atque hic cõsuetudinem intellige, quoties factum bis contigerit: Nam quum in aliis multis, ad consuetudinem firmandam requiratur frequens & sæpe iterata commissio: in hoc & simili crimine duæ vices, id est, bis commissæ faciunt & confirmant consuetudinem. l. ij. circa finē. cum ibi not. C. de episcopali audientia. Deinde vt ex ipsius vita nefaria, & avaritia, sibi quæstum fecerint, & pecuniã acceperint. Tertiò, vt eam sibi ad dictum actum subiectam fecerint, & morigeram, aut promissis, aut præmiis, aut aliis quibusuis modis. Porro hoc vltimo supplicio, tvel patibulo non solum damnantur ipsi lenones publici, sed etiam omnes quicunque aut ad stuprum, aut ad incestum, aut ad adulterium, aut ad deflorationem, aut ad

fornicationem, aut scortationem vlllo modo, consiliis, fauore, & ope, & consensu, per publica lenocinia coadiuuerunt, & cooperati sunt, vltimo supplicio vel patibulo fuispendio etiã damnandi sunt, l. aut facta. ff. de pœnis. l. sæpe. in fine. ff. de verborum significatione. l. prima. ff. de seruo corru. l. ij. §. ij. l. qui domum suam. l. is cuius ope. l. mariti lenocinium, ff. ad legē Iul. de adulter. l. ij. & l. castitati. C. eod. tit. de adulter. Hactenus ipsa iura dictos lenones enarrato vltimo supplicio puniri iubent. Verùm quum aliquanto videatur ea sententia leuior, ideò hoc peccatũ multi mitius puniri malunt. Et ego quoque qui Senatui Brugēsi, ac aliis, multis annis fuerim à consiliis, & lenonum punctionibus sæpe coram adfuerim, nũquam cõspexi dictos lenones, aut lenas, aut adulteros, vltimo supplicio damnari & puniri, sed aut exilio ciuitatis, vel regionis, aut theatri installatione, aut virgarum flagellationibus, aut similibus pœnis citra mortē. Hæc habui pie Lector, quæ de hoc lenocinio tibi volui cõmunicata. Si tamē de hac materia plura desideres, per me interim Ia. de Bello visu in sua practica in rub. de lenonibus, per legas licet.

De

1 Stup
3 Stup
rius
4 Stup
Et
5 Stup
quon
6 Stup
cat
stup
7 Da
scen
mon
8 Virg
con
9 Tut
qua
fena
salli
tari
ris,
12 Virg
tra

gru
Stu
lice
qui
1 cap
& f
def
quoc

De stupro.

CAP. XCII.

SVMMAE.

- 1 Stuprum quid, & nume. 2.
- 3 Stuprum est duplex, voluntarium, & violentum.
- 4 Stuprum voluntarium quid, Et quomodo puniendum.
- 5 Stuprum violentum quid, Et quomodo plestendum.
- 6 Stuprator cogendus, vt vel ducat stupratam in vxorem, vel stuprate de dote prouideat.
- 7 Damnum non est stuprate poscendum post alterutrus matri monium.
- 8 Virginem impubere stuprare conans, damniatur exilio.
- 9 Tutor stuprans pupillam suam, qua poena afficiendus. Quid de feudatore stuprante filiam vassalli. nume. 10. Quid de feudatario vitante filiam feudatarii. nume. 11.
- 12 Virginis iuramento statur contra stuprantem.

VM hic in libidinū varias species incidimus & de earum punitione, congruo ordine hic sese profert Stuprum, quod vocabulum, licet subinde generaliter pro quibusuis luxuriæ speciebus 1 capiatur, † specialiter tamen & strictius hic pro virginum defloratione accipiendū est, quod certè malum est grauif

simum, & acri animaduersione plestendum. Nam si ob furum rei temporalis iure aut cōsuetudine in crucem fures subripimus (sicuti post suo loco declarabimus) quo quaso, supplicio afficiendi sunt, qui virginum florem & virginitatem, thesaurū incomparabilem, callidè vel violèter eripiunt? & famā & nomen bonū, quibusuis diuitiis potius auferunt, & sinistra furantur? Certè nō leuiori poena mihi damnādi videntur, quàm rerum temporalium fures: imò multò acerbius. Est † autem stuprum ordinariū crimē, quod in virginē viduāque honestè viuentem committitur. Istud duplex est, † voluntarium, & violentum. Voluntarium est, quod † volente & cōsentiente virgine vel vidua committitur: cuius poena est publicatio dimidiæ partis bonorum in stupratore honesto: in humili verò, ac persona vilioris qualitatis, poena erit flagellatio, ac corporis coërtio cum relegatione vel exilio. §. item lex Iulia de vi. Instituit de public. iudi. † Violentum stuprum est, quando virgines vel viduæ per vim opprimuntur vel abducuntur: & dicitur propriè raptus, cuius poena capitalis est, quam parètes vel cognati ipsi sumere possunt à rapiēte, si in actū

&

& flagrati crimine ipsum deprehenderit, vt C. per vniuersum ti. de rap. virg. seu vidua. necnon sanctimoni. hoc est, si virginē aut viduā nō diffamata aduersus eius voluntatē vitiauerit, virginaliq; aut viduali decore seu honore priuauerit, vi expugnata ipsius pudicitia: is facinorosus malefactor capitis di. scrimen aepœnā incurrit: debētq; ex accusatione cōpressarū in prosequutione maleficij, quemadmodū prædo seu raptor, gladio truncari, atq; ita dictis rationibus constupratores plestuntur per iustitiā secularē. Sæpius tamen per Curia spiritali puniuntur, quoties supra sunt, cum constupratarū consensu. Per iustitiā vero (vt diximus) secularē, quoties virginibus aut viduis stuprum offertur per vim & violentiam, idque gladio. Porro de stupro violento (quod raptum vocant) latius infra suo loco tractabimus, Cap. de raptu. Hic interim animaduertendum est, ludicem ecclesiasticū cogere posse stupratorem, vt in vxorem ducat stupratā: aut vt ipsū de digna dote prouideat, per quam alteri tandem possit honestē nubere: atque hæc pœnæ quidē statuendæ sunt, non ex arbitrio Iudicis, sed stupratoris, vt is stuprator cogente Iudice al-

terutrā pro arbitrato eligat. Verūm † ista locum tantū habent ante alterutrius contractum matrimonii, sic vt stuprata, per Iudicē à stupratore, iniuriæ, & damni reparationē postulet, priusquam is stuprator aliam vxorē ducat: aut antequam ipsa stuprata alteri nupserit, & cum alio matrimonium cōtraxerit, vt in c. j. & cap. peruenit. ext. de adulr. & ibi D. Abb. Si autem ipsa stuprata differat sibi illatæ iniuriæ reparationem exposcere, vsque ad alterutrius initum & cōtractum matrimonium, in eo casu negotiū censetur inualidum & extinctum. Nam tunc ipsa suo damni repetendi iure planē priuatur, vel ob hanc causam, quod stuprator eo casu sua careret & destitueretur optio ne eligendi alterutram pœnam, de qua diximus. Qui autem molitur virgunculā timuberem decē aut vndecim annorum, nondū viripotentem, stupro polluere, is certē damnāndus est exilio, aut alia punitione, seu pœna arbitraria, iuxta qualitatem & conditionem personæ, etiam si actu eā nō violasset, aut violare potuisset. Nam qui sunt cōditionis humilioris, hi in metallum damnantur: honestiores verò personæ in insulam relegantur exules, l. si quis aliquid

quid. §. nondum. ff. de pœnis. quod proculdubio notandum est, quia hodie hæc pœna non reperitur correctæ, neque immutata: nã huic consentiunt Docti, in d. §. itẽ lex Iulia. de vi, vbi gl. eadẽ etiã cõfirmat: tamerli Jacobus de Bellouisu in sua solenni practica iudiciaria ti. de lenonibus. nu. 33. defendat violantes virginem immaturam nondumque viri potentẽ, non teneri de stupro. l. Iulia de adulter. sed l. Aquil. de vulnerato, l. si quis aliquam. §. quæ nõdum. ff. de pœnis, l. si seruus seruum. §. si oliuam. ff. ad l. Aquil. l. si stuprum, in fin. ff. de iniur. Tutor verò, qui † suam pupillã, & suæ tutelæ cõmissam constuprauerit (etiam si id fiat cum ipsius voluntate) is puniendus est per Iudicem secularẽ exilio seu deportatione, & bonorũ omnium proscriptio, l. j. C. si quis eam, cuius tutor fuerit, corruperit, Ratio est, quòd is tutor, patris loco tali pupillæ datus fuerit: nempe, vt illam curet, defendat, aliat, doceat, bonisq; moribus eam potius instructam curet, quàm vt ipsius bona curet & defendat. Nam hæc secundaria tutorum esse debet cura, illa verò prima & præcipua. Quocirca quasi incestuosẽ illam stuprat, quam filix loco tu-

randam assumpsit, nõ vt eam sibi commissam liberius stupro contamine, l. ij. ff. de administratione tutorũ. & Institutur. eodem lemmate seu titu. in princip. de tutel. Similiter dicẽdum est de puberum iuencularum curatoribus, † Postremò si dominus feudator circumueniret, seduceret, & condormiret filix virginis sui vasalli seu feudatarij: is vasallus omni ex parte exẽptus fieret à domino feudatore. † Cõtrã verò, si vasallus cõdormiret filix virginis sui domini feudatoris, ipse suum feudum, cum omnibus dependentiis perderet, vt etiã suprã in Cap. de adulterio meminimus. Et † virginis iuramento statur, contra stuprantem, quòd fuerit virgo, Chassaneo teste super Rubri. *Des iustices & droitz d'icelles*, in verb. *Et droit d'icelles*, numero. 38.

De fornicatione.

CAP. XCIII.

SVMMAE.

- 1 Fornicatio quando committitur.
- 2 Fornicatio prohibetur iure diuino, & iure canonico.
- 3 Fornicatio cur à iure civili permittatur.
- 4 Fornicationem, qui peccatum mortale negat, errat.

INT.

- I** NTER species† libidinū præterea cōnumeratur fornicatio. Est autem fornicatio, rem veream exercere cum mulieribus inuptis, cum viduis, & meretricibus, & cōcubinis, c. meretrices, xxxij. q. iiii. Quæ quidem fornicatio, tametsi cæterarū sit leuissima & simplicissima, est nihilominus peccatū mortale, & iure diuino prohibita, teste ipso Christo, qui fornicatoribus † penam iudicij comminatur, & teste ipsius Christi Apostolo Paulo, qui à beatitudine superna ubique expresse excludit, ad Galatas v. vbi, præmissa fornicatione & aliis vitiis, submittit. Qui talia agunt, regnum Dei nō possidebunt. solum autem mortale excludit à regno Dei, ergo &c. & ad Corinth. vj. Fugite fornicationem. & Clement. ad nostrum. & ibi gl. in verb. Non est, de hæreti. in Clem. Quo circa de iure Canonico & hodie prohibitus est cōcubinitus, qui tamen tanquam licitus permittebatur de iure civili, l. in cōcubinato, ff. de cōcubi. Ideoque † etiam per iustitiam secularem nulla fornicatio punitur, sed eam maioris mali vitandi prudenter dissimulat, & cōnuēdo per-

mittit: nō quidem vt licitam & crimine vacuam: tametsi sint, qui, vt suæ libidinis stimulis patrocinentur, fornicationem naturale peccatū dicunt, parūque per se habere mali, & à peccato mortali multum esse alienā, miserè sese interim decipiētes. † Nā secus testatur ipsa veritas Christus, vt supra: & Apostolus Paulus, ex verbis Dei, fornicatoribus regnum Dei negat, à quo solum peccatum mortale excludit. Igitur velint nolint, fornicatio gratiā Dei excludit, & cum peccato mortali coniuncta est, vt etiā notat Panor. in c. inter opera, ad fi. ext. de sponsalib.

De incestu.

CAP. XCIIII.

S V M M A E.

- 1 Incestus in libidinis speciebus crimen grauissimum.
- 2 Incestus fit cum sanguine carnali, toro cōiugali, gradu fidei, & spiritali nobis coniunctis.
- 3 Incestus punitio, variè capitalis est.
- 4 Incestus punitio ex iure civili, & iure canonico: extra matrimonium, & in matrimonio. & nu. 5. 6.
- 7 Qui neptem cognoscit citra dispensationem, incestū committit.
- 8 Concubitus cum nepte in matrimonio dispensato, vel per igno-

ratiã personã, nõ est incestus.

- 9 Incestus punito est, & spiritua-
lum & secularium iudicium.

- 1 VANTO forni-
catio est inter
† venerea cri-
mina leuior,
tantò incestus
est suo scelere grauior. Est

- 2 enim incestus, † venerea per
agere cū consanguineis, cum
affinibus. c. lex illa, xxxiiij. q.
j. cum monachis, cum nõnis
vestalibus, ac ordine ecclesia-

- 3 stico insignitis. glos. not. in c.
virginibus xxvij. q. j. Item, cū
illis, qui nobis gradu, & cog-
natione spiritali, & Fidei
Sacramento in Baptismo, cõ-
iuncti sunt. c. si quis cum ma-

- 4 tre, xxxiiij. q. ij. Quisquis † gi-
tur hoc incestu se cõcaminat,
is capitaliter puniendus est.

- 5 Sed diuersimodè. Nam † qui
nefandissimo incestu cogno-
uit matrem, sororè, neptem,
aut filiam, is multò seueriùs
puniendus est, quàm adulte-
ri: nempe, morte publica &
infami, & omnibus detesta-
bili, vt eius exemplo ter rean-
tur ceteri, per tex. in l. si adul-
terium cū incestu. & ibi Bar.
Ang. & Alberi ff. ad le. Iul. de
adult. quia pœna incestus est
per illũ text. capitalis pœna,
secundũ gl. j. ibi. & Iacob. de
Bellouisi, in sua praxi, tit. de
lenonib. in fin. per illũ tex. &
notatur in c. ij. & c. ex literis,

ext. de eo qui cogno. cõsang.
vxor suã. & sic patet, quòd im-
ponitur grauior pœna pro in-
cestu, quã pro adulterio: vt &
colligitur ex d. c. ij. & ibi gl.
ext. de eo qui cog. corf. vxor.
suã. Vide d. l. si adulteriũ cū
incestu. in princ. & c. adulte-
rij malũ. xxxij. q. vij. Cõtingit
† autem incestum committi
simul cū adulterio, aliquãdo
sine matrimonio, aliquando
iuris errore: aliquando san-
guinis contaminatione, quæ
ferè omnia admittunt suas
distinctiones. Ceterũ de pœ-
nis omnifariãm coitus illiciti,
extat optimus libellus seu
tractatus Pauli Grillandi. Et
tractatur in l. si quis viduam,
ff. de quæstion. Et Papinianus
inquit: Si adulterium cū ince-
stu committatur, vt puta cum
priuigna, nuru, nouerca, mu-
lier similiter quoq; punietur:
Id enim remoto etiã adulte-
rio eueniret, d. l. si adulteriũ
cum incestu. ff. ad le. Iuliã, de
adult. & §. stuprum, per totũ.
Auth. de incest. & nefar. nu-
ptiis, per totum, colla. ij. atq;
ita iuxta iura ciuilia, † Ponti-
ficia autem iura iamiam dic-
ctos incestuarios puniunt pœ-
nitentia publica, ad discretio-
nem & prudentiam Officia-
lium & aliorum iudicium, d.
c. si quis cū matre. xxxiiij. q. ij.
† Quisquis verò cognoscit &
polluit neptem suam, is certè

- incestum committit, etiam si eadem neptis matrimonio illi esset coniuncta: nisi certe in eo matrimonio ipsi per
 8 † Summum Pontificem, hoc dispensatum esset: aut nisi iuramento se adstringeret, quod ante congressum venerum cum nepte, non praesciuisset fuisse
 9 neptem. † Porro de hoc crimine incestus, celsuras & iustitiae spirituales & seculares, singulari in suis & sibi subiectis cognoscunt: propterea quod incestus crimen sit misti fori.

De raptu.

CAP. XCV.

SVMMAE.

- 1 Raptus Flandricè continet duo, scilicet vray & ve cracht, &c.
- 2 Raptus quid sit.
- 3 Raptus vt varius, ita punitio varia.
- 4 Crimina magna cœcernunt duo, partem aduersam, & fiscum, vel iustitiam.
- 5 In criminibus igitur qui offenduntur. & nu. 6.
- 7 Raptor (etiam si cum cōsensu raptæ) remissionē impetrare debet.
- 8 Parentes raptū filie dissimulantes, puniendi sunt ex illo.
- 9 Quādo in raptu vis committitur.
- 10 Meretricibus, de vi conquerentibus, non est credendum.
- 11 Virginē in lupanari vi constuprans, nō punitur criminaliter.
- 12 Meretricibus conuersis, nulla vis inferenda est. nu. 13.

14 Rapiens impuberē, punitur exilio vel capite.

15 In raptu punitur voluntas, & conatus, vt factum.

16 Rapta non potest nubere suo raptori, ex iure ciuili.

17 Rapti puniti sunt, vt rapti.

18 Sponsus sponsam rapiens, quomodo puniendus.

19 Maritus uxorem rapiens, non est puniendus.

20 Meretrix virū rapiens, an punienda.

RIVS QVAM
 pie Lector in
 hoc capite raptus declaratio
 nem aggredia

mur, prius hoc te scire volo, apud Flandros crimē raptus, bifariā intelligi, & distingui, tñepē de eo crimine, quo alicui mulieri vis & violētia infertur ad actū venerē, quod crimē vocāt (vray & ve cracht) Deinde de eo crimine: quo mulier vi abripitur, & ad arbitriū raptoris aliquid abducitur, vt ea (quia nō licitē) saltē illicite potiri posset, vulgō hoc crimē vocāt (ontscaken) Porro hæc duo crimina, licet vulgō in nostris regionibus, voce & re differāt, in iure tamē eodē nomine appellātur: scilicet raptus. Quocirca nos quoq; vulgi diuersa appellatione dissimulata, vtraq; crimina sub vno titulo, & cap.

Rap

Raptus, declarabimus, quòd iura eorundè distinctionem nullam ponant, sed ambo rap-
 2 prum nominent. Est † autem raptus, quoties mulier aut virgo improbè vel vi abduci
 5 tur, vel vi corrûpitur, idq; diuersimodè, vt ex sequentibus punitionibus pernoscetis cla-
 3 rius. Nam † quicumq; virginè, viduam, religiosam, aut quâlibet aliam honestam mulie-
 rem aut rapit, aut ad actû venereum vim infert, is puniendus est gladio, & honorû cõ-
 fiscatione, l. vnica, C. de rapt. virg. l. raptores virginû. & in l. si quis non dicam rapere. C.
 de Episc. & cler. Simili quoq; 6
 pœna damnantur, quicumque aut consilio, aut fauore, aut ope vlla ad dictû raptû coadiu-
 uerunt. d. l. vnica. §. pœnas autem. & d. l. raptores virginû. Nec excusaret, si diceretur,
 aut si ipsa rapta diceret, omnia acta fuisse sua voluntate & cõsensu: quia nec ius,
 nec iustitia ipsa talibus excusationibus cõtrèa forèt: quòd
 4 huiusmodi commissa, & facta cõcernant, nõ solùm partem aduersam, & conquerentem, sed etiam concernant ipsam Iustitiam, vel Fiscum, iustitiæ legalis partem alteram. Cui Fisco aut Iustitiæ nõ ob id satisfactû est illico de illata iniuria, cum partis aduersæ vni in eo crimine sa: 7

tisfactû fuit: hoc enim indubitatum habeas, pie Lector, oportet, quòd in materia delictorum, ex crimine duæ nascantur actiones, hoc est, duabus † personis infertur iniuria, ob quam vtraq; seorsum, cõtra factorem litem intendere aut apprehendere potest, & de iniuria illata conqueri: Vna persona est pars aduersa, & primò læsa, quæ damnû & dâni reparationè reposcere potest: Altera persona est Fiscus, vel ipsa Iustitia læsa, quæ itè damni sui, hoc est, iustitiæ & dedecoris reparationè, imò iniuriæ illatæ vltionè exposcit. Sunt præterà † hæc duæ personæ, in patratiss criminibus ita sibi vnita societate coniunctæ, vt neutra sine altera plenè, validè, & efficaciter placari posset, nec altera sine altera in totum satisfieri velit. Quocirca non potest se quisquã excusare, si prioris personæ, id est, parti aduersæ satisfecerit, neglecta parte altera, hoc est Fisco seu Iustitia. Nã hæc dissimulata prioris partis placatione, in lite sua criminosa procedet, non secus quàm si neutri personæ satisfactum esset. Nam etsi altera persona condonat, altera tamen in sua actione permanet, sicuti in alijs quoque locis superioribus subinde dictum est. † Porro

postquam raptor raptam cognouerit, & si rapta dicat omnia acta fuisse cum sua voluntate & consensu, per istius tamen excusationem nequaquam exonerantur factores à iustitia (sicuti & iam predictum est) sed sunt capitaliter punibiles, & nullo modo excusandi & absoluendi, donec & quousque habuerint aut acquisierint à Principe delicti remissionem & indulgentiã, & deinde remissionẽ illam cum vera confessione, & in decenti forma interinarint.

8 Parentes† verò non prosequẽtes raptum violentum seu violenter factum filia aut nepoti, puniendi sunt exilio seu deportatione, tanquam suspecti de illo raptu, dist. l. vnica, §. & si quidem, versic. nisi etenim.

9 Vim autem† in raptu tũ fieri intellige, quando mulier magno clamore implorauit alicuius opem & auxiliũ, isque clamor per aliquos auditus fuerit. Porro si res contingat procul ab hominibus in syluis, in foueis, in magnis agris, vbi vox oppressæ non facile à quoquam audiri poterit: tum omnimoda fides de illata vi adhibetur mulieri conquerenti, si modò ea honestæ vitæ & famæ fuerit. Ad hæc seruiunt in simili notata Barba. in addit. ad Bald. in cap. j. §. iniuria, de apost. Car-

di. in cap. j. ext. de adulter. Et quemadmodum statur iuramento virginis contra deflorantem, quòd erat virgo: ita statur iuramento honestæ raptæ contra raptorem, quòd erat rapta. Nã meretricibus† atq; alioqui inhonestis feminis nunquã fides in vllò adhibenda est, nedum in delationibus criminalibus. Idè ipsæ de oppressione violenta conquerentes, nunquã in iustitia sic audiendæ sunt, vt ipsarum accusationis gratia constuprator, aut violentiæ illator, vllò modo criminaliter damnãdus foret. Nam tales mulieres sese omnibus prius prostituerunt, & quasi gratia se omnibus addixerunt, adè vt nulli sui copiam denegare possint. Phil. Decius in l. inuitus. ff. de reg. iur. tales enim nõ sunt dignæ legum laqueis innodari, l. quæ adulterium. ad finem, C. ad l. Iuli. de adult. Atque† ob hanc quoque meretriciam suspicionem (addam quod maius est) si in prostibulis reperia sit iuuenula comptula, lasciuiana, & quasi meretricio habitu ornata: & contingeret, vt eam aliquis pro meretricula vi comprimeret. is certe compressor excusandus esset, & nullo modo ob querelam iuuenulæ etiam criminaliter puniendus esset: etiã si

ex

ex ea compressione stuprum
cōtingit, hoc est, etiam si an
te compressiōem virgo fuis
set: quum enim in meretricio
habitu, & in loco meretricio
reperta fuerat, pro vera me
retrice omni iure censerī de
12 bebat. † Verūm enim uerō si
contingeret tales meretrices
postea ē spurcissima vita illa
ad vitam honestiorem cōuer
ti, & sese ad matrimonium,
aut ad monasterium addice
re, vel se ad collegium beghi
narum adiungere, aut ibi sal
tem honestē habitare, tū nul
14 lo modo fas esset talibus me
retricibus conuersis, & hone
sto in statu uiuētibus, vllam
vim inferre, rapere, aut vi cor
rumpere, vt habetur in dicta
l. vnica. Salic. secutus opinio
nem Cyni in dicta l. vnica. di
cit, quōd isto casu raptor sub
iicitur eisdem pœnis, de qui
bus in dicta l. vnica. quia suffi
cit, quōd mulieres illæ hone
stē uiuant tempore raptus:
lex enim illa non requirit vi
tam præteritam, sed præsen
tem duntaxat, hoc est, qualis
15 est tēpore raptus. Nam si tē
pore raptus tantū aliqua
reperta esset honestē viuere,
eōque tempore ea sic viuens
raperetur, raptor crimen rap
tus committeret, & pœnam
incurreret, aliās nō. Ita tenet
Salice. in d. l. vnica. qui dicit,
hoc esse de mente Cyni ibi.

Adde Baldū in d. l. vnica. Imō
ne licet quidem vim adferre
concupinis ipsis, quæ sese ho
nestiūs aliquantō in suo con
cubinato cum vno suo con
cubinario gerunt & viuunt,
etiam si in eodem concubina
tu reperiantur secretō aliquā
do facere sui copiam alteri,
aut quæstus, aut amoris gra
tia: nam tales concubinæ nō
omnibus & singulis se pro
stituunt, sed vni duntaxat suo
concupinario, licet non satis
semper fideliter. Quicumque
† rapuerit iuuentulam seu
puellam nouem aut decem
annorum, & sic nondum viri
potentem, is punitur secun
dum nouillos exilio: secun
dum alios capite siue extre
mo supplicio, etiam si crimē
non impleuerit. Nam in hoc
crimine ipsa voluntas puniē
da est, vt mox infrā. Ita Ioan.
Fab. in §. Item lex Iulia, ibi:
Item etiam maior pœna im
ponitur, Instit. de publ. & vi
dete D. Guidonē papæ, q. dlv.
vbi plenē ponit, quomodo pu
niatur de iure. In hoc nāque
crimine raptus, æquē punitur
voluntas seu affectus, sicut fa
ctū ipsum, siue ipse effectus:
nempe cūm raptor aliqua si
gna externa voluntatis suæ
ostendit, quōd animū habue
rit rapiēdi. Imō in quibusuis
atrocissimis delictis (de quo
rum numero haud dubiē ra

ptus est) punitur delictum attemptatum, etiam si non sit securus effectus. l. si quis nō dicam rapere. & ibi acutissimē hoc axioma elegantissimis & subtilissimis distinctionibus examinat ac discutit Cynus, C. de epif. & cleri. quem occasione nacti, perlegite: Ideoque qui iuit cum aliis armatis hominibus ad domū mulieris, vt illam ibi raperet: & si (quod ipsam domi non inuenit) conceptum scelus peragere non potuit, tamen puniri debet, ac si delictū consummasset, sequendo glot. Instir. vi bono. rapt. quam etiā sequitur Anto. Corset. in singu-
 16 lari, in verb. vis. Et ¶ qui vnā iuuenulam rapuerit, ea non poterit suo nubere raptor de iure civili: & si illi nupserit, amittit omnia quæ ab ipso habuit, d. l. vnica. sed de iure Canonico potest rapta nubere raptori. ac matrimonium legitimē cōtrahere cū raptore: & si illi nupserit, matrimonium est firmum & validum, nec perdit sua bona, quia ipso matrimonio sua bona cōseruantur. c. cum caussa, & c. fin. extr. de raptoribus. Nec statur in hoc dispositioni iuris civilis, de quo in capi. ad id quod. de sponsalibus. & in c. literas, de despō. impub. & D. Hip. de Mar. in d. l. vnica, numeris 190. 191. 192. 193. Prius-

quā tamen huic capiti finem imponamus, nequaquā extraneū fuerit nonnullas subnectere quæstiones. Prima quæstio sit hæc: Quum iura pœnam raptus statuunt raptoribus, quā pœnā statuere debent raptoricibus? hoc est, mulieribus illis audaculis, quæ ipsis viris aut adolescentibus vim inferunt, & quasi ad sui cōcupiscentiā, & actum rapiunt, sicuti Genesis xxxix quoq; legitur, de vxore Phutifaris, quæ Iosephū castū ad illicita cōegit, & violentiam intulit. De mulieribus enim idem videtur iudicium, quod de viris. Ad hanc tamen quæstionem respondendum est, quod mulieres iisdem pœnis non subiacent in raptu, quibus viri: quia dispositio illius l. vnica, non habet locum in muliere rapiente virum: ex quo nō videtur eadem ratio iniuriarum in hoc casu, sicut in alio. ita tenent Bald. & Salic. in d. l. vnica, & est communis omnium Doctorū opinio. Nec absimile etiā dicendū est, in viro rapiente alium virum causa libidinis, quia non comprehenditur sub d. l. vnica. Ita tenent Salic. & Bal. ibi. Altera quæstio: an sponsus ¶ spōsam propriam rapiens, puniendus sit? & qua pœna plectendus? huic quæstioni ad hūc modū faciemus fati, & respondebimus, quod

quòd iure ciuili punitur iisdē
pœnis, sicut ille qui rapuit
mulierem honestam, sibi nul
lo iure coniunctam, dicta l.
vnica. §. quibus, & ibi Hipp.
de Marfil. quem videte. De
iure autem Canonico, nulla
pœna punitur sponsus, qui
sponsam suam rapuit, cum
qua prius præcesserat nuptia
rum consensus, cap. cum cauf
sa, extr. de raptoribus. & ibi
glossa, quæ melius hoc decla
rat, & notat, in capit. raptus.
& in ca. Lex illa, xxvij. quæst.
ij. vbi id expressè probatur.

- 19 Tertia quæstio sit: An mari
tus vxorem rapiens, & vim in
ferens, crimen raptus comit
tat? & an iisdem obnoxius sit
pœnis, de quibus in dicta l.
vnica? Ad hanc quæstionem
respondendum est: quòd ipse
maritus raptor non subit iis
dem pœnis, nec iure ciuili,
nec iure canonico: quia om
nes Doctores concludunt,
quòd maritus habet plenum
ius in personam vxoris suæ:
intelligite tamè de illa, cum
qua consummavit matrimo
nium, d. c. cum caussa, extr. de
raptoribus, & l. fin. C. de libe.
homi. exhibe, & ita autumat
& tuentur Bald. & Salic. in d.
l. vnica. & Canonista in d. c.
cum caussa. Quarto, quæri
tur: An meretrix virū rapiens,
subit dictæ dispositioni le.
vnica. C. de rap. virgi. Angel.

videtur affirmatiuam ample
cti partem in dicta l. vnica,
nariatque se vidisse Florentiē
quandam meretricem com
buri ac cremari, eò quòd ra
puerat quēdam pulchrū iuue
nem, quem accuratius exami
nate. Sunt & aliæ quæstiones
in hac re permultæ, quæ huc
omnes referre prolixum fuē
rat: ideo eas hic breuitatis
caussa omittimus.

De peccato contra naturam.

CAP. XCVI.

S V M M A E.

- 1 *Gravissimum venerorum cri
men est Sodomiticum.*
2 *Crimen Sodomiticum, natura
profus est contrarium.*
3 *Sodoma in calum vocat.*
4 *Sodomitici criminis species sunt
triplices. & nu. 5. 7. 13.*
6 *Prima speciei pana.*
8 *Abusus veneris in eodem sexu
masculino.*
9 *Pœna masculini concubitus mis
tū.*
10 *Abusus veneris in eodem sexu
femineo.*
11 *Abusus veneris in sexu diverso.*
12 *Pœna omnium criminum secun
da speciei.*
14 *Pœna criminum tertie speciei.*
15 *Quæstio, cur bruta puniantur.*
16 *In Sodomiticis non requiritur
seminis emissio.*

- 17 In Sodomitis punitur voluntas i
proxima, pro effectu.
- 18 Pueros furantium pro Sodomi
tico implendo, puna.
- 19 In Sodomiticis sunt notāda quin
que, communis mortalium pro
cliuitas, criminis detestabilitas,
penarum enormitas, iuris teclā
explanatio, & Pauli nuda de
tectio.
- 20 Causa communis procliuittatis
in Sodomitica.
- 21 Sodomiticorum detestabilitas.
- 22 Ob Sodomitica inferūtur nobis
fames, pestes, bella, terrā motus,
inundationes, &c.
- 23 Sodomiticorum testamenta, an
rata sint.
- 24 An propter Sodomiticum fiat
separatio tori.
- 25 Cur tam enormis infugatur So
domitis pena.
- 26 Cur iura tam teclē Sodomitica
nominent.
- 27 Cur Paulus tam apertē Sodo
mitica explicet.
- 28 Congressus cum infidelibus qua
dantenus Sodomiticus est. 2
- 29 Quatenus Turcas, bestias vo
cemus. 3
- 30 Congressus cum mortua penē
Sodomiticus.
- 31 Omnis congressus sine spe libero
rum, innaturalis.

VVM paulo su
perius dixerī
mus, incestū ac
raptum in libi
dionum specie
bus, multis aliis esse crimina

grauiora, omnium tunc cri
minū venereorū tractabimus
grauissimū, & iure diuino pa
riter & humano detestabilif
simū, vti Genesis xxxvij. c. &
in Authent. vt non luxurien
tur cōtra naturā: quod vocant
crimen cōtra naturam seu So
domiticū: nempe quod à So
domis sacra Biblia testantur
traxisse originē, & ob quod
Sodomitæ ipsi igne cœlesti,
& sulphure absumpti sunt,
Genesis xix. cap. Aliæ enim
omnes libidinum species na
turales sunt, & à naturæ insti
tu, & regula, & quodammo
do à naturæ distamine (licet
non à ratione) profisciscun
tur: hoc verò solū peccatum
spretis naturæ legibus, imò
extra naturæ cœcellos violētē
erumpens, ipsam naturam
aperto Marte oppugnat, vio
lat, confundit, & naturæ per
missis regulis abutitur. Quo
circa hoc ipsum peccatū na
turæ cōditor & custos † Deus
tā apertē sibi detestabile pas
sim proclamat, vt ipsius indi
gnitatem & fœdam maligni
tatem cœlū vsq; clamare, &
inde sui vindictam exposcere
dicat, Gen. xix. cap. præalleg.
Si igitur Deo ira sit hoc pec
catum odibile, multò magis
exosum esse debet humanis
legibus, sicuti in progressu
huius Cap. clarius etiā (Deo
fauente) commonstrabimus.

Quo

Quocirca Iura, vt huius peccati enormitatem apertè declararèt, per pœnas enormes illud quoque puniendum esse sanxerunt, pœnas tamen statuètes iuxta varietatem siue diuersitatem specierũ in hoc

4 genere. † Tripliciter enim coitus seu peccatum cõtra naturam (quod Sodomiticum vocant) committitur: nempe 8
 quum quis Venere abutitur aut secũ, aut cũ hominibus, aut cum animantibus brutis.

Ex his speciebus primũ Peccatum graue est: alterum grauius: tertium grauissimũ. † Primã igitur speciem Sodomiticam cõmittunt, quicumq; secum venerea secretò exercet: quod crimen Apostolus molitium vocat, Latini verò magis propriè masturbationem nominant. Hostitæque masturbatores damnã: (propter

6 fœdam enormitatem) aut exilio, aut alia pœna extraordinaria: si quidem factum & crimẽ tale ad iudicis notitiam peruenerit: quod addo, quia rarius talia crimina ad iudicem perueniunt, ideòque rarius etiam puniuntur. Nam quũ talia fœda crimina clancularia & secreta sæpius in secreta confessione sacerdotibus cõmittuntur, ibiq; meritò abscondita perpetuò celantur, & rarò ob sui fœditatem, & pudorè ad alicuius notitiã

erumpunt: ideò rarò quoque & fœdè nunquã huius primæ speciei punitio cõspicitur: nihilominus tamen horribilis, & execranda: & ob hoc diuina punitioe subinde grauius punitur. Secundam † Sodomiticæ criminis speciem dicimus, quũ quis Venere abutitur cũ hominibus. Id autè fit bifariam aut in eodem sexu, aut in sexu diuerso. In eodem quĩdem sexu, etiam bifariã, quãdo masculus Venerè exercet cum masculo, l. cùm vir nubit in fœminã, C. ad l. lul. de adulter. & § itè lex Iulia. de adulter. & ibi Angel. Instit. de public. iudi. Què beluinũ & detestabile furorem etiã in gentibus execratur diuus Paulus ad Romanos, primo cap. appellans cupiditates ignominiosas. Nam (inquit) & fœminæ illorũ immutauerunt naturalem vsum in eũ vsum qui est cõtra naturã. Similiter autè & masculi relicto naturali vfu fœminæ, exarserũt in desiderijs suis in inuicẽ, alius in aliũ, masculi in masculos turpitudinẽ seu fœditatẽ operantes, & perpetrãtes, & præmiũ (quod oportuit) erroris sui in semetiplos recipiẽtes. Quod flagitiũ multis quoq; in locis infectatur Lucianus. Notat quoq; idẽ nefas Liuius li. viij. in Lucij Papirij creditoris libidine, qui C. Publio debitori

suo stuprū inferre voluerat, & Fabius in milite Mariano turpissimū ac nefariū facinus satis seuerē & amarulēter exagitat: & licet is vir Romanus sit, non grauat̄ tamen ipsos Germanos (vt qui tale nihil nouerint) à pudicitia cōmēdare. Ceterū de Itatorū illa effrenata libidine Benedictus Curtius in xxiiij. Arresto nōnulla percēset. De hoc etiā peccato cōtra naturā vide in Authen. vt nō luxurientur cōtra naturā, colla. vj. & d. l. Cū vir nubit in fœminā, C. ad l. Iul. de adulte. De his t̄ autē & de punitione ipsorū meminerunt sacra Biblia: nēpe Leuitici cap. xx. Qui dormierit cū masculo coitu fœmineo, vterque operatus sit nefas, morte moriatur, sit sanguis eorū sup̄ eos. Quā detestabile sit hoc crimen innuit D. Paulus j. ad Cor. cap. vj. dicēs, Masculorū cōcubitores nō possessuros regnum Dei. Et D. Augustinus enormitatē innuit, de adulterinis coniugiis, cap. adulteri j, xxxiiij. q̄. vij. Et Lactantius, nō habens odiosius vocabulū quo eos cōpellit̄, eos lib. vj. cap. xxiiij. diuinarū institutio- num, vocat impios & parricidas. Aut t̄ quādo mulier Venerem exercet cū muliere, l. fœditissimā, & ibi glos. & Salice. C. eod. tit. ad l. Iul. de adul. secundum alteram lecturam

glossæ, argumento d. l. cū vir, quā sequitur Cynus, qui dicit quāsdam mulieres fœditissima nequitia tentari, quæ libidinem suam exercent in alias mulieres, easq; insectantur, vt viri. & cum glo. transeunt Alberi. de Rosa. & Sali. vbi Albericus allegat textū cum glossa, in Authen. de nō eligē. secundo nubent. §. cū igitur, circa finem, colla. j. in verb. luxuriētur. quæ dicit luxuriam cōmitti, si mulier cū alia fœmina agat, per d. l. fœditissimam, & per tex. in d. Authen. vt non luxuriētur cōtra naturam. Quomodo autem tales Sodomiticæ mulieres t̄ puniendæ sunt, apertē comōstrat D. Nicolaus Boërius in suis dēcisionib. aureis, q̄. cccxvj. in ij. parte. Porrō in diuerso etiam sexu contingit homines abuti Venere: id quoq; bifariē nō in membrō debito, aut non modo debito. Quomodo autem hi duo nouissimi modi peragantur, non est nostrum hīc velle explicare. Turpiores enim & detestabiliore sunt, quā vt cuius p̄o Lectori vlla ratione committi debeant. Sed singularis sufficiat, nouisse talū criminum indet̄minatōs modos, & puniendi rationem: t̄ Puniantur enim omnes huiusmodi ex receptissima cōsuetudine igni & incendio.

Tertia

Tertia species Sodomitica
 13 test, atque omnium horren-
 dissima, quum quis Venerea
 exercet cum animantibus bru-
 tis: hæc species prohibetur Le-
 uitici xvij. vbi dicitur: Cum
 omni pecore non coibis, nec
 maculaberis cum eo. Mulier
 non succumbet iumento, nec
 miscbitur ei. Hoc autē pec-
 14 tatum tam est execrandum,
 vt Deus iusserit huiusmodi
 Sodomiticos simul cum ipso
 bruto interfici, & simul cōbu-
 ri, vt Leuitici xx. Qui cum iu-
 mento & pecore coierit, mor-
 te moriatur: pecus quoq; oc-
 cidite: mulier quæ succubue-
 rit cuiuslibet iumēto, simul in-
 terficiatur cum eo. Et Exodi
 xxij. Qui coierit cum iumen-
 to, morte moriatur. Hæc itē
 in terminis probantur in c.
 mulier. xv. qō. j. Mulier quæ
 accesserit ad omne pecus, &
 vult ascendi ab eo, mulier &
 pecus morte moriantur: rei
 enim sunt. & c. reos. §. qui co-
 ierit, xxij. quæstio. v. Verūm
 15 hinc oriri posset quæstio à cu-
 riosulis: Cur pecora ipsa in
 hoc flagitio plectantur, quæ
 contra legem (cuius non sunt
 16 capacia) nec peccarūt, nec pec-
 care potuerunt? omne enim
 peccatum oportet esse volun-
 tarium, & ex deliberato ani-
 mo procedere, qua volunta-
 te & animo carent animan-
 tia bruta, ideòque nec crimi-

num rea censenda sunt. Sed
 his respondendum est, ea ani-
 mantia bruta puniri non ob
 proprium, ac internum suum
 peccatum commissum: sed
 quoniam ea bruta instrumē-
 ta fuere sociæ, cum quibus ho-
 mines nefandissimum per-
 petrarunt nefas: ob quod hor-
 renda etiā morte postea ple-
 ctuntur: æquum enim est, vt
 eadem instrumenta, scilicet
 animantia bruta, cum homi-
 ne ipso simul plectantur. Indi-
 gnū enim esset & odiosum,
 tale brutū irrationale subsi-
 stere, & in conspectu hominū
 versari, ob quod misera mor-
 te periisset homo rationalis.
 Ne igitur tale animal conspī-
 cantibus odium, & indignita-
 tem incuteret, deinde ne hoc
 brutum tali flagitio cōtami-
 natū, tanti sceleris perpetrati
 diutius tam indignā memo-
 riā refricaret (quā illico abo-
 litam oporteret) censuerunt
 iura tale brutum illico cum
 homine peccante absumen-
 dum esse, ne vlla post patratū
 sceleris punitionem memo-
 ria remaneret reliqua. Porro
 in hoc delicto atrocissimo
 non requiritur cōsummatio
 operis, aut seminis eiacula-
 tio: sed ad crimen & punitio-
 nem sufficit voluntas proxima,
 & conatus actui proximus:
 ita vt rē perfecisset, si po-
 tuisset, aut nisi aliquod impe-
 diment

- dimentum intercessisset. In
 17 his enim † conatibus actui
 proximis punitur voluntas
 coinquinata pro effectu, &
 delictum attentatum pro deli-
 cto consummato, vt in l. si
 quis non dicam rapere. & ibi
 scribent. C. de episco. & cleri-
 Et l. j. §. fina. ff. de extraordi.
 criminib. & c. vt clericorum.
 de vita & honesta. cleri. & c.
 clerici. de excessib. prælato.
- 18 Quocirca etiam † quicumque
 pueros, aut adolescentes fur-
 rantur aut rapiūt, vt cum eis
 suā innaturalem hanc Vene-
 rem exercent, hi profectò
 etiam si actum nondum per-
 fecerunt, plestendi sunt vti su-
 periores: & si actum consum-
 mauerint, puniendi sunt am-
 bo. Atque hæc de veris Sodo-
 19 mitis dicta sufficiāt. In † qui-
 bus pie Lector, quinque potif-
 simum obseruare te velim:
 nempe, communē in his pro-
 cliuitatem, sceleris detestabi-
 litatem, grauissimum suppli-
 cium, iuris tectam explana-
 tionem, & reuerētem in mo-
 dis nominationem, & Apo-
 20 stoli Pauli apertam criminis
 detectionē. Quòd igitur † ho-
 mines his Sodomiticis perpe-
 trādis addictiores sunt, & ad
 tantum malum præ cæteris
 propensiores, ex vehemēiori
 cacodæmonis tēratione pro-
 uenit. Scit enim humani ge-
 neris perpetuus hostis diabo-

lus, homines per fidē & chari-
 tatem potituros cœlesti feli-
 citate, qua ipse sese indignū
 fecit, & seipsum priuauit:
 quod ipsum tantopere tor-
 quet, & eum ad tantā felicita-
 tis inuidiā acuit, vt nihil in-
 tentatū relinquat, quòd à tan-
 ta felicitate humanū genus
 remoreretur, præcludat, & im-
 pediat. Sed quum nullū com-
 modius & cōpendiosius im-
 pedimentum sua tartarea bi-
 lis excogitare potuerit, quā
 si efficere posset, vt pauculi
 homines nascerentur, imò si
 omnē sobolis humanæ propa-
 gationem impedire posset
 (quod per Sodomitica cōtin-
 geret) huc omnibus neruis
 contēdit, vt cum in omnibus
 aliis vitiis hominum animos
 labefactet, in hæc Sodomiti-
 ca vel omnium maximē vigi-
 let, hæc hominibus suggerat,
 & ad ipsorum concupiscen-
 tiam & perpetratiōnē incen-
 dat & inflāmet. Hæc mihi vi-
 sa est potissima causa, cur ho-
 mines equò ad dicta Sodom-
 21 itica sint propēiores. Sunt ita-
 men nihilo minus ea Sodo-
 mitica crimina omnium profe-
 ctò pessima, execranda, dete-
 stabilia, & indigna quæ inter
 Christianos vel semel nomi-
 nati debeāt, aut in cogitati-
 onibus versari: vocāt enim ob
 hoc Sodomiticos, filios diffi-
 dentia, quasi de ipsorum salute
 penē

penè diffidendum sit, c. cleri-
ci. de excessib. præla. & ibi vo-
luit gl. facit c. Deus omnipo-
tens. ij. q. j. c. flagitia. xxxij. q.
vij. c. sed. de pœnitent. distin. j.
Et ius civile in dicta auth. vt
non luxurientur contra natu-
ram, circa fin. l. j. §. remouet.
ff. de postuland. vbi illi etiam
gētiles, qui Iesum Christum
& verum Deum non cogno-
uerunt, huiusmodi tamen fa-
cinus vltimo supplicio affici
voluerunt. Quin & sacra Bi-
blia hæc crimina pessima vo-
carūt. Accusauit eos (inquit)
Ioseph crimine pessimo, Ge-
nes. 17. & ibi peccatū eorum
aggrauatum est nimis. Gen.
22. 18. Tam præterea istud nefas
execratur Deus, vt ob id (te-
ste Pontifice) sæpe immittat
in filios diffidentia fames, pe-
stes, bella, terræ motus, inun-
dationes, atq; alias id genus
plagas generales, confirmat
tex. in dicto cap. clericorum.
ext. de vita & honesta. cler. c.
adulterij malū. xxxij. quæst.
vij. dicto cap. flagitia. c. offe-
rebat Loth. c. clerici. de exces-
sib. prælato. text. in dicta au-
then. vt non luxurientur, col-
la. vj. & in cap. qui puero. de
pœnitent. distinct. j. & §. ij. Instit.
de public. iudic. Et d. l. cum
vir nubit in fœminā & l. fœ-
dissimam. C. ad l. Iul. de adul-
ter. Detestabilitatem præter-
eā confirmat Andr. Barba. in

cōsiliis suis cōsil. lxxiij (quod
vltimum est) in primo volu-
mine, vbi etiam post illud cō-
siliū ponitur disputatio Ana-
stasij Pluti, an scilicet ob cri-
minis istius enormitatem So-
domita testari posset, hoc est,
testamentum condere. Dein-
de ob † criminis grande ne-
fas in dubium vocat, & in di-
cto consi. amplè disputat, An
propter † peccatum Sodomi-
ticū fieri posset separatio to-
ri, hoc est, An vxor maritum
quoquo modo Sodomiticum
(vel erga seipsum, vel cū ali-
quibus aliis) posset iure di-
mittere, aut contrā, vt isthæc
Lectori videre licebit. Tertio
notanda est supplicij magni-
tudo: † Cū enim hoc pecca-
tum sit omnium maximum &
execrandū, nō simplici & leui
morte puniendū est, sed ma-
ximis suppliciis, & execrādis
modis, ad terrorem aliorum
multandum est. Puniuntur
enim (vt dictum est) omnes
Sodomitici (exceptis molli-
bus, in prima specie) incēdio
ignis: alij viui, alij prius stran-
gulatione enecti, pro qualita-
te personarum, factorū, & cir-
cūstantiarū. Quin & Impe-
rator quū in d. l. cū vir. ad-
modum exclamaret & irasce-
retur tantæ turpitudini, ex iu-
stitiæ zelo in hūc modū pro-
rumpit: Iubemus insurgere
leges, & armari iura gladio
cont

contra huiusmodi facinorosos homines, qui audent naturæ ordinem peruertere, adeo enim turpe scelus est, ut minime expediat cognoscere, & nefas potius sit de ipso loqui, & diutius sermonem facere. hinc iura quoque (vt Quartū
 26 explicemus) pudicissimè, & cum omni verecundia & reuerentia de hoc crimine nefario loquuntur, & tam tectè, ut nihil offendiculi lectoribus offunderent. Putabāt enim factis esse, si rē tam horrendā, & pellicibile iudici quocunque modo insinuarint. Ideoq; malebāt crimē pessimū tectè, & cum inuolucris, cū verborum puritate & castimonia, & sine offendiculo prodere, quā apertè sine prudētia & iudicio citra delectū cuius nudè & cū ruina conscientia, & bonorū morū iactura effundere. Nō
 27 tamen ob hoc taxāus Apostolus. Paulus (hic Quintum) obferua) qui tā apertè quibusuis hoc crimē depingit, ut nemo posset apertius, vide ad Ro. cap. j. vbi ait: Nam foeminae eorum immutauerūt naturallē vsū, in eum vsū, qui est cōtra naturā. Similiter autē & masculi, relicto naturali vsu foeminae exarserūt in desiderijs suis in inuicē, masculi in masculos turpitudinē operātes. quomodo (inquā) potuisset Sodomiticū abusum cla-

rius demonstrare? Quod certè nō temerè ab Apostolo factatū est, ideoque tibi erit expurgatior, si causam tā apertè demonstrationis propius inspexerit. Nā vt in re lubrica castius loquēdū corā virgūculis, & tectius loquēdū cū iis, qui eius lubricitatis nōdū sūt capaces. aut conscij: Apertius autē, & aliquātō etiā inuerecūdius, si scortū ab errore coneris reducere, aut si cū rerū lubricarū expertissimis sermone feceris. Ita Paulus quoque in aliis locis castius, & cautius de hoc crimine meminit: Ad Ro. verò, quos sciebat in hoc nefario scelere esse exercitatissimos, adeo vt hoc sine frōte & conscientia passim committerent, noluit profectò leniter illorū cōscientias pūgere, & leuiuscula rei denominatione ipsos à scelere retrahere: quum sciebat se hac via parum profecturum. Sed durius ipsos obiurgabat. & apertè ipsoꝝ probra in faciem obiecit, vt vel naturali pudore compuncti coërcerentur, qui internæ conscientiaē metu, forsā respiscere detrectassent. Atque ita hactenus de veris Sodomiticis, cū suis
 28 usquā tamen hoc caput absoluaui, notanda tibi fuerit candide Lector, & alia quaedā species cum Sodomiticis

ticū
 &
 ta,
 tic
 vsu
 ra
 vll
 con
 pro
 bet
 iur
 nat
 29 cis
 hui
 ligi
 qua
 ra
 ni v
 ma
 (sic
 mi
 gli
 ius
 nē,
 bē
 eis
 ad
 lū
 hu
 nā
 pro
 ill
 no
 stia
 to.
 M
 di
 nā
 da
 30 cū

ticis quiddā affinitatis habēt,
 & pro Sodomitica cōdemna
 ta, re tamen à verò Sodomi
 tico multum aliena: quū nec
 vsum Sodomiticū & innatu
 ralē, nec naturā Sodomiticā
 vllō modo referat: sed tamen
 consideratione nostræ fidei,
 pro vera Sodomitica iure ha
 betur, & tāquā Sodomitica in
 iure damnatur: veluti cū quis
 naturali Venere utitur cū tur
 #9 cis, † Saracenis, aut Iudæis. nā
 huiusmodi omnes, Iura & re
 ligio Christiana non secus,
 quāsi bestias (nō quidē natu
 ra. aut rationis vsū, & cōmu
 ni vocatione, sed ob procacē
 malitiā, qua fidē christianam
 (sine qua nemini salus pro
 mittitur) apertē oppugnāt, ne
 gligūt, fastidiūt, oderūt, & cū
 iis congressum, cohabitatio
 nē, & omne cōmercium prohi
 bēt, nedū actū venereū cum
 eis exercere interdicit, qui
 actus intimi amoris symbō
 lū refert, quiq̄ue pro fœdere
 humanæ, atq; adeò christia
 næ charitatis merito debet
 procedere, nō ex beluina, &
 illicita extra cōstitutos termi
 nos libidine, l. ne quis Chri
 stianā. C. de Iudæis. & c. quā
 ro. & ibi Abb. Sicul. & Præpo.
 Mediol. aliās Card. Alex. de
 diuor. & tex. i. c. caue Christia
 næ. xxviiij. q. j. & c. si quis iu
 daicē, ea. caus. & q. Postremò,
 30 cū † libidinū species absolue

re statuerā, casu incidit in me
 moriā execrandus ille libidi
 nis ardor, quo quidā fœminā
 cognoscūt mortuā. Primò du
 bitabā, ad quā libidinū speciē
 reducere potissimū cōuenie
 bat: sed quū ad nullā superio
 rum propriē spectare debeat,
 aptissimē ad Sodomitica re
 ducendum esse tandē statui.
 Sunt † enim multi, qui putāt
 omnē congressum, qui nō li
 berorū gratia fit, nō esse secū
 dum naturā, sed omnino vi
 tiosum & culpabilem, inter
 quos sunt beatus Gregorius,
 Ambrosius, & Hieronymus:
 apud Iurisconsultos quoque
 inter recentiores Marius Sa
 lomonius. Est certē innatura
 lis proflus est isthæc Veneris
 agitatio, nec scopum, nec fi
 nē, nec modum naturalis Ve
 neris seruans, sed ita Venere
 cum mortuo cadauere abuti
 tur, nō secus, quāsi cum li
 gno aut lapide coerit. Quo
 circa grauius deberet esse isti
 us quoque sceleris punitio, &
 nō admodū absumilis, quāsi
 esset eius, qui alterius corpo
 ris violator esset, iuxta legē
 final. C. de sepul. viola. ibi, Si
 corpora ipsa extraxerint, vel
 ossa eruerint, & c. Quare si hu
 iusmodi fuerint vilioris con
 ditionis personæ, vicimo sup
 plicio punientur. Si verò ho
 nestioris fuerint conditio
 nis, in insulam deportantur,
 aut

aut aliàs relegantur, aut in metallum damnantur: certè ob nullà aliàm causam, quã quòd tã fœdè mortui corporis pudicitiam contrectauerint, & contra naturam abusi fuerint, l. sepulchri deteriorè. ibi, corporibus nò contrectatis. ff. de sepulch. viola. Et D. Nicolaus Boërius in suis de cisionibus aureis, q. cccxvj. in secunda parte.

De vi publica.

C A P. XC VII.

S V M M A E.

- 1 Publica vis fit ubilibet locorù.
- 2 Inuasionè armorum, vel oppres- sione. & nu. 10.
- 3 Item cogenda ad damnosa, vel promittenda, vel facienda.
- 4 Violenta adductione.
- 5 Violenta retardatione à iustitia. & nu. 7.
- 6 Cogendo Iudicem ad iniquam sententiam.
- 8 Congregando milites pro oppres- sione alterius.
- 9 Infractiōe ostiorum vel fenestrarum.
- 11 Quæ arma dicenda sunt in vi publica.
- 12 Publica vis cum armis citra occisionem punitur exilio & confiscatione: cū lesione verò vel morte, punitur vt iuris est. & n. 13.
- 14 Vi expulsus sua possessione, sine armis, contra expulsorem agere potest ciuilitè: criminaliter, si cum armis. & nu. 15.

16 Iudex ad vim publicam puniendam dissimulans, puniendus est ipse grauiter.

17 Alia pena de vi publica in Iurè recuili, alia in Iure canonico.

EXPLICATIS vt cūq; venereis criminibus, ad alia deinceps procedètiū est,

ac primò de vi seu violentia publica. † Publicã autem vim vocamus, quoties alicui vis infertur publica, vel in domo sua, vel in plateis: nẽpe † quũ publicam violentiã inferunt, aut armis, aut alio impetu, & vi aliquos cõstringunt quippiam polliceri, aut quippiam facere, quod esset cõtra iustitiam: Aut † quando aliquis vi aliquò pertrahitur contra ipsius voluntatè: aut † quando aliquis violèntè remoratur aut præpeditur, ne ad statũ diem iuridicũ temporì perueniat, vt ob hoc iustitiæ iacturã tãdem faciat, l. lege Iulia. ff. ad le. Iul. de vi publica. Aut certè quando Iudex violentè cogitur proferre sententiã contra æquitatè iustitiæ. Postremò tũ quispiam ita externis impedimentis aliũ circumueniat, & retardet, vt is circumuentus suæ iustitiæ iacturam facere cogatur, aut à sententiã sua saltè retardetur, l. qui dolo malo. ff. ad le. Iul. de vi public. † Aut quando quis cogit & con

& congregat auxiliares milites ad oppreffionē alterius, aut ad occifionē, aut ad feditionem in populo excitandā, l. qui cœtu, ff. ad l. Iul. de vi publ. Aut quoties † quis violentē infringit fores, aut fenestras. In summa verò, † vim vocamus publicam, quoties aliquis armis opprimitur, aut ipsi armis vis infertur, §. item lex Iulia de vi publica. Infit. de publ. iudic. Arma † autem in vi publica iura intelligunt omnia ea, quibus aliquis noceri, lædi, vulnerari, aut occidi potest, l. armatos, ff. ad l. Iul. de vi publ. † Quoties igitur alicui vis infertur armis huiusmodi, citra occifionem tamen: tum is publicæ violentiæ illator, publico & perpetuo damnandus est exilio, cū confiscatione bonorum, l. j. & ij. C. ad l. Iul. de vi publ. vel priua. l. j. ij. & iij. ff. ad l. Iul. pecul. & in glo. j. in c. j. ext. de ordi. cognit. Verum † si cū vi cōiuncta sit corporalis lætio, aut mors, hoc est, homicidiū, raptus, & similia, tum factor ipse puniendus fuerit, vt iuris est. Nam pro qualitate illius criminis, & vim publicā cōmittentes, & ipsorū fautores punientur. De quo plenē per Doct. in l. quoniā multa facinora. C. ad l. Iul. de vi publ. vel priu. & d. l. qui cœtu. §. qui va
 9
 10
 11
 12
 13
 14

quispiā vi expellitur sua possessione: tum ille, cui vis infertur, iure contra violentiæ illatorem agere potest ciuiler pro possessorio, & priorem suam possessionem iure recuperare, si posset. Si verò † hanc vim quis intulerit armis, tum offenso cōtra offensorum agere licebit pro pœna subeunda, iuxta le. Iul. de vi publ. que pœna est iam iam prædicta l. ij. ad si. ff. ad l. Iul. de vi publ. Ceterū † quisquis Iudex de hoc violentiæ illatē crimine nullam iustitiā fecerit, sed aut punitionē distulerit, aut sententiā ferte neglexerit, aut in eo crimine volens sciensq; dissimulauerit, aut punitionē debitā non inflixerit, is Iudex sit infamis, & ob hoc priuandus suo officio, & omni officio deinceps inhabilis: deinde ex iure damnandus est pœna centum librarum auri, l. fin. ad fin. C. ad l. Iul. de vi publ. vel priu. Quisquis autē ampliora de hac materia scire desiderauerit, quibus modis vis publica cōmittatur: certē breuior vel clarior cognitio haberi non potest, quā ea quam exprimunt textus xij. paruarū legū. ff. ad l. Iul. de vi publ. vbi modi & casus, quibus cōmittitur vis publica, siq; illatim enumerantur. Sed hic forsā mihi aliquis dixerit: supradici-

- 17 Etæ poenæ sunt omnes poenæ
 ciuiles, quomodo igitur pu-
 niuntur iure Canonico? Re-
 spondendū est, non esse pror-
 sus easdem poenas pro illata
 violentia, atq; aliis crimini-
 bus publicis, & infamātibus,
 in foro Ciuili, & in iure seu
 foro Canonico: Quādoquidē
 clerici vim publicā commit-
 tentes, excommunicari pos-
 sunt, donec emendentur, &
 præterea deponi pro offensa
 publica: pro quo sciunt quæ
 leguntur & notantur in c. ve-
 ritatis, ext. de dolo, & contu.
 & in c. inquisitionis, & in c.
 qualiter & quādo. extr. de ac-
 cusat. & in c. licet Heli. extr.
 de simonia, & quæ notantur
 in c. generali. de elect. li. vj. &
 in c. at si clerici. & in c. cū
 non ab homine, ext. de iudic.

De pignorationibus
 (vulgò) repræ-
 faliis,

C A P. XCVIII.
 S V M M A E.

- 1 Repræfaliarum etymologia.
- 2 Repræfaliarum origo & ratio.
- 3 Repræfaliarū permissio quādo.
- 4 Ab extero Principe quando ne-
 gatur iustitia.
- 5 Repræfaliæ non dantur contra
 Iudicem appellationis.
- 6 Repræfaliarum literæ quate-
 nus iuste dicantur.
- 7 Repræfaliarū permissio, ex va-
 rijs autoritatibus.
- 8 Repræfaliarū causse. & nu. 9.
- 10 Repræfaliæ tantum cōceduntur
 grauem iacturā passis, iacturā
 plenè probantibus, verè Princi-
 pum subditis, principum subdi-
 tis tempore damni illati. & nu.
 11. 12. 18.
- 13 Qui verè sunt Principū subditi.
- 14 Priuilegiati & tamē principū
 subditi sunt, studentes in Acade-
 mijs, studentium subsidiarū be-
 delli, stipendiarū Principum, cā-
 siliarū Principū. et n. 15. 16. 17.
- 15 Repræfaliæ nō conceduntur illis
 subditis, qui tēpore passi dispen-
 dij non fuerunt subditi.
- 16 Repræfaliæ non dantur contra
 subditum eiusdem Principis.
- 17 Nec contra mulieres, Clericos,
 Studentes, &c.
- 18 Nec contra legatos.
- 19 Nec contra euntes ad priuile-
 giatas nundinas.
- 20 Nec contra peregrinantes ad
 loca celebriter sacra.
- 21 Nec contra mercatores, nautas
 vi aliquo impulsos.
- 22 Nec cōtra personaliter citatos.
- 23 Repræfaliarum literis, vendi
 ratio.
- 24 Repræfaliarum executio per of-
 ficiarios Principis.
- 25 Repræfaliarum ius quibus per-
 missum.
- 26 Repræfaliæ, malè impetrantes,
 & abutentes, puniuntur qua-
 druplo, cū perditione causse, &
 resolutione omnium damnerum.
 & nu. 31.

QUONIAM pro-
ximè præceden-
ti capite de vi
publica peractū
utrunq; fuit, nō
putavi hīc silētio prætereun-
dam vim illam, quam extere
nationes, exteris aliis, tēpo-
ribus pacis inferunt, quā vim
publicam, prædationes vocāt,
aut rapinas: & grauissimē tū
à proprio, tum à quouis alio
Iudice puniēdæ sunt, vt infrā
suo loco de rapinis, & alibi.

- 1 Quo circa hoc † loco de præ-
dationis crimine mihi enar-
randū putavi, quam mutuam
illam ac vicissitudinariā vim
publicā, quam repræfalias iu-
ra compellitant, quasi repræ-
dationes: nō quòd repræfaliæ
peculiaris species sint crimi-
nis: sed eatenus de iis hīc pri-
uatum caput ponimus, qua-
tenus violentiæ publicæ (que
criminū est species) punitio-
nē in se cōtinent, & de suorū
subditorum illata iniuria iu-
stitiam exprimūt: sunt enim
omnes repræfaliæ ad hoc cō-
cessæ, vt vis publica, aut pu-
niatur, aut inferenda inhi-
beatur, aut vt offenso iustitia
administretur. Ideò de his
tantum hōc loco dicendum,
& quomodo, & quādo, & qua-
tenus ea iura permittāt, iu-
xta illud Ethnicorum, Vim
vi repellere licet. De his igit-
ur pignorationibus seu re-

2 præfaliis hæc accipe. Si † quis
pam extere nationis vi pu-
blica tēpore pacis, mea eri-
piat, aut in terris, aut in ma-
ri: adeundū fuerit mihi ad il-
lius exteri prædatoris vel ra-
ptoris propriū Principē, atq;
ab eo restitutio meorū bono-
rū iure reposcenda. Quā si is
Princeps mihi ita iustitiam
requirenti neget, aut æquo
diutius differat, aut dissimu-
let, adibo ad proprium Prin-
cipem meum, imploraturus
illius opem, iuamen & pa-
trocinium, vt sua autoritate,
& gratia mihi literas conce-
dat ad illum Principem ex-
terum, quibus requirat & ex-
postulet mihi fieri iustitiam,
& bonorum vi per ipsius sub-
iectos ereptorum, restitutio-
nem. Quam restitutionem, si
secundò is Iudex mihi detre-
tauerit, & adiudicare distu-
lerit, redeo secundò ad Prin-
cipem meum, ipsi exteri Iu-
dicis constantem iustitiæ de-
negationem exponens, pro-
bans, ab eo requirens, &
humillimè ob id ipsum ob-
secrans, vt alio modo per
suum ipsius autoritatem &
potentiā mihi tandem meo-
rum ereptorum bonorū re-
stitutio contingat, hoc est,
vt mihi literas dignetur lar-
giri repræfaliarum, quibus
scilicet mihi concedat, & po-
testatem faciat, à quibusuis

illius exteri Principis subiectis, in sua ditione existentibus, recuperationem bonorum meorum requirere, eosque comprehendere, ipsorumque omnia bona arrepto sistere, eaque posse diuendere, donec mihi ad summam ereptorum satisfactum fuerit. Atque huiusmodi literas repræfaliarum post probationem meam meus Princeps mihi tunc illico concedet, ad modum, causam, & usum prescriptum, ut scilicet subditorum bona diuendendo, mihi vel hoc modo satisfiat: quum aliter ad meorum restitutionem per æquiores iustitiam, peruenire nequeat.

4 Verum hic intelligas oportet, tum mihi ab extero Principe negari iustitiam, quando prædatoris Princeps neglectui vel potius contemptui meam habet querimoniam, adeo ut eam dissimulet, & iustitiam mihi adiudicare negligat, aut variis futilibusque dilationibus me semper procrastinet, aut vana quapiam sententia, eaque iniqua me abigat. Atque hoc vltimum

5 tpotissimum de Iudice non appellationis intellige, hoc est, qui non haberet superiorem, ad quem ob denegatam iustitiam, mihi appellare concessum esset. Nam si is denegans Iudex, esset Iudex appellationis, tum non daretur mi

hi literæ repræfaliarum à meo Principe. Sed tunc mihi ius relictum esset aliud, & eundem scilicet Iudicem per appellationem ad superioris Iudicis tribunal, de iniquitate sententiæ pertrahendi concessa potestas, atque ab eo superiori Iudice ius meum reposcendi. Quam iustitiam si is quoque mihi negauerit, tum ut prius mihi recurrendum esset ad meum Principem, pro impetratione literarum repræfaliarum, ut dictum est iam prius. Atque hanc rerum æquitatem & iustitiam, iura vocant pignorationem, quæ nostro vulgari idiomate nuncupant, letteren ofre breuien van marcke. Porro hæc qualisqualis repræfaliarum æquitas, multis forsan videbitur plus æquo rigorosior, atque plus etiam habere violentiæ quam æquitatis ac iustitiæ: nempe, quod ob incommoda nostra, quæ à sceleratis prædonibus passi sumus, vicissim nos vindicamus, & armamus legum autoritate & permissu, ad alium quemlibet etiam innocentissimum spoliandum, prædandum, & ad ipsius bona diuendenda, donec nobis abundè satisfactum fuerit, nempe ut alterius innocentia peccatum luat alterius sceleratæ nocentiæ: & ut quispiam vir innocuus mihi

mihī vi legum constrictus cō
pēser, & soluat damnū, quod
sceleſtus aliquis mihī contra
omnem iuſtitiam intulit. Mi
hi autem quales eae leges vi
deantur, non est hīc velle defi
nire: hoc tantū addidiſſe cō
tentus ero, quiſquis tales le
ges ſanxerit, eas ſibi nō ex ſpi
ritu Euāgelico ſuggeſtas, qui
vim vi repellere prohibet, &
alteram maxillam percutien
ti, iubet præbere alteram, &
alibi, omni malo reſiſtere ve
tat: ſed ex carne potiūſ, & ſan
guine inſtinctas eſſe credide
rim. Tameſi eas leges omni
iure permiſſas eſſe vtcunq̄
probare potuiſſent diuino,
Iure gentiū, vel rationē natu
rali, Iure ciuili, Iure canoni
co, Iure cōſuetudinū, & con
ſtitutionum particularium:
vti videre erit apud D. Iaco
bum à Canibus, in tractatu
ſuo Repräſaliarum, & apud
Bart. in ſuo etiam excellentiſ
ſimo tract. Repräſaliarum, &
apud S. Thomā, ſecunda ij. q.
40. Quę breuitatis gratia, Le
ctori legenda committimus. 8
De æquitatē autem quid ipſe
conſeſam, hīc ne verbalū qui
dem amplius, quando eas le
ges, ipſa iura ex conſeſſo ob
diſtas cauſas ſatis permiſſas
adſtruant, iurium hanc æqui
tatem omni iure (vt ſuprà) cō
7 probantes. Quum enim † o
mnis iuſtitia & rationalis

æquitas hoc expoſcit, vt ſi
gulis tribuantur ſua, & omni
bus ablatorū fiat reſtitutio:
deinde quum iuxta prædictas
rationes nulla fiat offenſio, &
ſpoliato per iuſtitiam reſti
tutio, ſed vt innocenti dene
getur iuſtitia: ordinauit &
permiſit ipſa lex & iuſtitia
alium modum iuſtitie, & ma
lo nodo malum obiicit cu
neum, vt vim vi repellat, &
quod amore iuſtitie fieri nō
potuit, ſaltem vi ad æquita
tem ſuam quis perueniat. Et
licet hoc cum innocentis &
priuatæ perſonæ fiat iniuria,
ſit tamen eum qualicumq̄
iuſtitia illius totius commu
nitate, cuius is innocuus
pars eſt & membrū: & ideo
quia commodiorem ratio
nem iuſtitia inuenire non po
tuit, hac rationē per repræ
ſalias vti tandem cōacta eſt,
duabus fere ex cauſis. Primò,
vt ſuo ſubdito faueret po
tiūſ, quàm alieno, & iniuriā
potiūſ ſineret affici exteros,
quàm ſuos ſubiectos. Dein
de, vt ex harum repræſalia
rum permiſſarum conſidera
tione, diligentiores eſſent ex
teri Principes, & faciliores
ad faciendam iuſtitiam ad
uenis, peregrinis, & exteris:
& ne tam facilē vicini Iudi
ces vicinis Iudicibus office
rent & incommodarent, ne
ve tam facilē ſinerent ſuos

grassari extra bellorum tem¹⁴ pora in peregrinis mercatoribus: vel ob hoc, ne si in hac forent negligentes, totum damnum tandem in suos subditos recideret, & forsitan in eos, quos maximè præ cæteris amarent. Verùm tamen uero in hoc negotio, scito varia requiri, vt repræsaliæ à Principibus largiantur. Primò enim necessum est ingètem esse iacturam, & graue dānū¹⁵ sui subditi, ob quod meritò repræsaliarum auctoritatem suo subditi permetterent. Ob leue enim, paruum seu modicum dispendium, nulli æquū est repræsaliarum literas expedire: quoniam sicut remedia subsidiaria & odiosa (qualis est in integrum restitutio) non competūt pro re modica. l. scio. ff. de in integ. restitu. & l. si oleū. §. si. ff. de dolo. ita repræsaliæ (quæ reputantur remedium subsidia-¹⁰ rium) pro re exigua non debent nec poterunt cōcedi, quin & concessæ profus essent irritæ. Deinde oportet¹¹ Principem cōcessurum, plenè probationibus edoctū de certitudine rerum. Ad hæc requiritur¹² vt repræsaliæ concedatur alicui, vt supplicans verè sit subditus Principis, quique¹³ communia vectigalia, & reliqua onera patriæ cū aliis persoluuerit, exceptis semper per-¹⁴ sonis priuilegiatis, t quæ ratione priuilegij, nulla huiusmodi onera publica subeunt, quales sunt studentes in Aca-
 demis siue vniuersitatibus publicorum studiorū causa, ab huiusmodi oneribus liberis & priuilegiatis, Authent. habita. C. ne filius pro patre. Idemq; exprimit d. Authent. de familiaribus & nuntiis eorum. Quod Doct. extendunt per identitatem rationis ad scriptores, & (vt vocāt) bedellos, qui ex officio suo, per appendetiam vniuersitatis partes sunt & membra, ipsi sūq; studentibus, atq; adeò studio forū studiis planè necessarij, arg. l. j. in fi. & l. scriniarios, ff. de testa. milita. Quocirca huiusmodi studentes cum sibi adhaerentibus, quantum ad personas suas, cum iis omnibus quæ secum conferunt, feruant, auferunt, & ducunt studiorum publicorum gratia, pro ciuibus habendi sunt, & à seculari onere immunes.¹⁶ Prætereà, ipsi stipendiarij simili ratione immunes sunt, quantum ad stipendiū & militiam suam, in eo tamen loco vbi militiæ causa degunt & militant, l. municeps. §. si. ff. ad municipal. l. hæres ob sens. §. fin. & ibi glos. ff. de iudic. Ad hæc immunes sunt omnes Principis cōsiliarij, quū suo funguntur officio. Nam
 ob

ob officij rationem, & in his
 quæ officij causa gerunt, pro
 veris ciuibus iudicandi sunt,
 l. ciues, & ibi glo. notab. C. de
 incolis. Qui omnes superiores à
 dictis oneribus liberi
 sunt, & tamen Principum
 subditi. Qui omnes præno-
 minati, etiam si non exoluât
 huiusmodi onera, impositiones,
 a sifias, caillotas, gabel-
 las, vectigalia, tributa, peda-
 gia, guidagia, aut onera simi-
 lia, qualicūq; nomenclatura
 dicantur: nihilominus tamen
 veri sunt Principum subditi,
 & habiles, & digni quibus li-
 teræ repræfaliarum elargian-
 tur, non secus, quàm quibus-
 18 uis aliis dictis oneribus ob-
 noxiis & subiectis. † Cæte-
 rum Principum benignitas
 non confertur quibusuis suis
 subditis, sed tantum iis, qui
 eo tempore, quo damnum
 passi sunt, fuerunt subditi, &
 hætenus in Principum sub-
 19 iectione permanferunt: † Nō
 enim conferunt Principes di-
 ctas literas repræfaliarum
 illis subditis, qui tempore
 passi dispendij non fuerunt
 subditi. Si enim quibusuis
 subditis hanc clementiam
 cōferrent, multi naufragium
 passi, fisco animo ad alicuius
 præpotentis Principis patro-
 cinio confugerēt, & se sub-
 ditos efficerent, donec impe-
 tratis repræfaliarum literis,

damnum amissum recuperaf-
 sent, quo recuperato, ad prio-
 rem suum Principem forsan
 ingrati redirent. Atque hac-
 tenus explicatum satis fuit,
 quibus Princeps suas literas
 repræfaliarum indulget, &
 contra quos, nempe contra
 exteros, violentosque prædo-
 nes alterius Principis. Restat
 paucis animaduertas, contra
 quos non expediuntur Prin-
 cipum repræfaliarum literæ:
 20 † Primò igitur nō concedun-
 tur aduersus proprios subdi-
 tos, hoc est, non conceduntur
 vni Principis subdito, contra
 alium quemlibet eiusdem
 Principis subditum, quum
 Principis sit, amborum sub-
 ditorū causas cognoscere, &
 cuique æquam iustitiam ad-
 ministrare. Non conferuntur
 21 etiā † dictæ literæ repræfalia-
 rum contra mulieres, contra
 clericos, contra studentes, cō-
 tra Iudices, aut contra ipsorū
 famulos, familiares, aut be-
 dellos (vt vocant.) Item non
 22 conferuntur † contra legatos
 aut contra faciales, aut (vt vo-
 cant) contra Ambasiatores,
 qui ex mandato sui principis
 ad alium Principem vel lo-
 cum insignem emittuntur.
 Tales enim nec in itinere, nec
 in loco destinato, vllō mo-
 do aut seruari possunt, aut
 comprehendendi, quod vel iura
 gentium aperte testantur, l.

fancitum, ff. de rerū diuis. & l. ij. §. legatis. ff. de iudi. & ibi notat glos. in verb. destinati. 26
 atque idem etiam priuilegiū cōsent Doct. de famulis & seruatoribus suis, sicut etiā iam iam diximus de scholaribus. Quin & illud quod de legato rum priuilegio dictum est, & de suis famulis, idem quoque dicēdum fuerit de his, qui inuiri vel testimonij gratia, ali quō destinati sunt, vt notatur in d. l. ij. de iudic. Item fallit ius repræsaliarum, quod non 23
 † concedatur contra eos, qui se cōferunt ad publicas, & priuilegiatas nūdinas: Hi enim in nūdinarum loco, nec capi, nec detineri possunt, l. j. C. de nūdi. Item fallit contra 24
 eos, † qui religionis causa se recipiunt ad aliqua sancta, peregrinantium frequētia, & indulgentiarum largitate, aut miraculorū testimoniis celeberrima, vt in Authent. 28
 Omnes peregrini, C. communia de successi. ibi, liberē hospitētur, & glos. in l. j. §. idem Claudio, ff. de iudic. Verū credo hunc casum rarō obseruari. Fallit etiam contra mer 25
 catores, † nautas, & ipsorum seruitores, qui ventorum ac tempestatum vi, in aliquem portum turō appellare cogūtur: in eo enim portu ita impulsī, detineri non possunt, Authent. nauigia, C. de furt. quæ Authenti. hoc expressē voluit. ad idem l. j. C. de nauicula. lib. xj. Item fallit contra eos, qui personaliter citantur ad comparandum in iudicio. Omnes enim prafatæ personæ gaudent priuilegio iuris, quo omnibus & singulis conceditur libera eundi ac redeundi potestas. Atquæ isthæc hætenus de literis repræsaliarum, à quibus elargiantur, & quibus concedantur, & contra quos, & contra quos minimè. Post hæc, tribus † aut quatuor re. 27
 gulis accipe istis literis impetratis vtendi rationem, & modū. Postquàm igitur quis piam à Principe literas repræsaliarum impetrauerit, necessum est, vt eas ad executionem tradat, & committat in ditione seu districto sui Principis, qui eas concessit, & nequaquàm extra ipsius ditionem. Deinde † opus est, 28
 executionem hanc curet per sui Principis officarios, & nullo modo per seipsum, aut per proprios suos impetrantis officarios, nec per vllos alios, quàm ad Principem executiones destinatos, quia cuius est interdicta propria sui ipsius vindicatio. l. scientiam, §. qui cūm aliter, ff. ad leg. Aquiliam. facit l. extat, ff. quod metus causa, & l. meminerint, & l. si quis in tantam

tam, C. vnde vi. Antequam
 29 hoc repræfaliarū caput ab-
 soluerem, libuit quoque hic
 adiciere, non omnibus Prin-
 cipibus concessum esse repræ-
 faliarum literas concedere.
 Sunt enim multi in hac sen-
 tentia, qui negant illi Princi-
 pi ius esse concedendi repræ-
 falias, qui maiori Principi
 subesset, & maiorem Princi-
 pem seseque superiorem vt
 subditus agnosceret: sed con- 1
 suetudine, & vsu diuersum
 experimur, quod pauci sint
 huiusmodi Principes, qui su-
 periores velint agnoscere, se- 2
 que superioribus, vt vassallos,
 subiicere. Qui autem maio- 3
 ribus Principibus ac superio-
 ribus subnot, qui verò mini- 5
 mē, non est hic nostri institu-
 ti explicare velle, cū res sit 6
 parum tuta, & fructus penē
 nullius: quicquid enim de his
 rebus statuitur, illi mordic- 8
 cus per fas & nefas suā tuen-
 tur sententiā. Nouissimē au-
 tem adiciere volui pœnam 9
 illam, quam lages statuunt
 illis, qui perperā & sinistrē à
 Principibus repræfaliarū lite 10
 ras impetrarunt. Malē enim
 repræfalias impetrantes, aut
 etiam iis abutentes, puniun-
 tur quadruplo. Deinde cau-
 31 sam iuris sui perdunt: & po-
 stremò ad omnium damna,
 & dispendia recuperāda mul-
 ctabūtur, l. ij. & ibi per laco.

de Areti. ff. de verb. obligat.
 l. si te. C. de iure delibrandi.
 Authē. & omnino, C. de actio.
 & obliga. & l. nam & seruus,
 ff. de nego. gest.

De teloniis, ac aliis
exactioni-
bus.

CAP. XCIX.

S V M M A E.

1 *Vs publica fit etiam in telonijs,
vectigalibus, tributis, pedagijs,
& similibus, vel male institu-
dis, vel male exigendis.*

2 *Vs publica institutione fit bi-
fariam.*

3 *Vs publica qua pena plectatur
disting. nu. 4.*

4 *Vs publica rectè quando com-
mittatur.*

5 *Pœna plus exigenti, quàm ve-
ctigalis institutio ferat. Et
quid, si vi & violentia plus exi-
gat, & corradat. nu. 7.*

6 *Famuli crimina dominorum se-
ctantes, pœnam quoque domi-
norum imbibunt.*

7 *Vectigalia poscentes ab Eccle-
siasticis excommunicantur.*

8 *An vectigalia nō soluere liceat.*

9 *S* t postremò
 alia quædā spe-
 cies violentiæ
 publicæ, vsu qui-
 dem externo &
 forinsecus à superioribus nō
 nihil diuersa, re tamen cum
 vera illata, vi planè eadem,

eoque non minus execrabi-
 1 lis, minusve punienda. Ista tamen species ferè contingit in
 vectigalibus, teloniis, tribu-
 tis, gabellis, pedagiis, guida-
 giis, passagiis, datis, aliisque
 exactionibus, qualicumq; vo-
 cabulo nominantur: id dupli-
 citer, apertè in institutione,
 & tectè in exigentia. Primò,
 quò quis priuatus dominus
 vsquam noua instituit vecti-
 galia, telonia, similiq; onera,
 quibus repub. suam grauat: atq; ista omnia citra auctoritatem
 sui Principis, l. vectigalia, & ibi Sali. in princ.
 & Azo. C. vectigalia noua institui non posse. Porro isthæc
 2 t noua onerù in repub. institutio, ferè sit bifarià: nempe
 vi, aut coactè: Deinde cum gratia, aut beneplacito populi.
 Harum autem institutionum punitio quoque erit
 3 varia. Nam t si coactè & vi huiusmodi onera in republ. inferat,
 tum is violentus illator (quia vim publicam
 4 committit) plectendus est capitaliter. Sin huiusmodi gra-
 uamina non vi, sed cum populi gratia inferat, tum non
 censendus publicæ violentiæ reus, eoque nec capitaliter
 5 damnandus, sed priuatæ violentiæ reus, atque multandus
 pœna quinquaginta lib. auri, & pœna le. Iulianæ de ambitu, l. vnica, ff. ad legem Iu-

liam de ambitu. Aut alia pœna, arbitrio iudicis imponenda. Secundò, tectè t vis publica committitur, quum quis
 telonarius, publicanus, seu tributorum collector; telonij iura vi requirit ab iis, qui ab
 huiusmodi telonio sunt immunes & liberis: is enim (vt iura volunt, licet iis non
 vramur) puniendus est, ceu publicæ violentiæ illator, capitaliter expressa ac notabili l.
 vniuersi, in fin. C. de vectigalibus commiss. Porro t quis-
 quis fraudulenter in teloniis aut vectigalibus amplius exigat, quàm telonij aut
 vectigalis institutio poscit, is puniendus est duplo. Si t verò vi & violentia
 amplius exposcat & capiat, tunc puniendus est quadruplo, l. j. §. dixerit, ff. de
 publ. & vectigalibus. & quantum verò ad fiscum, puniendus est perpetuo exilio, l. fin. C. vectiga. no. instit. non
 6 posse. Eadem t quoque pœna plectuntur omnes famuli teloniariorum, publicanorum,
 ac similibum, qui in hoc dominorum suorum crimina imitantur, eadem crimina
 committunt. De iure autem Canonico t seu Pontificio, exigentes vel extorquentes ab
 Ecclesiis vel personis Ecclesiasticis pro earum rebus propriis, quas non negotiandi
 causa deferunt, aut deferri
 fact

faciunt, vel transmirtunt, vestigalia, telonia, tributa, gabellas, pedagia, vel guidagia, suo vel alieno nomine, excommunicantur & anathematis mucrone feriuntur, donec illi sic exacta restituerint, & de transgressione huiusmodi competenter satisfecerint, Clementina, Præfenti, De censibus, de exactio- nibus. Antequam hanc materiam omnino absolueremus, quæstionem non solum vtilem, sed etiam pernecessariam (propter fraudum frequentiam) sciscitari, & pauculis admodum examinare placuit: nempe, an temerè & in foro conscientie fraudare liceat, & non soluere Principibus vel institutoribus vestigalia, telonia, tributa, gabellas, pedagia, guidagia, passagia, datia, impositiones, assisas, caillotas, quocunq; etiã nomine appellentur? Deinde quando liceat huiusmodi vestigalia sine conscientie serupulo non soluere? De hac quæstione libuit plurima disserere, sed quoniam apud auctores abundè ista commentata sunt, breuitatis studio Lectorem ad ipsos fontes remittere libuit, & inter eos, vide Do. Ioan. Bertachinum in tract. suo singularissimo gabellarum, tributorum, atque vestigalium.

De vi priuata.

CAP. C.

SVM NAE.

- 1 *Vis priuata quid sit.*
- 2 *Vis priuata committitur, quando creditor debitore ad solutionem compellit.*
- 3 *Quando quis naufragantium bona eiecta eripit.*
- 4 *Quando quis in incendio quid spoliat.*
- 5 *Quando quis copijs aliquem è possessione pellit.*
- 6 *Quando quis pupilli sui bona vi occupat.*
- 7 *Quando quis alterius sponsam vel filiam detinet.*
- 8 *Vis priuata pena.*
- 9 *Iudex ad priuatam vim distimulans, redditur infamis, indignus omni officio, & obnoxius pena arbitraria, in praxi.*
- 10 *Vis priuata ex Iure Canonico punitur tertia parte bonorum.*

NTRIBVS proxime præcedentibus capitibus utcunq; peregrimus de vi priuata commemoramus. Est autem vis priuata, quando aliquis alicui vim infert absq; armis. S. itè lex Iulia, de vi publica seu priuata, institutio, de publicis iudiciis. Qualiter autem hoc crimen committatur, clarè aperit

- aperiunt leges. ff. ad l. Iul. de vi priua. veluti quū creditor
2. tex propria autoritate debitorum suum compellit ad solutionem : ita enim priuatæ vis crimen admittit. l. finali. ff. ad legem Iul. de vi priua.
  3. Similiter ꝑ priuata vi sese alligant, qui vim inferunt nautis in naufragiis, ipsorumque eiecta bona furtim auferunt, l. j. ff. eodem titu. Item qui ad
  4. incendium ꝑ simul cum aliis concurrunt, non quidem vt hunc malo sua opera suppetias afferant, sed vt in tali hominum strepitu, & animorū perplexitate incautus è domo incensa quid eripiant: illud enim si faciāt, vim priuatam committunt. Similiter
  5. priuatam vim ꝑ committunt, quicumque congregata multorum virorum multitudine, & coactis copiis siue armis, aliquē pellunt sua domo, fundo, vel possessione quapiā, & seipsos in possessionem eandem vi inferūt, & collocant. l. si quis. ff. eodem titu. Prætereā priuatam vim ꝑ committit tutor quiuis, qui sui pupilli bona, vi occupat. Facit l. tutoris. C. eodem titu. Simi
  1. liter ꝑ quicumque alterius filiam aut sponsam vi conclusam detinet, aut includi iussit, aut arctè constringit, aut
  8. occultat. Pœna autem ꝑ istorum criminum secundum iu-

ra, est confiscatio tertie partis bonorum suorum: supra quam declaratur infamis: & hinc omni officio de dignitate priuatur, & prætereā habetur inhabilis cuique administrando officio, dicta l. j. ff. eod. titu. l. hoc iure. ff. de regul. iuris. per iura ibidem allegata. Quin & ipse Iudex ꝑ in hoc crimine priuatæ violentiæ negligenter dissimulans, & æquam de eo punitionem non fumens, sit infamis, & omni munere publico indignus. Verū si hic punitionem consuetudinariam spectare velis, scito hoc crimen ex vsu & in praxi ferè puniri punitione Iudicis arbitraria, iuxta circumstantias rerum, & qualitates personarū. Et hæc est pœna ciuiliis. Pœna ꝑ autē canonica, est multatio tertie partis bonorum (vti supra cap. de vi publica meminimus) huic seruit cap. ij. de ordi. cognit.

De rapina.

C A P. C I.

S V M M A E.

1. Rapina quid sit.
2. Rapina quibus & quot modis committatur.
3. Rapina varie punitur, & numero 4.
5. Raptorum fautores, raptorum penas degustent oportet.

Rep

6 Ra
est
7 R
m
8 R
ed
ua
cit

1 v
qu
lia
bl
2 ci
pe
le
fi
ne
na
do
pr
3 C
le
li
du
su
ui
vi
m
d
d
a
p
tu
l

- 6 *Rapiens rem propriam, repetitor est, non raptor.*
 7 *Rapina rerum magnarum puniatur suspendio.*
 8 *Rapina continet in se, aut vim eamque aut publicam, aut priuatam. Aut non vim, & sic dicitur furtum.*

CCREDIT superioribus alia quædam vis, aliâs publica, aliâs priuata, quam rapinâ vocamus. Est enim Rapina, quando quis alterius mobilia vel se mouentia bona publicè rapit, quod fieri conspiciamus † duobus modis, nempe vi, & sine vi, siue sine violentiæ illatione. Vis quoque fit bifariam: cum armis, & si ne armis. Postremò ipsa bona erepta duplicia sunt, quando & in paruis, & in magni pretij bonis rapina cõtingat.

3 Quisquis † igitur alteri pileum, tunicam, togam, pallium, gladium, thoracem, indusium lineum, peram, marsupium, anulum, & similia leuiora bona publicè & citra vim eripit, is rapinam committit, & puniendus est quadruplo intra annum, cui quadruplo inest simplum: Post annum verò damnandus est principalis rei ablata restituitio, hoc est, in simplum, l. ij. & iij. ff. vi bonorum ra-

pto, l. res. C. eodem. & § j. Instituti. eodem titu, † Qui verò superiora enarrata, vi & publicè eripuit, sine armorum tamen præsidio, is damnatur cõfiscatione partis bonorum suorum; Si cum vi quoque arma cõiunxerit, cum perpetuo exilio damnabitur, aut alia simili pœna criminaliter, sicut & supra de vi publicè meminimus. Similes pœnas oportet subeant omnes raptoris cooperarij, qui re, opera, & auxilio ad rapinam coadiuuerunt. l. si pignore. §. cum furti, vers. qui ferramenta. ff. de fur. facit l. qui domũ. ff. ad l. Iul. de adulter. Quisquis porrò sibi ipsi Iudex est, & propriæ rei executor, & raptor, vt rem suam † ablatam, propria autoritate raptori de nuò eripiat, is certè nullam rapinam committit, vt eius gratiam puniendus esset tanquam raptor (propriæ enim rei potius repetitor est, quam raptor) lus tamen suum perdit, quo licuisset raptorẽ suũ corã Iudice peragere. l. ij. §. hæc actio. ff. vi bonorum raptorum. & §. quia tamen. Instituti. eodem titu. hæctenus de leuioribus bonis singula intellige. Qui verò res † pretio maiores alteri vi eripuit, & publicè ad hoc adhibitis armis: is certè suspendio damnandus est, qua ipsius cri-

men

ia par
 : supra
 mis : &
 dignita
 eã habe
 admini
 a l. j. ff.
 de re
 dem al.
 e Iudex
 lata: vio
 lenti
 punicio
 infamis,
 lico in
 punicio
 am spe
 crimen
 e puniri
 traria,
 erum, &
 . Et hæc
 ia † aut
 tio ter
 ti suprà
 nemini
 ij. de or
 ot modis
 , & nu
 aptorum
 et.
 Rap

men non multum ab ipso latro-
 trocinio abest. Quin & leuio-
 rum quoque bonorum raptorum
 res, subinde suspendio dānan-
 tur, iuxta qualitatem perso-
 næ, & facti circumstantias &
 enormitates, nō secus, quàm
 clācularij fures. Plura de præ-
 senti materia, quatenus cri-
 men in sese continet, explica-
 re libuit: sed quia de ea in su-
 perioribus capitibus amplio-
 ra peregrimus, & infrā quoq;
 in sequētibz capitibus plura
 explicare certum est, nempe
 in capite, de furto, & alibi:
 ideo his paucis ab hac mate-
 ria hoc loco supersedendum
 8 putauit: fit enim † rapina aut
 vi, aut sine vi. Vis autem, aut
 est publica, aut priuata, de
 quibus abundè suprā. Si verò
 sine vi committatur, furtum
 censetur, de quo infrā suo
 loco.

De latrocinio simplici.

C A P. CII.

S V M M A E.

- 1 Latrocinium simplex quid sit?
- 2 Latrocinij simplicis punitio, in inferiori Germania, in Frācia, & in Alemania, ex olim priuilegio Gandensium. nu. 9. 10. 11.
- 3 Latrocinio non patrocinantur loca sacra.
- 4 Latrones cōprehendendi, cuius est ubique concessa potestas. 3

A P I N A E quo-
 quæ species est
 illud pernicio-
 sum prædandi
 genus, quod la-

trocinij vocant: non quidem
 illud latrocinium quod cum
 homicidio coniungitur, & de
 quo multa superius memini-
 mus, sed quod nudā spoliandi
 vim continet, quod apud
 Barthol. Cepolam dicitur la-
 trocinium simplex, in Auth.
 Sed nouo iure. C. de ser. fugi.
 † Est enim latrocinium sim-
 plex, de quo hic acturi sumus,
 aliquem furtim & vi, suis ci-
 tra mortem spoliare bonis:
 quod plerunque fit in viis oc-
 cultis, in locis desertis, & à
 testimonio hominum semo-
 tis, in syluis, in saltibus, aut
 in alijs suspectis locis, & etiā
 temporibus illicitis. Hoc lat-
 rocinium puniendum est vl-
 tore gladio, necnon confi-
 scatione bonorum, vt corpus
 decollatum imponatur rotæ,
 cui ex more adpendunt ram-
 ulos, latrocinij commissi
 testes. Hoc † crimen tam est
 deest

detestabile & exosum omnibus, vt ne Iudices quidem Ecclēsiastici huic patrocinari ve-
 lint, nec loca sacra his latronibus præsidio esse sinant.

- 4 Eoque omnia ꝑ iura, omnibus & singulis istos latrones quouis loco comprehendendi & accusandi potestatem faciunt, cap. inter alia, extrā de immunitate Ecclēsi. Deinde volūt, vt is latro ꝑ captus morti adiudicetur & exequatur eodem loco, vbi captus fuit, absque vlla declinatione. Præterea ꝑ nullis latronibus iure permittitur, vt in hoc crimine sese ad expurgationem tradere possint: Verūm hoc duntaxat permittitur, vt in omnibus informationibus, habitis & habendis sese committere liceat. ꝑ Quisquis præterea sciens volēnsque, dictos latrunculos hospitio excipit, aut ope, vel fauore vllō succurrit: is certē non minus puniendus est capitaliter, quā principalis factor, l. prima. ff. de receptato. & l. prima. C. de his, qui latrones occultauer. Nisi enim in huiusmodi latrones sæpius & acrius aliquanto animaduertent leges, publicæ viæ passim obsiderentur latronibus, & spoliatoribus, nec cuiquam liberum esset, & tutū quōquam se recipere. Ideoque vt vel huic malo tempori occurre-

retur, per diversos Principes, atque etiam per Principem nostrum, & per suos maiores variæ constitutæ & promulgatæ sunt ordinationes, de puniendis latronibus. Et

- 8 ꝑ si in eorum punitione repperus esset Iudex plus æquo negligens, & ad iustitiam & punitionem ferendam dissimulans: is certē dānandus esset multa centum lib. auri, & exinde habendus infamis, omnique dignitate publica indignus: imō aliquando vel ipse capitaliter damnatur, iuxta dissimulationis magnitudinem. In Francia ꝑ verō, huiusmodi latrones vel spoliatores publici, primō puniuntur rapti ad calces equorum, deinde suffiguntur in malam crucem. In ꝑ Alemania verō, tales latrones, graffatores, & spoliatores publicè puniuntur cōfractioe membrorū, hoc est, in rotā subiguntur, vbi singula ipsorū membra magno cum cruciatu cōfringuntur: & ita viui in rota relinquuntur, sua spē animā expiraturi in magna pœna & calamitate. Priuilegia ꝑ Gandensium à comitē Guidone concessa, olim hoc crimen puniebant ciuilititer: nempe, multa 60. librarū. & restitutione rerum ablatarum intra tertium diem. Labet hic vnam ꝑ quæstionem in medium adferre

ferre: Latrocinium an sit casus fortuitus? Gl. in verb. etiã si sine culpa. in l. & ita. §. at hoc edicto. ff. nau. caupo. stabul. l. cum duobus. §. dãna. ff. pro socio. Gl. in verb. vel alio fortuito. in l. j. C. depositi. sustinet latrocinium esse casum fortuito, vtj per otium, & occasione emergente, videre potest.

De incendiariis.

C A P. CIII.
S V M M A E.

- 1 Vehemens in incendiarios inuectio.
- 2 Incendiariorum punitio varia. et n. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 13. 14. 25. 16
- 10 Incendendi voluntas punitur pro effectu.
- 11 Ad incendium preparationes struens, punitur vt factor.
- 12 Post bella confecta, succrescunt incendiarij.

CRAVE crimẽ est, igne aliorũ tollere bona, & ad conjunctionẽ humane societatis tuẽda (quod iustitiæ pars est non infima) perniciosissimũ, imò ad eam prorsus tollendã, & subuertendam, scelus cũ primis accommodum: quis enim eos benignis intueretur oculis, imò quis æquo animo ferret nequissimos illos incendia-

rios, qui studio, datãque opera & captata deliberando occasione, aliorum igne accendunt domos? aut alia bona? vnde tam graue exoritur incendia passorum dispendiũ, & nulli vel tantillum cõpendium, ne ipsis quidem incendiariis, potissimum quum omnia citra vlius commodum per ignem redacta sunt in cinerem. Et mihi certẽ (vt ingenuẽ meam sententiam proferam) videntur hi ciues in republi. esse perniciosissimi, imò pestes planẽ lethales potius, qui in rep. nihil aliud agunt, quã vt noceant multis, profint nemini. Fures. spoliatores, latrones, raptores, prædones, ex scelere aliquid commodi aut consequuntur, aut saltẽ venantur: incendiariis, ex facinore nihil accrescit. In aliis multis sceleribus expletur vtcunque sceleratorum voluptas, sed in incẽdio, incendiarius nihil utilitatis, nil voluptatis cõsequitur. Ah quantula quæso est voluptas aliorũ incẽdere domos? quas natura sagaciter excogitauit ad tutandos homines ab imbribus, à ventis, tempestatibus, & reliquis cæli iniuriis, à feris, à lupis, idq; genus hominum hostibus. Quocirca cùm incendiarij hoc bonum & commodum confratribus in Christo nequissimẽ eripiant,

piant nullis voluptatis sti-
 mulis excitati, nulla utilita-
 tis ratione pellecti, sed solo
 odio, inuidia, & nocendi libi-
 dine agitati videntur mihi
 (vt denuò repetam) in repub.
 perniciosissimi, detestabiles,
 & nullo modo ferendi diu-
 tiùs, imò tanquam inimici
 naturæ collèdi sunt è medio,
 & ex omni societate huma-
 na (cuius hostes se esse studèt)
 eripiendi sunt. Quod etiam
 2 cōsiderantes ipsæ leges, gra-
 uissima variâsque incendia-
 riis istis poenas indixerunt.
 Nam quisquis alterius ca-
 sam, villam, ædes, domum,
 arcam, stabulum, horreum,
 nauim, similiâque ædificia,
 aut etiam aceruum frumenti
 iuxta domum positum com-
 busserit, ignéque incenderit,
 aut ignem sciens volénsque
 immiserit, tam in ciuitate,
 quàm ruri, is incendiarius de
 iure variè punitur. Primò 6
 3 punitur capite, vt dicit gl. in
 verb. potestis. in l. data opera,
 C. qui accus. nō po. de quo ibi
 latè per Bal. & Salic. post Cy-
 num, & per Bart. in l. iij. cum
 aliis per Alexã. ibi allegatis,
 4 ff. de offic. præfecti vigil. † In
 aliis verò textibus puniendus
 est igne, vt in l. qui ædes. cum 7
 5 naufrag. Est itè alijs textus,
 qui incendiarios puniri velit
 dilaceratione bestiarum, aut

capite, sed aliquanto distin-
 ctius, vt habetur in l. si. ff. eo.
 titulo. de incend. rui. naufra.
 Quin & alibi textus asseruit,
 huiusmodi comburèdos esse
 viuos, si incendium factum
 sit ob inimicitias, vel prædæ
 causa in oppidis. Ratio est,
 quòd is incendiarius, qui in
 ciuitatibus domum vllâ in-
 cendit, quàm plurimos peri-
 culo exponit, vt incauti viu-
 que in suis, aut in aliorum do-
 mibus comburantur: & certè
 talem viuorùm combustio-
 nem, quantum in ipso est, ex
 sua malitia multis præparat:
 ideòque æquū est, vt hic ma-
 leficus eadè absumatur præ-
 parauit, argu. l. saccularij, in
 ratione sui. ff. de extraordin.
 crimin. Si verò in casa & vil-
 la committatur incendium,
 puniuntur capite, vt in l. ca-
 pitalium. §. incendiarij. ff. de
 pœnis. De incēdiariis quoq;
 istis violentis abundè memi-
 nit Ang. Are. in tract. malef. in
 verb. Incendiario. & Anto.
 Abb. Sicu. & Fel. in c. tua nos.
 de sent. exc. bona gl. in c. cum
 deuotissimã. xij. q. ij. in verb.
 si verò incendiū. itè Doct. in
 l. vendira in f. ff. de peri. &
 cōmodo rei vend. Ex his nūc
 suprã allegatis textibus, & ex
 citatis Doctoribus, cernis cla-
 rissimè pie Lector incendia-
 rios (vt antè memini) variè

puniri. Quia (repetam denuò articulatius) puniuntur aliàs capite, aliàs furca, aliàs incendio, sed diuersimodè: aliàs bestiarù dilaceratione: quandoq; decollatione: interdù cōdēnatione in metallù, nouissimè deportatione, sed hæc vltima pœna ex misericordia potius infligitur, quàm ex rigore iustitię. Hactenus de pœnis incendiariorù ex iure. Restat vt consuetudinē † paucis attendas: qua scelerati, cōuictique incendiarij plectuntur apud quosdam gladio, apud alios verò igne absumuntur: Nam in Flandria moris ex inolita cōsuetudine tales perdere incendio ignis, deinde corpus infigere rotæ, cui appenditur olla testis puniti incendiarij in Brabantia † hos incendiarios plectunt multò acerbius. Nā eos viuos ad maiorē terrorem comburunt, & vt horù exēplo minuatür incendiariorum frequentia, & extinguatur extimulans illicitaq; peccandi libido. Atque isthæc habes candide Lector, quæ de incendiariis post opus, & post incendium patratum, statuuntur. Sunt tamen etiã incendiarij appellãdi, qui voluntate & minas, nō minus

leges puniunt quàm factum: Adeò vt si quis minitetur alterius incendere domù, dicendo (vt est in prouerbio) Rubrù gallù tuas transmittã ad ædes, aut simile tritù dictù: is puniendus sit nō secùs, quàm si minas opere cōpleisset. Sicut item is † qui ad actum, id est, incendiù futurù quicquã apparauerit, aut actus preparatorios ad hoc præmiserit: ver luti ignē immittendo, flãdo, pupas, aut lineas stuppas cum igne, pice, sulphure, aut puluere bombardico vsquam secreterè collocando: aut carbones, aut titiones secreto in loco suppeditando, aut aliis infinitis modis animi pròpitudine ostēdendo: etiã si actu & opere nō cōpleuisset, iuxta illud generale axioma iuridicum: Quòd in atrocissimis delictis (quale est hoc studiosum incendiù) punitur affectus, licet non sequatur effectus, l. si quis nō dicam rapere. C. de episc. & cleri. cū simili lib. & ibi scriben. Hos † autē modos omnes, & alios (quod dolendù est) quàm plurimos excogitant scelerati milites, qui post bellorum tragediã exautorati passim per agros otiosi vagantur, pertæsi relictis opificij, & domum ad relictas vxores & liberos redire nescij, nobiles bonosque agricolas opprimunt, nō cōtenti ali

aliquando rusticorū gratuita
 magnificentia, qua ipsi cōfe-
 rūt quicquid possunt, nisi eos
 insuper ad maiora numeran-
 da cogere, & plura pro suo
 arbitrio ab ipsis vi & minis
 (quibus domos incensuros se
 minantur, nisi tantum nume-
 14 rent) extorquerent. Atq; hu-
 jusmodi impunita libidine
 sic per aliquot annos grassan-
 tes, sūt tandē ex militibus la-
 trones, sūt sicarij, sūt spolia-
 tores, sūt incendiarij, & omis-
 sis spretisq; oībus bonis mo-
 15 ribus, pessimis se coinquināt
 sceleribus, excogitātes artes
 mille, milleq; modos, quibus
 per fas & nefas sibi pecuniam
 cōstēt, & tanquā ex leges &
 ratione cassi, ex solis viuant
 affectibus. Hæc autē de iure
 civili atq; consuetudine. Sed
 13 quæ pœna imponatur † tali-
 bus incendiariis volūtaris, ac
 dolosis, & domos cōburenti-
 bus, tam in ciuitate quā ru-
 ri, de iure canonico, paucula
 quæso obserua. Nam ex iure
 canonico, incendiarij volun-
 tarij, ac dolosi primò damnā-
 tur restitutione omnium da-
 minorū: deinde per tres annos
 pœnitentiā agere iubētur, vt
 in expresso c. si quis domum.
 ext. de iniur. & dāno dato. quæ
 quidē pœna procedit in occulto
 incendiario: quia si esset ma-
 nifestus ac infamia notatus,
 tūc si incēderet Ecclesias, tā-

quā sacrilegus Romano Pon-
 tifici esset pro absolutione
 obtinenda remittendus, c. tua
 nos. ext. de sentent. excomm.
 & tales ipso facto sententiā
 excommunicationis incurrūt.
 Incendiarij verò aliorum lo-
 14 corum † non sacrorum, non
 sunt ipso facto excommuni-
 cati, sed sunt excommunicā-
 di: deinde perpetuo carce-
 ri mancipandi. c. pessimam,
 xxxij. q. viij. de quo in c. cū
 deuotissimam. per glo. xij. q.
 15 ij. Iniungitur † etiam eis ali-
 quādo peregrinatio Hieroso-
 lymitana, vel ad sanctum la-
 cobum in Galissia, c. si quis
 membrorum xxij. q. vlti. de
 quo habetur in c. si quis. ext.
 de iniur. & damno dato. quæ
 quidē pœnæ sunt magis con-
 sciētiosi, quā cōtentiōsi iudi-
 16 cij. Nam si corā † officialibus
 episcoporū vel archiepiscopo-
 rū aliorūve p̄latorū, s̄isca-
 li procuratore intercedēte, in
 iudicio ageretur: tūc pro qua-
 litate cōmissi punirentur, ita
 vt si ingens sit & excessus in
 incendio magnus, tū propter
 ingēs scelus, & damnū tā gra-
 ue poterūt degradari: vel sal-
 tē si exiguus & modicus esset
 excessus, & incendiū non vsq;
 adeo magnum, tum deponi à
 beneficio poterunt, aut certē
 à diuinis suspendi: & dein-
 de pro qualitate criminis &
 personæ diuersimodē puniri,

per ea quæ traduntur in allegatis. c. pessimam. & c. si quis. & in c. cum non ab homine. extrâ de iudic. & in cap. tuæ, extrâ de pœnis.

De spontaneo siue interno Incendio.

C A P. C I I I I.

S V M M A E.

- 1 Incendium spontaneum. patrem familias grauat crimine: immisum, nequaquam.
- 2 Incuria, per quam incendiū oritur, varie puniendâ.
- 3 Incuria incendiū punitur variè, nume. 4. 5. 6.
- 7 Incurie patris familias nihil præstruitur.
- 8 Incendium casu fortuito natum vel ex malitia immisū patrē familias ab omni crimine purgat.
- 9 Quando incendium censetur immisum.
- 10 Occasionem incendiū præbens, nõ vacat crimine.
- 11 Incendium committitur dolo malo, lata culpa, leui, leuissima, in ciuitatibus, & in pagis.

D I X I M V S superior capite de incendio ab aliis immisso, & incendiariorū punitione. Hic de incendio interno, & sponte per incuriã, imperitiã seu negligentiam, aut casum fortuitum proveniente tractadum: quod à su-

periori in hoc differt, quòd illud violentum sit, & immisum: hoc spontaneum & vltro per infortunium exoriens. Deinde illud prius, nempe ratione patris familias crimine vacat: hoc verò, quia ex alicuius incuria, imperitiã & negligentia cum alterius etiam detrimento nascitur, criminibus est adiungendum, non quidem directè quòd quisquam malum illud, & crimen intenderit, aut in votis habuerit: quia cum omnium ignorantia contigit: sed propter incuriam, imperitiã, & negligentiam, & imprudentiam commissam: vnde tot emergere mala, quorū omnium pater familias, aut sui domestici indiligenti cura causa fuerunt. Ideòque ipsorū imprudentia, incuria, imperitiã seu negligentia (cum sit in crimine) non est impunita relinquenda. l. si seruus seruum. §. si fornicarius. ff. ad legem Aquil. & l. videamus. in prin. ff. locati. & §. penult. Instit. de oblig. quæ ex quasi delic. nascuntur. Quoties igitur vllum cõtingit incendium vltro neū oriri, cum graui vicinorū detrimento: ille per cuius incuriã ortum est, variè puniri potest. Primò enim si dissimulat Iudices, & coniuuent, vt is vicinus, qui ex vicini incendio passus sit grauem rerū suarū iactur

facturam, ob iustum dolorē,
 in ipsa ani. ni cōmōtione pos-
 set alterum vicinum suum,
 vnde ortum est incendiū, im-
 punē in ignē conicere: si qui- 8
 dem in eo ipso animi com-
 moto furore comprehēdi po-
 terit. Siō post illatū † sua cul-
 4 pa a lteri incendium, compre-
 hendi nequiverit, sed callidē
 elapsus aliquō aufugerit, aut
 delitescat: tum damnatur ob
 sua incuria illatum dispen-
 diūperpetuo exilio. Verū si
 5 damnum † incendiij exiguum
 & leue fuerit, tū is, cuius incu-
 ria exortum est incendium,
 6 damnandus est, aut † sustiga-
 tione, aut pœna metalli, l. ca-
 pitalium. §. incendiarij. ff. de
 pœnis. cuius loco in his parti-
 bus successit exilium perpe-
 tuum, aut alia pœna ludicis
 arbitraria. Neque ab his pœ-
 7 nis † incuriam, imperitiam,
 & fōcōdem negligentia ex-
 eufare vllō modo potest, aut
 ebrietas, aut famulorum ne-
 gligentia. Nam in incendio-
 rum casu, omnium incuria,
 imperitia seu negligentia in
 suum recidit caput, atq; adeō
 in suā negligentia, quæ alio- 9
 rum omnium incurias & mo-
 ram vicia in se recipit, vt pro
 omnibus in ea re respondere
 debeat, & per suū incendium
 omnibus damnū passis, eius-
 dem dāni restitutione teneat-
 tur, d. l. capitalium. §. incēdia

rij, versic. nam fortuita incen-
 dia. d. l. si seruus seruum. §. for-
 nicarius. & d. l. videamus. in
 exordio, & d. §. pen. Si verō ta-
 let incendium primum ortū
 esset ex casu naturali, ex ful-
 gure, vel aliis impressiōibus
 ignitis, aut casu fortuito, aut
 per alicuius immisiōnem &
 operam: tunc nullo modo is,
 ē cuius domo primū ma-
 nasset incendium, obligatus
 esset ad dictas pœnas. l. si for-
 tuito. ff. de incend. rui. naufr.
 neq; tenebitur refarcire da-
 mnum, cū nulla fuerit ne-
 gligentia, quæ tamē requiri-
 tur ad hoc, vt refarcire tenea-
 tur. l. qui ædes. ver. si verō. ff.
 de incēd. rui. naufr. & ita in-
 telligit glo. in d. l. si fortuito.
 Nam rem, quæ culpa caret, in
 damnum vocari nō cōuenit.
 c. cognoscētes. in prin. ext. de
 cōstitutionib. pœna enim no-
 xiā præsupponit. l. sancimus.
 in exordio. C. de pœn. argu-
 mentum optimum in c. si. de
 iniu. & dam. dato. In summa,
 de incendiis vel casu, vel per
 negligentiam factis, videre l.
 j. ij. iij. & iij. ff. de offic. præ-
 secti vigil. Et tum † præsumi-
 tur incendiū immisissum, quā-
 do ipsum primum oritur ex
 horreo, aut ex stabulo aliquo
 vel simili loco, vbi nō est con-
 suetus construi & excitari
 ignis, aut deferri lumen: vel
 quādo ipū hospiti. vel patrifa

miliās prius interminatū fue-
rat ab alio, quōd is in domū
suā ignē immitteret, idq; fide
dignis cōstitere testibus. Itē
simili ratione, si nefarius quis
piam in alicuius horreum, vel
domum immitteret ignē, ex
quō nasceretur eiusdē domus
incendium: & ex hoc incēdio
deinceps alterius vicini incē-
dium, tum prior violentū in-
cendium passus, nō tenebitur
damnum restituere alteri vi-
cino, secundum incendiū pas-
so. d. l. si fortuito. nisi certō
constaret illum priorem de-
disse occasionem & causā
vel inimicitia, vel ob quam
alius ipsius domum incendit
set: tum enim omni iure tene-
retur ad restitutionem dāni
alterius. Ex hoc atque ex præ-
cedenti † capite summam
colligendum est, incendium
quandoque committi dolo
malo, nonnunquam lata cul-
pa quandoque leui. quandoq;
etiam (secundum aliquos) le-
uissima. Item quandoq; con-
mitti in ciuitate vel oppido,
quandoq; in casa & villa, quā-
doq; casu fortuito, uti copio-
se deducūt & declarāt acutif-
simē ac distinctissimē Ange.
Areti. in suo singularissimo
tractatu maleficiorū. in Glo.
in verb. incēdiario. Iacob. de
Bellouisu in sua practica iudi-
ciaria, sub Rubrica de Pœna
ignis & concremationis. Ioā.

Berber. in suo Iuris viatorio,
in Rubri. de Incendiariis. Bal.
& Salic. post Cynum in l. da-
ta opera. C. qui accusare non
possuot. Bar. in l. iij. cum aliis
per Alex. ibi allegatis, ff. de
offic. præfec. vigili.

De aggerum rupto- ribus.

CAP. CV.

SVMMAE.

- 1 Aggerum infractio malitiosa.
- 2 Aggerum infractores multis nocent.
- 3 Infractores littorum, riparū & aggerum, pratorum quomodo puniantur.
- 4 Cooperarij ad infractiones plectuntur pœna factorum.
- 5 Arbitrium Iudicis in maleficijs etiam ad mortem se extendit.

MVMANA ma-
litia aliud à su-
perioribus ex-
cogitauit, & ma-
lum haud du-
biē non leuissimum, quo so-
la inuidia homines perciti, &
vindicandi libidine, aut alte-
rum lædendi † fore inui-
dioſo exagitati. omnem occa-
ſionem quamlibet pernicio-
ſam captant, qua alijs detri-
mentum quocunq; modo
inferant: potiſſimum autem
& pernicioſum hoc malum,
& de quo hic ſumus acturi,
eſt alicuius aggerū irruptio,
&

& contractio: hoc est, Quum aliquis ita lædendi rabie corripitur, vt nullam non sui hostis (aut cui ex inuidia malè cupit) aut lædendi, aut extinguendi occasionem excogitet, adeò vt si commodior nõ detur occasio, præsumat alterius malè sanus effringere aggeres, vt iis effractis, coniunctos agros, & cãpos, diluuiò & inundatione corrumpat. Hoc malum quàm sit perniciosum, nemo non vel cæcutiens facilè perspicit, quum tali irruptione non solum lædat suum aduersarium, & cui paruum fauet, sed etiã vicinos omnes agros vitiet, & ita sibi ignotissimis subinde, & etiam de ipso aliquando bene meritis, ob odium alterius, graue dispendium inferat: quocirca hoc crimen leges non leuiter etiam puniri volunt. Nam huiusmodi omnes infractores aut littorum maris, aut aggerum, aut riparum fluminum, puniri iubent igne eodẽ loco, vbi huiusmodi effractio facta est. l. vnica. C. de Nili aggeribus non rumpendis, & ibi Cynus & Baldus. Atq; † ob eiusdem criminis indignitatẽ & perniciosam malitiam, volunt eandem quoque pœnam subire omnes istius criminis cooperatoros, consultores, & hoc denique, qui omnes ad

hoc factum, vllum adiuuentum, opem, aut fauorem subsidiarium cõtulerunt. Cynus & Baldus in dicta l. vnica. certè propterea, quòd ex dicta irruptione, tot tantãq; consequantur mala, damna, & incommoda. Si enim leue inde enasceretur dispendium, leuius quoque crimen esset puniendũ: veluti si quispiam infringeret aggeres pratorũ, ita vt ob talem infractionem prata inundatione obducerentur aquarum, & ita corrumpentur, is infractor non esset ob particulare malũ damnandus igne, sed tantũ secundum iura in metallum cuius loco in his regionibus, successit exiliũ perpetuum. Secundum cõsuetudinem vero damnantur primò ad restitutionem damni, deinde alia quauis pœna iudicis arbitraria, pro qualitate personæ, facti, & dispendij, hoc est, aliquid quando capitaliter, vt no. singulariter Mat. Mathe. suis in singularibus, singulari 102. incip. Nota † vnũ, quod solent vulgares dicere & c. arbitrium enim iudicis à lege datum in maleficiis, etiam ad mortem se extendit, si sit factum nimis graue, per Bart. in l. finali. ff. de rerum diuisi. Nam si furunculos iudices ob leuia aliquãdo furta subripiãt in cruce, certè nõ vident

tur à cruce excusandi, qui tā enorme crimen, & furtum damnosum cōmittunt. Porro (vri ex quorūdam relatu didici) in quibusdam locis maritimis, hi vltimi infractores pugni abscissione plectuntur.

De violatione templorum.

CAP. CVI.

SVMMAE.

- 1 Templorū violatio, diuinæ Maiestatis est offensio.
- 2 Tempia quando violantur?
- 3 Templorum violator qua pœna plectendus. & nu. 4.
- 5 Non quilibet tuti sunt in locis sacris. & nu. 6.
- 7 Loca sacra non tutantur publicos latrones, insidiosos homicidas, ob confidentiā loci sacri vicini audacius occidētes: apostatas, clericū occidentes: infideles, hereticos, schismaticos, templorū incendiarios; mācipia fugitiua: banerotas vltos: de bonis, bona fisco debita: cetera in loco sacro tota erunt per discursum. nu. 8. 9. 13. 14. 15. 16. 17. 18.
- 10 Ex Iure Canonico loca sacra tantū excludunt eos, qui suo scelerē, eadem loca contaminant.
- 11 Loca sacra tuentur omnes maleficos, vique ad decisionem officialis, de immunitate, secundum nonnullos. & nu. 12.
- 12 Generalis Canonistarum de im-

munitate Ecclesiastica cōclusio
 20 Canones ex communi consensu, ecclesiasticam libertatem negant depopulatoribus a grotrum, insidiatoribus viarum, & homicidis insidiosis.
 21 Iuris Canonici laxitas non seruat̄ur à Iudice seculari.
 22 De immunitate Ecclesiastica, variè discordantia.

AMETS I longè superius de duplici meminimus Maiestatis, diuina

scilicet & humana, & de earū læsione cum pœnarum varietate: Non tamen vtranq; ibidem ita expressimus, vt quicquid alterutrius læsionē conerneret, hoc illic totum accuratè commonstraretur. Ibi enim animus erat, ipsas Maiestati læsiones tantū apertas explicare cum earum pœnis ordinariis: volens alibi quoque ea crimina suo ordine proferre latius, quæque vtcunque ad læsiones Maiestatum referenda viderentur, aliquanto amplius explicare.

Ad earum igitur numerum sese præterea adiungit, & hic sese primò offert templorum violatio, quæ profecto ad crimen diuinæ Maiestatis iure applicanda fuerit. Est enim templa violare, aliquā vim ac violentiam in templis, aut cœmeteriis committere, aut
 inde

indè aliquem confugien-
tem auellere, qui eò liberatis aut
patrocinijs gratia cõfugiffet.
Et huiusmodi vis, nõnne tibi
videtur Maiestatis diuinæ
gravis offensio? & libertatis
Ecclesiasticæ enormis, & vio-
lenta turbatio? Quod iura
5 dum considerant, variè hoc
crimen puniendum statuunt,
sicut & ipsum variè quoque
interpretantur, & intelligūt.
3 † Nam quisquis sacras ædes,
tẽpla, delubra, aut sacra mo-
nasteria, eorũque fines, cõ-
finia, sepra, atria, vel porti-
cus, per vim, aut vllam illatã
violentiã violat, is secundum
iura ciuilia (quoniam crimen
læse Maiestatis committit, l.
fidei, C. de his, qui ad Ecclef.
confug.) plestendus est capi-
tali & vltimĩ supplicij ani-
maduersione, & honorũ con-
6 ficatione, l. fin. primo respon-
so, C. de his qui ad Ecclesiam
cõfugi. & ibi Cy. & alij scrib.
4 Ex iure verò † Canonico da-
mnãdus est restitutione per-
sonæ auulsæ, & reparatione
omnium detrimẽtorum: de-
indè alia quoq; pœna arbitra-
ria iuxta qualitates & circun-
stantias rerum, per ea quæ le-
guntur & notantur in c. non
7 minus, & in c. aduersus, extr.
de immun. Ecclef. Et potest
violator pecuniaria pœna pu-
niri: nempe multa nongen-
torum solidorũ, c. si quis con-

tumax, xvij. q.õ. iiii. deinde vt
violatores, & vt publici latro-
nes habendi sunt, & excõmu-
nicandi, donec resipiscentes
damnum omne refarciant, &
ablata per pœnitentiam resti-
tuant, c. sicut antiquitus. eadẽ
causa & quaestione. † Verũm
non est, quòd quãlibet perso-
narum abstractionem à locis
sacris hoc crimine notes, &
violationem templorum nõ-
mines: quia ne ipsæ leges qui-
dem Canonice seu Canones,
quasuis personas libertate
Ecclesiastica donant, sed mul-
tas (potissimũ triplices) ab
ea arcet, quibus priuilegia sa-
cra, & sacra loca patrocinari
nolunt: sed eas à seculari iudi-
ce, è templis, & aliis locis sa-
cris eripi sinunt, ac omnibus
easdem eripiendi potestatem
6 faciunt. † Primò enim è tem-
plis (citra templorũ violatio-
nẽ) eripi sinūt latrones quo-
uis publicos, vel agrorũ depo-
pultores, sicarios in memori-
bus, aut viis publicis grassan-
tes, c. inter alia, ext. de immu.
Eccle. & ibi Pan. & alij scrib.
c. sicut antiquitus, iuncta glo.
in verb. Nisi publicus, xvij. q.
iii. & l. j. & ij. C. quãdo liceat
7 vni. sine iudi. se vindi. Itẽ † ho-
micidas furtim & ex captatis
insidiis homicidiũ perpetrantes,
& non aperto Marte, per
text. in c. j. ibi, per industriã,
& ibi, per insidias, & ibi doct.

8 ext. de homicid. Deinde eos arcant, qui sub titulo Ecclesiastica libertatis, & sub ea confidentia homicidium committunt, vt à patrato crimine sese mox in locum sacrum proximum recipiant, tanquam ibidem per locum sacrum tutandi: non commissuri aliàs crimē tale, nisi protectionem Ecclesiasticam illicò à facto sperarent: aut nisi cœmeterio proximi, illicò certum subterfugium, post factū homicidium, conspicerent ad templum vel locum sacrum. Nam quum hac spe licentiosius peccent, non sunt per talem iniquam spem à libertate Ecclesiastica defendendi: sed iudici seculari potius relinquendi, c. vlt. & ibi Panor. aliiq̄ scribē. ext. de immu. Ecclesi. Nemo enim sub spe veniæ peccare debet, c. illud, extrà de cler. excommunic. ministran. & c. quando quis. de consecra. distio iij. quia facilitas veniæ, incētiū tribuit delinquēdi, c. est iniusta, xxij. q. iij. c. vt clericorum, extr. de vita & honest. cleri. Item per

9 † Ecclesiasticam libertatē nō defenduntur illi latrones, milites, & potatores illi, qui in tabernulis, & fornicibus iuxta loca periculosa, & ad spoliandum accommoda potitant, qui que conspectis mercatoribus aut aliis viatori-

bus illinc euolant, & bonos quosuis ibi trucidant, aut spoliant: nusquam enim locorum sacrorum tales liberi esse possunt. Plures alios prætereà à dicta Ecclesiastica libertate iura Ciuilia excludunt: neque homicidas, virginum ac mulierum raptores, vel violentiæ illatores, & adulteros, per §. quod si delinquentes, in Authen. de manda. Princi. colla. iij. de quibus

10 supra, iura tantum Canonica in his non per omnia ciuilibus legibus consentiunt, sed sese iis opponunt. Volunt enim tum solis homicidis, raptoribus, & adulteris ademptam esse libertatem Ecclesiasticam, quando crimen in loco sacro commissum est, c. fin. ext. de immu. Ecclesi. Angel. in §. vlti. in fin. in Authen. vt liceat matri & auix. & Alberi. de rosa. in rub. C. de iis, qui ad Eccles. confug. dicens in hac materia, iura ciuilia se qui debere iura Canonica, & Io. Berber. in suo iuris viatorio, tit. de violatorib. immunita. Imò ne in illis quidem criminibus volunt Ecclesiasticam libertatem negadam esse malefactoribus, sed iis debere esse præsidio: & neminē quamlibet enormem maleficum seu malefactorē volunt à loco sacro eripiendū esse, donec officario spiri-

tuali

12

13

tuali prius significatum fuerit quis fuerit malefactor, & quòd nã crimẽ cõmisset. Et si tale tandem cognosceretur esse crimẽ, quod Ecclesiastico 14
 priuilegio indignũ esset: tum demum ex permissu Iudicis spiritualis volunt ciuiles Iudices dictos maleficos seu 15
 malefactores, è locis sacris detrahere posse, & nõ aliter. §. neque autem, in Authẽ. de manda. Principum. Colla. iij. & cap. inter alia, & ibi omnes Doct. ext. de immu. Ecclẽ. & 16
 D. Boerius in suis decisionib. aureis, quæstiones cix. ad principiu, in prima parte. Verum 17
 Ecclesiastica † & nimis lata voluntas, plus æquò maleficis ac malefactoribus fauẽs, & elabendi occasionem præbens, & impunitatẽ tribuens, magnam sæpe iustitiæ remoram, & dilationẽ gignit: ob quam non ratò criminossissimi, & punitione dignissimi, cum graui detrimento reipub. & iustitiæ, & cum maiori malo agricolarum, mercatorum, & bonorum ciuium, elapsi sunt: Ideoque talia iura Ecclesiastica nõ seruantur de facto: sed per Iudicem secularem extrahuntur, vt inquit Ioan. Fab. in §. fina. Instir. de iis, qui sunt sui vel alie. iur. 13
 Ecclesia † quoque (vt ad intermissas personas redeamus) non tutatur monachos, apo-

statas: hos enim ipsorum præfectis monasticis siue prælatis citra loci sacri violationem eripere omni iure concessum est. Neque etiam † libertatem iam sæpe dictum confert iis, qui clericum vllum occidunt. Item nec patrocinator † Iudæis, Saracenis, Infidelibus, Hæreticis, Schismaticis, Incẽdiariis temporum, & similibus, l. j. C. de iis, qui ad Eccles. cõfug. Ioan. Berber. in suo iuris viatorio, titu. de violatorib. immunita. Neque † etiam mancipiis seu seruis à Dominis suis aufugientibus, l. si seruus, C. de iis, qui ad Eccles. confug. turra † quoque & edicta Imperatoria, ab Ecclesiastica libertate reiciendos volunt nefandissimos illos fures ac raptores (clanculariõsne, an violentos dicere malim, nescio) qui quibusuis optimis mercatoribus, patriæ quasi parentibus, alumnis, calida nocturnaque fuga aliquo profugientes, omne debitum ipsis creditũ eripiunt, auferunt, & nequiter furantur: vulgus Bancrotas vocat: optarim ego illos (caue, me ex stomacho loqui putes) omnes illicò citra vllum Principis indultum in ostio suo laqueo strãgulatos. Meaque sententiæ ad stipulatũ varia Principis nostri Caroli Ro. Impe. v. diplo

diplomata, quibus huiusmodi raptoribus omnem libertatem adimit, & seuerissime vbiuis locorum comprehendendos & puniendos mādāt: veluti in diplomatis suis euulgatis, annis 31. & 40. In quibus tales fraudulosos Bancrotas declarat. esse publicos larrones & reipub. pestiferos hostes. Ideoque citra omnem dissimulationem, sine vllō fauore, & sine strēpitu, & figura iudicij, & absque vllius priuilegij consideratione, laqueo statim puniendos mandat. Quæ quidem edita, diplomata tam optatim seuerissime citra vllam cōniuentiam passim exequi & seruari, quæ sunt prudenter & vtiliter edita & promulgata. Sed quæri hic nequaquã absurdè potest: An quemadmodum personæ gaudēt immunitate, gaudeāt similiter & bona in locis sacris deposita vel allata? Respondet paucis, nō omnia bona tuta esse in locis sacris. Quæadmodū bona Principū, hoc est, bona debitorum fisci, Principis aut reipub. quæ non gaudent immunitate, & è locis sacris efferrī possunt, citra illius loci violationem: Princeps enim ex iure suo consuevit quæuis bona è rēplis citra templorum violationem eripere. arg. l. diuus. ff. ad le. lul. pecul. Quod fieri tamen non

posset de bonis alicuius priuatæ personæ, hoc est, debitorum priuati: quia tunc immunitate gaudent: & ita intelligatur. c. sicut antiquus. i. 8. q. 4. sepe numero præallegatū, cum concordantiis: Nisi certè hoc fieret ex causa & cum consensu Episcopi, quem quidem consensum reculare non deberet: quia Ecclesia nequam constructa, & ædificata est ad faciendum alicui iniuriam ad damnū. Atq; ita hæc tenus de Ecclesiastica libertate, quibus ea patrocinetur, quibus verò minimè, in genere dictum sufficiat. Strictum tamen hic iterum cōmunè cōclusionem seorsum posuero, quæ omnes simul consentiunt de Ecclesiastico patrocinio tribuēdo. In hoc enim omnes Canonistæ cōueniunt, vt Ecclesiastica libertas tribuatur omninò maleficis seu malefactoribus, exceptis tribus, scilicet, depopulatoribus agrorū, insidiatoribus itinerū, ac homicidis insidiosis, d. c. inter alia, & d. c. j. ext. de homicid. Ioā. Fab. in §. fin. Infi. de iis, qui sunt sui vel alicuius. Verū hanc laxam Canonum & immodicè licentiosam protectionē ridet Petrus de Ferrariis in sua practica, titul. forma inquisitionis, versic. Ex iis potest nō improbabiler quæri. Dicit enim
iura

iura Canonica fuisse ad placitū, & sine ratione facta: imò contra ius diuinum, quo cautum est: Domus mea, domus orationis vocabitur: vos autem fecistis eam speluncam latronum. c. decet, de immu. Ecclef. lib. vj. Si enim Deus noluit tolerare emētes & videntes in ecclesia, sed eos eiecit: quantò magis nō vult receptari in Ecclesiā latrones, homicidas, & similes, vt ibi latius, & eundem citat D. Nicolaus Boërius in suis decisionibus aureis, q. cix. nonnulla etiam addens: quos tempore & loco opportunis videre licebit. † Vbi idē D. Nicolaus abundē tractat discordantias Legistarum & Canonistarū inter sese, & rursus discrepantiam Legistarum à Canonistis, & contrā; quas omnes breuitatis studio omitimus, tamen si non nihil earū suprā attigimus. Cætera enim apud eundem Boërium loco prædicto latius tibi perlegenda committimus.

De publicæ fidei, Salueguardiæ, siue securitatis violatione.

C A P. CVII.
S V M M A E.

- 1 Salueguardia violata punitur capitaliter. Securitas publica punitur poena infractori constitu-

ta. nume. 3.

2 Salueguardia quando dicenda est violari.

4 Securitas publ. non verbo, sed facto violatur.

5 In dubio violata securitatis inherendum est verbis.

6 Amplior de securitate videnda insinuatio.

publicam fidem vel publicam Principis indictam pacem, Salueguardiam, aut securitatem infringere, violare quoque est iustitiæ leges, ideoque nec impunibile tale crimen relinquitur. Quisquis enim † vllam Principis publicæ fidem (vulgò Salueguardiam) siue securitatem, volens sciensque violauerit, is puniendus est capitaliter, vltimòque supplicio subiiciendus, vulgata l. denuntiamus, ad fi. & ibi scrib. C. de iis qui ad Ecclef. confug. Tum † autē intelligitur publica violari Principis fides, quando quis directè & ex aduerso, quippiã contra talem prohibitionem committitur: ita vt is, qui ad sui defensionem talē Salueguardiam ac securitatem à Principe impetrauit, per alterius violentiam, aut vllū dedecus patiat, aut detrimentum. Quisquis † autē violat & infringit eam publicā pacē siue secur

securitatem, quam Magistra
 6 tus inter quosdā ciues sub cer
 ta pœna cōstituit seruandā, is
 primus infractor puniendus
 est ea pœna, ad quā utq; ob
 strictus fuerat, quæ aliquādo
 ciuiliſ, aliquādo capitalis fer
 tur: iuxta consuetudinē loco
 rū, vbi ea publica pax aut se
 curitas aliis indicitur. Quæ
 4 † quidē pax siue securitas mi
 nimē verbis infringitur, sed
 facto tantū: ad ipsius enim
 violationē nō minus factum
 requiritur, quā in actuali fur
 to, l. si quis vxori. §. neque ver
 bo. ff. de furt. Sicut ad veram
 quoque quæſtionē probandā
 nō sufficit quæſtionis terror,
 ac commonstratio: sed ipsum
 factum, ipsaq; pœnaria quæ
 stio requiritur, l. item apud
 Labeonem. §. quæſtionem. &
 §. quæſtionis. ff. de iniuriis.
 Quum enim securitas aper
 tē pugnet contra ius commu
 ne, ideō ipsius violatio nulla
 verbali iniuria dicenda est
 committi, sed facto, vt dixi
 mus, argumen. l. constitutio
 nibus. ff. de iniuriis. Cate
 5 rōrum † ad conuincendam se
 curitatis violationem, opor
 tet verba ipsa in securitate
 prolata, accuratē (potissimū
 quando dubitatur de
 facto) expendere, & vltra ea
 non progredi: sed iuxta eo
 rum formam, sententiam
 proferre, lege, non aliter. ff.

de legat. iij. Qui † amplio
 ra de hac securitate deside
 rat, is tractatum securitati
 Domini Gulhelmi de Cu
 neo consular, Item decisio
 nis Capelle Tolosanæ, quæſt.
 4089. & in additionibus ibi
 dem.

De pacis ac induciarum violatione.

CAP. CVIII.

S V M M A E.

1 Non miles violans inducias fur
 to, punitur quadruplo, & infam
 ia. & nume. 5. Miles vero ca
 pitaliter. & nu. 4.

2 Inducias violans, hostem leden
 do, vel cedendo, punitur pugna:
 occidendo vero, capite. & m.
 me. 3. 6. 7.

8 Clericorum inducias violatum
 punitio, erit excommunicatio.

EQVE inter
 leuia crimina
 cōputāda erit
 Principum pu
 blicæ pacis
 violatio, siue induciarū in bel
 lis pactarum infractio. Quis
 7 quist igitur priuatus nō mi
 les, post publicam indictam
 pacē, aut post proclamatas in
 ducias (quæ pactæ fuerant,
 aut à Principibus, aut à ciuita
 tibus) præsumit vterius in
 aduersarios grassari, ac mer
 catoribus, aut agricolis sua
 per vim eripere: is puniendus
 restit

restitutione quadrupli, deinde ut perfidus damnatus est publica infamia, qua omni publico munere indignus efficitur. † Qui verò vnum ex hostibus, tempore induciarum durante, aut cædit, aut lædit, is plectendus est amputatione pugnæ, aut certè punitur alia pœna arbitraria, iuxta qualitatem & circumstantiam facti & personæ. Qui autem eodem durante tempore hostem occidit, is punitus est capitaliter animaduersione gladio. Sic ipsi † auctorati milites & quicumque alij militiæ sacramento adstricti, qui hanc pacem atque hæc publicatas inducias malitiosè infringunt & violant, puniendi sunt quoque capitaliter, ob publicæ pacis violationem, l. final. ad fin. ff. de re milita. Cæteri † verò ab omni militiæ sacramento liberi, qui tales publicas inducias frangunt, puniendi sunt pœna ludici arbitraria.

6 Alium † verò lædentes, plectuntur amputatione pugnæ.

7 Alium autè † occidentes, puniuntur capitaliter, uti antè quoq; diximus. Porrò si alio quocūque obliquo modo pacem publicā, aut inducias publicas violāt, extraordinariè puniendi sunt. Personæ † verò Ecclesiasticæ has publicas inducias violātes, plectendæ sunt

Ecclesiastica excommunicatio-
ne, c. illi qui. xxiii. q. iij. & priuatione. c. j. in fi. ext. de treug, & pace. Atq; ipse quidè Episcopus hæc violationem non puniens, priuatione damnatur: multò magis igitur ipse inferior presbyter aut clericus violationem committēs, cuius dolus cōmittētis haud dubiè æquius puniendus foret, quàm Episcopi non punientis negligentia: hanc tamen Ecclesiasticarum personarum punitionem cernes non admodum obseruari, quare de ea quoque ne verbum vllum posthac.

De violatione sepulchrorum.

CAP. CIX.

SYMMARIE.

- 1 Sepulchri violati punitio varia. & nume. 2.
- 3 Domus direpta sepulchra continens, confiscanda erit.
- 4 Sepulchralia diripiens, quasi sacrilegus est.
- 5 Index violationem sepulchri non puniens, damnatur viginti lib. auri.
- 6 Cadaver sepulchro auferens: punitur, plebeius quidem capitaliter, nobilis verò perpetuo exilio.
- 7 Violati sepulchri punitio apud Canones nulla.

EST

L S T alia insu-
 per violatio, 4
 qua nō solū vi-
 uētibus, sed &
 mortuis quoq;
 iniuriā inferimus: nēpe quī
 sepulcorum saxa, epitaphia,
 colūnas, statuas, aut aliquas 5
 sepulchrales imagines effe-
 rimus: quod facientes, crimē
 violati sepulchri committere
 dicuntur, quod sua punitione
 quoque omnino non vacat. 6
 qui sepulchra, C. de sepulchr.
 1 viola. Quisquis tigitur alicuius
 frangit aut aufert saxum,
 aut lapidem sepulchralem,
 imaginē, columnam, aut alia
 sepulchralia ornamenta, is
 cōdemnandus est restitutio-
 ne rerum earundem ablata-
 rum, contra illius sepulti ve-
 ros posteros & heredes: & de-
 inde multa centum aureo-
 rum. l. prator ait. ff. de sepul-
 chro violat. imò iure C. decē
 pondo auri, l. qui sepulchra.
 2 C. eo. tit. Eadem † pœna quo
 que damnandus nefarius ille
 ablator, & sepulchri violator
 contra omnes, qui de harum
 rerum ablacione ipsum apud
 Iudicem urgebunt, etiam si
 eorum nihil omnino posteri-
 3 tatis causa interesset. † Quin
 ipse locus siue ipsa domus in
 quam huiusmodi saxa, mar-
 mora, lapides, sculpturas, &c.
 ipsi raptores deportarunt, ea
 per sententiam adiudicanda
 erit fisco. l. si seruus. C. eo. tit.
 de sepulchr. viola. Nā † quic-
 quis hoc crimen committit,
 sacrilegus habendus est, & de
 sacrilegio iuxta iura punien-
 dus in decem libras auri, d. l.
 qui sepulchra. & l. pergit. C.
 de sepul. viola. Iudex † verò
 qui dissimulanter hoc crimē
 non punit damnandus pœna
 xx. li. auri. l. si quis sepulchrū,
 C. eod. tit. Qui verò temera-
 rius † præsūmit ē sepulchris
 eximere ipsum cadauer exa-
 nime, aut ipsius ossa vlla, aut
 reliquias quasuis, is certē gra-
 uius, nempe capitaliter pun-
 niendus est, summōque sup-
 plicio afficiendus: potissimū
 si plebeius fuerit, aut infimæ
 conditionis seu fortunæ ho-
 mo. Si verò nobilitatis fuerit, da-
 mnandus est perpetuo exilio,
 l. si. ff. de sepulchr. viola. quod
 vocant iura, deportationem.
 l. relegatorum. §. hæc est dif-
 ferentia. ff. de interdic. & re-
 lega. nisi vi & armata manu
 id fecisset & aggressus fuisset
 more latronis; quo casu ca-
 pitaliter plectendus esset. Si
 autem sine armis, vsque ad
 pœnam metalli, l. prator ait.
 §. aduersus eos. ff. de sepulch.
 viola. Quæ autem pœna vio-
 lati sepulchri esse soleat, ru-
 minabitur per gl. super verb.
 crimen. l. j. & in l. si quis. in
 verb. violatores, C. eod. titu.
 Necnon in l. prator ait. super
 verb.

- verbo, Centum aureorum. & iori partis culpam puniendum.
- In l. fin. ff. eo. tit. de sepulchro 23 Furti simplex pana, varie statuitur. & nu. 24. 25. 26. 27.
- 7 remitto. De iure autem † Canonico nullam pœnam statutam reperio, nisi quòd gesta irritantur. c. fraternitatem, ext. de sepultur. Et vt paucis 32 Furti vocatur primò fur simplex: secundò fur cõsuetus: tertio fur famosus. & nu. 29. 30.
- 31 Cur fur morte mulctetur.
- 32 Furti simplex Longobardi puniunt primò, extincliene alterius oculi: secundò, nasi præcisione: tertio, corporaliter.
- 33 Remanè nullam punitionem admittunt in facie.
- 34 In furto lura Ciuilia nec agnoscunt magnitudinem, nec aetatem.
- 35 Furti grauatur potius frequentia, quam magnitudine vel aetate.
- 36 In furto simplici obseruanda sunt furum necessitas, incepta, fames, consuetudo, volũtas, calliditas, & simplicitas. & nu. 37.
- 38 Item, res furto ablata.
- 39 Item tempus furti,
- 40 Item locus, & qualitas furis,
- 41 Pro primo furto quæ pana statuitur.
- 42 Lura non puniunt furtum liberorum in parentes, nec vxorum in maritos.
- 43 Patri & marito conceditur bona furata à liberis, vel vxore, vbi que posse referre,
- 44 Abducens alienã vxorem marito fur autem, punitur capitaliter.
- 45 Vxor marito furans, & eũ macho fugitã. punitur exilio, vel arbitrariè.

De furto.

C A P. C X.

S V M M A E.

- 1 Furtum criminum omnium generalissimum.
- 2 Furtum prohibetur iure ciuili, naturali, consuetudinario, canonico, diuino. nu. 3. 4. 5. 6.
- 7 Furti definitio duplex. & nu. 8.
- 9 Furtum quomodo fiat & committatur. & n. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17.
- 18 Furtum est bisariũ, simplex, id est, non compositum, nõ simplex, id est, compositum, & qualificatum.
- 19 Furti cũ violatione sacrorum, violentia armorum, homicidio, vel vulnere, punitio qualis. & nu. 20. 21.
- 22 Furtum compositum iuxta ma-

- 46 *Fures in iure sunt quadrifarij improbi & simplices: improbiores, improbiſſimi, vel graſſatores plusquam improbiſſimi, id eſt, latrones famoſi. & n. 47. 48. 49.*
- 50 *Furū item alij ſunt manifeſti, ſ alij non manifeſti.*
- 51 *Amara reprehenſio pratorum, bona furum ſibi uſurpantium.*
- 52 *Furta licita ſunt, quæ ſiūt, Deo iubente, aut iure permittente.*

P L I C A T I S variis criminū generibus, quæ non uſquequaque frequenter occurrunt, enarrandum quoque tandem fuerit criminum penè omnium generaliffimum furtum, quod † ubique gentium tam eſt familiare, ut vix vllum inter mortales reperiatur, aut frequētius aut notius, eoque non minūſ ad ſocietatem humanam tuendam pernicioſum & deteſtabile: ideoque † quouis iure prohibendum, primò, Ciuili, ut ff. & C. de furtis. clarè & aperte conſtare haud dubium eſt.

3 Deinde iure † naturali, quod oſtenditur aperta l. j. ad fin. ff. de furt. & §. furtum. Inſtitutio, de obligatio. quæ ex de lic. naſcun. Ius enim naturale dictat, ut quod tibi fieri nolis, alteri nec feceris: hinc eſt, quòd Scythæ, qui iure ſcripto carent, nullum delictum

graviùs puniunt, quàm furtum, ut apud Iuſtinum. Adhæc iure prohibetur † Conſuetudinario, uti ipſa quoque communis experientia docet. Præterea iure † Canonico, ut extrà, de furtis. Poſtremo, iure † prohibetur Diuino, ſicuti in Decalogo aperte monſtratur, cùm dicitur: Nō furtum facies. Eſt autem † furtū, alicui clam, occultè, & ſine armis, ſua eripere: vel furtum eſt alterius bona mobilia, vel uſum eorum contra poſſeſſoris cōſenſum animo furandi frauduloſè auferre: Aut (ſi mauiſ Iuriſperitorū definitionem) furtum † eſt contrectatio frauduloſa rei alienæ mobilis, corporalis, vel etiam uſus eius, poſſeſſionisve, quæ fit animo lucrificiendi, inuito domino, l. j. ad fin. ff. de fur. & §. furtū. Inſt. de oblig. quæ ex delicto naſcun. Hic autem furti definitionem ipſam ad verbum exprimere libuit, quod tamen in aliis criminibus non uſque obſeruatam comperies. Dicitur autè in † definitione (contrectatio) non ex rigore grammatico, pro quouis cōtactu rei alienæ, quæ nullum obligat vllò crimine: ſed cōtrectationem Iuriſperiti omnes hîc intelligunt actualem rei alienæ ablationem, hoc eſt, furtū, quod ſine fraudulo

dolosa contrectatione fieri
 nequit, licet voluntas furandi
 & auferendi adfuerit, aut li-
 cet id ipsum conceptis ver-
 bis, aut scriptis vllis quis mi-
 natus fuerit: Sola enim &
 nuda cogitatio, & furandi
 voluntas, aut scriptura, aut
 contractus, furem facere non
 possunt, nisi actualis sequatur
 rei ablatio, d. l. j. versicul.
 sola cogitatio. ff. de furt. Di-
 10 ximus autem † in definitio-
 ne fraudulosa. quia si quis
 credat aliquem facile per-
 missurum contrectare, hoc
 est, auferre res suas, is abla-
 tius contrectator nullum
 13 furtum committeret. Simili-
 ter, si quis clanculū res alie-
 nas auferret, putans easdem
 esse suas, omnique iure sibi
 proprias, & ob hoc nihil in-
 concessi se patrare credens,
 sed omni iure licita, is certè
 ablator propter errorē nullo
 modo furtum committit,
 quòd nec is error, nec ea abla-
 15 tio fraudulosa fuerit. §. quia
 tamen. Instit. de vi bo. rapti.
 11 Dixi † item in definitione,
 rei alienæ, quòd rei propriæ
 nemo furtum cōmittere pos-
 sit, nisi eandem rem forsan
 haberet eū alio communem:
 Tum enim non tam suarum
 rerum, quàm alienarum fur-
 habendus esset, l. si socius. ff.
 12 de furt. Dictū † est præterea,
 rei mobilis, immobilia enim

(vt ipsa vox sonat) propter
 summam suam grauitatem
 & onus, moueri & contrecta-
 ri, vel auferri non possunt, §.
 quod autem. Instit. de vsu cap.
 Si tamen quis cretam ex fun-
 do alieno abstulerit, furtum
 committit: non quòd cretam
 effoderit, sed quòd eam scili-
 cet mobilem effectam ab-
 stulerit. l. si cretæ. ff. de furt.
 Dixi insuper, rei corporalis.
 13 Quia † res incorporales, sicuti
 nec tradi nec possideri pos-
 sunt, ita nec contrectari nec
 auferri. l. seruus. §. incorpo-
 rales. ff. de acq. re. domi. Dixi
 14 item in definitione, vsus,
 possessionisve. Quia si cre-
 ditor vtatur debitoris pigno-
 re, vel si depositarius vtatur
 deponentis re deposita, vter-
 que furtum committeret, l.
 si pignore. ff. de furt. & §. fur-
 tum autem. Instit. de oblig.
 quæ ex delic. nascun. Dictum
 etiam fuit, animo lucrifi-
 15 ciendi. † Propter eos, qui res
 alienas interdum cōtrectant
 & secum auferunt, non ta-
 men animo furandi auido. &
 ex ea re lucri quippiam parā
 di cupido: ideòq; etiam nul-
 lum furtum tales commit-
 tunt: quia nullum furtum si-
 ne affectu furandi, & sine lu-
 cri amore inde parandi, com-
 mittitur, §. item si is, Instit.
 de vsu cap. & §. placuit. Instit.
 de obligat. quæ ex delic. nasc.

- Dictum est denique in defini-
 tione, Inuito domino . quia
 16 † quando sit domino permit-
 tente, etiam si surripjens pu-
 team ablationē inuito do-
 mino fieri, furtum non est. §.
 placuit, cum §. seq. Institu. de
 oblig. que ex deli. nascū. Post
 furti definitionem, ad ipsius
 diuisionem procedēdum est.
 17 Furtū igitur est duplex: † Al-
 terū simplex: Alterū nō sim-
 plex. Simplex furtum & non
 compositū, id est, sine aliqua
 alterius criminis compositio-
 ne est, cui nullū aliud crimen
 aggrauās vnā coniunctū est.
 Non simplex furtum, id est,
 compositum cum alio crimi-
 18 ne est, † quod aliquo addita-
 mento, vel circumstantia ali-
 qua grauāte, conduplicatum
 aut aggrauatum est: veluti sa-
 crilegium, quod furtum est
 non simplex, sed qualificatū:
 duplex, vel compositum. Præ-
 19 ter enim † rerum violentam
 ablationem, adiunctam quo-
 que habet vel loci sacri viola-
 tionem, vel rei sacræ illicitā
 cōtrectationē: Ideo is ablator
 non vt simplex fur puniēdus
 est, sed acrius, & enormius:
 quod is fur non simplex ha-
 beatur, sed fur cum adiuncto,
 nempe fur sacrilegus. Sic etiā
 20 qui † quis iam furatur adhi-
 bita violentiā publica vel pri-
 uata, effringendo seras aut
 alia repagula vel obices, is
 (quia nō simplex furtum ad-
 misit, sed furtū alio præter-
 eā scelere auxit) non simpli-
 citer etiam puniendus esset,
 sed lege Iulia de vi publica
 vel priuata: vel quia furando
 occidit vel vulnerauit; & te-
 netur l. Cornel. de sicar. vel l.
 21 Aquilia de vulnerato. † Et sic,
 quotiescunque furtum com-
 ponitur cum alio crimine, si
 illud cum quo componitur
 22 insignius fuerit & † notabi-
 lius crimen, tunc punitur pe-
 na criminis notabilioris, vt
 claret ex iam iam allegatis &
 productis exemplis. Iuxta
 hos enarratos modos dicen-
 dum quoque fuerit in omni-
 bus alijs modis similibus, in
 quibus cum furto aliud cri-
 men coniunctum adheret,
 quod multis exemplis tibi
 commonstrare possem, nisi
 id plus molestiæ conferret &
 laboris, quàm subtilitatis.
 Quocirca pergamus ad reli-
 qua furti simplicis, cuius defi-
 nitionē supra tibi aperte ex-
 plicauimus: nunc verò furti
 simplicis varias punitiones
 accipe, Sed furtorum simpli-
 cium variam distinctionem
 prius dignoscas oportet: Quā-
 doquidem iuxta iura vetera
 simplex furtum puniebatur
 pro qualitate personarū, ad
 23 hunc modum: Si † furtum sim-
 plex commissum fuisset à ser-
 uo, is seruus puniebatur *fusti-
 gat*

gatione, virgis, loris, aut alia simili punitione corporali citra mortem. l. in seruorū. ff. de pœnis. Si verò à libero homine commissum erat, tunc is liber, aut erat in dignitate constitutus, aut certè nobilis. Si in dignitate fuerat, aut nobilis, tum puniebatur pœna aliqua pecuniaria, sicut habet l. capitaliū. §. nō omnes ff. de pœ. Si verò ignobilis & ab omni dignitate pub. alienus: tum considerabatur, an homo erat probatæ vitæ, an culpata. Nam si is ignobilis, 25 † & idiōta plebeius fuisset bonæ vitæ, & qui ex consuetudine non consueuerat talia committere mala, tunc is puniebatur multa pecuniaria: quā si soluere non potuisset, conuertebatur ea multa in pœnam corporalem. In argumētum adducebant l. j. §. generaliter. ff. de pœ. & l. quicunq; 26 §. quod si. C. de ser. fug. Si autem talis persona ignobilis contaminatæ fuisset vitæ, & quæ aliās similia perpetrasset mala, aut alia quæuis, tūc ea puniebatur corporaliter, d. l. capitaliū, in fine, ibi: Maiores nostri in omni supplicio seuerius seruos, quā liberos: 28 † famosos, quā integre famę homines punierunt. Atq; ita de iure veteri, quod in puniēdo furto personarum distinctionem perpēderat. Posthac

de iure nouo, quod talem distinctionem non recipit, sed omnes ex æquo de furto puniunt, vti habetur Authent. sed nouo iure. C. de ser. fugiti. & text. vnde d. Auth. deprompta est, in Authent. vt nulli iudicem. §. quia verò nos oportet, colla. ix. constitu. ix. Sunt tamen nonnulli, qui iuxta cōmunem cūriarūm praxim, iura vetera, iuxta distinctionē præfatam obseruari velint, sed his non est summā auctoritas. Secundum iura noua igitur in d. Authent. sed nouo iure, C. de ser. fugi. & iuxta ino- 27 litam † diūque receptam consuetudinem, simplex furtum, in furē primūm deprehensio, punitur flagellatione seu fustigatione: Si secundò commiserit, punitur auris alterius, aut manus abscissione vel alia nota corporali. Si autem ita bis correptus, non resipuerit, sed tertium furtum audet aggredi, tum ita tertio deprehensus puniendus erit suspensio: nempe quod furtum toties iteratum, factum sit auctius & grauius: ideòq; pœnam meretur maiorem. † Sed hoc suspensio, furti simplicis nascitur potius ex legū interpretatione, & ex consuetudine publicæ tranquillitatis gratia obseruata, quā ex vlla certa & constituta in iure, lege, teste D. Ioā. Berbe in

suo iuris viatorio. sub Rubri
 29 ca. de fur. Fur † autē ille, qui
 secundo furti reus deprehen
 ditur, vocatur in iure fur con
 suetus seu consuetudinarius,
 quod bini actus consuetudi
 nem efficiant, l. iij. in fi. & ibi
 gloss. in verb. Consuetudini,
 C. de episc. audien. Bartol. in 32
 l. consuetudinis. versic. Dein
 de quæro, quot requiruntur
 ad consuetudinem inducen
 dam. C. quæ sit long. consue.
 l. capitalium. §. solēt. iuxta fi.
 30 ff. de pœ. Qui verò † tertio fur
 tum cōmisit, is fur famosus
 vocatur, vel grassator: & pro
 pterea vir reſte, mulier puteo 33
 aut aliās ex more cuiusque
 regionis, ad mortē punitur:
 31 nisi enim † tales iterantes fu
 res iustitia morte cōdemnet,
 parum profectō ad resipiscen
 tiam furum profuerit: imō
 ne pilo quidem eos correctio
 res reddiderit, quālibet etiā
 atrocissimis pœnis eos citra
 mortem affecerit. Adeō tales
 fures omnes pœnas iustitiæ
 ridet, & flocci faciunt, vt ea
 rum gratia à furto rarissimē
 supersedeant, nisi præmatu
 rius è viuīs (ne amplius ob
 sint) suspendio tollantur.
 Quod quum cordati iudices 34
 & oculata iustitia cernerent,
 statuit tandem tertio in fur
 to deprehenſos, laqueo esse
 tollendos, licet in iure (quan
 do seculum erat nostro æuo

non parum melius) hoc non
 sit expressē notatum: nempe
 vt vel hoc modo communi
 consulatur bono potius, quā
 vt immodica laxitate alios
 in furandi assiduo scelere fou
 ueat: atque hanc nostram
 constitutam legem consuetu
 dinariam imitantur † Longo
 bardi: sed ad hunc modum
 aliquanto à nostro differenti
 orem. Nam pro primo fur
 to, simplicem furem puniunt
 alterius oculi exoculatione:
 pro secundo, nasi præcisione:
 pro tertio, corporaliter ac
 morte. Iura verò Romana
 † nihil læsionis, nihil iniuriæ
 humanæ faciei inferri sinunt,
 sed omnem faciei maculam,
 imō quæuis humanæ faciei de
 decora prorsum aspernātur,
 & abominabilia esse volunt.
 Quocirca nec vllam punitio
 nē in facie statuunt, quam ad
 diuinā effigiem effectā esse
 cognoscunt. l. si quis in metal
 lum, C. de pœ. ibi, quō facies,
 quæ ad similitudinem pul
 chritudinis est cœlestis figu
 rata, minimē maculetur, & c.
 glo. in verb. Seu furtum, in c.
 vnico, in §. iniuria. de pace te
 nenda inter subd. in vsib. seu.
 34 Ceterū iura Ciuiat nullū
 discrimen ponunt inter fures
 ratione magnitudinis furti,
 vel ætatis: vt puta si aliquis fur
 abscindat marsupium cuius
 dam scholaris, quod (vt ple
 run

tunc; non est munitū multis
 pecuniis, putans illū esse opu
 lentum mercatorem, animo
 auferēdi quicquid in eo inue
 nerit, & ibi non inueniat nisi
 grossulū: alius abscindat mar
 supium mercatoris, in quo in
 ueniat aureū: tales profecto
 37 aequali pœna puniendi sunt,
 quia aequali cupiditate furā
 tur. Omnes enim fures, & iu
 uenes & senes, & magni &
 parui furti, iura ex æquo pu
 niunt capitaliter, quando fre
 35 quenter contigit: quia plus
 delictum aggrauatur ex fre
 quentia, quā ex magnitudi
 ne rei subtractæ. Iason in §. ex
 maleficiis, col. ij. Instit. vi bo.
 rapt. & iteratio criminis indi
 get grādiōri supplicio, c. j. de
 pœnitent. distinct. v. l. ij. §. si
 plures, & l. nō omnes. §. deser
 tor. ff. de re milita. Vnde eli
 citur: Iura furti frequentia de
 bere potius obseruare, quā
 40 furum qualitatē. Hoc tamen
 36 notandum est, Iudices t non
 paruam debere obseruatio
 nem adhibere circa furū ne
 cessitatem & inopiā: an ex ne
 cessitate famis, an ex animo
 furandi cupido, furtum com
 miserint. Si enim necessitate
 famis, nō verō animo fraudu
 41 lenter lucrandi, furtum factū
 sit, excusari certē potest, c. si
 quis, & ibi scrib. ext. de furt. si
 non sit insigne & magnū, iux
 ta l. j. ff. de furt. Non enim fa

ctum quæritur, sed causa fa
 ciendi, l. verū est. ff. eod. Et ne
 cessitas sanē non habet legē:
 quum etiam ob extremā ne
 cessitatem aut alimenterum
 gratiā, filios suos vēdiderint
 parentes, autore Paulo lib. v.
 37 Sētēt. Deinde obseruēt opor
 tet circa calliditatē aut sim
 plicitatem furum, hoc est, an
 furatus sit ex destinata mali
 tia, vel ex consuetudine, vel
 ex simplicitate, & impruden
 tia, qua nō putabat se tātū cri
 mē cōmittere: vel certē an ex
 paupertate, & rerum egestate
 ad furtum penē coactus & im
 38 pulsus fuerit. Deinde tres ob
 seruent, an panes aut potum
 furatus fuerit, aut similes res
 edibiles & portabiles. Adhæc
 39 t obseruent tempora cōmissi
 furti: an fuerint ea rerum o
 mniū penuria differta & ob
 noxia, an vbērtate omni abun
 40 dātia. Postremò, furti t com
 missi locū diligēter obseruēt
 oportet, & furis qualitates o
 mnes: huiusmodi enim circū
 stantiæ, furtum aut grauant
 aut eleuant, adeò vt non vi
 deam quam æquam de furto
 sententiam sit laturus Iudex,
 qui ista non accuratē expen
 41 derit. Sunt tamen t quædam
 furta, ob quæ primò deprehē
 si fures morte afficiātur, velu
 ti in Francia, & in aliis quoq;
 regionibus vītatū est, ob
 primum etiā furtū simplices

fures in crucem adigere. Primò enim ad patibulum rapiunt dominorum seruos seu famulos, & domesticos omnes conuictores, qui suo domino aliquid clam (licet primum fuerit) eripiunt. Tamet si iura velint seruos seu famulos ob furtum dominis suis factum, nunquam publicè exequendos & puniendos esse: imò nullum seruum siue famulum morte puniendum ob furtum, in domo domini sui commissum, l. serui & filij, ff. de furt. In Francia præterea visitatum est, primos etiam fures suspendere, qui primò ex aratris furantur vomeres, aut equos, aut boues. Deinde qui Principum monetas defalca⁴² toria concisione diminuunt. Ad hæc qui suo hospiti in diuersoriis quid auferunt, vbi hospitati sunt. Item, qui aliquid è templis, aut cœmeteriis, aut ex alio loco sacro furantur. Postremò plagarios omnes & mangones, qui aliorum liberos seu filios pignora charissima surripiunt, vt aliis diuendant, vt etiam in l. si. C. ad l. Flauj. de plagia. Huiusmodi enim fures omnes licet simplices, licetq; primo⁴³ commiserint, Franci tamen aliiq; permulti in crucem surripiendos volunt. Iura porrò Cæsarea in c. i. §. si quis quinque solidos, de pace tenenda,

& eius viola. in vsib. feudo. furunculum etiam puniunt capitaliter & laqueo, qui tantum quinque solidos furatus esset. Verum hoc intelligas oportet, quando tale furtum simul contingit cum violatione pacis, aut induciarum, aut similibus fœderum. Nam in talibus furtis aiunt nonnulli Doctores, singulos solidos indicare & efficere vnum nummum aureum, è quibus lxxij. constituerent vnam lib. auri, glos. in §. & iudicare. in verbi. ad trecentos, in Authenti. de defen. ciuita. colla. ij. glos. in l. fin. & ibi Alexã. ff. de in ius vocan. glo. in §. si. in fi. Instit. de pœnis teme. litigan. cum pluribus aliis. Porro filij aut filia, qui suis furantur parentibus, l. ne cum filiofamil. ff. de furt. & vxores, quæ suis furantur maritis, furtum quidem committunt: sed vt fures non sunt punibiles: subsunt tamen iudicis censuræ arbitrariæ, vt ex consideratis circumstantiis & personarum, & rerum, aliquam punitionem instituat pro suo arbitrio, l. si quis vxori, ff. de furt. l. vxor, ff. de crimi. expilat. hęredit. Ideoque etiam iura patri & marito concedunt, dicta ablata bona posse referre, suoque priori vsui attribuere posse sicubi ea conseruari aut latere cognouerint d. l. si

d. l. si quis vxori. idque etiam
 citra vllius pretij numeratio
 nem, aut pecuniæ pro iis solu
 tionem. l. si mancipium, C. de
 rei vëdica. & l. inciuilē. C. de
 furtis. & vtrobiq; scriben-

44 tes. Si verò vxor marito fu
 rata, se extra mariti confor
 tium subtraxisset, & cum ali
 quo adultero aufugeret, cui
 mariti crepta bona tradidif
 set: aut certè si is adulter ipse
 per operã vxoris marito quip
 piam abstulisset, aut pecu
 niam, aut anulos, aut argen
 tea, aliãve bona ad maritum
 vel mariti domum pertinen
 tia, tum is abductor alienæ
 vxoris & furator puniendus
 esset capitaliter, ob geminũ
 furtũ, nempe alienæ vxoris,
 & rei mobilis contra volun
 tatem mariti: Fur enim is est
 geminus & adulter nefarius.

45 Porro vxor † ipsa mœcha &
 fur punienda esset exilio, aut
 alia pœna arbitraria ludicis.
 Hactenus de furtorum di
 uersitate, & de diuersis ipso
 rum pœnis. Ex quibus collig
 as nunc licet, tam varios ef
 se fures, quàm sunt varia fur
 torum genera. In iure tamen
 enumerãtur principaliter fu

46 res quadruplices. Sunt enim
 furum alij improbi & sim
 plices fures (quorum suprã
 meminimus) quique clam,
 interdium, nocteque furantur,
 & de his loquitur text. in di-

cto §. furtum. Institu. de obli
 ga. quæ ex delic. nascun. & in
 dicta l. j. ff. de furt. Alij fures
 † vocantur improbiores, quo
 rum quidam effractores di
 cuntur, qui cum effractura &
 ascensu in domum alicuius,
 furantur: & circumstantiæ fur
 ti pœnam augment, furesque
 maximè grauant, vti & su
 præ. Quidam expilatores.
 Quidam sacularij, qui verita
 tas in seculis artes exercent.
 Quidam verò directarij, qui
 se in aliena cœnacula infe
 runt & dirigunt: de quibus
 in l. j. ff. de effracto. & in l. sac
 ularij. ff. de extraordina. cri

48 minibus. Tertij † verò, fures
 vocantur improbissimi, qui
 instratis viisque furantur pu
 blicis, sine hominis occisione.
 & de his est tex. in §. graf
 satores, dicta l. capitalium,
 qui dicuntur propriè grassa
 tores, & sunt proximi latro
 49 nibus. Quartij autem ac no
 uissimi, fures vocantur plus
 quàm improbissimi, hoc est,
 qui in stratis viisque regijs
 & publicis, aut in domibus
 rapiunt cum hominis occi
 sione, aut occidendi inten
 tione: & ij latrones famosi
 propriè dicuntur, ob maio
 ris sceleris denominationē.
 & de his loquitur text. in di
 cta l. capitalium. §. famosos,
 ff. de pœnis. Rursus, furum
 † ij vocantur fures manife-

sti, alij non manifesti: fures manifesti sunt, qui in furto atque adeo cum ipsa re ablata deprehensi sunt. Non manifesti fures sunt, qui furtim & clam aliorum bona aut auferunt, aut contra non consentientium voluntatem seruant & contrectant, §. furtum, & §. seq. Institu. de oblig. quæ ex delict. nascuntur. Hæc tamen diuisio non magni est ponderis, quod eadē ratio sit de furto quocunque modo contracto & commisso. De homicidio autem & furto, pulchram & doctam repetitionem habes in §. famosos. constituto in l. capitalium, ff. de pœn. editam ac publicè disputatam per Dom. Iacobum Boullenc Ebroidensem, iuris vtriusque Prolytam in almo Aurelianensium gymnasio. In qua repetitione homicidij furtique pœnas appetere disputat, & explanat, cui annectuntur xlv. casus, in quibus homicida à pœna mortis releuatur. Huc non nihil facit, quod scribit D. Bartholomæus Chassaneus humanorum turium Doctor nequaquam incelebris, in consuetudine Ducatus Burgundicæ, Rub. *Des Iustices, & droictz d'icelles* §. quinto, per
 51 plures columnas. Quum tamen hæctenus de furto in genere & de furū pœnis abunde

satis explicatū sit, antequam hoc absoluerē capitulum, imò prudentem iudicem prius ad monitum volui, vt cum fures ipsos seuerè puniat, ne ipsos etiam officarios furti absoluat, aut pareat, qui in captura furum sibi reseruant, & bono iure ascribunt ea bona, quæ cum furibus captis reperiunt, aut quæ furēs ipsis commonstrant. Sunt enim permulti huiusmodi officarij exitiali avaritia rapti & prætores & supprætores, & questores paricidarij, latrūculatores, idēque genus officarij permulti: qui captos fures illico omnibus bonis exuunt, & spoliāt, rogantes etiam, nuncubi plura furtiua bona recondiderunt, aut abstruserunt. Atque hæc omnia sibi, nescio quo iure (nisi iure prædario) vendicant. & pro iustissima possessione ea omnia ad proprios vsus attribuunt, quum tamen certò sciant, cuiusnam ea fuerint, & à quo per fures ablata. (Nam secus est de bonis incognitis, & ad fiscū deuoluendis, de quibus non agimus.) Certè tales nefarij Prætores (penè dixerim prædones) quum paruos furunculos in crucem adigant, quo mune re quæso donandi sunt, qui iidem furunculis, imò ipsis veris furriuarum rerum dominis, triplo sæpe maiora scien
 tes

tes furantur? Scio quid pre-
mam. Fures suos in furcā ra-
piunt, & ipsi furū fures liberi
dimittantur, imò ipforū fur-
tum tandem iustū haberi vo-
lunt. Horum tantū imperi-
tos iudices admonitos volue-
rim, si tales officarios (bonos
cordatos & iustos non notos)
punire noliot, saltem ex furi-
bus erepta bona, ab ipsis de-
nuo eripiant, & proprio ve-
rōque domino suo restituāt,
& reddant: nullo enim iure,
ea bona sua sunt, quanquam
in hoc sibi mire blandientes,
sibi admodum persuadeant: 1
sed falso, & stultē. Cæterū
† velim pie Lector (vt hæc 2
quoque huic subnectā capiti) 3
subeat tibi, quædam esse fur- 4
ta licita, eoque etiā nullo mo- 5
do puniēda. Veluti primò 6
fuit furtum Israëlitarum in
Aegypto: qui Deo iubēte Ae-
gyptū spoliarūt suis opibus, 6
vti habetur Exod. xij. & in de-
cretis. c. dixit Dominus, xiiii.
q. v. ibi, nec Israëlitæ furtū fe-
cerunt, sed Deo iubente mini-
steriū præbuerūt. Sic Abrahā 7
& Samson & alij permulti
fuerunt excusati autoritate 8
Domini, vt c. si nō licet, xiiij. 9
q. v. itē excusatur, si quis fura
retur res Turcarū, siue aliorū 10
Barbarorū. I. nō solūm. C. de
cōmer. & merca. Item excusa-
tur & impunitus habetur, qui
adstans abripit res depositas

aleatorū, l. j. ff. de aleæ lusu &
aleato. hæc & similia puniri
non possunt. Qui enim facit
aliquid aut Deo iubente, aut
lege permittēte, nō peccat, l.
Gracchus. C. de adulter. & c.
qui peccat, xxij. q. iij. vbi in-
quit, qui secundū leges facit,
pœnam nō meretur. d. c. dixit
Dominus, iuncta glossa ibi-
dem, in verb. furtum, nonnul-
las concordantias allegante.

De sacrilegio.

C A P. CXI.

S V M M A E.

1 *Sacrilegium furtorum execratis
distinguitur.*

2 *Sacrilegium est triplex.*

3 *Sacrilegiū propriū definitio.*

4 *In sacrilegio quam rem dica-
mus sacram.*

5 *Sacrilegium proprium punitur,
vel laqueo, vel gladio, vel igne,
vel bestiarum deuoratione.*

6 *Sacrilegium improprium puni-
tur, vel præcissione pugni, vel
perpetuo exilio, idque ex iure:
vel laqueo, vel gladio, ex consue-
tudinaria lege.*

7 *Sacrilegiū maximè impropriū
punitur, vel laqueo, vel gladio.*

8 *Generalis sacrilegis punitio.*

9 *Sacrilegus nullam meretur ven-
niam.*

10 *Quid sacrilegium excuset.*

11 *Sacrilegiū punitio apud Ethio-
cos, & m. 12.*

12 *Carolus Imper. de capitalibus
iudicijs.*

Sacril

14 *Sacrilegium apud Canonistas est quadruplex.*

15 *Pœna canonum in sacrilegos nimis laxa.*

16 *Sacrilegus non fruitur loci sacri praesidio.*

17 *Sacrilegus semel, Ecclesia tutela indignus perpetuo.*

1

INTER $\dagger$ furta materialia (Spiritualia præcipue puniunt Deus, aut

Iudex ecclesiasticus, nempe confessor) execrandissimum est Sacrilegium. Quodque fit

2 tripliciter, $\dagger$ nempe quod sacrum de sacro, vel sacrum de non sacro, vel non sacrum de sacro aufertur, seu furto tollitur, cap. si quis contumax.

& cap. quisquis, versus medium, xvij. quæst. iiii. & gloss. in cap. sacrilegiu, eadem causa & quæstione. & in l. sacrilegij pœnam. & l. sacrilegi capite, & ibi gloss. & in l. diui.

3 & ibi Barto. ff. ad l. luli. pecula. & Abb. Sicul. in cap. cæterum. colum. v. de Iudic. Hæc

autem triplicia $\dagger$ sacrilegia nõ æquè enormia, sed verum siue proprium sacrilegiu de iure civili est quod primum

posuimus: hoc est, quando aufertur res sacra de loco sacro, ut notatur in dicta l. sacrilegij pœnam. & l. sacrilegi capite, & l. diui. præ citatis, & ibi Dynus, Bar. Alberi. de Ro

sa, quanuis de iure Canonico sufficiat alterum (& si minus propriè) dicto cap. quisquis. & gloss. & doct. in capit. conqueest. de senten. excõmunicacionis. Porro rem sacram

hîc $\dagger$ intellige, non tantum ipsa Sacramenta, sed ipsa Sacramentorum vascula, vel aurea, vel argentea, seu monstrantias, in quibus est sanctum & venerabile Sacramentum altaris, seu Eucharistiæ, aut in quibus solet quiescere, & quæcunque alia ad sacroru usum potissimum dedicata, veluti ciboria, phialas, capsulas aureas vel argenteas, calices, patinas, feretra, libros, ornamenta, mappas, linteamina altarium, mantilia, cortinas, cerâ, candelabra eburnea, ærea, aut crystallina, gazophylacium, aut arculâ, in quam sacrae elemosynæ coniiiciuntur. Hoc sacrilegium leges feuerissimè puniunt. Nam $\dagger$ quisquis vllam dictaru rerum ecclesiasticarum furatur è templis, is puniendus est aut igne, aut gladio, aut suspendio, aut bestiaru deuoratione, ad arbitrium Iudicis, d. l. sacrilegij pœnam. Quisquis $\dagger$ verò sacrilegiu impropiu committit, hoc est, qui vlla bona ecclesiastica furatur extra templa aut extra sacroru locorum septa, is iuxta iuriu constitutiones plectendus est

absc

ab
an
ex
les
Iu
(q
pr
da
ibi
fuc
la
7 re
na
fac
m
di
bo
lo
fa
co
m
ir
eti
vt
Si
lo
ch
au
li
qu
cr
(
d
Et
8 $\dagger$
de
ra
pu
ig
ra

sa, quanuis de iure Canonico sufficiat alterum (& si minus propriè) dicto cap. quisquis. & gloss. & doct. in capit. conqueest. de senten. excõmunicacionis. Porro rem sacram

hîc $\dagger$ intellige, non tantum ipsa Sacramenta, sed ipsa Sacramentorum vascula, vel aurea, vel argentea, seu monstrantias, in quibus est sanctum & venerabile Sacramentum altaris, seu Eucharistiæ, aut in quibus solet quiescere, & quæcunque alia ad sacroru usum potissimum dedicata, veluti ciboria, phialas, capsulas aureas vel argenteas, calices, patinas, feretra, libros, ornamenta, mappas, linteamina altarium, mantilia, cortinas, cerâ, candelabra eburnea, ærea, aut crystallina, gazophylacium, aut arculâ, in quam sacrae elemosynæ coniiiciuntur. Hoc sacrilegium leges feuerissimè puniunt. Nam $\dagger$ quisquis vllam dictaru rerum ecclesiasticarum furatur è templis, is puniendus est aut igne, aut gladio, aut suspendio, aut bestiaru deuoratione, ad arbitrium Iudicis, d. l. sacrilegij pœnam. Quisquis $\dagger$ verò sacrilegiu impropiu committit, hoc est, qui vlla bona ecclesiastica furatur extra templa aut extra sacroru locorum septa, is iuxta iuriu constitutiones plectendus est

absc

absc

absc

absc

absc

absc

absc

absc

absc

abscissione pugni, seu manus amputatione, aut perpetuo exilio, arbitrio iudicantis, l. lege Julia. §. mādatis. ff. ad l. Jul. pecul. Consuetudo tamē (quæ optima legum interpretat, necnon pro lege habenda est. l. j. & per totum tit. & ibi scrib. C. quæ sit longa consuetudo.) eosdem pariter dānat laqueo, aut gladio, vt superio-
 7 res. Porrò quisquis vlla bona non sacra furatur, è loco sacro, is quoque patibuli damnatur suspendio, aut gladio consumitur. Nā etsi ipsa bona ablata sacra nō fuerint, locus tamen vnde sustulerat, sacer est, quē furto violat & contaminat; ob quam contaminationem & violationem irreuerentē (licet improprie) etiam sacrilegus vocatur, & vt verus sacrilegus punitur. Sic qui è templis aut ex aliis locis sacris furatur, vt è sepulchris mortuorum cadauera, aut cistam mortuariam, vel linteamina & similia, is quoque sacrilegus censetur, & crucis suspendio, aut gladio (vt cæteri) damnatur. l. fin. ff. de sepulchro viola. cū distinctione tamē, vt ibi. Cæterum
 8 † in genere sacrilegium (vt denuo repetam) secundum iura vario modo punitur: nempe, aut gladio, aut laqueo, aut igni, aut projectione ante feras, vt ab iis deuorentur, sicut

videre est in l. sacrilegij. ff. ad l. Jul. peculat. Et quia præsumitur crimen sacrilegij furto maius ac grauius est, dicta l. sacrilegij post princi. & l. aut facta. §. locus. ff. de pœn. ideo omnis pœna, quæ in furto per legem municipalem statuitur, multo magis locum habet in sacrilegio: quia quod pluris est, vti que tanti est, l. cum furti. ff. de in lit. iuran. tenet Bald. in l. si nondum. versic. sed nunquid sacrilegium. C. de furtis. Quocirca etiam huiusmodi sacrilegia minus indulgentiæ, minus veniæ, seu misericordiæ merentur, quàm furta rerum profanarum. Furta tamen in † sacris locis facta, hoc est, sacrilegia, excusantur etiam famis necessitate, iuuentute, & ætatis vel simplicitatis imperitia, si modo legitime ac verè de istorum aliquo cōstet. In his enim agendum est per omnia excusantia, sicut in profanis furtis prædictū est. Nec obliuiscendum † hoc capite censuimus, in sacrilegos etiam apud Ethnicos seuerè animaduersum fuisse: sicut de Phaleco Phocensium doctore legimus: qui quum furti insimularetur, & quoddam multas è sacris pecuniis sibi vendicasse traduceretur, ex Imperatoria dignitate, quam gerebat, prorsus excidit. Nam postq

postquã sacrilegij fama prauatior fieret, tribus delictis ducibus, Dinocrate, Callia, & Sophane, sacrarum pecuniarum questio est habita, qui cū ab iis, qui eas administauerant, rationem reposcerent, & ij reddere eam nequissent, eos maximo cruciatu adfectos, restitutisque quæ ex furto supererant, morte acerba tandem multarunt. Habentur autem passim multo plura apud autores exempla de sacrilegorum pœnis, atque adeo à diis ipsis etiam quos depeculati fuerant, inflictis.

Hinc Menelaus apud Libanum: Vides (inquit) impune non esse sacrilegis, res Deorum sustulisse? vti eleganter commemorat D. Iustinus. Goblerys Goarinius Iureconsultus nequaquam incelebris & variæ multæque lectionis, in suis Commentariis (quæ summa cum laude edidit) super constitutione Augustissimi Imperatoris Caroli quinti,

de Capitalibus iudiciis. De iure autem Canonico, sacrilegium dicitur committi in omnibus casibus predictis, quibus etiã addunt quantum, quoties quis manus impias mittit in clericū vel monachum, cap. si quis contumax. c. quisquis inuentus, & c. si quis suadente. xvij. q. iij.

Pœna t̄ autem Iure Canonico

imponitur, scilicet quod post trinam admonitionem excommunicandus est, vt vult gl. in d. c. quisquis inuentus. §. si quis domum. xvij. quæst. iij. In quo miranda est immo dica Canonum laxitas, qui in tanto scelere, tam mitem pœnam imponant, qua malum foueant potius & excusent, quàm corrigant aut puniant, sicut etiam sentit dicta gl. Antequam hæc sacrilegij materiam deseramus, explicanda sunt nobis duo dubia satis familiaria: Quorum prius est: t̄ An sacrilegus gaudere possit immunitate Ecclesiæ aut cœmeterij? huic dubiè omissis variis argumentis in vtranq; partē, respondendum est, Sacrilegū nusquã sacrorum locorum tutum esse, nec vspiã debere gaudere Ecclesiæ, aut cœmeterij immunitate, c. frater. xvij. q. iij. Propter quod dicit text. ibi in c. sicut. Quod sicut maius peccatum est, quod in Deū cōmittitur, quàm quod in hominem: sic grauius est sacrilegū agere, quàm fornicari, vt ibi. Huc facit c. fin. iuncta glo. in verb. Quo faciūt se indignos. ext. de immu. Ecc. & ibi Panor. l. si quis in hoc genus. C. de ep̄o. & cler. Alterū t̄ dubiū fuerit: An sacrilegiū semel committēs, postea in aliis delictis vti possit Ecclesiæ aut cœmeterij

terij immunitate? vel sic: An
 qui semel sacri legum cōmi-
 serit in Ecclesia vel cōmete-
 rio, de quo non fuerat puni-
 tus, si ob illud prius, vel poste-
 rius delictum per eum cōmis-
 sum, fugiat ad Ecclesiam aut
 cōmeteriū, gaudere debeat
 illius immunitate, vel locū
 habere debeat cap. inter alia,
 ext. de immu. eccl. f. Quam
 quidem quæstionē vtrinque
 examinavit & affirmatiuē &
 negatiuē D. Nicolaus Boë-
 rius in suis decisionibus au-
 reis, q. cx. Et tandem negati-
 uam partem probat magis, 1
 dicens ita determinasse deci-
 sio. Capel. Tolos. ccccxxij. in
 prin. talem non debere gau-
 dere, per tex. in cap. ad episco-
 pos, cum seq. xvij. q. iij. & d.
 cap. fin. ext. de immunita. ec-
 cles. & ibi tenere videtur Ab-
 bas Siculus, quia puniri de-
 bet in eo, in quo deliquit: fru-
 stra enim legis auxilium im-
 plorat, qui committit in le-
 gem, & per consequens cōtra 2
 Ecclesiam. Fridericus Schëck
 primo Tomo vitidarij cōclu-
 sionum luridicarum, Conclu-
 sione viij. & c. reliqua videre
 locis citatis.

De crimine expilatæ
 hæreditatis.

CAP. CXII.
 SVMMAE.

1 Crimen expilatæ hæreditatis,

quid?

2 Expilator hæreditatis punitur
 perpetuo exilio, aut pœna ar-
 bitraria.

3 Expilatorem non excusat igno-
 rantia veri domini.

4 Expilator scit bona expilandæ
 non esse sua.

5 Bona expilatæ sunt hæreditibus
 omnibus communia.

6 Pessidens hæredes fraudās, per-
 ditius bonorum suppressorum.

LIVD quoq; furti
 genus est, & peculia-
 rij nomine à reli-
 quis distinctū: nem-
 pet furtū luctuariū, sic vtrique
 dictum, quòd in domibus lu-
 ctuarum, siue in ædibus mor-
 tariis, seu in hæreditatibus fe-
 rè contingat: ideò que iura vo-
 cant crimen expilatæ hære-
 ditatis, vt ff. & C. eisd. tit. De
 crimine expilatæ hæredita-
 tis. Id igitur crimen vt nefari-
 um est, & iuri naturæ repu-
 gnans, ita sua punitione non
 caret. Quisquis enim furtum
 luctuarium, hoc est, crimen
 expilatæ hæreditatis cōmit-
 tit, id est, qui domibus mor-
 tuariis aliqua bona necdū di-
 uisione hæreditaria partita,
 aut clam, aut vi sustulit, is pu-
 niendus est & coercendus ex-
 tra ordinem perpetuo exilio,
 aut alia iudicis pœna arbitra-
 ria, iuxta qualitatem perso-
 næ, & circumstantias facti, l.
 j. ff. eodem tit. Nec expilato-
 ri

- 3 ritpatrocinatur, si dicat bona hereditaria seu luctuaria domus adhuc fuisse hereditibus communia, & ex æquo adhuc esse omnium, vtpote nulla partitione seu diuisione facta singulis esse distributa: eoque nondum constare, cuius bona abstulerit, aut cuius partem eripuerit: licet enim de certitudine domini necdum constiterit, à quo abstulisset: de certitudine tamē & expilationis commissæ, & expilatoris committētis, certissimē constitit.
- 4 Atque ipsi expilanti certò constabat, eadem ablata bona non esse sua: sed alterius, licet hic ipsi non innotuit. Neque hoc ipsi etiam sciendum fuerat, quum non tantum sit prohibita expilatio domini cogniti, sed omnis expilatio, atque adeò omne furtum rerum alienarum, hoc est, quæ nostræ non sunt. Atque hic si quis mordicus vrgeret, & certitudinē certæ personæ adstruere vellet, vnde talia indistributa bona sint ablata, non video quid hac ignorantiaë causatione suæ expilationi præstruere vellet: certò defendi posset, certoque constare de quo ablata sint, nempe † ab hereditate siue è domo mortuaria, & à communitate indiuisa: quæ simul coniuncta, mortui personam vsque ad

tempus partitionis siue diuisionis eatenus representat. Caterùm possessor aut possidens mulier, si alter ipsorū ab obitu illius, cuius possessionem reseruat, iuxta cōsuetudinem regionis deprehensus fuerit parum fideliter bona omnia in apertum protulisse, & non omnia certo scripto, hoc est, repertorio redigisse, sed quædam aut studio expilandi subticuisse, aut suppressisse, is iuxta Brugesium ac aliorum nonnullorum cōsuetudinem aut priuilegium, eadem tacita & suppressa bona perdit.

De abigeatu.

C A P. C X I I I.

S V M M A E.

Furātes decē aut quatuor oves, aut porcos, aut equum vnum, aut bouem vel vaccam vnā, puniuntur in matallum, &c.

Dicta cum violentia furantes, puniuntur deuoratione bestiarum.

Abactores siue abigeos hospitio recipientes, puniuntur, vel relegatione x. annorum de iure: vel ex consuetudine, etiam exilio x. annorum.

Furantes aut anates, aut anseres, aut pauones, aut gallinas, puniuntur arbitrariē.

Alia

LI A item occurrit furandi species, eaque admodum etiam frequens, nempe abigeatus: id est, de bestiis aliorum furto adducendis: atque hoc furtum etiam suam in iure constitutam habet punitionem. Nam si quisquis alicui pecora subtrahit, furatur, & quodammodo depredatur gregem & numerum x. ovium, aut iij. vel v. porcorum, aut equum unum, aut bovem, aut vaccam etiam nam ex pascuis, vel armentis, aut gregibus, is pro unico istarum rerum furto, iuxta iura puniendus est in metallum, & in perpetuum exilium. l. j. & iij. ff. de abigeis. secundum consuetudinem vero patrie & iam diu inolitam, punitur laqueo & suspensio. Si autem si dicta pecora, vi & adhibitis armis abduxerit, secundum iura puniendus est projectione ante bestias, siue bestiarum deuoratione, hoc est, datur bestias, l. abigeatus, ff. e. ti. de abigeis. Quin & ipsi qui si tales abigeos, hoc est, equorum, aut ovium, aut porcorum substractores, & quodammodo de praedatores scientes volentesque hospicio excipiunt, id est, receptores abigeorum seu abactorum, & ita abscondunt, & quantum in ipsis est, tuen-

tur & fauent, ij puniendi sunt relegatione x. annorum, l. si. ff. de abigeis. Secundum vero patrie consuetudinem & iam diu etiam obseruatam, puniuntur exilio decem annorum. Ceterum si quisquis subtrahit aut furatur alioiui anates, anseres, pavones, apes, gallinas, capos, pullos, cuniculos, idque genus alias domesticas bestias, is ob furri indignitatem puniendus est multa Iudicis arbitraria, iuxta qualitatem & circumstantiam facti & personae.

De furto incendiario.

CAP. CXIII.

SVMMAE.

- 1 Furtum incendiarium vel in naufragio commissum, quid?
2 Pena furti incendiarii.

D haec aliud quoque speciale furtum nobis occurrit, quod peculiari loco & tempore committitur: scilicet illud furtum quod in incendiis committitur: quod certe detestandum est, vt quod maligno animo destinatumque malitia & captata occasione peragitur. Dum enim si alios incendio turbatos norunt, & rebus suis seruandis inuigilare sciunt: atque ob eam curam ad aliarum rerum dili-

B

gentiorem curam præpedi-
tos esse, maligni quidam fu-
runculi suis quoq; inuigilant
commodis (vt putant) & in ea
turbatione incendij, tum au-
daciùs, tum etiã liberius, tum
inconsideratiùs, bona domus
incensæ clam subripiunt &
furantur: quod crimẽ sua pu-
nitione etiã non vacat. Quã-
doquidẽ ij, † qui ita in incen-
diis aliorũ bona furtim eri-
piunt, intra eundem annum
puniẽdi sunt restitutione qua-
drupli: Post annum restituti-
one simpli, l. in eum, & ibi
Bald. & Sali. C. de furt. & ser.
corrup. iuxta consuetudinem
verò puniendi sunt laqueo:
nempe quòd tantò sit crimen
enormius factũ, quòd simu-
lando amicum, & adiutoriũ
velle adferre alteri, factus sit
callidus hostis, & fur nefari-
us. Idem quoq; censendum
est de iis, qui simili modo bo-
na naufragorum eripiunt, d.
l. in eum.

De peculatu.

CAP. CXV.

SVMMAE.

- 1 Peculatus est furtum Principis
vel reipublicæ.
- 2 Peculator puniendus est qua-
druplo, et exilio, vel capitaliter
- 3 Peculator extra officium rece-
ptoratus, punitur laqueo.
- 4 Bonam Principis pecuniã com-

mutans vitiosa, punitur vt de-
peculator.

Publicum censum seruans, conij-
ciendus est in carcerem, vsque
ad restitutionem eiusdem.

6 Publicus thesaurarius studio
quædam in ratione subticens,
punitur quadruplo & exilio.

7 Quæstores erarũ, qui militibus,
pro bonis pecunijs acceptis, de-
pendunt malas, quomodo pu-
niendi sint.

8 QVÆ hoc lo-
co subticendũ
crimen illud,
quod peculatũ
† appellat, hoc

est, furtum aut Principis, aut
reipublicæ. Quisquis igitur
in administrandis, aut dispẽ-
sands Principum bonis ita
infideliter se gerit, vt eas pe-
cunias faretur, aut clanculari-
is technis eripiat, aut ad
proprium commodum abu-
tatur, aut ad alios certè vsus,
quàm ad vsus Principis, is
puniendus quadruplo, & exi-
lio. Imò iuxta multorũ sen-
tentiam, puniendus est capi-
taliter, l. vnica, C. de crimine
peculat. Alius verò, cui † nul-
la commissa est Principis pe-
cunia, qui audet tamen Prin-
cipis aut bona aut pecuniam
furto subducere, is pusiẽdus
est laqueo & suspẽdio, vti fur
alius. Porrò cui cõmissa est si-
des & administratio alicuius
ciuita

ciuitatis aut regionis, aut reipub. si is eiusdem pecuniã secum auferat, & ad alios vsus impendat, quã ad id, ad quod ipsi delegatã sunt, traditã & commisit, sine auctoritate & consensu magistratus: is (inquam) puniendus est restitutione quadrupli & perpetuo exilio. Simili quoque modo damnandus est, qui talem pecuniam cambit & commutat, eiusque loco pecuniam deteriore, aut bona magis vitiosa restituit.

- 5 Qui t̄ autem quippiam annue Principi debet aut rei. pub. aut saltem reipub. bona apud se referuat, nec ea apud alias Principis pecunias & thesauros deponit in ciuitatibus & locis iis, quæ ad huiusmodi thesauros recipiendos sunt commissa, is comprehendi potest, & in carcere detineri, donec diu illam seruata pecuniam, suo loco deposuerit. † Thesaurarius seu receptor verò, qui reperi- tus est parum fideliter suum subdixisse calculum, sed certis demonstrationibus constat eum non omnia scripsisse quæ receperat, sed eorum quædam subtrixisse, is puniendus est quadruplo, & exilio. His seruiūt l. ij. & iij. & l. qui tabulam. ff. ad leg. Juli. pecula. Item philargyri
- 7 † illi, quos quotidie conspici-

mus, plenis velis tendere ad receptiones publicas, & ad Thesauriatum Principum, vel alicuius reipub. aliã per sese, aliã intercessione amicorum, aliã opibus & pecunia, aliã verò utroque modo, ea tantum causa, vt sibi quid lucri inde comparent, nempe vendendo bonas pecunias receptas. & pro iis emendo aut adulterinas, aut iniusti ponderis, quas misellis laboratoribus, Principum aut Ciuitatum nomine persoluant: quique in bellis quæstores ærarios agunt, vbi pro optima pecunia miseris militibus stipendia soluunt militaria pecunia pessima, iniqua & pondere & auro, (boni receptores à nobis non taxantur) quam pecuniam milites ipsi pro necessariis exponere nequeunt: tales (inquam) omnes iniusti receptores. (quales ipse in bellis partim vidi, partim ex ore aliorum didici) puniendi essent, vti superiores omnes, & de quibus antè multa diximus. In summa, quisquis alterius bona, quæ liqualia ea sunt, contra voluntatem veri domini auferat, quocumque modo id fiat, is certe furtum committit, diuersum tamen, eoque diuersimode etiam puniendum, nempe aliud restitutione quadrupli vel dupli: aliud exilio, aliud

laqueo aut alio modo diuer-
fo (vt dictum est) iuxta quali-
tatem facti, & personæ.

De receptoribus fur-
torum.

C A P. CXVI.
S V M M A E.

- 1 Receptores furum, furibus nihilo meliores.
- 2 Receptores furum, vt fures plectendi sunt.
- 3 Consilium furti non semper criminofum scilicet in foro furi.
- 4 Cognatio & affinitas eleuant re-
ceptionis crimina.
- 5 Amicus non cogitur amicū fu-
rem officiaro prodere.
- 6 Officiario inquisturo omnia re-
cludenda sunt.

VNT multi, quos aut pudet aut qui metuunt maleficiū committere, attamen quātum in se est maleficiū animo conceptum, & peccandi libidinem opere cōsummant, aut per se, aut per alium, quem in furto alunt, defendunt, iuuant, & ope succurrunt. Hi t̄ quoniam ipsi furibus nihilo sunt meliores, imò aliqua in parte sceleratiores, quòd eos (vt dixi) in furto alunt, & post t̄ furtum domo recipiunt, aut tuentur: idèd tales quoque furum aut

furtorum receptores non se-
cūs, quàm ipi fures commif-
sarij plectendi sunt: imò om-
nes qui furibus vllum sola-
tium, subsidium, consilium,
aut iuuatorum famulatum
præbent, aut furti fuere par-
ticipes, aut furtiua bona in
domum receperūt, aut ex iis
cum furibus comessati sunt,
sciētes eos esse fures, & bona
ea illata alijs furto esse abla-
ta: Tales (inquam) omnes si-
mili pœna cum veris furibus
plectēdi sunt, arg. l. j. ff. de re-
ceptorib. De consilio autē
sic intellige: Neminem ob
consilium furti sic criminaliter
esse puniendum, nisi certò
constet, tale furtum ob alicuius
consilium tantum esse cō-
missum, adeò vt fur illud nū
quàm commisisset, nisi talis
viri consilio fretus fuisset. c.
sicut dignū, §. qui verò. ext.
de homicid. l. non solum, §. si
mandata, versic. Attilicinus.
ff. de iniur. ita notat Bart. in
l. cæpe, ff. de verbor. & rer. si-
gnif. Bald. in l. ob hæc, colū.
ij. ff. de his qui notant. in fā.
Idem Bald. in l. data opera, in
xvij. colum. C. de his qui ac-
cusa. non possunt. & in c. que-
relam, in fi. de elect. in antiq.
latē & pulchrè discutitur per
D. Iacob. Boullenc. Ebroicem
sem Iuris vtriusque prolytā,
in sua excellētissima repetit.
§. famolos, constituti in l. ca-
pital

4 pitium, ff. de pœnis. Paren-
 tes vero, mariti, vxores, libe-
 ri, fratres, sorores, atque id ge-
 nus reliqui consanguinei &
 affines, si alterius sui consan-
 guinei, & affinis bona recepe-
 rint hospitio, ij non sunt tam
 acriter ac seuerè puniendi ac
 alij ignoti, & extranei, vel
 ipsis nulla affinitatis, aut con-
 sanguinitatis societate con-
 iuncti, l. ij. ff. de receptatorib. 6
 nisi certè ipsi bonorum furti-
 uorum fuissent participes: lex
 enim naturæ (cui positiva
 omnia ancillantur) hoc sua-
 det & dicit, vt amicus ami-
 cum, vt consanguineus con-
 sanguineum iuuet, liberet, &
 defendat, sicubi potest. Hinc
 nota aliquid fieri ratione san-
 guinis, quòd aliàs non fieret,
 l. si. §. penult. C. de codicill. l.
 quamuis. ij. C. de adulter. l. j.
 ff. ad l. e. tul. repetun. l. e. iij. §.
 si. ff. de re milit. cum sine nu-
 mero similib. iurib. Atque ex
 hoc hic alia nascitur quæstio:
 5 † An si quispiam post commis-
 sum furtum, ad amicum sese
 præsidij aut patrocinij caussa
 reciperet, ibique latitare vel-
 let: an is (inquam) amicus de-
 beret fugitiuum furem domi
 suæ latitantem siue latentem
 prodere officario? Sed hic, si
 iura naturæ, imò iura etià po-
 sitiva respiciamus, dicemus
 neminem debere hoc dicere, 1
 nec posse compelli, vt furem

clam domi suæ latitantem pro-
 deret, nisi is velit ipse (licet
 contrarium videatur de iure
 Canonico censendum in cap.
 qui cù fure, iuncta ibi gloss.
 ext. de furt. vt ibidem videre
 nec obscurum erit) Sed si offi-
 ciarius in eadē domo vellet
 inquisitionem facere, nullo
 modo is amicus eam inqui-
 sitionem officario denegare
 poterit. Imò officario † per-
 missum est quibusuis in locis
 & domibus furtiua bona re-
 quirere, vbicunque vlla duca-
 tur suspicione, ac vlla ei ap-
 pareant indicia, & apud pa-
 rētes, filios, filias, nepotes, af-
 fines, & apud omnes denique
 ea bona seruati putabit, nec
 vllus eorum est, qui officia-
 rio domus apertionem dene-
 gare poterit, sed cogetur
 illi aperire omnes seras, ca-
 mēras, cistas, omniāque secre-
 ta. Sine enim suspicione aut
 indicis, hodie nō potest quis
 cogi, vt permittat quem scru-
 tari in domo sua, vtum ibi
 sint res furtiue, siue furto sub-
 tractæ. Expedi enim patrisfa-
 milias, ne secreta patrimonij
 sui pandantur.

Defurtiuorum em- ptoribus.

C A P. CXVII.

S V M M A E.

Furtiuorum emptores, fures alius
in furto.

- 2 In furtiuorum mercatores exclamatiuncula.
- 3 Furtiuorum emptores, vt fures ipsi puniendi.
- 4 Furtiuo insciens emens, culpa vacat.
- 5 Furtiuorū emptione infamis citò labitur in priorem suspitionem. 3
- 6 Consiliū ne furtiuorum emptione suspecti in periculū incidāt.
- 7 Feneratorum priuilegia, ratione esse irrita.

ALIQD prætereà furti crimen est, quo multi fures subsidiarij, suos fures in furto tortiter coadiuuant & alunt, & quo furibus fouendis comoditatem sanè præbent non inefficacè: non t̄ quo fures, aut hospirio suscipiūt, aut bona eorū domi conseruant: sed quo bona eadem furto subducta à furibus illicò emunt, & prompta pecunia soluunt, non iuxta rerum dignū pretiū, sed longè infra dimidiā pretij dignitatem, ac valorem, vt iidem fures suis sarcinis, & prædis liberi ad noua furta sese accingant.

Quæ ipsi rursus coëmūt, & vili quibusuis t̄ distrahunt & diuendunt. O sceleratos mercatores, dignos vos ceseo, qui eū vestris autoribus, & prætoribus inter cœlū & terrā semisaltum spectanti populo

peragatis, vt tali spectaculo perterriti cæteri caueant ab huiusmodi furibus ablata furta coëmere, & ipsis liberiorē furandi ansam suppeditare. Huic meæ sententiæ suffragantur iura, & leges consuetudinaria: quæ tiubent furtiuorum bonorum emptores, quiq̄ue certò sciunt ea bona esse furata, pari pœna cum ipsis furibus esse plectendos.

Verùm si ipsis non t̄constitisset de furtiuis bonis, putantibus se iustas mercari merces, quum verè furtiua fuerint: tunc non puniendi erunt vt principales fures, sed tantūm restitutione rerum, citra vllū pretium aut solutionem eorum, l. si mancipium. C. de rei vendi. & l. inciuilem, & quæ ibi tractantur, & l. eos. C. de furt. & ser. corrup. sed hoc notandum t̄est, si quando reperia fuerint in alicuius viri domo vlla bona furtiua, qui ali quando talia bona furtiua emere consueuerit, aut hoc nomine malè audierit, aut semel per iustitiam conuictus, & damnatus fuerit: tum suspicio est, & iura censent eadem furtiua bona, apud ipsum reperia, empta esse ab eo cum conscientia, & certa notitia furti, etiam si ita res se non haberet, nec ipse iuxta veritatem de furto cognouisset. Quocirca vt fur etiam puni

puniretur, licet innocenter: nempe ob priorem suspitionem mali, dicta l. si mancipium, & dicta l. inciuilem, cū ibi notatis per glossam & Doctor. Hinc ꝑ suaferim omnibus huiusmodi criminis nigrore semel commaculatis, vt in emendis bonis diligenter inquirent, & certō sciant, vnde allata sint: aut certē (si aliundē viuere possint) vt planē ab eo exercitio sese abstineant, ne incauti & imprudentes in vllum periculum vitæ incurrant: nisi forsā ab eo singularis priuilegij gratia planē immunes sint & liberi. Sunt enim nonnullæ ciuitates, quibus à Principibus ea legata sunt priuilegia, vt nemo à taliū ciuitatum ciuibus & mercatoribus repossidere possit vlla bona (quamuis etiam furtiua) quæ ipsi propalam & in publicis foris emerunt, aut quæ tribus continuis diebus ante ædes suas expenderunt venalia. Quin ipsi Lōbardis seu fœneratoribus priuilegio concessum est, nulla bona furto ablata reddere dominis, aut possessoribus citra resolutionem prænumerati pretij. Atque hi omnes à dictis periculis sunt tutiores. Hoc tamen vltimum, non omnium sed paucorum tantum

sententiis comprobatur: quare ego quoque his minimè adstipulor. Non enim ꝑ aliquo modo fundatum reperitur in Iure, vt fœneratores & vsurarij (qui sunt reipub. pestes) deberent esse melioris conditionis, quàm alij boni ciues, aut etiam extranei probatæ aliōqui vitæ. Atque ob hoc, cū ciuitati Brugenſi eram à consiliis, atque hic casus de vsurariis nobis occurreret, cōsului magistratibus, tales fœneratores in suo priuilegio audiendos non esse, sed contrarium esse iudicandum, quōdque rationi magis esset consentaneum.

De repertis.

CAP. CXVIII.
S V M M A E.

- 1 Reperta eadque cognita sibi vsurarius, furtum committit.
- 2 Reperta nota sibi seruans, puniatur arbitrariē.
- 3 Reperta reddenda sunt suo domino.
- 4 Repertori pro fida custodia debetur domini benignitas.
- 5 Reperta incognita reddenda Episcopo.
- 6 Reperta incognita seruari possunt à repertore paupere.

LIID quoque est furti genus, nō quo animo furādī aliorū res fura

tum abis, aut quo cum furibus fias particeps, aut eos recipias, sed quo aliena tibi fortuito oblata, pro tuis vsurpas, hoc est, quando quis inuenit utitur vt suis. Quit quis

- 1 † igitur alterius casu reperit togam, tunicam, vestem, zonam, crumenam, aut aliud quid alterius, quod suum non esse cognoscit, nec id profert in proparulum, & notitiam,
- 2 is † furtum committit, & puniendus est arbitrariè, l. falsus, §. qui alienum, ff. de furtis. Chassa. in tit. *Des iustices & droictz d'icelles*, §. iij. in fi. super Consuetudinibus Burgundia, c. si quid inuenisti, & c. multi, xiiij. qō. v. Verum
- 3 † si rem reperitam debito modo per indicia, & proclamationem ad notitiam peruenerit, atque exinde venerit, is dominus & possessor, qui ea perdit, tum inuentor vero possessori tradere cogitur, si is bonis iudiciis demonstrare poterit sarcinam, vel rem amissam esse suam. Attamen
- 4 à possessore † reposcere & iurè petere potest numum honestum pro fidelitate sua & pro cura rei seruatae, & benecustoditæ. Sin autem repertori nullo modo cōstiterit, nec post debitam inquisitionem factam constare potest cuiusnam dicta bona reperta fuerint, in eo casu forsan mouē-

da esset quæstio, ad quæ vsu m is repertor talia bona impendere debeat, & cui redere debeat? An sibi seruare possit, an alteri tradere? quum certū sit ea non esse sua: ideoque sibi etiam non esse seruanda videtur. Sed huius dubij apertam solutionem tradit Bald. in l. j. ff. de rerū diuisi. Vbi vult ea incognita bona in foro conscientia tradenda esse in manus Episcopi, vt ea per ipsum distribuantur pauperibus, vt in Authen. omnes peregrini, C. communita de suc. Si autē is repertor † verè pauper esset, cōsuerim eo in casu talem repertorem citra conscientie scrupulum sibi ad proprios vsus & eleemosynarū loco ea incognita bona posse seruare. Interim tamē obligaretur ad perpetuas preces fundendas pro salute amittentis.

De falsis.

C A P. CXIX.

S V M M A E.

- 1 Rem falsitate corrumpert, furti genus est.
- 2 Rem adulterans, committit crimen falsi.
- 3 Falsi crimen committitur consensu, verbis scriptis, abusu, et silentio.

VBDOLVM & tocultum furā di genus est, rē aliquā falso, malitioso, & excogitato

- tato animo corrumpere, atq;
ita simplices falsitatis fucio
2 decipere. tquisquis igitur ta-
les res externo quodā & appa-
rente amictu adulterat & ad
deceptionē corrumpit, is dici-
tur committere crimē falsi,
vt colligitur ex l. quid sit falsi-
sum, ff. eo. ad l. e. Corn. de falsi.
& ex c. tua nobis, ext. de offi.
vica. faciunt quæ habentur in
c. super literis, ext. de rescrip.
- 3 Quod ferè ¶ quinque modis
committi conspiciamus, nem-
pe consensu, verbis, scriptis,
abusu, & silentio.

De falsitate per con-
sensum.CAP. CXX.
S V M M A E.

- 1 Falsitas per consensum fit in
contractibus.
- 2 Falsitas per consensum punitur
criminaliter, multa pecunia-
ria & restitutione damni.
- 1 **F**ALSITAS au-
tem per cōsen-
sum fit, quoties
aliquem circum-
uenimus, & fal-
simus per contractus, aut con-
pacta fradera. Veluti, quādo
rem vnā bis diuendimus,
iūctque diuersis: aut quando
rem aut fundum vendimus
vni, & eundem rursū alteri
in solutionē damus, aut hy-
pothecamus, l. qui duobus, ff.
ad l. e. Corn. de falsi. glos. in l.

stellionatus, ff. de cri. stellio. l.
si quis in pignore, §. sed & si
quis, ff. de pign. act. Istiusmo-
di autem falsitas, quæ cōtra
sibus committitur, aut con-
sensu, puniēda est criminali-
ter, cum multa, & cum resti-
tutione damni, & interesse
ex eo orti, ad arbitrium iudi-
cis, per lecta & notata in l.
stellionatus, §. pœna, ff. de cri-
mi. stelliona.

De falsitate in
verbis.CAP. CXXI.
S V M M A E.

- 1 Falsitas verborum committitur
quinque modis.
- 2 Falsa impetratio subreptitia est,
& nulla.
- 3 Falsō accusans, tenetur restitū-
tione damni.
- 4 Falsus testis punitur ciuilitē,
vel criminaliter.
- 5 Falsus testis ad mortem alte-
rius, punitur capitaliter.
- 6 Falsus testis coram commissario
punitur arbitrariē.
- 7 Falsus testis offendit Deum,
Iudicem, & proximum: variē-
que punitur.
- 8 Falsō iudicans, declaratur fal-
sarius pub. & punitur pœna ar-
bitraria.

ALTERA falsitatis
species est, quæ ver-
bis seu dictis comit-
titur dolosis, & ad
fraudem & circumuentionē

- 1 alterius. Cōmittitur autem huiusmodi verborum falsitas ferè quinque modis: nempe falsa suggestione: falsa denūtiatione: falsa accusatione: falsa depositione seu falso testimonio: & falsa iudicatione, 4
 2 vel condemnatione. † Quisquis à Principe, aut Iudice impetrat quippiam falsa suggestione, aut declaratione, illius impetratio & subreptitia, & obreptitia est, dolosa, falsa, atque ob id nulla, impetratumque ipsius sit irritum: siue id sit remissio criminis, siue alterius cuiuspiam beneficij, aut officij impetratio: po- 5
 3 eod. rit. Quisquis † item falsò aliquè accusat crimine, quod 6
 certa probatione stabilire nō potest: is quoque à sua cadit accusatione, quæ tam sit irrita, vt ob eam non probatam, damnandus sit ad reparationem & restitutionem detrimendorum, non solum parti accusatæ, sed etiam fisco ad discretionem & arbitriū iudicis. Similiter à sua falsa denūtiatione cadit, qui falsa denūtiat: veluti executor, aut commissarius, qui falsa exe- 7
 quitur, aut falsa renuntiat, vt in l. lege Cornelia cauetur. §. fin. ff. eod. ad l. e. Corne. de falsis. Huc faciunt, quæ traduntur per Doct. in l. j. §. incidit, ff. ad S. C. Turpilianū. Testis tverò, qui falsa testatur seu dicit, vel tacet veritatem, vel aliquid accepit, ne ferat testimonium, punitur aut criminaliter aut civiliter, iuxta qualitatem facti, l. j. in princip. & §. j. & l. falsi pœna, ff. ad l. Cornel. de fals. Etiam si falsum suum depositum nullum fortiatum effectum, per lecta & notata in c. j. extr. de cri. fals. Sin † ob falsum ipsius testimonium, res producat ad actū, adeò vt ob fidē ipsius quis cōdemnetur ad mortem, is tūc falsarius testis non solum puniendus est, vt denūtiator, vel testis falsus, sed vt proditor, & vt homicida, vt supra memoratum est cap. de homicidio. Pari † ratione testis, qui coram commissario aliter deponit, quàm res contigit, & quàm publicè in plateis notū est, imò seors, & cōtrario modo, quàm prius in plateis, & coram se producturo locutus, & professus ac testatus est, is non solum puniendus est vt testis falsus, sed etiam vt deceptor, & vt mentitor noxius, ad discretionem & arbitrium iudicis, pro qualitate facti. Præterea, signa † ex his,

his, quæ diximus pœnam fal-
 si testis esse triplicẽ, quia tres
 lædit: primò Deum, pro quo
 imponitur pœnitentia: secun-
 dò Iudicem, propter eà sit in-
 famis tertio proximum, con-
 tra quem testificatur, & puni-
 tur pro modo lætionis. d. c. j.
 8 Postremò, quisquis falsò iu-
 dicat, & ex malitia, vel mune-
 re corruptus falsam fert sen-
 tentiam, is puniendus est de
 crimine falsi, & falsarius de-
 clarandus, atque ampliori pœ-
 na insuper mulctandus, iuxta
 qualitatem & circũstantiam
 personæ iudicis offendentis,
 & personæ offensæ, atq; etiã
 magnitudinem damni ex ea
 falsi sententia consecuti, l. j.
 §. sed et si quis, versicu. & qui
 iudicem. ff. eod. ritu. de falsis.
 tenereturque homicidij, si ho-
 micidium sequatur, quemad-
 modum suprã meminimus
 in cap. de homicidio.

De falsitate scri- ptorum.

CAP. CXXII.

S V M M A E.

- 1 Falsitas in scriptis committitur
 multi & varijs modis.
- 2 Quando falsitas in scripto di-
 cenda est.
- 3 Falsarius scriptor, sigillator, fal-
 sarius chirographi effector pu-
 nuntur exilio & infamia, &
 nume. 4.
- 4 Scripta vitians in principem ec-
 clesiam, puniuntur perpetuo exilio.
- 5 Scriba ad Principẽ scribere ius-
 sus & non faciens, puniuntur am-
 putatione manus, aut exilio per-
 petuo.
- 6 Pœna falsa scribentis, ex mali-
 tia, ignorantia, & instantia, vel
 inertia. nu. 8. 9.
- 7 In omni falsitate plectenda re-
 quiritur offensio, & damnum
 proximi.
- 8 Falsarius licet non nocens, puni-
 tur aliquando arbitrariẽ.
- 9 Falsè sigillum effingens, puni-
 tur amputatione manus.
- 10 Rasura falsitatis crimen est.
- 11 Rasura maxime ledit in dati,
 summi, numeris, locis, nominibus
 commutandis.
- 12 Rasura, illatinitas, lingua pere-
 grina, innoxia, nullum falsitatis
 crimen agnoscit.
- 13 Rasura, illatinitas, lingua alia,
 veritatem corrumpens, aut sen-
 sum mutans, aut substantialia,
 falsitatem habet. nu. 17.
- 14 Falsificans literas principis ex
 Cancellaria, vel ex alio Consilio,
 puniuntur per magnum Consilium.
- 15 Aliorum aperiens literas, puni-
 tur arbitrariẽ.
- 16 Assumptas literas nõ deferens,
 falsitatem committit.

LITIA præterea
 falsitatis spe-
 cies est, quæ ad
 scripta adule-
 randa & cor-
 rumpenda progreditur. In
 scriptis

- 1 † Scriptis enim falsitatis crimen committitur variis modis: veluti falsa componēdo, minutando, in mūdum (vt loquuntur) redigendo. Itē, instrumenta, registra, rationes, acta, libellos, contestationes, cautiones, chirographa, epistolas, scienter & dolo malo in fraudē alterius lædendo, corrumpendo, mutādo, adiiciendo, demendo, radendo, delendo, abolendo, falsē subscribendo, falsa sigilla appēdendo, aut dolosē aliorū chirographa effictē imitando, aut certē scripto commissa falsē enarrando: quæ omnia puniuntur l. Cor. de fals. vt in l. j. l. qui testamentum. l. Paulus, & l. quid sit falsum, cum aliis. ff. ad le. Corn. de fals.
- 2 quibus omnibus † tum rem scriptam dicimus falso vitiatam esse, quando ea contra veritatem est confecta, aut quando aliter se scriptum vel sigillatum habet, quā veritas requirit, ita vt ob talē falsitatem aliquis detrimentum
- 3 patiat. Hoc crimen grauius puniunt. Nam quisquis notarius, tabellarius, secretarius, scriba, grapharius, commissarius, aliqua instrumenta edicta, pronūciata, sentētiā, aut scripta perperam, & malē falsoque scribit, excipit, aut mutat, aut adiicit aliquid, aut aliquid demit, id-

que studio & ex industria, ita vt ob eam falsitatem aliquis detrimentum patiat, is falsarius quisquis fuerit. plectendus est exilio, & declarandus infamis, & indignus postea omni publico munere, & dignitate publica fungi, cum publicatione bonorum, si liber est: si seruus, vltimo supplicio, l. j. §. fin. & ibi Bart. & Hippo. ff. ad l. Corn. de fals. & §. item lex Cornelia. Institut. de pub. iudic. Eadē quoque pœna multādus est, quisquis suo chirographo aut sigillo aliquid falsi cōfirmasse probatur, l. Lege Cor. testamentaria. ff. ad l. Cor. de fals. Nec vllum est constituendū discrimen, an ea scripta sic adulterata publica sint, an priuata: quū de vtrisque dicta falsificatio eque intelligatur, per lecta & notata in l. damus licentiam. C. ad le. Corn. de fals. Quisquis autem Scriba, † aut Notarius vlla scripta falsitate vitiat in perniciem & damnū Ecclesiæ, is dānandus est exilio perpetuo, vt supra.

6 Quisquis porro † notarius, Secretarius, Scriba, aut similis, data opera & ex malicia cessat ad Principē scribere, quæ à Magistratu, aut Superiori suo in mandatis habebat scribenda, ita vt ob eam malitiosam obliuionem & negligentiam, Princeps damnus aut

inter

interesse patiatur, aut iacturā aliquam faciat, is neglector seu potius contemptor suæ cōmissionis, puniendus est amputatione pugni seu manus, ut multi autumant. Alij verò sunt, qui eundem puniri volunt generali punitione falsitatis, nempe perpetuo exilio, seu pœna irrevocabilis exilij, cum confiscatione omnium bonorum, dicta l. j. §. fin. & l. iubemus. ij. §. his tabellonibus. in fin. C. de sacrosanct. eccl. ¶ Si verò falsa quædā cō-

7 scripserit, è quibus Princeps aliquid cōsequeretur incommodi, & præiudicis: is (si talis falsitatis, & incommodi primam occasionem dederit, & autor fuerit) puniendus est amputatione manus, per cap. Imperialem. §. scriba. de prohib. alie. seu. per Feder, quod sic habet: Scriba verò, qui hoc instrumentum sciens conscripserit, post amissionem officij cum infamie periculo, manum amittat: aut (ut multi

8 censent) incendio. Sin † falsa iam dicta quis conscripserit ignoratè, illius falsitatis nullam causam præbēs, nec eam primò aut inveniens, excogitās, aut primam occasionem præbens, sed ob instantiam & gratiam alicuius tantū cōscribens, quasi prece, aut præmio, aut favore conductus & permotus, is tum non puni-

tur modis suprā memoratis, sed tantum confiscatione bonorum. Sic Notarius, Scriba, aut Grapharius, qui ex imprudentia, negligentia, aut inertia (non ex malitia) falsitate scripturæ suæ vllum in damnum aliquod deducit, cuius negligentia sua in culpa est, is non punitur criminaliter, sed tantum civiliter, hoc est tanti damni restitutione, & reparatione omnium detrimetorum inde orientium, Adde† si ex sua autoritate tantum literas aut instrumenta conficiat, quæ nihili nulliusque sunt valoris, quæq; in formulis aut substantialibus peccant & deficiunt: is (quoniam culpavacat) indēnis est, & nullo modo puniendus: nulli enim tales literæ obesse possunt, gl. ordinaria & ibi Doctoro. in l. damus, C. ad le. Cor. de fals. Bartol. in l. j. §. qui in rationibus. eo. tit. quibus servit quod voluit Bal. in l. voica. in viij. colum. C. de cōfess.

10 Quocirca hic notanda est in maternis falsitatis regula certissima, quod nunquam vita punitur falsitas (in quacunque etiam specie committatur) nisi inde aliquod conflagret damnum, præiudicium, iniuria, aut dedecus alterius. Bald. in consilio suo xij. incipit. Filius. in iij. vol. Potest tamē ipse † peccator & autor falsi-

sitatis extraordinariè puni-
 ri, ob suam malitiam & fal-
 sitatem commissam, quæ natu-
 ra talis est, vt ex ea detri-
 menti, infamiz, aut iniuriæ
 quid oriri potuisset, tamen si
 non euenerit: id enim nõ sibi
 suæque prudentiæ aut boni-
 tati ascribendum fuerit, sed
 fortunæ, imò Deo omnia suo
 arbitrato disponenti. **Qui-**
12 **quis** † porro alienum chiro-
 graphum aut sigillum calli-
 dè & dolosè effingit, ita vt
 hinc aliquis vllum patiatu-
 r incommodum, ac detrimen-
 tum, vel corporis vel vite, aut
 bonorum, is multorum iudi-
 cio puniendus est amputa-
 tione manus seu pugni. Se-
 cundum consuetudinem ve-
 rò, palàm ac publicè instal-
 landus est, & subrigendus in
 pelorinum seu in meastrum:
 ac inde extra ditionè seu ter-
 ritorium, aut etiam prouin-
 ciam eiiciendus, id est, exilio
 damnandus, aut aliàs iuxta
 conditionem prælatamque
13 delicti plectendus. **Qui** † &
 rasura præiudicat, ac falsita-
 tis crimen in se complecti-
 tur, potissimum quoties ob-
 eam subuertitur aut confun-
 ditur veritas, quod facile fit
14 in datis, in summis, in nu-
 meris, in locis, in nominibus
 cõmutatis, unde viciat detri-
 menti aliquod cõfurgit. Ve-
15 rum tẽa rasura, aut literarum

syllabarumve in literis, aut li-
 bris omisio (idè censendum
 est de illatinitate, & alia
 uis barbara lingua) nullam
 efficit falsitatem, nisi tẽcum ta-
 li rasura, omisione, aut illa-
 tinitate, aut cum accita alia
 lingua, veritas prior, hoc est,
 substantia prioris orationis
 & sensus ipse prior corrup-
 peretur, & in malum vertere-
 tur. Sic etiam rasura illa quæ
 cõmissa est in narratione fa-
 ctorũ, reddit instrumentũ &
 literas falsitatis suspectas,
 quod nõ efficit ea rasura, quæ
 fit in narratione Iuris. **Qui-**
17 **quis** rasuram admittit in lite-
 ris Principũ, easque † corripit
 aut falsificat, quæ ex ipsius
 promanant Cancellaria, is
 puniendus est per magnũ suum
 Cõsiliũ, & multat: omnes in-
 de manãtes ipsius sunt Can-
18 cellarij. Si verò illat Principũ
 literæ proueniãt rasuris adul-
 teratæ, aut aliàs falsificata ex
 aliis suis Cõsiliis, idem hoc
 Cõsiliũ talis falsitatis ac
 rasuræ noticiam, inquisitio-
 nem, & punishmentem sibi assu-
 meret, & multet: ipsius essent
19 Principis. **Qui** quisque præter-
 eã alterius resignat aut reclu-
 dit improbè literas, eas legit,
 aut legendas tradit, conten-
 tãque aliis prodit, ob quod
 vel scriptor, vel is ad quẽ scri-
 buntur literæ, aliquid detri-
 menti, damni, aut verecõdiæ
 patit

pa
 mi
 20 tr
 cu
 e
 red
 cõ
 cip
 de

I

1 Fa
 me
 nom
 pec
 teis
 nib
 2 Fa
 me
 du
 rus
 3 Ce
 4 Ce
 5 Ex
 mer
 crep
 hic
 7 Sc
 qu
 pos
 tie
 8 Cõ
 pã
 9 In
 cien
 des

- patitur, is certè falsitatè com-
mittit, & puniendus est arbi-
trariè. † Qui itè tabellas ali-
cui deferendas assumpsit, nec
eas fideliter reddit, aut non
reddidit falsum, indubiè etiam
cõmittit. l. Titio. ff. ad muni-
cipal. & l. j. ff. ad legem Corn.
de fals. & ibi Bartol.

De falsitate per abu-
sum.

CAP. CXXIII.
S V M M A E.

- 1 Falsitas per abusum fit in falsis
mensuris, ponderibus, mercibus,
nominibus, Titulis, dignitatibus,
pecuniis, monetis aureis, argen-
teis, literis, syngraphis, reuelatio-
nibus, puerorũ suppositiõibus.
- 2 Falsitas mensurarum, ponderũ,
mercium, puniatur restitutiõne
dupli, exilio, & ieiunio 30. die-
rum, Canonice.
- 3 Cereales cur apud Rom. creati.
- 4 Cerealiũ officium & utilitas.
- 5 Ex falsis propolis, ponderibus,
mensuris, mercibus magnum ac-
crescit reip. dispendiũ. Et pena
hic statuta, n. 6.
- 7 Scienter emens aut vendens quic-
quam iniustum mensura aut
ponderis, puniatur dupli restitu-
tione, & relegatione.
- 8 Commodans iniquas mēsuras vel
pōdera, tenetur restitutiõne dāni.
- 9 Iniquas mēsuras aut pōdera fa-
ciens, locans, conducēs, aut ven-
dēs, tenetur restitutiõne damni.
- 10 Assumpto, falsoque dignitatis
titulo fallens, puniatur vt falsari-
us arbitrariè.
- 11 Nomen suum mutans loco, vt se
liberet, aut vt amicũ defendat,
aut hestè fallat, extra crimē est.
- 12 Argentarius argentea sua rē-
tians, meueudus est suo opifício.
- 13 Vendens aurichalcũ pro auro,
electrum pro argento, falsifica-
tos pannos, mouendus est suo opi-
fício, & merce priuandus. n. 14.
- 15 Principũ monetam falsificans,
puniatur vt falsarius, & vt tra-
ditor. n. 17.
- 16 Falsi monetarij puniuntur ex-
tremo supplicio.
- 18 Moneta, Principũ est, & reip.
- 19 Secreta iuridicè commissã reu-
lans, puniatur pena falsi.
- 20 Falsis se defendens literis, puni-
tur pena falsi.
- 21 Suspectũ se defendēs literis, nau-
tizare debet.
- 22 Falsos supponens pueros, puni-
tur pena falsi, pelorino, vel sen-
tentia arbitraria.
- 23 Falsitas sepe iterata, puniatur
grauius.

FALSITAS
per abusum
† ferè fit in mō-
surando, pōde-
rando, & mer-
cando. Quisquis igitur falsi-
tatem cõmittit, malitiõsè &
fraudenter abutendo falsis
mēsuris, libris, pōderibus, sta-
teris, bilancibus adulterinis,
spec

speciebus, aut aliis mercibus deprauatis seu corruptis, eaque ceu iusta vsurpado, & exponendo, is iuxta leges ciuiles † puniendus est duplo, ac relegatione siue exilio, l. penul. ff. ad le. Corn. de fals. vbi Modestinus l. C. ait, Si venditor mensuras publicè probatas frumenti, viui, vel cuiuslibet rei, aut emptor corruperit, dolove malo fraudem fecerit, quanti ea res est, eius duplo cõdemnatur: Decretõque Diui Adriani præceptum est, in insulam eos relegari, qui pondera & mensuras falsificassent, & in l. annonam, §. si. ff. de extraord. criminib. Salomon in Prouerbijs inquit: Pondus & statèra, iudicia Domini sunt. Aduersus igitur Dei ordinationem, ac iuxta ciuilem Magistratum delinquit, qui pòdere & statèra abutitur. Quocirca † ne hac in re faciliùs peccaretur, duo olim Aediles apud pop. Rom. à Iulio Cæsare creati sunt, qui Cereales appellabàtur. Hi cibariorum & mensurarum habebàt rationem, auctorib. Feneffella & Halicarnasseo. Deinde officium ipsorum erat (vt scribit Satyrus) De mensura ius dicere, vasa minora frangere, &c.

4 Considerabant enim † hanc curam politicam (& certè res ita se habet) & istarù rerum

diligentem obseruantia, plurimum vtilitatis ad tempus, augendam & conseruandam cõferre. Eam verò curam neglectã, reipublicæ bono plurimum officere, & detrimento esse. Quocirca optarim hanc curam (Romanorum exẽplo) omnibus nostris Magistratibus in primis esse cordi, & curã: vt in his ponderibus, ac mēsuris, paulo omnes essent oculatiores. † Nã quã in his æquo plus videamus eorum torpore diligentiam, passim etiam cõspicimus in nundinis publicis, apud cauponas, & myropòlas grandè ponderum & menturarum abusum sine fronte & metu legum, callidum talibus abusibus committentes furtum. Atque hinc præterea popularè suum quæstum venantur, aliisque mille similibus technis & excogitatis modis temp. opprimunt, & rerum omnium carissimam annonam per Magistratum somnolentiam inferunt, sicut l. C. Paulus ait in Dardanarios, propter falsum mensurarum modù, ob vtilitatem popularis annonæ, pro modo admissi, extra ordinem vindicari, l. in Dardanarios. ff. de pœnis. & facit l. annonam attentare, per totum, ff. de extraord. criminib. l. si mensor. in si. ff. si mens. fals. mod. dix.

Secun

Secundum Iura verè Canonica, ⁶ ^{ca.} [†] punitur inedia & ieiunio, ^{spatio} triginta dierum in pane & aqua, c. vt mensuræ. ext. de empt. & vendit. Ex cōsuetudine verò punitur ea multa, quam leges municipales ad hoc crimen statuerunt. ⁷ Quisquis [†] autem emit aut vendit quicquam sciens volensq; iniqua mensura, aut iniusto pōdere: is crimen furti committit, & punitur restitutione dupli, necnō relegatione, seu exilio, l. penul. & l. annonam, §. si. prætatis. Sic ⁸ qui [†] sciens velensque cōmodatō alteri dat iniquam mēsurā, aut pondera iniqua, siue adulterina, ad aliquem fraudandam, tenetur & obligatur ad reparationem damni personæ fraudatæ. Ideoque damnandus est restitutione omnium damnorū ex iis factorum. Simili [†] quoq; reparatione tenetur quisquis iniquas mensuras, itatēras, bilances, aut pondera conficit, vendit, aut locat, siue ipsi de iniquitate constiterit, siue nō. De mensurarum enim suarum & equitate & iniquitate prius cognoscere debet, antequam eas aliis tribuat. Paria enim sunt in Iure, scire, & scire debere, vel scire posse, l. qd̄ te. ff. si cert. peta. notatur per gl. in l. qui cū alio contrahit. ff. de regu. iur. in fin. in verb.

eius. dum dicit parē esse culpam scire, & scire debere. & ibi Phil. Decius. Quin etiam puniendus est de falsitate, suprā citatis iuribus. Falsa enim mensura non est mensura, ac falsum pondus, nullū censendum est pondus, sicut adulterinus numus, aut falsus, nullus est numus. Paria enim sunt, nō soluere, & soluere reprobos numos. l. eleganter. §. qui reprobos. ff. de pigno. actio. quemadmodum paria sunt, non satisfdare, vel non idoneē satisfdare, l. quotiens. ff. qui satisfda. cogan, & paria sunt, non facere, & non debitē facere. Pro his videbis tractatum eximij Doctoris Ioannis Regnandi, de mensuris, & cuius autoritate possint fieri. Alium quoque hīc falsitatis abusum attēde, qui ferè in officiis vsu venit. Quis ¹⁰ quis [†] enim sese abutitur in falsis ac mentitis officiis, aut sibi ipsi alios titulos dignitatum, & officiorum assumit, quā habet: aut qui se gerit pro alio commissario: aut se certa quādam in mandatis habere iaciāt à Principe: atque hæc omnia falsè & cōtra veritatem, vt hac mentira fide, imò falsitate excogitata alios facilius fallat: is crimen falsi committit, & puniendus est, vt mentitor extraordinariē, cum reparatione damni,

eos. §. fin. ff. ad leg. Corn. de
 falsi. Si autem hæc fecisset mu-
 nere, pecunia aut precio cor-
 ruptus, puniendus esset, vt
 falsarius poena falsi. l. j. §. sed
 & si quis ob renuntiandum.
 ff. ad leg. Corn. de falsi. Si quis
 præterea falso abutatur, &
 arroget sibi falso titulū mili-
 tis, aut equestris ordinis, aut
 Doctoris, aut notarij, is falsi-
 tatis crimen committit, d. l.
 eos. §. fin. Sicut itē ij, qui alio
 rum insignia, arma, aut titu-
 los pro suis vsurpant: qui om-
 nnes plectendi sunt poena
 falsi, d. l. eos. §. fin. Quisquis
 nomen, cognomen, aut præ-
 nomē suum mentitur, aliud-
 que falso sibi vsurpat, vt hoc
 mentito nomine, cognomi-
 ne, vel prænomine alium cir-
 cunueniat & fallat, atque ex
 eo sequatur proximi detri-
 mentum vel impedimen-
 tum: is puniendus est poena
 falsi, aut arbitrariē, iuxta
 qualitatem & circūstantiam
 facti, & ad prudentiam & dis-
 cretionem Iudicis, l. falsi no-
 minis. ff. ad legē Cornel. de
 falsi. & l. vnica. C. de muta. no-
 minis. † Sed hanc censuram
 non meretur, quoties nomen
 suum commutat, aut ioco,
 aut vt sese ita tutius ex ali-
 quo periculo liberet, aut sibi
 citra alterius detrimentum
 profit, non autem ex mali-
 tia, & lædendi libidine. vni

cuique enim permissum est
 suum nomē commutare pro
 suo arbitratu, sine fraude,
 hoc est, si hinc nemo vllum
 detrimentum patiat, d. l.
 vnica, C. de mutat. nominis.
 Quandoquidem (vt dictum
 est) aut pro defensione pro-
 pria, aut pro defensione ami-
 corum, aut ad fallendos ho-
 stes, aut certo ioco aliud no-
 men falso assumere licet, ci-
 tra vllum crimen, aut cul-
 pam. Sicut qui in theatris
 stultorum, morionum, aut
 aliarum personarum nomi-
 na sibi assument. Argētarius
 † autem, qui aurea seu argen-
 tea sua peiori valore & pre-
 tio & substantia viciat, & non
 æquat iuxta statuta seu ordi-
 nationes Principis sui, vel ci-
 uitatis suæ, is puniendus est
 vt falsarius, & suo mouen-
 dus opificio, veluti eo tra-
 ctando & exercendo indi-
 gnus. Similem quoque † pœ-
 nam subeat, necesse est, quis-
 quis aurichalcum vendit pro
 auro, aut electrum pro argē-
 to. Simili ratione textor † aut
 mercator pannarius, qui fal-
 sa sigilla suis appēdit pannis,
 aut falsam panni tincturā vō-
 dit pro bona, aut aliam quā-
 uis falsitatem in panno dolo
 se immittit contra iuramen-
 tum suum, cōtra leges, regu-
 las, & statuta sui opificij &
 ciuitatis, in qua suam artem
 exerc

exercet: is puniendus est vt
 fallarius, & sua priuandus
 negotiatione ac opificio: &
 ipsi panni præfati ita falsifi-
 caci nonnunquam igni con-
 sumuntur: aliquando in va-
 rias diuersasque partes disse-
 cantur, & scinduntur. Nu-
 15 mularij seu † monetarij ac
 monetales, aut quicumque
 etiam argentarij, Principis
 monetâ falsificantes & adul-
 terantes, non solum vt falsa-
 rij, sed etiam vt traditores 18
 puniendi sunt: vt sunt illi quo-
 que, qui numos aut rasura,
 aut circuncisione, aut tinctu-
 ra, vel aqua forti vitiant &
 leuiore reddunt. Hi si liberi
 sunt, bestiiis subiiciuntur: & si
 serui, vltimo supplicio da-
 16 mntur. Idemque de iis † qui
 falsam monetam percusse-
 rint, l. qui falsam. ff. ad leg.
 Cornel. de fals. vel adulteri-
 nos numos confluauerint &
 fecerint, puta plumbeos vel
 stanneos, d. l. qui falsam, & l.
 quicumque. & l. lege Cornel.
 testamentaria. ff. eod. titu. ad
 legē Cornel. de falsis. Huius
 criminis pœna abundantius
 etiam à nobis explicata est
 superius, in cap. de monetæ
 adulteratoribus. Nec absi-
 17 mili † ratione censendum
 etiam est de iis numularijs,
 atque etiam de illis pestife-
 ris mercatoribus (verius hac
 nostra tempestate vsurariis)

quos nunc cōmuni vocabulo
 finâriarios vocât: qui studio,
 & ex auaritia iusti ponderis
 numos seponūt: eos clam cir-
 cuncidunt, radunt, tingūt vel
 effingunt: & postea eos leuio-
 res seu falsos effectos, in vul-
 gus emittunt, crimen falsi
 etiam committunt, & puniē-
 di sunt admodum graui-
 ter, quoniam rempub. depredan-
 tur, ac furantur. Impossibile
 enim est numos omnes cu-
 18 dere eiusdem ponderis. † Et
 moneta spectat ad populum
 generaliter, & ad nullos par-
 ticulariter, id est, numi le-
 uiores applicandi sunt prælo
 aurario siue argentario,
 quod est vulgi & totius est
 reipub. aut Principis: non au-
 tem numulariorum, aut ali-
 cuius particularis personæ.
 19 Itē † Aduocati, Procuratores,
 Tutores, Curatores, Orato-
 res, Secretarij, Scribæ, Gra-
 pharij, atque id genus simi-
 les, qui secreta dominorum,
 pupillorum, adulatorum, ma-
 gistrorum suorum pandunt
 & propalant: Aut qui instru-
 menta, literas, aut informa-
 tiones ostēdunt partibus ad-
 uersariis, ij puniēdi sunt (quia
 falsarij) pœna falsi, l. j. §. is,
 qui deposita. & ibi Bartol. &
 scribentes. ff. ad leg. Cornel.
 de fals. l. si quis aliquid. §. in-
 strumenta. ff. de pœnis. Præ-
 20 terea, † quisquis C. de & volēs

uitur, & se defendit falsis literis, & instrumentis in iudicio, is quoque puniendus est ²³ pœna falsi: sed non tam enormiter, atque is, qui eas literas confecit ac falsificauit, argu. l. falsi. §. ordine, ff. ad l. Cornel. de fals. D. Hippoly. de Marfil. in l. eiusdem. in principio. & in l. fin. ff. ad l. Cornel.

²¹ de sicar. Nota, Si quis † Reus à creditore pertractus in iudicium sese defenderet, & expurgare niteretur syngraphis, vel obligationibus falsificatis suspectis, iudex eundem Reum, eo casu constingeret consignare seu (vulgò) nantizare: atque tum de falsitate cognosceret, & inquisitione faceret, idque iuxta stylum quarundam curiarum; atque omnes literas & omnia instrumenta, quæ ipse certò comperit esse falsa, sibi assumit &

²² seruat, ignique tradit. † Prætereà, mulier quæ falsitatem comittit in suppositione vel commutatione partuum, siue puerorum, vnum partum aut puerum supponendo alterius partus seu pueri loco, ea punienda est pœna falsi, & statuenda in pelorino siue maestro, hoc est, in loco aliquo editiori, vbi infamiae & dedecoris gratia, omnibus deridenda proponatur: deinde alia pœna iudicis arbitraria. l. qui falsam. & l. lege Cor

nelia testamentaria, ff. ad l. Cornel. de falsi. Postremò, vbi frequens huiusmodi deprauatio & falsitas increveret, augeturque, vel morte etià multari posset, frequentatio enim delictum auget, iuxta vulgatissimam ac tritissimam l. aut facta. §. nonnunquam. ff. de pœ. vbi Claudianus dicit, nonnunquam euenire, vt aliquorum maleficiorum supplicia exacerbentur, quoties nimium multis personis grassantibus exemplo opus sit. Quod quidem etiam idè faciendū est, autore Vlpiano I. C. l. si quis fortè. §. si quos, ad ff. de pœ. vt ex èplo deterriti, minus delinquant ceteri, l. si quis seruo. in ff. C. de furt. & l. j. C. ad l. Iul. repetun. vbi sic text. habet, vt vnus pœna, metus posset esse multorum.

De falsitate per silentium.

C A P. CXXIII.

§ V M M A E.

- 1 Non obstitentes malo, crimen incurunt.
- 2 Testamenta vel Codicillos combures. suppressens, occultans, puniuntur pœna falsi, exilio, & restitutione damnorum.
- 3 Aliorum literas suppressens, puniuntur reparatione danorum omnium.
- 4 Libros mercatorum falsificans, comburens, radens, lacerans puniuntur

- nitur pena falsi, & restitutio-
ne damnorum.
- 5 Testis veritatem rogatam sub-
ticens, punitur pena falsi.
- 6 Actio falsi nulli intenditur post
viginti annos.
- 7 Omnis falsitas ex Iure olim pu-
niebatur exilio, & confiscatione
honorū, hodie verò punitur tan-
tū exilio.
- 8 Falsitatis punitio ex quorūdam
consuetudine.
- 9 Punitio in facie, detestabilis.
- 10 Principis generalis remissio, o-
mnem excludit falsitatem.
- 11 Falsarius negatur remissio cum 3
ingressu Principis.
- 12 In falsitatis crimine iudicādo,
magna habenda est observatio.
- 13 In falsitate, tā reo, quā actō-
ri permittenda est probatio.

S I C V T in foro
conscientiæ nō
solum peccāt,
qui actu rē ve-
ritatē & illicitam
perficiunt, sed etiam ij,
qui aut factoribus consen-
tiunt, aut vllum subsidium 4
præbent: Imò qui iniquis fa-
ctoribus non omnibus mo-
dis, quibus debent, obstitunt:
& nefarium ausum, quātum
in se est, non voce, ac delatio-
ne impediūt: Ita in foro quo-
que civili criminis Reus est,
qui falsitatem celat, premit,
abscondit, ac tacet, & crimini
fit obnoxius. Quisquis igitur
1 a falsicius testamentum aut

codicillos, aliāsque literas si-
miles testamentarias com-
burit, supprimit & occultat,
ita vt ob hoc veritas testamē-
ti ac codicillorum vim paria-
tur, & in apertum non veniāt
cuius causa aliquis detrimen-
tum patiatur, is falsum com-
mittit, puniendusq; est poena
falsi, & exilio, & restitutione
interesse in conscientia. l. eū
qui. C. ad l. Cor. de fals. l. qui
testamentum. l. Paulus, & l.
impuberem. §. qui codicillos.
ff. eod. tit. Id autem non est in-
telligendum de iis, qui falsas
qualis literas, aut instrumē-
ta referunt, & occultant: hi
enim tantum ad restitutionē
damni puniendi sunt, non au-
tem criminaliter: nisi certē
ex destinata malitia huiusmo-
di literas occultarent, ne scili-
cet veritas vnquā emergeret;
in hoc enim casu falsitatem
cōmitteret, & puniendus esset
poena falsi, l. eum qui. l. qui te-
stamentum, & l. Paulus. præ-
narratis. † Quisquis itē viciat,
corrūpit, & falsificat liberos
mercatorū, aut eos cōburit,
aut ex iis paginas vel quater-
niones excipit, aut quēdā sub-
stantialia litura quadam vel
rasura tollit, & veritatem ob-
scurat, ne fides mercatoris, &
veritas alijs innotesceret, is
crimē falsi committit, & ple-
ctendus est & falsi poena, &
restitutione omnium damnō

rum, argu. d. l. Paulus. Testis
 5 item in iudicium aut † apud
 Commissarium accitus, ibiq;
 veritatem quaesitum nō clarē
 & plenē iuxta interrogatio-
 nem factam deponens & con-
 restans, aut eam tacens, is quo
 8 que crimen falsū committit:
 ob quod similiter pœna falsi
 puniendus est, l. j. §. sed & si
 quis ob renuntiandū, ff. ad l.
 Cor. de fals. Bar. & Bald. in l.
 9 Presbyteri. C. de Epif. & cler.
 & Hippo. de Marfil. in l. si in
 rixa. num. 9. ff. ad l. Cor. de si-
 6 car. Hanc autem † actionem
 falsi, de qua iura loquūtur, in-
 telligas oportet, non durare
 vltra viginti annos, ita vt ne-
 mo eam alteri intendere pos-
 set post annos viginti, singu-
 lari l. querela. ff. ad l. Cor. de
 fal. Atq; hoc summopere ob-
 seruandū est, quod amicis ali-
 quando liberandis esset tam
 accommodum. Hactenus de
 quinque falsitatis speciebus
 7 factis dictū sit. In quibus † ge-
 neralē punitionē obserues
 velim, & nunc recentē, & con-
 suetudinariam. Generaliter
 enim olim omnis falsitas iux-
 ta antiqua iura puniebatur
 perpetua deportatione siue
 exilio, & præterea omnium
 bonorū cōfiscatione, l. j. §. pœ-
 na falsi. ff. ad l. Cor. de fals. Se-
 cundū verò iura recentia, fal-
 sitas tantūm punitur depor-
 tatione siue exilio, nulla autem

bonorum proscriptio, ve-
 in Auth. vt nulli ludicum, col-
 la. ix. §. fin. Sed hīc consideran-
 dæ sunt (vti in dictis quoq; ca-
 pitibus demonstrau) variarū
 ciuitatum variæ de falsitate
 puniendæ rationes. Nam † Gā-
 denses, Brugēses, Hyprenses,
 & alij falsitatem puniunt pe-
 lorino. & clauī cadenti in fa-
 ciem iusta, & deinde exilio.
 9 Sed † hanc faciei commacula-
 tionem iura admodū abhor-
 rent & detestantur: quòd fa-
 cies humana ad formam &
 imaginem Dei expressa sit &
 condita, & quam Christus ser-
 uator noster pro nostra salu-
 te assumere dignatus sit, (vti
 superius etiam cap. 110. latius
 ostendimus) Alia præterea
 sunt alii ciuitatibus falsitatē
 puniendi rationes, quas hic
 prudens prætereo, ne omnia
 hic recēdere velle videar: hoc
 tantūm in fine materiæ de
 falsitate adiungere libuit: Fal-
 sitatem † crimē esse enorme,
 habens in se plus malitiæ,
 quàm multi arbitrentur, vt
 vel hinc patet, quòd falsita-
 tem Princeps in suis genera-
 libus remissionibus non ab-
 soluat: Imò & si remissionē
 condonasset, ac postea con-
 staret de falsitate impetrant-
 is, remissio esset inualida &
 11 nulla. † Deinde etiam hinc
 enormitas constat, quòd fal-
 sariis negatur remissio cum
 ingr

Ingressu Principum, quam tamen alij malefici & criminosi in talibus solēnibus ingressibus facilius impetrare solent. Barto. in lege, Lucius, in sine. ff. ad Senatuscon. Turpilia: Hippol. de Marfil. in l. si in rixa. numeris 12. & 13. ff. ad legem Cornel. de sicar. Et Boërius in suis decisionibus aureis, quæstione 2. 17. numero 23. folio 37. parte ij. qui contrariæ tamen parti inniti videtur. Postremo (cùm isthoc enim caput absoluero) in quæstione falsitatis (vt scribit Oldendorp. Regul. xx. de probationibus criminaliter accusando mota) acerrimam oportet fieri indagacionem, & argumentis, & testibus, & scripturarum collationibus, & aliis iterum similibus vestigijs ad veritatem commodè perducentibus. Nō enim iaculatori tantum probationis necessitas indicenda est, sed etiam Reo tota sua probatio permittitur, vt iudex constituatur medius. Sed hoc inter vtraque personam in talibus probationibus seruandū est, vt ex iusto & debito ordine fiant, hoc est, vt actor, & primò scripturam producēs: deinde Reus, & eam falsam arguens ad probandum admittatur. l. vt falsi. C. ad legem Cornel. de falsis. & l. finali. ff. eodem titulo.

De diffamacione per libellos.

CAP. CXXV.

SVMMAE.

- 1 Furtū spirituale, est diffamatio.
- 2 Famosorum libellorū autores, puniendi sunt capitaliter.
- 3 Famosos libellos reperiens, vitatus est à damnatione capitis.
- 4 Famosos libellos euulgās de rebus capitalibus, & veris est innocuus.
- 5 Extra iudicium non licet aliquem accusare.
- 6 Autor libelli de re nō capitali, puniendus est compensatione iniuriæ, & fame.
- 7 Parū interest, an quis libellos famosos ediderit per se, an ex alio.
- 8 Libelli famosi de principibus, republ. & officarijs, deferendi sunt ad Magistratum.
- 9 Famosorum libellorum autores, iure Pontificio flagellandi.

VVM superius de furto reali ac materiali abudè tractastemus, furtum ibidē spirituale profusū omissum esse, hic demū occurrit: quare istud inuitili silentio hic præterire nolui, putans equidē præstare ipsum vel indigno loco vt cunquē explanare, quàm vbiuis locorū ommittere. Est itaq; † quoddam furtū spirituale, quo alterius famam maligno & infami scripto, aut

per sparsas literas siue chartulas diffamatorias, aut per cantilenas odiosas nefariè furamur: quas literas, aut scripta Latini libellos vocant famosos. Hoc crimen iura admodum detestabile habent, & exosum, adeo vt omnes qui
 2 famosos † libellos, hoc est, schedulas dictas detractorias vel cantilenas aut dictant aut componunt, aut vsquam ad valuas affigunt, aut platearum vel spargunt, vel cantant, qui
 4 bus alterius famosos nomen & famam conuellunt, lacerant, & nequiter, iniquè, præterq; culpam eripiunt, & quibus falsa spargunt: aut saltem talia, quæ stabili veritate nunquam probare potuerunt: Omnes (inquam) tales diffamatores publici, puniendi sunt capita
 5 liter, & ultore gladio convicti secundum leges, l. vnica, C. de famos. libel. l. ob carmen, ff. de testibus. Nec dissimilis fuit sententiæ Cornelius Tacitus, lib. j. historiarum. † Quin
 3 & eodem crimine reus tenetur, quicumque tales literas inuentas, aut diu seruatas, non lacerat aut comburit, sed eas profert in publicum. Nam contra ipsum suspicio est, quod ipse earum literarum sit autor, quodque eas, aut composuerit, aut componi iusserit, aut ipsemet sparserit, quas mox dissimulanter inuenire

voluerit: Aut quod in huiusmodi diffamationibus publicis, magnam voluptatem capiat, d. l. vnica, C. de famos. libel. Si tamè sese ab hac suspicionem eluere non possit, & suam innocentiam testibus fide dignis comprobare non possit, qui iuramento adstruerent eum easdem schedulas, aut chartulas in conspectu ipsorum reperisset, atq; ita repertas ipsis conspicientibus, & presentibus comonstrasse. Quisquis autem † famosos libellos aut componit, aut euulgat, aut spargit de rebus capitalibus & veris, aut quas veras esse, probare cupit: is non est in crimine, modo eam probandi præsentationem faciat in iudicio. Nam extra iudicium nulli † fas est, alterum iniuriis accusationibus vel diffamationibus impetere. In iis porro literis quæ nihil habent capitale, scriptor & dictator, & teulgator puniendus est de iniuria, & compensatione famæ, ad tantam summam, quantum diffamatus iurabit se cum nominis integri laceratione commutare nolle, deinde reparatione famæ cum contraria diuulgatione, hoc modo, vt qui prius diffamatione alterius læserat nomen, nunc contra eiusdem nomen laudibus efferat, prædicet & comendet, & per alios libellos

los
 ref
 tes
 run
 7 sis
 me
 bell
 edi
 te,
 alte
 mi
 gen
 fid
 ma
 fit.
 dic
 siue
 cū
 run
 8 ter
 bel
 qui
 aut
 bu
 qu
 cul
 pec
 los
 cre
 vel
 cia
 9 qu
 ran
 be
 cit
 &
 1 A

- los contrarios, vel sua cōficta 2 *Alea pueris indigna.*
 restetur mendacia, vel offensi 3 *Aleis falsis ludens committit*
 restetur innocentia. Nec mul 4 *crimen falsi, & furti. nu. 22.*
 tum curandum est in famo. 4 *Aleator falsarius vt falsarius*
 7 *sis libellis, imò nullū discrimen ponendum, an is tales li*
 bellos, aut composuerit, vel 5 *Cum falsis aleis perdens, aut lu*
 ediderit sua propria autorita 5 *crans, ius suum repetendi habet,*
 te, aut instinctu vel persuasu 6 *& seruandi amittit.*
 alterius. Deinde an fictis no. 6 *Omnis aleator perdit ius de re*
 minibus diffamationē peregerit, an veris: modo per ea 6 *paratione iniuriarū vel damno*
 ficta nomina, persona diffama 6 *rum, & omnium contractuum con*
 mata innotescere, & lædi pos 8 *tingentium in ludo. nu. 7. 9. 10.*
 sit. Deinde non excusat, siue 8 *Domus aleatoria debetur fisco.*
 dicat se diffamatum nouisse, 11 *Et lusores, collusores, adstantes*
 siue non nouisse. Hæc enim, 11 *participes, pecuniam aut tabulam dantes, pari pena plectendi.*
 cū substantialia perstant, parum habent discriminis. Cæ 12 *Iuuenes ad ludum pellens, gra*
 8 *terum quisquis famosos libellos reperit, aut acquirit,*
 qui sunt de rebus principum, 12 *uiter plectendus est.*
 aut reip. in generali, aut de rebus Officiorum, aliorumque gubernatorum in particulari, optime fecerit (nedum peccabit) si eos famosos libellos repertos prudenter, & secretò deferat ad Magistratus vel iustitiam, aut ipsius Officiarios, & nulli alteri: quam 13 *Quando iuuenes dicendi sunt ad ludum pertrahi.*
 9 *quam tunc Pontificiū verberari tantum seu flagellari iubet, c. qui in alterius, v. q. j. facit l. diffamari, C. de ingenu. & manumiss.*
 De falsis aleis.
 CAP. CXXVI.
 S V M M A E.
 1 *Alea nulli non perniciosissima.*

- 14 *Alearū mala & pericula, & nume. 15.*
 16 *Alea quatenus viris honestis permessa.*
 17 *Omnes lusores pro graui pecunia, aut extraordinariè, aut exilio, aut multa pecuniaria, aut arbitrariè, plectendi sunt.*
 18 *Actio de bonis repetendis per aleam perditis, est perpetua, saltem &c.*
 19 *Restitutio facienda est victo, si is cognoscatur, fisco indignus, pauperi melius: si ignoretur victus.*
 20 *Alearum vsus antiquissimus.*
 21 *Aleator perniciēs & pestis est reipub.*
 22 *Lusores vt plurimum falsas aleas interserunt.*

- 23 *Lusor tria legis praecepta violat, scilicet de honesta vita, de nullo ledendo, de unicuique tri buendo sua.*
- 24 *Ludus permittitur viri honestis, recreationis gratia, si sine dolo, & crimine.*
- 25 *Ad Aleatorum correctionem utilis admonitio.*
- 26 *Voluptuarij & ignavi ciues, sunt telluris inutile pondus.*
- 27 *Veterum seueritas in pellendis ciuibus inutilibus.*
- 28 *Alea &c. per Regem Franciae coërcita.*
- 29 *Ludi sagittarij quando in Francia privilegiati.*

NIMAD-2
 uerti pij Lecto
 res intervarias
 illecebras, qui
 bus multi po-
 tissimum adolescentem illa-
 queari consueuere, principa-
 tum obtinere, lusum, prae-
 puè alearum. Quam enim
 I alea sit vorax, ac bonis mori-
 bus inimica, multorum id
 proditam est praelatis testi-
 moniis, & nostris (proh do-
 lor) satis conspiciamus oculis.
 Ex ea enim videmus, multos
 diuites, & re lauta bene na-
 tos, peruenire ad summam re-
 rum omnium penuriam & ege-
 statem: à rebus latissimis, in
 extremum luctum: à gloria,
 ad ignominiosa dedecora: à
 pietate & mente catholica, in 3

reprobum sensum, & tãdem
 in blasphemiam: à fidelitate
 & iustitia, ad furtum & rapi-
 nas. Quocirca non abs re me
 facturũ esse putavi, si hoc ca-
 put de ludo aliquantò accura-
 tius pertractarem: cum sit lu-
 dus hic alearum & frequen-
 tissimus, & republ. pernicio-
 sissimus: tamen si sint qui aleã
 excusent, & eidem indulgen-
 dum esse velint, recreationis
 animorum gratia: vtũt enim
 eam excusant, plus tamẽ de-
 decoris, impietatis, & perni-
 ciei secum confert, quã in glo-
 riã, pietatis, ac utilitatis.
 Quod cernens Censorius Ca-
 to, † pueris illico alearũ vsũ
 interdixit: quidnis potius il-
 lis permittens, ac trochorum
 lusum prius commendans, vt
 tali initio à malo seminario
 sese tẽperarent: sperans ipsos
 tanto fore in senectute à cor-
 ruptis moribus alieniores, si
 iuuentutem aleis nunquam
 contaminassent. Quum igitur
 hic alearum vsum abomi-
 namur, maximè de falsis aleis
 hic nobis loquendũ est, qui-
 bus planè multis, ac imposto
 res hoc tẽpore maximè gau-
 dent & se exercent. Poterat
 hoc caput (fateor) ad superio-
 ra de falsitate non incõmodè
 referri, sed quoniam tam est
 generale & noxiũ, idèò seorsum
 hic suo loco digestissimus.
 His igitur † falsis aleis quis
 quis

quis
 min
 crim
 erit,
 tit, q
 Larb
 not. f
 furti
 inter
 & lu
 enim
 tam
 & re
 princ
 4 hic
 quoc
 & vt
 bitri
 resti
 cri,
 para
 semp
 rubr
 eauf
 lion
 nis n
 5 crim
 eauf
 imò
 qua
 ider
 luso
 ipsu
 vsq;
 ider
 & pe
 net.
 la te
 quin
 hab

quis vitur, ludit, & fallit, geminum crimē committit, & crimen falsi, & crimen furti: crimen quidem falsi committit, quod se falsa vtatur, arg. l. arbitrio, §. de eo, & quod ibi not ff. de dolo. Crimen verò furti committit, quod nihil intersit inter lucrū doloſum, & lucrum furtiuū: in neutro enim licet pecuniam acquiſitam & lucrataſi ſibi tenere & reſeruare, arg. l. falſus, in princip. ff. de furt. Quocirca hic falſus aleator † duplici quoque pœna plectendus eſt, & vt falſarius, & vt fur, ad arbitrium iudicis: ſemper cum reſtitutione eiufdem falſi lucrari, talibus aleis falſis comparati: quod ſolius vincentis ſemper ſit turpitudō. Bart. in rubr. C. de condi. ob turpem eaſ teneturque crimine ſtellationatus, cū certum criminis nomen non ſit. l. ij. ff. de crimi. ſtellationa. Quam † ob cauſam, qui huiuſmodi falſis, imò etiam æquis aleis quicquam perdidit, ei ius manet, idem perditū à lucrante collaſore repoſcendi: imò ab ipſius colluſoris hæredibus vſq; ad quinquaginta annos, idem repetendi ius peridenti & peridentis hæredibus manet. Nam in hoc crimine nulla temporis præſcriptio, niſi quinquaginta annorum locū habet, ſalubri & ſancta Au-

thent. alearū vſus, ibi, ſed ſolutum reddatur &c. & ibi, non obſtante niſi quinquaginta annorum præſcriptione, C. de religioſ. & ſumptib. funer. Porro, ſi nec luſor perdens, nec hæredes ipſius velent vnquam talem perditam pecuniā, aut opes à frauduloſo aleatore, aut ipſius hæredibus repoſcere, ipſe ſiſcus (qui in omni crimine, ſe male partarum opum hæredem conſtituit) contra aleatorem ex officio ageret, & perditas opes cum mulcta debita repoſceret, d. Authent. alearum vſus, ad finem. Quin tam abominabile iura habent † aleam (etiam ſi æquis, iuſtis, ac idoneis aleis aleator vtatur, d. Authent. alearum vſus, & ibi notat. & in Authent. interdicimus, C. de Epifco. & cler. & in corpore vnde ſumitur, in Authent. de ſanctis. Epifc. §. interdicimus, colla. 9. conſtitu. finali) & ſimiles ludos prohibitos, vt in ea luſoribus nullam poteſtatem faciant ab ſeſe mutuò iniuriarum illatarum, aut quorumuis etiā damnorum illatorum vindictam & reparationem poſſe requirere, l. j. ff. de alie luſu, & aleatorib. Deinde omnes † contractus, vt venditionis, emptionis, locationis, coductionis, mutui, permutationis, tranſactionis, aut ſimiles,

miles in eo lusu volunt esse irritos, inualidos, & nullos. Notat Bart. in l. si quis cum sciret, in fin. ff. de vsucap. pro emp. Nec lusor vendens in ludo, tenetur emptori de euitatione: nec etiam lusor perdēs, victori, quia ambo simul delinquent. l. si filiofamilias, §. si in alea. ff. quarum rerum act. non datur. & per Doct. in d. l. si quis cum sciret. Ipsa quoque domus, vbi falsā tractantur alea, imō vbi quævis exercetur ex consuetudine alea, ex iure cedit fisco: modò ea domus fuerit ipsius aleatoris. Similiter etiam si domus alterius fuerit, sciātque tamen, quòd in ea huiusmodi ludi exerceātur, d. Auth. alearum vsus, in versic. Et si quis, ibi, domibus eorum publicatis, &c. Nisi illa domus fuisset cuiusdam pupilli vel viduæ, argu. l. j. C. de fals. mone. & ibi hoc in simili vult Cynus, & idem censendum est de omnibus domibus personarū miserabilium, argu. nota. per Cynum in l. j. C. quando imp. inter pup. & vid. Et si text. eadem domo quippiam ipsi aleatori durante lusu, ereptum fuerit, id perit, & aleatori negatur reposeēdi actio, notabili l. j. §. j. ibi, impunè fit, &c. ff. de alea lusu, & aleato. Et si aleatori vlla inferretur iniuria, aut dānum (vt di-

ctum est) aut ipse caderetur, sublata esset ei omnis de reparatione petendi actio, dicta l. j. §. itē notādum. Quin & omnibus adstantibus, qui aut colludūt, aut certē se participes faciunt periculi, & luctri vel amissionis, eadem indigenda est punitio seu pœna, etiam si non colludant, dicta Auth. alearum vsus, §. commodis. Qui ludens, aut ludum retinens, pecuniam in alearum ludo aleatori dat mutuò, eam iure reposecere non potest: quòd sua mutatione alteri criminis occasionem dederit. gloss. est ordinaria in dicta l. j. in princip. & in l. fin. in gloss. super verb. accepit pecuniam. ff. de alea lusu, & aleato. Secus si ab alio aleator, qui ignorabat eum velle aleis ludere, mutuò accepisset: imò ipsi adstantes & spectantes, etiam si non colludant, nec pecunia alios iuuent, aut se participes faciant, sunt tamen puniendi vt ipsi principales lusores, dicta Auth. alearum vsus, & dicta Auth. interdiciamus. Iure enim vetitum est omnibus huiusmodi aleis aut aleatorum inspectione, tempus suum transigere ac terere, forsan ob hoc, quòd ex tali auida ac vilitata inspectione, plerunque ipsi aleatores euadant. † Quicun-

que

que
iur
fion
ac f
ale
hun
plic
cten
dici
& h
73 tian
liga
pert
quat
alex
nist
canc
mod
& ac
veh
nile
mod
ad h
omn
tò p
enir
14 nian
fore
mul
15 † m
mia
cri
nu
lion
Aut
etia
tia:
tor
frec
dere

que simplices ac incautos iuuenes & adolescentes, suasionibus, blanditiis, malitiis, ac similibus illecebris, ad alearum frequentationem pertrahunt. ij non vt aleatores simplices, sed multò grauius plectendi sunt ad arbitrium iudicis, ob illatum offendiculum & læsam alterius innocentiam. Sed tum oportet t̄intel ligas, iuuenes & adolescentes pertrahi ad ludos aleatorios, quando ipsis suppeditantur alex, incenditur ignis, subministrantur mensæ, tabulæ, & candelæ, cum reliquis commoditatibus, quibus iuuetus & adolescentia in affectibus vehemens, & se per suos iuueniles calores cupidini deditos moderari ac refrænare nescia ad hoc malum (vti ad cætera omnia facilis est & cærea) citò perducitur, l. fin. §. melius enim. C. de bo. que liber. quo

14 niam ludum t̄tenentes, & ludores suscipientes, causa sunt multorum inde emergentium

15 t̄ malorum, scilicet blasphemiarum, periurij, furtorum, sacrilegiorum, depauperationum, homicidij, necnon aliorum plurimorum, dicta Authent. alearum vsus: vti etiam ipsa docet experientia: nisi enim tales essent aleatores, & tam multi, non tam frequenter aleis passim luderetur, maximè à iuuenibus,

nec tot orirentur pericula & mala: sicut diximus de lenonibus, qui nisi essent, adulterium non ita frequenter committeretur, l. ij. §. ij. ff. ad legem iul. de adulter. Monet ergo sanctus vir ille Cyrillus iuuenes, vt bonis moribus se informet, abstinentes à prauis, maximè ludis: quia

Quo semel est imbuta recens ser uabit odorem

Testa diu.

Et quod nouæ chartæ inscribitur, non facile inde delebitur. Monet igitur Cyrillus parentes ad eruditionem & verbera filiorum, & alearum abstinentiam, ne stendi eis succedat euentus. Hæc aurea verba tene perpetuò, & bene audies. Atque hætenus habita, de quouis ludorum genere intelligas oportet, qui iure prohibiti sunt, veluti de ludis alearum, chartarum, fritillarum, tabularum, atque id genus similibus, qui partim fortuna, partim industria geruntur. Huiusmodi enim omnia ludorum genera lute sunt prohibita: non tam ob malum, quod in se habent, quàm ob mala vitia & peccata capitalia, quæ huiusmodi ludos comitari soleant, quæ his sequentibus cõtenta sunt versiculis:

Hæc cum saxillis ludendo, crimina

mina sunt:
Ecclesia spiritus, vsuræque, rixæ, rapina,
Scandala, tum nuga, blasphemia, tum facienda
Furti doctrina, violentia, copia falsi,
Et mortis causa, deceptio, perditioque
Temporis, & desiderium, corruptioque ingens:
His prædictis adulatio, vitæque turpis.

Quos versus. Hostiensis in summa, de excessibus prælato. declarat, quorum declarationem, quia facilis est, longius prosequi nolui. Hic itaque ludus censetur turpis ratione consequentiæ & accidentium sibi: ob id etiam forsitan, quod omnia fortuita, & inexpectatò prouenientia, mentem humanam non mediocriter quoque turbare soleant, præcipuè virorum, rationis vsu penè carentium.

16 Quocirca etiam dicti & ludi non prorsus interdiciuntur viris honestis, ratione satis vètibus, ac animi gratia & recreationis causa tantùm ludentibus, & non ex ardenti cupiditate & auaritia, quæ tanquam radix omnium malorù, est reprobata cap. bonorum. 47. distinct. sed tantùm causa societatis & solatij, pro vino aut ceruisia potàda, aut pro pullis gallinaceis, aut ca-

ponibus, aut leporibus, aut cuniculis, aut rebus similibus in conuiuium insumendis, l. finali. ff. de alex. lusu, & aleatoribus: & pro exigua pecunia, idque tempore & loco licitis, cõgruis, & honestis. Paruam autem pecuniam intellige hic iuxta conditionem, qualitates, & opulentiam, ac potentiam personarum, cap. & si quæstiones. ext. de simonia, in l. sed & si susceperit. ff. de iudic. nempe talem, quæ ipsum victum non multum lædere seu grauare posset, vt pote. solidum, secùdum quod leges appellant, quorum septuagintaduò vnã libram auri efficiunt, l. ij. C. de susceptoribus & arc. lib. x. etiam si multam diues sit & opulentus. Si pauper. egenus, inops, vnum aut alterum grossum aut stuferum: ita vt non multum curet, an vincat, an perdat, saltè ipsi obesse ac grauare nullo modo potest, dicta Authentica, alearum vsus. §. sed nec permittitur. Omnes igitur lutores & in ludis vertitis, & pro graui pecunia, ludentes, vbi procul dubio nequaquam deesse potest cupiditas, puniendi sunt extraordinariè, aut exilio, aut multa pecuniaria, aut aliter, secùdum iudicis arbitriũ, cum de iure non sit pœna ordinaria expressa. Iudicis enim est cura

carat
 sint,
 reipt
 le in
 aut
 rur. l.
 l. si cõ
 per. ff.
 18 & t
 ludo
 quag
 19 nesci
 stitut
 fisco,
 ibi, in
 tatur
 e. qui
 nè, xi
 tem
 & co
 cui fa
 illicò
 ibi ha
 nota.
 20 tant
 milit
 testat
 qui a
 fuisse
 Vgus
 Troi
 habe
 citur
 care.
 lude
 intell
 sis xv
 lude
 decip
 in c. r

curare, ne in sua prouincia sint, qui suam pecuniam (qua reipub. prodesse possit) male insinuant & profundant. aut ea certè inutiliter abutuntur. l. illicitas. ff. de offi. præf. l. si cum dotē. §. sin autē dissipet. ff. sol. matri. Atque actio
 18 & † punitio isthæc de vetito ludo durat perpetuo, ad quin-
 19 quaginta saltem annos, & si nesciatur cui faciendâ sit restitutio, adiudicanda est vel
 22 fisco, d. Auth. alearam vsus, ibi, in opus metallum cõuertatur, vel potius pauperibus, e. qui habetis, & cap. non fanē. xliij. quæst. v. Quando autem scitur is, à quo virum & comparatum sit, hoc est, cui faciendâ sit restitutio, tunc
 23 illicò illi victo restituetur, vt ibi habetur, & ibi per Bald. nota. Alearam tamen ludus
 20 antiquissimus est, ab Alea milite Troiano sic dictus, vt testatur constitutio Græca, qui ante Romam conditam fuisse traditur: imò vt refert Vgutio, fuit tempore belli Troiani. Et de hac sorte ludi habetur Exodi xxxiiij. vbi dicitur: Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere. De qua etiam potest
 34 intelligi quod habetur Genesis xvj. Vidit Sara Ismaëlem ludentem cum Isaac, & cum decipietem. de quibus verbis, in c. reuocet, in versicu. sequi-

tur, xxxij. q. j. Et de ea etiam potest intelligi quod † dicit Philosophus in iij. Ethicorū vbi affirmat lutores esse deterioris conditionis, quàm latrones. Et aleator, hoc est taludens, quàm receptor ludi, est velut hostis ac pestis reip. quia hoc cupit & optat, vt homines ludant & efficiantur pauperes: & ideo etiam fures sunt, & falsarij, quia vt plurimum † interserūt lutores falsas aleas seu taxillos, & mutant pecuniam dando malam, & retinendo bonam, & semper in ludo iudicant contra extraneum cū ipsis ludentē, secundum Odofr. in l. j. ff. de alex. lusu & aleatoribus, Et Hostiē. in cap. quorūdam, xxxiiij. dist. Ideo † præcauēdū ait à ludo, quòd lusor agat turpem vitam, illa tria præcepta legis & iustitiæ transgrediatur, scilicet honestè viuere. Alterū nō ledere, & Ius suum vniciq; tribuere: deinde ob animi inquietudinē & ardentē cupiditatē, quā radicē omnium malorum esse diximus, §. j. Auth. vt Iudices sine quoquo suffragio. † Quocirca omnis ludus, qui virtutis vel recreationis, otij terendi gratia tantum sit, & sine cupiditate & sine auaritia, is est pmissus. l. solēt. §. j. ff. de alex. luf. & aleato. secundū Canones, dummodo non immi-
 fceat

sceatur fraus, dolus, blasphemia, aut aliud delictū: & fiat horis debitis & congruis. Sed ludus omnis, qui fieret causa cupiditatis aut auaritiæ, cum admittance alicuius delicti, est prohibitus, d. Authē. alea-
 25 rum vsus. Quum igitur tam damnosa sit reip. alea, oprarē omniaus prouinciarū & ciuitatum rectoribus, acriorem in aleatores animaduersionem, vt nobilium aut ciuium diuitum, aut mercatorum filios aleis lusibusq; deditissimos ad saniozem reip. frugem præstandam compellerent: vt eas opes (quas alea vorat) ad verum sui Principis ministerium, cum gloria impenderent: aut si ciues essent, ad mercaturam, ad fœnus, ad omnem denique reipublicæ utilitatem impenderent, potius quàm vt aleis
 26 inferuissent, aut equos canesque alerēt, aut aliis luxibus absumerēt: quibus tamē nostrorū ciuium iuuentutē florentissimam coinquinari conspiciamus, & in omne voluptatum genus potius resoluī, quàm vt suis (imò Dei) opibus vlla in re, bono reipubl. prodesse velint, aut optent, quasi is voluptatibus & vitiis planè nati sint, & non potius iuuantis aliis. Illi igitur ignaui voluptarij & sibi tantum viuentes, mihi tan-

tum inutilia pondera terræ videntur, & quos Romana
 27 severitas nūquā passa fuisset, tam inertes, suā temp. coinquinare: sed eos sine vlla dissimulatione è ciuitatibus vt membra inutilia, imò perniciofa pepulisset. Quostimatus optimus Rex Francorū Carolus septimus in suis diplomatis anni 1359. omne genus ludorum prohibuit, quod tractant inhonesti isti circūforanei: veluti aleas, tabulas, fritilla, kegulas, globos, &c. quæ nulli corporali exercitio conducunt, nec ad suorum nobilium palestram exercendā sunt instituta, aut ad defensionem regni. Illis enim inertibus lusibus penam indixit xxx. solidorum Parisiensium pro suo fisco, quoties reperti fuissent huiusmodi ludos tractasse. Sed
 29 vti ipsis vtilius daretur ludēdi exercitium, ludos sagittariorum vbique instituit, consirmauit, & priuilegiis nobilitauit. Hos sagittarios ob similem occasionē secuti sunt Ballistarij, qui in bellis nunc plurimū sunt vsui. Qui plura de alearū ratione, pernicie, & detestatione desiderat, is legat D. Ange. Arer. in suo singulari tracta. maleficiorū, in gl. super verb. *Metidore de mali dati*, D. Troilum Maluetiū in suo vtili tract. de sortibus.

1 Q
 2 Li
 6-7
 8 Tur
 pid
 agr
 9 In c
 licit

git
 ner
 run
 & c
 1 Q
 agr
 eue
 sua
 is se
 fur
 tri
 liff

bus. D. Paridē à Puteo in suo aureo tract. materia ludi: D. Ioan. Baptistam Cacialupum in suo tract. vtilissimo, de ludo & aleæ lusu: D. Stephanū Constan. in suo eleganti tracta. de ludo.

De translatione limitum.

C A P. CXXVII.

S V M M A E.

1 Qui agrorum limites euellens, vitur, cōmittit furtū: qui verò transponit tantum, committit furtum & falsitatem.

2 Limites auellentis p̄na, 3. 4. 5. 6. 7.

3 Iura limites intelligunt saxa, lapides, arbores, palos, agros ab agris dirimentes.

9 In crimine termini amoti cuius licitum est accusare.

IRCA agrorum, aut viarū limites, seu terminos nō leue crimē contingit, idq; ferē duobus modis, nempe limitum seu terminorum omnimoda ablatione, & eorundem transpositione.

1 Quisquis † igitur aliorum agrorum seu viarum limites euellit, secum aufert, aut ad sua opera applicat, & vitur. is se furto alligat, ob quod furti puniendus est ad arbitriū iudicis, etiā si eos abstulisset, non vt limites aut ter-

minos mutaret, & aliis dānū per hoc inferret: sed vt eis ad suū commodū vteretur, cuius meminimus sup. de furto. idque cōtinet l. j. in fin. ff. de termino moto. dū dicit, sed pro cōditione admittentiū cōertione transgēdū. Quisquis

2 † verò limites aliorum transponit tantum, vt suos agros dilatat & promoueat, is supra furtū committit falsitatem. gl. vltima in l. fi. ff. cod. de termino moto: ob quæ variè puniendus est. Nam si fuerit iuuenis, punietur exilio & relegatione in longissimas regiones ad tempus. Sin fuerit † senex, multatūus est exilio ad discretionē & arbitriū iudicis, l. ij. ibi, de p̄nata mē & c. ff. de termino moto. Sicui

4 contingeret † cum altero lite contendere de limitum suorum differentiis, atque alter ipsorum interim durāte lite & processu, eosdē limites seu terminos (de quibus esset que stio) transponeret, vt hoc modo certius suū processum & litem vinceret, is fraudem & falsitatem cōmittit, ob quā, litem perderet, cum vniuersis sumptibus: & damnandus est ad restitutionem tantidē agrorum, quantū alteri eripere per transpositionem conabatur. Et limites tum constituendi sunt tantò à priori locatione citariū, quāto ipse

prius promouerat vterius.
 Et si tantum nō habeat, tene-
 tur tamen semper restitutio-
 ne omnium damnorū, & (vt
 vocāt) interesse omnī iuxta
 taxationē Iudicis, l. diuus. in
 princ. & l. fin. in fin. ff. de ter-
 mino moto. Qui † præterea
 aliorum limites ex malitia
 transmutat, vt vicinis nego-
 tium faceflat, & sibi nullum
 cōmodum faciat, is secundū
 iura puniendus multa quin-
 quaginta aureorum, ad com-
 mune vtilitatem fisci, & re-
 stituitio omnium detrimē-
 torum, l. agraria. ff. de termi-
 no moto. Qui autem dolose
 aliorū † fines & limites trā-
 ponit ex iussu seu mandato
 alterius, is puniendus est vir-
 gis, & ad opus publicū bien-
 nio dādus, aut loco illius per
 bienniū relegandus. Si † autē
 id fecerit non dolose, nec vt
 alteri vllum incommodū &
 fraudem inferret, sed tantū
 ex ignorātia & fortuitō: tum
 puniendus est tantū virgis
 & verberibus cædendus, non
 exilio aut relegatione, l. di-
 uus. ibi, si verō. ff. de termino
 moto. Et limites † intellige,
 queis signa, siue sub signacu-
 la, que agros ab inuicē diri-
 munt, aut lapides, aut palos,
 aut arbores, hisq; similia. In
 hoc crimine cuius permis-
 sum accusare & deferre, l. fin.
 ibi, & eius actionis petitionē

ei, qui volet, esse iubet. ff. de
 termino moto.

De calumnia.

C A P. C X X V I I I.

S V M M A E.

- 1 Calumnia est scienter in iustitia
sustinere falsa: scienter deferre
falsa et non probabilia: scienter
propositum crimē dissimulando
- 2 Pœna calumniatoris est arbitra-
ria.
- 3 Calumnia semper includit in se
scientiam iniuria alterius.
- 4 Iurare de calumnia, est iurare,
quod putet se habere causam
optimam.

ALV M NIAM
 iura † vocat,
 aliquem mali-
 tiosē & scienter
 in iustitia accu-
 sare & deferre, de rebus falsis
 & vanissimis & nō probabi-
 libus, quæq; nunquam conti-
 gerunt. Aut in iustitia susti-
 nere pro vero & æquo, quod
 sciuit esse falsum & iniquū.
 Aut est dissimulare, subdice-
 re, & nolle proferre ad iusti-
 tiam crimen, quod punishmenti
 subiectū est, l. j. §. incidit. ff. ad
 senatuscons. Turpilia. Pœna
 † autem calumniarū est arbi-
 traria, ad discretionē Iudicis,
 pro qualitate personarum, &
 enormitate aut lenitate ca-
 lumniæ, & rerū, sic vt videat
 quid calumniatorem moue-
 rit,

rit. & induxerit, vt alteri talē inferret calumniam. Nam si ex simplicitate eam tantū intenderit, putans sibi iuris potiora debere cedere, nō suo aduersario, eo in casu certē nō est censendus calumniam

- 3 struxisse. Oportet t̄ enim calumniam semper cōiunctam esse cum noticia iniurię alterius. Hic autem notandū illud iuramentū, quod vocant iuramentum calumnię, aut de calumnia. † Est enim iuramentum præstare de calumnia, bona fide iurare, quōd sine fictione putet & arbitretur se habere bonam ac iustā causam, & alterum iniquā, ob quā eum prouocet in iustitiā, & c. l. cūm & Iudices, ver. & actor, C. de iureiuran. propter calum. dando.

De concussione.

C A P. CXXIX.

S V M M A E.

- 1 Concussio est, cū altera partium iustitia causa componere.
2 Iudex partem vel minis vel inductionibus pecunie gratia pertrahet, vt vel citius iudicet, vel tardius iudicet, vel non iudicet vel malē iudicet, concussionem committit.
3 Officiarius ob pecuniam studens capere, aut non capere fit concussor.

4 Concussio punitur arbitrariē, cū restitutione principalis, restitutione quadrupli, & exilio.

5 Promotor minis ab honestis matronis pecuniam extorquens, puniendus est grauiter.

6 Iudex concussor Iure Canonico puniendus vt calumniator.

A BENT iura crimen, quod concussionem vocat. † Est autem cōcussio,

sub prætextu & titulo officij & dignitatis, cum aliquo de iustitia ferenda, aut non ferenda, aut malē ferenda componere, & cum eo fœdus aliquod pecuniariū hac causa inire. Hoc crimē directē spectat ad ipsum Iudicem, qui partem litigantem concutit, & ad sui corruptionem aut persuadet aut cōpellere studet. Iudex t̄ qui alteram litigantium partem concutit, hoc est, vel minis, vel persuasionibus terret, & inducit, vt ab ea, aut munera aut summam aliquam pecuniariam accipiat, ad eum finem, vt in gratiam eiusdem partis, aut citius aut tardius iudicet, aut omnino non iudicet, aut certē vt aliter iudicet, quā debet, aut quā iuris regula monstrat: is (inquam) Iudex, qui ita se corrumpi studet, crimen concussionis committit. Idem crimen t̄ com-

mittit omnis ostiarius ac omnis denique Officiarius qui partem (in quam habet executionem vel commissionem,) addit, ipsique proponit, quòd contra mandatum suum sit illi passurus, & quòd tardius aut mitius suam in ipsum commissionem executurus sit, si ipsi tantum aut tantum pecuniarum numerare velit: aut hoc, aut illud in gratiam ipsius efficere. Hoc crimen † committens puniendus est arbitrariè, ad discretionem Iudicis, cum restitutione principalis & quadrupli, & exilio: vt falsarius & calumniator pro modo delicti. l. prima. & ibi gloss. in verbo, ablatum. & l. secunda. ff. eodem titulo. de concussionibus. & ibi scrib. & l. si ab eo. & ibi Doctor. ff. de calumniatoribus. Et in authentico nouo iure. C. de pœn. iudic. qui malè iudicauit. desumpta ex Authent. vt litigantes in exordio litis iurent. §. si quis autem ex litigatoribus. col. latio. ix. constituti. v. & l. final. C. eodem. de pœn. iudicis qui mal. iudic. Prolixius D. Ioan. Berber. in suo iuris viatorio, rubr. de concussionibus. Pro-

4
5
6

motor, † qui ad mulierem nuptam non diffamatam dicit: Da mihi nobilem vnum, aut citabo te coram Officiali de commissio adulterio: atque

ea eius criminis innocens, & non rea, metu tamen infamix (vt forsàn sæpe fit) promotori petitum tribuit nobilem: is promotor committit crimen concussionis & falsitatis & calumniae, ob quæ tria mala puniendus est, ad exemplum aliorum enormiter. l. ij. ff. eodem titulo. de concussionibus. Iure autem Canonico, Iudex † concussor punitur vt calumniator, per cap. militare, xxij. quæst. j. Sed iure nouo plectitur pœnis, de quibus in c. cum æterni tribunal. de sent. & re iudic. lib. vj. verùm quia hac tempestate nulli, aut saltem perpauci, ita puniantur, tamen nequam pauci ita delinquant, ideo Principum conscientiaris hanc pœnam relinquendam statui.

De corruptione.

C A P. CXXX.

S V M M A E.

- 1 Concussio & corruptio, ambo Iudicem afficiunt.
- 2 Concussio & corruptio afficiunt iudicem, officarium, & testem
- 3 Iudicis corrupti punitio.
- 4 Officarij corrupti punitio.
- 5 Testis corrupti punitio.
- 6 Restitutio in corruptione facienda est fisco.
- Corruptori nulla debetur restitutio.

Fisc

7 *Fiscus bonorum criminalium heres est.*

8 *Iura corruptionem prohibent.*

9 *Iura qualia munera Iudicibus permittant.*

10 *In Francia quæ munera Iudici permittit.*

P **X**PLICATO crimine cõcuf-
sionis, proxime sequitur
crimen corrup-
tionis, quod à cõcussione nõ
admodũ natura distinctum
est, & dissimile. † Ambo enim
isthæc crimina vsuuenire cõ-
spicies in Iudice, in officia-
rio, & in testibus, licet diuer-
simodè. Quãdoquidem concus-
sio his inest actiue: Corrup-
tio verò passiuè: Hoc est,
Concussio Iudicem, Officia-
rium, & testem cõcutit, & ad
propriam corruptionem solli-
citat, id est, ipsos subagitat,
ita vt Iudex à parte aduersa
munera captet, quorum gra-
tiã, iniquè iudicet, aut Offi-
ciarius iniquè exequatur, aut
testis iniqua testetur. Corrup-
tio verò à corruptore venit:
in Iudice tamen, Officiario,
& testibus remanet, ipsosque
non minùs afficit: ita vt Iu-
dex munerum aut pecuniæ
gratia quicquam iniquè iu-
dicet, aut vt Officiarius ini-
què exequatur, aut testis ma-
le testetur. Concussio itaque
corrumpti studet & quærir, &

pro iniqua sententiã feren-
da, munera & pecuniã quæ-
rit & affectat. Corruptio (sci-
licet Iudicis, Officiarij, & tes-
tium) etiam munera & pe-
cuniã accipit, illa tamen
non quærir, nec ad ea dan-
da partem cõggit. Quocirca
corruptio in tribus illis di-
ctis personis, est concussionis
leuior, nihilominus graui-
ter damnãda, grauiusque pu-
nienda. Ex his tribus † enim
Iudex quiuis, qui sese à parte
aduersa corrumpi finit, aut
munera accipit, vt in mate-
ria ciuili quippiam aut citius
aut tardius iudicet, aut non
iudicet, aut malè iudicet, aut
certè vt nihil profus in ea-
dem materia discernat: is iu-
dex dependet quadruplum,
cũ restitutione principalis,
quod acceperat, quæ omnia
adiiciuntur ad fiscum, l. j. & ij.
C. ad legem Iul. repetund. Si
autem ita corruptus talè sen-
tentiam proferat, vnde inno-
cētis mors sit subsequuta: tum
ipse puniendus est capitali-
ter, & gladio, & omnia bona
ipsius adiudicanda fisco, l. j. In
principi. in vers. quive magi-
stratus. ff. ad l. Corn. de fici-
aut certè damnabitur perpe-
tuo exilio, aut aliter punie-
tur, iuxta mensuram & qua-
litem facti seu corruptelæ
ad aliorum exemplũ, Authẽ.
nouo iure. §. si verò crimina.

- lis. C. de pœn. iudic. qui malè iudic. deprompta ex Authêt. 8
 ut litigantes in exordio litis iurent. §. si quis autem ex litigatoribus, colla. ix. constit.
- 4 v. Atque ad hunc modum t̄cē sebis de corruptis testibus, & de quibusuis corruptis Officiariis, qui ob corruptiones aliter sese gerunt, testantur, aut exequantur, quàm debeant, dicta l. j. Cæterùm in
- 5 dicta restitutione t̄ quadrupli nolim putes eam restitutionem fieri ipsis corruptentibus, aut actionem ad eā ipsis competere, sed fisco. Corruptori t̄ enim nihil eorum iure restituendum est, quæ iniquo animo & ad corrumpendum maligno tribuit, aut Iudici, aut Officiario, aut testibus.
- 7 Sed t̄ hæc omnia adiciuntur fisco, quem iura verum hæredem constituunt omnium bonorum criminalium, id est, crimine partorum: adeò ut talia bona crimine parta, non solùm iure reposcat ab eo, qui accepit (nam hic interim obire mortem posset) sed etiam ab ipsius malè accipientis hæredibus & successoribus. l. ij. C. ad l. iul. repetunda. Ratio autem, cur iura eam corruptionis pecuniam restitui fisco velint quadruplam est, ut Iudices, Officiarij, ac testes hac pœna exterri, melius à corruptione sese
- abstineant. Nolunt enim iura r̄ villo modo permittere, ut iudices, officarij aut commissarij quicquam amplius accipiant præter cōstituta stipendia, salaria, & præmia laboribus digna, c. militare. xxij. q. j. Nisi fortè quedam t̄ minuta & gratitudinis symbola, quæq; talia sint, ut ob ea nihil magis, aut minus in iudicio aut executione facienda, valere possint: veluti cibaria aut potabilia, ut leporem, cuniculos, capones, perdices, pavones, phasianos, haleca, mulum, lupum, lucium, murenā, sturionem, salmonē, & varia quidem vinorum & cereuisiarum genera, aut similia leuicula, quæ intra breue tempus peredi possint & concoqui.
- 10 In Francia, t̄ nulli iudici permissum est accipere vina, nisi in amphoris œnophoris, ac fidelis: nulla autē in doliis, cuppis, aut vasis. Sunt Doc. qui volunt cōcusiones ac corruptiones in iudice, officario, commissario & in testibus fieri posse tribus modis: nempe, in corde, propter affectū & desiderium: in ore, ob gloriam & sui prædicationem: & in manibus vel operibus munerum ac pecuniarū gratia: atque ab his tribus conuenit omnē iudicem, & officiarium, & testem esse liberum: Itimum puniunt iura: duo

duo priora diuinæ punitioni subiecta remanent. Horum trium meminit D. Ioan. Berber. in suo iuris directorio, sub rubr. de consuetudinibus. 2

De emptione officiorum.

C A P. CXXXI.

S V M M A E.

- 1 Omnis potestas, & officium à Deo est.
- 2 Officia committenda dignissimis.
- 3 Officiorum committendorum & impetratorum mirus abusus.
- 4 Ex ambitione omne malum in tempore deriuatur.
- 5 Officia non ambienda, nec committenda sunt indignis. & nu. 6.
- 7 Fructus pulsæ ambitionis, gloria Christi non modica.
- 8 Officium quisquis ambit, eodem se indignum reddit.
- 9 Contractus ambitiosus per Principem confirmatus, est excusabilis.
- 10 In foro conscientie, omnis contractus ambitio est detestabilis.
- 11 Officia publica nunquam emenda, aut videnda.
- 12 Ambitio in iure dānatur, pro emptore, infamia publica: pro venditore, centum aureis.

V V M omnia
† officia publi-
cæ sunt functio-
nes, & Dei sunt
administratio -

nes, ad seruitium & ministerium Domini gregis instituta, vt Deo, & gregi sibi commisso per ea fideliter seruiatur: idè talia † officia publica omnia merito, summo cum delectu committenda essent iis, quos Magistratus & optimates ciuitatū ac regionum decernerent eis officiis administrandis esse aptissimos: non autem, quos fauor humanus aut sanguinis affectus eligeret dignos. Sed (proh dolor) hic passim peccatur, & apud seculares, & apud ecclesiasticos, apud quos plus valet in officii delegandis, aut pecunia, aut fauor, aut affectus, aut sanguis: quàm dotes diuinæ, quàm dignitas vera, & animorum vel corporum, aut morum commendationes certissimæ, adeò vt his neglectis dotibus, ac veris virtutibus, ac optimis prudentiæ, doctrinæ & pietatis testimoniis, tantum respiciatur ad eos, quos aut mundus, aut caro, aut affectus commendatione sua profert, & officiis administrandis dignos censet. Certè dum ista præpostera Principum, & Episcoporum durabunt iudicia, vt in committendis suis officiis, affectibus seruiant magis, quàm rationi, & digniores aut non

requirant, aut non cogant, sed iis ineptiores semper præferant, aut citra electionem bonam commendationem vulgi propriis affectibus posthabent, infeliciter in repub. 6 Christiana succedat oportet. Et contrà, quàm diu regnabit isthæc perniciofa ambitio, qua multi Simoniaci nõ delinunt animos Principum, & Episcoporum sollicitare, & precibus & præmiis & amicorum intercessionibus, & pecuniis: vt præ aliis assequantur ea officia, quibus se indignos sciunt, aut certè aliis multo indigniores: & hoc modo Dei ministeria & officia di- 7 gnioribus contra ipsius Dei dispensationem & voluntatem præripiant, & quasi inuito Deo, velit nolit, adipisci variis modis conantur: quandiu (inquam) ista in Dominicis officiis (sunt autem omnia officia aut mediata aut immediata ipsius Dei) grassari & liberè impunèque vagari cernimus, quis est qui prosperum successum rerum humanarum ad Dei gloriam 5 expectet? Quocirca ¶ ardentè rogandus Deus, vt suo- 8 rum omnium animos ita mutet, ita inflammet & dirigat, vt nemo ad officia sese indignus ingerat, vt nemo officia assequi à superioribus tenter, quibus se indignum iu-

dicat, aut quandiu se multò digniores conspexerit. Deinde ne superiores ipsi ob vltimum humanum affectum officia quamlibet humilia committant ¶ indignis, aut certè minus dignis: sed ea potius delegent aptissimis, doctissimis, & omnibus modis dignissimis, posthabitis semper ineptis, aut etiam ineptioribus: Dei enim ministerium est (si introspicias) quod in officii geritur, non humanum. Ideòque in iis etiam humanus excludendus est affectus, & rationi obtemperandù est, & rationis rectæ dictamini. ¶ Ita enim (meo iudicio) clarus illucesceret in suis Christianis, & tranquillius cuncta gereretur. Sed de his satis superque, & ne futor (quod aiunt) ultra crepidam. Quæ nostro proposito seruiunt, hic vltèrius persequamur iam conuenit: nempe de Simoniacâ ambitione, non quàm exitialis sit Deo, & perniciofa Reipub. Christianæ: hoc enim Theologis cõmittimus: sed quam pœnâ mereantur, quos publica officia mercari non pudet. Quisquis igitur ¶ per contractus, aut per vlla pacta pecuniaria, studet ad quauis publica pertingere officia, id que clam, & nescio Principe: is se eodem officio indignù reddit, & priuat: sicut idem
Plato

Plato
omn
qui
9 si ca
set p
per f
dem
emo
eo ca
cõtr.
lem
cusa
prin
10 In fo
secu
non
cum
fimo
11 tpic
na p
cia (u
cet
ctu
etia
tion
titur
tori
dere
nes
cus
mat
mo
luit
illu
cant
ctar
100.
pro
dan
blic

Plato quoq; testatur, qui vult omnes officii esse indignos, qui officia ambiunt. Verùm si talis contractus factus esset per ipsum Principem, vel per suos Officiarios, vel si eadem pecunia proveniret ad emolumentum Principis, in eo casu iura Ciuilia volunt, contractum & emptionem talem in foro tēporali esse excusabilem, per l. vnicam, in princ. ff. ad le. Iuli. de ambit.

10 In foro verò † conscientia, & secundum iura ecclesiastica, non vacat enormi crimine. c. cum essent, & ibi scrib. ext. de simonia. Nullo enim modo pietas & sapientia christiana permittit, vt quis vlla officia (iudicatoria præcipuè) mercetur aut pecunia, vel contractu venetur. Atque ob hoc etiam per antiquas constitutiones regias in Francia vetitum est: vlla officia iudicatoria posse coëmere, aut vendere. Eisdemq; constitutiones confirmavit rex Ludouicus duodecimus in suis diplomatis anni 1499. nec iis vlllo modo derogandum esse voluit, vel propter punitionem illius criminis, quod iura vocant Ambitionem, quam multatari, & damnari iura volunt 100. aureis pro venditore: & pro emptore, vel muneratore damnandam esse infamia publica, & perpetua inhabili-

tate ad quæuis officia publica, l. si quenquam, in fin. C. de Episc. & cler. & dicta l. vnicam, ff. ad legē Iuliam de ambit. Iura autem in dicta multa 100. aureorum volunt & taxant 72. aureos constituere vnam libram auri: vt superioribus cap. nonnunquam docuimus. Et in eandem † multam incidunt nō solum emptor & venditor: sed etiam is cuius permissu omnia peraguntur, atque etiam qui eandem literas obsignat, & chirographo munit: omnesque eadem pœna damnandos ex æquo volunt, l. si quenquam, C. de episco. & cleric. Atque hæc de ambitione, ad quam ad extremas insulas deportandam, & prorsus exterminandam, optarē nostros Principes tam esse cordatos, & strenuos, quàm illa sese nusquam non apud principes ingerit, vt officia ab iis per munerem, aut fauorē impetret. Ah quàm cupiā principes omnes eo pectoris robore, & firma prudentia præditos, vt Platonicum iudicium secuti, officia captantes rejicerent, & à publicis officiis fugientes, solos ad eadem officia compellerent, eosque solos iis dignos (sicuti de Domi. Basilio & Chrysofotomo legimus) crederent: præclaris in religione nostra Christiana age-

retur. Nusquam terrarum tam prodigiosis hominum portentis, tamque indignis officiariis occuparentur officia, qui sese pascunt & ornant officia dedecorant, & republicam vexant & perdunt. Nec contra, tot reperirentur viri docti pœne ob sui neglectum mendicantes, fame, squallore, contemptuque sui, & penuria rerum sæpe pereuntes & intermorientes, qui tamen soli ad officia publica pertrahendi forent, qui que soli suis naturæ diuinis que dotibus in republica. Christiana multum prodesse potuissent, nisi ab indignis ambitiosis inde fuissent remorati. Huic voto meo de ambitiosis repellendis, & fugientibus pertrahendis, ad stipulatur theoricam l. si quinquam, C. de episcopo & clero. & l. fin. C. ad leg. Iuliam repetund. Et eandem reiectionem in ecclesiasticis quoque muneribus, & dignitatibus fieri debere confirmant lecta & notata, c. Valentinianus, 63. distinct. Nullus quippe sumendus est ad honorem, nisi qui vocatus fuerit à Domino, tanquam Aaron, ad Hebræos 5. & capit. in scripturis, 8. quæstio. j. quia (vt ibidem) sicut locus regiminis desiderantibus negandus est, ita fugientibus est offerendus. Ecclesiastici viii.

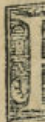
cap. admonemur non quare fieri iudices, nisi virtute irumpere valeamus iniquitates. Postremò nostræ (qualis qualis est) sententiæ vel ipsi Principes, tum spirituales, tum seculares libenter subscriberent, si ipsis in mentem aliquando tot mala, totque incommodorum millia, quæ ex ambitione proueniunt, subreperent: aut si quispiam pius & doctus, qui apud ipsos autoritate plurimum valeret, huiusmodi mala ex ambitione nascentia aliquando suggereret, & ea tollenda admoneret.

De monopolio.

C A P. CXXXII. S V M M A E.

- 1 Monopolium quid?
- 2 Monopolium caritatis rerum omnium causa est. Et quomodo committatur. numero 9. 10. 11. 12. 13.
- 3 Monopolarum pena & numero 4. 5.
- 6 Nemo cogendus est, vt res suas diuendat, quum placeat populo.
- 7 Tempore necessitatis omnes cogendi ad venditionem rerum necessariorum.
- 8 Victuarum exercitus, victum non ferentes, vel ferre differetes, aut aliò ferentes, puniuntur confiscatione

tionem
hostes
est fer
ser, &
14 Mon
Caroli
15 Mon
chari

& pe
nopo
gula
rio. E
nihil
nes v
cos s
dend
sit in
2 tūm
la de
man
reru
rem
hoc
nien
enim
tiac
sua
inte
bēt
vt ac
omn
trici
ta, b
los,
pon

tione aut exilio. Victum verò ad
hostes secreto, directe vel indire-
cte ferentes, puniuntur capitali-
ter, & confiscatione.

14 Monopolij poena ex diplomatis
Caroli Imper. 5.

15 Monopolium directe pugnat cū
charitate Christiana.

ST aliud dete-
ctabile crimen,
& nihilominus
apud plerasque
respub. frequēs
& penē impunitū, quod mo-
nopolium vocatur: quasi sin-
gularis, ac penes vnum vendi-
tio. Est enim † Monopolium
nihil aliud, quàm quando pe-
nes vnum aliquem, aut pau-
cos solos tota alicuius rei ven-
dendæ potestas est, hæc quàm
fit in repub. perniciofa, quan-
tūm que † communi plebecu-
læ detrimētū adferat, vel hinc
manifestum est, quod ex eo
rerum omnium caritas in
remp. illicet erūpat. Ideoque
hoc malum iura grauius pu-
niendum statuerunt. Omnes
enim mercatores aut nego-
tiationes, qui in negotiacione
sua ita se gerunt, & secretam
intelligentiā inter sese ha-
bēt, resque suas ita instituūt,
vt ad singularē venditionem
omnia cōtrahant, hoc est, qui
triticum, carnes, pisces, hale-
ta, butyrum, caseum, oua, pul-
los, capones, brassicas, pyra,
poma, vina, oleū, cereuisias.

sal, saccharū, syrupum, oliuas,
cappares, vuas passas, piper,
Zyngiber, cinnamomū, cro-
cum, grana atque id genus re-
liquorū aromaturū, & cætera
comestibilia ac potabilia om-
nia, quantū in se est, ab agri-
colis emūt, vt postea cōciues
sui ab ipsis solis isthæc singu-
la carius redimant. Idem cen-
sendū est de alijs mercibus,
nempe lana, lino, ferro, alu-
mine, corio, tapetis, pannis,
varijsque & infinitis mercan-
tiarum generibus hic studio
breuitatis omisis: hi† (in-
quam) perniciosi monopola
aut propola, quoniam rerum
multarum caritatis, per mo-
nopolium quod committūt,
sunt auctores, & repub. plu-
rimum grauant, & puniendi
sunt multa grauissima, cōfi-
scatione bonorum, & etiam
exilio vel priuatione suæ nego-
tiationis & mercaturæ, iuxta
qualitatē rerū & facti, ad dis-
cretionē iudicis, l. vnica, §. si
quis autem monopolium au-
sus fuerit exercere, bonis pro-
prijs expoliatus perpetuitate
dānetur exliij. C. de monopo-
liis de cōuētū negotiatorum
illicito. D. Frāciscus Lucas
in suo tractatu celeberrimo,
in secunda parte principali,
de casib. bonorū publicando-
rum, numeris 5. & 6. de Fisco
& eius priuilegijs. Do. Ioan.
Berbe. in suo iuris directorio

in rubric. de collegiis illicitis & monopoliiis. Monopolium
 4 † quoque committunt, qui
 astu quodam efficiunt, vt agri-
 colæ victualia necessaria ad
 forum non conferant, sed ipsi
 eò turmatim cōuolent, & ab
 ipsis agricolis ibidem in vil-
 lis omnia cōemant, quæ ipsi
 tum ad ædes suas conferunt,
 & paulatim tanti fere cōmu-
 nibus ciuibus vendunt, quanti
 velint. Item † monopolium
 5 committunt, qui ex malitia
 efficiunt aut ex vafricie, ne vl-
 læ merces vsui nostro neces- 7
 sariæ ad forum prorsus effe-
 rantur. Iura autem, monopo-
 lis, aut propolis huiusmodi,
 pœnam statuunt 20. aureorū,
 cum restitutione totius dāni,
 quod resp. ex eo passa sit, l. ij.
 ff. ad l. Iul. de anno. Atque ad
 huius criminis accusationem
 admittuntur singuli, etiam si
 6 essent personæ in alio crimi-
 ne accusando inhabiles. † Ve-
 rum enim uerò cū nemo de
 iure cogatur suum vendere
 triticū, aut alia victualia (si-
 cuti l. inuitum. & per scribē.
 ibidem, C. de contrah. empt.
 & vendi. & l. nec emere. C. de
 iure deliberan.) ideo in hoc
 monopolij crimine, sanè ac-
 cum multo sale omnia intel-
 ligas, oportet. Si enim merca-
 tor esset, apud quē vnus rei
 prostacket copia (aliis nem-
 pe mercatoribus omnes eas-

dem res diuidentibus),
 hunc iura non cogent, vt
 res istas singulis diuende-
 ret minoris, quàm ipse eme-
 rit. aut, quàm prius alij eas-
 dem diuendissent, aut quam
 actu vendantur, l. Imperato-
 res, in exordio, ff. ad legem
 Iul. de anno. Nam illi ex la-
 boribus lucrandum esset, &
 foro accōmodandum, nisi for-
 san ea ingrueret omnium re-
 rum ac annonæ caritas, vt po-
 pulus per inopiam subiace-
 ret periculo vitæ. Eo enim
 rerum statu, † Princeps, aut
 magistratus aut rector patrię
 talibus rebus, præcipuè vi-
 ctualibus, ex necessitate pre-
 tia instituire posset certa, &
 rationi consona, vt hoc mo-
 do reipubl. suæ consulat, ne
 aut fame aut rerum penuria
 aliqui moriantur, l. annonā,
 & ibi Bartol. ff. de extraodi.
 criminibus. & dicta l. Impera-
 tores, & l. j. §. cura carnis. &
 ibi Doct. ff. de offic. præfecti
 8 vr̄b. † Victuarij exercituum,
 qui tempore belli victualia
 sua non conferunt, aut con-
 ferre differunt, aut certè aliò
 conferunt, quàm ad exerci-
 tum sui Principis, vt plaris
 ea diuendant, aut alibi plaris
 vendant: illi puniendi sunt
 confiscatione bonorum, aut
 exilio. Si verò ea victualia
 deferant secretò, directè aut
 indirectè ad hostes, vel castra
 aut

aut
 eten
 confi
 luti
 læ
 9 temp
 cuni
 ratib
 re cl
 aut v
 re int
 bi ca
 lium
 dys e
 mūm
 stion
 blica
 passa
 10 tertia
 qui i
 statu
 ciuib
 sta in
 eorum
 opera
 inter
 preti
 mis e
 ciuit
 suam
 11 uans
 que
 est, q
 tract
 bus p
 & ad
 da ho
 12 pella
 com
 con

aut ciuitates hostium, ple-
 7 tendi sunt capitaliter cum
 confiscatione bonorum, ve-
 luti proditores, & criminis
 læsæ Maiestatis Rei. Qui
 8 tempore caritatis, studet pe-
 cunia aut aliâs callidè è ciui-
 raribus ac regionibus effer-
 re clam rem frumentariam,
 aut victualem (non obstan-
 te interdictione) vt eam ali-
 9 bi carius vendat, is monopoli-
 um committit, & punien-
 dus est arbitrariè: potissi-
 mum, quum ex earum eue-
 ctione & monopolio respu-
 blica magnum detrimētum
 passa fuisset. Monopolium
 10 etiam committunt opifices,
 qui inter sese quasdam leges
 statuunt, quibus carius con-
 ciuibus suis laborent: & pa-
 cta inter se ineunt, ne quis
 11 eorum minoris laboret, &
 opera perficiat, quàm pretio
 inter ipsos constituto, idque
 pretium sit iniquum, & ni-
 mis enorme, nec cum vicinis
 ciuitatibus consentiens, sed
 suam repub. admodū gra-
 12 uans. † Idem de medicis quo-
 que & chirurgis censendum
 est, qui similibus iniquis con-
 tractibus inter se, & enormi-
 bus pretiis repub. grauant,
 & ad iniusta preia dependen-
 da hoc modo suos ciues com-
 pellunt. † Monopolium item
 committunt Ianiones, qui
 coniunctis burfis omnia cir-

cum emunt, apud sese seruat,
 & ad certam tantum quanti-
 tatem ad macellum deferunt,
 vt omnia carius diuendant:
 deinde qui certas leges inter
 se constituunt, vt omnem car-
 nem infent, vt frustra graui-
 ra & maiora, ac elegantiora
 tantum appareant: idque ea
 lege, vt omnia carius diuen-
 13 dant. Item Monopolium † cō-
 mittunt omnes pistores, co-
 ctores ceruisarij, œnopolæ,
 caupones, & in genere omnes
 negotiatores, qui clam & in-
 tra sese mutuis collatis ad
 hoc consiliis, procurant &
 statuunt & ordinant quippiâ,
 quod ad proprium commo-
 dum spectare videretur, & in
 præiudicium seu perniciem
 reipubli. censeretur. Qui o-
 14 mnes & singuli † puniendi
 sunt multis pro suis facultati-
 bus, & iuxta Constitutiones
 siue ordinationes ciuita-
 tum, vbi ea monopolia tra-
 ctantur, aut certè ad discre-
 tionem & arbitrium iudicis.
 Nec hoc loco post habenda
 sunt, quæ de hac materia tra-
 dita sunt per sacratissimam
 Cæsaream Maiestatem Caro-
 li v. in diplomatis annorū
 xxxj. & xl. In quibus prohi-
 bentur omnia monopolia &
 contractus monopoliiales, cō-
 stituciones, & ordinationes,
 quas aut mercatores, aut re-
 rum venditores, aut artifices
 inter

inter se comminiscuntur, & statuunt in præiudiciū & graue detrimentum suorum conciuum: volens in illis diplomatis idē æquissimus Imperator, omnes tales cōstitutiones, per suum Præsidentem & per generalem Officiarium esse rescindendas, abolendas, & nullas esse declarandas, & per sententiā (quanquā etiam his statutis impetrassent aliquam confirmationem) definiendas esse vanas, noxias, & nullo modo vsurpandas, sed & cōfirmationes impetratas infringendas, & non seruandas. Atque insuper volens, omnes dictos monopōlas puniendos confiscatione bonorum per monopolium partorum, & deinde alia pœna arbitraria ad discretionē Iudicis, vt clarius patet in suis dictorum annorum edictis. Cōsiderauit t̄ enim Imperator, imò ipsa iura considerabant monopolij in rep. perniciem, quòd tantum dispendium cōmuni inferret plebeculæ, quòdque directè cum fraterna pugnaret charitate, quam Christus, omnibus virtutibus posthabitis, suis inculcat: quod proximæ auaritiæ tantum ancillaretur, & in tenues ciuium familias egestatē & famem immitteret. Idedò acriter & sine vlla dissimulatione, monopōlia illico puniēda

esse decreuerūt: adeò vt ipsos quoque Iudices, qui cum monopolis ad monopōlia puniēda dissimulant, grauiter puniendos esse statuerint 40. lib. auri. d. l. vnica. §. cæterarum. C. de monopōlis.

De coadiutoribus criminum.

CAP. CXXXIII.

SVMMA.

- 1 Peccata aliena, iuxta Theologos sunt nocuum.
- 2 Qui delinquentem iuuat, aut auxilio, consilio, aut mandato, punitur vt principalis.
- 3 Cuius auxilium, cōsiliū, mandatum, non dat malefico causam, punitur mitius, & nu. 7.
- 4 Auxilium in crimine cōfertur, aut ante factum, aut in facto, aut post factum.
- 5 Consilio, & mandato, quando aliquis Reus efficiatur alterius criminis. & nu. 6.
- 8 Nemo coadiutor criminis, nisi prius de concepto crimine perpetrando fuerit conscius.

HABENT Theologi crimen & delictū, quod alienū vocant, hoc est, quod nemo per se, & ipso facto cōmittit, sed cuius cōmissi qualicunque occasione, aut causa est, aut causam præbet, dum committentem, aut ante fa-

ctum

ctum
ctū,
horu
1 tno
de de
latin
siliū,
de ad
in ho
forun
proxi
2 ipso
xiliū,
suppe
lū cō
perag
vt pri
vnica
ris. §.
de Im
Vifo
rum
Aquil
ferunt
liam
uiunt
Cor.
de pa
torib
l. tul.
tenu
rates
opor
dedic
crim
tum
3 ser p
le sui
causs
set, au

Etum, aut in facto, aut post fa-
 ctū, quoquo modo coadiuuat
 horum quidem delictorum
 nouem ferunt esse species,
 de quibus omnibus hic singu-
 latim percensere non est con-
 siliū, nisi de duobus: nempe
 de adiutorio criminum, uti
 in hoc capite: & de crimino-
 sorum receptione, scilicet in
 proximē seq. cap. & de pœnis
 ipsorum. Quisquis ergo au-
 xiliū, solarium, consiliū, opē,
 suppetias, aut mandatum vl-
 lū cōtulit ad crimen aliquod
 peragendum: is puniendus est,
 ut principalis perpetrator, l.
 vnica, C. de rap. virg. l. vul-
 garis. §. pe. ff. de furt. Alexander
 de Imol. in consilio xv. incip.
 Viso processu, lib. j. consilio
 rum. Fallit quantum ad legē
 Aquil. litem Mela. §. sed et si
 feruum plures, ff. ad l. Aquil-
 iam. Prædictis præterea ser-
 uiunt l. nihil interest. ff. ad l.
 Cor. de sicar. l. j. ff. ad l. Pōp.
 de parricid. l. j. ff. de recepta-
 toribus. & l. qui domū. ff. ad
 l. lul. de adulter. & stup. Hac-
 tenus autem habitas autori-
 tates, de eo auxilio intelligas
 oportet. quod mali causam
 dedit, & ob quod auxilium,
 crimen commissum consecu-
 tum est, & sine quo non fuis-
 set perpetratum. Nam si tra-
 le fuisset consiliū, quod vel
 causam maleficio non dedit
 set, aut sine quo aliōqui malū

fuisset per maleficum pepe-
 ratum, tum hic auxiliator
 mitius puniendus esset, quā
 principalis perpetrator, l. j. ij.
 respō. C. de his qui latro. vel
 aliis criminibus Reos occult,
 Vbi occultans latronem post
 delictum commissum, nulla
 præcedente conuentione, pu-
 nitur mitius, dicta l. vnica.
 ver. pœnas. C. de rap. virg. l.
 vnica. C. de Nili agge. non
 rumpen. Plura de hac mate-
 ria videbis apud D. Iacobum
 Boullenc Ebrouicensem l. V.
 prolytam in sua solenni repe-
 titione §. famosos, constitui
 in l. capitalium, ff. de pœnis.
 Auxilium† autem confertur
 in crimine serē tribus modis,
 Ante factum, In facto, Et
 post factum, lege, raptores, &
 ibi Barto. in fine. C. de Episc.
 & cleri. Ante factum quidem
 si sciens & volens aliquis al-
 teri suppeditet equum, ar-
 ma, baculos, pecuniam, in-
 strumenta, aut alia ad quæuis
 commoda, ad facinus pera-
 gendum idonea, l. si pignore.
 §. cum furti. ver. qui ferramē-
 ta. ff. de furt. & lege, qui do-
 mum. ff. ad legē lul. de adult.
 & stup. lege j. ad fin. ff. de ex-
 traordi. criminibus. In facto
 verò confertur auxilium, si
 quis cum principali factore
 cooperetur, sicut verberet, si-
 mul cadat, simul pūgat, simul
 trahat, aut manibus, aut pe-
 dibus

dibus, aut instrumentis, aut persuasionibus, aut acclamationibus, aut verbis dictisque aliquibus coadiuuet, l. raptores. in princ. in ver. pœnas. C. de Episc. & cleri. & l. vnica. in ver. pœnas. C. de rapt. virgi. Post factum autem confertur auxilium, quoties post commissum malum, aliquis cum factore, tanquã auxiliaturus fugit, vel si ipsum in fuga iuuet, opẽ vllam cõferat, ipsum occultet, aut hospitio excipiat, & ne capiatur, impediatur, l. is cuius ope. ff. ad leg. iul. de adulter. l. j. C. de his qui latro. vel aliis crim. reos occultant.

5 Porro ꝑ consilio aliquis sit alterius criminis Reus, quãdo cõsiliũ fuit iniquũ, & fraudulentum, & perniciosum, & tale, vt perpetrator nunquã tale crimen perpetrasset, nisi tali consilio fretus. Mandato

6 tãtẽm aliquis Reus efficitur alterius delicti, quãdo tale delictum perpetrandũ alteri expressẽ mandauit: ob quod mandatũ, crimen committit, aliõ qui nõ commissurus: is enim tã eodẽ crimine deuincitur, quã ipse principalis factor. Addidi, nisi tali consilio fretus, & ob quod

7 ꝑ mandatũ crimen cõmittit, &c. Nam si maleficus crimen destinatum omnino perfecisset, etiam si consulentis consilio, aut mandato, nunquã

vsus fuisset: tunc cõsultor ille nequaquam puniendus esset, vt principalis committens: sed mitiũs cum eo agendum esset, vt in c. sicut dignum. §. qui verò. ext. de homic. l. non solum. §. si mãdato. ver. Attilicinus. ff. de iniur. Ita notat Bart. in l. sape, ff. de verbo. & rerum significatione. Bald. in l. ob hæc. col. ij. ff. de his, qui notã. infra. Idem Bal. in l. data opera. in xvij. col. C. de his, qui accusare nõ possunt, & c. que relam. in si. de elect. in antiquo. Ceterũm hic ꝑ notandum est: Si aliquis cũ principali factore simul in litem & pugnam cõtra alium incidat, nõ sciens quicquam de ipsorum cõentione, & concepto proposito, is non censendus est, vt coadiutor, vt eiusdem criminis Reus, nisi postea eundem factorem post factum foueat, iuuet, protegat, capturã præpediat, cum ipso fugiat, ac factum sibi simul ascribat, dictis iuribus suprã ad tertium membrum allegatis.

De receptione delinquentium.

C A P. CXXXIII.

S V M M A R I U M.

1 Crimen receptionis in quo consistat.

2 Recipientes maleficos, maleficorum pœna plectendi.

Rec

3 Re
4 Re
5 Qu
pit
nit
scat

1
mus
ne c
crim
mul
min
2 nos
cipi
eius
de c
est p
prop
sion
prin
quo
3 delat
nus
enin
possi
gnar
petr
ueni
caus
torib
vel a
ta. &
4 ince
regu

- 3 Receptorum pernicies.
 4 Receptionem excusat sanguis
 & affinitas.
 5 Qui à iustitiâ admonitus reci-
 pit, aut occultat malefici, is pu-
 nitur exilio perpetuo, & confi-
 scatione.

- 1 **A**LTERA deli-
 cti alieni spe-
 cies, & de qua
 nos antè dictu-
 ros promisi-
 mus, in delinquētis defensione
 cōsistit, & potissimum in
 criminoforū receptione, qua
 multi sese eodem alligāt crimi-
 2 nosum quālibet hospitiū reci-
 pit requisitus, is & omnis
 eiusdē receptoris sodalitas,
 de crimine conscia, puniēda
 est propter receptionem, aut
 propter silentium, & permis-
 sionem, non secus, quā ipse
 principalis criminofus de ali-
 quo crimine diffamatus, &
 3 delatus. Pessimū enim ꝑ ge-
 nus est receptorū: sine ipsis
 enim malefici latere diu non
 possent: quare, quòd diu re-
 gnant, multāq; mala diu per-
 petrant, nec ad iustitiam per-
 ueniunt, ipsi receptatores in
 causa sunt, l. j. ff. de recepta-
 torib. l. j. C. de his, qui latro.
 vel aliis crimin. Reos occul-
 ta. & l. iij. §. non tantum. ff. de
 4 incend. rui. naufra. Verū ꝑ hęc
 regula (quoniam æquo seu 5

rior est) in multis fallit. Non enim locum habet in matri-
 monij, aut cognationis, aut
 proximæ affinitatis fœdere:
 veluti fallit de patre, & ma-
 tre, & liberis, de auis, auis, &
 nepotibus. Fallit inter fra-
 tres & sorores, inter vxorem
 & maritū, & cōtrā: & in simi-
 libus propinquitatis & affi-
 nitatis gradibus. Hi enim (si-
 cuti & in præd. cap. memi-
 nimus) non tam atrociter &
 rigidè (ob receptum amicū)
 puniuntur, quā alij quiuis
 nullo sanguine & affinitate
 iuncti. In illis naturæ ratio
 dictat, talem receptionem ob
 sanguinis cōiunctionem esse
 non nihil excusandam, & ar-
 bitrariè tantū leuiusq; esse
 puniendam, ad discretionem
 Iudicis tantū, l. si. ff. de rece-
 ptato. nisi certè isti crimino-
 si amici, participes criminis
 essent. Imò sunt nō pauci, qui
 volūt sanguinis & cognatio-
 nis copulam, tantum debere
 in receptione amici valere, vt
 eos à tali receptione planè
 excuset, liberet, & expurger,
 adeò vt hac gratia criminali-
 ter nō peccent, nullibiq; etiā
 puniendi sint. Aut saltè si vllā
 pœnā ipsis deberi quidā con-
 tendāt, eā leuem debere esse
 cōtendunt, scilicet breue exi-
 liū, vel multā pecuniariam,
 iuxta qualitatem facti, d. l. si. ff.
 de receptoribus, Si quis à

E

Iustitia admonitus, vt criminofum receptū Iustitiæ tradat & sistat, non illicò obtemperet, nec receptū statim tradat, cum requisitus fuerat, & eum poruit, & pertinaciter eum domi continet, is eandē domū suam cū adiuncta possessione perdet. Ea si sua non fuerit, nec alias possessiones habuerit, tum perpetuo damnandus exilio, ac bonorum confiscatione, d. l. j. & l. ij. C. 2 de his, qui laqueo, vel aliis cri-reos occulta.

De iniuriis.

C A P. CXXXV.

S V M M A E.

- 1 *Iniuria committitur verbis, re, & facto scriptis, & gestibus.*
- 2 *Iniuriato contra iniuriantē age-re licet.*
- 3 *Iniurians quomodo puniendus.*

QUOD VVM antē at-
que adeò hac-
tenus de va-
riis iniuriarum
criminibus per-
egerimus, & post acturi si-
mus, hīc breuiusculo capitu-
lo Iniuriarum naturam & va-
rietatem paucis cognoscas
oportet. Omnis igitur iniu-
ria, quadrisariam committi-
tur, verbis, facto, seu re, scri-
ptis, & gestu, l. j. §. iniuriā au-
tē, ff. de iniur. & famos. libel.

& §. iniuria. Institu. de iniur-
Quicquid enim sit animo &
intentione iniuriādi, aliūmq;
aut cōmouendi, aut lædendi,
sive id fiat ex cōtemptu & fa-
stidio (quod cōtumeliam vocant) aut animo dānum aut
infamiā inferendi, aut iniu-
sta alicui prestandi, atq; iniu-
riatus talis huiusmodi rebus
commouetur & læcesitur, &
irascitur: omne (inquam) id
† tale iniuria dici potest: de
qua ipsi iniuriato corā iusti-
tia cōtra iniuriatorem agere
permittitur ciuilitur, & certo
iuramēto ad pœnā seu mul-
ctam poscere. Hoc modo, si
iniuriatus iniuriantē in iusti-
tiam prouocet, & iniuriæ re-
stitutionem ac reparationem
poscat, iurans, se pro ducēis
coronatis nolletalem iniuriā
perpeti, aut ampliùs, aut mal-
le ducentos perdidisse coro-
natos, quā talem pertulisse
iniuriam: post † tale iuramē-
tum præstitū, non poterit in-
iurians minori pœna puniri,
quā pro iuramēto iniuriati,
idque secundum nonnul-
los: licet in tali æstimatione
plerunq; iudicis taxatio attē-
datur, vt Iudex vel tanti Reū
condemnet, quanti iniuriam
passus æstimauerit, vel mino-
ris, prout ei visum fuerit. §.
pœna autem. Institu. de iniu-
riis. Iacobus de Bellouisu in
sua solenni practica iudicia-
ria,

ri
Q
A
te
De
1 Ini
uoc
2 Inu
cri
3 Inu
rti
4 Inc
tur
5 Inu
qua
7 Inu
alte
8 Ini
tur,
9 Ioc
iuri
11 Re
bi,
tion
Syn
tre
clis
com
14 In
scum
15 Qu
16 De
pun
17 Can

ria, in materiis criminalibus:
Quis taxabit iniurias &c. &
Angel. Aret. in d. §. pœna au-
tem. Instit. de iniur.

De iniuriis verborum.

C A P. CXXXVI.

S V M M A E.

- 1 Iniurians verbis, cogitur ad reuocationem & reparationem.
- 2 Iniurians ex caussa in iudicio, crimine vacat.
- 3 Iniuriam non facit, qui iure suo vititur.
- 4 Incuria verbis variè committitur. & nu. 6. 13.
- 5 Iniuria nō minus absenti dicitur quàm presenti.
- 7 Iniuria verbalis fit leuior ex alterius pronocatione.
- 8 Iniuria verbalis non committitur, nisi animo iniuriadi cupido
- 9 Loci & leuia scommata nulli iniuriantur. & nu. 10. 12.
- 11 Reparatio iniuriarum fit verbis, id est, reuocatione, peregrinatione, honorabili emēda, eleemosynarum largitione, fenestris vitreis, impendis & donariis Ecclesiasticis, multctis pecuniariis compensatione.
- 14 Atque reparationem non exposcunt, sed assecuritatem.
- 15 Que verba sint hic blasphemia.
- 16 De verbis blasphemis, rara est punitio.
- 17 Canones Ecclesiastici nulla ver

- 18 Potior est misericordia, quàm victima.
- 19 Iniuriarum causa quando & quomodo cesset. & nu. 20. 21. 23. 24.
- 22 Ex caussa iniuriadi dissimulans, non perdit iniuriarum actionē.
- 25 Sortilegi furem cōmonstrantes, magis quàm iniuriantur.

INIVRIA autem verborum ita punitur, vt quisquis alteri iniuriam verbis infert † extra iudiciū vel iustitiam (etiam si vera diceret, l. vnica, & ibi nota. C. de famos. libel. & in l. eum qui. ff. de iniur. is (inquam) iniuriator punitendus est reparatione famæ, & eandem iniuriam reuocare tenetur ad discretionem Iudicis: modò iniuriatus obiecta verba iniuriatoria ad animum suum reuocet, agrè ferat, & ob ea sese conturbet. l. j. §. iniuriam autem fieri. ff. de iniur. l. si non es. C. cod. titul. de iniuriis. & §. iniuria autem committitur. Institutio. de iniuriis. Dixi extra iudicium vel iustitiam: Nam si † quis alteri vera inferat in iustitia, atque talia verba dicat, quæ caussa suæ proponendæ aut defendendæ seruiant, ea quidem obiecta procul ab

omni iniuria censenda sunt, potissimum si expressè protestetur, se ea neutiquam dicere animo iniuriandi, sed tantum vt per ea causam suam probet, confirmet, & defendat, l. si quidem, C. de iniur. l. si quis de libertate. ff. eod. de iniur. & l. si tibi, C. de libera. causis.

3 Namque non videtur iniuriam facere, qui iure suo vititur, & ordinaria actione experitur, l. factum. §. non videtur, & l. nullus, ff. de reg. iur. & capitulum Ecclesia. extra, de elect. iuris enim executio non habet iniuriam, l. iniuriam, ff. de iniur. Huius & eleganter & distinctè meminit Dominus Oldradus, omnium ætatis suæ iurisperitorum primas tenens, in suis celeberrimis consiliis, consilio liiij. incipiente, Consuevit dubitari, an dicens alicui verbum contumeliosum, quod tamen est verum, teneatur actione iniuriarum, &c. quod quidem consilium in materia iniuriarum scitu ac notatu dignum est, potissimum aduocatis ac causidicis omnibus nimium loquacibus, plurima nonnunquam scommata atque iniuriosa in suis scriptis ac dictis effutièntibus, ob hanc (vt aiunt) causam, vt sese per talia dicta ab iniuriis excusent & defendant. Iniuria quoque verbis committitur, quoties al-

ri sua naturæ vitia exprobratur: veluti si quis dicat, vah tu spurie, tu nothe, tu gibbosa, tu loripes, tu lusce, tu monocule, tu strabo, tu cæce, & his similia. Bartol. in l. eum, qui nocentem. ff. de iniur. vbi tamen vititur distinctione, de spuris, nothis, & mitratis (quibus vult licere sua vitia obiici) & de aliis vitiosis, quibus non licet citra iniuriam illorū vitia obiici. Illa enim nouisse ad rempub. pertinet: hæc verò minimè, vt ibi. In dictis etiam iniuriandi modis nihil refert, an iniuriatoria verba in præsentia iniuriati protuleris, an in ipsius absentia, lege, item apud Labeonem. §. cõuitium autem, ff. de iniuriis. & lege, si quidem. C. eod. de iniuriis. Tantum enim peccat, qui absens rodit & mordet (imò etiam aliquantò nocentiùs) quam qui præsens lædit. Præterea, qui alteri impingit mendacia, dicendo, Tu mentiris, is certè iniuriatur. Bartol. in dicta l. item apud Labeonem. §. ait prætor. ff. de iniur. & famos. libel. nisi ipse prior grauius iniuriatus, ac ad hoc conuictiorum tallionem prior prouocatus fuisset: aut talia obiecta fuissent, quæ nominis ac famæ suæ causam grauius læderent. In hoc enim casu ferè fit, vt quis ex bile, &

& commoto animo, alterum
audacter in os mentiri dicat:
atque hæc quidem iniuria ver-
balis si sit reciproca, & qua al-
ter alterum offendit, nequa-
quam punienda est, modò to-
lerabiles, & nō enormes sint
iniuriæ, vt notat Bartol. in l.
quæ omnia, versicul. sed & si
aduersarius. ff. de procurato.
Sed quid si dicat: Tu mētiris
saluo honore tuo, salua reue-
rentia tua: quæritur, an tunc
sit iniuria? Bar. in l. si quis ex
traneus, in princ. ff. de acqui-
hæred. sustinet affirmatiuam
partem: quia verbum iniurio-
sum præcedens declarat se al-
terius honori non consulere:
ideò duo pugnantia coniungit,
& quòd nullā habeat vo-
luntatem ipsius seruandi ho-
norem aut reuerentiam, vt l.
si non conuitij. C. de iniur. Di-
ctum quoque est suprā, tū nō
animo iniuriā dixerit: quā-
do quidem nunquam iniuria
verbalis cōmittitur, nisi ver-
ba animo ac proposito iniu-
riandi prolata fuerint, atq; ta-
lia sint, vt iniuriatus ea iniq-
tulerit, adeò vt ex iis contur-
betur. Nam si ioco ac riden-
do tantum prolata fuissent,
tum ea verba nullo modo
pro iniuria interpretanda es-
sent. l. illud. §. sanè, versicul.
quare. ff. de iniur. l. obligatio-
num substantia, §. si cum ibi
not. ff. de actionibus & obli-

gat. voluntate enim & propo-
sitis distinguuntur maleficia
l. quæ iniuriæ. ad exordium.
ff. de fur. & cap. cum volunta-
te. ext. de senten. excommun-
Neque item scommata, aut
leuia festiuā que dicitur sunt
proprie iniuriæ æstimanda,
nisi talia sint vt mordeant, la-
cerent, & is in quem ingerun-
tur, ob ea pudeat, confunda-
tur, & ipsius nomen, & fama
lædatur. Reparatio autem in-
iuriarum (qua iniuriantes pu-
niendos esse diximus) fit mul-
tifariam, aut verbis, aut pere-
grinatione, aut honorabili
emēda, aut elemosynarum
elargitione, fenestris vitreis,
aliisque impensis ac donariis
Ecclesiasticis, & similibus
emendationibus. Item mul-
tis pecuniariis, compensatio-
ne reali, hoc est, vt qui animū
& famam læserit, eandem le-
sionem pecunia & munere
penset, atque hæc omnia ad
arbitrium & prudentiam lu-
dicis. Porro generalia quæ-
dam, veluti non totus religio-
sus es, præstaret te meliorem
esse, is es quem populus te iu-
dicat, tu es qualis es, tu à tuo
ingenio non dissides, nec de-
generas, & similia, sine vlla
vitij, ac sceleris expressa no-
menclatura: ea (inquam) di-
cteria nullam iniuriā pariūt,
nec talia sunt, vt eorum gra-
tia quisquam se mouere, aut

sibi iniquè ascribere debeat.

Verbalis item comminatio

13 t̄censenda est hic etiam iniuria, maximè cum illa comminatio periculosa sit, & talis, ut non immeritò timèda sit comminato nēpe vel ob horrendas ac graues minas, vel ob qualitatem & malitiā cōminantis, vel ob qualitatem & nequitiam suorū vel parētum, vel amicorum, quos ob minas illatas & ob famosam malitiam metuet, ne minas

24 te compleāt, & præstēt. † Ex tamen, qualesquales minæ sunt, & qualiscunque comminator fuerit cū suis, non sunt tamen tales, ut reparationem exposcant de minarum iniurijs: sed tamen tantum valēt, ut comminatorem cogant ad præstandam assecurationem & fidem, de non implēdis mi-

15 nis. Blasphemia † verò omnis pro iniuria quoque æstimanda est. Hic autem blasphemiam intelligo, quando alicui mala ac diras imprecamur, veluti, Precor tibi crucem ac farcā: velim te suspensum: videbo te aliquando in rotam abreptum, &c. tamen de iis iura

26 nullam aut † rarò punitionē decernūt: quòd ea nihil aliud sint quàm leuia & futilia verba, quæ non admodum grauius alterum lædunt. Quocirca etiā si is taliter iniuriatus impingeret iniurianti ala-

pam, atque simul ex commotione aliud conuitium regeret, is cædens vtcunque excusandus esset, ac certè leuius puniendus. † Cantones (quibus etiam subseruiunt cōfessarij) in his nullam punitionem statuunt: imò suadent & volunt, huiusmodi iniurias illico ob amorem Christi esse remittendas, & ad fraternam reconciliationem redeundū, quòd hinc multum lueri accedat animis, quòdque sit elemosynarū species maxima.

18 Deinde, † quòd Deo gratior, ac potior sit misericordia, quàm victima: & melior spiritalis seu cordis, quàm corporis siue pecuniæ elemosyna, cap. & qui, cap. tria & cap. duæ, 45. distinct. Atque hinc Iudices magnam dant operam, ut omnes huiusmodi iniurias placent, & sopitas reddant, maximè quum tantum sint verbales, potius quàm ut earum gratia lites incant, & discordiis scindantur: atque istud verè est christianum Iudicè agere. Cæterum hic notandum est, tribus modis cessare causam iniuriarum, ex quibus nulli fas est alterum coram Iudice iniurium illatarum, reum peragere: nempe iniuriarum remissione, iniuriarum dissimulatione, & signis & indicijs, iniuriæ remissæ testibus, hoc est, fam-

mil

19 miliari conuersione. Re-
 missione autem perit iniu-
 riarum actio, quoties ob pre-
 ces & intercessionēs iniurian-
 tis, iniuriatus iniurianti con-
 donauit ac remisit, ca. si illic,
 xxij. q. iij. & ibi glos. in ver.
 Recidiuo. Dissimulatione
 20 tverò perit actio, quoties vl-
 tra diem & annum differt in-
 iuriantem coram iudice ac-
 cersere, §. si. Instit. de iniuriis.
 & ibi glos. & scrib. Signis &
 21 iudiciis verò, iniuriarū factio
 perit, quando iniuriatus iniu-
 riantem comitet & amicē sa-
 lutat, ex osculatur, eo familia-
 riter utitur, colloquitur, cum
 eo motu proprio comedit
 aut potitat sine protestatio-
 ne, ac omnia amicitiae & pa-
 cis reconciliatae signa decla-
 rat. hic modus à Doc. citatur:
 mihi tamen videtur partim
 sapere Christum, ex cuius ius-
 su non solum charitatis si-
 gna, sed ipsammet charitatē
 & perpetuam amicitiam de-
 22 bemus proximo. Dixi motu
 proprio comedere aut pota-
 uerit: quia si iniuriatus cum
 iniuriante vsquam comede-
 rit, vbi simul ambo inuitati
 fuerant: tum ob necessitatem
 & honoris rationem esse in-
 iuriato iniuria dissimulanda,
 & cum iniuriante simul pran-
 dendū aut cenandū esset, vel
 saltē prādere aut cenare pos-
 set, citra tamen suae iniuriarū

causae detrimētū aut perditio-
 nem, vt habēt Ioā. Fab. & An-
 ge. Aret. in §. hāc actio. Insti.
 de iniuriis. Sunt qui dicūt, tū
 23 quoq; iniuriato perire iniu-
 riarum actionē, quādo iniu-
 riās eodē loco, vbi iniuriatio
 contigit, dixit se iniuriarum
 poenitere, adeò vt eodem loco
 & tempore illatam iniuriam
 reuocet, & se malè dixisse pro-
 24 clamet. Actio t quoq; iniuria
 rum perit, quoties Iniuriatus
 intermoritur: Nec heredibus
 tūc relinquitur de eadem in-
 iuria agendi actio, nisi proces-
 sus prius per iniuriatum in-
 tentatus fuisset, & lis conte-
 stata fuisset, l. si eum. §. qui in
 iuriarum. ff. si quis cautionib.
 & l. iniuriarum actio. ff. de in-
 25 iuriis, & famos. libel. t Astro-
 logus aut sortilegus, qui ex
 arte sua, aut ex dæmonis in-
 dicio furem monstrat, is
 nullam iniuriā committit (vt
 multi autumant) sed multò
 grauius peccat. Nam ob eam
 superstitionem aut sortile-
 gium, puniendus est corpo-
 raliter, l. item apud Labeo-
 nem. §. si quis Astrologus. ff.
 de iniur. & l. nemo, C. de ma-
 lesi. & mathe.

De iniuriis factorum.

CAP. CXXXVII.

S V M M A E.

Iniuria factorum quomodo fiat;

C. m. 2. 3. 6. 7. 8. 9.

E 4

- 4 In iuriarum per facta emenda,
sunt iuxta singularum ciuita-
tum constituta.
- 5 Euaginato cultro petens aut ci-
uem Gandensem, aut ciuem Bru-
gensem, mulctatur 60. li. Paris.
- 10 Actio iniuriarū cōceditur &
iniuriato, & iniuriati amicis.
- 11 Tot sunt iniuria reparanda, quot
fuerint iniuriantes.
- 12 In iniurijs non obligantur per-
sona ab iniuriato prouocata, im-
puberes & furiosi, potando ad-
modum ebrj, dormientes, iocan-
tes, & ridentes tantum, falsè mo-
nentes tantum, cognati, & affi-
nes, ignoranter iniuriantes, vo-
lenti, & dissimulanti.
- 13 Iuris executio non habet iniu-
riam.
- 14 Non inferitur iniuria, nisi ani-
mo maligno.
- 15 Omne malum presumitur ani-
mo malo perpetratum.
- 16 Mali facti suspicio ex malo ani-
mo, fallit in consanguineis, & in
matrimonio.
- 17 Iniuriarum alie enormes, id est,
que fiunt cum lesione corporali,
alie leues & c.
- 18 Iudicem suum cadens, aut capi-
taneo grauius iniurians, punie-
ndus est corporaliter.
- 19 Enormitas iniurie perpenditur
ex qualitate temporis, loci, &
personarum.

INIURIAM fa-
ctis, multis mo-
lis fieri conspici-
mus: nempe quā

alter alterius conuellit & tra-
hit pileum, caputium, aut cap-
pam: is enim non leuius of-
fendit & peccat, quā si eun-
dem capite, citra læsionem
corriperet, l. j. & l. sed est, ff.
de iniur. §. iniuria autem, In-
stit. eod. de iniur. Item iniu-
riam facit, qui alteri minat-
ur gestibus, quasi lapidem,
baculum, cultrum, aut simi-
lia arma in eum vibraturus,
etiā si minas opere non com-
pleuerit: ideoque de talibus
minarum terroribus punien-
dus, l. item apud Labeonem,
§. si quis pulsatus, ff. de iniu-
rijs. Si verò cæciderit, iacta-
uerit, & læserit, de verbere il-
lo & contactu, supplicium fe-
rat oportet, l. j. §. iniuriam au-
tem, ff. de iniur. & §. iniu-
ria autem committitur, In-
stit. eodem titulo de iniurijs.
Qualia autem sint iniuria-
rum per facta, supplicia &
emendæ, ea petēda sunt è sin-
gularum ciuitatum constitu-
tionibus. Nam singulis penè
locis, de his iniurijs punien-
dis, suæ constitutæ sunt ordi-
nationes. Iuxta priuilegia au-
tem Comitum Philippi El-
zatiij, & Guidonis, quisquis
cultrum euaginat animo fu-
rioso in ciuem Gandensem,
aut Brugensem, is mulctan-
dus est lx. libris Paris, etiam
si manum temperans ipsum
nō cæciderit. Quisquis item
alter

- 6 † alterum in ius, vel ad tribunal vocauerit sine iusta ac rationabili, sed vexandi causa, is iniuriam committit, d. l. j. & iniuriatū actio, §. si quis per iniuriam, ff. de iniur. Itē, 12
- 7 qui † debitum ab altero reposcit, quod nō debuit. Item
- 8 † qui prohibet mea pecora depascere in communi prato. Præterea, qui in vicini
- 9 † aut alterius domū aut fundum stercora mittit, simum, aut alios padores & fordes, l. si inferiorum, ff. de iniuriis.
- 10 Porro actio † iniuriarum cōceditur, non tantū ipsi iniuriato, sed etiam iniuriati amicis, parentibus, heris, præceptoribus, & dominis, & marito de iniuria vxoris: Sponso pro spōsa: Abbati pro monacho: & his similibus, l. j. in fin. cum seq. & l. itē apud Labeonem, §. sponsum quoque, ff. de iniur. l. ij. C. eod. titul. & §. patitur, cum seq. In situ. de iniur. & ibi Angel. Areti. In quibus, altero (scilicet inferiori) iniuriam remittente, remanet tamen alteri (scilicet superiori) eiusdem iniuriae actio. Et si † plures fuerint iniuriantes, singuli ad iniuriarum reparationem obligantur. Tot enim sunt iniuriarum, quot sunt personæ iniuriantes. Et si vnus omnium pro se illatam iniuriam depēderet, non est quod ceteri se

absolutos ab eadem iniuria porent: quum omnes ex æquo ad iniuriam eandē refarcendam obligati sint, l. si plures, ad fin. ff. de iniur. In iniuriis tñō obligantur personæ iniuriantes, quando ipsi iniuriati eundem iniuriantē ad iniurias proferēdas prouocarūt, & commouerunt. Ab iniuriis quoq; liberæ sunt variæ personæ, nempe, impuberes & furiosi, qui nulli iniuriari valent, l. illud, §. sanē, ff. de iniur. quia doli mali capaces nō sunt. Nanque hi pati iniuriam solent, non facere: cū iniuria ex affectu facientis consistat. Potatores quoque egregiē poti, ab iniuriis (potissimū verbalibus) excusandi sunt: quum quid effutiant, nesciant, vt testatur hīce in partibus ipsa (proh dolor) quotidiana experientia: quia tales non sunt domini sui, sicut nec furiosi, quibus æquiparatur, vt not. in Auth. quib. mod. natur. effice legi. §. illud quoque, colla. vj. super verb. vehemētius, l. omne delictū, §. per vinū, ff. de re milita. l. respiciendum, §. delinquunt, ff. de pcc. Idem censendum de dormiētibus, qui cū non habeant animū, nō possunt facere iniuriam, l. illud, ff. de iniur. Itē omnes qui iniuriam toco. & ridendo proferunt, d. l. illud, §. sanē, ad fin.

ff. de iniur. vel eo animo, vt
 doceant, moneant, & alterius
 vitia corrigant: nisi hic iocus
 æquo frequentior cōtingeret,
 & admonitio æquo esset seu
 rior: item excusantur ab iniu-
 riæ illatione cognati omnes,
 propinqui, & proximè affi-
 nes, qui liberius aliquantò in
 inuicem distant. Itē qui in-
 iuriam faciunt ex mādato iu-
 diciali, strictim & fortiter ius
 secundū ius exequēdo, excu-
 santur ratiōe officij, vt si quis
 in magistratu cōstitutus quid
 exequitur, vel paulò durius
 quem alloquitur, siue iubet
 incarcerationi, nō videtur hoc fa-
 cere causa iniurie. Iuris tēnim
 executio nō habet iniuriam,
 l. iniuriarum actio, ff. de iniu. 15
 Ab iniuria similiter excusan-
 tur, qui alteri iniuriā inferūt
 ob gratiā sui Principis (tamet
 si hoc parū christianum redo-
 leat) aut certē suæ venerandę
 reip. gratia. Excusantur itē,
 qui ignorāter iniuriā faciunt
 veluti quū iuuenis quispiam
 iuuēculam adoritur, dissolu-
 tis amictū vestibus (aliōqui ta-
 men honestam) & eam cōpri-
 mit, putans eam ob vestiū le-
 uitatē & loci suspiciōē esse
 meretriculā, l. itē apud Labeo-
 nē, §. si quis virgines, ff. de in-
 iu. 14 Nulli infertur factio iniu-
 ria, qui eam sibi nec ascribit,
 nec eā reparari cupit, Volēti
 enim non fit iniuria, d. l. j. §.

vsque adeo, ff. de iniu. & scienti-
 ti, de reg. iur. lib. vj. & l. nemo
 fraudare, ff. de regu. iur. & ibi
 Philip. Decius. Attamen si ea
 iniuria propalam facta esset
 etiam remittenti, aut per iu-
 stitiam persequi nolēti, fiscus
 nihil remittet, sed. ex officio
 procedet pro iure suo, & pro
 interesse publico seu iustitię,
 vt no. Bar. i. d. l. j. §. vsque adeo
 per l. qui cœtu, §. qui vocantē,
 ff. de vi pub. Hic enim scien-
 dum est, in quocunq; iniuria-
 rum genere facta est iniuria,
 ius perpetuò præsumit eam
 iniuriam malo animo factā
 esse, studio, & voluntate ma-
 ligna: quod omnis iniuria
 per se mala sit & detestabi-
 lis, Sicut tōmne malum præ-
 sumitur ex malo animo po-
 tius commissum, quā aut
 ex ignorantia, aut studio bo-
 no. Fallit hoc tamen in per-
 sonis sanguinis propagine
 coniūctis, inter quas nulla
 habenda est iniuriarum sus-
 spicio. Fallit quoq; inter ma-
 ritum & vxorem, inter quos
 quoque (quod duo sint in car-
 ne vna. Genesis ij. cap.) nulla
 iniuriarū cadit suspicio. In-
 iuriarum t̄ autem quæ factio
 peraguntur, alię enormes
 sunt, alię leuiiores. Enormes
 seu atroces sunt, quæ sunt
 simul cum effusione sangui-
 nis abundantia, ita vt offensus
 magnopere egeat curatione
 laxā

laxā
 iniu-
 riam
 facta
 rui
 arro-
 iuri-
 ciari
 aut
 Con-
 Sacc-
 cien-
 18 qui-
 gere
 gno-
 liter-
 pita-
 tur.
 iniu-
 tem-
 nēp-
 dieb-
 sole-
 sacr-
 tior-
 In o-
 for-
 In d-
 Pri-
 in p-
 ris,
 mi-
 l. Pr-
 ris,
 §. at-
 19 de i-
 iuri-
 tem-
 aut
 euu-

lacionis, per emplaftra & inunctiones, atque alia chirurgorum ac medicorum officia: aut si inhumaniter contusus ac caesus sit fastibus. §. atrox. Insti. de iniu. Aut si iniuria illata sit personis iudicariis, ac publicis officariis, aut aliquibus è Senatu vel Concilio, aut Episcopis aut Sacerdotibus ad sacrificia facienda vestitis, d. §. atrox. si

18 quispiam suo iudici impingeret alapam animo maligno, is puniendus esset capituliter: sicut & eques, qui suo capitaneo irreuerenter iniuriatur. Enormitas siue atrocitas iniuriæ quoque attenditur ex temporis vel loci qualitate, nempe si facta esset die Pasche, diebus Dominicis aut festis solemnibus, tempore summi sacri, aut tempore consecrationis in missa, aut in templo, in cœmeterio, theatro, vel in foro, ut in plateis publicis, In domo senatoria, in curia Principis, in consistorio, aut in presentia Iudicis, Prætoris, Magistratus, aut alio simili tempore & loco vetitis, l. Prator. §. atrocem. l. vulneris, & l. sed est. ff. de iniur. & §. atrox, Institu. eodem titul.

19 de iniu. Atrocem t̄ autem iniuriam aut pro personæ, aut temporis vel loci qualitate, aut re ipsa fieri iam perspicuum est, hoc est, vel ex fa-

cto, vel ex loco, vel ex tempore, vel ex persona, adeò vt ex his facile colligi & intelligi posset, quæ dicantur leues iniuriæ, & quæ atroces.

De iniuriis per scripta.

CAP. CXXXVIII.

SVMMARIE.

- 1 *Scriptorum iniuria fit in malitiosa compositione, cantilenis, libelli, famosis, rhythmis, actionibus, inuectiuis publicis.*
- 2 *Maledica lingua ferro nocentior.*
- 3 *Scripto non minus iniuriam facit permissor, quam scriptor.*
- 4 *Scriptorum iniuria per quosuis accusanda.*

SCRIPTIS
verò non rarò
fit alteri iniuria, quoties scilicet dolosè ac

malitiosè componuntur, t̄ ac scribuntur cantilenæ, rhythmis, libelli, comœdiolæ, aut actiunculæ publicæ: quibus alterius laceratur nomen, & fama: idque totum præter æquum & verum: de quo criminè supra quoque dictum est, in ca. cxxv. De diffamatione per libellos, v. h. quanta hinc impunita scribèdi ac inuehendi libertas? Vtinã ab hinc multis annis

annis ea per Principes fuisset
coërcita, melius credo succes-
sissent res humana: vt quoq;
non minus veraciter, quàm
prolixè nobis commonstrat
D. Eras. in verè aureo suo li-
bello, cui titu. præscripsit, Lin-
gua: in quo acerrimè in laxas
eàsque perniciosas linguæ ha-
benas inuehitur, & damnat.

Quod idem quoque fecit in
symbolo suo, famosos, quos
que libellos damnans, & exe-
crans: vt qui non minus inno-
centes sæpe lædant, lapident,
& stricto calamo perimant,

2 † Imò aliquando crudelius, &
nocentius, quàm si gladio cõ-
ficerent: est enim maledica
lingua, & famosus libellus,

3 † quouis ferro nocentior, &
aspide quauis formidolosior.
In hac quoque scriptorū iniu-
ria, nil refert, an quis ipse-
met tale carmen, historiam,
aut librum ad alterius infamiam
scripserit, ediderit: an
per alios scribi, edi, aut publi-
cè diuendi curauerit, aut ipse
vendiderit. Neque refert, an
suo præscripto nomine edide-
rit, an alieno. Imò nil refert,
an nomen ipsius expresserit
in quem inuehitur & scribit:
an illud suppresserit: modò
talis sit scriptura, ex qua alte-
rius infamia per se nascatur,
& ad alterius notitiam perue-
nire possit. Hæc autem scri-
ptorum † & famosorū libel-

lorum iniuria, per quoslibet
accusari, & ad iudicem tradu-
ci potest. Nam ob eã de iure
imponenda esset pœna capi-
talis, l. vnica. C. de famos. lib.

De iniuriis per gestus.

CAP. CXXXIX.

S V M M A E.

1 *Iniuria gestuum fit nutibus, si-
gnis, indicibus, commonstrationi-
bus, imprecatoris signis, distor-
tionibus, inuestitionibus, abusi-
sibus.*

EST V item
aliquando † fit
iniuria, veluti
si quis vtatur
vestelugubri,
vel squallida ad iniuriam ali-
cuius: vel barbam, capillòs-
que demittat, vel aliò qui fa-
ciem quis mutet, siue lin-
guam in contumeliam alicu-
ius exerat, aut oculos distor-
queat, infortunia indicibus ex-
probret, malam crucem nu-
tu aliquo & indicio ventu-
ram, aut dignam common-
strer: aut religiosorum vesti-
bus, in ordinum infamiam
aburatur: aut similia quedam
contumeliosus signis obicit
& exprobret, quæ quidè pu-
nienda venit discretionè iu-
dicis. Et in hac quoque requi-
ritur, quòd actor probet reū
animo iniuriandi fecisse: in
aliis

aliis
rum
poni
deli-
mo

D

1 La si
cum
2 La si
in al
3 La si
tione
est ar
dicor
4 Cont
post a

1
cto,
alia
rur
est e
lis,
lati
lati
his
que
te p
2 uio
in a
eòq;
den

aliis enim speciebus iniuriarum regulariter probatio imponitur reo, sed negatiuè, videlicet vt probet se non animo iniuriandi fecisse.

De læsione & mutilatione.

CAP. CXL.

SVMMAE.

- 1 Læsiō fit verbis, & verberibus, cum & sine mutilatione.
- 2 Læsiō faciei grauior est, quàm in alia corporis parte.
- 3 Læsiō cum mutilatione, dislocatione, diffiguratione, puniēda est arbitrariè ad iuramentū medicorum, aut chirurgorum.
- 4 Contusio non est vulneratio, nisi post apertionem.

LAESIO bifariam discriminatur, + nēpe verbis, & sine verbis: sed factō, verberibus, atque simili alia corporali læsione, quam rursus bifariam scindimus: est enim talis læsiō corporalis, aut coniuncta cum mutilatione, aut sine omni mutilatione facta. Atq; de singulis his læsionibus variæ sunt vbi que cōstitutæ leges, & impostæ pœnæ. Læsiō in facie grauior est & enormior, quàm in alia quauis corporis parte: eōq; dupla mltæ etiam condemnari solet. l. Prætor. ad fi.

l. vulneris. ff. de iniuriis. & atroc. vers. nonnunquam. In situ. eod. tit. de iniur. Si verò tam fuerit tenormis ac atrox læsiō, vt aut mutilationem, aut dislocationem, aut diffigurationē pariat: multò grauius tumpunienda erit ad discretionem ac arbitrium iudicis: qui hac in re vtetur medicorum ac chirurgorū consilio: quibus iurantibus in arte credendum ac standū proculdubio est. c. significasti. §. j. & ij. ext. de homicid. vbi Panor. Io. Andr. & Feli. l. semel. C. de re mili. lib. xij. Porrò omnis contusio, quæ in tumorem erumpit, non est, vt vulneratio, puniēda: nisi talis sit ac tam enormis, vt tumor ille in vlnus per apertionem & scissuram chirurgi necessariò ducēdus sit: atque eo casu cōtusio talis pro vulneratione damnāda erit. l. Prætor. ad fi. & ibi Bar. & sequaces. ff. de iniu. elegāter D. Nic. Boër. in suis decis. aureis. q. cccxxij.

De correctione.

CAP. CXLI.

SVMMAE.

Castigans filium, pupillum, vxorem, consanguineum, nepotem, famulū, ancillam, discipulum, vel suum subditum, non peccat, si castigandi limitem non transiit.

Nimis

- 2 *Nimium inhumaniter corrigens, puniendus est arbitrio Iudicis.*
- 3 *Inferioris non conceditur ius castigandi superiores.*
- 4 *Iniuriam filiorum in parentes, magistratus ipse subinde corrigit*
- 5 *Iura marito humanam tantum castigationem vxoris permittunt.*
- 6 *Vxorem enormiter castigans, à magistratu puniendus.*

- C**ONTINGIT sæpenu-
mero lesionem fieri
corporalem in
castigandis suis
subditis: quã
tamen nõ dicimus perpetuò
coniunctam esse cum iniuria:
imò hanc raro iniuriam vo-
camus, sed potius virtutẽ ac
salutarem (licet acrem) ad bo-
nos mores, & ad honestam
disciplinam, correptionem.
- 1 In hac igitur † castigatione hoc notandum est, Si pater filium verbis, ac verberibus acriter corripiat, & cædat, etiã ad sanguinis profluxionem: aut tutor, pupillum: aut maritus, vxorem: consanguineus, cõsanguineum: aut auus, nepotẽ: aut herus ac dominus, famulum siue seruũ: aut ma-
trona, ancillam: aut ludi ma-
gister, discipulum: aut quiuis superior, suum subditum, eo animo tãtum, vt de admissis supplicium sumat, vt ipsum corripat & emendet, vt ipsum denique ab omni scelere, & pec-

candi effrænata libidine coë-
ceat: & hoc modo ad virtutis
viam, & ad obedientiam aspe-
ris stimulis instiget, is certè
corrector talis, nullam corre-
cto iniuriam facit, sed virtu-
tis materiam supeditat, &
animi vitiis salubriter mede-
tur, l. iij. & ibi Bal. C. de patr.
potesta. c. sicut alterius. vij. q.
j. iuncta glot. in verb. iudica.
ri. l. congruit. §. furiosi. & ibi
Bald. ff. de offic. præsid. l. ser-
ui & filij. ff. de fart. l. respiciẽ-
dum. §. furta domestica. ff. de
pœnis. l. prætor. §. præterea.
ff. de iniur. & §. fin. Institu. de
his, qui sunt sui vel alieni iur.
& l. ij. §. fin. ff. eod. tit. de his,
qui sunt sui vel alieni iuris.
cap. duo ista nomina. xxiiij. q.
iiij. Nisi certè sub castigatio-
nis titulo, modum, & casti-
gandi licitos limites enormi-
ter excederet, atque furore
percussus, suum subditum perde-
ret potius, quàm corrigeret.
In quo casu, iudici † diligen-
ter examinãda esset ea corre-
ctionis ratio, modus, & enor-
mitas, vt hinc iustam de illa-
ta iniuria censuram ferret. Et
quanuis correctionis † ius dic-
imus esse superiori in infe-
riorem, natura tamen secus
fieri denegat: nõ enim æquũ
est, vt filio ius competat casti-
gandi patrem, aut nepoti ius
concedatur castigandi auum
suũ. Quod tamen si aliquan-
do

do
ren
auis
nep
ob
uite
mad
difi
4 gift
relic
filio
iniur
5 ret.
pern
corro
vxor
aut p
dò e
& de
cede
lia m
xxij
iudic
vij. q.
† tunc
ret e
puni
à ma
mita
rix.

1 Bes
tia,
mus,

do sceleratè facere præsumere, tum licet patribus, ac auis suos subditos filios, & nepotes grauius cadere, & ob sceleratam malitiam grauius in eos paterna iure animaduertere: aut si ipsi ad hæc dissimularent, tum ipse Magisteratus† (ne tātum malum relinqueretur impunitum) de filiorum talium, ac nepotum iniuria acre supplicium sumeret. Sic† marito quoque iura permittunt castigationem & correctionem & punitionem vxoris, citra vllam multam, aut pœnam iudiciariam: modo ea correctio humana sit, & debitum modum non excedens: vxor enim de familia mariti est, cap. hec imago. xxiiij. quæst. v. & gl. in verb. iudicari, in cap. sicut alterius. vij. quæst. j. Si enim enormè scum punitione committeret excessum, castigandus ac puniendus esset ipse maritus à magistratu, propter enormitatem castigationis vxoris.

Dedamno pecu-
rio.

CAP. CXLII.

SVMMARIE.

1 Bestia lædens ex interna malitia, ipsa punienda est, non dominus, non famulus, nisi eam ser-

uare sibi velint.

2 Instigata per aliquem, tum solus instigator puniendus est restitutione omnium damnorum. & nume. 4. 6.

3 Bestia lædens ex incuria, aut malitia custodientis vel seruantis, tum ipse custodiens puniendus est, non dominus. & nu. 5.

4 Bestia si lædat aliam bestiam, an, & quæ inde sequatur pœna, & nume. 8.

5 Alens domi canem, veprem, aprum, vulpem, vrsum, leonem, lupum, aut similem feram lædentem alium, is dominus tenetur ad restitutionem damni.

6 Nulli licet alere bestias cum alterius detrimento.

7 Bestia post fugam à domino lædens, dominum à culpa liberat.

8 **L**IT vt non semper homo lædatur actualiter ab altero homine, sed potius per ipsius negligentiam, & incuriam, veluti si ipsius bestia alteri detrimentum vllum inferant. † In quo notandum est, si cuiuspiam equus, asinus, porcus, vacca, bos, canis, aut simile domesticum animal, alteri ex propria naturali malitia, & non ex alicuius instigatione damnum inferret, læderet, aut etiam occideret, is animantis lædentis possessor nullo modo in culpam caderet.

caderet, nec puniendus esset, nisi ipsemet vellet. Nam eo casu deberet bestiam suam renuntiare, & reicere, daréque id quod nocuit, id est, id animal, quod noxiam commisit, aut certè multam læsionis ferre, & damnum illatum resarcire, aut æstimationem noxiæ offerre, l. j. in princip. ff. si quadrupes paup. fecisse dic. & §. j. Institut. eo. tit. Dixi citra alterius instigationem, & ex propria, & vltronea malitia. Nam si animalia & bestia alteri vim, aut damnum, aut læsionem, aut mortem inferret, ex alicuius instigatione, is instigator Reus esset omnium danorum, læsionis, & torius criminis, nec absolueretur sola nudaque animalis & bestia renuntiatione. Sicuti dicendum est, si canis, † aut similis alia quævis bestia concredita fuisset, & ad seruandum & custodiendum seruo tradita, isque seruus eundem canem aut vltro solueret, & ex malitia effugere sineret aut certè ob famuli crassam incuriam effugeret, tumque alium læderet, is seruus tunc aut sua malitia, aut incuria in culpa esset, & nullo modo dominus, aut possessor, d. l. j. §. ait Pretor. & §. sed & si canis. Si verò † is canis per alterum commotus, & instigatus fuisset, adeoque

tum fureret, vt à seruo contineri non posset, tum & dominus & seruus extra omnem culpam essent, & damnandus ipse instigator, d. l. j. §. sed & si canis. versicul. sed & si instigatu. Similiter censendum † est de hippocomis & equorum institutoribus, & iis seruis, qui dominorum suorum equos in stadiis ad cursuram arte edocent, aut ad aquandos ducunt: hic enim si quid incommodi ab equis nascatur per incuriam seruorum, aut ipsorum malitiam, damnandi sunt ipsi famuli, & non domini, l. fina. ff. ad leg. Aquil. Si verò † incommodum contingat ex alterius instigatione, tum instigator ipse condemnandus fuerit (vti prædictum est.) Ad hunc modum † si equus tuus equum meum, aut aliam bestiam meam irritauerit, commouerit, adeo vt ex hac commotione equus meus tuum læderet, aut occideret, aut etiam aliorum bestias ob hoc læderet, aut occideret; In hoc casu, omne damnum tibi ferendum esset, & resarciendum etiam damnum alterius, & non mihi, nisi certè damnum esset tantum, vt equum tuum reicere malis, & renuntiare: quia renuntiatione tum absolui, & expurgari posses. Quod autè ego non essem in culpa

De damno per eiecta.

CAP. CXLIII.

SVMMAE.

culpa, caussa est, quod primū
malum atq; ratio læsionis &
damni primaria, profecta sit
ab equo tuo, & non à meo. Si
autem ignoretur, vtrius be-
stia alterā prior inuaserit, al-
tera tamen ab altera cōspici-
tur læsa, tum neuter domino-
rū in alterius culpā cadit:
sed vtriusque sua sunt ferenda
incommoda. Porro † si quis do-
mi suę aleret canem, verrem,
aprū, vulpem, vrsū, leonē,
lupū, aut similem ferā bestiā,
que alteri esset incommodo;
aut certē morderet, aut læde-
ret: tum is possessor damnā-
dus esset ad reparatiōem da-
mnorū ad discretionem Iudi-
cis: nulli enim fas est huius-
modi † bestias in detrimētū
alterius, aut alere, aut conser-
uare, §. ceterū. Institū. eo. si
quadrupes pauperiem fecisse
dicatur. Si tamen † talis fera
bestia à me, aut tam procul, è
septis mei effugisset, vt nec
insequi possem, nec scire, quò
tandem fugisset, atq; interim
tamen ita elapsa alicui dānū
inferret, & læderet in eo casu
nullū mihi dānū reparandū
esset, vt qui omni culpa vacarē.
Cū enim à me procul fuge-
rat, tū mea esse desierat, & facta
est illius, qui eā aut capere
aut occidere poterit, d. l. j. §.
in bestiis, & §. ceterum. versū.
denique si vrsus. Instit. si qua-
drup. paup. fecisse dicatur.

- 1 Sordes eiciens in viam publicā
quibus transiētem offendit, pu-
niture duplo, in viam priuatam,
non est puniendus.
- 2 Inconsiderato eiectū lædens, &
occidēs aut lædens, & non occi-
dens puniretur, hic 50. aurei: hic
verò compensatione damnorū
dupla.
- 3 Eiectore nō comperito, damnantur
omnes in cubiculo presentes
- 4 Eiecta è cauponis, damno primò
sunt caupon.
- 5 Eiectio noxia semper imputan-
da illi, è cuius fenestris contigit.
- 6 Eiectorum damnā semper impu-
tāda sunt, aut dominis, aut heri-
dis, aut præceptoribus, aut con-
uatoribus, non seruis, domesticis,
discipulis, aut conuiuiis.

IQVIS è fe-
nestris suis, aut
ex ostiis suis,
aut alterius
sordes, lotiū,
stercora, aut alia quæuis eiice-
ret, aut immunda, aut noxia,
in plateam aut viam publi-
cam, † quibus pileum trans-
euntis, aut togam, aliāve
vestem laceret, contamine-
t, aut corrumpat, is transiens
ita læsus bono iure damni
sui reparationem duplam re-

poscere potest. Sed hæc dupla compensatio non addicetur, si via non fuisset publica, aut si prius serio, & sine fraude proclamasset, aquam eiciendam fugito, (vulgò.)

Gardel'eau. l. j. ad exordiū, ff. de his qui deicerunt, vel

effuderunt. Si quispiam in domo eieceret os, aut lignū, aut simile, quippiam non ex malitia, sed ex inaduerentia, in viam aut in plateam publicā, ex qua eiectione quispiā læderetur, & moreretur: tum is eiector condemnandus esset eiuliter multa quinquaginta aureorum. Si verò tantum læsio citra mortē secuta fuisset, tum eā læsionē duplo impendio omniū detrimentorū resarciat, oportet, d. l. j. in prin. Si autem in eadē domo

multi essent, nec sciretur quis eiecisset, tum omnes in domo præsentés in eandem multam & reparatiōē incidunt. Si tamen vnus omniū plenē & in solidum soluisset, reliqui liberi essent, & immunes à multa, l. i. §. fi. ad fi. cū duabus ll. seq. ff. de his, qui deiecer. vel effuder. Cæterum, si talis eiectionē cōtigisset in publicis cauponis, acœnopolis, tum solus caupo ac hospes in culpa esset, & ad reparatiōē damnandus: interim tamen actionē haberet idē damnū repetendi, & resarciēdi à suis

potoribus, & hospitibus, d. l. j. §. fi. verfic. sed is. Si præterea in eadē domo duæ essent diuersæ familiæ, atq; ea domus distincta esset in duas partes inhabitantium: tum ob eiectionem ledentem ea pars & familia damnanda esset ad damni reparatiōē, vnde cōstaret eiectionē esse factā, l. si verò. ff. de his qui deiecer. vel effuder. Sic t̄ ad superiorem modū, si aut cōuictor, aut discipulos, aut operarius quippiam eieceret, vnde aliquis damnū consequeretur, tum puniendus esset ad resarciendum damnū præceptor, herus, & dominus operarij operam conducens: sed ipsius interim seruetur resarciendi idem damnū à suo cōuictore, discipulo, aut operario.

De damnō generaliter.

C A P. CXLIIII.

S V M M A E.

Malitiose alteri damnū inferens, tenetur ad restitutionem omnium detrimentorum.

Ad damna consilium vel auxiliium conferens, punitur vt principalis.

N I G N E R E S.
t̄ quisquis alteri vllum in se fecerit detrimentum, aut damnū, in corpore, aut in rebus ac fructibus,

Etibus, idq; maliciose ex frau-
de, negligentia, siue directe,
siue indirecte, quocunq; mo-
do id faciat, is tenetur ad res-
torationem siue restauratio-
nem omnium damnorum &
detrimentorum. Atque adeo
2 † etiã omnes, qui ad hoc da-
mnũ vllum contulerunt sub-
sidium, consiliũ, & opem: aut
qui hoc ipsum facere manda-
uerunt, c. in nostra. & c. si cul-
pa tua. cum gl. ibidem, ext. de
iniur. & damno dato. Atq; in
hoc crimine sunt qui statuãt,
vt cõficientes in simplum, in-
ficiantes verò puniantur in
duplum.

De pace componenda.

CAP. CXLV.

SVMMA. AE.

- 1 Cuius cum parte laesa, permissa
est pacis compositio.
- 2 Vnicuique licet redimere sangui-
nem suum.
- 3 Iudicum est, suos ad reconcilia-
tionem mutuam compellere.
- 4 Iudex partes procaces ad Gisi-
lationem constringit.
- 5 Pace inter partes composita, In-
dici suum seruetur integrum.
- 6 Prætor Gandensis non agit in-
reum, nisi conquerente parte.
- 7 Post compositam inter partes, pa-
cem partiu. posteris ademptum
est ius querelæ.
- 8 Iudex ex audita partium pace
composita, criminis cõfessionem

arguit: ex qua ad punitionem
procedit.

- 9 Cauti mutuum pacis cõcordiam
Iudicem celant.
- 10 Pupillus paciscitur de morte pa-
tris per cõsensum tutorum, &c.
- 11 Faminis pacis reconcilianda fie-
dus adimicitur omnibus heredi-
bus, vel maximo numero stante
pro omnibus. Et quid de reconcili-
atione homicidij, nu. 12. 14.
- 13 Illegitimitas à parte matris in
Flandriam nunquam.

A CTENVS
pie lector, de
variis crimini-
bus (quæ ad cõ-
munẽ reipubl.

utilitatem spectare videban-
tur) quàm potuimus diligen-
tissimè tibi tradidimus: su-
perest vt pauca de iis agamus
quæ nihil cum crimine com-
mune habent, sed tantum aut
post crimina commissa sequi
soleant, aut inde manare, ac
postremò omninũ, de variotũ
criminum executione. Ac pri-
mò sese offert transactio, hoc
est, cum parte laesa, vel aduer-
sa pacis compositio. In omni
figitur crimine publico, cu-
ius gratia inferenda esset pœ-
na sanguinis ledẽtib; & de-
linquẽtib; iura permittũt,
vt cũ suo aduersario læso, pa-
cis fœdera ineant, absq; vllõ
dãno & multa, l. trãgere. C.
de trãf. Cuius rationẽ hãc cõ-
suetudo, q̄ licitũ sit. imò natura

hoc suadeat, & eò quemlibet impellat, vt sanguinè suam quàm potest tutissimè redimat, & caput suum ab omni periculo coercet, l. j. ff. de bo. eo. qui ante senten. sibi mor. consc. Quin ipse Iudex aliquando ex officio compellere potest alterã partium, nēpe læsam, vt cum lædente in gratiam redeat, & cum ipso pacem componat, ipsūque sibi reconciliari sinat, l. congruit, ff. de offic. præsi. Sūntq; hæc † Iudicum munia multò præstantissima, nec minus christiano Iudice digna & salutaria. quàm ipsi decora & magnifica: vt cuius maximè refert, se & commissum sibi 6 populum in pacis concordia viuere. & vt hoc maximè curet & studeat, satis suum admonet officium. Porro si aliquando ei res esset cum duabus personis contentiosis ac procacibus, quæ haud facile ad pacis beneficia ausculta- 4 rent, tum Iudex † utrāq; personam constringere potest & damnare (barbari Gifilare dice- 7 cerēt) in certum locum, vt inde neutra se recipiat, nisi pace simul cōposita cōcordes fue- rint, & ex hoc fideiussio siue cautio confecta sit, quod neutra alterã sit læsura, sed utro- 7 biq; omnis via facti sit apertè prohibita. Hic tamen pie le- 5 ctor † non est quod putes, post

hanc recōciliationem, crimē plenè absolutū esse, aut pena cassum: nam vtut pax inter partes est composita, Iudex tamen semper ex officio ad criminis punitionem procedit: etiam si nullam habeat partē aduersam, corā se conquerentem. l. Iurifgētium. §. si paciscar. ff. de pact. Nisi certe publicis statutis secūs ordinatum esset, l. constitutionibus. ff. ad munici. hoc modo: Quisquis pacem habet cum suo aduersario, is quoq; pace habeat cū officario & iustitia. Si enim tale fuisset promulgatum statutum, Iudex superfederet, ab ulterius ex officio procedendo: sicuti † Gāden. Prætores ex inolita consuetudine, & ex statuto lato facere cōspicimus, cui tali statuto veritum est, vt nunquam reum aliquem arcessere possit, nisi conquerente parte aduersa. Fit vt subinde pacē & concordiam confirmari cernamus per ipsos procuratores: veruntamen omnino necessum est, vt ij procuratores speciale ad hoc procuratoriū habeant, l. mādato, ff. de procuratoribus. Porro, † quoties pax composita est inter duos aduersarios, quorum alter alterum læserit, atque læsū lædenti noxam planè remiserit tum post talem pacem confirmatam, nullus est (scilicet 8 rat

ratione partis læsæ) qui quippiam amplius lædentem exigere, aut possit, aut debeat: adeo enim hæc firma pax habetur, & rata, vt si post meam reconciliationem & pacem contingeret læsum postea mori, pax quoque rata esset, & inuolabilis, ita vt læsor mortis reus non fuerit, nisi in reconciliatione, conceptis verbis, & expressè exceptum fuisset de morte, hoc est, eatenus pacem esse validam, quatenus ex læsione nulla mors consequeretur. † Cæterum, quoties duæ partes inter sese contendunt de iniuriis, postea tamē fiat, vt de iis iniuriis inter se pacem confirmet, & concordæ fiant, ac reconcilietur altera alteri: Iudex tamen isthæc audiens, colligit & autumat ex tali reconciliatione & confessione, crimen aperte esse confessum: ita vt hæc confessionis notitia procedere posset ad criminum & iniuriarum punitionem, absque vlla alia ampliori, ac laiori inquisitione facienda aut informatione. Quocirca † callidi quique, vt iudicem hic circumueniant, & ne certi quippiam ex composita pace percipere possit, hoc efficiunt, vt factum ac delictum constanter coram Iudice pernegent: & in pacis compositione ac curat, vt Notarius scribat

pacem esse confirmatam inter ipsos tantum de iis læsionibus ac iniuriis, quibus alter alterum impetierat, & que quarum gratia, alter de altero dolere & conqueri posset, aut in iusticiam aduocare: sine vllius criminis nominatione: hæc enim generali confessione nullum certum delictum confessi sunt, sed vaga & incerta est confessio. Verum si Notarius scripserit duas partes in pacis fœdere conuenisse, de istis, aut istis læsionibus (remipsam nominando) & quarum gratia altera alteram pertraxit, vel pertrahere voluit in iudiciū, & quas omnibus aperuit, tunc Iudici certa, confessæ, nominatæque iniuria, & læsio confirmata esset, vt omnibus modis procedere hinc posset, tamquam ex confesso, ad criminis punitionem. Aliud: Pupillo permittitur † pacisci, & pacem conciliare de morte sui parentis, sed non nisi per consensum & autoritatem suorum tutorū, & ex ordinatione, & decreto senatus, & sui iudicis, atque talis pax ita constituta firma est, & rata, nec violari potest ab vlllo, ne ab ipso quidem postea adulto pupillo: potissimum si ea pax donario aliquo fuisset constabulata, hoc est, si dona vlla in symbolum rata ac recon-

- ciliatæ pacis de morte parentis accepisset. ita dixit Speculator in tit. de homicid. & D. Anton. Corfer. de suo tract. priuilegiarum, siue de priuilegiis pacis, uu. 15. **F**œminæ
- 11** † tamē nullo modo pacis fœdera cōponere. neq; donaria
- 12** accipere possunt. Si post † cōmissum homicidium contingeret homicidam, pacem ac reconciliationem facere cum vno hæredum, vbi multi hæredes essent, non est satis efficax & valida. Nam tunc eā fieri oportet consensu, & auctoritate omnium hæredum simul, aut saltem cum consensu maioris numeri, & eorum, quibus huiusmodi reconciliatione facienda conuenit, & obtigit actio, quique reliquorum suffragia, & consensum in se recipere, cap. quod omnes, de regu. iur. lib. 6. & l. fin. C. de auctori. præstā. Atque ita hætenus de reconciliatione facienda in generali & in legitimo toro. In illegitimo verò toro plus contingit perplexitatis, & tū ex parte parentum, tum ex parte liberorum illegitimarum: atq; hoc ob diuersitatem regionum, in quarum aliis illegitimi ab vtraque parte sunt
- 13** illegitimi: In aliis † verò regionibus illegitimitas tantum à parte patris descendit: à parte verò matris
- in Flandria) nunquam. In illis † igitur regionibus, vbi illegitimitas ab vtraque parte, id est, à patre & matre constituitur, ibi nec pater, nec mater, nec horum cognati consanguinei vlllo modo reconciliationem aut facere, aut accipere possunt de occisione, & morte sui filij illegitimi: sed tantum Rex, Princeps, aut Dominus loci illius, qui illegitimarum omnium verum hæredū se constituit. Item contrā, nec filius illegitimus, nec ipsius posteri vlllo modo accipere aut facere possunt reconciliationem de cæde ac morte sui patris ac matris: sed occisi parentis legitimi ac proximi cognati. Quis si nulli fuerint, tum solus aut Rex, aut Princeps, aut Dominus loci, reconciliationem & facit & accipit. In iis verò regionibus, vbi illegitimitas tantum à parte patris succrescit (sicuti in nostra Flandria, atq; ita omnium acquisitissime) à parte verò matris nunquā, in his (in quā) regionibus hoc obserua, quod nec pater sui illegitimi filij eadem ac mortem reconciliare potest, & contrā, filius illegitimus de patris sui cæde reconciliationem nec facere nec accipere potest (quoniam vtrinque concernit illegitimitas) sed solus Prin-
- ceps

ceps aut dominus loci, vt supra. Mater verò quæ nullam agnoscit ex sese illegitimatione productam, potest (non quidem per se: quum hoc feminae diximus esse negatū) per proximos amicos, cōsanguineos, aut affines reconciliationem de cæde ac morte filij sui & facere & accipere. Et contra filius etiam de matris suæ morte & occisione semper reconciliationem (si is sit aut solus, aut natū maximus) & facere & accipere potest: quòd ea mater ipsi semper sit legitima: & ob hoc etiam matris semper hæres, vt alij quoque constituitur. Princeps verò ex hac parte, & dominus loci, de reconciliatione aut faciendâ, aut accipiendâ, nihil sibi iuris ascribunt.

De Abolitionibus.

CAP. CXLVI.

SVMMAE.

- 1 Abolitio est instituta actionis peremptio.
- 2 Abolitio est triplex: generalis, quæ soli Principi conuenit: specialis, quæ accusanti competit: legalis, quæ à legibus conceditur. & nu. 5. 9.
- 3 Princeps crimen abolet ob insignem natalem filij, victoriam partam, festiuam populi aggra-

tulationem, consecrationem templi, letum ingressum in ciuitatē, letum rerum euentum.

- 4 Princeps abolitione ius partis non abolet.
- 5 Princeps ius partis abolet ob pacem publicam.
- 7 In abolitione specialis obseruanda sunt multa.
- 8 Abolitio specialis tantum fit intra xxx. dies.
- 10 Morte accusantis accusatio, & accusati crimen extinguitur. nu. II.
- 12 Specialis abolitio non tollit crimen lesæ Maiestatis, peculatus, repetundarum, falsi.

SIT item alia criminū leuatio, quam non incōcinne abolitionē vocant, nēpe, quia ipsa crimina realiter abolentur. Est enim abolitio (vti definiūt) actionis institutæ perēptio vel absolutio. Quā tribus modis fieri cōspicimus. Prima enim abolitio generalis est, & quam Princeps suo arbitrio, & propria autoritate conficit. Hæc extinguit, & cassas facit omnes accusationes, quibus accusatus premebatur, vel quibus postea grauari & accusari potuisset: nō autē extinguit causam accusantis. Nam hic potest repetere accusatū intra 30. dies vtilis, supputandæ

ab illo die, quo generales abolitiones sunt finitæ, l. j. C. de genera. abolit. Et fiet hæc repetitio eodem iure, quo prius accusabatur. Fit autem hæc generalis abolitio à Principe ob multas variâsque causas: quâdoque ob diem insignem natalis sui vel filij: quandoque ob rem prosperè gestam, ut cùm profligauerit hostes: quandoque propter publicâ gratulationem, qua voluit diem aliquem festiuum esse cunctis, & ut singuli pari gaudio congratularentur secum: vel ob partam victoriam: vel ob templû recens cõsecratû: vel ob triumphalẽ aliquem lætûmque ingressum regionis aut ciuitatis: aut ob alium similem prosperum lætûmq; rerum euentum, ob quem iure senatus censere posset abolitionem reorum fieri. Probantur hæc, l. cum eo tempore, C. de genera. abolit. l. si quis repetere, & l. si interueniente, ff. ad S. C. Turpillian. idque de iure. Sed † de cõsuetudine pars semper est in suo integro, ad petendum suas reparationes & interesse & damna, qualẽqualem abolitionem Princeps inde tulerit, nisi in cõtractanda pace Principis: Tum enim † Princeps ius partis in se recipere potest, & crimen extinctione ac remissione abolere, in fau-

rem publicæ pacis. Hinc vulgatum hoc axioma: Princeps ius priuati auferre potest pro bono pacis. Bart. in l. quæcũque, in fin. C. de fide instrum. & iure hast. fisca. lib. x. Cor. fer. Sicul. in suo tract. priuilegiorum pacis, nume. 24. vbi multos citat. Secunda † abolitio fit per accusatorem, hanc ipsam ex se postulantẽ: & dicitur priuata seu specialis. Quæ fit, quando accusator abolitionem petit priuatim à Principe, aut ab alio Iudice, qui habet cognitionem meri & misti imperij: hæc autem abolitio aliquando conceditur: aliquando ex causa negatur. Quocirca in ea † vel admittenda vel deneganda, opus est summa rerum cognitione. Et primò obseruandû, quod ea cognitio delegati alteri non posset: deinde videndum an accusauerit verè, an per errorem, vel temeritate. Adhæc, an accusauerit pro sua iniuria, vel iniuria suorum. Nam quando accusauit cognatum, concedatur hæc specialis abolitio, potissimum si hic cognatus accusatus iam inde passus sit iniuriam, vel ipso etiam affirmate qui accusauit. In hoc enim casu dabitur, sed non nisi per accusantis cõsensum. Si autẽ nõ sit passus iniuriã, dabitur accusato etiã accusante inuito.

8 to. Debet autē peti hæc abolitio intra xxx. dies, numerādos à die institutæ actionis, intra quos accusatus habet spatium ad cōponendos mortuos penates. Post dies verò xxx. nō dabitur hæc specialis abolitio, nisi accusato reo volente & cōsentiente, l. fallaciter, §. post hoc verò tēpus, C. eodem titu. de abolitionib.

9 † Tertia abolitio legalis est, vt quæ à lege conceditur, scilicet quādo accusator est mortuus, vel aliqua iusta causa impeditus, ita vt in accusatione procedere non possit, l. aut priuatim, ff. ad S. C. Turpiliana. † Hoc enim casu finita est accusatio, quo ad accusantem, non tamen ob hoc reus est liberatus, quin possit rursū ab alio (etiam de eodem crimine) accusari, & prohibentur, versu. ab alio, ij. q. i. l. j. C. si reus vel accusa. mort. fuer. & l. defuncto, §. j. ff. de publi. iudic. Sic ergo eximitur reus ab accusatione, abolitione interueniēte, d. l. si interuenientē. Nec accusator incidit in Turpilianum. Et cū accusator mortuus vel iusta causa impeditus fuerit, vel fortē impetrauit specialē: tūc reus poterit ab alio accusari intra xxx. dies vtilēs. Aut † si accusatus mortuus fuerit, sinitur accusatio. Morte enim accusati, crimē extinguitur, l.

fi. C. si rem vel accusa. mort. fuer. Fallit † hoc in sequentibus criminibus, in quibus nequaquā permittitur hæc specialis abolitio, nēpe in crimine læsæ Maiest. peculatus, repretundarū, & falsi: vbi ex vtraque parte acerrima fit indagatio, l. j. ij. & fin. C. de abolit. quia illa crimina morte accusati haudquaquā abolerentur: vide plenius Specularo. Nobis hæc paucula ostendisse sufficiat.

De remissione.

CAP. CXLVII.

S V M M A E.

1 Remissionem largiri solius est Principis.

2 Cum reo quādam transigere possunt, remittere tamen non possunt. & nu. 3.

4 Transigentium vis est efficax, vt remissio.

5 Princeps tantum remittit capitalia &c.

6 Princeps non remittit crimen læsæ Maiest. constuprationē violentam. Sodomitica, monetarios falsos, latrocinia, incendia, prædationes, idque nisi extraordinariē.

7 Princeps remittit aut plenariē, veluti die passionis Dominicæ, die nomi læti que introitus in ciuitatem: aut non plenariē, sed cū emenda, veluti quouis tempore non prædicto. & nu. 8.

9 In plenaria remissione, remissum consequetur confiscatio delicta.

- 10 In Francia omnis remissio regis est plenaria.
- 11 In remissionibus largiendis, ob seruanda sunt multa.
- 12 In supplicatione quid subticens, subreptitiuè remissionem impetrat.
- 13 Remissio includit reconciliatio nem partis cum satisfactione: & interinationem faciendam. *nu. 14.*
- 15 Interinaturus literas exhibeat intra annum & diem.
- 16 Se captiuum prebeat.
- 17 Procuratorem generalem, qua storem in Flandria, præto rem loci, & partem aduersam contra se citet.
- 18 In supplicationibus aut interina tione mentiens, virtute remissio nis se priuat.
- 19 Remissio intra annum non ex hibita perit, nisi reuenetur.
- 20 Remissio exhiberi neglecta, gra uatur emenda.
- 21 Interinatio in Flandria cõmit titur dominis de consilio.
- 22 Differentia inter remissionē & absolutionem, vel indulgentiam.
- 23 Variæ quæstiones circa remis sionem.

VANDOQVI dem remissio nes seu gratiæ multum (proh dolor) hoc cala mitoso ac infelici seculo in vsu sint, ac frequentius quàm par est vbilibet locorū practi cetur: idèò remissionum na-

rum, vsu, & circũstantiã hic vtunque examinare con stitui, cū modo & forma intẽ rinãdi post remissionem impetratã. Vt autẽ à remissione † auspiciemur, sciendum est, hanc criminis remissionem neminẽ largiri posse, quàm solum Principem, l. iij. C. de episc. audien. l. cū indulgentia; l. fin. C. de sent. pass. & l. fin. C. de gener. abolit. Bal. in l. fi. ff. de off. præsid. Quæstor tãtẽ parricidarius in Flandria, ac præterea multi priuati do mini & officarij, ex cõmis sionis suæ virtute possunt cū reo de delicto perpetrato cõ ponere seu transigere: verum eiusdem criminis remissionẽ nullo modo largiri possunt, quum (vt suprà dictum est) id solius sit principis. Eadẽ tra ctione Domini cõsiliij Flandrię possunt & valent virtute in structionis camera, cum reo de delicto cõmissõ compone re ac transigere: possunt scilicet, quum reus sese submit tit, & quum negotium reperi tur anceps, ac dubiũ: attamen delictum ipsum nequaquã re mittere queunt, ob eandẽ scilicet suprà narratã rationẽ. Atque dicta officiariorũ cõ positio tam est efficax, & va lida, vt ob eam solam Reus liberatus sit à delicto, & ab solutus: non secus, quàm si Princeps ipse remisisset. Lar gitur

5 gatur autē Princeps † remissionem non de delictis civilibus, & per compositionem remissibilibus, hoc est, quę cuius literę puniri possunt, aut componi: sed tantum de iis delictis, quorum punitio esset capitalis, aut corporalis: nempe, de homicidio aut mutilatione, de quibus planē necessarium est, ut Reus Principis imploret indulgentiam & absolutionem, quālibet infelici facti, & innocenter in crimen 6 factor incidere. Sunt tamen crimina tam enormia, & fœda, ut de iis Princeps ex sua virtute ac potestate ordinaria nullam remissionem aut indulgentiam largiri velit: veluti de crimine læsę Maiestatis, de violatione mulierū violenta, de Sodomiticis, de monetariis falsis, de latrocinio, de incendiis, de prædationibus, atque his similibus. Dixi ex potestate sua ordinaria: Nam ex sua potestate extraordinaria & absoluta, crimina istiusmodi, omnino remittere potest omnia, quoties ipsi vitium fuerit. Quādo autem placet ipsi ea sua hac potestate extraordinaria remissionem largiri, tunc 8 Secretarius in literis remissionis tantum subscribit: Per comitem, aut per ducē, aut per Regem, aut per Imperatorē: sine ampliori additamento, 9

nec addit, ex relatione Consilij ut Cancellaria. Atque post sigilli munitionem & appositionē ad literas remissionum extraordinariarū iubet Secretatio, ut super plica scribat hoc modo: Sigillata per expressum mandatum domini Regis, aut Imperatoris. Remissiones autem Principum sunt bifarię: Alię enim largiuntur plenarię: Alię cū multa civili. Nam remissiones, quas Princeps elargitur ipso bono die Veneris, hora passionis Dominicę, illę omnes regulariter expediuntur & donantur plenarię, sine vllō additamento civilis multę. Itē omnes eę, quas Princeps cōfert in triūphali aliquo, latōque seu nouo suo ingressu in regionē ac ciuitatē suā. Nā tum omnia remittit civilia, corporalia ac capitalia, quatenus sunt suę Maiestati remissibilia. Idem consendum est, quādo Princeps fœminę remissiones largitur in latis suis ingressibus, hoc tantum interest, quod ipsę fœminę remissionū literas non expediunt, sed eorum mariti Principes. Alię verō remissiones, quas Princeps † concedit alio quouis tēpore, serē restrictę ac grauatę sunt civili emenda, si quidem civili aliqua emenda incidere. Si quando 9 † autē Principi placet crimen

aut

aut corporale, aut criminale, aut ciuile planè remittere, & absoluere, tum impetrâti reo restituit, reddit, aut certè consequi permittit confiscationem bonorum, in quam suo delicto inciderat, modò de ea necdum sit pronuntiata sententia, & adiudicata fisco. Nā 12 si fisco adiudicata fuisset, tum ab bonorum recuperatione peruenire possèt nunquam, nisi ea lege, qua id in remissionis literis apertè excepisset, ac iis literis hoc iussisset inseri, de confiscatione scilicet sequenda. † Porro in Francia hac bifaria remissionum distinctione non vtuntur, siquidem eæ leges etiamnum durent, quarū vsum ego meo studiorum tempore in Francia consexi. Sed ibi Rex & Principes omnes remissiones suas expediunt plenariè, 13 sine vllò additamento pœnæ ciuilis seu multæ: sed de iis delictis remissionem tantùm elargiuntur, quæ sunt remissionibus. † Quum hic remissionum naturam tractemus, velim pie Lector intelligas, & circa remissionem expediendam & largiendā, multa sint obseruanda: nempe facti propositū & voluntas delinquentis, euctus & finis facti, quidque inde euenit, vel euenturum sit, facti modus & circumstantia, qualitas personæ, tempus, locus & similes circumstantiæ. Deinde an factor prius alio crimine sit grauatus: nā id ipsum in supplicatione notificet oportet, & de nouo reperat, etiam si eiusdem aliàs impetrasset remissionem, & partibus aduersis fecisset factis. Nam † si hoc subiceret, ipsius impetratio seu remissio haberetur subreptitia, obreptitia clandestina, & nulla. Ita Bal. in l. nemo. in j. col. C. de epis. audient. Ex quo dicit And. Sicu. in c. super literis. in xxiiij. col. ext. de rescri. quòd in ciuitate Bononiensi fuerit maleficus decapitatus, qui impetrauerat gratiam & remissionem secūdi homicidij, nulla facta mentione de primo, ac eius impetrata gratia. Ita refert & sequitur D. Iason in l. nec damnosa. C. de precib. Impera. offerend. † Hoc prætereà in remissionibus obserues oportet, quod omnis remissio impetrata, præsupponit & includit pacem & reconciliationem partis, cum satisfactione, si ea facta non fuerit: idè (vt videmus) communitè Principes solent apponere in gratiis hanc clausulam, satisfactione parti læsæ facta, quæ est etiam consona iuri, & ob quā Principes possunt remittere pœnam corporalem, aut pecuniariā applicandam fisco, sed non pœnam

nam pecuniarium applican-
dam parti. Faciunt, quæ dicit
Ange. in l. si docueris. C. ad l.
Cor. de fals. Panor. in suis cõ
siliis, consil. vj. in ij. volu. in ij.
dubio. Item includit interi-
14 nationē † postea faciendam
esse: sed antequam interina-
15 tio fiat, oportet † vt literæ re-
missoriae prius exhibeantur
ad interinationem peragen-
dam commissio, ad illas inte-
rinadum, atque hoc intra an-
num & diem ab impetratio-
ne cõsecuta: aliõ qui impetra-
ta remissio Reo impetranti 17
nullo modo patrocinari pos-
set, nec vllius esset efficacitæ.
16 Deinde necessum est, vt im-
petrans cum remissionis præ-
sentatione sese simul captiuũ
offerat, & captiuus perma-
neat donec ipsius remissio
interinata fuerit: tum enim
personaliter abire licebit, si
prius tamen promiserit & sti-
pulus fuerit, datis ad hoc
fideiussoribus cõparere quo-
uistempore, & roties, quo-
ties citatus aut admonitus
fuerit, vel ipse, vel ipsius con-
stitutus procurator, & præ-
terea soluere iudicata. Et post
hanc promissionem, & stipu-
lationem factam, oportet vt
Reus die quo citabitur, omni
no cõpareat & iudicatis obe-
diat. Nam si post talem pro-
missionem, & durante adhuc
huiusmodi interinatione re-

missionis & gratiæ, Reus ci-
tatus amplius nõ redeat, nec
cõpareat, plestendus erit ipse
fideiussor, sed leuius & ciui-
liter, vt videre fuerit apud
Barthol. Chassã. in suis Com-
mentariis super consuetudi-
nibus Burgundiæ, tit. *des In-
slices & droitz d'icelles. §. v.* Ex
quo loco etiã notandum est,
ventilari dubium: An crimi-
nosus sic per se captiuus obla-
tus relaxari posset cum dicta
cautione, an non? cuius dubij
solutionem loco superiori vi-
17 dere licebit. Ad hæc, † quan-
do rei remissio ad interina-
tionem erit producenda, &
ipse denuo citatus fuerit, o-
portet vt ipse impetrans Pro-
curatorem generalẽ, & Que-
storem parricidariũ in Flan-
dria cõtra se in iudicium, ad
videndum procedere ad veri-
ficationẽ & interinationem
prædictam, prouocet & citer,
atque etiam Prætorem loci,
vbi factum contigit, simul
cum parte aduersa, etiam si
prius pacem cum ea habeat,
vt omnes ij conspiciant pro-
cessum & interinationem fa-
ciendam intra annũ & diem:
ne si tacita fieret huiusmodi
interinatio, quispiam hinc læ-
deretur, & in alicuius graue
præiudicium, aut damnũ
fieri posset, argu. l. nam ita di-
uus. ff. de adopt. l. de vnoquo-
que. ff. de re iudica. Ideoque

si non citarentur, quorum inter-
 est interinationem litera-
 rum Principis cōspicere, præ-
 sumeretur ea remissio clau-
 destina, fraudulosa, & parti-
 lætæ, vel alteri iudici detri-
 mentosa. l. final. C. si per vim
 vel alio modo. facit in argu.
 cap. si episcopus. de præbend.
 libro sexto. Atque ob hanc
 causam prænominati perso-
 naliter citandi erunt, quod
 hi quoque remissionibus Rei
 cōtradicere possunt, aut eam
 accuratè pro contradictione
 discutere, an sit subreptitia,
 hoc est, veritate tacita: & an
 obreptitia, hoc est, falsitate ex-
 pressa, impetrata: & quæ im-
 petranti diligenter † obser-
 vanda fuerint, ne aut in sup-
 plicationib. remissionis, aut
 in interinatione vllum com-
 mittatur mendacium, aut fal-
 sum exprimat, cum falsus
 preceptor carere debeat impe-
 tratis, lege, & si legibus. C. si
 contra ius vel vtili. publi. Si
 tamen Princeps concedat ali-
 cui gratiam aut remissionem
 de plenitudine potestatis, vel
 ex certa scientia (quod idem
 est) tum non requiritur cita-
 tio illorum, quorum inter-
 est. Ita tenet Ludovicus Ro-
 ma. in suis consiliis, consilio
 369. in principio, circa princi-
 pium. in x. colum. in versicu.
 & huius est ratio. de quo ple-
 nè per Franciscum de Cur-
 te iuniorum, in suis consilijs
 feudalibus cōsilio primo, in
 12. colum. Potèst si factor &
 impetrans per negligentiam
 oblitus sit intra annu & die,
 suam remissionem verifica-
 re, & ad interinationem exe-
 qui, perit tū remissionis seu
 gratiæ vis, nisi curet sese ab
 ea negligentia restituere & re-
 leuari, quod tum illi facere li-
 cebit. Verum in hoc casu per
 20 Cancellarios, † Præsidentes,
 aut similes inuictum intro-
 ductumque est, vt literas re-
 missionis grauent emenda,
 qua non erant onerate prius,
 tantum vt talem pœnam seu
 emendam pro crassa, & supi-
 na negligentia inferant. Simi-
 lem quoque pœnam aut
 emendam adiciunt, quan-
 do impetrantes redeunt de-
 claraturi se aliquid per obli-
 tionem subieuisse, aut cer-
 tè minus omnia sese confes-
 sos esse, & ampliorem de
 oblitis seu omissis remissio-
 nem & indulgentiam à Prin-
 cipe de nouo postulant. O-
 21 mnis † autem verificatio &
 interinatio remissionum &
 gratiarum in Flandria com-
 mittitur Dominis de Consi-
 lio: quod talis omnia inter-
 inatio sit Principis, & sic
 pro verificatione contentio-
 rum in remissione seu gra-
 tia, dirigitor seu delegatur
 cognitio ipsius (vt dixi) Do-
 minis

De reuocatione exilij.

CAP. CXLVIII.

SVMMAE.

minis de Consilio, qui habet illam verificationem inter-
 22 nare. Antequam hoc caput finire, explicare volui discrimen inter remissionem, indulgentiam vel gratiam. Nam remissiones expediuntur tantum de homicidiis & aliis capitalibus. Absolutionem vero seu indulgentiam in rebus ubi nullum difertur homicidium, aut capitale aliud. Rursum (si externa notare libet) remissionum literae expediuntur, & donantur cum chordis sericis, & sigillo viridi: Indulgentiam vero cum simplicibus caudis & sigillo rubro. Deinde ante capitis huius finem, antequam erat varias discutere quaestiones, non minus utiles quam in usu frequentes: nempe, an Principis introitu liberentur, qui crimina geminarunt? falsarij, an habeant remissionem in ingressu Principis? Reversitatus gratia Principis an recuperet officium? Gratia an tempore Principis expiret? Princeps an gratiam datam per se possit reuocare? An Princeps possit eam interpretari? Sed quoniam has D. Nic. Boer. in suis decisi. aureis, q. cccxvij. n. 21. & 22. & D. Bartho. Chass. in Cōsuetudines Burgundiae, Rub. Des Justices & droit d'icelles, §. v. abunde explicarunt, ideo de his prouideus ipse supersedeo.

1 *Rappelle expediuntur in chordis sericis, & cera viridi, si exilium fuerat 50. annorum & ultra. Caudis dupl. & cera rubra, si exilium fuerit ultra 10. an. vsq; ad 50. Caudis simpl. & cera rubra, si exilium fuerit infra 10. annos. Exilium pronuntiatum ad instantiam partis, requirit in rapellis interinationem & satisfactionem partis. Ad instantiam fisci, non requirit rappellationem grauari debere interinatione, & nume. 3.*

2 *Exules Gandenses Princeps ciuitate & patria donat, cum consensu Senatus.*

3 *Exules Brugensium & Hypprensum ad certum tempus, Princeps tantam patriam donat vsque ad terminos scabinatus.*

4 *Exules Brugesium & Hypprensum sine certo tempore, princeps absolute liberat, reddens eos & patriae, & ciuitati.*

5 *Volens Brugis rappellatus suas interinatas ostendere, cogitur ad limites scabinatus subsistere, donec cum ciuitate conuenerit.*

6 *Cetera exilia Flandriae Princeps absolute reuocat, donas exiles & patriam & ciuitate.*

7 *Rappelle exiliorum Gandensium, nulla interinatione aut satisfactione grauantur.*

POST

Post promulgatū alicuius ob cōdignum meritū exiliū, saepe fit, per instantiam exulis, & ex caussa Princeps (cui duntaxat competit l. relegati. in fine. ff. de poenis.) exilium remittat, relaxet, liberet, & extrincto exilij iure exulante in priorē statum restituat. Quā Principis gratiā iura consuetudinaria rappellas vocant. In quibus triplex est varietas, sed ea varietas tantum ab externis oritur. Hæc igitur reuocationum aut rappellarum literarū tribus † modis expediuntur: nempe, in sericis chordis, & cera viridi: In ligatura siue cauda duplici. Et in simplici cauda: Atque hæc iuxta diuersitatem exiliorum. Omnia enim exilia 50. annorum & vltra, expediuntur in cera viridi & in chordis sericis: Exilia verò x. annorū, & supra, vsque ad annum l. expediuntur in caudis duplicibus, & cera rubra: Et exilia infra x. annos expediuntur in caudis simplicibus, † & cera quoque rubra. Atque † in his animaduertendum est, quom exiliū pronuntiatum fuerit ad instantiam & persecutionem alicuius partis læsæ & grauatae, tum reuocationū exilio. † si literæ, interinatione & sa-

tisfactione parti læsæ & grauatae faciendæ oneratur, si ea facta non fuerit, & in quantum aliqua satisfactio faciendā cadat. Si verò exilium pronuntiatum sit ad instantiam & petitionē fisci tantum, si tūc reuocationū seu rappellarum literarū nō grauant impetranter ad interinationem. Cæterum hic nota varietas exiliorum, seu bannorum, iuxta varias ciuitates. Nam de exiliis Gandauī per Magistratum Gandensium pronuntiatīs, Princeps exules suā patriā & etiam ciuitate donat, quatenus Magistratus hæc consensu suo confirmet. De † exiliis verò, aut Brugis, aut Hypris per Magistratum Brugenſium & Hyprenſium ad certum tempus & annos edictis, Princeps nullas literas reuocatorias seu rappellas largitur, nec ab exilio liberat absolute, sed tantum exules patriā donat vsque ad terminos ac limites, hoc est, vsque ad Scabinatum ciuitatis. Cum verò in iisdem ciuitatibus exilia proclamantur citra vllam certī tēporis distinctionē, absolute absoluit, & ciuitate exules donat & patriā. Brugenſes tamen hic expressum habēt priuilegiū, quo adhuc hodie pacifica possessione fruuntur. Nimirum † quoties impetrans, Flādiā ingres

ingressus, curat suarū rappellarū interinationē, tū eandē interinationē eidē concedūt, quo ad patriā: Nam ciuitatis iurisdictionē & limites ingredi nō licitum est, priusquam tempus exilij finitum fuerit: nisi de hoc cum ciuitate conuenerit, quod & Concilium ipsum ita quoque quotidie confirmat, sicuti multis exemplis id confirmari ac comprobari posset, nisi breuitas temporis nos aliō vocaret. † Cætera verò exilia in aliis ciuitatibus Flādriz pronuntiata, siue ad certū tēpus, siue incerto tēpore definita, Princeps ea remittit, rappellas confert, dulciq; patriā donat, & ciuitati restituit, sicut & quoties ipsi libuerit. Hic illud obiter quoq; notandum est, quòd † Gandenses aliquādo magno studio impetrare cōtenderint, ne ipsorū bānorū rappellæ vlla interinatio ne grauentur, hoc habētes pro causa, quòd casus seu res satis per se manifesta sit, & cōstet per literas exilij priores, quas vulgò titulū bāni vocamus. Deinde, q̄ ex causa vrgēte, & ex inolita hoc habeant cōsuetudine, vt nulli vnquam exuli ciuitatis priorē libertatem restituant, nisi prius satisfacta parte, Atq; in hoc studio tantū promouerūt, vt vortorū facti sūt cōpotes, & tale

impetrarint priuilegiū, quo posthac bānorū suorum rappellæ amplius nulla interinatione grauantur, sed quoties rappellarū impetrans, deuid sua patriā & ciuitate frui gaudeat, ac sese iterū in ciuitatem asserere studeat: tum planē necessum erit, vt sese submittat Senatui, & fideiusionem statuat de implendo quicquid per magistratū de ipsius rappellis arbitrariē decerneretur: Atque de his (ne nimius videar) plus satis superque.

De appellatione.

CAP. CXLIX.

SVMMAE.

- 1 Ex propria confessione, criminaliter damnatus, appellare non potest.
- 2 Ex non propria confessione potest.
- 3 Consilio Flandriz, in criminalibus nulla recipitur appellatio.
- 4 In alijs Senatib. Flandriz, recipitur appellatio sine propria confessione.
- 5 In Flandria nulla est reformatio sententiæ criminalis, sed bene exilij.
- 6 Consiliū Flandriz largitur exuli literas reformatorias.
- 7 In Francia semper obeditur appellationi criminali.
- 8 Questiones variæ de appellationibus.

Etr sapenume
 ro, vt reus in 3
 crimine & sen
 tētia per se, aut
 per procurato
 rem appellet ad aliū Iudicē,
 de cuius clementia forsan
 melius speret, aut certe cui
 magis caussam suam fidat. In
 1 quo casu hoc notandum est,
 quòd ex iure nemo reus cri
 minaliter conuictus, & dāna
 tus ex propria cōfessione, ab
 ea sententia appellare potest,
 sed sentētia prolata illico pro
 ducitur ad actū, & ad execu
 tionē, quātumlibet etiā ver
 bis ac clamoribus ad aliud
 tribunal appellaret, l. ij. & ibi
 Bal. C. quorū appel. nō recip.
 2 Si verò ex propria † cōfessione 5
 nō fuerit conuictus, & pœ
 na instigenda corporalis for
 ret, tū ipsi reo appellare per
 mittitur, & sententiæ execu
 tio differtur, donec per Iudi
 cē appellationis iterū definiti
 um ac decisum fuerit: atque
 hæc ita ex iure, d. l. ij. ad fi. cō
 siliū Flandriæ etiam nullam
 audit appellationem, vel ap
 pellationi nō desert, hoc est,
 neque ob eam vnquā senten
 tiæ executionem differt, quā 7
 do ea fuit diffinitiuā, etiam si
 proprio ore nil confessi sint,
 modò probata, legitima, di
 gna, certāq; probatione con
 uicti fuerint. Sicut multis exē
 plis id confirmare possem, &

potissimūm hoc vno, d e Ioā
 ne quodā Faillant captiuo tū
 Cōsilio Flandriæ, qui proprio
 ore nil cōfessus fuerat, ex legi
 timo tantū certōq; multorū
 testimonio cōdēnatus & ad
 iudicatus morti fuit, appellā
 do nō deferebatur appellatio
 ni. Quod idē etiāmnū hodie
 in eodem cōsilio obseruatur,
 vbi in similibus casibus ap
 pellationi non deferretur. In
 Flandriæ† verò aliis Senati
 bus, nequaquā obediunt aut
 deferunt appellationi in ma
 teriis criminalibus, maximē
 in diffinitiuis: quòd in iis ne
 minem corporaliter punire
 possint, nisi ex sua propria
 confessione conuictum. Nec
 etiā† admittunt reformatio
 nem huiusmodi diffinitiuā
 rū, ob eandem rationē: quod
 tamē subinde permittunt in
 sententiis exiliorū. Nam hoc
 casu Domini † de cōsilio lar
 giuntur & expediūt reo exu
 lanti literas reformatorias,
 quibus ei potestatem faciunt
 se tutō & liberē posse recipere,
 & ire per totam Flandriā,
 excepto tantum loco, vbi exi
 lij sententiam acceptit. Porrò
 † in Francia vbilibet locorū,
 in re criminaria post primā
 sententiam reo permittitur
 appellatio, secundum quam
 Rex vult processum, & perso
 nā reā in Parlamentū perferri,
 atq; ibidem omnia peragi
 exami

examinari, expēdi & cōfirmari, vel reformari, vel grauari, vel minui: Atq; iuxta hāc sententia in facto (remissis persona & processu ad priorem Senatū) procedendum esse, vt debet. Omitto interim plures quęstiones, breuitatis studio, quę hīc dici & examinari suis quibusque locis cōmodē potuissent: nempe, Qualiter appellatio fieri posset in criminali? & à quo posset interponi? & an posset appellatio renūtiari? Deinde an quilibet ex populo posset pro absente appellare? terum, an in crimine lese Maiestatis posset appellari? Ad hęc, qualiter Iudex non admittens appellationem, teneatur? Deinde, an valeat statutum, quod in criminali tollit appellationem? Prætereà, si sentētia cōfirmetur per Iudicem appellationis, quis eam mandabit executioni? Item an Syndicus communis sit citandus, cū appellatur à sententia in criminali? Deinceps, si appellatur in criminali, & appellatio nō recipiatur, quid sit faciendū? Insuper, qualiter puniatur Iudex, qui non recipit appellationem, quam recipere debebat, sed sententiam exequitur? Rursum, an appellatione interposita ab vno, & illa pendente, possit contra alios fieri executio? An deni-

que reo moriente interposita appellatione, extinguantur omnia? Postremò, an reo moriente intra decem dies datos ad appellandum, crimen extinguitur, & etiam confiscatio bonorum? Quarū abundē meminit Angel. Areti. in suo tractatu maleficorū sub gl. Pręsente Caio, quem data occasione videre poteritis.

De confessione maleficorum.

CAP. CL.

S V M M A E.

- 1 Consultatio Magistratum de capitali pena malefici.
- 2 Sentētia capitalis profertur pridie executionis, aut eodem die executionis.
- 3 Capitaliter exequendo doctor aut confessor ecclesiasticus est cōcedendus.
- 4 Capitaliter exequendo non est neganda Eucharistia.
- 5 Capitaliter exequendus, non est inebriandus.
- 6 Confessorum abusus apud capitaliter plectendos.

O ST QVA M maleficorum facta Magistrate, aut per propriam confessionem aut per certa & explorata indicia scitis innotuerint & confite-

1 rint, tunc Prætor iustitiæ† minister, cum Magistratu cōsultat aut requirit iuxta admiffa, confessa & perspecta scelera (de capitalibus loquor) iustitiam fieri, & mala secundū leges patrias ex mādato Dei, & principis puniri, & de factore ordinatum supplicium sumi. Cuius requisitione, & petitione audita, totus Magistratus legibus perēre coact⁹ certa hora cōuenit: facta, personam, causam, finē, occasionem, tempus, locum, qualitātē, ac omnē deniq; circūstantiā expendit, in deliberationē ponit: & de malefici scelere puniendo, maturo, graui, luctuosq; consilio cōsultat, & pro cōmerito flagitio pœnā statuit, & de ea post singulorū auditas opiniones sententiā p̄nūtiat. Quę quidē sententiā
 2 † in aliis locis p̄nūtiatur pridie quā maleficus sit puniendus, aut certē pridie inter Magistratus ipsos decernitur & confirmatur: atque postridie (quum plectēdus capitaliter erit) ipsi malefico reo in cōsensus Magistratus productio, aut publicē, aut priuatim eadem sententia pronuntiat. In aliis locis tantū eodem die supplicij sumēdi sententiā profertur, atq; in hoc nil certi, sed spectandus est vsus regionis, & loci. In hoc† autem
 3 penē omnes cōueniūt, vt reū,

quem sua vita corporali priuabunt, eūdē ad vitā spiritālē promoueant, & ad resipiscētiā & ad commissorū pœnitētiā, & in spem veniē erigat: Idē pridie quā patiat, hāc habēt laudabilē cōsuetudinē, vt ad ipsum mittāt parochū, aut alium bonum sacrificū, aut monachū quēpiā, cui cōfiteri possit, et qui ipsius animū ad cōtritionē permoueat, ad misericordiā diuinā accēdat, & ad satisfactionē corporali pœna persuadeat, qui deniq; Rei pectus sacra admonitione, concione, & piis verbis emolliat, ad dolorē cōpungat, & Christi facilitatē in remittendo persuadeat, atq; ita ad supplicij locum eundem piē perducatur. Quod vt faciat felicius, imaginē aut statuā paruum Christi crucifixi ipsius manibus inferunt, & ad eiusdem Christi acerbam, atque ignominiosam passionē asidū erigunt, & ad felicem statum animam emigraturam præparare, & Christo lucrifacere contendunt, adeō vt ipsum reum non deserant prius, quā mortis supplicium vita persoluerit. Hanc laudabilem & piā cōsuetudinē, summa cum diligentia ipse semper obseruari cōspexi in nostra ciuitate Brugenfi, cui multis annis à consiliis immeritus fui. Quæri autem

autem hoc loco solet, an mi-
 4 sero reo, † Eucharistiæ sacra-
 mentum, aut sacra Synaxis, si
 petierit, largienda sit? Quæ
 quidem questio Augustissimi
 Imperatoris Caroli Quinti
 de Capitalibus iudiciis, beni-
 gna & Christiana constitutio
 ne, soluta est lxxviii. articulo
 ubi reo misero & plectēdo pe-
 tēti & desiderāti Eucharistia
 conceditur: quam etiā indul-
 gēt Canonica iura, c. questū,
 13. q. 2. cap. ij. & ibi Panor. &
 Scrib. ext. de furt. & in cap. si
 quis, de pœnitē. distinct. vij.
 Quem morem laudabilem
 quidem & probādum sequū-
 tur hodie pleræque Romani
 Imperij ciuitates, aliq; pij de
 uotiq; Magistratus: Atq; has
 dictas consuetudines proba-
 tiores puto, & Magistratibus
 Christianis digniores, quàm
 illas, quibus reus plusquàm
 militari ritu ad supplicium per-
 5 ducitur. Et quib⁹ maximè mi-
 hi videtur improbanda illo-
 rum cōsuetudo, qui reū lōgo
 vini potu ad ebrietatē penē
 afficiūt, quò min⁹ sentiret
 mortis imminētis pauorē &
 memoriā. Sed hūc abusum su-
 stulit clemētissimus Imp. no-
 ster Carol. v. arti. lxxviii. qui
 idem multa alia absurda, ma-
 la consuetudine inuecta, sua
 prudentia aut deleuit, aut re-
 6 stituit. Qui etiā articulo † 103.
 taxat & abrogat quosdam cō-

fessorum abusus, qui impro-
 ba quadā & superstitiosa pie-
 tate, ne dicam impietate, con-
 fessos reos ad negandum re-
 uocandūque facinus patra-
 tum adducunt, quum inter sit
 Reip. vt delicta nō remaneāt
 impunita. Fit enim eiusmodi
 insipientium confessorū im-
 portuna pietate, & indulgentia,
 cæteris ad liberius peccā-
 dū liberior occasio. In leuiori-
 bus autem criminibus, hoc
 equius dissimulandum esset,
 in quibus omnes piores ad
 liberandum absoluendūmq;
 esse debemus, quàm ad cōde-
 mnandū, l. respiciendum. §. j.
 & l. hodie. ff. de pœn. In gra-
 uioribus verò & enormibus
 atrociorib⁹sq; secūs. l. si Præ-
 ses. ff. eo. Nā graue dictū Strā-
 toclis obseruandum est: Igno-
 scēdo nocētibus, innocentū
 salutē custodiri non posse. Et
 Lycurgus, Nocentiū remis-
 sio (inquit) improborum stu-
 dia ad peccandam excitat.

De executione crimina- lis sententia.

C A P. C L I.

S V M M A E.

- 1 In magno consilio committitur
 Procuratori generali vel ipsius
 vicario cum ostiariis.
- 2 Executio criminalis in cōsilio Fla-
 driæ committitur Prætori Comi-
 ta, qui sepe Prætor est antiquū
 Castri Gādēsis, vel aula Hyprō

- 3 *sis, vel Prator alius proximus.* 3
 3 *In alijs Senatibus committitur Pratori loci.*

P O S T varia cri-
 minum gene-
 ra post ea om-
 nia, quæ crimi-
 num rationē,
 naturam, exceptionē, libera-
 tionē, vel aggrauationē cum
 circumstantiis concernere vide-
 batur: restat, vt nunc epilogū
 atq; ad eod extremū actū aga-
 mus, & nō nihil de criminum
 executione dicamus, iuxta va-
 rietatē locorū. In † magno e-
 nim cōsilio Procurator gene-
 ralis (is enim Imperatoris vi-
 ces ex suo officio solus susti-
 net) aut ipsius vicarius aut sub-
 stitutus procuratore generali
 absente, partim ex officio, par-
 tim ex sententia tenetur ad
 executionē criminalem pera-
 gendā, & eā curare solēniter
 (si ita refert sentētia) cū ostia-
 riiis producere ad actū. † In cō-
 silio verō Flandriæ executio
 committitur primo Pratori
 clementissimi Comitum, aut
 augustissimi inuictissimi que
 Imp. ad hoc requisito. Ilque
 Prator fere semper est Prator
 antiqui Castri Gandensium
 Prator aulæ Hyprensis, aut
 alius quispian Prator, pro-
 ximus eo loco, vbi camera re-
 sidentiam habet: cum assistē-
 tia Procuratoris generalis &
 ostiariorum. In alijs autem

† Senatibus particularibus,
 siue iam his duobus dictis in-
 ferioribus, ipsa criminalis
 executio cōmittenda est eius-
 dē senatus pratori, vel ipsius
 vicario, qui in suo officio prin-
 cipis vices referunt.

De carnifice.

CAP. CLII.

S V M M A E.

- 1 *Carnifex executione sua non peccat.*
- 2 *Carnifex est in tutela ac protectione Principis.*
- 3 *Carnifex cur male apud omnes audiatur.*
- 4 *Carnificum executio fit variè, Igni, gladio, puteo, dissectione, rota, furca, patibulo, tractu, raptatu, puncturis, abscissionibus, truncatione, perforatione, euulsione, flagellatione, &c.*

X E C V T O R
 sententiæ & ius-
 titiæ instru-
 mentalis mi-
 nister, habetur
 ipse licitor, seu carnifex: qui
 tamen odiosum apud om-
 nes sustineat nomen, quod
 cruentum, tyrannicum, &
 quasi parum humanum vi-
 deatur exercere officium, ni-
 hil tamen fin conscientia pec-
 cat, nec coram mundo, nec
 coram Deo, qui totius iusti-
 tiæ fons est, origo, & autor.
 Ex iustitiæ enim mandato
 perag

peragit, quicquid facit, & iustitia, imò Dei (iuxta Diuum Paulum) minister est, non suorum affectuum, cap. non frustra, cap. in officia, & cap. non est. xxij. q. v. †. Quocirca etiã hic ob officij necessitatem in tutela ac securitate Principis est, vt nefas sit illum ob officij (quam vocant) utilitatem, cedere, aut vim inferre, adeò vt hunc apsum Princeps capitalem esse voluerit, vt habet Augustus. Imper. Caroli Quinti. de Capitalib. iudiciis Constitutio. articu. 97. Porro † quod ipsi lictores seu carni- 4 fices ex sese odium vulgi pro uocent, hinc ferè fit, quòd plerique suo officio non fungantur cum tanta rei commiseratione & humanitate, quæ ipsos deceret, decoraret, & amabiliore redderet, sed sic plerunque maleficos tractat, rapiunt, perdunt, & mactant, non secus quàm si beluam conficerent, in crudeli & tyrannica executione penè gloriantes, & subinde reis merita supplicia exprobrantes, & æquo seuius & citius eos abripientes, non secus, quàm si propriæ billi potius inseruerent, & affectibus, quàm rationi, iustitiæ mandatrici.

Quamquam autem vetus opinio est & usitata, funestum esse locum, in quo sit licitor aut carnifex, tamen propterea eum vel odisse vel occidere non conuenit: est enim (vè dictum est) iustitiæ, imò Dei (iuxta diuum Paulum) minister. Quod enim Cicero dicit, funestari concionem contagione carnificis, Ethnico more dicit. Christianis longè alia mens de hoc Magistratus officio atque ministerio esse debet, scientibus iniustis legem positam esse. Et animaduertendum est, † præfatum lictozem executiones variè fieri, iuxta sententiarum varietatem, nempe, ad ignem, gladio, puteo, dissectione, rota, surca, patibulo, seu cruce, tractu, seu raptatu, punctura ignitarum forcipum abscissione, seu truncatione, aut perforatione linguæ, abscissione digitorum, aut pollicis, abscissione auricularum, virgis & flagellis caesione, cum aliis infinitis similibus, iuxta morem ac ritum vniuscuiusque loci, quæ Magistratus ad terrorem maleficorum decernit, & ad malum puniendum instituit.

Rerum Criminalium Præctica, Doctif. viri Iodoci Dàmhouderij Brugensis Iuriconsulti clarissimi,

F I N I S:

G 4

INDEX OMNIUM CAPITVM ET TI- TVLORVM.

<p>D E Criminibus & maleficiis De iudiciis seu litib. (vulgò) pro- cessibus crimin. Quo pacto in iudiciis criminal. procedendum fuerit Qualiter crimina ad iudicis no- titiam perueniant De accusationibus De denuntiationib. De exceptionib. criminalib. De inquisitionib. De diffamationib. præcedenti- bus per famam sparsis De diffamationibus per indicia suspiciones, coniecturas, aut præsumptiones disparfis De notorio De commissionib. crimin. De citatione De annotatione bonorum</p>	<p>i. 11 11. 13 111. 14 1111. v. vi. vii. 20 viii. 21 ix. 26 x. 28 xi. 32 xii. 36 xiii. 38 xiiii.</p>	<p>De annotatione bonorum De citatione reali, id est, captu- ra De carceribus De carcerariis, siue commenta- riensibus, hoc est, carcerū cu- stodibus De effractione carceris De relaxatione carcerorū De fideiussione in re, seu mate- ria criminalia De captiuorum, seu victorum aggrauatione De præsentatione siue contuma- cia De cōparatione in materia cri- minali De procuratorib. in re, siue ma- teria criminali De exonerando in materia cri- minum De publica fide, siue (vt vocant)</p>	<p>40 xv. 41 xvi. 48 xvii. 51 xviii. 55 xix. 58 xx. 62 xxi. 68 xxii. 68 xxiii. 69 xxiiii. 70 xxv. 75 xxvi. 75</p>
--	---	--	---

INDEX CAPITVM

saluiconductu	76	Qui à tortura sint excusadi	118
Cap. xxvii.		Cap. xlii.	
De defectu, non cōparatione, si- ue cōtumacia cōtra impetrā- tem in materia criminū	78	De purgatione vulgari, & prin- cipio de monomachia, siue duellb	121
Cap. xxviii.		Cap. xliiii.	
De defectu, absentia, & nō com- paratione contra citatum	79	De alia purgatione vulgari	124
Cap. xxix.		Cap. xliiiii.	
De contumaciis purgandis	83	De purgatione canonica	124
Cap. xxx.		Cap. xlv.	
De libello formado, seu petitio ne faciēda in re criminali	84	De purgatione legali	125
Cap. xxxi.		Cap. xlvi.	
De dilation. in re criminali	86	De sese præsentado torturæ, cō- tra partem aduersam	126
Cap. xxxii.		Cap. xlvii.	
De respōdēdo p exceptionē	87	De confrontatione	126
Cap. xxxiii.		Cap. xlviii.	
De remissione in materia crimi- nali	88	De probatione ordinaria	127
Cap. xxxiiii.		Cap. xlix.	
De respōdēdo pede ligato	91	De plena probatione in mate- ria criminali	128
Cap. xxxv.		Cap. li.	
De criminoso tradendo tortu- ræ	94	De reprobatione	129
Cap. xxxvi.		Cap. lii.	
De iudiciis tortura condignis, hoc est, ad torturam sufficien- tibus	97	De saluatione	135
Cap. xxxvii.		Cap. liii.	
De quæstione siue tortura	105	De concludendo in causa (siue malis) de ipsa causa dēdēda iustitiæ	137
Cap. xxxviii.		Cap. liii.	
De repetitione quæstionis siue torturæ	112	De causa sua cōmittēda in gra- tiam iudicis	140
Cap. xxxix.		Cap. liiiii.	
De cōfessione Rei in tortura	118	De processu visitatione, & exa- mine	140
Cap. xl.		Cap. lv.	
De negatione patientis in tor- tura	119	De condemnatione & punitio- ne in re criminali	147
Cap. xli.		Cap. lvi.	
		De ordinaria capitali punitioe in	

ET TITVLORVM.

in Flandria	149	figna	211
Cap. LVII.		Cap. LXXXIII.	
De ordinaria punitione ciuili	149	De homicidio p fortilegia	212
li		Cap. LXXXIII.	
Cap. LVIII.		De homicidio peruenenum	212
De exiliis siue bannis	150	Cap. LXXV.	
Cap. LIX.		De inspectione occisi	216
Qui excusandi, non puniendi, ob delicta commissa	152	Cap. LXXVI.	
Cap. LX.		Cui permillum occidere	220
De capitalium & publicorum criminum multiplicitate	153	Cap. LXXVII.	
Cap. LXI.		De iniuassione	232
De crimine laesae Maiestatis diuinae	153	Cap. LXXVIII.	
Cap. LXII.		De necessaria suorum bonorum defensione	244
De crim laesae Maieft. temporali siue humanae	189	Cap. LXXXIX.	
Cap. LXIII.		De necessaria propriij honoris defensione	248
De seditionib.	192	Cap. LXXX.	
Cap. LXIII.		De necessaria defensione amicorum	249
De priuatis carceribus faciendis	194	Cap. LXXXI.	
Cap. LXV.		De aliis homicidiis licitis	258
De monete adulteratoribus	195	Cap. LXXXII.	
Cap. LXVI.		De bello	261
De confiscatione bonorum	199	Cap. LXXXIII.	
Cap. LXVII.		De assassinis	267
De exae seu homicidio	200	Cap. LXXXIII.	
Cap. LXVIII.		Qui excusadi ab homicidio	271
De plurib. ac diuersis modis homicidij	205	Cap. LXXXV.	
Cap. LXX.		De homicidiis casualibus	282
De homicidio manuali	205	Cap. LXXXVI.	
Cap. LXX.		De latrocinis	287
De homicidio linguae	206	Cap. LXXXVII.	
Cap. LXXI.		De parricidio	291
De homicidio pccensum	210	Cap. LXXXVIII.	
Cap. LXXII.		De sui ipsius homicidio	294
De homicidio per indicia, seu		Cap. LXXXIX.	
De permissione adulterij	310	De adulterio	299
		Cap. XC.	
		De permissione adulterij	310

INDEX CAPITVM

De lenocinio	CAP. XCI.	315	De violatione sepulchrorū	CAP. CIX.	363
De stupro	CAP. XCII.	317	De furto	CAP. CX.	369
De fornicatione	CAP. XCIII.	319	De sacrilegio	CAP. CXI.	379
De incestu	CAP. XCIII.	320	De crimine expilatæ hæreditatis	CAP. CXII.	383
De raptu	CAP. XCV.	322	De abigeatu	CAP. CXIII.	384
De peccato contra naturam	CAP. XCVI.	327	De furto incendiario	CAP. CXIII.	385
De vi publica	CAP. XCVII.	336	De peculatu	CAP. CXV.	386
De pignorationibus, vulgò re- præfaliis	CAP. XCVIII.	338	De receptoribus furtorum	CAP. CXVI.	388
De teloniis, ac aliis exactioni- bus	CAP. XCIX.	345	De furtorum emptoribus	CAP. CXVII.	389
De vi priuata	CAP. C.	347	De repertis	CAP. CXVIII.	391
De rapina	CAP. CI.	348	De falsis	CAP. CXIX.	391
De latrocinio simplici	CAP. CII.	350	De falsitate per consensum	CAP. CXX.	393
De incendiariis	CAP. CIII.	352	De falsitate in verbis	CAP. CXXI.	393
De spontaneo incendio.	CAP. CIII.	356	De falsitate scriptorum	CAP. CXXII.	395
De aggerum ruptoribus	CAP. CIV.	358	De falsitate per abusum	CAP. CXXIII.	399
De violatione templorum	CAP. CV.	360	De falsitate per silentium	CAP. CXXIV.	404
De publicæ fidei, salueguardiæ, siue securitatis violatione	CAP. CVI.	365	De diffamatiōe per libellos	CAP. CXXV.	407
De pacis ac induciarum viola- tione	CAP. CVII.	366	De falsis aleis	CAP. CXXVI.	409
	CAP. CVIII.		De translatiōe limitum	CAP. CXXVII.	417
				CAP. CXXVIII.	De

ET TITVLORVM,

De calumnia	418	Cap. CXXI.	De correctione	445
Cap. CXXIX.			Cap. CXLII.	
De concussione	419	Cap. CXXX.	De damno pecuario	447
Cap. CXXXI.			Cap. CXLIII.	
De corruptione	420	Cap. CXXXII.	De damno per ciecta	449
Cap. CXXXIII.			Cap. CXLIV.	
De emptione officiorum	423	Cap. CXXXIV.	De damno generaliter	450
Cap. CXXXV.			Cap. CXLV.	
De monopolio	426	Cap. CXXXVI.	De pace componenda	451
Cap. CXXXVII.			Cap. CXLVI.	
De coadiutoribus criminū	430	Cap. CXXXVIII.	De abolitionibus	455
Cap. CXXXIX.			Cap. CXLVII.	
De receptione delinquentiū	432	Cap. CXXXV.	De remissione	457
Cap. CXXXVI.			Cap. CXLVIII.	
De iniuriis	434	Cap. CXXXVII.	De reuocatione exilij	463
Cap. CXXXVIII.			Cap. CXLIX.	
De iniuriis verborum	435	Cap. CXXXIX.	De appellatione	465
Cap. CXXXIX.			Cap. CL.	
De iniuriis factorum	439	Cap. CXXXV.	De confessione malefactorū	467
Cap. CXXXVI.			Cap. CLI.	
De iniuriis per scripta	443	Cap. CXXXVII.	De executione criminalis sen-	
Cap. CXXXVIII.			tentiaē	469
De iniuriis per gestus	444	Cap. CXXXIX.	Cap. CLII.	
Cap. CXL.			De carnifice	470
De læsione, & mutilatione	445			

Finis Indicis Capitum & Titulorum.

INDEX OMNIUM MATRIARVM CONTENTARVM IN

practica rerum criminalium Clarissimi I. V. D.

D. IODOCI DAMHOVERII

BRUGENSIS, Alpha-
betico ordine con-
gestus.

A

- ACTORES** siue abigeos ho-
spitio recipien-
tes, puniuntur
vel relegatione
x. annorum de iure, vel ex
consuetudine etiam exilio x.
annorum in cap. cxiiij. nu. 3.
folio 385
- ¶ **Abbati** pro monacho actio in
iuriarū conceditur. c. xxxviij.
nume. 10. fol. 441
- ¶ **Abducēs alienam vxorē** mari-
to furantē, punitur capitali-
ter. c. cx. nu. 4. fol. 377
- ¶ **Abigeos.** Vide suprā in verbo,
Abactores.
- ¶ **Abolitio** est institutæ actionis
peremptio. c. cxlvj. nu. i. f. 455
- Abolitio** est triplex: generalis,
quæ soli principi cōuenit: spe-
cialis, quæ accusanti cōperit:
& legalis, quæ à legibus con-
ceditur. ibid. nume. 1, 6, & 9.
fol. 455. 456. 457
- In** abolitiōe speciali multa ob-
seruanda sunt. ibi. nu. 8. f. 456
- Abolitio** specialis tantūm fit in-
tra xxx. dies ibi. nu. 8. fol. 457
- Abolitio** specialis nō tollit cri-
men læsæ maiestatis, pecula-
tus, repetundarum, falsi ibid.
nume. 12. fol. eodem
- Cætera vide infrā in litera P.
in ver. Princeps.
- ¶ **Abortione** attentata frustrata
quomodo puniēda. c. lxxiiij.
nume. 16. fol. 215
- ¶ **Absens** criminofus non dāna-
tur. c. xxiiij. nu. 5. fol. 72
- Absentes** à quibuscunque defen-
di, reipublicæ vtile est ibi. nu-
me. 4. fol. eodem
- Absentem** cōparere quæ impe-
diunt excusationes. cap. xxv.
nume. 8. fol. 74
- Absens** non damnatur crimine
corporali. c. xxviij. nu. 4. fo. 59
- Absentiū** cui libet iure permitti
tur absentis obiectæ purga-
toria excusatio. c. xxix. n. i. f. 81
- ¶ **Absentia** ob officii, excusatio
parit. c. xxv. nu. 11. fol. 75
- Absentis** causas ad allegandum
admittitur procurator in cri-
mine publici iudicii. c. xxiiij.
nume. 3. fol. 72
- ¶ **Absolutio.** Cuius est cōdēnan-
di facultas, eius est absoluen-
di

di lit
Abolu
dubi
liij. n
fol
Abolu
mif.
cxlv
¶ Abufi
mafc
sexu
sexu
folio
¶ Accuf
iudici
Accufar
min
vij. n
Accufar
liter, h
luce n
nume
Accufati
alteri
c. lxx
Accufati
script
Accufat
libus
Absque
ne ne
ibid.
Antiqu
legis
*mina
tebas
Accufat
baru
Accufat
ption

I N D E X.

- di libertas. c. lxj. nu. 93. fo. 175*
Abfoluere porius debemus in
dubiis, quàm condēnare. cap.
liij. nu. 35. fol. 146. c. lv. nu. 8.
fol. 147. & c. cl. nu. 6. fol. 469
Abfolutio qualiter differat à re-
miffione & indulgentia. cap.
cxlvij. nu. 12. fol. 460
 ¶ *Abufus Veneris in eodē sexu*
mafculino, Veneris in eodem
sexu foeminino, & Veneris in
sexu diuerfo. cap. xcvi. nu. 20.
folio 330
 ¶ *Accufare quem nō licet extra*
iudicium, c. cxv. nu. 5. fo. 480
Accufare cuius licitū est in cri-
mine termini amoti. c. cxx-
vij. nu. 9. fol. 128
Accufare volens alium crimina-
liter, habeat fuas probationes
luce meridiana clariores. c. v.
nume. 6. folio 17
Accufatio ignotis permittitur
alterius vxoris de adulterio.
c. lxxxix. nu. 41. fo. 309
Accufationis definitio feu de-
criptio, c. liij. nu. 2. fol. 15
Accufatione in iudiciis crimina-
libus proceditur. c. v. n. 1. fo. 16
Abfque accufatore feu accufatio
ne nemo venit condēnandus
ibid. nu. 2. folio eod.
Antiqua iura fcripta quemlibet
legitimum & idoneum cri-
iminaliter accufantem admit-
tebant. ibid. nu. 3. fol. 17
Accufator ad quæ de iure tene-
batur. ibid. nu. 4. fol. eod.
Accufatori fine vinculo infcri-
ptionis ex cōmuni vfu accu-
fare conceditur. ibid. nume. 5.
folio eodem
Accufator fuccumbens quibus
obnoxius. ibid. nu. 8. fol. eod.
Accufator qualiter differat à de-
nuntiatore. c. vj. nu. 9. fol. 19.
Accufatores admittēdi nō funt
ad testimonij fidem. cap. 50.
nume. 22. fol. 133
Accufans falfo, tenetur refstitu-
tionē dāni. c. cxxj. nu. 3. fo. 396
Accufantis morte accufatio ex-
tinguitur. c. cxlvj. n. 10. fo. 457
Accufati morte crimen extin-
guitur. ibidem
 ¶ *Actio falſa, nulli intēditur poſt*
viginti annos. c. cxxiiij. nu. 6.
folio 406
Actio de bonis repetendis per
aleam perditis, eſt perpetua
faltem & c. cap. cxxvj. num. 18
folio 415
Actiōnem iniuriarum non per-
dit, ex cauſa iniuriā diſſimu-
lans. c. cxxvj. nu. 22. fol. 439
Actio iniuriarum conceditur &
iniuriato & iniuriati amicis.
cap. cxxxvij. nu. 10. fol. 437
 ¶ *Actoris officium eſt in proba-*
tione ordinaria, reum præire,
cap. xlviij. nu. 1. fol. 127
 ¶ *Adæ primum omnium crimi-*
num præuaricatio. cap. lxxvj.
nu. 2. fol. 201
Adamum protoparentem exe-
git paradifo, præuaricatio. c.
lxj. nu. 35. fol. 164
 ¶ *Adimere vitā eſt principis, mi-*
niftri luſtitia, principū offi-
ciarij. c. lxxvij. nu. 3. fol. 205
 ¶ *Adm*

I N D E X.

- ¶ Administratio vsurariorū bonorum, referuatur episcopo distribuenda piis vsibus. c. lxj. nu. 79 fo. 170
- ¶ Admonitus à iustitia, qui recipit aut occultat maleficum, is punitur exilio perpetuo, & confiscatione. c. cxxxiiij. nu. 5. folio 433
- ¶ Adorientibus multis vnū, singuli statuti violati rei constituuntur. c. lxxvij. nu. 29. f. 241
- ¶ Adstantes participes aleæ, pari pœna plectendi, sicut lufores. c. cxxvj. nu. 11. fo. 411
- ¶ Aduersarij ad legitima testimonia non admittendi. c. 50. nu. 3. 135
- Aduersarius capitalis quis dicatur. ibi. nu. 4. fo. eod.
- ¶ Adultera plerunque producit partus marito similes. c. lxxiiij. nu. 9. fo. 216
- Adulterarum punitio ex iure. c. lxxxix. nu. 10. fo. 302
- Adultera dotem perdit. ibi. nu. 28. fo. 306
- Adulterarum principalis saepe origo, est maritus adulter. ibi. nu. 31. & 32. fo. eod.
- Adultera antequam damnetur, inspiciatur vita mariti. ibi. nu. 34. fo. 308.
- Adulteram mariti in actu non maritum, vxori licet occidere. c. lxxx. nu. 28. fo. 256
- Adulter manifestus ad legitima testimonia non admittendus. c. 50. nu. 15. 133
- Adulter ratione adulterij subest curiæ spirituali: ratione persone suæ curiæ seculari. c. lxxxix. nu. 12. fo. 304
- Adulter punitus per spirituales, an etiam puniendus sit per seculares. ibi. nu. 13. fo. eod.
- Adulterum vxoris in actu fas est marito occidere. ibi. num. 16. folio eod.
- Adulterum filia patri in actu ius est occidere. ibi. nu. 17. f. eo.
- Adulteri quando dicantur reperiri in actu, ibi. nu. 19. fo. eo.
- Adulterū soli patri permissum est occidere. ibi. nu. 24. fo. 305
- Adulterium, capitalium & publicorum criminū. c. lx. nu. 1. folio 153
- Adulterij enormitas. c. lxxxix. nu. 1. fo. 300
- Adulterij pœna ex lege veteri, iure ciuili, iure canonico, & consuetudine. ibi. nu. 3. 4. 5. 8. & 9. 301
- Adulteria cur neglectius puniuntur, rationes. ibi. nu. 6. fo. eod.
- Adulterij punitio est propria curiæ spirituali, & ex vsu etiā seculari permessa. ibi. nu. 11. folio 303
- Adulterium multorum malorū fons est. ibi. nu. 14. fo. 304
- Adulteria non permittunt illos pacis contractus. ibi. nu. 15. folio eod.
- Adulteria cum principibus aut reginis quomodo punienda. ibi. nu. 25. fo. 305
- Adulterij pœna in feudatore & feudatario. ibi. nu. 27. fo. 306
- Adul

I N D E X

- A**dulterij vitandi consilium au-
thoris. ibi. nu. 30. fo. eod.
- A**dulterium maritorū grauius
puniendum, quā vxorum.
ibi. nu. 13. fo. 307
- A**dulterij furtiui exemplū. ibi.
nu. 38. fo. 308
- A**d adulterium alterius vxorem
solicitans, punitur exilio. ibi.
num. 42. fo. 309
- A**dulterium clanculariū vxoris,
per maritum nō est deferen-
dam iudici. c. xc. nu. 3. fo. 311
- A**dulterij manifesti & occulti,
certi & incerti signa. ib. n. 4.
fo. eod.
- A**dulteri coniectura elicitur ex
loci qualitate, personarū qua-
litate, actu & modo. ibi. nu. 5.
fo. eod.
- A**dulteria Francorū frequentia
vnde nascitur. ibi. n. 7. fo. 312
- A**dulteria à Francis nulla fertur
sententia pœnalis iuris, ibid.
nu. 8. fo. eod.
- A**dulterij exempla. ibi, nume. 9.
& 10. fo. 412. 413
- C**etera vide infrā in litera S. in
ver. Saluantur duo.
- A**duocati ad legitima testimo-
nia non admittendi. cap. 50.
nu. 11. fo. 132
- A**eris intemperies à compari-
tione excusationem tribuit.
cap. xxv. nu. 17. fo. 75
- A**eromantia diuinationū spe-
cies, hinc dicti Aëromanti.
cap. lxj. nu. 101. fo. 177
- A**ffectus punitur non secuto
effectu in crimine læsa ma-
iestatis. c. lxij. nu. 10. fo. 191
- A**ffines admittendi non sunt
ad testimonia. c. 50. nu. 8. f. 131
- A**ffinibus, parentibus, consan-
guineis, tutoribus, curatoribus
vel amicis alicuius virgi-
nis, iuuenulæ, aut honestæ
viduæ, iura permittunt defen-
dere suam filiam, virginem,
aut honestam viduam cōria
violentum raptorē, & eas vi
abducere conātem, & si coo-
peratorem interimunt, culpa
carent. c. lxxx. nu. 21. fo. 255
- A**ffines in iniuriis non obligan-
tur. c. 137. nu. 12. fo. 441
- A**ffinitas eleuat receptionis cri-
mina. c. cxvj. nu. 4. fo. 389
- A**ffinitas receptionē excusat.
c. 134. nu. 3. fo. 433
- A**ggerum infractio, malitio-
sa. c. cv. nu. 1. fo. 358
- A**ggerū infractores multis po-
cent. ibi. nu. 2. fo. 359
- A**ggerum, pratorum infractio-
res puniuntur vel in metallū
restitutione, morte & aliter.
ibi. nu. 3. fo. eod.
- A**grorum qui limites euellit,
furtum cōmittit, & qui trans-
ponit tantum, furtum com-
mittit, & falsitatē. c. cxvij.
nu. 1. fo. 417
- A**grediēs & Aggressus: Requi-
re infrā in litera I. in ver. In-
uasor, & in ver. Inuasus,
- A**lea nulli non perniciosissi-
ma. c. cxvj. nu. 1. fo. 410
- A**lea pueris indigna. ibi. num. 2.
fo. eod.

I N D E X

- Aleis falsis ludens, cōmittit crimen falsi, & furci.** ibi. num. 3. & 22. fo. 410. 415
- Aleis falsis perdens, ius suū repetendi habet.** ibi. nu. 5. fo. 411
- Aleis falsis lucrans, suū ius seruandi amittit.** ibid.
- Ad aleæ ludū iuuenes pellicens, grauitèr plectendus est.** ibid. nu. 12. fo. 412. 413
- Alearum mala, & pericula.** ibid. nu. 14. & 15. fo. 413
- Alea quatenus viris honestis permissa.** ibi. nu. 16. fo. eod.
- Aleæ lusu perditæ pœna actiōe reperi possunt.** ibi. nu. 18. f. 415
- Alearū vsus antiquissimus.** ibid. nu. 20. fo. eod.
- Alea &c. per Regem Franciæ cōcreta.** ibi. nu. 18. fo. 416
- Aleator falsarius, vt falsarius & fur puniendus est.** ibid. nu. 4. fo. 411
- Aleator omnis perdit ius de reparatione iniuriarū & dānorum, & omnium contractuum, sēemptionis, vēditionis, locationis, conductionis, mutui, permutationis, qui contigerunt in ludo.** ibi. nu. 6. 7. 9. 10. fo. 411. 412.
- Aleator, pernicies & pestis est reipublicæ.** ibi. nu. 21. fo. 415
- Aleatorū correctio vtilis & admonitio.** ibi. nu. 25. f. 416
- Aleatoria domus debetur sisco.** ibi. nu. 8. fo. 412
- Cetera vide infrā in litera I. in ver. Iuuenes. & in litera I. in ver. Lusor.
- ¶ **Alapā impingētē licet repellere gladio.** c. lxxix. nu. 1. f. 249
- ¶ **Alens domi canem, verrem, aprū, vulpem, vrsū, leonē, lupum, aut similem ferā laudentem aliū, is dominus tenetur ad restitutionē damni.** c. cxlj. nu. 9. fo. 445
- ¶ **Allegantis, non negantis, est probare.** c. ljj. nu. 5. fo. 136
- ¶ **Amatoriū poculum.** Qua pœna plectendus, qui poculo amatorio porrecto, aut malè composito, aut malè temperato alterius bibentis instulit vitam. c. lxxj. nu. 88. fo. 173
- ¶ **Ambitio in iure dānatur pro emptore infamia publica, pro venditore cētum aureis.** c. cxxxj. nu. 12. fo. 425
- ¶ **Amicam quisquis carceribus aut cubiculis includit, nō per petuō priuati carceris criminis sit obnoxius.** c. lxiiij. nu. 2. fo. 194
- ¶ **Amicus factus, sed nuper inimicus à testimonio repellitur.** c. 50. nu. 4. fo. 131
- Amici ad legitima testimonia non admittendi.** ibid. num. 8. fo. eod.
- Amicorum suorum ob defensionem permillum est occidere.** c. lxxvj. nu. 1. fo. 221
- Amicus non cogitur amicū suum officario prodere.** cap. cxvj. nu. 5. fo. 389
- Reliqua vide suprā in ver. Affinibus.
- ¶ **Ancillarum testimonia saluatur**

I N D E X

- tur de rebus domi & priuati-
 tim peractis. cap. lj. nume. 10.
 fo. 136
- Ancillam castigans, non peccat,
 si castigandi limites nō tran-
 siliat. c. cxlj. nu. 1. fo. 446
- ¶ Animæ subest periculū in cri-
 minalibus causis. c. liiij. n. 11.
 fo. 143.
- ¶ Animatio foetus fit secundum
 alios de trigesimo, secundū
 alios die xxxv. teste D. Consi-
 liatore, foetus masculini fit
 die xl. testibus gl. D. Abbate,
 & Bal. foetus foemini fit die
 lx. secundum Bart. die lxxx.
 secundū gl. & Abb. ca. lxxiiij.
 nu. 15. fo. 215
- ¶ Animus in maleficiis spectā-
 dus euentus potius quā ani-
 mus. c. lxxiiij. nu. 17. fo. eod.
- ¶ Annotatio bonorū fit propter
 primam cōtumaciam. c. xiiij.
 nu. 1. fo. 41.
- Annotatio dicitur quædam cō-
 pulsio ad comparandum. ibi.
 nu. 2. fo. eod.
- Annotatio dicitur quædam præ-
 paratio ad cōfiscationem. ibi.
 num. 3. fo. eod.
- Annotatio duntaxat fit in cau-
 sis criminalibus, in quibus fit
 bonorū publicatio. ibi. nu. 4.
 fo. eod.
- Annotatio quando fieri debeat,
 remissiuē. ibi. nu. 6. fo. eod.
- Annotazione quorum bonorū
 vimur, recepto vsu, stylo, ac
 consuetudine. ibid. numer. 7.
 fo. eod.
- ¶ Aperiens aliorū literas, arbi-
 trariē punitur. c. cxxij. nu. 19.
 fo. 398
- ¶ Apostasia, crimen læsæ maie-
 statis diuinæ. c. lxj. nume. 9.
 fo. 159
- Apostasia, elongatio, defectio,
 rebellio, retractatio, retro-
 cessio, nuncupatur. ibi. nu. 41.
 fo. 165
- ¶ Apostolus Paulus Romæ fuit
 detentus sub libera custodia.
 c. xvj. nu. 5. fo. 50
- ¶ Appellatio per totam Flan-
 driam in re criminalia nul-
 la. c. xv. nu. 26. fo. 47
- ¶ Aprum lædentem alium do-
 mi alens, is dominus tenetur
 ad restitutionem damni. cap.
 cxlij. nu. 9. fo. 449
- ¶ Arbitrium iudicis in malefi-
 ciis etiam ad mortem se ex-
 tendit. c. cv. nu. 5. fo. 359
- ¶ Arbor. Putando arbores via-
 torem occidens, non excusa-
 tur, si non præmonuerit. cap.
 lxxiiij. nu. 14. fo. 275
- ¶ Argentarius argentea sua vi-
 tians, mouendus est suo opi-
 ficio. c. cxxij. nu. 12. fo. 402
- ¶ Arma. arma gestans vetita, ar-
 mis alterum inuadens, armis
 alterum vulnerans, grauissi-
 ma tantū multa dampnan-
 dus. c. lxxvij. nu. 4. fo. 234
- ¶ Articuli. Super libello crimi-
 nali & inquisitione facta per
 fiscum ex officio duntaxat,
 nequaquam admittitur rei
 deliberatio & articulorum

I N D E X

- opia. cap. xxxj. n. 2. fol. 86
 ¶ Assasini qui dicantur barba- 20. fol. 399
 ro vocabulo. c. lxxxiiij. nu. 7.
 folio 268
 Assasinorum crimen & pœna
 debita, ibi. nu. 2. fol. eod.
 Assasinatus consummatus, sim-
 plici homicidio maior est,
 ibi. nu. 3. fol. eod.
 Assasinos conuictos, omnibus
 impunè occidere licet. ibi. n.
 5. fol. eod.
 Assasinator, id est mandàs: Af-
 fasinus id est sese locàs: Assaf-
 sinorum hospes; Assasiniq;
 subsidium ferens; pœna pari
 plectendi, ibi. n. 6. fol. 269
 Assasinorum bona post factū
 adiicienda fisco ibi. nume. 7.
 fol. eod.
 Assasinis fauentium bona, fisco
 post factum adiicienda. ibid.
 Assasinator pœnitens, & Assaf-
 sinus pœnitens ante factum
 leuius puniendi. ibi. n. 8. & 9.
 fol. 269. 270.
 Assasinatus in muliere pregnā
 te committitur. ibid. nu. 10.
 fol. 270
 Assasinatus enormitas. ibi. nu.
 11. fol. 271
 Assasinorum pœnitētia & re-
 uocatio quando pœnā miti-
 gent. ibi. nu. 12. fol. eod.
 Assasinatus vocabulum barba-
 rum. ibi. nu. 13. fol. eo.
 ¶ Assistentes in conspirationibus
 plectuntur, c. lxij. n. 8. fol. 191
 ¶ Assumptas literas nō deferēs,
 falsitate committit. c. 122. nu.

- Astrologi professores qui di-
 cantur. c. lxj. nu. 102. fol. 177
 ¶ Aufugiēs ē carcere, is fugā (ex
 quauis etiā captiuitate) suspe-
 ctus conuincitur. c. xvij. nu-
 me. 5. fol. 57
 ¶ Augures professores qui dicā-
 tur. c. 61. nu. 102. fol. 177
 ¶ Auiā ad legitima testimonia
 nō admittitur. c. 50. nume. 7.
 fol. 131
 Cætera vide infrā in litera
 N. in ver. Nepos.
 ¶ Auus nō admittitur ad legiti-
 ma testimonia. cap. l. num. 7.
 fol. 131.
 Reliqua require infrā in
 N. in ver. Nepos.
 ¶ Aurichalcum pro auro vēdēs,
 mouendus est suo opificio, &
 merce priuādus. c. cxxij. nu.
 13. fol. 402
 ¶ Aurigis quid faciendum, vt ab
 aliis periculum arceāt, & ipsi
 crimine vacent. c. lxxv. nu. 5.
 folio 284
 ¶ Autoris seditionis pœna. cap.
 lxij. nu. 6. fol. 193
 Autor libelli de re non capitali,
 puniēdus est compensatione
 iniuriæ & fame. c. cxxv. nu. 6.
 folio 125
 ¶ Auxilium delinquēti præstās,
 vt principalis punitur. cap.
 cxxiiij. nu. 2. fol. 431
 Auxilium cuius non dat malefici-
 cio causam, punitur mitius.
 ibi. nu. 3. fol. eod.
 Auxilium in crimine confertur
 ante

ant
 qua
 dica
 mul
 tur
 ve
 iuu

 B A
 Biu
 xx.
 ¶ Balli
 ab a
 ipsi
 nu.
 ¶ Bava
 sacra
 folio
 ¶ Barto
 Bartol
 ne d
 fol.
 ¶ Bella
 nē p
 Bellor
 82.
 Bella
 da. i
 Bellor
 con
 Bella i
 tiū,
 no.
 Bellis
 dit,
 ibi.
 Bellis
 tio
 nu.
 Bella

ante factū, si sciēs volēnsq; ali
qua ad crimē necessaria suppe
ditauerit. In facto, si quis si-
mul eū delinquente coopere-
tur. Post factum, si ad fugam
vel occultationem malefici
iuuet. ibi. nu. 4. fol. eod.

B

BALDI distinctio pro fide-
iussione criminoforum. c.
xx. nu. 10. fol. 65

Ballistarū quid faciendum vt
ab aliis periculum arceant, &
ipsi crimine vacent. c. lxxxv.
nu. 2. & 3. fo. 283. 284.

Bauarotas vllos de bonis loca
sacra nō tutātur. c. cvj. nu. 17.
folio 363

Bartol^o eximi^o c. ij. n. 2. fol. 13

Bartoli distinctio in fideiussio-
ne criminoforum. c. xx. nu. 9.
fol. 64

Bella à cōparitione excusatio
nē præstat. c. xxv. nu. 15. fo. 75

Bellorum mala potissima. cap.
82. nu. 1. fol. 262

Bella non ex leui causa suscipiē
da. ibi. nu. 2. fol. eod.

Bellorum non satis tutū multa
conscribere. ibi. nu. fol. eod.

Bella iusta permissa sunt iure gē
tiū, naturali, canonū, & diui-
no. ibi. nu. 4. fol. 252. 263

Bellis iniustus, qui hostem occi-
dit, nō tenetur de homicidio
ibi. nu. 5. fol. 263

Bellis iniustus, omnis depræda-
tio vt iusta permittitur. ibi.
nu. 6. fol. eod.

Bella vt iusta habeātur, requiri-

tur personarū idoneitas, iusta
causa, recta intētio, & autori-
tas principis. ibi. n. 12. f. 264

Bellis gerēdis idonei sunt eccle-
siastici. ibi. nu. 13. fol. eod.

Belli iusta ratio est, defensio sui
defensio suorū, defensio glo-
riæ & dignitatis suæ, recupe-
ratio rerum iniquē ablatarū,
defensio libertatis reipublicę
ibi. nu. 15. fol. 265

Belli recta intētio est quæ assu-
mitur, non ex præ dominādi
libidine, nō ex odio, nō ex in-
uidia, non vt aliis sua eripiat,
ex legitimis & vrgētibus cau-
sis. ibi nu. 16. fol. eod.

Belli autoritas est, cū fit ex mā-
dato principis. ib. n. 17. fo. eo.

Bella indicere, soli Pontifici &
Imperatori iura permittunt,
ibi. nu. 18. fol. eod.

Bella gerētes reges qui citra de-
cretum Imperatoris sua pro-
pria autoritate vtuntur, iure
abutuntur. ibi. nu. 19. fol. eod.

Bellū gerēs citra autoritatē sui
superioris, crimē lēse maiesta-
tis cōmittit. ibi. nu. 20. f. 266

Bellū romanū, id est pro defen-
sione fidei, & iustū. ibi. nu. 21.
fol. eod.

Bellū iudiciale, id est principis,
iustū est. ibi. nu. 22. fol. eod.

Bellū præsumptuosum, id est sub-
ditorū cōtra principē, est iniū-
stum. ibi. nu. 23. fol. eod.

Bellū licitū, id est, pro defensio-
ne sui & suorū, est iustum. ibi.
nu. 24. fol. eod.

INDEX

- Bellum temerariū, id est, contra
 auctoritatem iuris, iniustum
 est. ibi. nu. 25. fo. 267
- Bellum voluntariū, id est ambi-
 tione, vel avaritia est iniustū,
 ibi. nu. 26. fo. eod.
- Bellum necessarium, id est pro
 defensione familiæ &c. est iu-
 stum. ibi. nu. 27. fo. eod.
- Belli qui scripserunt iuris periti
 ibi. nu. 28. fo. fod.
- ¶ Beneficentia verbis potius credē-
 dū, si duo de populi cōsistū pu-
 gnarint. c. lxxvj. nu. 29. fo. 230
- ¶ Beneficiū simoniacē adeptū, va-
 care cōserur. c. lxj. n. 76. f. 170
- ¶ Bestia lædens ex interna mali-
 tia ipsa puniēda est, nō domi-
 nus, nō famulus, nisi eā serua-
 re sibi velint. c. cxlij. nume 1.
 fol. 447
- Bestia lædens instigata per ali-
 quē, tū solus instigator puniē-
 dus est restitutione omnium
 dānorū. ibi. nu. 24. fo. 448
- Bestia ledēs ex incuria, aut mali-
 tia custodiētis vel seruantis,
 tum ipse custodiens puniēdus
 est, nō dominus. ibi. nu. 3. & 5.
 fo. eodem
- Bestia ledēs aliā bestiā, sed prior
 ab ipsa commota, sic ea bestia
 non est puniēda, nec domi-
 nus. ibidem
- Bestia lædens aliā bestiā ex pro-
 pria malitia, sic bestia dānan-
 da, aut possessor eam seruās.
 ibi. nu. 7. fo. eod.
- Bestia aliā bestiā lædere ex alte-
 rius instigatione, sic puniēdus
 est tantū instigator. ibi. nu. 8.
 f. 449. Siue notitia, vtra prior
 læserit vel commouerit alte-
 ram: sic singulis incommodo
 sua ferenda. ibidem
- Bestias alere cū alterius detrimē-
 to nulli licet. ibi. nu. 10. fo. eod.
- Bestia post fugā à domino ledēs
 dominū non obligat. ibi. nu.
 me. 11. fo. eod.
- ¶ Blasphemia Deū obiectū ha-
 bet, idē peccatorū grauissi-
 mū. c. lxj. nu. 10. fo. 128
- Blasphemia est crimē læsæ ma-
 iestatis. c. lxj. nu. 9. fo. 159
- Blasphemiæ descriptio, quæ &
 maledictū dicitur. ibi. nu. 11.
 fo. eodem
- Blasphemia in Deū de iure ciui-
 li capitalis est. ibi. nu. 12. f. eod.
- Blasphemia non dissimulanda.
 ibi. nu. 13. fo. eod.
- Blasphemiæ altera descriptio.
 ibi. nu. 14. fo. eodem
- Blasphemia est misti fori. ibid.
 nu. 19. fo. 160
- Blasphemia tā factis, quā ver-
 bis cōmittitur. ibi. n. 24. f. 161
- Blasphemia quando dicatur pu-
 blica. ibi. nu. 29. fo. 163
- Blasphemia ne maledicti quidē
 sunt incessendi. ibi. nu. 30. f. e.
- Blasphemia idē cū maledictō, se-
 cūdū nōnullos. ibi. nu. 31. f. e.
- Blasphemiæ pœna irrogatur re-
 missior in Francia, atq; in ali-
 quibus aliis regionibus. ibi.
 nu. 32. fo. eod.
- Blasphemiæ in Burgūdia, Fran-
 cia & curiis magnatū admo-
 dum

I N D E X

- dū frequētes. ibi. nu. 34. fo. 64
 Blasphemix quæ verba sint. ca.
 cccxxviii. nu. 15. Et de ver-
 bis blasphemis, rara est puni-
 tio. ibid. nu. 16. fo. eod.
 Blasphemates quomodo de cō-
 suetudine puniantur. c. lxj.
 nu. 17. fo. 160
 Blasphemates quomodo à iure
 canonico arceantur remis-
 sive. ibi. nu. 18. fo. eo.
 Blasphemantem nō deferēs, pu-
 niēdus est. ibi. nu. 21. fo. 161
 Blasphemantē an excuset ebrie-
 tas, vel iracūdia. ibi. n. 22. f. eo.
 Blasphēmātibus, in primis assue-
 factio attēdēda. ibi. n. 27. f. 162
 Blasphemi quomodo puniti ex
 edicto Regis Philippi de Val-
 lois. ibi. nu. 33. fo. eod.
 ¶ Bona maleficorū, fisco cōmit-
 tuntur, salvo creditorū iure.
 c. xx. nu. 16. fo. 67
 Bona in manibus principis con-
 stituta quandiu permaneant.
 c. xxix. nu. 5. fo. 83
 Bona ablata iudicis est non sibi
 depraḡdara, sed cognito vtroq;
 domino restituere. ca. xxx. nu.
 * mero 10. fo. 85.
 Bona malefici mortui corporis
 post sentētiā pœnæ late cōfif-
 catiōi subiacēt. c. liij. n. 6. f. 139
 Bona fisco debita immunitate
 ecclesiastica non gaudent. ca.
 cvj. nu. 18. fo. 364
 Bona expilata sunt heredibus
 omnibus communia. ca. cxij.
 nu. 5. fo. 315
 Bonorū vsurariorū administra-
 tio reseruatur episcopo, distri-
 buenda pauperibus. cap. lxj.
 nu. 79. fo. 384
 Bonū vel malū devnoquoq; pŕe-
 sumim⁹, cōsideratis primē etā-
 tis suæ morib⁹. c. x. n. 11. fo. 30
 ¶ Bonus. Ex mala cūmq; malis
 cōuersatione, ipse etiā bonus
 malus efficitur. c. x. nu. 5. fo. 30
 Cætera vide infrā in litera
 C. in ver. Cefsio.
 Brugensem ciuē pecēs euagina-
 to cultro, etiā si manū tēpera-
 uerit, ex priuilegio Philippi
 Elzasij, & Guidonis comitum
 Flādriz mulctatur lx. li. Pari-
 sient. c. cxxxvij. nu. 5. fo. 440
 ¶ Bruta cur puniantur, quæstio.
 cap. xcviij. nu. 15. 331

C

 CAdauer sepulchro auferens,
 punitur plebeius capitali-
 ter, nobilis perpetuo exilio,
 cap. cix. nu. 6. fo. 368
 ¶ Calumnia est, sciēter in iusti-
 tia sustinere falsa: sciēter de-
 ferre falsa, & non probabilia,
 & sciēter propositum cri-
 men dissimulare. ca. cxxviiij.
 nu. 1. fo. 418
 Calumnia semper includit in se
 scientiam iniuriæ alterius.
 ibid. nu. 3. fo. 419
 Calumniatoris pœna est arbi-
 traria. ibi. nu. 2. fo. 417.
 Reliqua vide infrā in lite-
 ra l. in ver. lurare.
 ¶ Canē ladentem alium, domi-
 alens, is dominus teneret ad
 restitutionē dāni. c. cxlij. nu.

I N D E X

- Bellum temerariū, id est, contra
 auctoritatem iuris, iniustum
 est. ibi. nu. 25. fo. 267
- Bellum voluntariū, id est ambi-
 tione, vel auaritia est iniustū,
 ibi. nu. 26. fo. eod.
- Bellum necessarium, id est pro
 defensione familiæ &c. est iu-
 stum. ibi. nu. 27. fo. eod.
- Belli qui scripserunt iuris periti
 ibi. nu. 28. fo. fod.
- ¶ Benefamati verbis potius credē-
 dū, si duo ē populū cōstitū pu-
 gnarint. c. lxxvj. nu. 29. fo. 230
- ¶ Beneficiū simoniacē adeptū, va-
 care cōsetur. c. lxx. n. 76. f. 170
- ¶ Bestia lædens ex interna mali-
 tia ipsa puniēda est, nō domi-
 nus, nō famulus, nisi eā serua-
 re sibi velit. c. cxlij. nume. 1.
 fol. 447
- Bestia lædens instigata per ali-
 quē, tū solus instigator puniē-
 dus est restitutione omnium
 dānorū. ibi. nu. 24. fo. 448
- Bestia ledēs ex incuria, aut mali-
 tia custodiētis vel seruantis,
 tum ipse custodiens puniēdus
 est, nō dominus. ibi. nu. 3. & 5.
 fo. eodem
- Bestia lædēs aliā bestiā, sed prior
 ab ipsa commota, sic ea bestia
 non est puniēda, nec domi-
 nus. ibi. idem
- Bestia lædens aliā bestiā ex pro-
 pria malitia, sic bestia dānan-
 da, aut possessor eam seruās.
 ibi. nu. 7. fo. eod.
- Bestia aliā bestiā lædēte ex alte-
 rius instigatione, sic puniēdus
 est tantū instigator. ibi. nu. 8.
 f. 449. Siue notitia, vtra prior
 læserit vel commouerit alte-
 ram: sic singulis incommoda
 sua ferenda. ibi. idem
- Bestias alere cū alterius detrimē-
 to nulli licet. ibi. nu. 10. fo. eod.
- Bestia post fugā à domino ledēs
 dominū non obligat. ibi. nu.
 11. fo. eod.
- ¶ Blasphemia Deū obiectū ha-
 bet, idēd peccatorū grauissi-
 mū. c. lxx. nu. 10. fo. 128
- Blasphemia est crimē læsæ ma-
 iestatis. c. lxx. nu. 9. fo. 159
- Blasphemiæ descriptio, quæ &
 maledictū dicitur. ibi. nu. 11.
 fo. eodem
- Blasphemia in Deū de iure ciui-
 li capitalis est. ibi. nu. 12. fo. eod.
- Blasphemia non dissimulanda.
 ibi. nu. 13. fo. eod.
- Blasphemiæ altera descriptio:
 ibi. nu. 14. fo. eodem
- Blasphemia est misti fori. ibid.
 nu. 19. fo. 160
- Blasphemia tā factis, quam ver-
 bis cōmittitur. ibi. n. 24. f. 161
- Blasphemia quando dicatur pu-
 blica. ibi. nu. 29. fo. 163
- Blasphemia ne maledicti quidē
 sunt incessendi. ibi. nu. 30. f. e.
- Blasphemia idē cū maledictio, se-
 cūdū nōnullos. ibi. nu. 31. f. e.
- Blasphemiæ pœna irrogatur re-
 missior in Francia, atq; in ali-
 quibus aliis regionibus. ibi.
 nu. 32. fo. eod.
- Blasphemiæ in Burgūdia, Fran-
 cia & curiis magnatū admo-
 dum

I N D E X

- ad frequētes. ibi. nu. 34. fo. 64
 Blasphemiae quae verba sunt. ca. cccxxviii. nu. 15. Et de verbis blasphemis, rara est punitione. ibid. nu. 16. fo. eod.
 Blasphemantes quomodo de consuetudine puniantur. c. lxj. nu. 17. fo. 160
 Blasphemantes quomodo à iure canonico arceantur remissive. ibi. nu. 18. fo. eo.
 Blasphemantem non deferēs, puniendus est. ibi. nu. 21. fo. 161
 Blasphemantē an excuset ebrietas, vel iracūdia. ibi. n. 22. f. eo.
 Blasphemātibus, in primis assuetudo attendēda. ibi. n. 27. f. 162
 Blasphemi quomodo puniti ex edicto Regis Philippi de Vallois. ibi. nu. 33. fo. eod.
 ¶ Bona malefactorū, fisco committuntur, salvo creditorū iure. c. xx. nu. 16. fo. 67
 Bona in manibus principis constituta quandiu permaneant. c. xix. nu. 5. fo. 83
 Bona ablata iudicis est non sibi depraedari, sed cognito vtroque domino restituere. ca. xxx. nu. 10. fo. 85
 Bona malefici mortui corporis post sententiā poenae latae confiscationi subiacēt. c. liij. n. 6. f. 139
 Bona fisco debita immunitate ecclesiastica non gaudent. ca. cvj. nu. 18. fo. 364
 Bona expilata sunt haeredibus omnibus communia. ca. cxij. nu. 5. fo. 315
 Bonorū vsurariorū administra-
- tio reseruatur episcopo, districtio pauperibus. cap. lxj. nu. 79. fo. 384
 Bonū vel malū deuoquoque; primum, consideratis primae etatis suae moribus. c. x. n. 11. fo. 30
 ¶ Bonus. Ex mala cumque; malis conversatione, ipse etiā bonus malus efficitur. c. x. nu. 5. fo. 30
 Cetera vide infra in litera C. in ver. Celsio.
 Brugensem ciuē petēs euaginato cultro, etiā si manū reperuerit, ex priuilegio Philippi Elzasij, & Guidonis comitum Flādrīae multatur lx. li. Parisiensis. c. cxxxvij. nu. 5. fo. 440
 ¶ Bruta cur puniantur, quaestio. cap. xcviij. nu. 15. 331
- C
- Adauer sepulchro auferens, punitur plebeius capitaliter, nobilis perpetuo exilio. cap. cix. nu. 6. fo. 368
 ¶ Calumnia est, sciēter in iustitia sustinere falsa; sciēter deferre falsa, & non probabilia, & sciēter propositum crimen dissimulare. ca. cxxviij. nu. 1. fo. 418
 Calumnia semper includit in se scientiam iniuriā alterius. ibid. nu. 3. fo. 419
 Calumniatoris poena est arbitraria. ibi. nu. 2. fo. 417.
 Reliqua vide infra in litera l. in ver. lurare.
 ¶ Canē laxentem alium, domi alens, is dominus tenetur ad restitutionē dāni. c. cxlij. nu.

I N D E X

- mero 9. fo. 449
- ¶ **Canones ecclesiastici** nullam verbali iniuriæ pœnam statuunt. cap. 136. nu. 17. fo. 438
- Canones sacri, sacras leges imitari non dedignantur, & ecœuerſo.** cap. 18. nu. 8. fo. 57
- Canonistarum generalis de immunitate ecclesiastica conclusio.** ca. 106. nu. 19. fo. 364
- Cætera require infrà in litera l. in ver. ius canonicum.
- ¶ **Canonica purgatio pro iure pontificio inuenta.** ca. 44. numero 1. fo. 124
- Canonica purgationis forma.** ibi. nu. 2. fo. 125
- Canonica purgatio frequens ecclesiastici.** ibi. nu. 6. f. eodem
- ¶ **Cantilenis famosis fit iniuria.** cap. 138. nu. 1. fo. 443
- ¶ **Capitalis pœna. Consultatio magistratuum de capitali pœna malefici.** ca. 150. nu. 1. f. 468
- Capitalis sententia profertur pridie executionis, aut eodẽ die executionis.** ibi. nu. 2. fo. eod.
- Capitaliter exequendo, Doctor aut cõfessor ecclesiasticus est concedendus.** ibi. nu. 3. fol. eo.
- Capitaliter exequẽdo nõ est neganda eucharistia.** ibid. numero. 4. fo. 469
- Capitaliter exequendus non est inebriandus.** ibi. nu. 5. fo. eod.
- Reliqua require infrà in ver. Confessor abusus.
- ¶ **Capitaneo grauiter iniurians puniendus est corporaliter.** cap. 137. nu. 18. fo. 443
- ¶ **Capitulum tatum administrare potest fructus, eõsq; in piũ vsum conuertere.** capi. 61. numero. 78. fo. 170
- ¶ **Captiuitas Christianorum redemptione pecuniaria cõmutatur.** cap. 82. nu. 8. fo. 264
- ¶ **Captiuus intra mensem relaxandus, nisi &c.** ca. 17. nu. 13. fo. 53
- Captiuus criminalium violenter extrahẽs carcere quomodo puniatur.** ca. 18. nu. 4. fo. 56
- Captiuus nõ est relaxabilis, vbi situs alternatiua vitur conclusione.** ca. 19. nu. 7. fo. 60
- Captiuus criminalis nõ ualẽs cõstituire fideiussores, captiuus permaneat.** ca. 20. nu. 3. fo. 63
- Captiuus statim liberatur carcere, si non comparuerit impetrans, in quibusdam constitentis.** cap. 27. nu. 3. fo. 78
- ¶ **Captus, cõmentariensem effugiens, lædens, aut occidẽs, gladio punitur.** c. 18. nu. 2. fo. 56
- Captus reuelans carceris effractionem, laxandus est vinculis.** ibi. nu. 5. fo. 58
- Captus nõnunquam relaxatur, aut per cautionem ante adiudicationem, aut per consignationem post adiudicationem.** cap. 19. nu. 9. fo. 60
- Captus interrogatus, debet pertinẽter respondere de veritate.** cap. 34. nu. 3. fo. 92
- Capti citra iudicis autoritatem, carcere claudendi sunt intra viginti horas, secundum Bar.** cap. 15. nu. 5. fo. 44
- Idem

I N D E X

- Idem carceri tradendi intra sex
horas, secundum alios. ibi. nu.
me. 6. fo. eod.
- Captum è manibus executoris
sive officij vi liberans, rei
capti periculo sic obnoxius.
ibi. nu. 30. fo. 48
- Capti ab ipsa hora traditionis
periculo carcerarij commissi
sunt. cap. 17. nu. 1. fo. 51
- Capti in Christianorum bellis
non fiunt capientium. ca. 82.
nu. 7. fo. 264
- Captura quatuor modis ab offi-
ciariis exercetur. capi. 15. nu-
me. 7. fo. 44
- Capiti ac vitæ cuncta postha-
benda. cap. 52. nu. 4. fo. 139
- Carcerum diuersitas. ca. 16. nu.
me. 1. fo. 49
- Carceris pœna perpetua morti
æquiparatur. ibi. nu. 2. fo. eod.
- Carcer, custodia, non pœna esse
debet. ibi. nu. 3. fo. eod.
- Carcerum custodes negligētes,
qua pœna puniantur. cap. 17.
nu. 3. fo. 52
- Carcerum custodibus fas est nū-
quā ferreis manicis siue ca-
tenis vinctum constringere.
ibi. nu. 6. fo. eodem
- Carcerum custodibus quæ sint
prohibita. nu. 9. fo. 53
- Carcerum custodibus quæ offi-
cia potissimū incumbant.
ibi. nu. 11. fo. 53
- Carceres mulierem secludendi
à virorum carceribus. ibi. nu-
me. 15. fo. 54
- Carcerum effractori, iure Pon-
tificio non est specialis pœna
statuta. cap. 18. nu. 7. fo. 57
- Carceris priuati reus quo suppli-
cio afficiendus. c. 64. n. 1. f. 194
- Carceribus priuatis includi quī
possint. ibi. nu. 2. fo. eod.
- Carceralis punitio in pane &
aqua ad tēpus iudici seculari
nōnunquā conceditur. cap.
16. nu. 4. fo. 49
- Carcerarij plures, quomodo ex-
cuseantur, fugā capiēte ipsoiū
vno cū captiuus. c. 17. n. 5. f. 52
- Carcerarius iure debet reū abso-
lutum illicdē dimittere, verū
vsus nunc secus obseruat. ibi.
nu. 17. fo. 49
- Carcerarius nequit criminosos
vinctos vllō modo relaxare
sine iudicis ordinatione. cap.
19. nu. 2. fo. 59
- Cætera vide infrā in ver.
Commentariensis.
- Carcerato reperto mortuo, con-
tra commentariensem præ-
sumitur. cap. 17. nu. 2. fo. 51
- Carceratorū causas oportet esse
summarias. cap. 17. n. 14. f. 54
- Carceratorū relaxationes, aliæ
sunt post causæ siue litis deci-
sionem, & sic post sententiā:
aliæ per sententiæ executio-
nem: aliæ per gratiam ex be-
neficio & indulgentia princi-
pis: aliæ propter innocentiam
incarcerati & c. aliæ lite pedē-
te: aliæ per cōpositionē pœnæ
factam cū curia aut fisco & c.
aliæ gratia fideiusionis præ-
stitæ, & c. aliæ licēter & de fa-

I N D E X

- Ad per fugā incarcerationi: alia
 eū fractura & violentia carce
 rum: alia absque fractura &
 violentiā. cap. 19. nu. 1. fo. 38
 Reliqua require suprā in ver.
 Captus, in litera L. in ver.
 Incarcerati. & in litera R.
 in ver. Reus.
- ¶ Carnifex executione sua non
 peccat. cap. clij. nu. 1. fo. 470
 Carnifex est in tutela ac prote
 ctione principis. ibi. n. 2. f. 471
 Carnifex cur malē apud omnes
 audiat. ibi. nu. 3. fo. eod.
- Carnificū executio fit variē, vide
 licet igni, gladio, pureo, disse
 ctione, rota, furca, patibulo,
 fractu, raptatu, puncturis, ab
 scissionibus, truncatione, per
 foratione, euulsione, & flagel
 latione &c. ibi. nu. 4. fo. eod.
- ¶ Carolus Imperator de capita
 libus iudiciis. c. cxj. n. 13. f. 382
- ¶ Castigans filiū, pupillum, vxor
 em, consanguineum, nepo
 tem, famulum, ancillam, disci
 pulum & suum subditum, nō
 peccat, si castigandi limitem
 nō transiliat. cap. cxlj. nume
 ro 1. fo. 446
- Castigans eorumiter vxorem,
 à magistratu puniendus. ibi.
 nu. 6. fo. 447
- Castigatio humana vxoris, per
 mittitur marito à iure. ibid.
 nu. 5. fo. eo.
- Castigare noniam oportet, non
 ob prateritum delictum, cum
 id corrigi nequeat, sed ne ite
 rū peccet, tum ne ipsius exem
 plo ceteri quodq; peccent, &c.
 in procc. nu. 6. fo. 10
- ¶ Castrator sui, & alterum ca
 strans, gladio punitur. ca. 88.
 nu. 11. fo. 298
- ¶ Casus de iurē duellum admie
 tens. ca. 42. nu. 12. fo. 123
- Casus fortuitus nullius consiliū
 prouidet. ca. lxxxiiij. num. 13.
 fo. 277
- Cetera require infrā in litera
 D. in ver. Differentia, in li
 tere I. in ver. Incendium.
- ¶ Causæ ob quas in criminali
 bus procurator interuenire
 nequit. ca. xxij. nu. 3. fo. 69
- Causa pro eadem nemo tenetur
 litigare & comparere coram
 duobus iudicibus. ca. xxxiiij.
 nu. 4. fo. 89
- Causarū æquitas vel iniquitas
 per iudicē, nō per reum discu
 tienda. ca. xxxiiij. nu. 4. fo. 71
- Causis in leuibus potissimum,
 æquum est iudicē esse mode
 ratum & facilem. cap. lv. nu.
 me. 7. 93
- Causis in criminalibus perspicū
 cius cōsiliū est adhibendū,
 quia ibidem maius periculū
 vertitur. cap. x. nu. 18. fo. 31. &
 ca. liij. nu. 6. fo. 142
- Causa in criminali Paschæ & fe
 riatis diebus non proceditur,
 ca. lxxxvj. nu. 9. fo. 292
- Causa cōmunis procliuuitatis in
 Sodomitica. c. xcvj. n. 20. f. 355
- ¶ Cautela diligens seruanda, vt
 bona fama patrocinetur. cap.
 lxxvj. nu. 30. fo. 230

¶ Cens
 hibe
 & in
 suot.
 ¶ Cens
 ciend
 ad rel
 cxv. n.
 ¶ Cerea
 creat
 Cereali
 ibi. n.
 ¶ Celsio
 in li
 pus
 corpo
 sum
 ¶ Chiru
 litari
 bus e
 nu. 12
 Chirur
 semp
 ro. 14
 Chirur
 dam
 Chirur
 vuln
 lesio
 ibi. n.
 Chirur
 tus n
 dus. 1
 Chirur
 puni
 me. 1
 Chirur
 ciden
 ricid
 Chirur
 qua

I N D E X

- ¶ Censura. In censuris nullū adhibere medicū, & quemlibet, & imperitum adhibere, paria sunt. cap. lxxvij. nu. 15. fol. 237
- ¶ Censum publicū seruās, conitiendus est in carcerem vsque ad restitutionem eiusdē. cap. cxv. nume. 5. fol. 387
- ¶ Cereales cur apud Romanos creati. cap. cxxij. nu. 3. fol. 400
- ¶ Cerealium officium, & utilitas, ibi. nu. 4. fol. eodem
- ¶ Cessio honorū nil habet loci in lite criminaria, in qua caprus patiēter criminis multā corporali pœna sūbeat, necesse sum est, &c. ca. xix. nu. 13. f. 60
- ¶ Chirurgici in probatione letalitati vel nō letalitati, à quibus eligendi sunt. cap. lxxvij. nu. 13. fol. 237
- ¶ Chirurgus vni in probatione, nō semper fidendum. ibi. numero. 14. fol. eo.
- ¶ Chirurgus vni quando credendum. ibi. nu. 16. fol. eod.
- ¶ Chirurgorū imperitia moriēs, vulneratorem, nō mortis, sed lesionis tantum reum efficit. ibi. nu. 13. fol. 239
- ¶ Chirurgus docto & diligēti, eūdem mortis nūquam imputandus. ibi. nu. 24. fol. 240
- ¶ Chirurgi peccantes lata culpa, puniendi arbitrariē. ibi. numero. 28. fol. 241
- ¶ Chirurgus filio toxicum pro occidendo parēte prœbens. parricida est. c. lxxvij. n. 6 f. 193
- ¶ Chirurgi per clancularia & iniqua inter se pacta monopolium committunt. ca. cxxij. nu. 11. fol. 229
- ¶ Chirographi effictor, punitur exilio. cap. 122. nu. 4. fol. 396
- ¶ Circumstantiæ causas aggrauant, aut eleuant. cap. xlviii. nu. 9. fol. 129
- ¶ Citatione vti licitum nō est, in materia criminis, nisi informatione præuia. c. 12. n. 2. f. 37
- ¶ Citatio diuini, naturalis, canonici, & ciuilis iuris est. cap. xiiij. nume. 1. fol. 38
- ¶ Citatio est de substantia iudicij criminalis. ibi. nu. 2. fol. 39
- ¶ Citatio rei criminariæ fieri debet in personā diffamati, modo inueniri posset. ibi. n. 3. f. e.
- ¶ Citatio fit ad domū, quam citationis tempore inhabitat, & personaliter reperiri nequit. ibi. nu. 4. fol. eod.
- ¶ Citatio realis absque licētia, auctoritate vel commissione iudicis fieri nequit. cap. xv. nu. 1. Et ibi. nu. 2. habētur exceptiones aliquot superioris præcepti. fol. 43.
- ¶ Citationes quatuor requiruntur præire, vt ex stylo quispiam criminaliter citatus condemnentur per contumaciā. cap. xxvij. nu. 7. fol. 80
- ¶ Citato res competens commodumque cōparitioni tēpus à iudice largiēdū. c. 13. n. 8. f. 39
- ¶ Citato nō licet cōtemnere iudicis euocationē. c. xxij. n. 1. f. 68
- ¶ Citato nō componente, quomodo contra ipsum procedatur. ibi. nu. 4. fol. 69

- Citatus criminaliter qui cōpare
 re ex causa nequit, debet sese
 exonerare per eum quem ve-
 lit. cap. 25. nume. 1. fol. 74
 Citatum excusat in signe patriæ
 aut reipublicæ commodum.
 ibid. nume. 12. fol. 75
 Citato nullā prætexunt accusa-
 tionē ægritudines ex acrimo-
 nia vini, mors prolis, & simi-
 lia infortunia. ibi. nu. 18. f. 60.
 Citatus si non comparuerit, de-
 cidit à purgationis iure. c. 27.
 nume. 4. fol. 77
 Citatus criminaliter, si non pa-
 ruerit, illius bona, ob non cō-
 paritionem, illicò per fiscum
 notantur. c. 28. nu. 1. fol. 80
 Citatus si non cōparuerit in ma-
 teria securitatis, ipsa securi-
 tas iudicatur prima nō com-
 paritione, per cōtumaciā & c.
 ibid. nu. 14. fol. 82
 Citatus quando personaliter cō-
 paret, nequaquam insinuatio-
 ne opus est. ibi. nu. 15. fol. eod.
 Citati si secūda cōtumacia non
 cōparuerint, in materia pur-
 gationis, impetrans ob cita-
 torum contumaciam iudica-
 bitur purgatus. ibi. nu. 19. f. 83
 ¶ Ciues voluptuarij & ignaui,
 sunt tellaris inutile pondus.
 cap. cxxvj. nu. 26. fol. 416
 ¶ Ciuitate tora seditione cōmit-
 tente, qui plectendi. c. lxiiij.
 nume. 11. fol. 193
 ¶ Ciuilitate agi quando dicatur.
 cap. 2. nume. 7. fol. 13
 ¶ Clancularium vxoris adulte-
 rium, per maritum nō est de-
 ferendū iudici. c. xc. nu. 3. f. 311
 ¶ Clementiores multò leges
 sunt, quàm homines. cap. lxj.
 nume. 5. fol. 136
 ¶ Clericus post frequentē admo-
 nitionē non abstinēs à collo-
 quio meretricum, excōmuni-
 cādus est. c. lxxx. nu. 27. f. 256
 Clericum occidentes, loca sacra
 nō tutātur. c. cvj. nu. 14. f. 297
 Clericorū inducias violantiū pu-
 nitio, erit excommunicatio.
 cap. cvij. nu. 8. fol. 361
 Reliqua habes infrā, in li-
 tera O. in ver. Officiario.
 ¶ Coadiutor criminis nemo, nisi
 prius de cōcepto crimine per-
 petrando fuerit conscius. cap.
 cxxxij. nu. 8. fol. 431
 ¶ Codicillos vel testamēta cō-
 burens, supprimens, & occul-
 tans, punitur pœna falsi, exi-
 lio, & restitutione damnorū.
 cap. cxxiiij. nu. 2. fol. 405
 ¶ Cognatio & affinitas eleuant
 receptionis crimina. c. cxvj.
 nume. 4. fol. 388
 ¶ Cognati à fidei testimonio fe-
 rendo, reiiciendi sunt. cap. l.
 nume. 8. fol. 131
 Cognati & affines in iniuriis
 non obligantur. cap. cxxxvij.
 nume. 12. fol. 441
 ¶ Collusores qua pœna plecten-
 di. cap. cxxvj. nu. 11. fol. 412
 ¶ Combures. Vide suprā in ver.
 Codicillos.
 ¶ Commentariensium est vin-
 ctos blandē, alacriterq; excep-
 ptos,

I N D E X

- ptos grata humanitate tra-
ctare. c. xvij. nu. 8. fol. 53
- Commentariensis vincetam co-
gnoscens, qua pœna plecten-
dus. ibid. nu. 16. fol. 54
- Commentariisibus prohibetur
vinctos pecunia, vestibus aut
aliis rebus spoliare. ibid. nu-
me. 19. fol. 51
- Cætera require suprâ in
ver. Captus. & in ver.
Carcerarius.
- ¶ Commodans iniquas mensu-
ras vel pondera, tenetur resti-
tutione damni. cap. cxxij. nu-
mero 8. fol. 401
- ¶ Competentia iudicis in crimi-
nalibus, in tribus locis consi-
deratur, domiciliij, delicti, &
capturæ. c. xxij. nu. 2. fol. 68
- ¶ Compurgatores iurabunt cau-
sam iurantis de veritate, iura-
mento credulitatis. c. xliij.
nu. 4. fol. 125
- Compurgatorum numerus ar-
bitrarium. ibi. nu. 5. fol. eod.
- ¶ Conatus punitur in raptu, vt
factum. c. xcv. nu. 15. fo. 325
- ¶ Conciatores monetæ principū,
pro primâ vice suspenduntur.
cap. cx. nume. 41. fol. 375
- ¶ Concapitiuis in mutuis iaccusa-
tionibus discordantibus, quid
iudici faciendum. c. xlviij. nu-
me. 1. fol. 127
- Concapitiuis in commentis suis
persistentibus, confrontatio-
ne vtendum. ibi. nu. 2. fol. eo.
- ¶ Concubinæ permittitur occi-
dere mœcham amantij sui. c.
lxxx. nu. 30. fol. 256
- Concubinæ nulla vis inferenda
est. cap. xcv. nu. 13. fol. 325
- Concubinarij manifesti ad legi-
tima testimonia non admit-
tendi. c. 50. nu. 19. fol. 133
- Concubinario permittitur occi-
dere mœcham cum concu-
bina sua. c. lxxx. nu. 29. fo. 356
- Reliqua vide infrâ in litera
S. in ver. Saluantur duo.
- ¶ Concubitus cum nepte in ma-
trimonio dispensato, non est
incestus. c. xciiij. nu. 8. fol. 322
- Côcubitus cum nepte per igno-
rantiam personæ non est ince-
stus. ibidem
- ¶ Concussio est, cum altera par-
tium iustitiæ causa compone-
re. c. cxxix. nu. 1. fol. 419
- Côcussionem committit iudex
partē vel minis vel inductio-
nibus, pecuniæ gratia pertra-
hens, vt vel citius iudicet, tar-
dius iudicet, non iudicet, ma-
lè iudicet. ibi. nu. 2. fol. eod.
- Concussio punitur arbitrariè,
cum restitutione principalis,
restitutione quadrupli, vel exi-
lio. ibid. nu. 4. fol. 420
- Côcussio & corruptio ambo iu-
dicem afficiunt. cap. cxxx. nu-
me. 1. fol. 421.
- Concussio & corruptio afficiūt
iudicem, officariū & testem,
sed concussio internè & cor-
ruptio externè. ibi. nu. 2. f. eo.
- Concussor iudex iure canonico
puniendus vt calūniator. ibi.
nume. 6. fol. 422

Con

I N D E X

- Cocussor** fit officarius ob pecuniā studēs capere aut non capere. c. cxxix. nu. 4. fol. 420
- ¶ **Condemnāndus nemo** venit criminaliter, super iudiciis aut ex præsumptionibus, siue medicatis suffragiis. c. x. nu. 16. folio 31
- Condemnandus diffinitiuè nullus** ex vllis iudiciis quamlibet claris. cap. liiij. nume. 10. folio 143
- Condemnandi facultas** cuius est, eius est absoluendi libertas. cap. lxj. nu. 93. fol. 175
- Condemnatio** nō profertur ex iudiciis, præsumptionibus, & mendicatis suffragiis. c. liiij. nume. 8. fol. 142
- ¶ **Condere** cuius est, eiusdem est soluere. c. lxj. nu. 93. fol. 175
- ¶ **Conducens** iniquas mensuras aut pondera, tenetur restitutione damni. cap. cxxij. nume. 9. fol. 401
- ¶ **Confessio extraiudicialis** vni eo teste sufficiente, & causam scientiæ reddente, ad inquirendum ac procedendum sufficit. cap. x. nu. 10. fol. 30
- Confessio diffamati extraiudicialis**, an præbeat indicium ad torturam. cap. xxxvj. nume. 21. fol. 102
- Confessioni** quo casu patiens fit inducendus. cap. xxxvij. nume. 13. fol. 108
- Confessio rei in Flandria** requiritur, vt condemnetur. cap. xxxvij. nu. 7. fol. 115
- Confessionis criminū** nō rogatorum post faciendā est inquisitio. c. xxxix. nu. 3. fol. 118
- Confessio rei de alterius delicto**, tantum ad alterius apprehensionem valet, non ad torturam. ibi. nu. 6. fol. 119
- Confessionis causam & modū**, iudicem oportet diligēter attendere. c. liiij. nu. 14. fol. 143
- Confessio ex metu facta**, supplicij nulla est ibi. nu. 15. fol. eod.
- Confessio quanto tempore**, quove loco iteranda sit malefico. ibi. nume. 17. fol. eod.
- Confessio ex supplicij metu facta**, quatenus intelligitur, ibi. nume. 18. fol. 144
- Confessione factam in ipsis tormentis**, & extortam formidine tormentorum, lex æquiparāt. ibi. nu. 20. fol. eod.
- Confessio malefici leuiculo timore** non inuvalidatur. ibid. nume. 21. fol. eod.
- Confessio orta extra torrens locum**, ex minis iudicis, habetur valida. ibi. nu. 22. fol. eod.
- Confessio erronea & falsa**, nemini præiudicat. ib. nu. 26. f. 145
- Confessio errantis de facto** nulla. ibi. nu. 27. fol. eod.
- Confessio in tortura facta**, absque vllis præuiis iudiciis, est nulla, etiam si in confessione perseueret. ibi. nu. 28. fol. eod.
- Confessio facta in tormentis absque iudiciis**, non conuolidatur, etiam si postea superueniāt indicia. ib. nu. 30. f. eod.

Conf

I N D E X

- Confessio criminis, quod confitentis excedit potestiam. nulli obesse potest. *ibid.* num. 31. folio eodem
- Confessio rerum impossibiliū, aut naturæ aperte repugnantium, nulli præiudicat. *ibid.* nume. 33. fol. 146
- Confessio facta de rebus incertis officit nemini. *ibid.* nu. 34 folio eodem
- Confessio furiosorum & amentium, nulla. *ibi.* nu. 36. fo. eod.
- Confessio non coram iudice facta, nulla. *ibi.* nu. 37. fol. eod.
- Confessio extra iudicium facta, nulla. *ibi.* nu. 38. fol. eodem
- Confessio per procuratorem facta in criminalibus capitalibus, nulla. *ibi.* nu. 39. fol. eod.
- Confessio spontanea criminis patrati, ad condemnationem efficax est. *ibid.* numero 40. folio eodem
- Confitens & agnoscens, quæstioni non est tradendus. c. xxxv, nume. 8. fol. 95
- In Confessum nullæ partes iudicis sunt, nisi in condemnando. cap. xxxiiij. nu. 5. fol. 93
- Confessus in eortura erimen sociale, ad sociorum perditionem retorqueri potest. capit. xxxviij. nu. 14. fol. 115
- Confiteri nil prorsus & confiteri sine perseveratione, paribus passibus ambulant. cap. liiij. nu. 16. fol. 143
- ¶ Confiscatio bonorum est annexa crimini læsæ maiestatis. cap. lxxvj. nu. 1. fol. 199
- Confiscatio bonorū non adhaeret aliis criminibus. *ibid.* nume. 2. fol. eod.
- Confiscatio bonorum etiā innocentes lædit. *ibi.* nu. 3. fo. eod.
- ¶ Confrontatio. In testes cōstanter depositionibus discrepantes, subinde cōfrontatio exercenda. c. xlviij. nu. 3. fol. 129
- ¶ Congressus cum infidelibus, quadatenus Sodomiticus est. cap. xcviij. nu. 28. fo. 334
- Congressus cum mortua, penes Sodomiticus. *ib.* nu. 30. fo. eo.
- Congressus omnis sine spe liberorum, innaturalis. *ibid.* nume. 31. folio eodem
- ¶ Coniectura varia ducitur iudicium seu præsumptio, ex locorū varietate. c. x. nu. 8. fo. 30
- Cætera vide suprā, in litera A. in ver. Adulteri coniectura.
- ¶ Cōiectus. require infrā, in ver. Criminaliter.
- ¶ Congregationes quæ illicitæ. cap. lxiiij. nume. 4. fol. 192
- ¶ Cōiuratores ad testimonia legitima non admittendi. cap. 50. nu. 20. fol. 133
- ¶ Consanguineum castigans non peccat, si castigandi limitem non transiliat. cap. exlj. nume. ro 1. fol. 446
- Consanguineis permittitur defendere virginem pupillam, & matronam honestam contra raptores. cap. lxxx. numero 21. fol. 255
- ¶ Con

I N D E X

- ¶ Conscientia publica, dicitur
cōscientia legis aut canonis.
c. xxxvj. nu. 4. fo. 98
- ¶ Cōseruatio personæ, & famæ
æquiparantur. c. 79. nume. 5.
fol. 249
- ¶ Consiliarij sunt pars corporis
principis. c. lxij. nu. 7. fol. 190
- ¶ Consiliarij principum ab one-
ribus liberi & priuilegiati.
c. xcviij. nu. 17. fo. 342
- ¶ Consilium haud spernendum
pro executoribus, quò cauil-
lationem & periculum effu-
giant. c. xij. nu. 11. fo. 40
- ¶ Consilium malum, melius con-
silium pellit. cap. liiij. nu. 4.
fol. 142
- ¶ Consilium perspicacius est ad-
hibendum in causis crimina-
libus. c. x. num. 18. fo. 19. & ca.
liiij. nu. 6. fo. 31
- ¶ Consilio etiã efficitur quis ho-
micida. c. lxx. nu. 5. fo. 207
- ¶ Consilij mandantis operis re-
moti, & operis propinqui di-
stinctiuncula, remissiue ibid.
nu. 7. fo. 208
- ¶ Consilium de propriis aurigis
habendis pro executionibus
iustitiæ. c. 81. nu. 14. fo. 260
- ¶ Consilium præbens filio pro oc-
cidendo parente, parricida est.
c. 87. nu. 7. fo. 293
- ¶ Consilium de vitando adulte-
rio. c. lxxxix. nu. 30. fo. 306
- ¶ Consilium furti nõ semper cri-
minosum, s. in foro fori. cap.
cvj. nu. 3. fo. 361
- ¶ Consilium dans delinquenti, pu-
nitur vt principalis. c. cxxxiiij.
nu. 2. fo. 431
- ¶ Consilium cuius non dat male-
ficio causam, puuitur mitius.
ibi nu. 6. fo. 432
- ¶ Consilio & mandato quãdo ali-
quis reus efficitur alterius cri-
minis. ibi. nu. 6. fo. eod.
- ¶ Conspiratio in conspirationi-
bus plectuntur principales,
fauentes, assistentes, iuuantes.
cap. liij. nu. 8. fo. 191
- ¶ Conspirationis pertæsus, & eã
reuelans, veniã meretur. ibi.
nu. 12. fo. eod.
- ¶ Conspirator non denuntiat. ca.
6. nu. 5. fo. 18
- ¶ Conspiratores ad legitima te-
stimonia nõ admittendi. cap.
50. nu. 20. fo. 133
- ¶ Conspirator crimen læsæ maie-
statis incurrit. c. lxiiij. num. 1.
fol. 192.
- ¶ Conspiratorum pœna. ibi. nu. 2.
fol. eodem
- ¶ Constitutio Caroli V. Impera-
toris de capitalibus iudiciis.
cap. cxj. nu. 13. fo. 381
- ¶ Constituti sub regulari obe-
dientia, ad legitima testimo-
nia non admittuntur. cap. 50.
nu. 18. fo. 133
- ¶ Constitutus in discrimine vitæ
quando quis dicatur. c. lxxvj.
nu. 5. fo. 180
- ¶ Consuetudo magni Concilij.
cap. xxviij. nu. 6. fo. 223
- ¶ Consuetudo non recipit duplã,
aut quadruplam restitutio-
nem. c. xxx. nu. 9. fo. 85
- Con

I N D E X

- Confuetudo optima legum interpres. c. lxj. nu. 59. fo. 167
 Confuetudinem faciunt duæ vi-
 ces. c. xcj. nu. 6. fo. 316.
 ¶ Consules sunt pars corporis
 principis. c. lxij. nu. 7. fo. 190
 ¶ Contractus ambitiosus per
 principem cõfirmatus, est ex-
 cusabilis. c. cxxxj. nu. 9. fo. 425
 Contractus omnis ambitiosus
 est detestabilis in foro con-
 scientiæ. ibi. nu. 10. fo. eod.
 ¶ Contumacia cõtra procurato-
 rem generalem in Flandria
 nequaquam decernitur. cap.
 xxvij. nu. 1. fo. 78
 Contumacię purgatio intra an-
 num admittitur. cap. xxvij.
 nu. 2. fo. 79
 Contumaciam filij, permittitur
 patri in capitalibus impedi-
 re, & econtrario. c. xxv. nu. 5.
 fol. 74
 Contumax nequit reputari, qui
 citatus comparere non tene-
 tur. c. xxv. num. 19. fo. 76
 ¶ Concussio nõ est vulneratio,
 nisi post apertionem. cap. cxl.
 num. 4. fo. 445
 ¶ Coniuratori permittitur occi-
 dere oppressorem cõsocioj iti-
 neris. c. lxxx. nu. 40. fo. 257
 ¶ Conuictores à fideli testimo-
 nio ferendo reiiciendi sunt.
 c. 50. nu. 5. fo. 131
 ¶ Conuersationis malæ descri-
 ptio. c. 10. nu. 4. fo. 29
 Conuersationis reprobata, iure
 à testimonio repellitur. c. 50.
 num. 28. fo. 104
 Reliqua vide suprà in litera
 B. in verbo, Bonus.
 ¶ Conuersi cuiuslibet religionis
 ad legitima testimonia non
 admittendi. c. 50. nu. 18. fo. 133
 ¶ Cooperarij ad infractiones,
 plectuntur pœna fractorum.
 c. cv. nu. 4. fo. 319
 ¶ Copulatores & copultrices
 iure plectuntur capitaliter, &
 cõsuetudine exilio. c. lxxxix.
 nu. 43. fo. 309
 Copulatorum pœna ex consue-
 tudine Gandensium. ibi. n. 44.
 fo. 310
 ¶ Corpus. Vide infrà in litera
 M. in verbo, Malefici.
 ¶ Correctio. Quos ad vitæ deco-
 ra, domesticę laudis exempla
 non prouocant, correctionis
 saltem medicina compellat.
 in proemio. nu. 10. fo. 10
 Corrigens nimis inhumaniter,
 iudicis arbitrio puniendus est.
 c. cxlj. nu. 2. fo. 146
 Cætera vide suprà in ver. Ca-
 stigans.
 ¶ Corruptio à iure prohibetur.
 c. cxxx. nu. 8. fo. 422
 Corrupti iudicis officarij & te-
 stis punitio. ibid. num. 3. & 4.
 fo. 421. 422
 Corruptori nulla debetur resti-
 tutio. ibid. nu. 6. fo. 422
 Reliqua require suprà in uer-
 bo, Concussio.
 ¶ Criminum diuisio. c. j. num. 2.
 fol. 11.
 Crimina quare dicantur publi-
 ca ibidem.

I N D E X

- Crimina ne remaneant impu-** nu.13. fo.37
nica ad publicam vtilitatem
spectat ibi.nu.3. fo.eo.
Crimina quare dicantur ordina-
ria.ibi.nu.4. fo.eod.
Crimina publica extraordina-
ria quare dicantur.ibi. nu.7.
fol.12
Crimina extraordinaria quare
dicantur.ibi.nu.8. fo.eo.
Crimina dicuntur priuata vna ex
causa.ibi.nu.9. fol.eo.
Crimina dicuntur priuata altera
ex causa.ibi.nu.19. fo.eo.
Criminū alia capitalia, alia non
capitalia.ibi.nu.11. fo.eo.
Crimina capitalia sunt.ibidem.
nu.12. fo.eo.
Crimina non capitalia sunt.ibi.
nu.13. fo.eo.
Crimina variis modis ad iudi-
cis perueniūt notitiam, ordi-
nariē accusatione, extraordi-
nariē denūtiatione, exceptio-
ne, inquisitione. cap. iij. nu. 1.
fol. 15
Crimen in modum exceptionis
secundum ius canonicum &
ciuile diuersimode proponi
dicitur. c. vij. nu. . fo. 20
Crimen obiectū & probatum,
quem habet effectum. ibid.
nu. 2. fo. eo.
Crimen esse cōmissum ante in-
quisitionē necessum est. cap.
vij. nu. 11. fo. 23
Crimen quando efficitur noto-
riū sunt opiniones. c. xj. nu. 7.
fol. 33
Crimen iure fit notorium. ibid.
nu. 13. fo. 37
Crimine in iudicis cōspectu pro
tribunali sedentis admissio,
licet iudici cōtra reū summa
tim procedere sine forma ac
iudicij strepitu. ibi. nu. 19. f. 16
Crimina manifesta iudicium
ordinē nō requirunt, occulta
verò maximē. ib. nu. 20. f. eo.
Crimine in capitali iubet iudex
reū apprehendi, idque per cō
misiones criminarias in Flā
driæ & Maclinienfi consiliis,
ex petitione partis tantum,
procuratoris tantum. Vtrius-
que, vel ad informationē iam
iam habitam, ad informatio-
nem mox producēdam. c. 12.
num. 1. fo. 37
Crimine in capitali iudex iubet
rei bona fideliter conscribi,
idq; p satellites, nuda ipsoꝝ
scilicet autoritate, & iuramē
to, in curiis feudorū, & in qui
buscūq; aliis tribunalibus. ib.
Criminis in materia, nulli lici-
tum est citatione vel captura
vti, nisi in informatione pꝛeua.
ibid. nu. 2. fo. 37
Crimina sunt paria, petere ali-
quem gladio in domo, & pꝛe
foribus, & inuadere domo &
in domus vestibulo. cap. 77.
num. 6. fo. 236
Crimine eodem cū lædente aut
interimente inuoluitur, qui
aliquē aut lædendum, aut in-
terimendum vi recinet. ibid.
nu. 8. fo. eo.
Crimine homicidij nō læsionis
tenē

I N D E X

- teneatur, qui alterū inuaserit, aut leuāli vulnere confixerit, etiam si læsus semel è lecto ægrotudinis leuatus plateam inambulauerit. ib. nu. 18 fo. 238
- Crimen læsæ maiestatis non reuelans,** puniri debet. ca. lxxx. num. 9. fo. 252
- Crimen nō reuelans parricidij** debet puniri. ibi. nu. 10. fo. eo.
- Crimina magna cōcernūt duo,** & partē aduersam, & fiscū & iustitiam. c. xc. nu. 4. fol. 323
- Criminibus offendūtur & pars & fiscus,** & placandi sunt pars & fiscus. ibid. nu. 5. fo. eod.
- Crimen grauisimum venereorum,** est Sodomiticū. c. xcvi. nu. 1. fo. 328
- Crimen Sodomiticum,** naturæ prorsus est contrarium. ibid. num 2. fo. eo.
- Criminis Sodomitici species** sunt triplices. ibid. numer. 4. fo. 329
- Crimen expilatæ hereditatis** quid. c. cxij. nu. 1. fo. 383
- Crimen incurrunt, nō obstitentes malo.** cap. cxxiiij. num. 1. fo. 405
- Criminis nemo coadiutor,** nisi prius de cōcepto crimine per petrando fuerit cōsciens. cap. cxxiiij. nu. 8. fo. 432
- Crimen receptionis in quo cōsistat.** c. cxxxiiij. n. 1. fo. 433
- Crimine bifariam agi potest,** ci uiliter & criminaliter. cap. xxxij. nu. 7. fo. 88
- Crimina ubique claruerint** puniēda sunt. c. xxxiiij. n. 11. fo. 90
- Crimina leuia,** quæ sint. c. xxxv. nu. 5. fo. 95
- Crimen læsæ maiestatis nulli à** tortura patrociniū præbet. c. xlj. nu. 7. fo. 121
- Crimen prodicionis,** à tortura nulli patrociniatur. ibid. nu. 8. fo. eod.
- Crimen simoniæ nulli à** tortura præbet patrociniū. ibid. num. 9. fo. eo.
- Crimen malefici,** nō est immune à tortura. ibi. nu. 10. fo. eo.
- Crimen falsi,** à tortura non est liberum. ibi. nu. 11. fo. eo.
- Crimen priuati carceris nulli à** tortura patrociniū præbet. ibi. nu. 12. fo. eo.
- Criminum capitalium & publi-** corum aliud crimen læsæ maiestatis diuinæ, & humanæ. c. lx. nu. 2. Aliud homicidiū, latrociniū, parricidiū, stuprū, adulteriū, raptus, Sodomia, vis publica, prædatio, incendium, & furtum. ibid. num. 1. fo. 153
- Crimen læsæ maiestatis diuinæ** omnium criminum grauisimum. c. lxj. nu. 1. fo. 157
- Crimina læsæ maiestatis diuinæ,** blasphemia, præuaticatio, apostasia, heresis, simonia, sortilegiū, diuinatio, incantatio, & c. ibid. nu. 9. fo. 159
- Crimē hereticæ prauitatis ple-** tendum est, nō solum in ple

I N D E X

- beis & c. veni etiam in principibus & c. ibi. nu. 54. fol. 166
Crimen heresis habet duo extrema substantialia. ibid. nu. 55. folio eod.
Crimen heresis non solum quis verbo incidit, verum & facto. ibi. num. 61. fol. 168
Crimen læsæ maiestatis variis committitur modis, aduersus principem. c. 62. numero 1. folio 189
Item aduersus salutem domini. ibid. nu. 2. fol. 190
Item aduersus consilium, consules, senatores, & consiliarios principis ibid.
Item contra utilitatem reipublicæ. ibid. nu. 3. fol. 190
Item per seditionem excitando. ibid. nu. 4. fol. eod.
Item principis vices vendicando præter ipsius voluntatem. ibid. nu. 5. fol. eod.
Item monetam principis adulterando. ibid.
Crimina læsæ maiestatis plectuntur more, scilicet gladio, igne, & dissectione in quatuor partes. ibi. n. 6. fol. eod.
Crimine læsæ maiestatis, puniuntur affectus non secuto effectu. ibid. n. 10. fol. 191
Crimine læsæ maiestatis sola scientia quis puniuntur. ibid. nu. 11. fol. eod.
Criminis læsæ maiestatis quilibet delator esse potest. ibi. n. 15. fol. eod.
Crimine læsæ maiestatis proceditur summarie, de plano, sine strepitu, & sine figura iudicij. ibid. nu. 16. fo. eod.
Crimen læsæ maiestatis incurrit conspirator. c. lxxij. nu. 1. f. 192
Crimen adulterandæ monetæ committitur quintifaria, si excudatur citra autoritatem principis. c. lxxv. nu. 1. & falsa & iniqua excudatur. nu. 2. monetæ inscriptio adulteretur. nu. 3. iustæ monetæ pondus auferatur, & adulterina monetæ in vulgus spargatur, numero 5. folio 195. 196
Crimini læsæ maiestatis annexa est bonorum confiscatio. cap. lxxvj. nu. 1. fol. 199
Crimen secundum, fuit homicidium Cain. c. lxxvij. nu. 1. fo. 201
Criminum primū omnium fuit præuaricatio Adæ. ibid. nu. 2. fol. eod.
 Reliqua require infra in litera D. in ver. Delictum, in litera E. in ver. Filij, in litera I. in ver. Inquisitio, in litera M. in ver. Malefici, & in litera P. in ver. Princeps.
Criminaliter agi quando dicitur. c. ij. nu. 6. fol. 13
Criminaliter coiectus in carcere absq; mandato aut informatione præuia, is repente laxandus est. c. xix. num. 4. fol. 59
Criminali in materia proceditur extraordinarie, scilicet capitaliter, idq; sine vllis solennitatibus, quibus causæ in iustitiam concluderentur: & ordin

I N D E X

- dinariè, non capitaliter, tum
causarum in iustitiam conclu
dendarum solemnitates adhi
bentur. c. liij. nu. i. & 2. fol. 108
- Criminales cõmissiones quales
non nunquam admittuntur in
cancellaria Brabantie. ca. xij.
nu. 3. fol. 37
- Criminales ordinariæ punitio
nes ciuiles, quæ dicantur. cap.
lvij. nu. i. fol. 150
- Criminales pœnas homicidij,
quidam volũt posse conuerti
in pœnas ciuiles, sed pernicio
sè. c. lxxvij. nu. 36. fol. 243
- Criminosi multi eiusdem crimi
nis, quoties citantur, quorum
alij comparuerunt, quorum
verò non, quoniam pacto pro
cedendum sit per fiscum. cap.
xxvij. nu. 20. fol. 83
- Criminosus appellans auditur.
c. xv. nu. 11. fol. 96
- Criminosorum vxores non cõfi
scantur suis dotibus, nisi & c. c.
lxvj. nu. 6. fol. 200
- Culpa vbi maior est, ibi gra
uior debet esse vindicta. c. lxj.
nu. 60. fol. 168
- Culpa lata & dolus malus, cul
pa leuis & leuissima, casus, &
infortuniũ, differunt. c. lxxxv.
nu. 8. fol. 285
- Culpa lata quid sit, & quomodo
cõtingit. ibi. nu. 10. fol. eod. &
quid culpa leuis, culpa leuissi
ma, & quid infortuniũ. nu.
11. 12. & 13. fol. 286
- Cuncta capiti ac vitæ postpo
nenda. c. liij. nu. 5. fol. 139
- Curatores à fideli testimonio
ferendo reiciendi sunt. c. 50.
nu. 12. fol. 132
- D
- Damnandus nullus capitali
ter, deficiente probatione fa
cti. c. lxxvij. nu. 20. fol. 204
- Damnatus criminaliter ex pro
pria confessione appellare nõ
potest. c. cxlix. nu. 1. fol. 466
- Damnatus ex nõ propria cõfes
sione criminaliter, hinc potest
appellare. ibi. nu. 2. fol. eod.
- Cætera habes infra in lite
ra O. in ver. Occidere.
- Dãni dãs causam, damnũ dedis
se videtur. c. lxx. nu. 14. f. 209
- Damnũ nõ est stupratæ postcõdũ
post alterutrius matrimoniũ
c. lxxvij. nu. 7. fol. 318
- Damnũ alteri malitiosè infe
rens, tenetur ad restitutio
nem omnium detrimentorũ
c. cxliiij. nu. 1. fol. 450
- Ad damna vel consilium vel au
xilium conferens, punitur vt
principalis. ibidem, numero
2. folio 451
- Dare pœnas, maximi mali cui
tatio est, in proce. nu. 6. fo. 110
- Debitor fugitiuus, si telo con
tra creditorem capere volen
tem defendat, ab eo, aut à pro
curatore eius occidi potest.
c. lxxvij. nu. 10. fol. 248
- Decem faciunt plebem, siue
tuibam. c. xj. nu. 5. fo. 33
- Defensio æqua & rationabilis
excusat à pœna. c. lix. num. 13.
folio 153

I N D E X

- Defensio sui, inuaso permittitur
& vsque ad interuencionem
alterius. c. lxxvj. nu. 2. fo. 222
- Defensionem sui ut quis legiti-
mè perstruxerit, quot necessa-
ria sint, ibi. nu. 3. fo. eo.
- Defensio propria quando per-
missa de iure. ibi. nu. 6. fo. 223
- Defensione sui modum excedēs
non excusatur. ibid. nume. 13.
fol. 225
- Defensio moderata requirit fa-
ctorum paritatem, temporis
aequalitatem, & facti cum de-
fensione iustā collationem.
ibi. nu. 14. 15. & 16. fo. 226
- Defensio præuiam læsionem ar-
guit. ibi. nu. 17. fo. eod.
- Defensio sui, iuri adjudicanda
in pugna dubia. ibi. num. 23.
fol. 227
- Defensione necessaria excusa-
tur, prius infamiam inferen-
tem interimens. c. lxxix. nu-
me. 2. fo. 249
- Defensio honoris sui omnibus
permissa. ibi. nu. 4. fo. eod.
- Defensio offensi proximi cuius
licita. c. lxxx. nu. 1. fo. 250
- Defensionem implorantem qui
defendit, ad alterius etiam (si
res vrgeat) interuencionem. ex-
cusatur ab homicidio. ibid.
nu. 2. fo. 251
- Defensio sui, est iusta belli ratio
item defensio morum, defen-
sio gloriæ & dignitatis suæ,
recuperatio rerū iniquè abla-
tarum, & defensio libertatis
reipublicæ, & fidei catholicæ
- ca. lxxxij. nu. 15. fo. 285
- Cætera vide supra in lite-
ra A. in ver. Affinibus.
- Degradatio & traditio ad iudi-
cem secularem est maxima
pœna iuris Canonici. c. lxxx-
vij. nu. 11. fo. 294
- Delator quilibet esse potest
in crimine lætæ maiestatis.
ca. lxij. nu. 15. fo. 191
- Delatores aliorū homicidarū,
quando ab homicidio com-
misso excusentur. ca. lxxxiiij.
nu. 37. fo. 282
- Delicta non debent remane-
re impunita. c. xxxij. nume-
ro 12. fo. 91
- Delicta puniri interest reipubl.
in proce. nu. 1. fo. 10
- Delictum omne cadit in puerū,
excepto delicto carnis. c. liij.
nu. 32. fo. 146
- Delictis in enormibus, singulas
vniuersasque legum constitu-
tiones ad amussim obseruet
iudex. c. lv. nu. 9. fo. 148
- Delicta regulariter plectenda
sunt pœna condigna delictis.
cap. 50. nu. 1. fo. 130
- Regulæ huic non subsunt,
quibus casus iuris patrocina-
re. ibid. nu. 2. fo. eod.
- Qui casu, non meditata occasio-
ne peccant. ibi. nu. 3. fo. 131
- Qui phrenesi percitus malefi-
cia cōmittit. ibi. nu. 4. fo. eod.
- Dormiendo lædentes. ibi. nume-
ro 5. fo. eo.
- Pupilli & pueri impotentes. ibi.
nu. 6. fo. eo. J.

I N D E X

- E**brietate planè sepulti. ibi. numero 7. fo. eo.
Ignoranter malè facientes. ibi. numero 8. fo. eodem
Et peccàtes necessitate summa. ibi. numero 9. fo. eod.
Diuinis reuelationibus. ibi. numero 10. fo. 132
Rerum ipsa æquitate. ibid. numero 11. fo. eod.
Graui metu periculi. ibi. numero 12. fo. eod.
Aequa & rationabili defensione. ibi. numero 13. fo. eod.
Delicta plura committès diuersis temporibus interceptis, plurimarum etiam multarum reus efficitur. c. lxxvij. numero 32. & 35. fo. 242. 243
Delictum mercede intruente, sic intensus. ca. lxxxij. numero 4. fo. 263
Delinquedi in centium tribuit facilitas veniæ. in proæ, numero 7. fo. 16
Delinquens contra se sortitur iudices. capi. xxij. numero 3. folio 70
Delinquentem iuuans, aut consilio, auxilio, vel mandato, punitur vt principalis. c. cxxxij. numero 1. fo. 431
Dæmon secretorum morborum, ac rerum naturalium peritissimus. c. lxj. numero 66. folio 175
Dæmone eorum mortem, quos habet subiectos, optat, quò prædam eos habeat tutam, ibid. numero 116. fo. 184
Dæmones neque, neque maleficæ quicquam facere possunt, nisi omnipotens consentiat, potestatemque faciendi concedat, quod iam peruersa voluntate facere decreuerunt. ibid. numero 130. fo. 185
Dæmonum diuersa genera. ibi. numero 139. fo. 188
Denuntiationis definitio, seu descriptio. c. iij. numero 3. fo. 16
Denuntiationes oportet esse veras. c. vj. numero 8. fo. 19
Denuntiationis finis. ibi. numero 13. fo. 20.
In denuntiatione quæ à magistratu animaduertenda. ibid. numero 12. fo. 19
Denuntiare qui admittuntur iure ciuili & pontificio. ibi. numero 1. & 2. fo. 18
Denuntiare non est permillum infami, vili, conspiratori, vel inimico. ibid. numero 3. 4. 5. & 6. fo. 18. 19
Denuntiare admittitur bonæ vitæ, famæ, & conuersationis, qui ex charitate & non ex odij fomite procedit. ibid. numero 7. fo. 19
Denuntiator in quo differat ab accusatore. c. vj. numero 9. fo. eod.
Denuntians ad quæ obligatur. ibi. numero 10. fo. eo.
Denuntians nonnunquam obligatur iurare denuntiationem veram esse. ibi. numero 11. fo. eod.
Depopulatoribus agrorum canones ex communi consensu ecclesiasticam libertatem

I N D E X

- negant.ca.cvj.nu.20. fo.364
- ¶ Deus solus occultorum est cognitor,& iudex.ca.lxj. numero 7. fo.158
- Deus aliàs occultè aliàs manifestè offenditur.ibidem numero 6. fo.eodem
- ¶ Diabolus cùm sit superbissimus, Deo capit in omnibus quàm simillimus esse.ca.lxj. nu.132. fo.186
- Diabolus effectum omnium ne romanticorū & maleficorū operator,per applicationem mediōrū,opus producit optatum,quod sit aliquando realiter,aliquando solum apparenter.ibi.nu.133. fo.eo.
- ¶ Diffamatio omnis,inquisitione digna,nasci debet ex viris probis &c.in ca.ix.numero 9. fo.27
- Diffamatio est furtum spirituale.ca.cxxv.nu.1. fo.407
- Diffamatum duntaxat comprehendere licet.ca.xv. num.10. fo.44
- Diffamati infamie suæ,dicā suis moribus præferunt. ibi. numero.11. fo.eo.
- Cætera vide infrā in litera E. in ver. Executori. in litera F.in ver.Fama,& in litera O.in ver.Opiniones.
- ¶ Differentiæ inter remissionem & absolutionem, vel indulgentiam.capit.cxlviij. numero 22. fo.463
- Differentia inter dolum malum, & culpam latam,culpam leuem & leuissimam,casum & infortunium. cap. 85. numero 8. fo.291
- ¶ Dilationes triduanæ nonnullis in locis admittuntur. ca. xxxij.nu.4. fo.87
- ¶ Discipulum castigans nō peccat,si castigandi limitem nō transiliat. ca.141.nu.1.fo.445
- ¶ Dissimulatio aliquando bonæ iusticiæ nomen meretur.cap. iij.nu.7. fo.15
- ¶ Dissoluere,nihil tam naturaliter cōnexum,quod eodem genere dissolui non possit.cap. lxj.nu.94. fo.175
- ¶ Diuina maiestas,vide suprā in ver.Deus.
- Diuinæ reuelationes excusant à delicto.ca.lix.nu.10. fo.152
- ¶ Diuini qui dicātur.cap. lxj.nu. me.102. fo.177
- Diuinatio est crimen læsæ maiestatis diuinæ.ibi.nu.9.fo.184
- Diuinationis species sunt variæ. ibi.nu.87. fo.173
- Diuinatio inter cæteras obtinet principatum.ibi.nu.99.f.176
- Diuinationū quatuor sunt species,videlicet Geomātia, Hydromātia,Pyromātia,& Aëromātia,& hinc disti Geomāti, Hydromanti, Pyromanti & Aëromanti.ibidem nu.101. fo.177
- Diuinatores hostes humanæ salutis,& humani generis inimici credendi sunt. ibid.nu. me.81. fo.171
- ¶ Doctores à tortura sunt excusabil

I N D E X

- fabiles.ca.xlj.nu.1. fo.120
 ¶ Dolus quid sit,& quando con-
 tingat.cap.85.nu.9. fo.274
 Cætera require suprâ in ver.
 Differentias.
 ¶ Domestici à fideli testimonio
 ferendo reiiciendi sunt.ca.50.
 nu.5.fo. 131
 Reliqua habes infrâ in litera
 S.in verb.Saluantur.
 ¶ Domicilia ad excudendam fal-
 sam monetâ,fisco adiudican-
 da.ca.lxv.nu.9. fo.157
 ¶ Domus quomodo hic accipia-
 tur.ca.xiiij.nu.5. fo.39
 Domo propria quando quis ab-
 strahi possit.ca.15.num.24.
 fo.47.
 Domus direpta sepulchra conti-
 nens,confiscanda erit.ca.cix.
 nu.3. fo.368
 Domus aleatoria debetur fisco.
 cap.cxxvj.nu.8. fo.412
 ¶ Dominus nemo est membro-
 rum suorum.cap.20.num.6.
 fo.64.
 Domini de consilio nulla vtun-
 tur remissione in priuilegia-
 tis.ca.xxxiiij.nu.8. fo.90
 Domino grauius peccatur,quâ
 ignoto.cap.lxj.nu.2. fo.158
 Dominus tenetur defendere ser-
 uum conductum.ca.lxxx.nu-
 me.36. fo.257
 Dominus à seruo suo debet.ibi.
 nu.37. fo.eod.
 Dominis & non seruis imputan-
 da sunt eiectorû damna.cap.
 cxliij.nu.6. fo.450
 Domini quâdo de alicuius mor-
 te reconcilient.cap.cxlv.nu-
 me.14. fo.454
 Cætera vide suprâ in litera
 B.in ver.Bestia.
 ¶ Dormiens lædens non est ple-
 ctendus pœna delicto condi-
 gna.cap.59.nn.5. fo.152
 Dormientes de facto euenturo
 non præcij,ab homicidio cõ-
 misso excusantur.ca.lxxxiiij.
 nu.6. fo.273
 Dormientes quadantenus furio-
 sis similes.ibi.nu.10. fo.274
 Dormientes subinde alios occi-
 dunt,exempla.ibid.num.21.
 folio eodem
 Dormiens de consuetudo ac futu-
 ro malo præcius,non excusa-
 tur.ibi.nu.13. fo.275
 Dormientes iniuriis non obli-
 gantur.ca.cxxxvij. nume.12.
 folio 441
 ¶ Duellum Francorum.ca.xlij.
 nu.6. fo.122
 Duelli leges à Longobardis cõ-
 scriptæ.ibi.nu.4. fo.eod.
 Duelli duplex ratio.ibid.nu.5.
 folio eodem.
 Duella quare reiecta & abolita.
 ibi.nu.7. fo.eod.
 Duellum à Comitibus Flâdriæ
 ablatum.ibi.nu.9. fo.123
 Duella in Francia à Philippo
 Pulchro reuocata.ibid.num.
 ro 10. fo.eod.
 Duelli prorsus tollendi duplex
 ratio.ibid.nu.11. fo.eod.
 ¶ Duo irreprobabiles testes,ple-
 nam faciunt probationē.cap.
 xlix.nu.1. fo.128

I N D E X

E

- E** Brietas ad malum patrandum captata nō excusat. cap. lxxxiiij. nu. 16. fo. 275
- Ebrietas de iure excusat à tātō, non à toto. ibi. nu. 17. fo. eod.
- Ebrietas Loth, incestum excusat. ibi. nu. 18. fo. eo.
- Ebrietas leuis ab homicidio nō excusat. ibid. nu. 19. fo. 276
- Ebrietas ante diluuiū incognita. ibi. nu. 21. fo. eod.
- Ebrietatis pretextus an blasphemantem excuset. cap. lxj. nume. 22. fo. 161
- Ebriosorum licentiam compefcuit constitutio Cæsarea. ca. lxxxiiij. nu. 20. fo. 276
- Ebrij furiosis æquiparantur, & in iniuriis nō obligantur. ca. cxxxvij. nu. 12. fo. 441
- Cætera habes suprā in litera D. in ver. Delicta, & infrā in litera I. in ver. Incuria.
- ¶ Ecclesia nō claudit gremium resipiscentibus. cap. lxj. numero 48. fo. 165
- Ecclesiasticis permittitur in iustis bellis, vt opem conferant opibus. cap. lxxxij. nume. 14. fol. 265
- ¶ Eiectio, Eiiciens sordes in viā publicam, quibus transeuntes offendit, punitur duplo: in viā priuatam non est puniendus. cap. 143. nu. 1. fo. 442
- Eiectu inconsiderato lædens & occidēs, punitur quin quaginta aureis, & lædēs, & non occidens cōpensatione damnorum dupla. ibidem nume. 3. fol. 450
- Eiectore non comperto, damnatur omnes in cubiculo presentes. ibi. nu. 3. fo. eo.
- Eiecta è cauponis, damno primo sunt cauponi. ibid. numero 4. fo. eo.
- Eiectio noxia semper imputanda illi, è cuius fenestris continetur. ibi. nu. 5. fo. eod.
- Eiectorum damna semper imputanda sunt, aut dominis, heris, præceptoribus, conuiuatoribus, non seruis, domesticis, discipulis, conuiuus. ibid. nu. 6. fo. eod.
- ¶ Electrum pro argento vendens, mouendus est suo opificio, & merce priuandus. capi. cxxij. nu. 13. fo. 402.
- ¶ Emens scienter quicquam iniustum mensura punitur duplici restitutione. ca. cxxij. nume. 7. fo. 401
- Cætera habes infrā in litera F. in ver. Furtorū, & in litera M. in ver. Monopoliū.
- ¶ Enormitas iniuriæ perpenditur ex qualitate temporis, loci, vel personarū. cap. cxxxvij. nu. 19. fo. 443
- ¶ Equites aurati à tortura sunt excusabiles. cap. 41. nume. 2. folio 120
- Equitibus quid faciendum, vt ab aliis periculum arceant & ipsi crimine vacent. ca. lxxxv. nu. 4. fo. 284
- ¶ Errantis de facto cōfessio nulla. cap.

I N D E X

- la. cap. liiij. nu. 27. fo. 145
 Error in processu criminali deprehensus, processum reddit ad condemnationem inuvalidum. ibid. nu. 2. fo. 142
- ¶ Est, qui non habet in are, luat in corpore. c. xix. nu. 15. fol. 61
- ¶ Euaginato cultro petens aut ciuem Gandensem, aut ciuem Brugensem, multatur lx. lib. Partii. cap. xxxvij. nu. 5. fo. 107
- ¶ Euellens aliorum agrorū seu viarum limites, seu transponens, qua pœna sit puniendus. cap. xxxvij. nu. 1. fol. 417
- ¶ Cætera vide infra in litera l. in ver. Limites.
- ¶ Euentus potius quàm animus in maleficiis spectandus. cap. lxxiiij. nu. 17. fo. 215
- ¶ Euidencia facti, plenam facit probationem. cap. 49. numero 3. fo. 129
- ¶ Examinatio diligentius fieri debet, vbi de hominis salute tractatur. cap. xxviii. numero 11. folio 82
- ¶ Excedēs modum in sui defensione, nō excusatur. ca. lxxvj. nume. 13. fo. 225
- ¶ Exceptionis definitio. cap. iij. nu. 4. fol. 18
- ¶ Exceptio non extendit sese latius, quàm ad finē. ad quem proposita est. cap. vij. numero 4. fo. 21
- ¶ Exceptionis declinatoriæ, dilatoriæ, & peremptoriæ exempla. cap. xxxij. nu. 4. fol. 87
- ¶ Excessus viam aliis aperimus, si ea, quæ malè vsurpantur, omittimus. in proce. nume. 8. folio eod.
- ¶ Excommunicati ad legitima testimonia non admittendi. cap. 50. nu. 16. fo. 1, 2
- ¶ Excusationes, quæ Impediunt absentem comparere. ca. xxv. nu. 8. fol. 74
- ¶ Excusationes aliæ necessariæ, aliæ probabiles, aliæ voluntariæ. ibi. nu. 20. fol. 76
- ¶ Executio criminalis, in magno consilio committitur procuratori generali, vel ipsius vicario cum ostiariis. In consilio Flandriæ committitur prætori comitis, qui semper prætor est antiqui castri Gandensis, vel aulæ Hyprēsis, vel prætor alius proximus, in aliis senatibus committitur prætori loci. cap. lj. nume. 1. & 2. fol. 138
- ¶ Executori semper incumbit, vt citato insinuatio innoscatur. cap. xiiij. nu. 7. fol. 39
- ¶ Executori fides sit de cōmissione peracta. ibi. nu. 9. fo. eod.
- ¶ Executori aut diffamato, nonnū quàm iudicis est vrilibet credere. ibi. nu. 10. fo. 40
- ¶ Executorū consilium haud spernendum, quo cauillationem & periculum effugiant. ibid. nu. 11. fol. eod.
- ¶ Executor in negotio criminali reo expletorum copiam non tradit. ibi. nu. 12. fol. eod.
- ¶ Executor in negotio ciuili, reo explet

I N D E X

- expletorum copiam ex vsu ac stylo tradere obligatur. ibid. nume. 13. fol. eodem
- Executor** dissimulans commissam manus iniectionē, quomodo puniendus. cap. xv. nume. 12. fol. 44
- Executoris aut apprehēoris non est captū ob quamlibet etiam pollicitam fidem liberæ donare relaxationi. ibid. nume. 13. fol. eodem
- Executori** in captura poscenti subsidium, nullus officarius, nullus ipsi subditus, impunè id recusare poterit. ibid. nume. 14. fol. 45
- Executori** vbiuis locorū aperiēdi sunt carceres, modò id poposcerit, minimū vna nocte. ibid. nu. 15. fol. eod.
- Executori** maleficum rebellem comprehensuro, permittitur domum obsidere, ostia & fenestras infringere. ibid. nume. 16. fol. eod.
- Executori** ex vna autoritate concredita permittitur, itē quicquid ad illam capturam videbitur necessarium. ibid. nume. 17. fol. eod.
- Executoris** non esse, carcere constrictū vi illinc eximere, nisi &c. ibid. nu. 18. fol. eod.
- Executori** nō permissum est, tēplis aut cōmeteriis temere abstrahere. ibi. nu. 19. fo. eod.
- Executori** quando & quomodo maleficū ē sacratis locis abstrahere dabitur. ib. n. 21. f. 46
- Executori** licitū subinde maleficū ē propria domo ereptū captiuare. ibi. nu. 24. fo. 47
- Executor** omnem dissimulabit saluconductum, vel similem purgationem. ibi. nu. 25. f. co.
- Executori** non licere debere rebellem maleficum interficere. ibid. nu. 27. fol. eod.
- Executor** quando ab homicidio malefici capiēdi excusandus. ibid. nu. 28. fol. eod.
- Executori** de commissione peracta, non de iniuriis relatis fides habenda. ibid. nume. 31. folio 48
- Executori** maleficum in aliud territorium cōfugientem, & subsequi, & captiuare licebit. ibid. nu. 32. fol. eodem
- ¶ **Exempla** iudiciorum, in latrocinio, furto, adulterio. c. xxxvj. nume. 16. fol. 100
- ¶ **Exilia** ex contumaciis prolata, sunt interlocutoria. cap. xxviiij. nu. 8. fol. 81
- Exilium** omne includit infamiam. ibi. nu. 9. fol. eod.
- Exilium** passim est vstitutissimum. cap. 58. nume. 1. fol. 150
- Exilio** plectimus, extra ciuitatē, intra ciuitatem in constitutis locis. ibid. nu. 2. fo. eod.
- Exilium** cum confiscatione bonorum, par est morti ciuili. ibi. nume. 3. fol. 151
- Exilio** damnamus temporali, & non temporali. ibidem. nu. me. 5. fol. eod.
- Exilia** & emisione, nomine sunt

- sunt diuersa, re verò eadem.
 ibid. nume. 6. fol. eod.
- Exilij tēpus vitans, iterato exilio damnandus. ibi. nu. 7. f. e.
- Exilium pronunciatū ad instantiam partis, requirit in rappellis interinationem & satisfactiōnem partis. c. xlviii. nu. 2. folio 127
- Exilium ad instantiā fisci pronūtiatum, nō requirit rappellationem grauari debere interinatione. ibi. nu. 3. fol. eod.
- Exules Gandenses Princeps ciuitate & patria donat cum consensu Senatus. ibid. nu. 4. folio 128
- Exules Brugensium & Hyprensiū ad tempus princeps tantū patria donat vsque ad terminos Scabinatus. ibi. nume. 5. fol. eod.
- Exules Brugensium & Hyprensiū sine certo tempore, princeps absolutē liberat, reddēs eos & patria & ciuitate. ibid. nume. 6. fol. eod.
- Exilia cetera Flādriz, princeps absolutē reuocat, donans exules & patria & ciuitate. ibid. nu. viij. fol. eod.
- Exiliorum Gandensium rappellaz. Vide infrā in litera R. in ver. Rappellaz
- Exules, hostes reipublicæ sunt. cap. xv. nume. 3. fol. 43
- Exuli literas reformatorias consilium Flandriæ largitur. cap. xlix. nume. 6. fol. 129.
- Cetera habes infrā in litera
- O. in verbo, Occidere. & in ver. Occifor.
- Expilator hæreditatis, punitur perpetuo exilio, aut pœna arbitraria. c. cxij. n. 2. f. 383
- Expilatore non excusat ignorantia veri domini. ibi. nu. me. 3. fol. 384
- Expilator scit bona expilanda non esse sua. ibi. nu. 4. fo. eo.
- Expilata bona sunt omnibus hæredibus communia. ibi. nu. me. 5. fol. eod.

F

- Faciens iniquas mensuras, aut pondera, renetur restitutione damni. cap. cxiiij. nu. me. 9. fol. 401
- Facta ex dictis hominum pensamus. c. x. nume. 13. fol. 30
- Facta nō minus quā verba loquuntur. c. lxj. nu. 26. fo. 162
- Facti euidentia, de hoc habes supra in litera E. in ver. Euidencia facti.
- Faciē laeso grauior est, quā in alia corporis parte. c. cxl. nume. 2. fol. 445
- Cetera vide infrā in litera P. in ver. punitio. & in litera R. in ver. Romani.
- Facilitas veniæ incentiuū tribuit delinquendi. in proœm. nume. 7. fol. 10
- Facinus nocentis sanctius est impunitum relinqui, quā innocentē damnari. c. xxviiij. nume. 12. fol. 82.
- Falsitas per consensum fit in contractibus. cap. cxx. numero 1.

I N D E X

- ro 1. fol. 393
- Falsitas per cōsensum** punitur, & criminaliter, & multa pecuniaria, & restitutione dāni. ibid. nume. 2. fol. eo.
- Falsitas verborum** committitur quinque modis, falsa suggestione, denuntiatione, accusatione, depositione, & condemnatione. cap. cxxj. nume. 1. folio 394
- Falsitas in scriptis** committitur falsa minutione in mūdum redactione, conscriptione instrumentorum, literarum, & liberorum: litura, vel rasura: subscriptione, sigillatione, enarratione scriptorū. c. cxxij. nu. 1. fol. 395
- Falsitas quando in scripto** dicenda est. ibid. nu. 2. fol. eod.
- Falsitas nunquam** punitur, nisi interueniat offensio vel dānū proximi. ibi. nu. 10. fol. 397
- Falsitatis crimen**, est rasura. ibi. nume. 12. fol. 398
- Falsitatem cōmittit**, assumptas literas non deferens. ibi. nume. 20. fol. 299
- Falsitas per abusum** fit in falsis mensuris, pōderibus, mercibus, nominibus, ritulis, dignitatibus, pecuniis, monetis, aureis, argenteis, literis, sygraphis, reuelationibus, puerorum suppositionibus. c. cxxij. nu. 1. fol. 399
- Falsitas mēsurarum**, ponderum & mercium, punitur restitutione dupli, & exilio, & ieiunio xxx. dierū canonicē. ibid. nu. 2. & 6. fo. 400. 401
- Falsitas sepe iterata** punitur grauius. ibid. nu. 23. fol. 404
- Falsitas omnis ex iure**, olim puniebatur exilio & confiscatione bonorum, hodie punitur tantūm exilio. c. cxxij. nu. me. 7. fo. 406
- Falsitatis punicio** ex quorūdam consuetudine. ibi. nu. 8. fo. eo.
- In falsitatis crimine** iudicando, magna habenda est obseruatio. ibi. nu. 12. fol. 407
- In falsitate**, tam reo quā actori permittenda est probatio. ibi. nu. 13. fol. eod.
- Falsa impetratio**, surreptitia est & nulla. in c. cxxj. nu. 2. f. 394
- Falsa scribens ex malitia**, punitur amputatione manus. cap. cxxij. nu. 7. fol. 397
- Falsa scribens ex ignorantia** punitur confiscatione bonorū. ibi. nu. 8. fol. eod.
- Falsa scribēs inualida**, nūquā punitur. ibi. nu. 9. fol. eod.
- Falsē sigillum effingens**, punitur amputatione manus. ibi. nu. 12. fol. 398
- Falsū se defendens** literis, punitur pœna falsi. ibid. num. 20. folio 399
- Falsū crimen à tortura** non est liber. c. xlj. nu. 11. fol. 121
- Falsi crimen** committitur consensu, verbis, scriptis, abusu, silentio. cap. cxix. numero 3. folio 393
- Falsi crimen cōmittit**, rem adult

I N D E X

- adulterans . ibid. numero 2. folio eod.
- Falso accusans tenetur restitutione damni. cap. cxxj. numero. folio 394
- Falsus testis punitur civiliter & criminaliter. ibid. numero. 4. folio eod.
- Falsus testis in mortem alterius, punitur capitaliter. ibid. numero. 5. folio. eod.
- Falsus testis coram commissario, punitur arbitrariè. ibid. numero. 6. folio. eod.
- Falsus testis offendit Deum, iudicem, & proximum, ob quod punitur, poenitentia infamia, variè. c. lxx. nu. 3. fol. 207. & c. cxxj. nu. 7. fol. 394
- Falso iudicans, declaratur falsarius publicus, vel punitur poena arbitraria. c. cxxj. numero. 8. folio 395
- Falso, assumptoque dignitatis titulo fallens, punitur vt falsarius, arbitrariè. c. cxxij. numero. 10. fo. 401
- Falsos supponens pueros, punitur poena falsi, vel pelorino, aut sententia arbitraria. ibi. numero. 23. fol. 404
- Falsificatos pannos vedens, mouendus est suo officio, & merce priuandus. c. cxxij. nu. 14. folio 402
- Falsarius scriptor, sigilator, vel Chirographi effictor, punitur exilio, infamia. cap. cxxij. numero. 3. & 4. fol. 396
- Falsarius licet non nocens, punitur aliquando arbitrariè. ibi. numero. 11. fol. 397
- Falsificans literas principum ex cancellaria, punitur per magnum consilium. Ex alio consilio punitur per idem consilium. ibi. nu. 17. & 18. fol. 398
- Falsificans libros mercatorum, punitur & poena falsi, & restitutione damnorum. c. cxxiiij. numero. 4. fol. 405.
- Falsificans monetam principis, punitur vt falsarius, & vt traditor. c. cxxiiij. nu. 15. fo. 403
- Falsi monetarii puniuntur extremo supplicio. ibid. nu. 6. folio 401
- Falsariis negatur remissio cum ingressu principis. ibid. nu. 6. folio 402
- Fama in maleficiis initium habere debet à personis fide dignis. c. viij. nu. 10. fol. 23
- Fama, que originem sumpsit ex ebriosis, leui plebecula, inimicis, aduersariis, maleuolis, ad alicuius diffamationem est inualida. cap. ix. nu. 2. 3. 4. & 5. folio 27
- Fama recens orta, aut que post capturam demum exoriri coepit, ipsum reum non diffamat. ibid. nu. 6. fol. eod.
- Fama sola nullis aliis indicibus fulsa, nihil efficit. ibid. nu. 7. folio eod.
- Fama vnico teste non suspecto de casu, factoque ipso loquente, sufficit ad inquisitionem ineundam, ad capturam, ad arto

I N D E X

- arrestam, denique ad torture
etiam subinde supplicium.
ibid. nu. 8. fol. eo.
- Famæ autores sunt nominandi.
ibi. nu. 10. fol. eod.
- Famæ ad probationem duos tes-
tes haud suspectos sufficere
(etiam autoritate euāgelica)
aiunt. ibid. nume. 13. fol. 28
- Fama quando probatur. remissi-
uē. ibid. nume. 14. fol. eo.
- Fama contraria fama eliditur.
c. xxxv. nu. 14. fol. 96
- Fama, præsumptio & indicia
præcedentia, per cōrraria sub-
sequentia elidūtur. ibi. nu. 15.
folio eodem
- Fama sola an faciat indicium ad
torturā. c. xxxvj. nu. 22. fo. 102
- Fama, res est fragilis & perni-
ciosa. ibi. nu. 23. fol. eod.
- Fama iuncta aliis adminiculis,
facit indicium sufficiens ad
torturam. ibi. nu. 24. fo. eod.
- Fama vehemens efficit sufficiens
indicium ad torturam. ibid.
nu. 25. fol. 103
- Fama nō plenam probationem
efficit. c. 49. nu. 5. fol. 128
- Fama bona vt patrocinetur, di-
ligens seruanda cautela. cap.
lxxvj. nu. 30. fol. 230
- ¶ Familiares à fideli testimonio
reiciendi sunt. c. 50. n. 5. f. 131
- Familiares inimicis à testimo-
nio sunt repellendi. ibidem.
nu. 3. fol. eod.
- Famosorum libellorū autores,
puniēdi sunt capitaliter. cap.
cxxxv. num. 2. fol. 408
- Famosos libellos spargēs, vix tu-
tus est à damnatione capitis.
ibi. nu. 7. fol. eo.
- Famosos libellos euulgans de
rebus capitalibus & veris, est
innoxius. ibi. nu. 4. fo. eod.
- Famosi libelli de principibus
reipubl. officariis, deferendi
sunt ad magistratus. ib. nu. 8.
fo. eod.
- Famosorum libellorū autores,
iure Pontificio flagellandi.
ibi. nu. 9. fol. eod.
- ¶ Famula à fideli testimonio
reicienda. ca. 50. nu. 6. fo. 131
- ¶ Famulus reicitur à testifican-
do. ca. 50. nu. 6. fol. 131
- Famuli crimina dominorū se-
ctantes, poenam quoque do-
minorum imbibunt. cap. 99.
nu. 8. fol. 346
- Famuli dominis suis furantes,
pro primo furto simplici sus-
penduntur. cap. cx. nume. 41.
fol. 375.
- Famulum castigans nō peccat,
si castigandi limitē nō transi-
liat. c. cxlj. nu. 1. fol. 446
- Cætera vide infrā in litera I.
in ver. Incuria. & in litera
S. in ver. Saluantur.
- ¶ Fautes in conspirationibus
plectuntur. cap. lxij. nume. 8.
fol. 191
- ¶ Fautor. De hoc require infrā
litera S. in ver. Saluantur
duo.
- ¶ Fæminæ admittenda: nō sunt
ad testimonij fidem. cap. 50.
nu. 23. fol. 133
- Fæmi

Fæm
nos
die
Fæm
id
Fæm
stes
ibi
Fæm
dus
fo.
¶ Fæc
pel
mi
Re
i
¶ Feu
tion
cipi
Feuda
dur
fo.
Feuda
dat
tra
Feuda
pri
cap
Feuda
dar
ibi
¶ Fide
per
por
Fidei
qu
Fidei
cri
Fidei

I N D E X

- Forminæ in materia feudorum non sunt ad testimonium audiendæ. ibi. nu. 24. f. 134
- Forminæ in testamentis non sunt idoneæ testes. ib. nu. 25. fo. eo.
- Forminæ meretrices indignæ testes sunt in causa criminali. ibi. nu. 26. fo. eo.
- Forminis pacis reconciliandæ feudus admittitur. c. cxlv. nu. 11. fo. 454
- Formum arte prius mortuū pro pellens, in laude est, non in crimine. c. lxxiiij. nu. 11. fo. 214
- Reliqua habes infra in litera M. in ver. Mulier. & in litera V. in ver. Veneno.
- Feuda seu fundi, qui confiscationi cedūt dominis vel principibus. c. lxxvj. nu. 4. fo. 199
- Feuda confiscata ac fundi non cedunt hæredibus, ibid. num. 5. fo. eod.
- Feudator tenetur defendere seu datarium vasallum, & econtra. c. lxxx. nu. 39. fo. 257
- Feudator stuprans filiam vasalli priuatur iure suo in vasallū. cap. xcij. nu. 10. fo. 319
- Feudatarius stuprans filiā feudatoris, priuatur suo feudo. ibid. nume. 11. fo. eod.
- Fideiusio, Nemo sui corporis periculo pro alio fideiubere poterit. c. xx. num. 5. fol. 64
- Fideiusio quando extincta & quando non. ibi. nu. 12. fol. 67
- Fideiusionis amplitudo in re criminaria. ibi. n. 13. fo. eo.
- Fideiusiores non constituendi de non inferendo maleficio. ibid. num. 14. fo. eo.
- Fides nulla dāda est reo in tortura non interrogata confessio. cap. xxxix. num. 2. fo. 118
- Filiam contra stupratorem famulū, permittitur patri defendere. c. lxxx. nu. 13. fol. 253
- Filiā defendere permissum est parentibus contra stupratorem. ibid. num. 21. fo. 255
- Filiam mærchātem domi sui vel generis patri occidere permittitur. ibid. num. 18. fo. 254
- Cætera require infra in litera P. in versicul. Pater.
- Filius is est, quem nuptiæ demōstrant. cap. xj. num. 15. fo. 35
- Filius & pater cēsentur vna persona. cap. xxv. num. 6. fo. 74
- Filij committentium crimē læsæ maiestatis, efficiuntur insuccessibiles. ca. lxij. nume. 9. folio 191
- Filij ac hæredes cōfiscātur, hæreditate criminoforum. cap. lxxvj. nume. 7. fol. 200
- Filij parentum criminoforum, cur hæreditate indigni. ibid. num. 8. fo. eo.
- Filij parentum criminoforum, quando hæreditate non priuantur. ibi. num. 9. fol. eod.
- Filio oppressorū patris aut matris permittitur occidere. ca. lxxx. num. 32. fo. 257
- Filio adulterantem cum matre vel nouerca occidere permittitur. ibidem numer. 40. folio eod.

K

I N D E X

- Filius oppressum patri defendere est permiffum. ibi. n. 13. fol. 253
- Filius non defendens parentes, puniendus est. ibi. nu. 33. fo. 257
- Filius homicida per patrem delatus, oblatus iudici, ab homicidio commisso excusatur. cap. lxxiiij. nu. 36. fo. 281
- Filius toxicum parās, pro extinguēdo parente, parricida cenfetur. c. lxxvij. nu. 5. fo. 293
- Filio toxicum pro occidēdo parente prēbens, parricida est. ibi. nu. 6. fo. eodem
- Filius pecuniam, consiliū vel subfidium prēbens pro occidēdo parente, parricida est. ibi. num. 7. fo. eod.
- Filiū castigans non peccat, si castigandi limites nō transiliat. c. cxlj. nu. 1. fo. 446
- Filij an & quando reconcilient de morte parentū legitimorum vel illegitimorū. c. cxlv. nu. 14. fo. 454
- Reliqua habes infrā in litera P. in ver. Pater.
- ¶ Fiscus & similes in denuntiatione, ad quæ aduerrere obligetur. c. vi. nu. 12. fol. 19
- Fisco aut officariū quid liceat. c. vij. nu. 5. fo. 21
- Fiscus & similes ius, cōsuetudinem, vel stylum obseruare tenentur. ibi. nu. 6. fo. eod.
- Fiscus habens dūtaxat famam, pro inquisitione faciēda, ad quæ obligatur. cap. ix. nu. 1. folio 26
- Fiscus si, p inquisitione sua procedenda, prāter coniecturas, prāsumptiones, indicia, aut suspiciones habuerit, nihil obligatur de ipsis seipsum in formare. c. x. nu. 1. fo. 29
- Fiscus, officariū, aut ostiariū, nullam dant cautionē de expensis carcerati. c. xvij. nu. 18. folio 31
- Fiscus quōnampacto procedere habeat, quoties multi criminosi eiusdem criminis citantur, quorum alij comparuerunt, alij verō nō. cap. xxviij. nu. 20. fo. 83
- Fiscus post conclusas in iustitiā causas admittitur producere testes plures, instrumenta, munimēta, literas, quibus rei causam grauet. cap. liij. nu. 4. folio 139
- Fiscus & pars in criminalibus offendūtur. c. xc. nu. 5. fo. 323
- Fiscus & pars sunt placandi, in criminalibus. ibi. nu. 6. fo. eo.
- Fiscus bonorum criminalium hāres est. c. cxxx. nu. 4. f. 422
- Cætera habes suprā in litera C. in ver. Crimina.
- ¶ Forma purgationis canonicæ. c. 44. nu. 2. fo. 125
- Forma debita & decēs quando intelligitur. cap. viij. num. 13. folio 23
- Forma inspectionis occisi. cap. lxxv. nu. 1. fo. 217
- Forma & ratio inspectionis apud Burgeses. ibid. num. 3. folio 28

I N D E X

- Forma querelæ consulis cōmunitatatis, corā senatu per scribam.** ibi. nu. r. fo. 219
Formæ absentes homicidas pro scribendi; ex consuetudine Brugensium. ibidem. num. 7. folio eod.
¶ Fornicatio quomodo cōmittitur. c. xcij. nu. 1. fo. 320
Fornicatio prohibetur inter diuino & iure canonico. ibi. nu. 2. folio eod.
Fornicatio cur à iure ciuili permittatur. ibi. nu. 3. fo. eo.
Fornicationem, qui peccatum mortale negat, errat. ibidem. nu. 4. fo. eod.
¶ Franci de adulterio nullā ferunt sententiam pœnalē iuris. c. xc. nu. 8. fo. 312
¶ Fratres à testimonio ferendo reiciendi sunt. cap. 50. nu. 10. folio 132
Fratri, oppressorem fratris sui, permittitur occidere. c. lxxx. nu. 35. fo. 237
¶ Fructus pulsæ ambitionis, gloria Christi non modica. cap. cxxxj. nu. 6. fo. 424
Frumentum. de hoc require infra in litera M. in ver. Monopolium
¶ Fuga laud dubiè non mediocrem suspicionem, aut indicium parit. cap. x. numero 9. folio 30
Fuga an faciat indicium ad torturam. cap. xxxvj. numero 18. folio 101
Fuga facit indicium contra fugientem. ibi. nu. 20. fo. eod.
Fuga plenam probationem nõ facit in criminalibus. c. xlix. nu. 7. fo. 118
Fugere an cogatur, qui inuaditur. c. lxxvj. nu. 7. fo. 215
Cætera vide infra, in litera I. in ver. Inuasus.
Fugiens è carcere per ipsum fracto, aut criminis obiectus est, & punitur capitaliter, crimine tamen per se antè non capitali, aut crimine innocēs est, & punitur tamè tanquam id ipsum commississet. cap. xvij. nu. 1. fo. 56
Fugiens è carcere aperto non effracto, puniendus est arbitrio iudicis. ibi. nu. 1. fol. eod.
Fugiens fractis carceribus, habetur pro confesso. ca. xxxvj. nu. 19. fo. 101
¶ Fundus. De hoc vide supra in ver. Feuda.
¶ Furiosi ad legitima testimonia non admittendi. cap. 50. nu. 15. fo. 132
Furiosorum & amentium confessio nulla. cap. liij. nu. 36. folio 146
Furiosi vel phrenetici, scilicet in ipso facto, qui dolo carent, intentione & voluntate, ab homicidio commisso excusantur. cap. lxxxiij. numer. 6. folio 273
Furiosi iniuriam patiuntur, nullam inferunt. ibid. numer. 7. folio eod.
Furiosi punitio sufficiens est

I N D E X

- interna furoris vexatio. ibid
nu. 8. folio 274
- Furiosus ad possessionem capiē
dam inhabilis. ibid. nume. 11.
folio eodem
- Furiosi parricidantes, nō vt par
ricidæ damnantur. c. lxxxvij.
nu. 9. folio 294
- Furiosi in iniuriis non obligan
tur. c. cxxxvij. num. 12. fo. 441
- ¶ Furtum criminū capitalium
& publicorū. c. lx. nu. 1. fo. 157
- Furtū omniū criminū generalif
simum. c. cx. nu. 1. fol. 370
- Furtum prohibetur iure ciuili,
naturali, consuetudinario, ca
nonico, & diuino. ibi. num. 2.
3. 4. 5. & 6. folio eod.
- Furti definitio duplex. ibid. nu.
me. 7. & 8. folio eod.
- Furtum fit cum contrectatione,
id est ablatione fraude, abla
tione rei alienæ mobilis, cor
poralis, vsu pignoris animo
furandi, inuito animo domi
ni. ibid. nume. 9. 10. 11. 12. 13.
14. 15. & 16. fol. 370. 371. & 372
- Furtum est bifariū, simplex, id
est, non compositum, nō sim
plex, id est, cōpositū, & quali
ficatum. ibid. nume. 17. & 18.
folio 372
- Furti cum violatione sacrorū,
cum violētia armorum, cum
homicidio vel vulnere, puni
tio qualis. ibi. nu. 19. 20. & 21.
folio eod.
- Furtum compositum iuxta ma
ioris partis culpam punien
dum. ibi. nu. 22. fol. eod.
- Furtum simplex punitur iure ve
teri in seruis fustigatione, vel
loris, vel virgis. ibi. nume. 23.
folio eodem
- Furtum simplex punitur iure ve
teri in liberis nobilibus, vel
in dignitate constitutis pecu
nia, ignobilibus vel extra di
gnitarem, & probis tamē pe
cunia, si soluēdo essent, aliās
corporaliter, improbis corpo
raliter. ibi. nu. 24. fol. 373
- Furtū simplex punitur iure no
uo: prima vice flagellatione:
secunda vice auris abscissio
ne, & tertiavice laqueo vel pu
teo. ibi. numero 25. 26. & 27.
folio eod.
- Furtum simplex Lāgobardi pu
niunt primò extinctione alte
rius oculi: secundò nasi præcis
sione: tertiò corporaliter. ibi.
nu. 32. folio 374
- In furto iura ciuilia non agno
scunt magnitudinem nec æta
tem. ibi. nu. 34. fol. eod.
- Furtum grauatur potius frequē
tia quā magnitudine vel æta
te. ibid. nu. 35. fol. 375
- In furto simplici obseruanda
sunt, furū necessitas, inopia,
fames, consuetudo, voluntas,
calliditas, simplicitas, res fur
to ablata, tēpus furti, locus &
qualitas furis. ibi. nu. 36. 37. 38
39. & 40. folio eod.
- Furto pro primo suspenduntur
famuli dominis suis furātes,
fures equorum, bovm, vome
rum, concisores m^o iete^o prin
cip

cip
loc
leg
nu.
Furto
ren
iura
foli
Furto
iub
te. i
Furtu
frag
cti
Furti i
2. fo.
Furto
in f
foli
In fur
ma
foli
Furto
ipfi
foli
Furto
cat
Furto
cit
cio
Furto
in
liu
Furto
tio
Fure
fa
Furto
ci
ib

I N D E X

- cipum, hospiti suo furantes, è
 locis sacris furâtes, vel sacrilegi,
 plagiarij & mágones. ib. eod. nu. 41. fol.
- Furtum quo liberi furantur parentibus, aut vxores, mariti, iura non puniunt, ibi. nu. 42. folio 376
- Furta licita sunt quæ sunt Deo iubente, aut iure permittente. ibi. nu. 52. fo. eod.
- Furtum incendiariũ, vel in naufragio commissum, quid. ca. cxliij. nu. 1. fol. 385
- Furti incendiarij pœna, ibid. n. 2. fol. 286
- Furtorum emptores, fures alunt in furto. cap. cxvij. numero 1. folio 390
- In furtorum mercatores exclamatiuncula. ibid. numero 2. folio eod.
- Furtorum emptores, vt fures ipsi puniendi. ibid. numero 3. folio eodem
- Furta insciens, emens, culpa vacat. ibi. nu. 4. fol. eod.
- Furtorum emptione infamis, citò labitur in priorem suspicionem. ibi. nu. 5. fol. eod.
- Furtorum emptione suspecti, vt in periculum incidunt, consilium. ibi. nu. 6. fol. 391
- Furtum spirituale est diffamatio. c. cxxv. nu. 1. fol. 407
- Furem nocturnum an occidere fas sit. c. lxxxviiij. nu. 9. fo. 248
- Furem nocturnum ad hoc vt occidere liceat, plura requisita. ibi. nu. 2. fol. 245
- Furem diurnũ an occidere permillum sit. ibi. nu. 3. fol. eod.
- Fures ob leuiuscula bona non sunt occidendi. ibid. nume. 4. folio 247
- Furum & latronum differentia. cap. lxxxvj. num. 2. fol. 287
- Fur vocatur primò simplex, secundò consuetus, tertio famosus. cap. cx. numero 28. 29. & 30. fol. 373 374
- Fur cur morte mulctetur. ibid. nume. 31. folio 374
- Fures in iure sunt quadrifarij, improbi & simplices, improbiore, atque hi effractores, expilatores, tactularij. Directorij, improbissimi: vel grafsatores, plus quàm improbissimi, id est, latrones famosi. ibi. numero 46. 47. 48. & 49. folio 377
- Furum alij sunt manifesti, alij non manifesti. ibid. num. 50. folio eod.
- Furum bona sibi vsurpantium, amara reprehensio. ibid. numero 51. fol. 378
- Furum receptatores, furum nihilo meliores. cap. cxvj. nu. 1. folio 488
- Furũ receptatores, vt fures plectendi sunt. ibid. nu. 2. fo. eod.
- Fures ad legitima testimonia non admittendi. cap. 50. numero 19. folio 133
- Furantes aut decem oues, quatuor porcos, equum vnum, bouem, vel vaccam vnam, puniuntur in metallum &c.

I N D E X

- cap. cxlij. nu. 7. fo. 383
- Furantes dicta cum violentia, puniuntur deuoratiõe bestiarũ. ibi. nu. 2. fo. eod.
- Furantes anates, anseres, pavo- nes aut gallinas, arbitrariẽ punitur. ibi. nu. 4. fo. 384
- Fucus excusationis duelli. cap. xlij. nu. 8. fo. 122
- G
- G**andensis prator non agit in reum, nisi cõquerente parte. ca. cxlv. nu. 6. fo. 452
- Gandensibus priuilegio concessum est à comitibus Elandriæ ut si quis ciuem Gandensem euaginãto cultro petat, mulctetur lx. libris Parisiensibus. cap. cxxvij. nu. 5. fo. 440
- ¶ Generhliaci qui dicãtur. c. lxj. nu. 102. fo. 177
- ¶ Genero licet occidere adulterum. c. lxxx. nu. 19. fo. 254
- ¶ Geomantia species diuinationis, hinc Geomanti dicti. cap. lxj. nu. 101. fo. 177
- ¶ Gratia iudicis semper imploranda. c. liij. nu. 1. fo. 141
- Gratia permissa, vniuersum, aut particulatim conferenda. ibi. nu. 2. fo. eo.
- ¶ Graui metu. De hoc habes infra in litera P. in ver. Peccãtes.
- H
- H**arioli qui dicantur. ca. lxj. nu. 102. fo. 177
- ¶ Haruspices qui sũt. ibid. nume. 102. fo. eod.
- ¶ Herbis letalibus, vide infra in litera L. in ver. Letalibus.
- ¶ Hereditatis expilatæ crimẽ, eiusq; pœna. c. cxij. nu. 1. f. 385
- Cætera vide supra, in litera E. in ver. Expilator.
- Hæredes priuilegio defuncti gaudent. c. xxvij. nu. 3. fo. 80
- ¶ Hæreticus ad legitimum testimonium non est admittendus. ca. 50. nu. 16. fo. 132
- Hæresis crimen læsæ maiestatis diuinæ. cap. lxj. nu. 9. fo. 150
- Hæresis non immeritò crimen læsæ maiestatis diuinæ appellatur. ibi. nu. 51. fo. 166
- Hæresis quare cæteris criminibus grauior & destabilior. ibi. nu. 50. fo. eo.
- Hæresi qui notandi sunt, & eorum pœna. ibidem. numero 53. fo. eo.
- Hæresis crimen plestẽdum est, non solum in plebeis, verum etiam in principibus. ibi. nume. 54. fo. eo.
- Hæresis crimen habet duo extrema substantialia. ibid. numero 55. fo. eod.
- In hæreseos crimen non solum verbo, verũ & facto quis incidit. ibi. nu. 61. 168
- Hæretici quibus pœnis afficiendi. ibi. nu. 56. fo. 167
- Hæretici puniũtur pœna ignis. ibid. nu. 58. fo. eo.
- Hæretici à locis sacris non tũtur. ca. evj. nu. 15. fo. 363
- ¶ Homicida ad testimonium non est admittendus. cap. 50. nu. 16. fo. 133
- Homicidæ, humani generis extirp

tirp
ro
Homi
das.
Homi
effic
ro
Homi
præ
grat
puni
& 6
Homi
tium
fact
me.
Forma
scrib
gen
Homi
Deu
& p
cog
ma
16.
Homi
deb
rita
nu.
Hom
qu
l
Hom
fi
nu.
Hom
na
ib
Hon
nẽt

INDEX

- tirpatores. capi. lxxvij. numero 9. fo. 202
- Homicida capitaliter puniendus. c. lxxviii. nu. 2. fo. 205
- Homicida etiam consilio quis efficitur. capitu. lxx. numero 5. fo. 207
- Homicida consilium, ac opem præstans per viam iustitiæ, gratiæ, aut alimoniam, non est puniendus. capit. lxxj. nu. 4. 5. & 6. fo. 211
- Homicidam oportet ante tertiam diem sese per amicos de facto prodere. cap. lxxv. numero. 6. fo. 220
- Formæ absentes homicidas per scribendi ex consuetudine Brugesium, ibi. nu. 7. fo. eo.
- Homicida offendit quatuor, Deum bifariam, Republicam & principem, occisi parentes & cognationem, interfectum omnium maximè. c. lxxvij. nu. 15. 16. 17. & 18. fo. 203
- Homicidæ spirituales, præter debitam poenam etiam irregularitatem incurrunt. cap. lxxvj. nu. 31. fo. 231
- Homicida sæpius ex vindicta, quam ex amore iustitiæ. cap. lxxxj. nu. 5. fo. 259
- Homicidis sui neganda est ecclesiastica sepultura. ca. lxxxviii. nu. 5. fo. 296
- Homicidæ sui qui furca damnandi & bonis proscribendi. ibi. nu. 7. fo. 297
- Homicidas sui quomodo damnent Philosophi. ibi. n. 12. f. 298
- Homicidæ infidiosi à locis sacris non tutantur. c. cvj. n. 7. f. 366
- Homicidis infidiosis canones ex communi consensu, ecclesiasticam libertatem negant. ibid. nu. 20. fo. 364
- Homicidium confitenti, sed ad sui defensionem necessariam paratum, incumbit onus probandi. c. xxxiii. nu. 6. fo. 94
- Homicidium prorsus negas, & quatenus probatum fuerit, se commississe ad defensionem dicens, non habetur pro confesso. ibi. nu. 7. fo. eo.
- Homicidium capitulum & publicorum eriminum. c. lx. numero. 1. fo. 153
- Homicidium Cain, fuit secundum crimen meum. c. lxxvij. nu. 1. fo. 201
- Homicidij enormitas à lege divina, ab effectu vario, ex iure pontificio, poena talionis. ibi. numero 3. 4. 5. 6. 7. & 8. folio 201. 202
- Homicidium inter humana commissa grauisimum. ibid. numero. 10. fo. 202
- Homicidii poena ex lege diuina. ibi. nu. 14. fo. 203
- Homicidij à poena nullus excusandus. c. lxxvij. nu. 21. fo. 204
- Homicidium ex proposito committitur manibus atque instrumento, lingua, consensu, vel permissa, signis, incantationibus, toxico ac veneno. c. lxxvij. nu. 1. fo. 205
- Homicidij manualis modi & instrumenta. cap. lxxix. num. 1.

I N D E X

2. & 3. fo. 205. 206
- Homicidium lingua committitur quatuor modis, falso testimonio, cōsilio, mandato, iniqua condemnatione. cap. lxx. nu. 1. fo. 206
- Homicidium falso testimonio cōmittitur. ibi. nu. 2. fo. eod.
- Homicidij mādato commissio. ibi. nu. 8. fo. 208
- Homicidij pœna tenetur, literas homicidij scienter portans. ibi. nu. 11. fo. eo.
- Homicidium præcipiens, iubēs, aut mandans, punitur vt occidens. ibi. nu. 13. fo. 209
- Homicidium consensu committitur, aut ante factum, aut in facto, aut post factū. cap. lxxj. nu. 1. 2. & 3. fo. 210
- Homicidium signis committitur, commonstratione personæ, cōmonstratione viæ periculose, consilio, & indicis dolosis in alicuius necem. capit. lxxj. nu. 1. cum seq. fo. 212
- Homicidij reus non est, qui tantum vulnerat morientē post eā culpa sua, vel medici imperitia. cap. lxxv. nu. 2. fo. 217 & 77. nu. 19. fo. 238
- Homicidium tempore meditatum, negat defensionem sui. ca. lxxvj. nu. 10. fo. 224
- Homicidium quando nō tempore præmeditatum, ibi. numero 11. 225
- Homicidij reus efficitur prior inuasus. ac postea inuadentem in fugam conuersus occidens. ibi. nu. 10. fo. 226
- Homicidij reus est, pugnā prior iterans, inuadens, & occidēs. ibi. nu. 21. fo. 227
- Homicidij coadiutores quomodo puniendi. ibidem numero 27. fo. 229
- Homicidij in pugna tumultuaria dubia inceptores puniendi. ibi. nu. 28. fo. eod.
- Homicidas suos, qua pœna iura canonica afficiant. ibid. numero 31. fo. 230
- Homicidiorum materia quāta difficultas. ibi. nu. 33. fo. 231
- Qui aliquem aut lædēdum, aut interimendū vi retinet, eodē crimine cum lædente, aut interimētē inuoluitur. c. lxxvij. nu. 8. fo. 236
- In homicidio ex multorum vulneratione orto, singuli cōtra famam sibi aduersam, in probationibus audiendi sunt. ibi. nu. 9. fo. eo.
- Homicidij & nō homicidij certa probatio fieri debet per medicos & chirurgos peritos. ibi. nu. 10. fo. eod.
- Homicidij crimine & nō læsionis tenetur, qui alterum inuasit, aut letali vulnere conflixerit (etiam si læsus semel è lecto ægritudinis leuatus plateatim ambulauerit) ibid. numero 18. fo. 238
- Homicidij criminales pœnas, quidam volunt posse cōverti in pœnas ciuiles. sed perniciose. ibid. nu. 36. fo. 243

Homic

I N D E X

- Homicidium** quoduis suo facto infames reddit. cap. lxxxj. nu. me. 4. fo. 259
- Homicidio** commisso qui poenam euadunt. ca. lxxxiiij. nu. 1. cum seq. fo. 272
- Homicidium** qui commisit à x. annis accusari potest, à xx. annis, nullo modo accusari potest. ibi. nu. 34. fo. 280
- Homicidium** casuale non ligat ad irregularitatē, exempla. ibid. nu. 24. fo. 277
- Homicidium** casuale committens per negligentiam, sit irregularis. ibid. nu. 25. fo. eod.
- Homicidij** casualis ab irregularitate, facile absoluit S. Pontifex. ibi. nu. 26. fo. eod.
- Homicidio** commisso, cum de autore vulneris dubitatur, qua poena sint pugnantes afficiendi. ca. lxxvj. nu. 24. fo. 228
- Homicidij** reus sit, qui infirmū vulnerat, quanuis non letaliter, modo decedat. cap. lxxvij. nu. 40. fo. 244
- Homicidiū** in defensione alterius commissum, quibus casibus de iure excusatur. capitu. lxxx. nu. 13. & 14. fo. 253. 254
- Homicidium** casuale ab auri-
gis, regulariis, putatoribus, sagitariis &c. commissum, pre scripto modo obseruato excusat. cap. lxxxv. nu. 1. cum sequen. fo. 282
- Homo**, ubi de hominis salute tractatur diligētius fieri debet examinatio. ca. xxviiij. nu. me. 11. fo. 82
- Hominem** ferire gladio, & stri-
cto gladio eadem minari, pa-
ria sunt. ca. liiiij. nu. 19. fo. 144
- Hominem** extinguere veneno, atrocius est, quā occidere gla-
dio. cap. lxxiiij. nu. 2. fo. 213
- Honotis** sui omnibus permis-
sa est defensio. cap. lxxix. nu-
mero 4. fo. 251
- Hostes** à fideli testimonio se-
re, reiiciendi sunt. cap. 50. nu. 3. fo. 131
- Hostem** occidēs iniustus bellis,
nō tenetur de homicidio ca-
lxxxij. nu. 5. fo. 253
- Hydromantia** species diuina
tionis, hinc dicti Hydroman-
ti. cap. lxx. nu. 101. fo. 77
- I
- Ignau**i ciues sunt telluris inu-
tile pondus. cap. cxxvj. nu-
me. 26. fo. 416
- Ignoto** suppetias ferre, licet ci-
uibus, nō tamen tenetur. ca-
lxxx. nu. 3. fo. 251
- Ignotis** permittitur alterius vo-
ris accusatio de adulterio. ca-
lxxxix. nu. 41. fo. 309
- Illatinitas** innoxia nullū fal-
sitate crimen agnoscit. cap.
cxxij. nu. 15. fo. 398
- Illatinitas** sensum mutans falsi-
tatem habet. ibi. nu. 16. fo. eo.
- Illegitimatio** à parte matris,
in Flādria nunquam. ca. cxlv.
nu. 13. fo. 454
- Imagines** serio malē tractan-
tes, morti sunt obnoxij. capi.
lxx. nu. 25. fo. 161

I N D E X

- ¶ Immisericors est misericordia vni parcere, & omnes in discrimen adducere. *ibidem*. nu. 57. fo. 134. 167
- ¶ Immunitatis ecclesiasticæ vatiæ discordantiæ. *cap. cvj. numero 22.* fo. 365
- ¶ Impetrans in materia purgationis, si citati secunda contumacia nō comparuerint, impetrans, ob citatorum contumaciam iudicabitur purgatus. *ca. xxviiij. nu. 19.* fo. 83
- ¶ Impingentem a lapam licet repellere gladio. *cap. lxxix. numero. 1.* fo. 249.
- ¶ Impuberes & furiosi in iniuriis non obligantur. *capit. cxxxvij. nu. 12.* fo. 441
- ¶ Incantatio crimen læsæ maiestatis diuinæ. *cap. lxj. numero 9.* 159
- Incantatores qui dicantur. *ibid.* numero. 102. fo. 177
- ¶ Incarceratio à comparitione excusat. *ca. xxv. nu. 22.* fo. 76
- Incarcerati quomodo, & quando laxantur à vinculis. *capit. xix. nu. 5. & ibi. nu. 8.* habetur Flandriæ vsus. fo. 59. 60.
- Incarceratus an possit recōmendari. *cap. xxj. nu. 1.* fo. 68
- Incarcerati nō sunt inedia, siti, aut fame torquendi, dignōve solatio priuandi. *cap. xvij. numero. 10.* fo. 55
- ¶ Incendium, ruina, aut similis casus fortuitus, claustrarium absoluit ab emptione. *capit. xvij. nu. 4.* fo. 52
- Incendium capitalium & publicorum criminum. *capit. xxx. nu. 1.* fo. 153
- In incendio quid spolians, vim priuatam committit. *capit. c. nu. 4.* fo. 348
- Incendium spontaneum patrefamilias grauat crimine, immissum nullo crimine grauat. *ca. ciiij. nu. 1.* fo. 356
- Incēdium casu fortuito natum, patrefamilias ab omni crimine purgat. *ibi. nu. 8.* fo. 357
- Quid de incendio malitia immisso. *ibidem.*
- Incendium quando cēsetur immissum. *ibi. nu. 9.* fo. eod.
- Incendij occasionem præbens, non vacat crimine. *ibid. numero. 10.* fo. 358
- Incēdium cōmittitur dolo, lata culpa, leui & leuissima, in ciuitatibus, & in pagis. *ibidem. nu. 11.* fo. eo.
- Incendij preparationes struens, punitur vt factor. *ca. ciiij. numero. 11.* fo. 354
- Incendiariorum punitio varia. *ibid. nu. 2.* fo. 353
- Incendiariorum supplicium de iure ciuili, & canonico, & secundum consuetudinem. *ibi. numero 3. 4. 5. 6. 8. 9. 13. 14. 15. & 16.* fo. 353. 354. 355
- Incēdiarij succrescunt post bella confecta. *ibidem. numero 12.* fo. 354
- In incendiarios vehemens inuestio. *ibi. nu. 1.* fo. 352
- Incendiarij templorum, à locis sacris

I N D E X

- factis non tutantur. cap. cvj. nume. 15. fol. 363
 Incendendi volūtas punitur pro effectu. cap. ciiij. nu. 10. fo. 354
 ¶ Incestus in libidinis speciebus crimen grauiſſimū. ca. xciiij. nume. 1. fo. 321
 Incestus fit, cum sanguine carnali, toto coniugali, gradu fidei & ſpirituāli nobis cōiunctis. ibid. nu. 2. fol. eod.
 Incestus punitio variē capitalis eſt. ibid. nu. 3. fo. eod.
 Incestus punitio ex iure ciuili & iure canonico extra matrimonium, & in matrimonio. ibid. nu. 4. 5. & 6. fol. eod.
 Incestum committit, qui neptē cognoscit citra dispensationem. ibi. nu. 7. fol. eod.
 Incestum non committit concubens cum nepte in matrimonio dispensato, & per ignorantiam personæ ibidem numero 8. fol. 322
 Incestus punitio eſt, & ſpirituālium & ſecularium iudicium. ibid. nu. 9. fo. eodem
 Incestuosi ad legitima testimonia non admittuntur. cap. 50. nume. 19. fol. 133
 Inconſideratus eiectus, vide infra in hr. L. in ver. Ladens.
 ¶ Inconſtancia an faciat iudiciū ad torturam. cap. xxxvj. nume. 26. fo. 103
 ¶ Incuria, per quam incendium oritur, variē punitur. ca. ciiij. me. 1. fol. 356
 Incuria, per quā incendium oritur, variē puniēda. ibi. nu. 3. 4. 5. & 6. fo. 356-357
 Incuriæ patrisfamilias nihil præſtruitur, nec ebrietas, nec famulorum inſipientia negligentia, vel malitia, ibidem. nume. 7. fo. 357
 ¶ Indigni & inhabiles in cauſa criminali, admittuntur ad exonerandum. cap. xxv. nume. 2. folio 74
 ¶ Indicia quæ ſunt. cap. x. numero 2. fol. 19
 Indicia ex quibus oriuntur. ibi. nume. 3. fol. eod.
 Indiciū ſeu præſumptio ex locorum varietate, varia coniectura ducitur. ibidem numero 8. fol. 30
 Indicia teſtibus nequaquam ſuſpectis conſtare debent. ibid. nu. 14. fo. 31
 Indiciis nemo venit criminaliter condēnandus. ibid. nu. 16. fo. eo. & ca. liiij. nu. 10. fo. 143
 Indicia in criminalibus debent eſſe luce clariora. cap. 10. nume. 7. fol. 31
 Indicia quando dicantur eſſe ad torturam legitima, iudicis arbitrio committitur. ca. 36. nume. 1. fo. 98
 Indiciorū ſufficientiam iudicare ſolius eſt iudicis. ibid. nume. 2. fo. eod.
 Indicia trifaria, à veritate remota, veritati propinqua, veritati propinquiſſima, aliās generalia, ſemiplena & dubitata, plena & indubitata. ibi. num

I N D E X

- nume. 11. fol. 99 ¶ Induciæ triduanæ nõnullis in locis admittuntur. cap. xxxj. nume. 4. fol. 87
- Indiciorum propinquorum ac remotorum, quis sit effectus. ibi. nu. 21. fo. eod. Inducias violentantium pœna. cap. cvij. nu. 2. 3. 6. & 7. fo. 367
- Indiciorum plenorum & indubitatorum, quis sit effectus. ibid. nu. 13. fo. eod. ¶ Infamia notatus non est idoneus testis. cap. 50. numer. 13. folio 132
- Indicium ad torturam efficiunt duo testes fide digni. ibid. nu. me. 14. fol. eod. Infamiam prius inferentem interimēs, excusatur defensione necessaria. cap. lxxix. nume. 2. fol. 249
- Indiciũ ad torturam efficit vnus testis fide dignus, de veritate deponens. ibi. nu. 15. fo. 100
- Indiciorum exempla in latrocinio, furto, adulterio. ibid. nume. 16. fol. eod. Infamati opulentia spectanda in cõclusionẽ pecuniaria. cap. xlvij. nu. 10. fol. 128
- Indicium ad torturam efficit vnus testis de visu deponens, quãdo aliæ circumstantiæ nõ obfistunt. ibid. nu. 17. fol. eod. Infamis non denuntiat. cap. vj. nume. 3. fol. 18
- Indiciũ me vnũ, an plura requirantur ad torturam. ibid. nume. 28. fol. 104
- Indicium vnũ, an plura requirantur ad torturã, iudicis arbitrio relinquitur. ibid. nu. 32. folio eodem
- Indicium variis nominatur modis apud Iurisperitos. ibi. nume. 33. fol. eod. ¶ Infans ad septimũ vsque annum censendi sunt. cap. lxxx. iij. nu. 2. fol. 272
- Indicia noua quæ. cap. xxxv. iij. nume. 5. fol. 114
- Indiciis indubitatis, fas est iudicem ad sententiã ferendam accedere. c. liiij. nu. 9. fo. 142
- Indicia præuia requiruntur ad torturæ quæstionariæ substantiam. ibi. nu. 29. fol. 145
- Indicia voluntatis occidẽdi, quæ sũt. c. lxxij. nu. 12. fo. 202
- Infantia nostræ ætatis, prisca infantia deterior. ibid. nume. 5. folio 273
- ¶ Inferens damnum alteri malitiosè, tenetur ad restitutionem omnium detrimẽtorum. cap. cxliiij. nu. 1. fol. 450
- ¶ Inferiori non conceditur ius castigandi superioris. cap. cxlj. nume. 3. fol. 446
- ¶ Infideles à locis sacris non tutantur. cap. cvj. numero 14. folio 363
- ¶ Infirmitas à comparitione excusat. c. xxv. nu. 21. fol. 76
- Infirmitas vulnerans etiam non letaliter, homicidium, si moriat

riatu
num
¶ Infort
do co
me.
¶ Infrac
paru
rum,
meta
vel n
num
¶ Inhab
in ve
¶ Inimi
citate
num
Inimicu
num
Inimicu
rend
num
Inimicu
me.
Inimicu
cus f
litur
¶ Iniqu
ra fa
aut
tion
me.
¶ Iniu
re &
cap.
Iniuri
vtie
fol
Iniuri
iud
pro

I N D E X

- riatur, fit obnoxius. c. lxxvij. nume. 40. fol.
- ¶ Infortunium quid fit, & quando contingit. cap. lxxv. nume. 12. fol. 244
- ¶ Infraactores & littorum & riparum puniuntur igne, aggerum, prætorum, puniuntur in metallum, vel restitutione, vel morte, aut aliter. cap. cv. nume. 1. fol. 359
- ¶ Inhabiles. De his habes supra in ver. Indigni.
- ¶ Inimicitia capitalis tribuunt citato excusationem. c. xxv. nume. 23. fol. 76
- Inimicus non denuntiat. cap. vj. nume. 6. fol. 19
- Inimici à fideli testimonio ferendo reiiciendi sunt. cap. 50. nume. 3. fol. 131
- Inimicus quis dicendus. ibid. nume. 4. fol. eo.
- Inimicus nuper, nunc tamē amicus factus, à testimonio repellitur. ibidem
- ¶ Iniquas mensuras aut pondera faciens, locans, conducens, aut vendens, tenetur restitutione damni. cap. cxxij. nume. 9. fol. 401
- ¶ Iniuria committitur verbis, re & facto, scriptis, gestibus. cap. cxxv. nu. 1. fol. 434
- Iniuriam non facit qui iure suo utitur. cap. cxxvj. numero 3. folio 436
- Iniuria verbis committitur in iudicio, extra iudicium explorando naturæ vitia, obii-
- ciendo mendacia, vel dicendo, mentiris, minis, quæ reparationem non exposcunt. & blasphemia. ibidem. numero 1. 2. 4. 6. 13. & 15. folio 435. 436. 438.
- Iniuria non minus absenti dicitur, quàm presenti. ibidem. nume. 5. fol. 436
- Iniuria verbalis fit leuior, ex alterius prouocatione. ibid. nume. 7. fol. eod.
- Iniuria verbalis non committitur nisi animo iniuriandi cupiditate. ibid. nu. 8. fol. 437
- Iniuriarum reparatio quomodo fiat. ibi. nu. 11. fol. eod.
- Iniuriarum causa quādo cesset. ibid. num. 19. 20. 21. 23. & 24. folio 364. 439
- Iniuriam ex causa dissimulans, non perdit iniuriarum actionem. ibid. nu. 12. fol. 437
- Iniuria factorum quomodo & vbi fiat. cap. cxxxvij. nume. 1. 2. 3. 6. 7. 8. & 9. fol. 440. 441
- Iniuriarum per facta emendatæ sunt iuxta singularum ciuitatum constitutæ. ibid. nu. 4. folio 440
- Iniuriarum actio quādo cesset. ibid. nu. 10. fol. 441
- Iniuriis qui non obligatur. ibi. nume. 12. fol. eodem
- Iniuriæ reparandæ tot tunc, quot fuere iniuriantes, ibid. nume. 11. fol. eod.
- Iniuria non infertur nisi animo maligno. ibidem. numero 14. folio 442
- Iniur

I N D E X

- Injuriarū alix enormes, id est, vij. nume. 1. fol. 22
 quæ fiunt cum læsione corpo- Inquisitio semper ex iudicis offi-
 rali. alix leues & c. ibi. nu. 17. cio fit. ibid. nu. 2. fol. eod.
 folio eodem
 Injuriæ enormitas perpenditur Ad inquisitionem debitum mul-
 ex qualitate temporis, loci, ra concurrunt necessaria. ibi.
 & personarum. ibid. num. 19. nume. 4. fol. eod.
 folio 443
 Injuria scriptorum quomodo Inquisitio fit de maioribus cri-
 fiat. c. cxxxviii. nu. 1. fol. 443 minibus. ibid. nu. 6. fol. eod.
 Injuria gestuū fit, nutib⁹, signis Inquisitio non fit de leuibus cri-
 indicis, commostrationibus, minibus. ibid. nu. 7. fol. 23
 imprecatoriis signis, distor- Inquisitionem præcedit publica
 tionibus, inuentionibus, vel fama. ibid. nu. 8. fol. eod.
 abusibus. c. cxxxix. nu. 1. f. 444
 Injuria committitur dicendo Inquisitio in decenti ac forma
 Mentiris saluo honore tuo. cap. debita redigi debet. ibidem.
 cxxxvj. nu. 7. fol. 430 nume. 12. fol. eod.
 Injuriā filiorum in parētes, ma- Inquisitio triplex, generalis, spe-
 gistratus ipse subinde corri- cialis, specialis simul & gene-
 git. c. cxli. nu. 4. fol. 447 ralis. ibid. nu. 14. fol. 24
 Iniurians quomodo puniendus. Inquisitio generalis non requi-
 c. cxxxv. nu. 3. fo. 434 rit famam publicam præce-
 Iniurians verbis cogitur ad re- dere. ibid. nu. 15. fol. eod.
 uocationem & reparationē. Inquisitio specialis famam pu-
 cap. cxxxvj. nu. 1. fol. 435 blicam præcedentem requi-
 Injuriam ex causa in iudicio cri- rit. ibid. nu. 16. fol. eod.
 mine vacat. ibidem. nume. 2. Inquisitio generalissima, secun-
 folio eod. dum Panormit. ibid. nume-
 Iniurians capitaneo suo, puni- ro 17. fol. eod.
 tur capitaliter. cap. cxxxvij. Inquisitio specialis secundum
 nume. 18. fol. 445 eundem. ibid. nu. 18. fol. eod.
 Iniuriantis per blasphemiam, Inquisitiones duntaxat seruiunt
 rata est punitio. cap. cxxxvj. ad præparandum, & nequa-
 nume. 15. fol. 438 quam ad instruendum iudi-
 Iniuriato contra injuriantē age- cium. ibid. nu. 19. fol. 25
 re licet. c. cxxxv. nu. 2. fol. 134
 ¶ Inquisitio seu informatio vul- Inquisitione facta ex mero iu-
 go quid sit. c. iiii. nu. 5. fol. 16. dicitis officio absque alioius
 Inquisitio, vulgò informatio, c. requisitione, nō traditur reo
 vij. nume. 1. fol. 22 inquisitionis copia. ibid. nu-
 me. 21. fol. eod.
 Inquisitionis præcedētis copia, nunquam traditur, parti in
 Fland

Fland
 folio
 Inquisit
 inquis
 ann
 Inquisit
 auspi
 folio
 Inquisit
 num
 ciend
 folio
 Inquisit
 de cir
 ret. ca
 Inquire
 num
 Inquiri
 indif
 folio
 ¶ Insi
 nes e
 clesia
 cap. c
 Insi
 non
 folio
 ¶ Insi
 com
 cap. 2
 ¶ Insi
 apud
 me. 3
 ¶ Insi
 prob
 chia
 num
 ¶ Insi
 præc
 num

I N D E X

- Flandriæ consilio, ibi. nu. 22. folio eodem
- Inquisitio siue iudicis officium inquirentis, tollitur viginti annis. ibid. nu. 24. fol. eod.
- Inquisitio à tormentis non est anspicienda. cap. xxxviii. nu. 17. folio 107
- Inquisitio de confessione criminum non rogatorum post faciendam. cap. xxxix. numero 3. folio 118
- Inquisitionem facturum, plenè de circumstantiis edoctum oportet. cap. xlviii. nu. 9. fol. 128
- Inquirere quis potest. cap. viii. nume. 3. fol. 23
- Inquiri minimè potest contra iudiffamatos. ibidem. nu. 9. folio eodem
- Insidiatoribus viarum, canones ex communi cõsensu, ecclesiasticam libertatè negat. cap. cvj. nu. 20. fol. 364
- Insidiosos homicidas loca sacra non tutantur. ibid. nume. 7. folio 361
- Insigne patriæ ac reipublicæ commodum, citatù excusat. cap. xxv. nu. 12. fo. 71
- Inspectionis ratio & forma apud Bruges. cap. lxxv. nume. 3. fol. 118
- Intendens alteri crimen quod probare nequit, monomachiam indicere solet. cap. xlii. nume. 1. fo. 122
- Interimic sese, qui medicorum præcepta negligit. cap. lxxvij. nume. 203. 238
- Interinaturus, literas exhibeat intra annum, & diem. cap. cxlvij. nu. 15. fol. 461
- Item se captiuum præbeat. ibid. nume. 16. fol. eod.
- Item contra se citet procuratorem generalem. ibid. nu. 17. folio eodem
- Item quaestorem in Flandria. ibidem.
- Item prætorem loci. ibid.
- Item partem aduersam. ibid.
- In interinatione mentiens, virtute remissionis se priuat. ibid. nume. 18. fol. 462
- Interinatio in Flandria committitur dominis de consilio. ibid. nume. 21. fol. eodem
- Interrogationes habendæ in præceptu, ante quaestionis actum. cap. xxxvij. nu. 7. fol. 107
- Interrogationes tantum faciendæ de delatis. ibidem. nu. 10. folio eod.
- Interrogationes non formandæ de aliorum delictis. ibid. nume. 12. fol. eod.
- Inuadere quid sit. cap. lxxvij. nume. 1. fol. 233
- Inuadere in domo & in domus vestibulo, crimine sunt paria. ibid. nu. 6. fol. 236
- Inuasionis iniuria quomodo puniendæ. ibid. nu. 2. fol. 233
- Inuadens armis (etiã citra usum) multam statuti incidit. ibid. nume. 3. fol. 234
- Inuadens alterum armis, arma vetita gestans, & armis alterum vulnerans, grauissima tan

I N D E X

- tantum multa damnandus. ¶ Inualidus forti potior sui defendendi ratio, quam inualido. c. lxxix. nu. 6. fo. 249
 ibi. nu. 4. fo. eod.
- Inuadens alterum aut letali vulnere configens (etiam si læsus semel è lecto ægritudinis leuatus, plateatim inambulauerit) tenetur crimine homicidij, nõ læsionis. ibidem. nume. 18. fo. 238
- Inuadens vnus plures, vna quæque multa damnabitur. ibid. nume. 30. fo. 242
- Inuadentibus pluribus vnũ, singuli statuti violati rei in solidum constituuntur. ibi. nu. 29. folio 241
- Inuaforẽ interimens defendendi sui gratia, puniendus non est. c. lxxiiij. nu. 4. fo. 213
- Inuasus an fugere teneatur. cap. lxxvj. nu. 7. fo. 223
- Inuasus quando fugiendum. ibi. nume. 8. fol. eod.
- Inuasus quando nõ fugiendum. ibi. nu. 9. fo. 224
- Inuasus prior ac postea inuadentẽ in fugã cõuersum occidẽs, homicidij reus efficitur. ibid. num. 21. fo. 227
- Inuasus ab altero, & citra periculũ euadere cõpos, tenetur effugere. c. lxxviiij. nu. 6. f. 248
- Inuasus, & insigne magno periculo suorum bonorum effugere nequiens, nõ tenetur effugere. ibi. nu. 7. fo. eod.
- Inuasus ad actũ vsq; & presentissimum periculũ, illicò tantum sese defendere tenetur. ibid. nu. 8. fo. eod.
- ¶ Locantes & ridentes tantum, in iniuriis non obhgantur. c. cxxxvij. nu. 12. fo. 441
- ¶ Iracundia lacepsita minuit, nõ tollit delictũ. c. lxxj. n. 23. f. 161
- ¶ Iracundiæ pretextus an excuset. ibid. nu. 22. fo. eod.
- ¶ Iubens homicidiũ, punitur vt occidens. c. lxx. nu. 13. fo. 209
- ¶ Iudex quãdo ordinariam pœnã potest, causa cognita, augete & quando minuere. c. j. nu. 5. & 6. fo. 12
- Iudex, fiscus & similes in denuntiatione, ad quæ animaduertere obligatur. c. vj. nu. 12. f. 19
- Iudex solus, aut eius potestatem habens, inquirere potest. cap. viij. nu. 3. fo. 22
- Iudex de iure obligatur dare parti inquisitionis copiã factã ad instantiam partis ibi. nume. 20. fo. 25
- Iudex ac fiscus in multis Flan- driæ curiis obligantur dare parti testium nomina ac cognomina, necnon totius inquisitionis copiam. ibid. nu. me. 23. fo. eo.
- Iudex & fiscus inquirunt duntaxat de crimine intra xx. annos, nequaquam. ibid. nu. me. 24. fo. eo.
- Iudex aut fiscus habens duntaxat famam pro inquisitione faciendã, ad quæ obligatur, cas. ix. nu. 1. fo. 26
- Iudex

I N D E X

- Iudex** aut fiscus si pro inquisitione sua producenda præter conjecturas, præsumptiones, indicia, aut suspiciones, habuerit nihil, obligatur seipsum de illis informare. c.x. nu. 1. folio 29
- Iudex** quæ indagare obligatur. ibi. nu. 10. fo. 30
- Iudicis** arbitrio indubiè relinquatur, vbicunque non est expressum aliquid à iure. ca. xj. nu. 8. fol. 33. & ca. xxxvj. n. 10. folio 99
- In rebus iudici** certa notione perspectis, nullus legum ordo, nulla recepta procedendi forma, seruanda est. ca. 11. nu. 17. folio 36
- Iudex** rei omnis necessariæ defectum solus adimplet, in notoriis criminibus coram ipso commissi. ibi. nu. 18. fo. eod.
- Iudici** licet cõtra reum summam procedere sine forma ac iudicij strepitu, crimine iudicis conspectu pro tribunali sedentis admissio. ibid. nu. 19. folio eod.
- Iudex** in crimine capitali iubet reum apprehendi, idque per commissiones criminarias in Flandriæ & Mechlinensi consilio, ex petitione partis tantum: procuratoris tantum, vtriusque, vel ad informationem iam iam habitã aut ad informationem mox producendam. ca. xij. nu. 1. fo. 37
- Iudex** in capitali crimine iubet, rei bona fideliter cõscribi, sed que per satellites, nuda ipsorũ scilicet autoritate & iuramento, in curiis feudorũ, & in quibuscunq; aliis tribunalibus, ibidem.
- Iudex** elargiri debet reo citato competens commodumque tempus comparitionis. cap. xiiij. nu. 8. fo. 27
- Iudicium** nonnullorum nostri temporis error non pusillus. c. xiiij. nu. 5. fo. 39
- Iudicis** officium circa reum infontem. c. xvij. nu. 12. fo. 53
- Iudex** debet considerare quid mouerit fugientem vel effringentem, quò securius iudicet. cap. xvij. nu. 6. fo. 57
- Iudex** temerè captiuũ relaxans, aut mãdans relaxandum, ad quid teneatur. c. xix. n. 3. fo. 59
- Iudex** detinens volentẽ idoneè satisfacere, tenetur iniuriarum actione. c. xx. nu. 2. fo. 63
- Iudex** acriter expendat fideiussiones in crimine criminali. ibid. nu. 8. fo. 64
- Iudicibus** coram duobus nemo tenetur litigare, & comparere pro eadem causa. c. xxxiiij. nu. 4. fo. 89
- Iudicis** partes in cõfessum nulle sunt, nisi in condemnando. c. xxxiiij. nu. 5. fo. 93
- Iudex** ad quæstionem non facile nec repentè profiliat. cap. xxxv. nu. 3. fo. 95
- Iudicis** committitur arbitrio, quando dicantur iudicia sus-

I N D E X

- ficientia esse ad torturam, c. xxxvj. nu. 1. fo. 98
- Iudex** solus iudicat indiciorum sufficientiam. ib. nu. 2. fo. eo.
- Iudicis** arbitrium, discretio & conscientia debent esse iuri & æquitati consona. ibi. nu. 3. folio eod.
- Iudex** debet sequi regulam legum, & nō conscientiam suā legibus aduersantem. ibidem nu. 5. fo. eo.
- In iudice** dicunt esse duo sales, scilicet sal sapientiæ, vt intellectus legum, & canonum, & sal securæ conscientiæ. ibid. nu. 8. fol. 99
- Iudex** quando veram & rectam habet conscientiam. ibidem. nu. 9. fo. eod.
- Iudici** verò & prudenti quid cōsiderandū, cum res ad torturæ quæstionem exigitur. ibi. nu. 34. fo. 105
- Inuestio** auctoris in sanguinarios iudices. c. xxviii. num. 6. folio 114
- Iudicis** officium priusquàm in causis criminalibus procedat ad sententiam. cap. liii. nu. 1. folio 142
- Iudicem** correctionis errorum suorum pœnitere aut pudere non conuenit. ibi. nume. 3. folio eod.
- Iudex** probationes inapertas curabit ante cōdemnationē explanandas. ibi. nu. 7. fo. eod.
- Iudicem** oportet diligenter attendere confessionis causam & modum. ibi. nu. 14. fol. 143
- Iudicem** in rebus dubiis propensorem esse cōuenit ad absolutionem, quàm ad condemnationem. ibi. nu. 35. fo. 146
- Iudex** in ferenda sententia perpetuò sequi debet pœnas ordinarias, & in legibus constitutas. c. lv. nu. 4. fo. 147
- Iudex** in pœnis extraordinariis ferendis, oportet eas expedit non ex animi sui religione, sed ad ea qui ipsi, non tanquàm Petro, sed tanquàm iudici innotuerunt, & probata sunt. ibi. nu. 5. fo. 148
- Iudicem** semper cōmendat clementia. ibi. n. 6. fo. eod.
- Iudicem** esse moderatum & facilem, æquum est esse, in leuibus potissimum causis. ibid. nu. 7. fo. eod.
- Iudicem** conuenit ad absolendum, quàm ad damnandum esse procliuiorē, vbi materiæ obscuræ sunt & ancipites. ibid. nu. 8. fo. eod.
- Iudex** in omnibus delictis, singulas vniuersalsq; legum cōstitutiones ad amussim obseruet. ibi. nu. 9. fo. eo.
- Iudex** in omni condemnatione criminali cōdēnationis causam articulatim exprimat necessum est. ibi. nu. 10. fo. eod.
- Iudicem** nō æquum est esse mitiorem lege. c. lxx. n. 4. fo. 158
- Iudices** ambo (ecclesiasticus scilicet & secularis) ad eisdem delicti punitionem aliquādo concur

I N D E X

- concurrunt. *ibidem*. num. 20.
folio 160
- Iudex ecclesiasticus in simonia-
cos variè, idq; arbitrariè ani-
maduertit. ibidem*. nume. 63.
folio 168
- Iudex nimis corruptus, innocè-
tem morte damnans, vt ho-
micida puniendus, citra verò
mortem damnans, datur in
exiliũ, bona cõfiscantur, lege
Julia repetundarum, pœna
cõcufionis vel falsi tenetur.*
c. lxx. nu. 15. fo. 209
- Iudices iniqui, rei damnis omni-
bus reparandis obnoxij sũt.*
c. lxxvj. nu. 34. fo. 232
- Iudicibus indoctis, ad doctõribus
consilium petendum est. ibi-
nu. 35. fo. eo.*
- Iudex iusta occisione malefici
non peccat, sed meretur. cap.
lxxxj. nu. 7. fo. 259*
- Iudici tortore carenti, permitti-
tur viles personas ad iustitiæ
executionem cogere, & rusti-
corũ currus ad eosdem actus
sistere. ibidem. nume. 11. & 12.
folio 260*
- Iudex priuatum cogere potest
ad vendendum fundum, iusti-
tiæ executione idoneum. ibi-
nu. 13. fo. eod.*
- Iudicium potestas ex Deo est.*
c. lxxxix. nu. 7. fo. 302
- Iudex ad vim publicam punien-
dam dissimulans, puniendus
est ipse grauiter. cap. xcviij.
nu. 16. fo. 337*
- Iudex ad priuatum vim dissimu-
lans, redditur infamis, indi-
gnus omni officio, obnoxius
pœnæ arbitrariæ in paxi. ca.
100. nu. 9. fo. 348*
- Iudex in latrocinio dissimulans
quomodo puniendus. cap. cij.
nu. 8. fo. 351*
- Iudicis arbitrium in maleficiis
etiam ad mortem se extēdit.*
c. cv. nu. 5. fo. 351
- Iudex secularis non seruat per-
niciosam iuris canonici laxi-
tatem. c. cvj. nu. 12. sed ridetur
à Petro de Ferrariis. ibi. n. 2. 1.
folio 363. 364*
- Iudex violationem sepulchri nõ
puniens, damnatur xx. li. au-
ri. c. cix. nu. 5. fo. 368*
- Iudex falso iudicans, declaratur
falsarius publicus, & punitur
pœna arbitraria. c. cxxj. nu. 8.
folio 396*
- Iudex partem vel minis vel in-
ductionibus pecuniæ gratia
petrahens, vt vel citiùs iudi-
cet, vel tardiùs iudicet, aut
malè iudicet, seu non iudicet,
concufionem committit. ca.
xxix. nu. 2. fo. 83*
- Iudex concussor iure canonico
puniendus, vt calumniator.
ibid. nu. 6. fo. eod.*
- Iudicis corrupti punitio in ciui-
libus, est restitutio principa-
lis cum quadruplo: in capita-
libus est vel mors, aut exiliũ,
seu quælibet pœna. cap. cxxx.
nu. 3. fo. 421*
- Iudici quæ munerata permissa in
Francia. ibi. nu. 10. fo. 422*

I N D E X

Iudicem suū cadens, puniendus est corporaliter. c. xxxvij. n. 18. folio	443	querelam partis; probatiue, id est, quando delata inuestigatione, vera probantur: extraordinarie summe in cognitis, simpliciter, cum res vrget maturationem. c. iij. nume. 1. 2. 3. 4. & 5. fol.	24
Iudicum est, suos ad reconciliationem mutuan cōpellere. c. cxlv. nu. 3. fol.	452	In iudiciis criminalibus proceditur accusatione. cap. v. nu. 1. folio	16
Iudex partes procaces ad Gifilationem constringit. ibi. nu. 4. folio	eod.	¶ Iudæi lingua Christum crucifixerunt. cap. lxx. numero 6. folio	208
Iudici ius suum seruatur integrum, pace inter partes composita. ibi. nu. 5. fol.	eo.	¶ Iura antiqua scripta quelibet legitimū & idoneum criminaliter accusantem admittebant. c. v. nu. 3. fo.	17
Iudex ex audita partiū pace cōposita, criminis cōfessionem arguit, ex qua ad punitionem procedit. ibi. nu. 8. fol.	453	Iura ciuilia quos ad denuntiandum admittunt. c. vj. nume. 1. folio	19
Iudex in notoriis iuris ordinem non seruat. c. iij. n. 6. fol.	6	Iura pontificia ad denuntiandum quos admittunt. ibi. nume. 2. folio	18
Iudicium hominis propriæ suæ innitentis sententiæ, plerunque fallit, & fallitur. c. xxxvj. nu. 6 folio	98	Iura ciuilia neminem ligant ad obfistendum malo. c. lxxx. nu. 5. folio	251
Iudiciorum criminalium alia criminaliter intētata, alia intentata ciuilitè. c. ij. nume. 1. folio	13	Iura pontificia quemuis ligant ad prohibitionem mali. ibid. nu. 11. folio	253
Iudicia criminalia criminaliter intētata sunt. ibi. nu. 2. fo. eo.		Iura canonica qua pœna suos homicidas afficiant. c. lxxvj. nu. 31. folio	230
Iudicia criminalia ciuilitè intentata sunt. ibidem. numer. 3. folio	eod.	Iura ciuilia in furto nec agnoscunt magnitudinem nec etatem. c. cx. nu. 34. fol.	374
Iudicia criminalia secundum nō nullos sunt, ibid. numero 4. folio	eod.	Iura corruptionem prohibēt. c. cxxx. nu. 8. folio	422
Iudicia ciuilia sunt. ibi. numero 5. folio	eod.	Iura qualia munera iudicibus permittant. ibid. numero 9. folio	eo.
In iudiciis criminalibus criminaliter intentatis proceditur ordinariè & extraordinariè, ordinariè, delatiue, id est, per		Iura	

I N D E X

- Iura marito humanam tantum
castigationem vxoris permit-
tunt. c. cxlj. nu. 5. fol. 447
- Iuris executio non habet iniu-
riam. c. cxxvij. nu. 13. fol. 441
- Iuris canonici pernicioſa laxi-
tas non ſeruatur à iudice ſe-
culari, videtur à Petro de Fer-
rariis. c. cvj. numero 12. & 21.
folio 363. & 364
- Iure pontificio non licet malefi-
cium contrariis maleficiis
liberare. c. lxi. nu. 98. fol. 176
- Iurare de calumnia, eſt iurare
quòd putet ſe habere cauſam
optimam. c. cxviii. nu. 4. f. 418
- Iuſtitia, Cõſilium de propriis
aurigis habendis pro execu-
tionibus iuſtitia. c. lxxj. nu.
14. folio 260
- Iuſtis in bellis, omnis depræ-
datio vt iuſta permittitur. c.
lxxij. nu. 6. fol. 263
- Cætera habes ſuprà, in li-
tera B. in ver. Bellum.
- Iuuantes in conſpirationibus
plectuntur. c. lxij. numero 8.
folio 191
- Iuvenes ad ludum pellicens,
graniter plectendus eſt. cap.
cxxvj. nu. 12. fol. 412
- Iuvenes quando dicendi ſunt a d-
ludum pertrahi. ibi. nume. 13.
folio 413
- L**
- Laceras libros mercatorum,
qua pœna puniatur. cap.
cxxxij. nu. 4. fol. 405
- Lædens inconfiderato eiectu &
non occiſes, compensatione
- Lædamorum culpa, punitur. c.
cxliij. nu. 2. fol. 449
- Lædens & occidens inconfidera-
to eiectu, hic quinquaginta
aureis punitur. ibid.
- Læſio fit verbis & verberibus,
cum, & ſine mutilatione. cap.
cxl. nu. 1. fol. 445
- Læſio faciei grauior eſt, quàm
in alia corporis parte. ibi. nu-
me. 2. fo. eod.
- Læſio cum mutilatione, diſloca-
tione, diffiguratione, punien-
da eſt arbitrarie, ad iuramen-
tum medicorum, aut chirur-
gorum. ibid. nu. 3. fol. eod.
- Letalibus herbis, aut potu ne-
cans, cui pœne obnoxius. cap.
lxxiiij. nu. 8. fo. 213
- Lanionum & ſalſamentorum
maleſicia quomodo punien-
da. ibi. nu. 18. fol. 215
- In ſceleratos laniones & ſimi-
les, acerba inuectio. ibi. n. 19.
folio eod.
- Lata culpa quid ſit, & quando
contingit. c. lxxxv. nume. 10.
folio 285
- Latrocinium capitaliũ & pu-
blicorum criminum. c. lx. nu-
me. 1. folio 151
- Latrocinij diffinitiones, & di-
uerſitates. c. lxxvj. numero 1.
folio 221
- Latrocinium ſimplex quid ſit.
cap. cij. nu. 1. fol. 350
- Latrocinij ſimplicis punitio.
ibid. numero 2. 9. 10. & 11.
folio 350-351.
- Latrocinio non patrocinantur

I N D E X

- loca sacra. *ibid.*. nu. 3. fo. 350
 Latrocinium est casus fortuitus. *ibid.*. nu. 12. fo. 331
 Latrones non tuentur loca sacra. *cap. cvj.*. nu. 6. & 9. fol. 361. 362. & *capitulum lxxxvj.* numero 4. fo. 290
 Latronum tex. varij. *ibid.* numero 3. fo. 288
 Latronibus non permittitur purgatio, nec appellatio neque remissio. *ibid.*. nu. 5. fo. 290
 Latrones à principe remissionem non impetrant. *ibid.* numero 6. fo. eod.
 Latronum supplicia ex consuetudine. *ibid.*. nu. 7. fo. 290
 Latronum supplicia ex iure. *ibid.* nu. 8. fo. 291
 Latrones insignes etiam die paschæ fas est ad furcam rapere. *ibid.*. nu. 10. fo. 291
 Latrones bannitos quibus fas est occidere. *ibid.* numero 11. fo. eo.
 Latronum ac parricidarum pœnis, iudici aliquid adiicere permittitur. *cap. lxxxvij.* numero 4. fo. 293
 Latrones comprehendendi cuius est ubique concessa potestas. *ca. cij.* nu. 4. fo. 351
 Latro loco capturæ plectendus. *ibid.*. nu. 5. fo. eod.
 Latronibus nulla concessa est purgatio. *ibid.*. nu. 6. fo. eo.
 Latronibus favore & ope succurrens, punitur ut principalis. *ibid.*. nu. 7. fo. eod.
 ¶ Laxitas iuris, habes infra in li-
 tera I. in ver. Iuris.
 ¶ Legislatores ad eorum quæ sæpenumero eueniunt cognitionem, multò sunt attentiores, quàm ad ea quæ rarius contingere solent. *c. 50.* nu. 1. f. 130
 ¶ Legitimè purgandus se vltro captiuum præbens. *c. xlv.* numero 1. fo. 125
 Legitimè purgandus quando citabit partem aduersam. *ibid.* nu. 2. fo. eod.
 Legitimæ purgationis priuilegio priuatur, quisquis captura præuētus fuit. *ibid.* nu. 3. f. 126
 Legitima purgatio fit ex sumptibus purgaturi, nisi &c. *ibid.* numero 4. fo. eod.
 ¶ Lenones ad legitima testimonia non sunt admittendi. *ca. 50.* nu. 19. fo. 133
 Lenones qui iuuant consiliis, fauore, ope, cōsensu, ij pari pœna plectuntur. *c. xcj.* nu. 7. fo. 36
 Lenones ut vltimo afficiantur supplicio, tria requiruntur. *ibid.* nu. 5. fo. eo.
 Lenonum cōdemnatio mitior. *ibid.* nu. 8. fo. eodem
 Lenocinium mariti puniendus est exilio. *c. xc.* nu. 1. fo. 310
 Lenocinium quando committitur. *ca. xcj.* nu. 1. fo. 315
 Lenocinij cum peccato merito collatio. *ibidem* numero 2. fo. eod.
 Lenocinij apud Ethnicos detestatio. *ibid.* nu. 3. fo. eod.
 Lenocinij pœna ex iure capitalis. *ibid.* nu. 4. fo. eod.
 Leno

INDEX

- ¶ **Lenonē alens.** require supra
in litera A. in ver. Alens.
- ¶ **Letaliter vulneratus & moriens,** vel sua negligentia, malo regimine, concubitu venereo, larga potatione, mala custodia, medicorū aut chirurgorum inobediētia, noxio cibo, aut potu, sui ipsius homicida est, & vulneratorem ab homicidij crimine liberat. c. lxxvij. nu. 19. fo. 238
- ¶ **Leuiculus timor non inuvalidam** facit confessionem. cap. liij. nu. 21. fo. 144
- Leuis territio nunquam habenda** est pro tormento. ibi. nume. 13. fo. eodem
- Leuis territio & extra locū** torturæ facta, elusoria est. ibid. nu. 14. fo. 143
- Leuis culpa quid sit, & quando** contingat. capi. lxxxv. numero 11. fo. 286
- Leuissima culpa quid sit, & quādo** contingat. ibidem numero 12. fo. eod.
- ¶ **Lex, Querela. C. ad l. Corn. de fal. duntaxat** habet locum in foro fori, secus in foro poli. cap. viij. nu. 26. fo. 26
- Lex nulla innocentem occidere** concedit. cap. lxx. numero 16. folio 209
- Legi magnam facit iniuriam,** qui vult videri lege prudentior. cap. xxxvj. nu. 7. fo. 98
- Leges duelli à Longobardis cōscriptæ.** cap. xlij. numero 4. folio 132
- Leges sunt multò clementiores** quàm homines. cap. lxx. numero 5. fo. 158
- ¶ **Libellus non fit per fiscum** in re criminaliter intentata ex officio. cap. xxx. nu. 1. fo. 84
- Libellus formatur per fiscum** in crimine ciuilitè intetato ex officio. ibid. nu. 2. fo. eo.
- Libellus formatur per aduersarium** ciuilitè. ibid. numero 3. fo. eod.
- Libellos criminum oportet esse** clarissimos. ibi. nu. 4. fo. eod.
- Libellos non oportet carere** substantialibus. ibidem. numero 5. fo. eodem
- Libellus non necessariò exprimit** diem, nisi ratione alibi. ibi. nu. 6. fo. 85
- Libelli non egent conclusionibus,** in criminibus criminaliter intetatis. ibi. nu. 7. fo. eod.
- Libellus accusatoris ex consuetudine** quid concludat. ibid. nu. 8. fo. eod.
- Libellus in actione iniuriarum** cōcludit, aut ciuilitè aut criminaliter. ibi. nu. 12. fo. eod.
- Libellos fiscus ante litis contestationem** mutare potest. ibi. nu. 14. fo. 86
- Libello super criminali,** iura admittunt reo deliberationem. cap. xxxj. nu. 1. fo. eod.
- Libello super criminali & in quaestione facta per fiscum** ex officio duntaxat, nequaquam admittitur reo deliberatio & articulorum copia. ibidem

I N D E X

- nu. 2. fo. eod. nume. 8. fo. eodem.
- Libellos famofos an quis edide
ris per fe, an ex alio, parū in-
 terest. cap. cxxv. nu. 7. fo. 409
- Reliqua vide fuprà in litera
 F. in ver. Famoforum libel-
 lorum.
- ¶ Libros mercatorum falſificās,
 comburens, radens, lacerans,
 punitur & pœna falſi & reſti-
 tutione damaorū. cap. cxxiiij.
 nu. 4. fo. 405
- ¶ Limites qui aliorum agrorū
 euellens vitur, cōmittit fur-
 tum. cap. cxxvij. nu. 1. fo. 417
- Limites agrorum tantū tranſ-
 ponens committit furtum
 & falſitatem. ididem. nume-
 ro 2. fo. eod.
- Limites euellens & vtens puni-
 tur arbitrariè, vt furca. ibid.
 nu. 1. fo. eo.
- Limites tranſponens iuuenis,
 punitur exilio longo, & ſenex
 exilio breuiori. ibidem. nu. 2.
 3. & 4. fo. eo.
- Limites tranſponēs durante li-
 te, litem perdit cum ſumpti-
 bus. ibi. nu. 3. fo. 418.
- Limites ex malitia tranſponēs,
 punitur multa quinquaginta
 aureorū. ibi. nu. 6. fo. eod.
- Limites tranſponens ex dolo, &
 conductus, puniendus eſt vir-
 gis & exilio. Non doſoſè, ſed
 ex ignorantia, puniendus eſt
 virgis tantū. ibi. nu. 7. f. eo.
- Limites à iure intelliguntur, ſa-
 xa, lapides, arbores, palos,
 agros ab agris dirimētes. ibi.
- ¶ Lingua maledica omni ferro
 nocentior. ca. lxx. nu. 4. f. 207
 & cap. cxxviii. nu. 3. fol. 444
- Lingua peregrina innoxia, nul-
 lum falſitatis crimen agno-
 ſcit. cap. cxxij. nu. 15. fo. 398
- Niſi veritatem, ſenſum aut ſub-
 ſtātia ſua mutet. ibi. n. 16. f. eo.
- ¶ Literas alterius aperiens puni-
 tur arbitrariè. cap. cxxij. nu-
 me. 19. fo. eo.
- Literas aſſumptas non deſerēs,
 falſitatem committit. ibidem
 nu. 20. fo. 399
- Literis falſitas per abuſum fit
 in falſis. ca. cxxiiij. nu. 1. fo. 399
- Literis falſis ſe defendens, puni-
 tur pœna falſi. ibi. n. 20. f. 403
- Literis ſuſpectis ſe defendens,
 nantizare debet. ibid. nume-
 ro 21. fo. 404
- Literas aliorum ſupprimens, pu-
 nitur reparatione damnorum
 omniū. c. cxxiiij. nu. 3. fo. 405
- Literas reformatorias Conciliū
 Flandriæ largitur exuli. cōſi-
 cxlix. nu. 6. fo. 466
- ¶ Litigare nemo tenetur, & cō-
 parere pro eadem cauſa co-
 ram duobus iudicibus. capit.
 xxiiij. nu. 4. fo. 89
- ¶ Loca ſacra nemini grauioris
 ſceleris reo patrocinari poſ-
 ſunt. ca. xx. nu. 20. fo. 45
- Loca ſacra leuiter maleficiſis pa-
 trocinia ſunt: niſi & c. ibi. nu-
 me. 22. fo. 46
- Loca ſacra non tutantur publi-
 cos latrones. cap. cvj. nume. 6.
 & 9.

I N D E X

- & 9. fo. 361. 362
 Nec infidiosos homicidas. ibid. fo. 361
 nu. 7.
 Nec ob confidentiam loci sacri
 vicini audacius occidētes. ibi.
 nu. 8. fo. 362
 Nec apostatas. ibidem, nume-
 ro 13. fo. 363
 Nec clericum occidentes. ibid.
 nu. 14. fo. eo.
 Nec mancipia fugitiua. ibidem
 nu. 16. fo. eo.
 Nec bancrotas vllos de bonis.
 ibidem. nu. 17. fo. eod.
 Nec bona fisco debita. ibi. nu-
 mero 18. fo. 364
 Loca sacra ex iure canonica, tan-
 tum excludūt eos, qui suo sce-
 lere eadem loca contamināt.
 ibid. nu. 10. fo. 362
 Loca sacra ex iure canonico tuē-
 tur omnes maleficos vsque
 ad ditionē officialis, de im-
 munitate secundum nonnul-
 los. ibi. nu. 11. fo. eo.
 ¶ Locutio pluralis singulari nō
 acquiescit. cap. xxxvj. nu. 29.
 & 30. fo. 104
 ¶ Lupum alens. vide suprā in li-
 tera A. in verb. Alens.
 ¶ Ludus permittitur viris hone-
 stis recreationis gratia, si sine
 dolo & crimine. ca. cxxvj. nu-
 me. 24. fo. 415
 Ludi sagittarij quando in Fran-
 cia priuilegiati. ibidem nu-
 me. 29. fo. 416
 Lusores, collusores, astantes, par-
 ticipes, pecuniam & tabulam
 dantes, tri pœna plectendi.
 ibidem nu. 1. fo. 412
 Lusores omnes pro graui pecu-
 nia, aut extraordinariē, aut
 exilio, aut multa pecuniaria,
 aut arbitrariē, plectēdi sunt.
 ibid. nu. 17. fo. 414
 Lusor tria legis p̄cepta violat,
 scilicet de honesta vita, de nul-
 lo lædendo, & de vnicique
 tribuendo sua. ibidem nume-
 ro 23. fo. 415
 Reliqua habes suprā, in lite-
 ra A. in verbo, Alea &
 Aleator.
 Lucem odit, qui malē agit. cap.
 lxj. nu. 120. fo. 183
- M
- M**agistri secundæ & tertie
 speciei sortilegorum,
 quānam sint. capit. lxj. nume-
 ro 106. 178
 Magistri artis amatorix, & ve-
 nificæ, iure ciuili æquiparan-
 tur. ibid. nu. 108. fo. eod.
 ¶ Maiestas diuina aliās occultē,
 aliās manifestē offenditur.
 cap. lxj. nu. 6. fo. 158
 Maiestatis diuinæ læsæ crimi-
 na. ibi. nu. 9. fo. 159.
 Maiestatem æternam offende-
 re, grauius est, quā tempo-
 ralem. ibid. nu. 52. fo. 166
 Maiestatis læsæ crimen non tol-
 litur speciali abolitione cap.
 cxlvj. nu. 12. fo. 457
 Cætera vide suprā, in litera
 C. in ver. Crimen.
 ¶ Maior septennio & adhuc im-
 pubes, qui in factō dolo ca-
 ret, intentione & voluntate,

I N D E X

- ab homicidio commisso ex-
 cufatur. cap. lxxxij. nume-
 ro 32. fo. 280
- ¶ Maleficia vt puniantur, publi-
 cæ disciplinæ fauor dicitur, in
 proœmio. nu. 2. fo. 10
- Maleficia puniēda sunt, vt vnus
 pœna, merus possit esse mul-
 torum. ibi. nu. 9. fo. eod.
- In maleficiis spectandus euetus
 potius quā animus. ca. lxxiiij.
 nu. 17. fo. 215
- Maleficus non spondet pro ma-
 lefico, in grauioribus crimini-
 bus, sed & c. capitu. xx. nume-
 ro 15. fo.
- Maleficorum bona fisco cōmit-
 tuntur, saluo creditorum iu-
 re. ibi. nu. 16. fo. 67
- Maleficus quæstioni nunquā
 traditur, cū pars formalis
 probationem offert. ca. xxxv.
 nu. 1. fo. 95
- Maleficus torturæ nō traditur,
 cū delictum percipi potest
 probatione ordinaria. ibid.
 nu. 2. fo. eodem
- Malefici crimen nulli à tortura
 patrociniū præbet. c. xli. nu.
 me. 10. fo. 121
- Malefici ad legitima testimo-
 nia non admittendi. cap. 50.
 nu. 19. fo. 133
- Malefici mortui corpori quan-
 do infligenda pœna, & quæ.
 cap. xij. nu. 6. fo. 10
- Malefico quanto tepore, quōve
 loco iterāda sit confessio. ca.
 liij. nu. 17. fo. 143
- Maleficum arguit ex metu pœ-
 næ confessum, ac re duntaxat
 tormentum. ibidem. nume-
 ro 25. fo. 145
- Malefici hostes humanæ salutis,
 & humani generis inimici
 censendi sunt. cap. lxj. nume-
 ro 81. fo. 177
- Malefici sola carminis potentia
 homines nonnunquā inte-
 rrimunt. ibi. nu. 174.
- Maleficos vocamus ob facino-
 rum enormitatem. ibid. nu.
 me. 107. fo. 178
- Malefici in manibus publicæ iu-
 stitiæ existentes, & incarcera-
 ti, cur non faciant se deserri,
 ac inde liberari per ministe-
 rium dæmonis, ad mortē cui
 tandam. ibi. nu. 125. fo. 183
- Malefici incarcirati cur euade-
 re nequeant, quōd tum diui-
 na iustitia nō permittat dæ-
 monē in eos suam naturalē
 exercere potentiam. ibi. nu.
 me. 127. fo. 184
- Maleficis vnde potestas tanta
 ibi. nu. 128. fo. eod.
- Malefice neque dæmones quic-
 quā facere possunt, nisi Om-
 nipotēs cōsentiat. potestatiq;
 faciendi concedat, quod iam
 peruersa voluntate facere de-
 creuerunt. ibi. nu. 130. fo. 185
- Maleficæ quicquid moluuntur,
 nō hominis, dæmonisq; potē-
 tiæ id solūm ascribendū, sed
 diuino permisso id totū pera-
 gi credēdū est. ibi. n. 131. f. 185
- Maleficæ mulieres, notas qual-
 dam & signa symbolica à dæ-
 mon

I N D E X

- monibus recipiunt, quibus
 exciti daemones mox profi-
 Jiunt. ibi. nu. 134. fo. 186
- Maleficarum stulta credulitate
 nihil efficacius in operationi-
 bus daemouū, quæ pactis, vo-
 titiq; augetur. ibi. nu. 135. f. eo.
- Maleficæ rebus vtuntur ad ma-
 leficiū sibi notis & familia-
 ribus. ibi. nu. 136. fo. 187
- Malefici non sunt vsquam tole-
 randi, sed vbius locorum tol-
 lendi funditus. ibi. n. 137. f. e.
- Maleficos non patieris viuere.
 ibi. nu. 138. fol. eodem
- Maleficarum potestas tota dæ-
 monibus, à domino Deo limi-
 tata cōceditur. ibi. n. 140. f. 188
- Maleficiū qui à iustitia admoni-
 tus recipit aut occultat, puni-
 tur exilio perpetuo, & cōfiscā-
 tione. c. cxxxiiij. nu. 5. fol. 433
- Maleficiatū iure pontificio non
 licet cōtrariis maleficiis libe-
 rare. cap. lxxj. nu. 98. fo. 176
- Malum nullum remanet impu-
 nitum. cap. vij. nu. 3. fo. 21
- Malum vel bonum de vnoquo-
 que præsumimus, considera-
 tus primæ ætatis suæ mori-
 bus. cap. x. nu. 11. fo. 30
- Malum cōsiliū, melius con-
 silium pellat. cap. liij. nu. 4.
 folio 142
- Malum secretū nemo alteri de-
 tegere cogitur. cap. lxxx. nu-
 me. 7. fol. 252.
- Malo non resistens punitur, sed
 non pari pœna cum factore.
 ibi. nu. 1. fol. 253
- Malo non obstantes, crimē in-
 currunt. cap. cxxiiij. nume. 1.
 folio 405
- Malum omne præsumitur, ma-
 lo animo perparatum. capit.
 cxxxvij. nu. 15. fol. 442
- Mali facti suspicio ex malo ani-
 mo, fallit in cōsanguineis &
 in matrimonio. ibid. nu. 16.
 folio eodem
- Mala cūmque malis cōuersatio
 ne, ipse etiā bonus malus effi-
 citur. cap. x. nu. 5. fol. 30
- Maicipia fugitiua à locis sa-
 cris non tutantur. cap. cvj. nu-
 me. 16. fo. 363
- Mancipia à fideli testimonio
 reiiciantur. cap. 50. nu. 6. f. 131
- Mandans primus priori, & il-
 le alteri mandauit, qui com-
 misit homicidium, omnes tenē-
 tur lege Cornel. de sicar. s.
 pœna homicidij. cap. lxx. nu-
 me. 10. fo. 208
- Mandans homicidium, punitur
 vt occidens. ibidem. num. 13.
 folio 209
- Mandatum cuius non dat ma-
 leficio causam, punitur mi-
 tius. cap. cxxxiiij. nu. 7. fo. 492
- Mandato & cōsilio quando quis
 reus efficitur alterius crimi-
 nis. ibid. nu. 6. fol. eod.
- Maritus pro vxore ad testimo-
 nium non admittitur. cap. 50.
 nu. 9. fo. 131
- Maritus adulterātem cum vxore
 sua, non vxorem potest oc-
 cidere. cap. lxxx. num. 17. 22.
 & 28. fol. 254. 255. 256

I N D E X

- Marito seruum impudicè iocan-
tem cum vxore sua, permittit-
tur occidere. ibi. nu. 25. fo. 256
- Marito riualem suum sæpe pro-
hibitum, occidere permittit-
tur. ibi. nu. 29. fo. eo.
- Marito non licet accusare vxo-
rem adulteram, quando ipse
maritus adulter est: quando
causam dedit, & ad hoc tradi-
dit: quando coactè adulterio
vitiatur, quando ignoranter
adulterata, est & malo dolo,
quando eum mortuum cre-
dens alteri nupsit, quando ad
se semel reconciliatam reci-
pit. c. lxxxix. nu. 29. 35. 36. 37.
39. & 40. fo. 306. 308. 309
- Mariti lenocinium puniendum
exilio. c. xc. nu. 1. fo. 310
- Maritus ex vxore quæstum fa-
ciens, punitur exilio. ibid. nu.
mero 2. fo. eodem
- Maritus clâculariũ vxoris adul-
terium iudici non defert. ibi.
nume. 3. fol. 311
- Mariti improba in vxoris adul-
terio cõnientia nõ est feren-
da iudici. ibi. nu. 6. fol. 312.
- Maritus vxorem rapiens non
est puniendus. cap. xcv. nume-
ro 19. fol. 327
- Marito conceditur furata ab
vxore bona vbique posse re-
ferre. cap. cx. numero 43. fo-
lio 376
- Marito humanam tantũ vxo-
ris castigationem iura per-
mittit. c. cxlj. nu. 5. f. 372. 447
- Mater pro filiis à testimonio
ferendo reicienda est. cap. 50.
nume. 7. fol. 131
- ¶ Matrimonium Christus hono-
rauit sua præsentia & mira-
culo. cap. lxxxix. nu. 2. fo. 300
- ¶ Matronam honestam contra
raptores, quibus permissum
sit defendere. cap. lxxx. nume-
ro 21. fo. 255
- ¶ Medicina ars est longè certif-
sima. cap. lxxvij. numero 11.
folio 237
- Medicinæ regulis fidunt vel sa-
cri canones. ibi. nu. 12. fol. eo.
- Medici vel chirurgi in probatio-
ne letalitatís vel non letali-
tatis, à quibus eligendi. ibid.
nume. 13. fol. eod.
- Medico vni, vel chirurgo, in pro-
batione non semper fidendũ.
ibid. nu. 14. fol. eod.
- Medicum nullũ adhibere in cen-
suris, & quemlibet & imperi-
tum adhibere, paria sunt. ibi.
nume. 15. fo. eod.
- Medico vni aut chirurgo quãdo
credendum, ibi. nu. 16. fol. eo.
- Medicis aut testibus ratioe pro-
bantibus potius credendum,
quàm aliis ratione nil probã-
tibus. ibid. nu. 17. fo. 238
- Medicorũ præcepta negligens,
sefe interimmit. ibi. nu. 20. f. eo.
- Medicorũ laus à certitudine &
necessitate ibid. nu. 12. fo. 239
- Medicus etiam doctus, studio ac
negligentia mortis causam
præbens, morti item sit obno-
xius. ibid. nume. 21. fol. 240
- Medicorũ quinq; qualitates ne-
cessar

I N D E X

- cessaria. *ibid.* nu. 27. fol. eod.
 Medici & chirurgi peccantes la-
 ta culpa. puniendi arbitrariè.
ibid. nume. 28. fol. 241
 Medicus aut quisquis alius, filio
 toxicum pro occidendo pa-
 rente præbens, parricida est.
 cap. lxxxvij. nu. 6. fol. 293
 ¶ Membrorum suorum domi-
 nus nemo est capax. nume. 6.
 folio 64
 ¶ Mendacium an faciat indicium
 ad torturam. c. xx. nume. 26.
 folio 103
 ¶ Mensuris falsis magnū accre-
 scit reipublicæ dispendium.
 cap. cxxiiij. nu. 5. fol. 400
 Cætera vide suprâ, in litera
 I. in ver. Iniquas.
 ¶ Mercenarij à testimonio reii-
 ciuntur. cap. 50. nu. 5. fol. 131
 ¶ Mercibus falsis, reipublicæ ma-
 gnum accrescit dispendium.
 cap. cxxiiij. nu. 5. fol. 400
 Reliqua require suprâ, in li-
 tera F. in ver. Falitas.
 ¶ Meretrices an dignæ testes
 sint in causa criminali. ca. 50.
 nume. 26. fol. 134
 Meretricibus de vi conqueren-
 tibus, nõ est credendum. cap.
 xc. nu. 10. fol. 324
 Meretricibus cõuersis nulla vis
 inferenda est. *ibid.* nume. 12.
 folio 325
 Meretrix virum rapiens, an pu-
 nienda. *ibid.* nu. 20. fol. 327
 ¶ Miles violans inducias furto,
 capitaliter punitur. c. viiij. nu.
 me. 4. fol. 366
 ¶ Minæ vnico teste probatæ, ali-
 quando ad inquirendum ac
 procedendum sufficiunt. c. x.
 nume. 20. fol. 32
 Minarum causa quâdo mouenda
 pugna. c. lxxvij. nu. 19. fol. 226
 Minæ reparationem non expo-
 scunt, sed assecuritatem, cap.
 cxxxvj. nu. 14. fol. 438
 ¶ Minima nõ sunt in considera-
 tione. c. lxxviiij. nu. 5. fol. 247
 ¶ Minores annorum xiiij. & xx.
 in criminalibus non sunt te-
 stes idonei. c. 50. nu. 2. fol. 130
 Minor potest cõparere ad exo-
 nerandum. cap. xxv. numm. 3.
 folio 74
 Minores septennio, aliquando
 doli capaces esse, exẽplo pro-
 batur. c. lxxxiiij. nu. 4. fol. 273
 ¶ Misericordia potior est, quàm
 victima. ca. cxxxvj. nume. 18.
 folio 438
 ¶ Mœchum filia vnà cum filia,
 permittitur patri occidere,
 cap. lxxx. nume. 15. fol. 254
 Cætera habes suprâ, in lite-
 ra C. in ver. Concubina-
 rio, & Concubinæ, & in-
 frâ in litera P. in verbo,
 Pater. & in litera S. in
 ver. sponso.
 ¶ Monachus ad legitima testi-
 monia nõ admittendus. cap.
 50. nu. 18. fol. 133
 ¶ Monetæ adulterandæ crimen
 quintifariam committitur.
 cap. lxxv. numero 1. 2. 3. 4. & 5.
 folio 196. 197
 Monetarum adulteratores, qui
 veri

- veri. *ibid.* nume. 6. fol. 197
- Monetarios apprehendendi po-
testas quibus. *ibi.* nu. 7. fo. eo.
- Monetarum constij eadem pœ-
na afficiuntur. *ibi.* nu. 8. fol. eo.
- Monetæ adulteratæ condemna-
tis, omnis interdicitur appel-
latio. *ibid.* nu. 10. fol. eod.
- Detectis ac furtiuis monetariis.
ibid. nume. 11. fol. eod.
- Moneta principis est & repu-
blicæ. c. 123. nu. 18. fol. 403
- Monetarij falsi puniuntur extre-
mo supplicio. *ibi.* nu. 16. f. eo.
- Reliqua require suprâ, in li-
tera D. in ver. Domicilia:
- ¶ Monomachia ad monoma-
chiam prouocato, agnoscen-
dum crimen, aut concertan-
dum fuerat. c. xliij. nu. 2. fo. 122
- Monomachia apud Longobar-
dos multum recepta. *ibidem.*
nume. 3. fol. eod.
- ¶ Monopolium quid. c. xxxij.
nume. 1. fol. 427
- Monopolium caritatis rerum
omnium causa est. *ibidem.* nu-
me. 2. fol. eod.
- Monopolium directè pugnat
cum charitate christiana. *ibi.*
nume 15. fol. 430
- Monopolium qui committant.
ibidem. num. 1. 2. 4. 5. 9. 11. 12.
& 13. fol. 354
- Monopolij pœna ex diploma-
tis Caroli V. Imperatoris. *ib.*
nume. 14. fol. 429
- Monopôlæ quibus pœnis ple-
stantur. *ibidem.* nu. 3. 5. & 14.
folio 428
- ¶ Morbi graues & periculoff
exonerant à citatione. ca. xxv.
nume. 9. fol. 74
- Morbi leues nequaquam excu-
sant. *ibid.* nu. 10. fol. 75
- ¶ Mories imperitia medicorum
aut chirurgorum vulnerato-
rem non mortis, sed lationis
tantum reum efficere. c. lxx-
vij. nume. 23. fol. 239
- Mors ciuilis morti naturalis si-
milis. c. lvij. nu. 4. fol. 151
- Morte nemo cõdemnandus ob
suspiciones. cap. lxxvj. nu. 25.
folio 229
- Mortis euetus nunquam impu-
tandus docto diligenti que me-
dico, aut chirurgo. cap. lxxvij.
nume. 24. fol. 240
- ¶ Multæ seu pœnæ confiscatio-
ne confunduntur. cap. xxvij.
nume. 13. fol. 82
- Multæ commoda iurisdictionis
sunt. c. lvij. nu. 2. fo. 150
- Multa grauioris peccati damna-
bitur vno tẽpore simul mul-
tã committens. c. lxx. nu. 31.
33. & 34. fol. 242
- Multa lëssonis damnabitur, qui
aliquem vulnerauerit, qui ve-
rò eundem occiderit, is homi-
cidij crimine tenebitur. *ibid.*
nume. 39. fol. 244
- ¶ Mulier vel minor potest com-
parere ad exonerandum. cap.
xxv. nu. 3. fol. 74
- Mulier grauida à tortura excu-
sabilis. c. xli. nu. 6. fol. 120
- Mulier sibi abortum faciens fœ-
tus viuientis, punitur pũteo.
fœtus

I N D E X

- fœtus nondum viui, punitur
 extraordinariè.ca.lxxiiij.nu-
 me.12.& 13. fol.214
- Mulier sibi abortionem procu-
 rans cōducta pecunia,semper
 punitur capitaliter. ibidem.
 nume.14. fol.150
- Mulieres honestæ in leuibus cri-
 minibus non debêt persona-
 liter detineri c.xix.n.10.f.60
- Mulieres nō relaxantur fideiuf-
 soribus, si crimina atrocia
 sunt.ibi.nume.11. fol.eo.
- Mulieres infames,impudicæ &
 inhonestæ,etiam pro leuibus
 detineri possunt criminibus.
 ibidem.nume.12. fol.eod.
- Mulieres imprægnatæ à compa-
 ritione sunt excusabiles.cap.
 xxv.nu.14. fol.75
- Mulieres veneno vel incātatio-
 ne committentes crimē con-
 spirationis aduersus princi-
 pem,gravius puniūtur,quàm
 viri.c.lxij.nu.14. fol.191
- Mulierum carceres secludendi
 à virorū carceribus. cap.xvij.
 nume.15. fol.54
- N
- N**ecans letalibus herbis
 aut potu,cui pœnæ ob-
 noxius. cap.lx xiiij. nume.8.
 folio 214
- ¶ Necromāti cui suis superstitioni-
 bus fidem asserturi, futura
 pronuntiant.cap.lxj.nu.100.
 folio 176
- Necromantici qui dicantur.ibi.
 nume.102. fol.177
- Necromantia vnde dicta. ibid.
 nume.103. fol.178
- Hinc necromātes, vel necromā-
 tici.ibidem,numero 104. fo-
 lio eodena
- In necromantia cruor aquæ mi-
 scetur.Dæmones enim cruo-
 re delectari ferūtur. ibidem,
 nume.5. fol.158.
- Necromanticorum & malefi-
 corum effectuum omniū ope-
 rator diabolus, per applica-
 tionem mediocum, opus pro-
 ducit optatum, quod fit ali-
 quando realiter, aliquando
 solum apparenter.ibidem.nu-
 me.133. fol.186
- ¶ Nemo cogēdus est, vt res suas
 diuendat, cum placeat popu-
 lo.cap.132.nu.6. fol.428
- ¶ Nepos non defendens auum
 aut auiam,puniēdus est. cap.
 lxxx.nu.33. fol.257
- Nepoti permittitur occidere op-
 pressorem aui,aut auia.ibid.
 nume.34. fol.eodem
- Nepotem castigans non peccat,
 si castigandi limitem non
 transiliat.cap.cxlj.numero 1.
 folio 446
- ¶ Nobilis quomodo per cautio-
 nem relaxandus. cap.xx. nu-
 mero 11. fol.66
- Nobilibus maior suæ gloriæ
 defendendæ ratio. cap.lxxix.
 nume.3. fol.249
- ¶ Nocens,Sanctius impunitum
 relinqui facinus nocētis, quā
 innocentē damnari.c.xxviij.
 nume.12.fo.82.& c.54.nume
 1012. fol.143
- ¶ Nom

I N D E X

- ¶ Nomen suū mutans, aut loco, aut vt se liberet, aut amicum defendat, aut hostem fallat, extra crimen est. cap. cxxij. nu. 11. fol. 402
- ¶ Notari infamia non sunt testes idonei. c. 50. nu. 13. fo. 132
- ¶ Notoria iuris ordinem nō requirunt. c. iij. nu. 6. fol. 15
- Notorium quotuplex sit. cap. 11. nu. 1. fol. 33
- Notorium facti quid sit. ibid. nume. 2. fol. eod.
- Notorium crimen quando efficitur. ibi. nu. 7. fol. eod.
- Notorium facti actu transeuntis quid sit. ibi. nu. 9. fo. 34
- Notorium facti interrupti quid sit. ibi. nu. 10. fo. eod.
- Notorium facti actu permanentis, quid sit. ibi. nu. 11. fo. eod.
- Notorium iuris quid sit. ibidē. nu. 12. fol. 35
- Notorium præsumptionis quid sit. ibi. nu. 15. fol. eod.
- In notoriis criminibus corā iudice commissis, index rei omnīs necessariē defectum solus adimplet. ibi. nu. 18. fo. 36
- ¶ Numerus compurgatorū arbitrarij. c. xliij. nu. 5. fol. 125
- ¶ Nuntius scienter portans homicidij literas, tenetur pœna homicidij. c. lxx. nu. 9. fo. 208
- Nuntij quorū opera sunt tractatus maleficij, puniuntur. ibi. nu. 11. fo. eod.
- Occidendi voluntas quando punienda, vt ipsum homicidium. cap. lxxvij. num. 11. folio 202
- Occidendi voluntatis quæ sint indicia. ibi. nu. 12. fo. eod.
- Occidere innocentem nulla lex concedit. c. lxx. nu. 16. fol. 209
- Occidere impunē quibus casibus permissum est. cap. lxxvj. nu. 1. fo. 221. & c. lxxx. per tot. folio 250
- Occidere licet omnibus hostes in bello, exules quosuis, hostes patriæ, Turcas & fidei Christi inimicos, hostes pro defensione patriæ suæ. cap. lxxxj. nu. 1. 2. 3. 4. 8. & 9. fo. 258 259. 260.
- Occidere licet tortoribus maleficos ex officio. ibid. numero 10. fo. eod.
- Occidere seipsum conantis quæ pœna sit. c. lxxxvij. n. 14. f. 299
- Occidens fortilegijs, vt homicida morte multatur: & vt fortilegus, igne comburitur. ca. lxxxij. nu. 7. fo. 212
- Occidens bannitum impunē, an peccet in foro cōscientiæ. cap. lxxxj. nu. 6. fo. 209
- Occidentes quando & quo casu ab homicidio excusantur. ca. lxxxiiij. nu. 1. cum seq. per tot. folio 272
- Occidens per errorem vnū pro alio, quando puniendus. cap. lxxxv. nu. 7. fo. 273
- Occidentis seipsum pœna de iure. ca. lxxxvij. nu. 1. fo. 295
- Occidentis seipsum pœna ex cōsuetudine. ibi. nu. 6. fo. 296
- Occi

I N D E X

- Occidens seipsum, & corpus & animā perdit. ibi. nu. 2. fo. 295
- Occidētes sese, nulla ratione excusandi sunt, ibi, nu. 4. fo. 296
- Occidētes seiplos, carent ecclesiastica sepultura. ibi. num. 5. folio eod.
- Occidentes seiplos, quomodo damnant philosophi. ibi. nu. 12. folio 298
- Occidētis semetipsum testamētū an valeat. ibi. nu. 14. fo. 299
- Occidētes seiplos, ecclesiastico luctu plangēdi. ibi n. 15. f. eo.
- Occisor exulis, an habilis sit public. dignitatibus. c. lxxxj. n. 3. folio 258
- Occisi inspectionis modus de iure. c. lxxv. nu. 1. fo. 217
- In occiso inspiciēdo qua forma vtantur Brugeses. ibid. nu. 3. folio 218
- Occultans testamenta vel codicillos, punitur restitutione dānorū. c. cxxiiij. nu. 2. fo. 405
- Occultorū solus Deus & cognitor & iudex est. cap. lxj. nu. 7. folio 158
- Occupatio rerum immobilijū ad principē pertinet. c. lxxij. nu. 11. fo. 264
- Officiario quid liceat. c. 7. n. 5. folio 21
- Officiarius iustitialis innocētes suo arbitrio comprehēdens, punitioni fit obnoxius. ca. xv. nu. 8. fo. 44
- Officiario seculari quando clericos captiuare conceditur. ibi. nu. 23. fo. 46
- Officiarius. fiscus, aut offiarius, nullam dat cautionem de expensis carcerati. c. 17. nu. 18. folio 55
- Officiarij à tortura sunt excusabiles. c. xlj. nu. 3. fo. 120
- Officiarij qui seditionis causa fuerunt, quomodo puniendi. cap. lxiiij. nu. 9. fo. 193
- Officiario inquisituro omnia recludenda sunt. cap. cxvj. nu. 6. folio 329
- Officiarius ob pecuniam studēs capere aut non capere, fit cōcussor. c. cxix. nu. 3. fo. 393
- Officiarij corrupti punitio. cap. cxxx. nu. 9. fo. 422
- Officium suum alicui esse dāno sum est iniquum. c. 23. num. 2. folio 69
- Officium iudicis priusquā in causis criminalibus procedat ad sententiam. cap. liiij. nu. 1. folio 142
- Officium omne & omnis potestas à Deo est. c. cxxxj. num. 1. folio 423
- Officia committenda dignissimis. ibi. nu. 2. fol. eod.
- Officiorum cōmittendorum & impetrandorum mirus abusus. ibi. nu. 3. fo. eod.
- Officia indignis non sunt ambienda. ibid. n. 5. fo. 424
- Officia non committenda sunt indignis. ibi. nu. 6. fo. eod.
- Officium quisquis ambit, eodē se indignum reddit. ibi. nu. 8. folio eod.
- Officia publica nunquā emē.

I N D E X

- da, aut vendenda. ibi. num. 11. folio 425
- Officiorum publicorū emptio, punitur in emptore, infamia publica, in venditore, centum aureis. ibi. nu. 12. fol. eod.
- ¶ Opiniones circa numerū proborum virorum, ad probandam iustam diffamiam. c. ix. nu. 11. fo. 27
- Aequa & nequaquam irrationabilis opinio. ibid. nu. 12. f. eo.
- ¶ Opinio non probat in criminalibus. c. xlix. nu. 6. fo. 128
- ¶ Oppressum recusans defendere, ab omni pœna liber manet. c. lxxx. nu. 4. fo. 251
- ¶ Ordinariè quādo procedatur. c. iij. nu. 2. fo. 14
- ¶ Officiarius nullam dat cautio- nem de expensis. c. xvij. n. 18. folio 55
- P
- P**alam ac publicè quomodo intelligitur, c. 11. num. 6. folio 33
- ¶ Papatus apostolatus est. c. lxj. nu. 68. fo. 169
- Papæ licitū est quadrata æquare rotundis. ibi. nu. 69. fo. eo.
- ¶ Parenti grauius peccatur, quā ignoto. ibid. nu. 2. fo. 158
- Parentibus permittitur defendere filium cōtra raptorem. c. lxxx. nu. 21. fo. 255
- Parentes raptum filiae dissimulantes, puniendi sunt exilio. c. xc. nu. 8. fo. 324
- ¶ Paria sunt hominē ferire gladio, & stricto gladio cadem minari. c. liiij. nu. 19. fo. 144
- Paria sunt, sub vinculis esse, & sub custodia esse, datis fidei- iussoribus. c. lxiij. nu. 3. f. 192
- ¶ Parricidium capitalium & pu- blicorum criminum. cap. lx. nu. 1. fo. 157
- Parricidium quomodo cōmit- titur. c. lxxxvij. nu. 1. fo. 292
- Parricidarū pœna ex iure civili scripto, cōsuetudine varia, & iure canonico bifaria. ibi. nu. 2. 3. 10. & 12. fo. 292. 294
- Parricidarum pœnis iudici ali- quid adiicere permittitur. ib. nu. 4. fo. 293
- Partus monstruosi vnde dicantur. c. lxxxiiij. num 28. fo. 278
- ¶ Patri in capitalibus permitti- tur impedire contumaciam filij, & econtra. cap. xxv. nu. 5. folio 74
- Pater & filius cēsentur vna per- sona. ibi. nu. 6. fo. eod.
- Pater filij causam defendens, se ipsum censetur defendere. ib. nu. 7. fo. eod.
- Patre & filio extorquendis, quis ordo habendus. c. xxvij. nu. 15. folio 108
- Patri permittitur defendere fi- lium oppressum. c. lxxx. n. 13. folio 253
- Patri permittitur defendere fi- liam contra stupratorem fa- mulum. ibi. nu. 14. fo. 254
- Patri permittitur occidere ma- chum filiae vnā cum filia. ibi. nu. 15. fo. eod.
- Patri permittitur occidere filiā
- mccc

I N D E X

- mœchantē domi suæ vel generi tantum. ib. nu. 18. fo. eo.
- Patri permittitur occidere seruū iocantem impudicē cū filia. ib. nu. 26. fo. 256
- Patri nō licet occidere filiam in domo aliena, sed in domo propria vel generi. ibi. n. 20. folio 254
- Patri occidere licet adulterum & filium simul. ibid. num. 16. folio eod.
- Pater filium cū vxore sua incestuantem occidens, non punitur vt filicida. c. lxxxvij. nu. 8. folio 293
- Patri adulterum filię in actu ius est occidere. c. lxxxix. nu. 17. folio 304
- Pater vt impunē occidat mœchum filię, requiritur vt ambos in actu cōperiat, ambos comperiat domi suæ vel generi, vtrunque occidat, filiā si habeat in sua potestate, & filia nupta sit marito. c. clxxxix n. 18. 20. 21. 22. & 23. f. 304. 305
- Patri soli permissum est occidere adulterū. ibi. nu. 24. fo. 305
- Patri cōceditur furata à liberis bona vbiq; posse referre. ca. cx. nu. 43. fo. 376
- ¶ Patiens. In tortura spectādus patientis respōdendi modus & ordo. cap. xxxvij. numer. 6. folio 107
- Patiens quo casu ad confessio- nem sit induendus. ibid. nu. 13. folio 108
- ¶ Paulus ap. stolus Romę fuit detentus sub libera custodia c. xvj. nu. 5. fo. 50
- ¶ Pavor an faciat iudiciū ad tor- turam. c. xxxvj. nu. 26. fol. 103
- ¶ Paupertas à pœna nō excusat. c. xix. nu. 14. fo. 61
- Pauper potentiorē prior ador- tus, occidens quando excusa- bilis. c. lxxvj. nu. 12. fol. 125
- Pauperes ad legitima testimo- nia nō admittuntur. c. 50. nu. 17. folio 137
- Pax. Cuius cum parte laesa, per- missa est pacis cōpositio. cap. cxlv. nu. 1. fo. 451
- Pace inter partes composita, iu- dici ius suum seruatur inte- grum. ibi. nu. 5. fo. 452
- Post compositam inter partes pacem. partium posteris adē- ptum est ius querele. ibidem. nu. 7. fo. eod.
- Pacis mutuam cōcordiam cauti iudicē celant. ibi. nu. 8. fo. 453
- Cætera vide infrā, litera R. in versic. Reconciliatio.
- Peccantes necessitate summa, diuinis reuelationibus, rerū ipsa æquitate, graui metu pe- riculi, æqua & rationabili de- fensione excusantur. c. 50. nu. 9. 10. 11. 12. & 13. fo. 121. 132
- Peccans contra plura distincta statuta, plurium item statu- torum multam incurrit. cap. lxxvij. nu. 37. fo. 243
- Peccatum Iudæ seipsum suspē- dentis. cap. lxxxvij. numer. 3. folio 295
- Peccata aliena, iuxta Theologos

I N D E X

sunt nouem.c. cxxxij. nu. 1. folio 430	quãdo, & quę infligatur.c.lij, nu.6.fol. 139
¶ Peculatus est furtum principis vel reipublicæ.c.cxv.num.e.1. folio 386	Peccatę in dubio sunt potius mol liendæ,quã exasperandæ.c. liij.nu.13.fol. 143
Peculatus crimen non tollitur speciali abolitione.c.cxlvi.n. ii.folio 457	Pœnarum alia ordinaria, alia ex traordinaria, cap. lv. nume. 1. folio 147
Peculator puniendus est quadru plo & exilio, vel capitaliter, c.cxv.nu.2.fo. 386	Pœna ordinaria quę sit. ibi. nu. me.2, folio eod.
Peculator extra officium rece ptoratus, punitur laqueo, ibi, nu.3.folio eo,	Pœna extraordinaria quę sit, ibi.nu.3.fol. eod.
¶ Pecuniã accipere licet pro al tero defendendo.c.lxxx.n. 6, folio 252	Pœnam conuenit delicto condi gnam esse. c. lxj, nu. 3. fol. 158
Pecuniã bonã Principis commu tans vitiosa, punitur vt depe culator.c.cxv.nu.4.fo. 385	Pœna qua sit plectendus, qui po culo amatorio porrecto, aut malè composito, aut malè tẽ perato, alterius bibētis sustu lerit vitam. ibi. nu. 88. fol. 173
¶ Pœnam facillè non remitti, pu blice interest, ne ad maleficia temerè quisquã profiliat, in proxiimi. nu. 4. fol. 12	Pœna vltimi supplicij punitur quis quandoque pro homici dio siue dolo, ac intẽtione ali qua occidendi commissio, con tra dispositionem iuris com munis. ibi. nume. 89. fol. eod.
Pœnę capitales de iure Cano. im ponuntur. c. j. nu. 14. fol. eod.	Pœna qua afficiendus, quando non fuit subsecuta mors, sed alius turpis effectus. ibidem nu. 90. folio 174
Pœna perpetua carceris morti æquiparatur. c. xvj. nu. 2. fo. 50	Pœna quę conspiratorum. cap. lxij. nu. 2. fol. 192
Pœna statuta i effractores carce ris de iure pōtificio, nõ reperi tur specialis. c. xvij. nu. 7. f. 57	Pœna quę seditiosorum. ibi. nu. me. 1. folio 193
Pœnam corporalem nemo, nisi reus ipse subire potest. c. xx. nu. 4. folio 63	Pœna quę authoris seditionis. ibi. nu. 6. fol. eod.
Pœnis in infligendis corpora libus habenda personarũ ra tio. ibi. nu. 7. fo. 64	Pœna quę monetarios nõ defe rentibus. ibi. nu. 8. fol. eod.
Pœnæ confiscatione confundun tur. c. viij. nu. 13. fol. 23	Pœna iuris Canonici maxima, est degradatio & traditio ad iudicem secularẽ. c. lxxxvij. num

I N D E X

- nu.ii. fol. 394 ¶ Petere aliquem gladio in do-
 Pœna seipsum occidentis ex iu- mo, & præ foribus, crimine
 re. c. lxxxviii. nu. i. fol. 295 sunt paria. c. lxxvij. n. 7. f. 236
 Pœna seipsum occidētis ex consu- ¶ Pharmacopôle indiligētes, stu-
 etudine, ibidem. numero 6. pidæque medicamina, contra
 folio 296 præscripta medicorū, pro ef-
 Pœna seipsum lædentis. ibi. nu- ficacibus præbentes, quorum
 me. 10. folio 198 causa ægrotus moritur, mor-
 Pœna masculini concubitus mu- ti sunt obnoxij. c. lxxvij. nu-
 tui, omnium criminum secū- me. 26. folio 240
 dæ speciei, & criminum ter- ¶ Pharmacopôla filio toxicū pro
 tiæ speciei. c. xcvi. n. 1. 9. & 12. occidēdo parētē præbens, par-
 folio 328. 329. 330 ricida est. c. lxxxvij. n. 6. f. 293
 Pœnæ aliæ de vi publica in iure ¶ Phrenetici ad legitima testi-
 civili, & aliæ de iure canoni- monia non admittēdi. c. 50.
 co. c. xcviij. nu. 17. fol. 338 nu. 15. folio 132
 Pœna canonum in sacrilegos Phrenetici in ipso facto, ab ho-
 nimis laxa. c. iij. nu. 15. fol. 382 micidio commisso excusan-
 Pœna calumniatoris est arbitra- tur. c. lxxxiiij. nu. 6. fo. 273
 ria. c. exxviiij. nu. 2. fol. 413 ¶ Phitonissæ qui dicantur. c. lxj.
 Pœnarum capitalium varia ge- nu. 102. folio 157
 nera. c. cliij. nu. 4. fol. 471 Pilatus vt homicida habendus.
 Pœna capitali afficiēdo, non est c. vij. nu. 17. fol. 209
 deneganda eucharistia. c. cl. Plebem siue turbam x. homines
 nu. 4. folio 460 faciunt. c. xj. num. 5. fol. 33
 ¶ Periculum in causis criminali ¶ Pluralitas nōnunquam in sin-
 bus perspicacius cōsiliū est gularitatem resoluitur. cap.
 adhibē tum: quia ibidem ma- xxxvj. nu. 31. fol. 104
 ius periculū vertitur. cap. x. ¶ Ponderum salūtas punitur exi-
 num. 18. fol. 31. & cap. liij. nu. lio. c. cxxiiij. nu. 2. fol. 400
 6. folio 142 ¶ Pontifici soli, & Imperatori iu-
 ¶ Periuri ad legitima testimo- ra permittunt bella indicere.
 nia non admittendi. c. 50. nu- c. lxxxij. nu. 18. fol. 165
 me. 19. folio 133 Pōtifex summus ab irregulari-
 ¶ Personæ & famæ conseruatio tate homicidij casualis facile
 æquiparatur. c. lxxix. nume. 5. absoluit. c. lxxxiiij. nume. 26.
 folio 249 folio 277
 ¶ Pestilentia excusant à compa- Pontificium ius quemuis ligat
 ritione. cap. xxv. numero 16. ad prohibitionem mali. cap.
 folio 75 lxxx. nu. ii. fo. 253

I N D E X

- Pontificiū ius nimis laxè tuetur
nocètes, religione, locorū sa-
crorū. ca. cvj. nu. 12. fo. 363
- Pontificio iure quibus ecclesia-
stica libertas denegetur. ibid.
nu. 20. fo. 364
- ¶ Populi testimoniū quomodo
intelligitur. c. xj. nu. 4. fo. 33
- Populo in vniuerso plectēdo, vtē
dū cautela. c. lxiiij. nu. 12. f. 194
- ¶ Possidēs, hæredes fraudās, per
dit ius bonorū suppressorum.
ca. cxij. nu. 6. fo. 384
- ¶ Potestas omnis à domino Deo
est. c. lxj. nu. 129. fo. 185. & ca.
cxxxj. nu. 1. fo. 423
- ¶ Præcipiens homicidium, puni-
tur vt occidens. cap. lxx. nu. 13.
folio 209
- ¶ Prædatio capitaliū & publi-
corū criminū. c. lx. nu. 1. fo. 153
- Prædē mobiliū in bello, per du-
ces prædatoribus restituēdæ.
ca. lxxxij. nu. 9. fo. 264
- Cætera vide infrà, in litera
V. in ver. Vfus.
- ¶ Præsentia metimur, ex gestis
præteritæ vitæ. cap. x. nume-
ro 12. fo. 30
- ¶ Præsumptiones in criminali
bus debēt esse luce clariores.
c. x. nu. 17. fo. 31
- Præsumptiones plenam proba-
tionem non faciunt in crimi-
nalibus. c. xlix. nu. 4. fo. 128
- ¶ Prætor Gandensis non agit in
reum, nisi conquerente parte.
ca. cxlv. nu. 5. fo. 452
- ¶ Præuaricatio crimen læsæ ma-
iestatis diuinæ. ca. lxj. nume-
ro 9. fo. 159
- Præuaricatio Adamum proto-
parentē exegit paradiso. ibi.
nume. 35. fo. 164. & cap. lxxvij.
nu. 2. fo. 201
- Præuaricatio qualiter probetur,
cap. lxj. nu. 40. fo. 165
- Præuaricatores qui dicātur. ibi.
nu. 36. fo. 163
- Præuaricator à quo dictus. ibid.
n. 37. fo. 164
- Præuaricator, teste Vlpiano lu-
risconsulto, quis dicatur. ibid.
nu. 38. fo. eod.
- Præuaricator, secūdm Marcel-
lum Iurisconsultum, quis di-
catur. ibi. nu. 39. fo. eod.
- ¶ Præuentio remissionem ex-
cludit. c. xxxiiij. nu. 2. fo. 89
- Præuentio priuat iudicem, etiā
competentem iurisdictione.
ibi. nu. 3. fo. eod.
- Præuentio fit variis modis, quā-
doque per citationem verba-
balem, quādoq; per citationē
realē, quādoq; per litis conte-
stationem, per libellū vel sen-
tentiam. ibi. nu. 5. fo. eo.
- Præuentio citationis realis, præ-
fertur citationi verbali. ibi.
nu. 6. fo. 90
- ¶ Præmates populi si in officia-
rios exurgāt, quid & quæ pec-
na. c. lxiiij. nu. 10. fo. 193
- ¶ Princeps solus aut eius conci-
liū, cognoscit de crimine ad-
uersus suam personam com-
misso. c. lxij. nu. 13. fo. 191
- Principi reuelanda seditionis
origo. c. lxiiij. nu. 8. fo. 193
- Prin

I N D E X

- Principi soli iura permittunt
bella indicere. c. lxxxij. nume
ro 18. fo. 165
- Principum subditi priuilegiati
qui sint. c. xcviij. nume. 14. 15.
17. 18. fo. 1342
- Principis generalis remissio om
nem excludit falsitatem. c.
cxxxij. nu. 10. fo. 408
- Princeps crimen abolet ob insi
gnem natalem filij, victoriã
partam, festiuam populi ag
gratulationem, consecrationẽ
templi, latũ ingressum in ci
uitatem, latum rerum euen
tum. c. xlvj. nu. 3. fo. 456
- Princeps abolitione ius partis
non abolet. ibi. nu. 4. fo. eod.
- Princeps ius partis abolet, ob
pacẽ publicã. ibi. nu. 5. fo. eo.
- Princeps tantum remittit capi
talia. c. cxlvij. nu. 5. fo. 451
- Princeps non remittit crimen
læsæ maiestatis, constupratio
nem violentam, sodomiticã,
monetarios falsos, latrocinia,
incendia, prædationes, nisi ex
traordinariẽ. ibi. nu. 6. fo. eo.
- Princeps remittit aut plenariẽ,
veluti die passionis domini
cæ, seu die noui latiq; introi
tus in ciuitatem: aut non ple
nariẽ, sed cum emenda, veluti
quouis tempore non prædi
cto. ibi. nu. 7. & 8. fo. eod.
- ¶ Priuati carceris crimen nulli
à tortura patrociniũ præ
bet. ca. xlvj. nu. 12. fo. 121
- Priuati carceris reus, quo suppli
cio afficiẽdus. c. lxxij. n. 1. f. 194
- Priuati carceris crimini nõ per
petuõ fit obnoxius, quisquis
filium, filiam, seruum, seruã,
uxorẽ, vel amicam carceribus
aut cubiculis includit. ibi. nu
me. 2. fo. eodem
- Priuatus à iudice cogi potest, ad
vendendum fundum iustitiæ
executione idoneum. c. lxxxij.
nu. 13. fo. 260
- ¶ Priuilegiati & tamẽ principũ
subditi sunt qui sint. c. xcviij.
nu. 14. 15. 16. & 17. fo. 337
- Priuilegia forneratorũ ratione
esse irrita. c. xcviij. nu. 7. fo. 336
- ¶ Probationes in criminalibus
debẽt esse luce clariores. cap.
xxviij. nu. 10. f. 81. c. xlix. nu. 8.
fo. 128. & ca. liiij. nu. 5. fo. 142
- Probatio quædam sufficiens. ca.
xxxviij. nu. 10. fo. 115
- Probatio ex visu omnium est
fortissima. ibidem
- Probatione in ordinaria, officii
actoris est reum præire, rei
fuerit defensionem probare.
ca. xlviij. nu. 1. & 2. fo. 127
- Probatione in ordinaria, officii
iudicis est, informationẽ effi
cere, nisi testibus longẽ dissi
tis, morbo impedimento præ
peditus sit. ibid. nume. 3. 4. 5.
& 6. fo. 127. 128
- Probatio plena in materia cri
minali quando efficiatur. ca.
xlix. nu. 1. 2. 3. fo. 129
- Probationes in criminalibus de
bent esse ab omni suspicione
& exceptione immunes. c. 50.
nu. 27. fo. 134

I N D E X

- Probatio certa homicidij & nō
homicidij fieri debet per me
dicos, & chirurgos peritos.
cap. lxx. nu. 10. fo. 236
- Probatio permittenda est, tam
reo quā actori in fallitate.
cap. cxxiiij. nu. 13. fo. 407
- ¶ Procedere. Paschæ & feriatis
diebus non proceditur in cau
sa criminali. cap. lxxxvj. nu.
me. 9. fo. 191
- ¶ Processus prioris causæ sem
per præcedit. cap. xxj. nume
ro 2. fo. 68
- ¶ Procurator generalis ex Flan
driæ consilio, nunquā tra
dit parti inquisitionis seu in
formationis copiam præce
dentis. ca. viij. nu. 22. fo. 25
- Procurator in causa criminali
interuonire an possit. c. xxij.
nu. 1. fo. 69
- Procurator quibus causis in cri
minalibus interuonire ne
quit. ibi. nu. 3. fo. 70
- Procurator in causa criminali
regulariter non admittitur.
cap. xxiiij. nu. 1. aliquot fallen
tiæ. ibi. nu. 2. fo. eod.
- Procurator in crimine publici
iudicij, ad allegandum causas
absentiæ admittitur. ibi. nu.
me. 3. fo. 72
- Contra procuratorem genera
lem in Flandria nequaquam
decernitur contumacia, &c.
ca. xxvij. nu. 1. fo. 78
- Procuratoris generalis qui fiat
vicarij. ibi. nu. 2. fo. eodem
- Procuratores à fideli testimo
nio ferendo reiciendi sunt.
ca. 50. nu. 11. fo. 132
- Procuratoris cōfessio nulla. ca.
liiij. nu. 39. fo. 146
- ¶ Proditionis crimen nulli à tor
tura patrociniū præbet. ca.
xlj. nu. 8. fo. 121
- ¶ Prodi in alterius tortura cō
prehendi possunt, non autem
ob id torqueri, nisi &c. cap.
xxxviij. nu. 15. fo. 116
- ¶ Professio tacita quæ est. ca. lxj.
nu. 110. fo. 179
- Professio tacita quare sic dicta.
ibi. nu. 111. fo. eod.
- Professio expressa quæ sit. ibi.
nu. 112. fo. 180
- Professio expressa duplex. ibi.
nu. 113. fo. eo.
- Professio expressa solennis, siue
publica est. ibi. nu. 114. fo. eo.
- Professio expressa priuata est.
ibi. nu. 115. fo. eod.
- Professores siue magistri secun
dæ & terciæ speciei sorti lego
rum qui sint. cap. lxj. nume
ro 106. fo. 178
- Professorum alij dicuntur diuini
incantatores, harioli, aruspice
s, augures, phitonissæ, astro
logi, genethliaci, salitores, ne
cromantici. ibi. nu. 102. f. 177
- ¶ Promotor minis ab honestis
matronis pecunia extorquēs,
punendus est grauior. cap.
cxxviij. nu. 5. fo. 418
- ¶ Prouincia. Publicæ interest
prouinciā malis hominibus
purgari, vt in quiete perma
neat, in proce. nu. 3. fo. 1
- ¶ Prou

I N D E X

- ¶** Prouocatus ab iniuriato, in iniuriis non obligatur. ca. cxxviiij. nu. 12. fo. 441
¶ Proxenetæ, cōtractus vsurarij, tenetur ad vsurarum restitutionem. cap. lxx. nu. 12. fo. 109
¶ Publica vis, habes infrà, in lit. V. in ver. vis pub.
 Publicè ac palàm quomodo intelligitur. cap. xj. nu. 6. fo. 53
¶ Puer. Delictum omne cadit in puerū. ca. liiij. nu. 32. fo. 146
 Pueri minorēnes à tortura sunt excusabiles. ca. xlj. nu. 2. f. 110
 Pueri vel infantis septennio minores, & doli nondum capaces, qui in facto dolo carent, intentione & volūtate ab homicidio cōmisso excusantur. cap. lxxxiiij. nu. 1. fo. 272
 Pueri doli capaces puniēdi. ibi. nu. 3. fo. eod.
 Pueros furantium pro sodomiti co pœna. ca. xcvi. nu. 18. fo. 332
 Pueros falso supponens, punitur pœna falsi, pelorino, & sentētia arbitraria. cap. cxxiiij. nu. 22. fo. 404
¶ Pugnam prior mouens, prior quoque offendit, nō defendit. ca. lxxvij. nu. 18. fo. 226
 Pugnam prior iterans, inuadēs & occidēs, reus est homicidij. ibid. nu. 21. fo. 227
 In pugna dubia de priori inuafore, vterque ex æquo puniendus. ibid. nu. 22. fo. eo.
 In pugna dubia vtri adiudicanda defensio sui. ibid. numero 23. fo. eod.
 In pugna tumultuaria aliquo dubiè occiso, quomodo damnandi pugnantes. ibid. numero. 24. fo. 228
 In pugna tumultuaria solus le. talis vulneris author capite plectendus. ibi. nu. 26. fo. 229
 In pugna tumultuaria homicidij dubia, inceptores puniendi. ibi. nu. 28. fo. eod.
¶ Pupillum paciscitur de morte patris per consensum tutorū, & c. cap. cxlv. nu. 10. fo. 453
 Pupillum castigans non peccat, si castigandi limitē nō transliat. cap. cxlj. nu. 1. fo. 446
¶ Punitioes capitales ordinariæ sex aut septem in Flandria vsurpantur. capit. lvj. numero. 1. fo. 149
 Punitioes ordinariè criminales ciuiles quæ dicantur. cap. lvij. nu. 1. fo. 150
 Punitio in facie detestabilis. ca. cxxiiij. nu. 9. fo. 406
 Punitio rara est de verbis blasphemis. c. cxxxvj. nu. 16. f. 438
¶ Purgatio cōtumacię intra annum admittitur, cuiusq; tum sit effectus. cap. xxviij. numero 2. fo. 80
 Purgationis in materia, si citati secunda contumacia nō comparuerint, impetrans ob citatorum contumaciam iudicabitur purgatus. ibi. nu. 19. f. 83
 Purgatio ad alia vulgaris. solita fieri per ferrum candēs. aquā bulliētē, & c. ca. liij. nu. 1. f. 124
 Purgatio vulgaris. modo & for.

I N D E X

- ma prædictis, quare prohibita. ibi. nu. 2. fo. eod.
- Purgatio canonica iure pontificio inuenta. cap. xliiij. numero 1. fo. 124
- Purgationis canonice forma. ibid. nu. 2. fo. eod.
- Purgatio canonica frequens ecclesiasticis. ibi. nu. 6. fo. eod.
- Purgatio legitima sit ex sumptibus purgaturi, nisi &c. ca. xlv. nu. 4. fol. 126
- Purgationis legitimæ priuilegio priuatur, quisquis captura præuentus fuit. ibid. numero 3. fo. eod.
- Purgandus legitime, se vltro captiuum præbet. cap. xlv. numero 1. fol. 125
- Purgandus legitime, quando citabit partem aduersam. ibid. nu. 2. fo. eod.
- Purgaturo sese, non conceditur cõtortura cum aduersario recusante, aliquando: cõceditur cum aduersario consentiente. cap. xlvj. nu. 1. & 2. fo. 125
- ¶ Potatores egregie poti ab iniuriis excusandi sunt capitu. cxxxvij nu. 12. fo. 441
- Purando arbores viatorem occidens, non excusatur, si nõ præmonuerit. ca. lxxxiiij. numero 74. fo. 275
- Puratoribus quid faciendum, vt ab alijs periculum arceant, & ipsi crimine vacent. ca. lxxxv. nu. 2. & 3. fo. 283
- ¶ Pyromãtia diuinationum species: hinc dicti pyromãti. cap. lxx. nu. 101. fo. 178
- Q**ualis quisquis est, sociodelectabitur. c. x. nu. 6. fo. 30
- ¶ Querela consulis communitalis coram senatu per scribarum quomodo formetur. ca. lxxv. nu. 5. fo. 219
- ¶ Quæstio ob crimina leuia nequaquam fit. cap. xxxv. numero 4. fo. 95
- Quæstioni non traditur maleficus, cum pars formalis probatione offert. ibi. nu. 1. fo. eod.
- Ad quæstionem nõ proceditur, quum de crimine commissio nõ satis cõstitit. ibi. nu. 7. fo. eod.
- Quæstioni nõ est tradendus cõfitens & agnoscens. ibid. numero 8. fo. eod.
- Quæstioni siue torturæ nullus adiudicandus est, nisi ex iudicis mandato. ibi. nu. 10. fol. 96
- Quæstionibus nullus damnandus est, nisi crimen patratum sufficentibus iudicijs liqueat. ibi. nu. 12. fo. eodem
- Quæstio siue tortura non est omnibus ex æquo. nec vniformiter inferenda. cap. xxxvj. numero 35. fo. 109
- Quæstiones variz circa remissionem. ca. cxlvij nu. 23. fo. 463
- Quæstiones variz de appellacionibus. ca. cxlix. nu. 8. fo. 465
- ¶ Quæstor in Flãdria cum reo transigere potest, remittere non potest. cap. cxlvij. numero 2. fo. 458
- Quæstores ararij, qui militibus, pro

I N D E X

pro bonis peculiis acceptis.
dependunt malas, quomodo
puniēdi sint. ca. cxv. n. 7. f. 387

R

Rapina quid sit. cap. cj. nu. 1.
folio 349

Rapina quomodo fiat. ibid. nu.
me. 2. fol. eod.

Rapina leuiorum honorū qua-
liter puniatur. ibi. nu. 3. fo. eo.

Rapina rerum magnarum puni-
tur suspendio. ibi. nu. 7. fo. eo.

Rapina quid in se cōtineat. ibi.
nu. 8. fol. 350

Rapiens rem propriam, repeti-
tor est, non raptor. ibid. nu. 6.
folio 349

Rapta non potest nubere suo ra-
ptori ex iure ciuili. cap. 95. nu.
me. 16. fol. 326

Raptrices sunt puniendæ vt ra-
ptores. ibi. nu. 17. fol. eod.

Raptores ad legitima testimo-
nia non admittendi. cap. 50.
nume. 19. fol. 133

Raptorum fautores, raptorum
pœnas degustent oportet. ca.
cj. nu. 5. fol. 449

Raptor etiam cum consensu ra-
ptæ non euadit pœnam. cap.
xcv. nu. 7. fol. 323

Rapiens impuberē, punitur exi-
lio vel capite. c. cxv. n. 14. f. 325

Rapiens sponsam suam quomo-
do puniendus. ibidem. nume-
ro 18. fol. 326

Raptus crimen, capitale & pu-
blicum. cap. lx. nu. 1. fol. 157

Raptus Flandriæ continet duo,
scilicet *grauue cracht, ende on*

scakinghe. cap. xciv. numero 2.
folio 322

Raptus quid sit. ibidem. num. 2.
folio 323

Raptus vt varius, ita punitio va-
ria. ibi. nu. 3. fol. eod.

In raptu quando via committi-
tur. ibid. nu. 9. fol. 324

In raptu punitur volūtas & con-
natus, vt factum. ibidem nu-
me. 15. fol. 325

¶ Rappellæ vulgato more lo-
quendi quæ dicantur, & quo-
modo expediantur. c. cxlviii.
nume. 1. fol. 464

Rappellæ exiliorum Ganden-
sium, nulla interinatione aut
satisfactione grauantur. ibid.
nume. 9. fol. 465

Rappellas suas interinatas vo-
lens Brugis ostendere, cogi-
tur ad limites scabinatus sub-
sistere, donec cū ciuitate con-
uenerit. ibid. nu. 7. fol. 464

¶ Rasura falsitatis crimē est. ca.
cxxij. nu. 13. fo. 398

Rasura maximē lædit in datis,
summis, numeris, locis & no-
minibus commutandis. ibid.
nume. 14. fol. eod.

Rasura innoxia nullum falsita-
tis crimen agnoscit. ibidem.
nume. 15. fol. eo.

Rasura veritatem corrumpens,
falsitatem habet. ibidem. nu-
me. 16. fol. eod.

¶ Reatus omnem honorē exclu-
dit. cap. lxxvij. nu. 22. fo. 204

¶ Recepto vsu, stylo, ac consue-
tudine, quorū bonorum an-
notat

I N D E X

- notatione utimur. c. xiiij. nume. 7. fol. 39
- ¶ Receptationis crimen in quo consistat. c. cxxxiiij. nu. 1. fo. 43
- Receptationem excusat sanguis & affinitas. c. ibi. nu. 4. fo. eo.
- Receptores furū, furibus nihilo meliores. c. cxvj. nu. 1. fol. 388
- Receptores furum, ut fures plectendi sunt. ibi. nu. 2. fol. eod.
- Receptorum perniciēs. capit. cxxxiiij. nu. 3. fo. 433
- Recipientes maleficos, maleficorum poena plectendi. ibidem. nume. 2. fol. eod.
- ¶ Recōciliatio mutua inter partes aduersas super crimine publico, permissa est. c. cxlv. nume. 1. fol. 451
- Reconciliatione inter partes facta, iudicis iuri nihil detrahatur. ibid. nume. 5. fol. 452
- Reconciliationem mutuā prudentes iudicē celāt, ne ex pace composita, criminis cōfessionem arguat. ibi. nu. 8. fol. 453
- Reconciliationio homicidij, scēminis est negata. ibi. nu. 11. f. 454
- Recōciliatio homicidij fieri debet cum omnibus hāredibus, maximo numero stante pro omnibus. ibid. nu. 12. fol. eo.
- Recōciliatio homicidij cōmissi, cui, quādo, & quomodo permissa. ibi. nu. 14. fo. eod.
- ¶ Recta belli intētio est, quā asumitur non ex pre dominandi libidine, non ex odio, non ex inuidia, non ut aliis sua eripiat, sed ex legitimis & vrgētibus causis. cap. lxxxij. nu. 16. folio 83
- ¶ Recuperatio rerum iniq; ablatarum, iusta belli ratio est. ibi. nume. 15. fol. eod.
- ¶ Redargutio in nonnullos iudices & pratores tyrānidem in maleficos exercentes. cap. xxxv. nume. 13. fol. 96
- ¶ Redeunti intra annum adiudicatur bonorum proscriptorū restitutio. cap. xxix. nume. 2. folio 83
- ¶ Redimere sanguinem suū vni cuique licet. c. xlv. nu. 2. fo. 125
- ¶ Regulares canonici ad legitima testimonia non admittendi. c. 50. nu. 18. fol. 131
- ¶ Relaxationum carceratorum alia sunt post causā, siue litis decisiōē, & sic post sentētiā: alia per sententiā executionem: alia per gratiā executionem & indulgētiā principis: alia propter innocentiam incarcerati, &c. Alia lite pendente, alia per cōpositionem poenā factam cū curia aut fisco, &c. alia gratiā fideiusionis praestitā, &c. Alia licenter & de facto pro fuga incarcerati, alia cū fractura & violentia carcerum, alia absque fractura aut violentia. c. xix. nu. 1. fo. 58
- ¶ Remedia aduersus maleficia, iure ciuili nequaquam reprobata. cap. lxj. nu. 97. fo. 176
- ¶ Remissio in criminalibus nullum habet locum. cap. xxxiiij. num

I N D E X

- nume. 1. fol. 89
 Remissio præuentione excluditur. *ibid.* nu. 2. fol. eod.
 Remissionem suorum ciuium non consueuerunt facere ciuitates priuilegiatae. *ibidem.* nume. 7. fo. 90
 Remissio an vlla consuetudine tollatur. *ibid.* nu. 17. fol. 91
 Remissionem criminis largiri, solius est principis. ca. cxlvij. nume. 1. fo. 458
 Remissio alia plenaria, alia non plenaria. *ibid.* nu. 7. & 8. fo. 459
 In remissione plenaria, remissum consequetur confiscatio debita. *ibid.* nu. 9. fo. eod.
 Remissio regis omnis est plenaria in Francia. *ibidem.* numero 10. fol. 460
 In remissionibus largiendis obseruanda sunt multa. *ibidem.* nume. 11. fol. eodem
 Remissionem subreptitiæ impletat, in supplicatione quid subticens. *ibid.* nu. 12. fol. eod.
 Remissio includit reconciliationem partis cum satisfactione, & interinationem faciendâ. *ibid.* nu. 13. & 14. f. 460. 461
 Remissionis virtute se priuat mentis in supplicationibus aut interinatione. *ibid.* nu. 18. folio 462
 Remissio intra annum nõ exhibita perit, nisi releuetur. *ibid.* nume. 19. fol. eod.
 Remissio exhiberi neglecta, grauatur emenda. *ibid.* nume. 20. fo. eod.
- Remissio in quo differat ab absolutione vel indulgentia. *ibid.* nume. 21. fol. eod.
 Remissionis variae quaestiones. *ibid.* nu. 23. fol. 463
 ¶ Reparatio iniuriarum fit verbis, id est, reuocatione, peregrinatione honorabili emenda, eleemosynarum largitione, fenestris vitreis, impediis & donariis ecclesiasticis, multis pecuniariis, & cõpensatione. c. cxxxvj. nu. 11. fol. 437
 ¶ Reperta eaq; cognita sibi vsurpans, furtum committit. cap. cxviii. nu. 1. fol. 392
 Reperta nota sibi seruans, punitur arbitrariè. *ibid.* nu. 2. fol. eod.
 Reperta reddenda sunt suo domino. *ibid.* nu. 3. fol. eod.
 Reperta incognita reddenda episcopo. *ibid.* nu. 5. fol. eod.
 Reperta incognita seruari possunt à repertore paupere. *ibid.* nume. 6. fol. eod.
 Repertori perfida custodia debetur domini benignitas. *ibid.* nume. 4. fol. eodem
 Repertus in flagrante crimine, potest capi, etiam sine licentia iudicis. cap. xv. nu. 4. fol. 43
 ¶ Repetendarum crimen nõ tollitur speciali abolitione. cap. cxlvj. nu. 12. fol. 417.
 ¶ Repräsalie, quasi reprädatiões dicuntur. c. xcviij. nu. 1. fo. 139
 Repräsaliarum origo & ratio. *ibid.* nu. 2. fol. eod.
 Repräsaliarum permissio quando. *ibid.* nu. 3. fol. 340
 Repr

I N D E X

- Repræfaliæ sunt permiſſæ, quãdo ab extero principe negatur iuſticia. *ibid.*. nu. 4. fo. eod.
- Repræfaliæ non dantur contra iudicem appellationis. *ibid.*. nume. 5. fol. eod.
- Repræfaliarum literæ quatenus iuſtæ dicantur. *ibi.*. nu. 6. f. eo.
- Repræfaliarũ permiſſio ex variis autoritatib⁹. *ib.*. n. 7. f. 341
- Repræfaliarum cauſæ. *ibi.*. nu. 8. & 9. fol. eod.
- Repræfaliæ conceduntur grauẽ iacturam paſſis. *ibidem.* nume. 10. fol. 342
- Item iacturam plenẽ probantibus *ibid.*. nu. 11. fol. eod.
- Item verẽ principium ſubditis. *ibid.*. nu. 12. fol. eod.
- Item principum ſubditis tẽpore dani illati. *ibid.*. nu. 18. fo. 343
- Repræfaliæ non dantur contra ſubditum eiufdem principis. *ibid.*. nu. 20. fol. eod.
- Itẽ contra ſubditũ factum poſt damnũ paſſum. *ib.* nu. 19. f. e.
- Itẽ cõtra mulieres, clericos, ſtudentes. *ibid.*. nu. 21. fol. eod.
- Item contra legatos. *ibi.*. nu. 22. folio eod.
- Item contra euntes ad privilegias nundinas. *ibidem.* numero 23. fol. 344
- Item contra peregrinantes ad loca celebriter ſacra. *ibidem.* nume. 24. fol. eo.
- Item contra mercatores, nautas vi aliqua impulſos. *ibid.* nume. 25. fol. eod.
- Item contra perſonaliter citatos. *ibid.*. nu. 26. fol. eod.
- Repræfaliarum literis vtendi ratio. *ibid.*. nu. 27. fol. eod.
- Repræfaliarum executio per officarios principis. *ibi.*. nu. 28. folio eod.
- Repræfaliarum ius quibus permiſſum. *ibidem.* numero 29. folio 345
- Repræfalias malẽ impetrantes & abutentes puniuntur quadruplo cum perditione cauſæ & reſolutione omniũ bonorum. *ibidem.* nume. 30. & 31. folio eod.
- ¶ Reprobata qui ſunt vitæ, opinionis, & cõuerſationis, iure à testimoniis repelluntur. *cap.* 50. nu. 28. fol. 134
- ¶ Res facta ſit iudicij notoria. *cap.* xj. nu. 3. fol. 33
- Rebus in dubiis propenſiorem eſſe conuenit ad abſolutionem, quàm ad condemnationem. *c.* liiij. nu. 31. fol. 146
- Rem falſitate corrumpere, furti genus eſt. *c.* cxix. nu. 1. fo. 392
- Rem adulterans, committit crimen falſi. *ibi.* nu. 2. fol. 393
- Res ſuas diuendere cum placeat populo, nemo cogendus eſt. *cap.* cxxxij. nu. 6. fol. 428
- Res neceſſarias vendere omnis cogitur tempore neceſſitatis. *ibid.*. nu. 7. fol. eod.
- ¶ Reſpondens, vide infra, in litera V. in verſicu. Vſus.
- ¶ Reipublice intereſt, prouinciã malis hominibus purgari, vt in quiete permaneat, in proœmio

I N D E X

- mio.nu.3. fol.10
 Reipublicæ interest delicta puniri, in proœmio. numero 1. folio eodem
 Reipublicæ interest pœnam facile non remitti, vt ad maleficia temere quisquã profiliat. ibid. nume.4. fol.eo.
 Reipublicæ vtile est, absentes à quibuscunque defendi. capit. xxiiij. nu.4. fol.72
 Reipublicæ interest, vt animaduertatur ī maleficos. c. xxiiij. nume.13. fol.91
 ¶ Restitutio causa saltem apparetes necessaria, admittit purgationem absentia: in re criminali. cap. xxix. nu.4. fol.83
 Restitutio bonorū ablatorum est faciendā, cognito veròque domino. c. xxx. nu.10. fol.87
 Restitutionem duplam aut quadruplam non recipit stylus. ibid. nu.9. fol.eod.
 Restitutio fructuum beneficij simoniacè obtenti, non est faciendā canonicis. cap. lxj. nume.77. fol.170
 Restitutio faciendā est victo, si is cognoscatur: fisco & pauperi melius, si victus ignoratur. cap. xxvj. nu.19. fol.415
 Restitutio in corruptione faciendā est fisco. c. xxx. nu.5. fol.84
 Ad restitutionem omnium detrimetorum tenetur, malitiosè alteri damnum inferēs. cap. cxliij. nu.1. fol.450
 ¶ Reus si domibus careat, fugamque dederit, quo pacto citandus. c. xiiij. nu.6. fol.39
 Reo citato competens commodumque comparitioni tēpus à iudice elargiendum. ibid. nume.8. fol.eod.
 Reorum relaxandorum sub cautione, quidam aut sunt obnoxij criminibus, quibus debetur pœna duntaxat pecuniaria, ea cōfessi, & de iis conuicti non relaxantur, ea nec confessi nec conuicti non relaxantur, sed præstita cautione Obnoxij sunt criminibus, ob quæ inferitur pœna arbitraria, quæ si fuerint leuia & gratia digna relaxantur: si atrocitas & enormitas, gratiaque digna nō relaxantur, cap. xx. nume.1. fol.63
 Reo iura admittunt deliberationem super libello criminali. cap. xxxi. nu.1. fol.86
 Reo super libello criminali & inquisitione facta per fiscum ex officio duntaxat, nequaquam admittitur deliberatio, & articulorum copia ibi. nume.2. fol.eod.
 Reus nonnunquam cogitur respondere illicò ad propria maleficia. ibid. nu.3. fol.eod.
 Reus in crimine ciuilitè instituto fruitur singulis dilationibus, sicuti in materia ciuili. ibidem nu.5. fol.87
 Reo cōcessum est, aut per se aut per causidicos, suas exceptiones proponere. c. xxxij. n.1. f.87
 Reus in ipso rerum principali card

I N D E X

- cardine, oportet principaliter respondeat. ibi. nu. 2. f. eo.
- Reus quādo de sociis possit interrogari. c. xxxv. nu. 9. fo. 96.
- Reum inconfessum Flādia nō adiudicat morti. cap. xxxviii. nume. 7. fol. 115
- In magno consilio. In Flandriæ consilio, parui ducunt rei responsa in certa probatione. ibi. nu. 8. & 9. fo. eod.
- Reus in tortura confessum delictum negās, retorqueri potest. ibi. nu. 12. fol. eod.
- Reus in tortura confessus crimē sociale, ad sociorum proditio nem retorqueri potest. ibid. nu. 14. fol. 116
- Reus in tortura crimen agnos cens, à tortura relaxādus est. c. xxxix. nu. 1. fol. 95
- Reo in tortura non interrogata imprudenter confesso, nulla danda est fides. ibi. nu. 2. f. eo.
- Rei sæpe ex durissimo cruciatu contra se falsa fatentur. ibid. nu. 4. fo. eod.
- Rei sæpe malunt iniustam mortem occumbere, quā pœnarum torturæ sœuitiam perpeti. ibi. nu. 5. fol. eod.
- Rei cōfessio de alterius delicto, tantū ad alterius apprehensionem valet, non ad torturā. ibid. nu. 6. fol. eod.
- Reus in tortura crimen confessus, post die eandem confessionē, liber & palā vniuerso senatui iterat. ibi. nu. 7. fo. eo.
- Reus in tortura nihil confessus, liberatus à tortura, reduci tur ad carcerem. cap. xl. nu. 1. folio 117
- Reus in tortura nihil confessus non emergentibus nouis indiciis, practicè absoluitur pro quousque, iuridicè absoluitur plenariè. ibi. nu. 2. fo. eod.
- Rei diffamati opulentiā spectāda, in conclusione pecuniaria. c. xlviij. nu. 10. fo. 128
- Rei vltronea confessio plenam probationem efficit. ca. xlix. nume. 2. fol. 129
- Reus alterius criminis quando quis efficitur, consilio & mandato. c. cxxxiiij. nu. 5. & 6. f. 432
- Reges citra decretum imperatoris bella gerentes, sua propria autoritate vtuntur, iure abutuntur. c. lxxxij. nume. 19. folio 26
- ¶ Romani nullam punitionem admittunt in facie, ca. cx. nume. 33. fol. 374
- S
- Sacri canones, sacras leges imitari non dedignātur. c. xviiij. nu. 8. fo. 57
- Sacro loco bona equè tuta erūt, ac personæ. cap. cvj. nume. 17. folio 363
- ¶ Sacriligiū furtorum execratissimum. c. cxj. nu. 1. fo. 380
- Sacriligiū est triplex, rei sacre de loco sacro, propriè rei sacre de loco nō sacro, impro priè: rei non sacre de loco sacro, impropriūssimè ibi. nu. 2. folio eod. Sacri

I N D E X

- Sacrilegium aliud proprium, & aliud improprium, & eius definitio. ibi. nu. 3. fo.* eod.
- In sacrilegio quā rem dicamus sacram. ibi. nu. 4. fo.* eo.
- Sacrilegiū propriū punitur, vel laqueo, gladio, igne, aut bestiarū deuoratione. ibid. nu. 5. folio* eod.
- Sacrilegium improprium punitur præcisione pugni, vel perpetuo exilio ex iure, laqueo, vel gladio ex cōsuetudinaria lege. ibi. nu. 6. fo.* eod.
- Sacrilegiū maximè improprium punitur laqueo, vel gladio. ibi. nu. 7. fo.* 381
- Sacrilegij punitio generalis. ibi. nu. 8. fo.* eo.
- Sacrilegium quid excuset. ibid. nu. 10. fo.* eo.
- Sacrilegij punitio apud Ethio-
ps. ibi. nu. 11. & 12. fo. 381. 382.*
- Sacrilegium apud Canonistas quadruplex, eiusque pœna nimis laxa. ibid. nume. 14. & 15. folio* 382
- Sacrilegus ad legitima testimonia non admittendus. cap. 50. nu. 19. fo.* 133
- Sacrilegus nullam meretur veniam. c. cxi. nu. 9. fo.* 381
- Sacrilegus nō fruitur loci sacri præsidio. ibi. nu. 15. fo.* 382
- Sacrilegus semel ecclesiæ tutela indigens perpetuò. ibi. nu. 17. folio* eod.
- ¶ Sagittariis quid faciendum, vt ab aliis periculum arceant, & ipsi crimine vacēt. c. lxxxv. nu. 2. & 3. fo.* 284
- Sagittarij ludi quando in Francia priuilegiati. c. cxxvj. num. 29. fo.* 416
- ¶ Salifores qui dicantur. ca. lxx. nu. 102. fo.* 177
- ¶ Saluaguardia punitur capitaliter. cvij. nu. 1. fo.* 365
- Saluaguardia quando dicēda est violata. ibi. nu. 2. fo.* eod.
- ¶ Saluandi materiam præbet reprobatio prior. c. lxx. numer. 1. folio* 135
- Saluatio reprobatione non minus necessaria. ibi. nu. 2. f. eo.*
- Saluandi testes non calumniandi. ibid. nu. 3. fol.* eod.
- Saluantur duo testes, scilicet negando reprobatos esse inimicos, fautores, domesticos, concubinarios, adulteros, infames &c. Testimonia scilicet à loco, quod scilicet cōrigerit, secreto etiā per domesticos, publico, honesto per quoslibet irreprobabiles, inhonesto etiam per infames. Tempore depositionis quo negabis eos fuisse famulos tuos, meretrices, concubinarios, adulteros, & infames. ibidē nu. 4. 6. 7. & 8. fo.* 135, 136
- In saluatione obseruādum tempus depositionum. ibi. nume. 9. folio* 136
- Saluātur testimonia infantium de rebus infami loco patratīs, famulorum, ancillarum & domesticorum de rebus, domi & priuatim peractis.*

I N D E X

- ibid. num. 10. fol. eod.
- ¶ Saluicōductū an iudex possit dare citato. cap. xxvj. nume. 1. folio 77
- Saluicōductum cōferre. folius principis est. ibid. nu. 2. fo. eo.
- Saluicōductus subinde iudici urgente ex causa, ex parte vocata conceditur. ibid. nume. 3. folio eod.
- Saluicōductus à iudice expedi ri debent, cum prudenti cōgitatione rerum ac informatione debita. ibidem. num. 4. folio eod.
- Saluicōductus interdum non seruatur. ibid. nu. 5. fol. eod.
- Saluicōductus in fraudē & rei publicæ dispendium, à iudice non largitur. ibid. numero 6. folio eod.
- Saluicōductus etiā iuratus, non seruatur delinquenti, secundum Bald. ibidem. numero 7. fol. eod.
- ¶ Sanare & morbo inferre, eiusdem sunt artificij. cap. lxj. numero 95. folio 175
- ¶ Sanctius est impunitum relin qui facinus nocētis, quā innocentem damnari. c. xxviij. nume. 12. folio 82
- ¶ Sanctus. Cum sancto sanctus eris, & cum peruerso peruertēris. cap. x. nu. 7. fol. 30
- ¶ Satanas in hoc totum incumbit, vt adoretur quasi Deus. cap. lxj. nume. 116. fol. 182
- Satanas virtutum, honorū operum, veritatisque aduersarius infestissimus. ibi. nu. 121. f. 183
- Satanas mendax, inuētor & autor mendacij amat tenebras loca obscura, & sordida. ibid. nume. 122. fol. eod.
- ¶ Satellites in violenta periculoſaque malefici captura, qui in facto dolo carē intentione & voluntate, ab homicidio excusantur. cap. lxxxiij. nume. 35. fol. 181
- ¶ Sciētia sola quis punitur. cap. lxij. nume. 71. fol. 198
- ¶ Scōmata leuia nulli iniuriantur. cap. cxxxvj. nume. 9. 10. & 12. folio 437
- ¶ Scriba ad principem scribere iustus, non faciens, punitur manus amputatione, aut exilio perpetuo. cap. cxxij. numero 16. fol. 398
- Scribens falsa ex malicia, punitur amputatione manus. ibi. nume. 7. fo. 397
- Scribens falsa ex ignorantia, punitur cōfiscatione bonorum. ibid. num. 8. fol. eo.
- Scribens falsa inualida nō punitur. ibid. nu. 9. fol. eod.
- Scriptor falsarius punitur exilio, infamia. ibi. nu. 3. fol. 356
- Scriptorum iniuria fit malitiosa compositione, famosis cātilenais, libellis, rhythmis, actionibus, inuectionibus publicis. cap. cxxxvij. nume. 1. folio 443
- Scriptorum iniuria per quosuis accusanda. ibi. nu. 4. fo. 444
- Scripto non minus iniuriam facit

- eic permissor, quàm scriptor. *ibid.* nu. 3. fo. eodem
 Scripta vitians in perniciem ec-
 clesie punitur perpetuo exi-
 lio. cap. cxxij. nu. 5. fo. 397
 ¶ Secreta iuridicè commissa re-
 uellās, punitur pœna falsi. ca.
 cxxij. nu. 19. fo. 403
 Secretorum cognitio ad forum
 non pertinet humanum. cap.
 lxx. nu. 8. fo. 159
 ¶ Securitas. In materia securita-
 tis, si citatus nō comparuerit,
 ipsa securitas iudicatur pri-
 mā non cōparatione, per con-
 tumaciam, &c. cap. xxviiij. nu.
 14. folio 82
 Securitatem statuere nolens, in
 carcerē detruditur, donec eā
 constituerit. *ibid.* nu. 16. f. eo.
 Securitas quādo adiudicetur in
 curia Flandrię. *ibidem* nume-
 ro 17. fo. eod.
 Securitatis constitutio in Flan-
 driā. *ibidem* nu. 18. fo. eod.
 Securitas publica punitur pœna
 infraactori constituta. ca. cvij.
 nu. 3. fol. 365
 Securitas publica non verbo sed
 facto violatur. *ibi.* n. 4. fo. 366
 In dubio violatæ securitatis in
 hærendum est verbis. *ibidem*
 nume. 5. fo. eod.
 Amplior de securitate videnda
 insinuatō. *ibid.* nu. 6. fol. eod.
 ¶ Seditiosi qui sint. cap. lxxij. nu.
 3. folio 192
 Seditiosorum pœna quæ sit. *ibi.*
 nume. 5. fo. 93
 Seditiosis auctoris quæ sit pœna.
ibid. nu. 6. fo. eodem
 Seditiosorum appellatio nulla.
ibid. nu. 7. fo. eodem
 Seditione commissa à tota ciui-
 tate, qui plectēdi. *ibidem* nu-
 me. 11. fo. eod.
 ¶ Seipsum occidētis pœna ex iu-
 re. cap. lxxxviiij. nu. 1. fo. 295
 Seipsum occidens, & corpus &
 animam perdit. *ibidem* nu-
 me. 2. fo. eod.
 Sese occidētes, nulla ratione ex-
 cūsandi. *ibid.* nu. 4. fo. 296
 Seipsum occidētis pœna ex cō-
 suetudine. *ibi.* nu. 6. fo. eodem
 Seipsum lædens, vt alterum læ-
 dens, multabitur. *ibid.* nume.
 10. folio 298
 Seipso occidētes quomodo dam-
 nent philosophi. *ibi.* num.
 12. folio eodem
 Seipsum occidētis testamentū,
 an valeat. *ibid.* nu. 13. fo. 299
 Seipsum occidere tentans, an pu-
 niendus sit morte. *ibid.* nu-
 me. 14. fo. eodem
 Seipso occidētes ecclesiastico
 luctu plāgendi. *ibi.* n. 15. f. eo.
 ¶ Senatori grauius peccatur quā
 priuato. cap. lxx. nu. 2. fo. 158
 Senatores sunt pars corporis
 principis. c. lxxij. nu. 7. fol. 190
 ¶ Senes deliri à tortura sunt ex-
 cūsabiles. cap. xliij. nu. 5. f. 110
 Senex, aliōqui vitæ moribūsque
 puris spectabilis, qui in factō
 dolo caret intentione & vo-
 luntate ab homicidio com-
 misso excusatur. cap. lxxxviiij.
 nume. 33. fo. 289

I N D E X

- ¶ Sententia . In Flandria nulla est reformatio sententiæ criminalis, sed bene exilij. cap. cxlix. nu. 5. fol. 466
- Sententia diffinitiva civilis causæ expressionem nõrequirit, & quid in Flandria passim receptum: & quid in magno cõsilio consuetum. c. lv. num. 11. 12. & 13. folio 149
- ¶ Sepulchri violati punitio varia. cap. cix. nu. 1. 368
- Sepulchri violati pœna apud canones nulla inuenitur. ibid. nu. 7. folio 369
- Sepulchralia diripiens, quasi sacrilegus est. ibi. nu. 4. fol. 368
- Cætera vide supra, in litera D. in ver. Domus direpta.
- ¶ Servans publicum censum, cõficiendus est in carcerem, vsq; ad restitutionem eiusdem. c. cxv. nu. 5. fol. 387
- ¶ Servus qui quum potest, non defendit dominum, punitur ultimo supplicio. c. lxxx. n. 8. folio 252
- Servus conductus à domino est defendendus in periculo. ibi. nu. 36. folio 257
- Servus tenetur defendere dominum suum. ibi. nu. 37. fol. eo.
- ¶ Sigillator falsarius punitur exilio infamiae. c. cxxij. nu. 4. folio 396
- Sigillum falsè effingēs, punitur amputatione manus. ibi. nume. 12. fol. 398
- ¶ Signa manifesti, certique ac occultis, & incerti adulterij. c. xc. nu. 4. fol. 311
- Signis homicidium committitur & c. c. lxxij. nu. 1. 2. 3. & 4. folio 212
- ¶ Simonia crimen, nulli à tortura patrociniũ præbet. c. xlj. nu. 9. folio 121
- Simoniam quid. c. lxj. nu. 62. f. 168
- Simonia vitio, nostris temporibus multi illaqueati. ibi. nume. 65. folio eod.
- Simoniam non dicitur committere papa beneficia vel dignitates accepta pecunia conferens. ibi. nu. 67. fol. 169
- Simoniam vnde nominis originẽ traxit. ibi. nu. 70. fol. eo.
- Simoniam & iure diuino & humano dånata. ib. nu. 72. fo. eo.
- Simoniam triplex, remissiuè. ibi. nu. 73. folio eod.
- In simoniacos variè, idq; arbitrarie animadvertitur per iudicem ecclesiasticũ, remissiuè. ibi. nu. 63. fol. 168
- Simoniacus quis sit. ibi. nu. 64. folio eod.
- Simoniacorum exitus terribiles, remissiuè. ibid. nume. 71. folio 169
- Simoniacus nullã potest in ecclesia offerre victimã deo gratam. ib. num. 75. fol. 170
- Simoniacè adeptorum beneficiorũ fractus tui restituendi. ibi. nu. 74. fol. 169
- Simpliciter & de plano quando proceditur. c. iij. numer. 5. folio 15

I N D E X

- ¶ Socius qualis quisque est, socio delectabitur. c. x. nume. 6. folio 30
- Socius in tortura confessus crimē sociale, ad sociorum proditiōe retorqueri potest. c. xxxviiij. nu. 4. fol. 99
- Socij criminum ad legitima testimonia nō admittendi. c. 50. nu. 4. folio 132
- ¶ Sodomiticum crimen grauisimum venerorum est. c. xcvi. nu. 1. folio 318
- Sodomiticum crimen naturæ profus est contrarium. ibid. nu. 2. fo. eod.
- Sodomitici criminis species tres. ibi. nu. 4. fol. 329
- Sodomitici criminis species est: prima, cum quis secum Venere abutitur; secūda, cum quis venere abutitur cum aliis in sexu eodē diuerso; tertia, cum quis Venere abutitur cū brutis. ibid. nu. 5. 7. & 15. f. 329. 331
- Sodomitici criminis primæ speciei pœna. ibi. nu. 6. fo. 329
- Abusus Veneris in eodem genere masculino. ibi. nu. 7. Veneris in eodem sexu foemino, & Veneris in sexu diuerso. ibi. nu. 8. & 9. fol. 329. 330
- Sodomitici criminis pœna. ibi. nu. 12. folio 330
- In Sodomiticis non requiritur seminis emissio. ibid. nu. 16. folio 331
- In Sodomiticis punitur voluntas proxima pro effectu. ibi. nu. 17. folio 332
- In Sodomiticis sunt notanda quinque, communis mortaliū procliuitas, criminis detestabilitas, pœnarum enormitas, iuris testā explanatio, & Pauli nuda detectio. ibi. num. 19. folio eod.
- In Sodomitica causa cōmunis procliuitatis. ibi. n. 20. f. eod.
- Sodomiticorum detestabilitas. ibi. nu. 21. fol. eod.
- Ob Sodomitica inferuntur nobis fames, pestes, bella, terremotus, inundationes &c. ibi. nu. 22. folio 333
- Sodomiticorū testamta an rata sint. ibi. nu. 22. fol. eo.
- Sodomiticū an faciat separationem tori. ibid. nu. 24. fo. eod.
- Sodomiticis cur tam enormis pœna infligatur, iura tā testē Sodomitica nominēt, & Pauli tam apertē Sodomitica explicet, ibid. nu. 25. 26. & 27. folio 333. 334
- Sodomiticus est cōgressus cum infidelibus. ibi. nu. 28. fol. 334
- Sodomiticus etiā est cōgressus cum mortua. ibi. num. 30. folio 335
- Sodoma in cœlum vocat. ibid. nu. 3. folio 328
- ¶ Solicitans alterius vxorem ad adulterium, punitur exilio. c. lxxxix. nu. 42. fol. 251. 309
- Solicitatores à fidei testimonio ferendo reiiciendi sunt. c. 50. nu. 11. fol. 132
- ¶ Somnus delictum excusat. c. xxxij. nu. 6. fol. 88

- ¶ Sordes eiciens in viam publicam, quibus transeuntem offendit, punitur duplo, in via priuatam non est puniendus. ca. cxliij. nu. 1. fo. 441
- ¶ Sorores à testimonio reiciuntur. ca. 50. nu. 10. fo. 132
- ¶ Sortilegus ad legitima testimonia non admittendus. ca. 50. nu. 19. fo. 133
- Sortilegi hostes humanæ salutis, & humani generis inimici credendi sunt. ca. lxj. numero 81. fo. 171
- Sortilegus proprie quis dicatur. ibi. nu. 81. fo. eo.
- Sortilegi quare dæmonis opera se è publicæ iustitiæ manibus non eripiunt ad mortem eui tandem. ibi. nu. 125. fo. 183
- Sortilegi suis superstitionibus fidem asserturi, futura pronuntiant. ibi. nu. 100. fo. 176
- Sortilegorum professio duplex, tacita & expressa, solennis, publica, & priuata. ibi. nu. 109. f. eo.
- Sortilegi, hisq; similes alij, vbi cõueniri solent. ibi. n. 119. f. 179
- Sortilegi quibus rebus, signis, instrumentis, misturis, compositionibus, ligaturis, characteribus, figuris vtantur. ibi. numero. 124. fo. 183
- Sortilegi furem commonstrantes, magis quàm iniuriuntur. ca. cxxxvj. nu. 25. fo. 439
- Sortilegiũ quid sit generaliter sumpto vocabulo. cap. lxj. nu. 80. & 86. fo. 171. 172
- Sortilegia plerunq; sub falsa religionis imagine fieri consueuerunt. c. lxj. nu. 83. fo. 171
- Sortilegium vnde vocabulũ duxit. ibi. nu. 84. fo. eo.
- Sortilegia per quos fuerit prius inuenta. ibi. nu. 85. fol.
- Sortilegorum diuersa species, diuinatoria, amatoria, & venefica. ibi. nu. 86. fo. 172
- Sortilegia quibus locis, quibusq; ve temporibus fieri consueuerunt. ibi. nu. 117. fo. 182
- Sortilegia vbi plerunq; fiant. ibi. nu. 119. fo. eo.
- Sortilegia cur nocte potius, quàm interdiu fiant. ibidem numero 123. fo. 183
- Sortilegiis occidens vt homicida morte multatur, & vt sortilegus igne comburitur. cap. lxxij. nu. 1. fo. 212
- Sortilegiis impediens conceptũ aut partum, incendio absumitur. ibi. nu. 2. fo. eo.
- ¶ Specificatio ab ipso patiente nascatur. c. xxxvij. nu. 8. f. 107
- ¶ Spiritualia & temporalia hodie exponuntur venialia, ca. lxj. nu. 66. fo. 169
- ¶ Sponso permittitur occidere mœchantem cum sponsa sua. cap. lxxx. nu. 31. fo. 257
- Sponsus sponsam rapiens quomodo puniendus. ca. xc. numero 18. fo. 326
- Statutorum verba ad literam sunt obseruanda. cap. lxxvij. nu. 38. fo. 244
- ¶ Stipendiarij milites principũ priuilegiati. cap. xcviij. numero 16

- ro 16. fo. 342
 ¶ **Studentes** in Academiis sunt principum priuilegati. ibid. nu. 14. fo. eod.
Studentium subsidiarij bedelli, sunt priuilegati principum. ibi. nu. 15. fo. eodem
 ¶ **Stuprum** capitalium & publicorum criminum. cap. lx. numero 1. fo. 121
Stuprum quid. cap. xcij. numero 1. & 2. fo. 317
Stuprum est duplex, voluntariū & violentum. ibidem numero 3. fo. eodem
Stuprum voluntarium quod dicatur, & quomodo puniendū. ibi. nu. 4. fo. eo.
Stuprum violentum quid sit, & quomodo puniatur. ibid. numero 5. fo. eo.
Stuprator cogendus, vt ducat stupratam in uxorem, vel stupratæ de dote prouideat. ibi. numero 6. fo. 318
Stuprans impuberem danatur exilio. ibi. nu. 8. fo. eo.
 Cetera require, infra in littera V. in versu. Virgo.
 ¶ **Subditus** quis dicatur, etiam ratione delicti. cap. viij. numero 5. fo. 22
Subditi principum, qui verè sunt. capi. xcviij. numero 13. fol. 342
Subditi principum priuilegiati quoniam sint. ibi. nu. 14. 15. 16. & 17. fo. eod.
Subditum suum castigans, non peccat, si castigandi limitem non transgreditur. cap. cxlj. numero 1. fo. 446
 ¶ **Summariè** quando proceditur. c. iij. nu. 4. fo. 15
 ¶ **Supplicationibus** menties, virtute remissionis se priuat. ca. cxlvij. nu. 18. fo. 462
 ¶ **Supplicium** vltimū mortem interpretatur. cap. lxxj. numero 15. fo. 159
 ¶ **Suspicionibus** nemo morte condemnandus. ca. lxxvj. numero 25. fo. 229
Suspectus se purgabit iuramento veritatis. cap. xliiij. numero 3. fo. 125
- T**
- T**egularis quid faciendum, vt ab alijs periculū arceant, & ipsi crimine vacent, c. lxxxv. nu. 1. fo. 282
 ¶ **Templa** quando violantur. ca. cyj. nu. 2. fo. 360
Templorum violatio, diuinæ maiestatis est offensio. ibid. nu. 1. fo. eo.
Templi violatoribus, que poena de iure canonico & ciuili. ibi. nu. 34. & 5. fo. 361
Tempus depositionum in saluatione obseruandum. ca. ljj. nu. 9. fo. 136
Temporalia. vide supra in littera S. in verb. Spiritualia.
 ¶ **Terminus**. In crimine termini amoti cuius licitum est accusare. cap. cxxvij. numero 9. fo. 418
Terminos euellens vel transpo-

- nens, qua poena afficiatur. ibi.
nu. 1. cum seq. fo. 417
- Terminos euellens vel transpo-
nens furtum committit. ibid.
- ¶ Territio leuis, nunquam ha-
benda est pro tormento. cap.
liij. nu. 23. fo. 144
- Territio leuis & extra torturæ
locum facta, elusoria est. ibi.
nu. 24. fo. 145
- ¶ Testamenta vel codicillos cõ-
burens, aut suppresses, vel oc-
cultans, punitur poena falsi,
exilio & restitutione damno-
rum. cap. cxxiiij. nu. 2. fo. 405
- ¶ Testis vnus integer & suffi-
ciens, omniq; exceptione ma-
ior, ex visu deponens, aliãmq;
sufficientem scientiæ causam
reddens, iudicium sufficiens
ad capiendum, inquirendum,
& tormentis subdendum effi-
cit. cap. x. nu. 15. fo. 31
- Testis vnus super minis ad in-
quirendum sufficit. ibid. nu-
me. 20. fo. 32
- Testis vnus fide dignus de veri-
tate deponens, efficit iudicium
ad torturam. cap. xxxvj. nume-
ro 15. fo. 100
- Testis vnus efficit iudicium ad
torturam, de visu deponens,
quãdo aliã circumstantiã nõ
obstunt. ibi. nu. 17. fo. eod.
- Testis falsidicus tres lædit, Deũ,
iudicem & innocentẽ, ob quẽ
trifaria sit poena imponenda.
cap. lxx. nu. 3. fo. 207. & cap.
cxxj. nu. 7. fo. 394
- Testis falsus punitur ciuiler
vel criminaliter. cap. cxxj. nu-
me. 4. fo. 394
- Testis falsus ad mortẽ alterius,
punitur capitaliter. ibid. nu-
me. 5. fo. eo.
- Testis falsus coram commissã-
rio punitur arbitrariẽ. ibid.
nu. 6. fo. eo.
- Testis veritatem rogatam subti-
cens, punitur poena falsi. cap.
cxxiiij. nu. 5. fo. 406
- Testis corrupti punitio. ca. cxxx.
nu. 4. fo. 121
- Testes duo ad famæ probationẽ
autoritatẽ euangelicã suffi-
ciunt. cap. ix. nu. 13. fo. 18
- Testes duo fide digni efficiunt
iudicium ad torturam. cap.
xxxvj. nu. 14. fo. 99
- Testes duo irreprobabiles ple-
nam probationem efficiunt.
ca. xlix. nu. 1. fo. 118
- Testes citati comparere recusan-
tes, vt corrupti & falsi haben-
di sunt. cap. xlvij. nu. 7. fo. eo.
- Testes qui ad legitima testimo-
nia nõ admittuntur. ca. 50. nu-
me. 1. cum seq. per tot. fo. 130
- Testes quomodo & testimonia
saluentur. cap. lj. nu. 3. 4. 6. 7
& 8. fo. 135. 136
- Testium numerus ad proban-
dum infamiam. cap. ix. nume-
ro 11. fo. 17
- Testibus discrepantibus cõstan-
ter in depositionibus, subinde
confrontatio exercenda. cap.
xliij. nu. 3. fo. 127
- Testibus ratione probantibus
potius credendum, quã aliis
ratio

I N D E X

- ratione nil probantibus. cap. lxxvij. nu. 17. fo. 238
- Testimonium populi quomodo intelligitur. ca. xj. numero 4. folio 33.
- Testimonij gratia qui pretio corrupti sunt, ad legitima testimonia non admittendi. ca. 50. nu. 21. fo. 133
- Testimonia quæ saluantur. cap. ljj. nu. 10. fo. 136
- Timor leuiculus non inualidâ facit malefici confessionem. cap. liij. nu. 21. fo. 144
- Thesaurarius publicus studio quædam in ratione subticês, punitur quadruplo & exilio. cap. cxv. nu. 6. fo. 387
- Torquendi ratio cõsistit in arbitrio iudicis. cap. xxxvij. numero. 1. fo. 106
- Torquendi nec minis nec persuasionibus ad confessionem adigendi sunt. ibidem numero 4. fo. 107
- Torquendus nemo sine indicij præuiis. ibidem nu. 11. fo. eo.
- Torquedi cum multi sunt, quis ordo seruandus, per exempla. ibid. nu. 14. fo. 108
- Torquendis patre & filio, vxore & marito, quis ordo habendus. ibidem numero 15. & 16. fol. 108. 109
- Tortura nõ interrogatus pede ligato, nequaquam torturæ subiicitur. cap. xxxv. numero 6. fo. 95
- Tortura pij commouentur iudices. cap. xxxvij. nu. 2. fo. 106
- In tortura quænam iudici sint expendenda, ibid. nu. 3. fo. eo.
- In tortura affectorum clamores non magnificandi. ibidem nu. 4. fo. eod.
- Tortura infligenda, citra corporis grauem læsionem. ibid. nu. 5. fo. eod.
- In tortura spectandus patientis respondendi modus & ordo. ibid. nu. 6. fo. eodem
- Torturæ ex ordinatione & mandato iudicis inferuntur. ibid. nu. 19. fo. 110
- In tortura omnia prudẽter admonenda, vt quod hinc oriatur periculum. ibidem numero. 21. fo. 112
- Tortura etiam virgis felicissimè exercebitur. ibidem numero. 22. fo. eo.
- Tortura quando repetitur sine nouo iudicio. cap. xxxvij. nu. me. 3. fo. 117
- Torturæ summa aut sufficiencia, in iudicis prudentia cõsistit. ibi. nu. 4. fo. 114
- In tortura confessus criminis sociale, ad sociorum prædicionem retorqueri potest. ibid. nu. 14. fo. 116
- In tortura alterius præditi possunt comprehendi, nõ autem ob id torqueri, si &c. ibid. nu. 15. fo. eod.
- Ad torturam veri, procedẽdũ tardius. ibi. nu. 16. fo. eodem
- Torturæ vementia reum interimit, vt mutilans, homicidij aut mutilationis suspici-

I N D E X

- tionē incidit. ibi. nu. 18. fo. eo.
- Autoris præmonitio ante torturam latroñ. ibidem numero 19. fo. 117
- Tortura quævis criminum puegat. indicia. cap. xl. nu. 3. fo. 121
- A tortura qui excusantur. cap. xli. nu. 1. 2. 3. 4. 5. & 6. fo. eod.
- A tortura quibus casibus nemo excusatur. ibid. nu. 7. 8. 9. 10. 11 & 12. fo. 121
- Tormentorum genera ex iure per solos funes. ca. xxxvij. nume. 17. fo. 109
- Tormentorum genera pleraq; inusitata, varia, ibidem numero 18. fo. eod.
- Tormenta nostra ætate passim ferè recepta. minùsque perniciosè. ibi. nu. 20. fo. 111
- Tormentorum quorundam reprobatio. cap. xxxviii. numero 13. fo. 116
- Tortus semel non ob idem delictum retorquendus. ibi. l. nume. 1. fo. 113
- Tortus ad torturam repetitur, noui emergentibus indicia. ibid. 1. 2. fo. eodem
- Reliqui habes suprà, in litera Q. n. versic. Quæstio.
- ¶ **T**oxico ^{oc} dens, punitur gladio & conuisione bonorū. cap. lxxiiij. n. 1. fo. 213
- Cætera vide ^{crà}, in litera V. in versu. Ven. 1m.
- ¶ **T**ransfigere cum ^r, qui domini & officarij potest, sed nõ remittere. cap. cxlv. num. 2. & 3. fo. 458
- Transigentium ^vis est efficax, ve remissio. ibi. nu. 4. fo. eodem
- Trepidatio an faciat indicium ad torturam. ca. xxxvj. nu. 10. fo.
- ¶ **T**ribunalibus contendentibus quis vsus dominis de cõsilio. cap. xxxiiij. nu. 16. fo. 100
- ¶ **T**urbam siue plebem decem faciunt. ca. ij. nu. 5. fo. 33
- ¶ **T**utor à legitimo testimonio ferendo reiicitur. cap. 50. nume. 12. fo. 132
- Tutoribus permittitur defendere filiam aut virginem pupillam contra raptos. ca. lxxx. nu. 21. fo. 255
- Tutor stuprans pupillam suam, punitur exilio, & confiscatione. cap. xcij. nu. 9. fo. 319
- ¶ **T**uti qui nõ sint in locis sacris, cap. cvj. nume. 1. cum seq. per totum. fo. 360
- V
- ¶ **V**acillatio an faciat indicium ad torturam. cap. xxxvj. nu. 26. fo. 103
- ¶ **V**agabundus quis dicatur. ca. xxxiiij. nu. 15. fo. 91
- Vagabundorum nulla sit remissio. ibi. nu. 9. fo. 90
- Vagabundi vbilibet possunt cõueniri & puniri. ibi. n. 10. fo. eo.
- ¶ **V**alidiores arctius constringendi sunt debilibus. cap. xvij. nu. 7. fo. 53
- ¶ **V**ariatio an faciat indicium ad torturam. ca. xxvj. nu. 26. fo. 103
- ¶ **V**bi te inueneto, ibi te iudicabo. cap. xxxiiij. nu. 14. fo. 91
- ¶ **V**estigalia illicite exigēs, vim publicam

- publicam committit. ca. xcix. & 7. fol. 113. 114.
 nu. 1. fol. 346
- Vestigalia poscentes ab ecclesia
 sticus, excommunicantur. ibi.
 nume. 9. fol. eod.
- Vestigalia nō soluere principi,
 an liceat in foro conscientie.
 ibid. nu. 10. fol. 347
- Vendens quicquam iniustum
 scienter, mensura aut ponde-
 re, punitur dupli restitutione,
 & relegatione. cap. cxxij. nu-
 me. 7. fol. 401
- Vendens iniquas mensuras aut
 pondera, tenetur restitutione
 damni. ibid. nu. 9. fol. eod.
- Vendēs aurichalcum pro auro,
 electrum pro argento, & fal-
 sificatos pannos, mouēdus est
 suo opificio, & merce priuan-
 dus. ibidem numero 13. & 14.
 folio 402
- Vendere res suas an & quando
 quis cogi possit. ca. cxxxij. nu-
 me. 6. & 7. 428
- Venefici ad legitima testimo-
 nia non admittēdi. cap. 50. nu-
 me. 19. fol. 133
- Veneno occidens punitur & gla-
 dio & cōfiscatione bonorum.
 cap. lxxiij. nu. 1. fol. 213
- Venenum triplex, ex sui natura
 malum, sed admistū salubre,
 ex sui natura nocium, no-
 ciumque semper permanēs,
 & maliciosē ad perimendum
 confectū. ibi. nu. 3. 4. & 5. f. eo.
- Venenum primum, secūdum &
 tertiu, quibus aut nullis per-
 mittitur. ibidem numero 6.
- Veneno faciens abortum factus
 nondum viui, punitur capita-
 liter & extraordinarie. ibid.
 num. 9. & 10. fo. 214
- Venti validi & tempestates,
 quando excusent à compari-
 tione. cap. xxv. nu. 13. fo. 123
- Verbere vno plura insistans
 vulnera, quando puniendus.
 cap. lxx. nu. 5. fol. 235
- Verba. Si duo ē populi confi-
 ctu pugnarint, bene famati
 verbis potius credendum. ca.
 lxxvj. nu. 29. fol. 230
- Verba quæ sint blasphemia. ca.
 cxxxvj. nu. 15. fo. 438
- de Verbis blasphemis rara est
 punitio. ibi. nu. 16. fo. eod.
- Veterum seueritas in pellen-
 dis ciuibus inutilibus. capit.
 cxxvj. nu. 27. fol. 316
- Vices duræ consuetudinem fa-
 ciunt. cap. xcj. nu. 6. fo. 116
- Vistuarij exercitus qualiter
 puniatur. cap. cxxxij. nume-
 ro 8. fol. 424
- Vilis non denuntiat. ca. vj. nu-
 me. 4. fol. 19
- Violenta manus iniectio in of-
 ficiarium aut executore, quā-
 do punienda. cap. xv. nume-
 ro 29. fol. 48
- Violans inducias non miles, fur-
 to punitur quadruplo. & infam-
 ia, miles verò punitur capi-
 taliter. cap. cvij. nume. 1. 4.
 & 5. fol. 366. 367.
- Violans inducias hostē ledendo
 vel cædendo, punitur pugno,
 hostem

I N D E X

- hostem occidendo, capitaliter. *ibid.* nu. 2. 3. 6. & 7. fol. 367
- ¶ Virginis iuramento statuti contra stuprantem. cap. xcij. nume. 12. fol. 319
- Virginem impuberem stuprare conans, damnatur exilio. *ibi.* nume. 8. fol. 318
- Virginem in lupanari vi constuprans, non punitur capitaliter. c. xcvi. nu. 11. fo. 324
- ¶ Vis publica capitalium & publicorum criminum. cap. lx. nume. 1. fol. 153
- Vis publica fit vbilibet locorum. cap. xcviij. nu. 1. fol. 336
- Vis publica fit inuasionem armorum, vel oppressionem. *ibi.* nume. 2. & 10. fo. 336. 337
- Vis publica fit cogendo ad damnosam promittenda vel faciendam. *ibid.* nu. 3. fol. 336
- Vis publica fit violenta adductione. *ibid.* nu. 4. fo. eo.
- Vis publica fit violenta retardatione à iustitia. *ibid.* nume. 5. & 7. fol. eo.
- Vis publica fit cogendo iudicem ad iniquam sententiam. *ibid.* nume. 6. fol. eod.
- Vis publica fit milites congregando pro oppressionem alterius. *ibid.* nu. 8. fol. eod.
- Vis publica fit in fractione ostiorum vel fenestrarum. *ibid.* nu. 9. fol. 337
- Vis publica si fit cum armis contra occisionem, punitur exilio & confiscatione: cum læsione vel morte, punitur vt iuris est. *ibid.* nu. 13. fol. eod.
- Vis publica fit etiã in teloniis, vectigalibus, tributis, pedaggiis & similibus, vel male instituentis vel exigendis. cap. xcix. nu. 1. fol. 346
- Vis publica institutione fit bifariam, & coactè inuitis patientibus, & cum consensu patientium. *ibi.* nu. 2. fo. eod.
- Vis publica coacta, permissa, seu concessa, punitur capitaliter, & 50. lib. auri. *ibidem.* nu. 3. & 4. fo. eo.
- Vis publica per exigentiã à non debentibus punitur capitaliter. *ibi.* nu. 6. fol. eod.
- Vis publica per exigentiã pluris institutione punitur vel duplo vel quadruplo. *ibid.* nu. me. 7. fo. eod.
- Vis priuata quid sit. cap. 100. nu. me. 1. fol. 347
- Vis priuata committitur quando creditor debitorem ad solutionem compellit. *ibidem.* nume. 2. fol. 348
- Vis priuata committitur quando quis naufragantium bona eiecta eripit. *ibidem.* nume. 3. folio eodem
- Vis priuata committitur, quando quis in incendio quid spoliat. *ibi.* nu. 4. fol. eod.
- Vis priuata committitur, quando quis copias aliquem è possessione pellit. *ibi.* nu. 5. f. eo.
- Vis priuata committitur, quando quis pupilli sui bona occipat. *ibid.* nu. 6. fo. eo.

Vis

Vis p
qui
dec
Vis
par
hab
pub
Vis p
nit
ibid
Vim p
cau
bit
uis
lxx
Vis exp
arm
re p
age
xcv
Vi reci
dun
dem
inte
lxx
¶ Viri
dis
foli
¶ Vita
dom
prou
me
cen
Vita
riol
ex
tiam
ro
Vita
da.

I N D E X

- Vis priuata cōmuni** iur, quando quis alterius spōsam vel filiā decinet. *ibid.* nu. 7. fo. eod.
- Vis priuata** punitur ex tertia parte bonorū, infamia & inhabilitate ad quauis officia publica. *ibid.* nu. 8. fo. eod.
- Vis priuata** ex iure canonico punitur tertia parte bonorum. *ibid.* nu. 10. fo. eod.
- Vim patiens** ab altero, bonorum causa, se defendere potest subitō, ipso momento, & quouis etiā tempore futuro. cap. lxxviii. nu. 9. fo. 248
- Vi expulsus** sua possessione, sine armis contra expulsores agere potest ciuilitate: si cū armis agere potest criminaliter. c. xcviij. nu. 14. & 15. fol. 337
- Vi retinens** aliquem aut lædendum aut interimendum, eodem crimine cum lædente aut interimente inuoluitur. cap. lxxvij. nu. 8. fo. 236
- Viri ecclesiastici** bellis gerendis inidonei. ca. lxxxij. nu. 13. folio 264
- Vita.** Quos ad vitæ decora, domestica laudis exempla nō prouocant, correctionis saltē medicina compellat. in proœmio. nu. 10. fol. 12
- Vitæ bonæ, famæ, & conuersationis** qui ex charitate & non ex odij fomite procedit, denūtiare admittitur. cap. vj. numero 7. fol. 19
- Vitæ ac capiti cūcta** posthabenda. cap. liij. nu. 5. fo. 139
- Vitæ in discrimine,** quādo quis constituitur. cap. lxxxvj. numero. 5. fo. 290
- Vitā adimere** cuius sit. c. lxxvij. numero. 3. fo. 208
- Volenti capere debitorem** licet telo resistentem occidere, & eius procuratori. c. lxxvij. numero. 10. fo. 248
- Voluntas** quado pro facto punitur. cap. lxxvij. nu. 13. fol. 202
- Voluntas** nō statim pro factis puniēda ob triplicē causam. *ibi.* numero. 19. fo. 203
- Voluptuarij ciues,** sunt telluris inutile pondus. cap. cxxvj. numero. 26. fo. 416
- Vsurariorum bonorum** administratio reseruat episcopo distribuenda pijs vsibus. cap. lxx. numero. 79. fo. 170
- Vsus procedendi** in magno cōsilio contra respondentē pēde ligato. cap. lxxxiiij. numero. 1. fo. 272
- Vsus procedendi** in cōsilio Flaudriæ. *ibid.* nu. 2. fo. eod.
- Vsus prædas** singulas, singulis permittit. cap. lxxxij. numero. 10. fo. 264
- Vulnus,** qui aliquem vulnerauerit, læsionis multa damnabitur, qui verò eundem occiderit, is homicidij crimine tenetur. c. lxxvij. nu. 29. f. 241
- Vulnerū** quæ letalia, & quæ nō letalia. *ibid.* nu. 21. fo. 240
- Vulnerans** seipsum quasi alteri vulnerare illato punitur. cap. lxxxvij. nu. 10. fo. 297
- Vuln

- Vulneratus tantum moriens, quando non grauet vulneran-
tem crimine homicidij. cap.
lxxv. nu. 2. fol. 276. 277
- Vulneratus letaliter & moriens
vel sua negligentia, malo re-
gimine, concubitu venereo,
larga potatione, mala custo-
dia, medicorum aut chirurgor-
um inobedientia, vel noxio
cibo, aut potu, sui ipsius homi-
cida est, & vulneratorem, ab
homicidij crimine liberat. c.
lxxvij. nume. 19. fol. 258
- Vxor & maritus quando sunt
extorquedi, quis ordo seruan-
dus. cap. xxxvij. nu. 16. fol. 109
- Vxor a fidei testimonio, si edo-
re iuratur. c. 19. nu. 9. fol. 132
- Vxor propter adulterium priuan-
da est dote & bonis parapher-
nalibus. c. lxxx. nu. 24. fol. 256
- Vxor potest occidere adultera
mariti in actu non maritum.
ibid. nu. 23. fol. eod.
- Vxor marito furas & cum mor-
cho fugitans, punitur exilio,
vel arbitrarij. c. cx. nume. 45.
folio 377
- Vxoris clancularium adulte-
rium, per maritum non est
deferendum iudici. cap. xc. nu-
me. 3. fol. 311
- Vxorem alterius ad adulterium
solicitans, punitur exilio. cap.
lxxxix. nume. 41. fol. 309
- Vxorem castigans non peccat,
si castigandi limitē non trans-
liat. cap. cxlj. nu. 1. fol. 446
- Vxorem enormiter castigans, a
magistratu puniendus. ibid.
nume. 6. fol. 447
- Zodonia capitalium & pu-
blicorum criminum. cap.
lx. nume. 1. fol. 153

F. L. N. I. S.

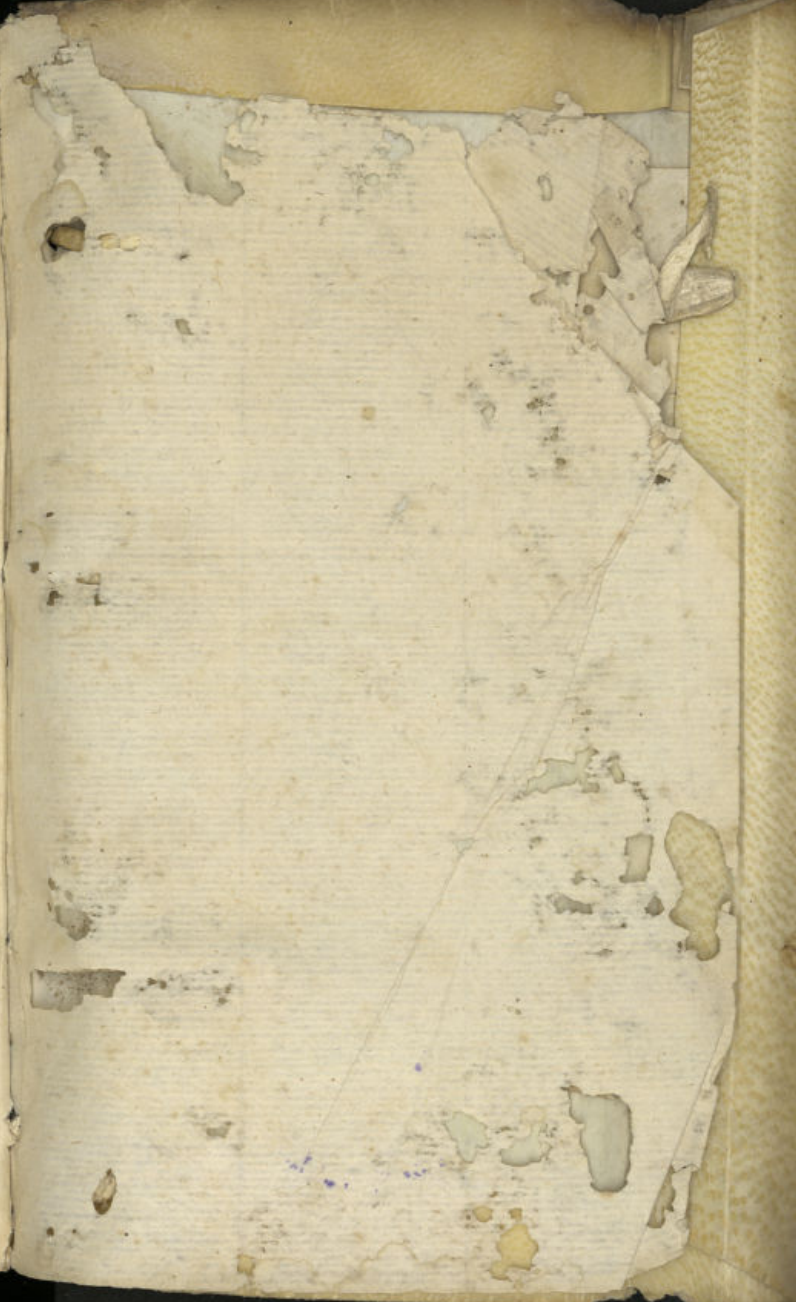
Lugduni,

IACOBVS FORE

Excudebat.

n.
od.
ce-
io,
45.
77
te-
est
nu
s II
am
ap.
09
ar,
ifi-
46
, à
d.
47
pu
ap.
53
rel
207
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

INDEX

am

ula

cap

in actu

uu. 23

ro fu

m.

d

ate

ine

ca de

de

re

ii

vein

